

P R I E D A I

prie

"Pastangos Gelbėti Lietuvai"

- I K. Škirpos paskaita "Neitralitetas - fatalinė klaida" iš gruodžio 22 d. 1940 metų.
- II A. Smetonos "Pro Memoria" iš liepos mėnesio 1940 m.
- III Gen. K. Musteikio "Pro Memoria" iš 1940 metų liepos mėn.
- IV Dr. P. Karvelio "Paskutinės Nepriklausomos Lietuvos dienos"
- V K. Škirpos "Įvykių santrauka" iš 1940 metų birželio mėn. 16 d.
- VI K. Škirpos "Pro Memoria" iš 1940 m. birželio mėn. 27 d.
- VII K. Škirpos "Apžvalga padėties Lietuvoje" iš 1940 m. liepos 1 d.
- VIII Inž. E. Galvanausko užrašai
- IX K. Škirpos 1940 m. liepos 11 d. telegrama St. Lozoraičiui
- X K. Škirpos 1940 m. liepos 22 d. telegrama Užsienių Reikalų Ministerijai
- XI K. Škirpos 1940 metų liepos 26 d. telegrama Užsienių Reikalų Ministerijai
- XII St. Kuzminsko 1940 m. liepos 29 d. telegrama Užsienių Reikalų Ministerijai
- XIII Stasio Kuzminsko 1940 m. liepos 30 d. telegrama Užsienių Reikalų Ministerijai
- XIV P. Glovacko 1940 m. liepos 30 d. atsišaukimas į Lietuvos Pasiuntinybės bendradarbius Berlyne
- XV M. Žilinsko atsakymo projektas P. Glovackui
- XVI P. Barono 1940 m. rugpjūčio 2 d. "Pro Memoria" apie pasikalbėjimą su B. Glovacku
- XVII P. Glovacko 1940 m. rugpjūčio 9 d. telegrama Lietuvos Pasiuntinybei Berlyne
- XVIII St. Kuzminsko "Pro memoria" iš 1940 m. rugpjūčio mėn. 10 d. apie pasikalbėjimą su Sovietų Ambasados patarėjumi Tichomirov
- XIX P. Barono "Pro memoria" iš 1940 m. rugpjūčio mėn. 10 d.
- XX Dr. J. Jurkūno "Pro memoria" iš 1940 m. rugpjūčio mėn. 12 d.
- XXI K. Škirpos "Pro memoria" iš 1940 m. rugpjūčio 11 d.
- XXII K. Škirpos 1940 m. rugpjūčio 11 d. telegrama dr. J. Šauliui ir St. Lozoraičiui
- XXIII K. Škirpos 1940 m. rugpjūčio 11 d. telegrama "Eltai"
- XXIV Prof. Krėvė, Mickevičiaus telegrama Lietuvos Pasiuntinybei Berlyne
- XXV K. Škirpos 1940 m. rugpjūčio 14 d. raštas vok. Užs. Rkl. M.-jos Protokolo Šefui von Doernbergui
- XXVI K. Škirpos 1940 m. rugpjūčio 14 d. kalbos tekstas, pasakytas atsisveikinant su savo bendradarbiais ir Lietuvos Pasiuntinybės rūmiais Berlyne
- XXVII K. Škirpos 1940 m. rugpjūčio 14 d. telegrama dr. Šauliui

- XXVIII Dr. Pr. Anzevičiaus "Pro memoria" iš 1940 m. rugpiučio 12 d.
- XXIX Prof. V. Krėvė-Mickevičiaus 1940 m. birželio 28 d. raštas K. Škirpai
- XXX Vokiečių Užs.Rkl.M-jos 1940 m. liepos 15 d. raštas Lietuvos Pasiuntinybei
- XXXI "Motyvuota nuomonė" iš 1940 m. liepos 23 d. kompensacijų išmokėjimo reikalu ir K. Škirpos sprendimas
- XXXII Lietuvos Pasiuntinybės Berlyne valdininkų Lietuvos atstatymo Fondui įmokėjimų lapas
- XXXIII K. Škirpos rašte vok. Užs.Rkl. Ministeriui projektas
- XXXIV Atsišaukimo "Į Lietuvų Tautą" projektas
- XXXV Atsišaukimo "Į Tolką Naujosios Lietuvos kurti" projektas
- XXXVI Lietuvos Tautinis Komitetas
- XXXVII Buvusių voldemarininkų 1940 m. rugpiučio mėn. 23 d. laiškas K. Škirpai
- XXXVIII Lietuvos Aktyvistų platformos metmenys
- XXXIX Lietuvos Aktyvistų Fronto steigiamasis aktas
- XL LAF steigiamojo susirinkimo, įvykusio 1940 m. lapkričio 17 d. Berlyne, protokolas
- XLI Lietuvų Aktyvistų Fronto programa
- XLII Lietuvų Aktyvistų Fronto įstatai
- XLIII "Iš bolševistinės vergijos į naują Lietuvą".
- XLIV "Vorschlag zur Befreiung Litauens"
- XLV K. Škirpos notos projektas vok. Užs.Rkl. Ministrui su pasiūkiniais
- XLVI Atsišaukimo "Į Lietuvų Tautą" projektas
- XLVII Atsišaukimo "Į Lietuvius aktyvistus" projektas
- XLVIII Atsišaukimo "Į Lietuvos Laisvės Jurėjus" projektas
- XLIX Atsišaukimo "Žodis Jaunajai Lietuvai" projektas
- L Atsišaukimo "Žodis Kultūros Kurėjams" projektas
- LI Atsišaukimo "Į Lietuvos Maitintojus" projektas
- LII Atsišaukimo "Žodis Lietuvos Gerbūvio Kurėjams" projektas
- LIII "Moterų šaukimas į talką" projektas
- LIV "Eginimas tautos paklydėliams susiprasti" projektas
- LV "Svetingumo atšaukimas žydams" projektas
- LVI "Vozzvanije k Krasnoj Armii v Litvie" projektas
- LVII "Krašto valdymo organizacijos" projektas
- LVIII "Lietuvai išlaisvinti nurodymai"
- LIX "Iškilmingas pasižadėjimas" iš 1941 m. kovo 30 d., reiškiąs TDA įsteigimą
- LX Tautinio Darbo Apsaugos laikinieji nuostatai
- LXI Denkschrift betref. die Bildung einer litauischen Legion
- LXII Allgemeine Anweisungen für die Befreiung Litauens iš 1941 m. gegužės 1 d.

- LXIII Verpflichtung
- LXIV Atsišaukimas "Amžiams išvadukime Lietuvą nuo žydiškojo jungo"
- LXV K. Škirpos 1940 m. spalio 9 d. aplinkraštis buvusiems Pasiuntinybės tarnautojams
- LXVI K. Škirpos raštas St. Lozoraičiui dėl gen.št.pulk.K.Griniaus išvykimo Šiaurės Ameriką
- LXVII K. Škirpos 1940 m. gruodžio 13 d. raštas St. Kuzminakui
- LXVIII Lietuvių Piliečių Sąjungos Berlyne Valdybos 1941 m. sausio 3 d. protokolo išrašas
- LXIX LAF Vadovybės pranešimo projektas dr.P.Karvelio reikalu
- LXX Br. Railos "Už ką kovoja Aktyvistai"
- LXXI K. Škirpos 1941 m. sausio 31 d. laiškas Leonardui Šimuičiui, Lietuvai Gelbėti Tarybos Pirmininkui Čikagoje
- LXXII Lietuvos Tutinio Komiteto atsišaukimas į Amerikos lietuvius
- LXXIII Rusų-vokiečių sienos pratęsimo sutartis iš 1941 m. sausio 10 d.
- LXXIV K.Škirpos 1941 m. vasario 5 d. "Pro memoria" vok.Užs.Rkl, M-jai Suvalkų Trikampio lietuvių reikalu
- LXXV Suvalkų krašto lietuvių telegramos Reicho Kancleriui Adolfui Hitleriui projektas
- LXXVI Dr. Goebbels interview "Berlinske Tidende" iš 1941 m. kovo 9 d.
- LXXVII Denkschrift betreffend die Zusatzen der geheimen Staatssicherheitspolizei über die Zukunft Litauens su K.Škirpos lyd-raščiu dr. Breefel iš 1941 m. birželio 18 d.
- LXXVIII K. Škirpos Denkschrift betreffend die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens, įteiktas Japonijos Ambasadoriui gen. Ošimai
- LXXIX K. Škirpos Denkschrift betreffend die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens įteiktas pasiuntiniui von Grundherr 1941 m. birželio 19 d.
- LXXX Inž. E. Galvanausko 1941 m. birželio 22 d. raštas K. Škirpai
- LXXXI K. Škirpos birželio 22 d. atsakymas inž. E. Galvanauskui
- LXXXII Vyriausybės sąstatas
- LXXXIII K. Škirpos 1941 m. birželio 22 d. laiškas pulk.ltn.Grb.
- LXXXIV K. Škirpos 1941 m. birželio 23 d. raštas Reicho Kancleriui Adolfui Hitler
- LXXXV K. Škirpos 1941 m. birželio 23 d. lydraštis Reicho Užs.Rkl. Ministrui von Ribbentropui
- LXXXVI K. Škirpos 1941 m. birželio 24 d. laiškas Valstybės Sekretoriui von Weizsäcker Lietuvos Pasiuntinybės veiklos atgavimimo reikalu
- LXXXVII K. Škirpos 1941 m. birželio 26 d. telefonograma generalfeldmaršalui von Brauchitsch
- LXXXVIII Generalmajoro Matzky 1941 m. liepos 19 d. atsakymas K. Škirpai
- LXXXIX Trijų ultimatumas K. Škirpai iš 1941 m. liepos 10 d.
- XC K. Škirpos atsakymas inž. E. Galvanauskui

- KCI K. Škirpos atsakymas adv. R. Skipiūčiui
- KCII K. Škirpos atsakymas dr. P. Karveliui
- KCIII K. Škirpos "Didžiųjų dienų užrašai" iš 1941 m. birželio 28 d.
- KCIV K. Škirpos 1941 liepos 2 d. laiškas pulk.ltn.Grb.
- KCV K. Škirpos "Grundlagen der deutsch-litauischen Verständigung" iš 1941 m. liepos 11 d. ir dr. Scht. laiškas iš liepos 8 d.
- KCVI K. Škirpos 1941 m. liepos 19 d. laiškas prof. J. Ambrazevičiui
- KCVII K. Škirpos 1941 m. liepos 26 d. laiškas prof. J. Ambrazevičiui
- KCVIII K. Škirpos Denkschrift betreffend die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens und seine Wünsche, pasiqstas Vokietijos sąjungininkams su lydraščiais
- KCIX K. Škirpos protesto projektas
- C K. Škirpos "Politinių įvykių Lietuvoje ir Lietuvos teisinės padėties apžvalga"
- CI K. Škirpos "Die politischen Ereignisse in Litauen und dessen rechtliche Lage im Überblick"
- CII K. Škirpos 1941 m. gruodžio 28 d. raštas generalfeldmaršalui Keitel
- CIII K. Škirpos 1942 m. sausio 3 d. lydraštis Reicho Ministrui dr. Lemmers
- CIV K. Škirpos 1942 m. vasario 7 d. laiškas Kriminaldirektor Geisler
- CV Rytų Ministerijos 1942 m. balandžio 7 d. raštas K. Škirpai
- CVI Generalfeldmaršalo Keitel 1942 m. balandžio 30 d. raštas K. Škirpai
- CVII Reicho Ministro dr. Lemmers 1942 m. gegužės 16 d. laiškas K. Škirpai
- CVIII K. Škirpos sveikinimo telegrama Reicho Užs.Rkl.Ministrui von Ribbentropui iš 1942 m. birželio 22 d.
- EIX Dr.Pr. Ancevičiaus 1942 m. liepos 24 d. laiško K. Škirpai ištrauka
- CK K. Škirpos 1942 m. liepos 29 d. raštas Kriminaldirektoriui Geisleriui

Lietuvos pasienčių tybi Londone

(fondo pavadinimas)

K. Škirpos knyga "Kovok I" Pastan-
gos gelbieta Lietuvoje 1939-1941 m." II dalis, priedai
S. Masinraotis

(bylos antraštė)

Pradeta _____

Baigta _____

Lapy 396

F. 648

Ap. 2

B. 582

Lietuvų Aktyvistų Frontas.

Kovok!

Paslangos gelbinti Lietuvos

1939 - 1941 m.

K. Škirpos viešas apžvalga

(Rankraščio teisenis)

II dalis: priedai

1941 m. 10.2

f 648

1 2

3 582

l. 396

Lietuvių Aktyvistų Fronto Vado K. Š k i r p o s paskaitos, padarytos 1940 m. gruodžio m. 22 d. Fronto užuojautos nariams Berlyne santrauka.

NEUTRALITETAS - FATALINĖ KLaida

Tautiečiai, Idejos Draugai!

Politinė linkmė, kurią mes esame linkę skaityti nauja, iš esmės visai nėra tokia. Jos pradai reiškėsi jau ir prie buvusio mūsų krašto režimo. Visi dar gerai atsimename, kad neutralitetas, kuriuo buv. Vyriausybė girėsi, kaip kažkokia išmintinga politinė linkmė, daug kam sukeldavo abejonių. Daug kas numatė, kad ji nėra jokia garantija išoriniam mūsų krašto saugumui ir kad tai buvo tik neatsargus sąvokos raminimas bei sulkinimas viešosios opinijos. Buvo intensyviai jaučiama, kad musita Klaidingų keliu, kuris vedė Lietuvą į praštį. Bet kadangi apie užsienių politikos klausimus nebuvo leista viešai pasisakyti kokia prasme, negu reikalavo anuometiniai mūsų užsienių politikos vairuotojai, tai pasaulis mažai ką tegalėjo sužinoti, kad aktyvesnioji mūsų politiniai galvojančios visuomenės dalis žiūrėjo į Lietuvos neutralitetą kitokiais akimis, negu buvo Vyriausybės propeguojama.

Minėtas tvirtinimai pagrįsti, užtenka čia prisiminti visuomenės ir ypač kariuomenės ūpą, koks buvo pastebimas, kada 1939 m. rugsėjo 17 d. buvo paskelbta mobilizacija. Nors ji buvo nukreipta prieš eventualų pavojų iš Sov. Rusijos pusės, bet visuomenė išsyk buvo supratusi mobilizacijos paskelbimą, kaip konkretų pasirodymą eiti į Vilnių. Iš to visi džiaugėsi. Neutraliteto burbulas buvo tuojuo pamižėtas. Kada netrukus pasiekė, kad į Vilnių neinama - visi tik stebėjosi, kodėl iš viso mobilizacija buvo skelbiama ir aktyvesniam bereikalingai lėšoms. Sveikas tautos instinktas pasirodė protingesnis už mūsų politikos vairuotojų miglotas kombinacijas, pridengtas neutraliteto gynybo reikalu. Miesas netikėjo, kad nuo rusų teks gintis. Matomai ir pati anuometinė Vyriausybė tam netikėjo, nes už kelių dienų mobilizuotuosius karius pradėjo paleisti namon. Tai buvo padaryta motyvais, kad rusai Lietuvos nepuola ir kad neapsunkins derybų su Maskva, kurios netrukus po Vilniaus pagrobimo rusais turėjo prasidėti.

Dėl neutraliteto buvo abejinga ne vien aktyvesnioji mūsų visuomenės dalis. Priešingų neutralitetui balsų pasireiškė ir mūsų diplomatijos tarpe. Tik visuomenai apie tai anuomet nebuvo žinoma. Tai tuomet buvo laikoma paslėptyje. Dabar gi, kai į buvusius mūsų politikos įvykius galima žiūrėti, kaip į dalykus, nuėjusius į praetį, manau, nenusidėsiau mūsų krašto interesams, jei šitą iš mūsų netolimos praeties čia atakleisiu. "Atai yra reikalinga, nes gal kai-kas net iš čia susirinkusiųjų mano idejos draugų gali sau pasistatyti klausimą, kodėl aš dabar taip pasmerkdamas buv. mūsų neutraliteto politiką, privedusią Lietuvą prie sevižindystės, tos politikos nepasmerkiu kol dar nebuvo pervėlu ir kodėl prieš ją savo laiku nekovojau. Aš nepritariu ir prieš ją griežtai spirčiau visomis priemonėmis, kaip Lietuvos Pasiuntinys užsienyje. Štai faktai, kurie parodys visiems, kurie to nežinojo, kad politinėje linkmėje, kurią dabar pabrėžiū ir siūlau, esu visiškai konvekventingas ir kad nepasidariau gudrus, kaip tas lenkas, po ištikusios mūsų kraštą didelės nelaimės.

1938 m. rudeni po Müncheno Pakto, kuris išsivyravo, jog Francūzija su Anglija tik šidžia savo drąsą ir galybę, bet ištikrųjų pačios iokietijos prisibijo, buvo spalio mėn. antroje pusėje sušaukta Kaune mūsų Pasiuntinių Konferencija, kad drauge su UEs.Reik. Min-jos Centru bei Vyriausybe apsvaščius susidėjusią bendrą tarptautinę padėtį ir priėjus nusistatymo, kaip Lietuvai toliau laikytis tarptautinei padėčiai keičiantis.

Toje konferencijoje aš aiškiai pasisakiau, kad, mano nuomone, Lietuvos saugumo negalima toliau rasti tarptautiniai-kolektyvinio saugumo principu bei Tautų Sąjunge, kaip kad tai toliau pirmo prancūzų-ang-

2

lų diplomatija, bet siūliau rintis betarpiškais mūsų kairynais. Be to, siūliau įsis rintis ne vienodai, bet atsišvelgiant jų skirtingo pajėgumo. Pirmoje eilėje siūliau rintis Vokietija, kaip stipriausiuoju iš mūsų visų trijų kairynų. Antroje vietoje stačiau Sov. Rusiją ir trečioje - Lenkiją. Kai dėl Klaipėdos Krašto problemos, tai siūliau moti rinka ant signatarų ir siekti susitarti su Vokietija betarpiškai.

Deja, minėtiems pasiūlymams nerodė pakankamo pritarimo nei anuometinė Vyriausybė nei kiti mano kolegos, Lietuvos Pasiuntiniai, išskyrus vieną - kitą. Daug kam tada atrodė tokios mano mintis perdrešimas ir mano išvados pergyžtarieitos. Bet gyvenimas neužilgo parodė, kad aš neklydau.

Kuomet 1938 metais, po rinkimų į Klaipėdos Seimelį, susidarė Klaipėdos Krašte tvanki atmosfera ir visi pajutome, kad tas kraštas ima iš Lietuvos išsilyti, buvo prisiminta sąkyti mano pasiūlymai. Aš buvau labai patintas iš Varšuvos ir perkeltas į Vokietiją, kad galbėti padėti. Tai buvo man pavesta tuo metu, kai pats anuometinis Užsienų Reikalų Ministras n. Urbšys amseniškai nebetikėjo, kad be pavyks Klaipėdos priklausymą Lietuvai išsaugoti.

Atvykai į Berlyną gruodžio mėn. 16 dieną, turėdamas Vyriausybės nurodymą, kuris buvo formuluotas maždaug sekančiai:

1. Norime su Reichu išsiaiškinti, kas jo narynu dar mūsų politikoje yra priešinga statutui /supr. Klaipėdos/ ir kuo plačiausiai atsišvelgti į Reicho interpretaciją.
2. Sutinkam drauge su Reichu nustatyti atėičiai toki interpretacijos būdą, kuris abiems pusėms būtų priimtinas, ir
3. Bendroje politikoje norime prisitaikinti prie Vokietijos pagėdavimui, tik norime tuos pagėdavimus sukinoti ir juos drauge aptarti ir duoti tinkamą garantiją.

Mano pirmtaktinis p. Dr. Šaulys šios instrukcijos duomenys jau buvo pranešęs Vokiečių Užs. Reik. Ministerijai trumpai prieš mano atvykimą į Berlyną. Tai kad vokiečiams iš anksto buvo žinoma kokia linkme naujas Lietuvos Pasiuntinys veiks, Vokiečiai turėjo pagrindo žiūrėti į mūsų Pasiuntinių psikeitimą Berlyne ne kaip į eilinį dalyką, bet kaip į naują iš mūsų pusės santykių programą, juo labiau, kad Berlyno politinės, ypač kariškos sferos, dar gerai galėjo prisiminti mano veiklą, kaip Lietuvos Karo Attašė, kuriuo aš išbuvau Vokietijoje ištisus 10 metų. Tose pareigose aš ne mažai prisidėjau prie gerų santykių sudarymo tarp abiejų kraštų kariuomenių ir abiejų tautų, kartais peržengdamas normalines Karo Attašė funkcijas.

Politinis balansas, kurį perėšiau atvykęs į Berlyną, buvo nekoks. Jį vadinčiausiai parodė sekantis faktas: greta fotografijos, pavaižduojančios kaip Vok. Užs. Reik. Min-jos Protokolo valdininkas sutiko mane stetyje man atvykus į Berlyną gruodžio 16 d. rytą, tilpo tą pačią dieną politinėje spaudoje ilgas, Lietuvai piktas, pranešimas apie galūtinis į Klaipėdos Seimelį išdavus. Pranešimas buvo užvardytas "Deutscher Sieg in Memel". Bendrai vokiečių spaudos propaganda prieš Lietuvą buvo tuomet pasiekusi savo kulminacinį punktą. Skaitant vokiečių spaudą, atrodė, kad lietuviai Klaipėdos Krašte niekuo kitu neužsimsa, kaip vokiečių naikiniui ir kad Reichas turi skubiai atėiti Klaipėdos vokietininkams į pagalbą...

Pradėjus man Berlyne megsti santykių gijas nauja linkme, vokiečių spaudos tonas Lietuvos atžvilgiu dieną iš dienos pradėjo gerėti. Sausio pabaigoje /1939 m./, taigi per pusantrio mėnesio laiko mano darbuotės Berlyne, vokiečių spaudos tonas jau buvo žymiai psikeitęs. Nors viešo palankumo Lietuvai dar nebuvu rodėms, bet piktos akykos prieš mūsų Kraštą nebuvo vedams.

Šitaip padėčiai atslūgus, anuometinė mūsų Vyriausybė pajuto ramiau, net buvo pradėta rodyti tam tikros drąsos kontraktijai Klaipėdos Krašte. "Vakaruose" tilpo keletą straipsnių, rodančių pasiūliaušino prieš Klaipėdos vokietininkus. Taip pat šį tą parašė panašia tema "Lietuvos

Aidas". Be to, buvo leista Lietuvai Šauliams paparauduoti Klaipėdoje, kai, kad mągdavo tai daryti "neumanininkai". Visa tai rodė, kad "aune nusi-
 statymas lyg ina kitėti. Nors naujos instrukcijos kaip man toliau laikyti
 pasikalbėjimose su vokiečiais Berlyne nebuvau gėvęs, bet jaučiau ten-
 denciją iš mūsų Užs. Reika. Min-jos pusės nukrypti nuo instrukcijos, ku-
 rią Užs. Reik. Min-jos Centras buvo man davęs, kaip buvau skiramas į
 Berlyną. Tai buvo klaidinga. Iš esmės padėtis Klaipėdos Krašte nebuvo pa-
 sikeitusi. To krašto priklausymas Lietuvai toliau kabojo ant siūlo galo.
 Jei ir buvo jaučiamas šioks-toka atslūgimas, tai tik išoriniai. Reikėjo
 buvo tą atslūgimą išnaudoti deryboms su Berlynu galutiniam Klaipėdos Kra-
 što klausimo sureguliuavimui. Kaunas delsė. Taip pat ir Vok. Užs. Reik. Mi-
 ja nesiėmė iniciatyvos iš savo pusės.

Gaišimas laiko mums buvo begalo pavojingas. Tai suprasdama, esiaus
 iniciatyvos ameniška. Vasario pirmoje pusėje buvau atvykęs į Kauną ir
 patiekiau Vyriausybei konkrečius susitarimo su Vokietija tekstus: vieną
 - viešos draugingumo sutarties; kitą - slapto prie tos sutarties pro-
 jektą.

Viešosios draugingumo sutarties pagrindiniai punktai buvo sekanti:

1. Susitariančios šalys pasižada nesudaryti su kitomis valstybėmis
 sutarčių, nepriešinti prievolių ir nedaryti žygių, prieš vieną
 kitos gyvybinius interesus;
2. Pasižada betarpiškai tartis visais abi puses bendrai dominančiais
 klausimais ir jokiuo atsitikimu nesimti jėgos priemonių galin-
 tias kilti tarpusavyje nuomonų ir interesų skirtumams išlyginti
3. Siakama priėmti tokius abi susitariančias šalis dominančių poli-
 tinių, kultūrinių ir ekonominių problemų sprendimus, kurie pla-
 čiausiai atsižvelgtų į teisėtą ir teisingą abiejų šalių intere-
 sų supratimą;
4. Pasižadama leisti tautinėms grupėms, gyvenančioms vienos šalies
 teritorijoje, bet priklausančioms kitos susitariančių šalių tauty-
 tbei, leisti nstrukdomams ugdyti savo tautinę kultūrą ir organi-
 zuotis pagal savo tautinės pasaulėvalgos principus;
5. Klaipėdos Statuto interpretavimo reikalu numatoma sudaryti specie-
 liną komisiją. Be to, abi pusės pasižada išanksto susitarti dėl
 sakyto Statuto pakeitimo einant 38-ju str., ir
6. Dar kartą patvirtinama 1923 m. sausio 20 d. sutartis sienos tarp
 abiejų valstybių klausimu ir abi susitariančios šalys pakartoti-
 nai pareiškia, kad jos jokių teritorialinių pretenzijų vieną į
 kitą neturi.

Panašios sutarties pasirašymas būtų reikškęs neabejotiną Lietuvos pa-
 linkimą į vokiečių politikos orbitą. Tai, savaine suprantama, būtų labai
 nepatikią Lenkijai. Kad episauogjus nuo eventualaus iš šios pusės pavo-
 jaus, buvo slapto prie sakytos sutarties protokolo projekte numatyta štai
 kas:

1. Buo atsitikimu, jei kuri trečioji valstybė gręstų Lietuvos Nepri-
 klausomybei ar jos teritorialiniam integralumui arba verstų Lie-
 tuvą padaryti priešingą kalbamam lietuvių vokiečių susitarimui ak-
 tą ir, Lietuvai atsisakius tai padaryti, intųsi prieš Lietuvą dip-
 lomatinės, ekonominės ar net militarinės prievartos priemonių.
 Vokietija laikytų savo pareiga suteikti Lietuvai diplomatinės,
 ekonominės, o šių nepakenkiant, ir militarinės pagalbos, jei Lietu-
 vos Vyriausybė to pagaidautų;
2. Abiejų susitariančių šalių karo vadovybės, ribose derinimosi abiejų
 valstybių bendros politikos, autorizuojamos palaikyti betarpiš-
 ką savitarpinį kontaktą, dėti pastangų suartinti abiem kariuome-
 nėm, stadijuoti jų bendros eklejos eventualumą ir keistis kari-
 nio pobūdžio žiniomis.

Iš pasikalbėjimų su senais prieteliais ir naujų pažinčių su vokiečių
 politikos spyruokliais, buvo pas mane susidaręs įspūdis, kad Klaipėdos
 klausimu figuravo Reicho vyriausybėje dvi šios tendencijos:

- viena - ekstremistinė, būtent, kad Klaipėdos Kraštas turi būti be jokių kompromisų grąžintas Vokietijai, nors ekonominiu atžvilgiu tai sakydam kraštui ir nebūtų naudingas, ir

- antra - moderuota: palikti Klaipėdos Kraštą teritorialiniu atžvilgiu toliau Lietuvos priklausomybėje, bet Klaipėdos Statutą pertvarkyti iš pet pagrindų, išbraukiant iš jo visa tai, kas jame kvepėjo Versalio sutarties dvasia. Kitaip sakant, Klaipėdos Kraštas būtų buvęs paverstas savotišku Preištatu Lietuvos ribose. Užtet Lietuvą, o per ją gal ir visas Pabaltijo Valstybes, buvo tikimasi įtraukti į Vokietijos politikos orbitą.

Kadangi aš dar prieš atvykdamas į Berlyną perinti Lietuvos Pa-siuntinio Vokietijoje pareigas jau buvau nusistatęs, kad Lietuvai, jei ji nori išvengti padaryti mainų objektu tarp mūsų kaimynų, nelauka kitos išeities, kaip dėtis su Vokietija, kaip stipresnioju mūsų kaimynu, tai savo pasiūlymą, padarytą Kaunui, pagrindan ir pėmiau antra-ji eventualumą.

Po dviejų ilgesnių pasitarimų Prezidenturoje, man pavyko įtikinti Prezidentą Smotoną ir kitus, dalyvavusius pasitarimuose atsakingus už mūsų krašto politiką asmenis, kad leistų man mano sustatytą tekstą ribose bandyti su vokiečiais susitarti. Grįžau tat į Berlyną su viltim kad gal paskutinėje minutėje pavyks man Klaipėdos priklausomybę Lietuvai išgelbėti ir tuo pačiu nukreipti mūsų užsienių politiką į teisingą ir realią kelią.

Deja, grįžus man į Berlyną, Kaune staigiai papūtė priešingas vėjas. Antrą po grįžimo į Berlyną dieną, būtent, vasario 15 d., gavau sekantį iš p. Urbšio telegramą:

"Ryšius su pasikalbėjimais Kaune, netrukus atsisiųsiu instrukciją raštu. Kol negausite tos instrukcijos, visuose pasikalbėjimuose laikykitės visiškai rezervuotai ir niekur nieku neušingauskite".

Anonsuotą instrukciją gavau su specialiniu kurjeriu vasario 19 d. Tai buvo griežtas pasukimas atgal: grįžimas į neutralumą. Po to man nebėliko kitos išeities, kaip pareikšti dėl viso to savo griežtus rezervas. Tai padariau vasario 23 d. savo raštu p. Užs. Reik. Ministrui Urbšui. Čia leidžiu sau paeituoti sakyto mano rašto vietas, kurios buvo ne tik aiškios, bet stačiai profetiškos:

"Gavęs žanstos naują instrukciją matau, kad Vyriausybė mano pasiūlymams nerado galima pritarti. Grįžtama prie laviravimo ir dėl sio politikos. Teoretiniai imant, ji atrodo protings, nes atsar-gi. Praktiškai ji mus jau nekarta apvylė: laviravimas daro Lietuvą didžiųjų mūsų kaimynų žaidimo ir mainų objektu, o delaimas - privedė prie lenkų ultimatumo ir padėties, kokią turims Klaipėdo-je. Siūlydamas orientuotis į Berlyną, aš visai neturėjau omenyje, kad Lietuva tuš tuojuo pasinertų iki mūsų vokiečių politikos ver-pete. Ypač, kad dar tikrai ne nežinooms, ar pati Vokietija sutinka padaryti su Lietuva man nustatytus susitarimus ir ar užtikrina, kadkilus dėl to mums pavojui iš kitų mūsų kaimynų, suteiktų Lie-tuvai pakankamos paramos. Kol kas viskas dar nepaaiškėjo, į mano pasiūlymus reikia žiūrėti tik, kaip į tam tikros politikos rėmus, į kuriuos palaipsniui būtų įstatoma tokia tos politikos doza, kokią atskirės santykių su Vokietija vystymo etapai, ataižvolgiant momento aplinkybių, būtų leidęs įstatyti abipusio susitarimo ke-liu. Tiesa, tas galų gale privestų mus prie toli siekiančių užsi-engažavimų su Vokietija. Bet, jei mes to laiku nepadarytum susi-tarimo būdu, tai, mano nuomone, Vokietija, vykdydama savo planus šioje Europos dalyje, padiktuos mums eiti su ja, tik, savime suprantama, jau kitokiomis sąlygomis; o jei ten pasipriešintume, tai renkuotų mus savo priešų pusėje ir pasieltų su Lietuva, kaip su priešu. Tada ne tik nustotume Klaipėdos, turėtume galutinai atsisektyti nuo Vilniaus atgavimo, bet net drebėtume dėl to, kaip išsaugojus turimą valstybinę nepriklausomybę...

Vasario 28 d. įteiksiu Hitleriui savo kredencius. Tai atidarys man naujų pusių galimybių išvystyti didesni aktyvumą santykiams tarp abiejų valstybių gerinti. Tik labai abejoju, ar ribos, kurias tuos ta santykių vystymui saitys instrukcija fiksuojį, vokiečius nepatenkins. Už mūsų neutraliteto kainą vokiečiai nuo Klaipėdos anšluno realizavimo tai jau tikrai neatsisakys.

Į kokius švelnius žodžius ir žestus Tautos instrukcijos vykdymą neįviliošiau, ypa iš mašio vistiek išlįs: vokiečiai pejus, kad mes retiruojamės nuo užsiangiavimų, padarytų sulyg p.m. gruodžio 6 d. telegrama. Tai pajutę, vokiečiai jau tikrai turės pagrindo pasidairyti mus Janusais. Juo labiau, kad tai galėtų Aumento pomus nepataisomai supykinti prieš Lietuvą, o to pykčio pasekės, manau, netrukutume mes pajauti Klaipėdos krašte. Retiravimosi nuo saktų užsiangiavimų skaitau ypač pavojingą šiuo metu, kol dar nesurinko Klaipėdos krašto Seimelis, iš kurio galima visko laukti, gal net nuterimo apie Klaipėdos krašto prisijungimo prie Vokietijos. Kam tai daužyti porcelaną prieš laiką ir vilioti iš ankoto vilką iš niško".

Pareikšdamas savo rezervus, prašiau kalbamos instrukcijos vykdymą atidėti, bet mano prašymas nebuvo patenkintas. To rezultatas buvo toks, kad po to dieną iš dienos padėtis pradėjo žmā blogėti. Kovo 10 d. pranešiau UŽs. Reik. Min-ja, jog turiu žinių, kad vokiečiai atsims Klaipėdos kraštą dar kovo mėn. bėgyje, o 15 kovo papildomai pranešiau, kad tai numato įvykdyti kovo 20 d. Kaip visi gerai atsimens, Klaipėdos grąžinimo kaip tik ir buvo pareikalauta šią dieną laike p. Urbšio vizito vok. UŽs. Reik. Ministeriui p. von Ribbentropui. Taigi buv. mūsų Vyriausybėi Klaipėdos netekimas jokio netikėtumo nesudarė. Ta Vyriausybė buvo laiku išpūta, laiku buvo pasitūlyta kas daryti, kad Klaipėdos pašilikimā prie Lietuvos išsaugojus, tik trūko vieno dalyko, tai ryžtumo iš mūsų anuometinės Vyriausybės pusės...

Klaipėdos netekimas buvo begal skaudus visai Lietuvai dalykas. Į Klaipėdos kraštą buvo mūsų idėta daug kapitalo ir daug geros valios padaryti to krašto gyventojus ūkiniai laimingus ir sutarpinti juos su visa valstybe, ne kaip kokia pamote, bet, kaip tikra motina, kuri nieko saktam kraštui nepagalėjo. Nors su vokiškuoju to krašto gyventojų elementu ir kildavo aštrių nesusipretinā, bet prie geros valios iš abiejų pusių juos būtų buvę galima likviduoti, suvedant abi tautybes į darnų sugyvenimą...

Klaipėdos stėmimas iššaukė mūsų visuomenėje didelio nepasitikėjimo Vokietija. Tas, kad prieš tai buvo linkę suartėjimui su ja, priverstas buvo rintai susisąstyti. Iš kitos vėl pusės nepalankian Vokietijai elementui Lietuvoje buvo suteiktas didelis argumentas prieš byle koki suartėjimą su Vokietija. Tad tuojau po Klaipėdos netekimo santykių vystymas tarp abiejų valstybių buvo pasidaręs labai sunkus, nors iš vokiečių pusės ir netrūko ženklų, kad, Klaipėdos operacijā atlikus, Vokietija yra linkusi su Lietuva turėti artimesnius ir draugingus santykius...

Amenliškai laikiausiai nuomonės, kad turime skaitytis su įvykusiuoju faktu ir išnaudoti rodytą iš vokiečių pusės palankumą kitiems Lietuvos tikslams. Žaidimas užsigavusius už nekaltybės pažėdinā neringos rolės nieko reikului pagelbėti nebegalėjo, o tik būtų nuvedęs mus į kokiā kitā klampynā. Piršau jausmus visiems atidėti į šalį ir stengtis daugiau skaitytis su realybe: vyatyti toliau gerus santykius su Vokietija lyg nieko tarp abiejų valstybių nebūtų įvykę, turint vilties, kad Vokietija gal, atėjus laikui, pagelbės mums nors staigriežti rytuose, atgauti Vilnius kraštą. Turiu šia paknyėti, kad Vokietijoje po Klaipėdos krašto atėmimo rodytas Lietuvai palankumas buvo ne taip sau burbulas, kad užtušavus padarytā mums žaidis, bet realus dalykas. Apart laisvo uosto zonos Klaipėdoje, mums buvo siūloma ginklų, didesnių kreditų mūsų ūkie produkcijai kelti, žadamos aukštos kainos už maisto produktus ir t.t. Tik, deje, buv. mūsų užsienių politikos vairuotojai visame tame nenorėjo natyti geros valios iš vokiečių pusės arba s tačiai iššūrinėję visame tame kažkokiā iš vokiečių pusės intrygā prieš Lietuvā. Vienu žodžiu, Klaipėdos ne-

tekus, buv. mūsų krašto vairuotojai dar daugiau užsispyrę neitra-
lumo politikoje... Žiūr. priedą Nr. 1.

1934 metų lenkų-vokiečių sutarties nutraukimas, įvykęs 1939 m.
balandžio 28 d., buvo neabejotinas rodiklis, kad Vokietija ruošiasi
artinesniu laiku suvesti sąskaitas su Lenkija, įvertindamas tos su-
tarties nutraukimo reikšmę ir kokių pasekmių tai galėtų turėti mūsų
krašte padėčiai, 1939 m. gegužės mėn. 8 d. savo ligoniams rašte suges-
tioneavau anonetinei mūsų krašto Vyriausybei minti, laiku pagalvoti
apie Vilniaus stovėdavimą, numatydamas, kad lenkų-vokiečių ginčai pavir-
šaus ginkluotu konfliktu, tas gali susidaryti namų palankios aplinky-
bės. Čia paduodu laikurias to istorinio dokumento ištraukas, kurios
kelba profeto žodžius, tiek paliečiant politinius klausimus, kaip ir
tuomet dar tik vokiečių projektuotus militariųjų operacijų planus
prieš Lenkiją. Tams savo rašte esu pareiškęs štai kokių nuomonų:

".....

Pagrindė Hitlerio pasiūlymų, Lenkijos jau atostų, glūdi ne
tai, kas balandžio 28 d. buvo apie lenkų-vokiečių santykius Reich-
tage pasakyta, bet daug daugiau ir visai kas kita: svarbi Vokie-
tijos deuzizija atspalaiduoti nuo 1934 metų sutuoktavių su Lenki-
ja ir eiti prie suvedimo su Lenkija pagrindinių sąskaitų.....

Hitlerio pasiūlymų suvesti sąskaitas su Lenkija tenka skaityti
visai tikru dalyku, kurio realizavimas faktinai jau yra presi-
dėjas forma spaudos propagandos ir diplomatinio peruošimo...

... vokiečiai nemori tikėti, kad iš lenkų-vokiečių konflikto
išsivystytų Europos kuras. Jis stačiai užsinerkdami tvirtina, kad
Anglija tokiam karui nėra pasiruošusi, Lenkijai ginklu nepadės ir
išviso kariauti nemori... Kai dėl Francuzijos, tai vokiečiai mano
kad ji sąjungininkės Lenkijos-atžvilgiu nebūs nuosirdi: jei len-
kų-vokiečių karo atsitiks ir paskaitbų pas save mobilizacija,
tai tik pro forma ir dalinai savisaugos sumtiniais, kad Francuzi-
ja ryštųsi palti Reichui, labai abejojama, šis pastarasis gi jos
nepulsis! Dalykas graūšausia beigtusi tuo, kad francūzai užin-
tų Haginat linija, o vokiečiai - savo Siegfriedo linijos įtvirtin-
imus. Juo labiau netiki, kad Lenkijai padėtų Sov. Rusija. Pirma,
todėl, kad pati Lenkija raundonųjų pagalbos nemori ir antra, kad
Sov. Rusija bijo įmivelti į karą dėl savo višaus padėties...

Išvadoje - Lenkija liktų, kaip ir vienat viena prieš Vokietii-
ją. Vokiečiai nemano, kad ji supasutų, kaip kad supasavo Ceko-
slovakija. Aigi skaitoni su eventualiu lenkų pasipriešinimu. Bet
jie žiuri į tai, kaip į beviltišką iš lenkų pusės dalyką; lenkų
ginkluotusias pajėgas įvertina žemai ir skaito, kad jas sutriuš-
kintų į kelias savites, arba daugiausia į nėnesi laiko, supdasi
Lenkiją iš Slovakijos, Silėzijos ir Rytprūsijų...

Paliūdamas tai, kad lenkų-vokiečių eventuales kuras, o jam išsi-
plėtus į Europos karą tai ir šis pastarasis, galėtų atsiliepti į Lie-
tuvos padėti, aš buvau priėjęs sekamųjų išvadų, kurios buvo, kaip ve-
lesni įvykiui parodė, visiškai teisingos:

"..... Jei Hitleriui pavyktų be karo priversti Lenkiją nusilei-
sti, tai tokiam atsitikimui Lietuva, atrodo, būtų paliesta na-
zišausiai. Kad natūretame su Vokietija nepuolimo strispinio, gal
galėtų tokioje situacijoje atginti projekts kompensuoti Lenkiją
už Danzigo ir Koridoriaus netekimą, išėjimą į Baltijos jurą per
Lietuvą. Bet dabar, atrodo, tokiam povežiui nebustarėtų būti vie-
tos, bent ant tiek, ant kiek galima pasitikėti Vokietijos pažā-
du, nes be šios pastarosios sutikimo vargu ar Lenkija viena dri-
ntų Lietuvai toki reikalavimą, statyti...

Jei kiltų tarp Lenkijos ir Vokietijos kuras, tai Lietuvos pa-
dėtis pasidarytų opeinė. Bet nematau, kad ji būtų beviltiška, jei
lenkų-vokiečių kuras lokalizuotusi. Savaine suprantama, kad tiek
viena, tiek kita kariaujančioji pusė dėtų pastangų Lietuvai nuo

jos užimtos neutralinės pozicijos nustumti ir patraukti į savo pusę pagalba viliojančių pažėdų... Bet kadangi lokalizuotame lenkų-vokiečių kare absoliutinė pajėgų persvara būtų Vokietijos pusėje ir kadangi Lietuvos dėjimas su Lenkija pajėgų santykio jokia būdu neatsvertų ir prilygtų savibūdystei, tai praktikoje turėtume skaitytis su Vokietija daugiau, kaip su Lenkija, juo labiau, kad ši pastaroji, pati atsiderusi sunkiausioje padėtyje, Lietuvai jokio pavojaus sudaryti nebegalėtų.

Tokioje situacijoje mūsų politikos užduotys būtų išsiaiškinti Lietuvos neutralumą iki to momento, kol iš karo operacijų eigos paaiškės, katra kariaujančiųjų pusių galutinai laimi. Kadangi lokalizuotame lenkų-vokiečių kare galima jau iš anksto manyti, kad laimėtų vokiečiai, tai mūsų politikos užduotys pasidaro palyginamai paprasta: susivada į bendros kariniai-politinės situacijos studijavimą ir budrų sekimą karo operacijų eigos, kad teisingai nustatius momentą, kada duoti mūsų ginkluotoms pajėgoms signalą eiti į Vilnių, kad jo pirmieji neužimtų vokiečiai ar jo nepagrębtų Sov. Rusija...

Kai kas mano, kad lenkų-vokiečių karo atsitiktine vokiečiai ir lenkai suptų vieni antrus per Lietuvos teritoriją. Atrodo, kad šitokia nuomonė nėra pagrįsta. Pagrindiniai tokio karo veiksmų vystytai kur nors tarp Oderio ir Visos, bet ne Lenkijos šiaurėje. Su Rytų Prūsija vyktų tik pagalbinė operacija. Kad Lenkų Karo Vadovybė prie namatomo jei labai nepalankaus pajėgų santykio rizikuotų dėti savo kariuomenės vokiečių supinai kur tai per Lietuvą, atrodo visiškai netikėtina, nes tai būtų griežtai priešinga karo pajėgų taupymo dėsniui. Sunkiu momentu visos lenkų ginkluotosios pajėgos turės būti sutelktos ten, kur bus lemiamas Lenkijos likimas, t. y. pietuose ar centre. Galima iš kalno numatyti, kad bus iš Vilniaus krašto atitraukta visa, kas ten dabar yra, arba galėtų dar būti susobilizuota. Prie tokių aplinkybių ir vokiečiams, iš savo pusės, nebūtų jokios prasmės brautis prieš lenkus per Lietuvą, žinant, kad Vilniaus srityje jokių rimtesnių priešų jėgų nėra, nes strategija nepataria supti tuštamos. Vokiečių supančioji lenkų iš Rytų Prūsijos pusės operacija greičiausia vystytumai kur nors į pietus nuo Augustavo kanalo arba dar žemiau, kriptiniai Varšuvos per Lomžą, Belstogą. Kitaip sakant, lenkų-vokiečių kare Lietuva galėtų palikti nuosalyje, observatoriaus padėtyje.

Savo neutralumo Lietuva netektų tada, jei pasiryžtų žygiuoti į Vilnių. Bet toki žygi ji, kaip maža valstybė, galėtų drįsti tik tada, kai jau būtų paaiškėję, jog Lenkijos likimas karo operacijų lauke išsprendžias jos neliame. Šitokioje situacijoje, manau, Vilniaus krašte gyventojai patys penorėtų geriau dėtis prie Lietuvos.....

... tokio akto nukryptums nuo savo neutralumo, bet, Lenkijai žuvus ir Vokietijai pasidariusi šioje Europos dalyje vieninteliu šeimninku, sakyto neutralumo vistiek nebegalėtume išlaikyti, nes būtume aplinkybių priversti per daug skaitytis su Vokietija"...

Toliau tame dokumente dar paanalizuota eventualumas, jei lenkų-vokiečių karas išsiplėstų į Europos karą. Tam du atsitiktinis: 1/ kai Sov. Rusija tokiam kare nedalyvauja ir 2/ kai į tą karą įsiveikia ir Sov. Rusija. Priešais išvadų: pirmame atsitiktine, kad Lietuva - karui peraimetis į Europos vakarus - galėtų toliau pasilikti observatoriaus rolėje ir, atgavusi Vilnių, atsargiai laukti kuo karas baigtis. Antroje atsitiktine numėšiam Lietuvai, kaip ir kitoms Fabaltijos valstybėms liudnų perspektyvą, būtent, kad mūsų kraštas vystų kautynių lauką tarp mūsų didžiųjų kaimynų, arba pataptų sovietiškojo komunizmo auka...

Geriau numatyti, kas vėliau iš tikrųjų atsitiko, nebavo galima. Febriežiu dar karta, kad tai, ką šia papitavau, mano buvo parašyta 1939 mė gegužės mėn. 8 d., taigi 4 mėnesiai prieš karą!!!

8

To negana. Priešidamas 1939 m. vasarą atostogas - pusantro mėnesio - Lietuvoje, būtent, Kašergynėje prie pat Kauno, aš, dažnai būdamas Kaune, ištikinėjau savo pažįstamus, mūsų politikos veikėjus, sukūteniuosius Užs. Reik. Min-jos pareigūnus ir net pačius anuometines Vyriausybės narius, kad kylan lenkų-vokiečių karui nes tikrai turėsim gerą progą, Vilniui atvažuoti ir kad ten yra reikalinga rimtai ruoštis iš anksto...

Iš tų pasikalbėjimų liko pas mane įspūdis, kad man pavyko daug ką ištikinti ir kad mano planavimai dauguma pritarė. Taip, pvz., anuometinis Min. Pirmininkas generolas Černius buvo mano nuomonės ir buvome sutarę, kad bus sudaryta slapta komisiija, kuri atliks kai-kurius peruošiamuosius darbus Vilniaus kraštui užimti bei pertvarkyti greitai to krašto valdymo aparatą.

Būta ir priešingų nuomonių. Vieni idealizavo neutralumą, kiti per daug aukštai vertino Lenkijos militarinį pajėgumą, prisibijoję iš šios pusės didelio pavojaus, troši nepasitikejo Vokietija, bet bendrai pas daug ką buvo galima jausti stoką ryštam...

Mano skatinimui lėlio pasirodė žygiui į Vilnių neutralumo politikos šalininkams, savaime suprantama, labai nepatiko, nes tai kėlė Kaune kritikos ir abejonių dėl sąlytos politinės linijos. Aš buvau aprikištystas germanofilu. Rugsjiūčio mėn. antroje pusėje, jei neklystu 23 d., p. E. Turauskas, tuomet Užs. Reik. Min-jos Politikos Departamento Direktorius, buvęs tada spiritus movens Užs. Reik. M-jos centre, padarė man p. Bizausko, tada šjūsio Užs. Reik. Ministro pareigas, vardu tarybiną pastabą, kad savo ištikinėjimais aš sudaręs apie save germanofilo nuomonę ir kad tai gali pakenkti man asmeniškai ir mūsų politikai. Atsakiau, kad nesu joks germanofilas, bet kad nuo įsistavimo laiku pasirodėti žygiui į Vilnių atsiskirti nomenau, nes skaitau, jog jau esame prie pat lenkų-vokiečių karo slenkščio. Jei kas-kaš Užs. Reik. Ministerijoje dėl to pasakito mane germanofilu ir tokią sudarę apie mane opiniją, tai pastebėjau, kad tatau netgi gali būti man, kaip Lietuvos Pasiauntinui, naudinga. Apie tai, kad esu skaitomas germanofilu, gali būti žinoma p. Zechlinui ir per jį gali pasiekti patį Berlyną. Jei taip įvyktų, tai tatau tik palangvintų man atlikimą svarbios misijos Berlyne, kai pribraš momentas eiti į Vilnių. Prašiau apie tokią mano nuomonę pranešti pašiam p. Bizauskui...

Nors aiškiai pašiau, kad p. Bizausko ir p. Turausko asmenyse turiau didelius mano idejos priešus ir nepataisomus neutralumo politikos idealizuotojus, bet tikėjau, kad politinės realybės, kurių rugsjiūčio antroje pusėje buvo galima leukti Lietuvos pašonėje kasdien, palenks juos į mano pusę, t.y., kad jie nors paskutinėje minutėje atsipašiduos nuo neutralumo teorijos ir pasuks į ten, kur reikalavo eiti mūsų tautos idealas - Vilnius.

Deja, vėliau paaiškėjo, kad p. Bizausko su p. Turausku būta nepataisomų. Jie goriau vėlyju atsiskaitė nuo Vilniaus idealo, negu nuo neutralumo teorijos, kurią jie skaitė išganingiausiu Lietuvai politine linijne.

Rugsjiūčio pašeigoje jau visi švirbliai Berlyne ir kitose sostinėse šulbėjo ir šinėjo datus, kada prasidės lenkų-vokiečių karas. Šiunšiau ta tema ir aš raportų po raporto į Kauną, dārbdamas dažnai ne be dienomis, bet naktimis. Norėjau ištikinti Kauno ponus, kad nors paskutinėje minutėje susiprastų. Paaiškėjus rugsjiūčio 23 d. iš atvykusio iš Kauno su reikalais į Berlyną pulk.inž. Lesausko, kad mūsų Kr. Apš.M-ją iki to momento dar nėra šmusis nei mažiausio paširengimo ne tik eventualiam žygiui į Vilnių, bet net neutralitetai ginti, pašrašiau jį sekanšią dieną būtinei grįžti į Kauną ir tuoju referuoti mūsų Karo Vadovybei, jog aš siūlau nestiduliojant imtis reikalingų karinių paširošimų, kurių jau šmėsi visi būsinšijų kariuomenšijų pašių kaimynai. Tik dėka šiau mašo impulsui, kaip paaiškėjo vėliau, buvo susuktas Krašto Gynimo Tarybos pašėdis paš Resp. Prezidentą ir nusistatyta pašautai tykli būda dalį atsarginių, taikos neto kariuomenės dalinians sustiprinti.

Iš kitos vėl pusės įsistavau prieš Užs. Reik. Min-ją, pašrašydams šai pašialų raštą, kad intųai prisioniųjų peruošti viešajai opinijai

Vilniaus klausimui. Tai tuomet buvo labai lengva padaryti. Būtų užte-
kų, pavyzdžiui, pavesiti p.Br. Šaulių, mūsų Pasiuntinui vakaravoje,
kad padarytų formalų desersų pas lenkų Uzs.Reik.M-ri p.Becką dėl len-
kų išleisto žemėlapiuko ant paštos kortelės, kur Lietuva buvo priskirta
prie Lenkijos. "Avus per šią trumpą komunikatėlį be komentarų, kad toks
desersas buvo padarytas, vokiečių propaganda būtų ši komunikatą didžiau-
siamis raidėmis išplatinusį po visą pasaulį. To pasakoję visas pasaulis
būtų prisiminęs Vilniaus bylą, kuri tarptautiniuose politiniuose sluok-
niuose niekad nebuvo užmiršta. Tuo savo neutraliteto Lietuva nebūtų pa-
žeidusi. Bet mūsų anuometinis Uzs. Reik. M-jos Centras buvo ir šiuo at-
žvilgiu neįtikinamas. Dar daugiau. Kada patys vokiečiai, be nežiausio iš
mūsų Pasiuntinybės pusės Berlyne iniciatyvos, buvo paskleidę keletą ži-
nušių iš Vilniaus krašto neva lenkai pasiūtrino lietuvių persekiojimą,
man buvo iš Uzs.Reik.Min-jos, būtent p.B.Turuskio, nurodyta paveikti, kad
vokiečiai panašių žinių neskleistų ir paskleistąją desantuoti. Tai esą
galėtų pakenkti mūsų neutralitetui ir santykiams su Lenkija. Jonas Tu-
rauskas, matome, buvo užmiršęs, kad Vilniaus kraštą valdo lenkai, bet
ne mes ir kad todėl ne Lietuvos dalykas pašalinimas iš to krašto spaudos
žinias desantuoti. Savaime suprantama, aš atsiskaičiau tuo reikalu kreip-
tis į vok.Uzs.Reik.M-ją, duodamas p.Turuskui suprasti, jog šis itau pa-
našių žinių pasirodymas vokiečių spaudoje musis ne žalingu, bet, atbulai,
tik naudingu dalyku.

Rugsėjo 1 d. anktą rytą karas tarp Vokietijos ir Lenkijos prasidė-
jo. Tada reikė, jog šansas atgauti Vilnių pradėjo virsti realybe. Mūsų
politikos užduotis buvo tos progos nepraleisti, nes kitos tokios nežinia
kada bus išauktums.

Jausdamas, kad iš Berlyno vargu ar kauną bopajėgsiu daugiau įtikinti,
kad kalbėtos progos nepašlopotume, nusprendžiau prašyti, kad būčiau
grąžintas į karių eiles. Vienkart siūliau tuoju mobilizuotis. Pasiųtos
Kaunan telegramos tekstas yra sekantis:

"Siūliau tuoju mobilizaciją ir suteikti kariuomeną tinkamoje nei-
tralitetui ginti pozicijoje. Manau esmeniškai būčiau šiuo metu nau-
dingesnis Tėvynei karių eilėse. Referuokite tai Respublikos Preziden-
tui ir Kariuomenės Vadui. Prašau nurodymų ar galiau grįžti Lietuvon
ir kan perduoti dabartines pareigas".

Suopnuodamas, kad Kaunas gal nesusidžia, aš, iš savo pusės, pirmą-
sias rugsėjo dienas buvau įtempęs visas savo pajėgas ir reikalavau iš
savo bendradarbių Pasiuntinybėje maksimal energiją, kad kaip galint ge-
riau orientavus Kauną, apie karinių ir politinių įvykių vystymąsi Reicho
sostinėje, ant kiek man buvo įmanoma Berlyne pašalin tais klausimais ori-
entuotis. Lygiagrečiai nevengiau duoti Kaunui ir konkrečių pasiūlymų,
tuo norėdamas aktyviai pagalbėti Uzs.Reik.Min-jos Centrui spręsti įvei-
rius sunkius klausimus, kuriuos karas statė ir mūsų kraštui.

Vienam iš savo ilgesnių pranešimų, parašytam rugsėjo 5 d., tarp
kita ko, įvertindamas karo eigą, esu pedaręs Kaunui sekančių pasiūlymų:

"Aš ne kartą turėjau garbės atkreipti Uzs.Reik.Min-jos atydą į
tai, kad lenkų-vokiečių karas, atsižvelgiant Lenkijai per daug nepa-
lenkams pajėgų santykie, greičiausia baigtųsi Lenkijos nuleime. Pen-
kių dienų vokiečių puolimas prieš Lenkiją, sūnėta mano nuomoną ima
patvirtinti. Po pirmo, pasakysiu rinto ir didvyriško pasipriešinimo,
lenkų kariuomenė visu frontu, vokiečių spaudžiama, traukiasi. Atrodo,
vietomis net netverkingai. Tiesa, tai tik pradžia. Bet ji Lenkijai
jau nelaiminga. Kadangi nuo pirmųjų rintų kautynių dažnai pareina ir
tolesnė karo eiga, tai, nenorėdamas užsibgti įvykiams už akių, skai-
tau vistik reikalingas jau dabar siųlyti mūsų Vyriausybei neatidelio-
jant ruoštis sekančioms eventualumams:

1. Kokių priemonių imtis, jei vokiečiams pavyktų, kaip jie siekia,
Lenkiją sutriuškinti ir lenkų kariuomenės likučiai, gelbėdamies nuo
vokiečių persekiojimų, bandytų veržtis į nepriklausomą Lietuvą.
2. Kokių diplomatinių ir karinių priemonių imtis, kad atgavus Vil-

10

nius kraštą, kol jo naužiam vokiečiai ar į jį neįsibrauna sudonoji Sov. Rusijos armija, jei tarp Sov. Rusijos ir Vokietijos būtų susitar- ta dėl Lenkijos padalinimo, kaip kad tenka iš visų pusių girdėti kal- bent.

3. Kaip susitvarkyti ūkio ir užsienių prekybos atžvilgiu, jei Vokietija pareikšautų visus šiuos žemės ūkio gaminius tiekti jai viškai.

4. Kaip užtašuoti Lietuvos neutralitetą, jei ar tai vaduojant Vilniau kraštą, ar tai iš priešasties faktinų aplinkybių, kurios galėtų susida- ryti Vokietijai Lenkiją nugalėjus, jo laikytis pasidarytų praktiškai ne- beįmanoma.

5. Kaip prisitaikinti prie bendros naujos situacijos, kuri susidarytų, jei Lenkijos kortai būtų lenda iš mūsų politinio žaidimo pranykti ir tek- tų skaitytis tik su dviem mūsų politikų determinuojamaisiais faktoriais, pirmoje eilėje su Vokietija ir antroje - su Spv. Rusija".

Bet iš Kauno vis nesisulaukėdavu jokios reakcijos nei nurodymų, kaip men toliau laikytis kariniai-politinei situacijai ūsai keičiantis. Tai ve- dė mane iš kantrybės. Todėl rugsėjo 7 d. telegrafavau į Kauną, pakartoti- nai prašydamas pakeisti gegužės 11 dienos instrukciją dėl 100 % neutralite- to /štur. priedą 2/ ir prisidurti naujai nurodymų, atatinančių naują padėtį. Beje, ir šis pakartotinis prašymas nieko nepagalbėjo. Kaunas atrode lyg ap- kurtas. Spėdama, kad Kauno žmonės neteko galvų, rugsėjo 8 d. paderiau dar- vieną ir svarbiausią pasiūlymą, kas reikalinga daryti. Šis dokumentas, kaip turinti didelės istorinės vertės, leidžiu sau šia pasiskaityti ištinai (štur. priedą 3).

Kalbama dokumento turinį telegrafavau Kaunui tuoju pat, o jo visą tekstą pasiunčiau į Kauną su specialiniu kurjeriu, Pasiuntinybės sekretorium p. Jablonskiu, kuris turėjo vykti per Stockholmą.

Paderas minėtu svarbų šygi, nojau ant Kauno ranką ir savystoviai prad-ėjau savo ataskomybe zonuoti pas vokiečius, ką jie galvoje apie Vilnių. Tuo tikslu suėjau į kontaktą su vienu, artima Reicho ūs. "eik, k-ruif v. Rib- bentropi, a. m. m. Iš to zondavimo paaiškėjo, kad per von Ribbentropo pasikalbėjimus Maskvoje su Stalinu ir Molotovu rugpjūčio mėn., kada buvo pasi- rėdytas rusų-vokiečių nepuolino ir konsultacijos paktas, abi šalys šalys buvo visningos nuomonės, kad Vilniaus kraštas turi būti gražintas Lietuvai. Antre, iš vokiečių pusės buvo mums per sakytą asmenį neoficialiai pasiūlyta diplomatinės pagalbos išaiškinti Maskvos nusistatymą betarpiškai, jei dar turime kokių nors neaiškumų ar abejonių. Trečia, vokiečiai net buvo linkę suteikti mums militarinę pagalbą, jei žygiuojant į Vilnių būtume vistik sutikę iš lenkų pusės mūsų pajėgonis neįveikimo pasipriešinimo. Visa tai kas kartą skubiai perduodavau į Kauną, kad jį išjudinus iš vietos, kol dar nėra pervėlu.

Svarbu šia pastebėti, kad vėliau patyriau iš Dr. Hutkaus, mūsų Pasiun- tinio Maskvoje, kad ir jis pirmose karo dienose telegrafevo Kaunui, jog "Vilniaus raktas randasi Berlyne". Netomai, žautė, kad anuozt Vilniaus at- gavimas priklausė pirmoje eilėje nuo Berlyno paramos ir nusistatymo, su ku- riuo Maskva jau buvo iš anksto sutikusi. Tik Dr. Hutkus, benddamas konflik- to su ūs. "eik, k-ruif, Min-jos Centru, nedrįso savo nuožūtra Maskvos nusistatymą pa- tikrinti pas rusus betarpiškai.

Į visas mano nūžinkškas pastangas Vilniaus klausimu, susilaukiau pir- mo atgarsio iš Kauno tik rugsėjo 10 d. Betent, gavau piktą iš p. Bizausko tele- gramą sekantio turinio:

"Jūsų 383. Kuogriežšiasisai turit vykdyti instrukciją 469 (teigi besų- lyginis neutralitetas K.Š.), ir kalbantis su vokiečiais. Vakar kalban- tis su Kleistu nesilaikėt instrukcijų, išgilindami į pavojingus ~~mesų~~ ~~praxstacijas~~ klausimus. Neleistinei nestsargiai naudojot telefoną. Ne kariškų aprotavimų nei fronto žinių mums nereikia pranešinet, nebent patys klausumė. Telefonaut tik jei kas ypatingo įvyktų. Daugiau san- turumo ir rimties".

Į šią telegramą atsakiau atitinkamai. Štai to ataskymo turinys:

"... Nukrypau nuo instrukcijos 469 dėl to, kad centras prino neorientavo manęs apie Vyriausybės planus ir masistatyras aplinkybėms užsienių politikoje Urai keičiantis; secundo, nuo dvidešimts antro rugpjūčio negavau iki vakar dienos jokio atsakymo ir mano pakartotinis sugestijas sekytą instrukciją, pakeisti, kaip Berlyne nebetinkama. Telefonu pranešiau tik tai, ką sakė man pytyš vokiečiai. Draudim, informuoti centrą ir įvertinti padėti be jo užklausimo skaitu Pasiuntinio iniciatyvos, jo gerų norų slopinimui, priešingu ternybos ir valstybės interesams. Moralizmus telegramos pabaigoje grąžinu Tamstai atgal. Prašau leidimo atvykti Kaunon kreiptis į Respublikos Prezidentą. Prisenu mano telegramą 556 (apie grąžinimą ir karių eiles, K.Š.). Šią telegramą, apmoku savo lėšomis".

Rugsėjo, rodos, 11 d. jau minėtas aukščiausiu esamo, artimes v. Ribbentropui, išpėjo mane, kad už kokių 3-4 dienų esą galima laukti Lenkijoje naujų nepaprastos reikšmės įvykių. Bet jis aiškiai neatskleidė, kad tenka laukti Sov. Rusijos smūgio Lenkijai iš kitos pusės.

Rugsėjo 15 d. telegrafavau Užs. Reik. Min-jai papildomą žinią, gautą mano slapto būdu, kad Sov. Rusija ruošiasi pulti Lenkiją iš savo pusės ir kad lenkų-rusų sieną ruošiasi pereiti 16 rugsėjo.

Gavęs šios žinios patvirtinimą dar iš vieno atsitiktino, bet labai rimto, vokiško šaltinio, rugsėjo 15 d. dar kartą telegrafavau Užs. Reik. M-jai, stilydamas tuojuo ryštis žygiuoti į Vilnių. Telegramos turinys buvo toks:

"Mano 556 (pasivilymas eiti į Vilnių, K.Š.). Kadangi Sovietai laiko mus nedėkime, patys mobilizuojasi, pradėjo koncentraciją ir interesuojasi mažumomis, tad siūlau laiko nebežiūti: deciduoti tuojuo, pranešant Berlynui dabar, o Maskvai - kai pasiektume 1920 metų sieną".

Rugsėjo 16 d. grįžo iš Kauno per Stockholmą mano kurjeris (p. Jablonskis). Jis atvežė man piktą laišką iš p. Bizausko, kaip vėliau paaiškėjo p. Turausko surašyta. Čia paduodu kai-kurias jo vietas:

Laiško pradžioje p. Bizauskas plačiau apistoja ties Pasiuntinių santykiavimu su Užs. Reik. M-jos Centru principais ir reikšmą Pasiuntinių tiekiama padėties analizių. Toliau p. Bizauskas mane skaudžiai užpuola, darydams sėkantių priekaištų:

"4. Tamstos, Pone Ministeri, aukščiausiu paminėtieji pranešimai toli išeina iš padėties analizo ribų. Memoriu šia dituoti Tamstos pranešimų posakių, kur Tamsta inijos ne savo pareigos reikalų, bet, insinuodamas "tripimą vietoje", "atsilikimą įvertinti karinę padėti", "nerytumą", nurodai, kaip turia veikti Respublikos Prezidentas, Seimas, Karo Vadovybė, jau nebekalbant apie Tamstos tiesioginį viršininką Užsienių Reikalų Ministeri.

5. Nežiūrint perspėjimų, Tamsta nuolat braunėgi ir ne savo reikalus, vietoj vykda Tamstai duotas instrukcijas. Jei URM-ja neranda reikalo atsakyti į Tamstos telegramus ar raštus, tai tas reiškis, kad seniau Tamstai duotas instrukcijos pelise galioje.

6. tiek Vyriausybė, tiek jos ekaponečiai užsienyje, Pone Pasiuntiniai, turi išlaikyti didžiausią rimti, apverstyti visas galimas aplinkybes ir su didžiausiu šaltkraujiskumu nepesiduoti vietos nuotaikoms, gundymams ir gzdinimams, bet siekti vien savo krašto reikalų. URM-ja stebina, kad Tamsta šiuo metu kaip tik pesiduoti aplinkos įtekei, kuri pirmon eilėn siekis ne Lietuvos garovės, bet savo egoistinių tikslų.

7. f) Tamstos posakis, kad "moralizmas" telegramos pabaigoje grąžinami man, rodo, kad Tamsta, p. Ministeri, nebeaugabi išlaikyti reikalingo tono santykiuose su savo Vyresnybe.

10. Ponas Respublikos Prezidentas ir Ponas Kariuomenės Vadas pasilie-

12

ka sau patiems spręsti apie tai, ar Tamsa būtų naudingas ir Tėvynės karių silėse. Kai jų sprendimas bus padarytas, bus Tamsai pranešta".

Atsakiau į tai vyriškai (Štur. priedą 4), vienkart prisijungdamas atsitatinis prašymų (Štur. priedą 5), kuriame pareiškiau, jog URM-jos politinei linijai toliau stovėjai nebegaliu, skaitydama ją "iš savo sąžinės, patriotinės pareigos ir įsitikinimo" esant "kleidinga".

Rugsėjo 17 d. anksti rytą rusų raudonoji Armija perėjo lenkų-vokiečių sieną, suduodama lenkų Jėgoms sunkų į nuarą.

Tą pačią ar sekančią dieną aš buvau iššauktas į vok. URM-ją, kur Politikos Direktorius Dr. Woermann padarė man Reicho Vyriausybės vardu laisvą griežtesnių priekaištų, kai mūsų Vyriausybė apie mano žanclius, o taip pat p. Zechlino Keune, pranešė per mūsų Pasiuntinius Londone ir Paryžiuje Reicho priedams. Reicho Vyriausybė man rodėsi labai didele draugingumo, gi mes tai palaikyti už intrijų ir net iškreipytoje formoje pranešę, būk Reichas daręs į Lietuvą spaudimą. Tai esąs neles. Tokiomis sąlygomis esą Reichas nebematęs intereso palaikyti mus Vilniaus klausimu, osi esą vistik, kaip šis klausimas busis išspręstas.

Kaip buvo skaudu šių priekaištų klausyti, kiekvienam lietuviui, Vilniaus neišsivadėjusiam, suprantama. Dėjuo visų pastangų įtikinti Dr. Woermann, kad tai negalimas daktas ir kad aš negaliu sau išsivairuoti, kad kas nors iš mūsų URM-jos tokį pavidimą mūsų Pasiuntiniams Londone ir Paryžiuje būtų davęs. Spėlioju, ar visa tai nebus gryniausias nesudarytumas, kadangi man esantiškai apie tokį pavidimą nieko absoliutiškai iš Kau no nebuvo pranešta.

Mano griežtys panaigijai į vokiečius vaikė. Rugsėjo 19 d. buvau iššauktas į Fuehrerio būstinę fronte pas patį Reicho URM-Reik. M-ri von Ribbentropą. Jis pareiškė, kad sektes pavidimas buvo padarytas p. Bizausko, kurio telegramų perėmęs kažkoks vokiečių agentas Londone. Atpauskio man telegramos turinį. Tai buvo man tikra staigmena. Vėliau tikrai petyriau, kad kažkas vistik p. Bizausko buvo panašaus padarytas, nors jis tai pats man esant Keune, nuo manęs slėpė, kada nebebuvo jokios pramės ją išvino slėpti...

Von Ribbentropas ta proga patikrino, ar esmu, apie kurį buvo kalba sukščius ir per kurį aš neoficialiai žanclaus pas vokiečius dėl Vilniaus, man viską perdavė. Turėju sutikti, kad taip. Kai von Ribbentropas, supažindinęs mane su padėtimi, prasitarė, kad matosi vėl kažkokis pasitarimai su Maskva, pasitarėvas ar ta proga jis negalėtų užsisiinti ir apie Vilniaus reikalą, atsivielgiant, kad per pirmąsias derybas su rusais Maskvoje rusai buvo tos pačios nuomonės, kaip ir jis, t.y. kad Vilniaus kraštas turi būti grąžintas Lietuvai. Von Ribbentrop atsakė, kad tuo tarpu jis neturis tuo reikalu nusistatyti.

Rugsėjo 21 d. vėl buvau iššauktas į Fuehrerio būstinę pas von Ribbentropą. Jis atakleidė man, kad ruošiasi per būtinąsias naujas derybas su rusais užsisiinti ir apie Vilniaus reikalą, nors rusams jų užėjus jau esanti susidariusi kitokia padėtis. Aiškino, kad Vokietija turi intereso, kad Lietuva išsilaikytų, kaip kad ir mes esame suinteresuoti išsilaikyti savo valstybinę nepriklausomybę. Davė suprasti, jog skaito, kad Lietuva lyg ir sudaro Reicho interesų zoną. Pasakė, kad būtų reikalinga išsisiinti ir kad jis nusistatė pakviesti pas save į Zoppot p. Urbšį. Aš tuo buvau patenkintas, kadėjau pats skristi iš Zoppot į Keune; ir prisidėti prie to, kad p. Urbšys atvyktų. Von Ribbentropas buvo tuo patenkintas. Lyg buvo bykstelėjusi viltis, kad gal dar kaip nors reikalas išsinarplios...

Grįžtant prie sentykių su Maskva, tenka šia pastebėti, kad lenkų-vokiečių karo pradžioje, rusai laikėsi Lietuvos atvilgiu bešališkai. Bet karo įvykiams įsipusėjus, rodo, apie 12 rugsėjo, p. Poldniakovas, matosi, pa juos, kad esama pas mus rinktų balsų už tai, kad pasinaudoti proga ir atsisiinti Vilnių, paleido Keune gandy, neva patardamas nekilti pirštų tarp durų. Mūsų URM-jos galvos tiems gandyms teikė reikšmės, bet nepavėdė mūsų Pasiuntiniui Dr. Katkui patikrinti Maskvoje, ką tai reiškia: ar

13

tai buvo tik p. Pozdniskovo iniciatyva, ar rintas išpėjimas. Toks patikrinimas buvo būtinas dar ir todėl, kad iš vokiečių pusės girdėta tik padaršinimų, tvirtinimų, jog mūsų didžiųjų kaulynų jau prieš karą sutarta Vilnių mums grąžinti ir net siūlyta iš vokiečių pusės diplomatines pagalba. Maskvoje nieko nesužadota iš priešasties aklaus neutraliteto laikymo, net neatsižvelgiant Dr. Matkiaus telegramos, kuria jis pirmose karo dienose išpėjo Kauną, kad Vilniaus raktas randasi Berlyne...

Rusams rugsėjo 17 d. rytą puolus Lenkija, mūsų URM-ja tik tada susiprato pasiteirauti, ką Maskva mano daryti su Vilniaus Klausimu. Buvo pavykę sta Dr. Matkui pasiprašyti pas Molotovą. Bet Molotovas jį priėmė tik rugsėjo 19 d., kada priešakiniai rusų raudonosios armijos daliniai jau žygiavo į Vilniaus miestą. Taigi rusų raštinara veikė neplogai. Dar Matkui Molotovas pasakė, kad Sov. Rusija Lietuvos neuždirausi, neuždirianti ir Vilniaus. Tai buvo iš rusų pusės pirmas jūdošiškes išpėjimas mums, kad mums ruošiamas mirties kilpa. Kaunas to iš karto dar ne nesuprato, o tik džiaugėsi, kad gal atgausime Vilnių geruoju: pasidarysime sutis ir eriuks liks sveikas - išlaikysime Lietuvos neutraliteta bei politinę nekaltybę. Ponas Smetona tvirtino sau post-faktum, kad Dr. Matkui būtų pavesta rusų atiklausti tik jo (p. Smetonos) įsakymu, kada jis perigėdas žinių apie Maskvos nusistatymą. URM-jos Centras, akiai tikėdamas į neutraliteto išgaingumą, neturėi neišdriso tokių žinių Maskvoje gauti anksčiau. Bet pervelei susiprato ir p. Smetona...

Užėmus rusams Vilniaus kraštą, padėtis radikališkai pasikeitė: Vilniaus raktas perėjo iš vokiečių į rusų rankas, kai galėjome jį turėti patys savo rankose. Turėdami šį mums rūpiną objektą savo kišenėje, rusai jau galėjo statyti Lietuvai ir savo sąlygas. Kokios tos buvo sąlygos, greitai paaiškėjo, kai rugsėjo pabaigoje mūsų delegacija nuvyko į Maskvą.

Ivyko tai, ko aš daugiausiai prisibijojau. Savo gegužės m. 8 dienos rašte URM-jai, kaip jau minėtu, aš skaičiau mūsų užsieny politikos uždavinį lenkų-vokiečių karo bėgyje gana paprastu - nustatyti momentą, kada duoti mūsų ginkluotoms pajėgoms įsakymą žygiuoti į Vilnių: ne peranksti ir ne pervelei. Vėliau, sekdamas karo operacijų eiga, aš, kaip iš anksčiau paeitautų mano pasiūlymų matosi, sakytą momentą nustatiau stačiai idealistiškai, būtent, mes galėjome žygiuoti į Vilnių nuo 8 iki 15 rugsėjo, inamai. Rugsėjo 8 d. lenkai atitrakė paskutiną organizuotą savo kariuomenės vienetą - vieną diviziją - iš Vilniaus krašto (faktinai iš Ševelkų), rugsėjo gi 15 d. buvo vėliausia data, kad suspėjus užimti Vilnių, prieš tai, kaip rusų raudonoji armija perėngė lenkų-rusų sieną ir buvo paleista Vilniaus strategine kriptini, kurią jai jau vėliau buvo sunku pakeisti, nepasiekiant pačiai operacijai. Tik vienoms apsiriku, tai tams būtent, kad negalėjau sau išsivaizduoti, kad bus mūsų krašto politinės vadovybės ranka neidrīs duoti mūsų kariuomenei įsakymą žygiuoti į Vilnių, kuris būtų buvęs visai nesunkus tai kariuomenei uždavinys. Dar didesnė buvo man staigmena, kad URM-ja pati nepasistengė laiku surinkti reikalingų duomenų apie Maskvos nusistatymą, kada jis mums dar buvo palankus ir strateginiai rusų pasirengimai dar neapsunkintės.

Visoje toje istorijoje, kaip matyti iš paeitautų dokumentų, nepaprastai liūdna veidmeni suveidino pp. Bizauskas su Turausku. Bet nesuprantama buvo tokiuo atsakingu momentu ir p. Urbisio laikysena. Grižęs rugpjūčio pabaigoje iš Šveicarijos, kur jis ilgėsi laiką gėdėsi, jis tuoju peperėmė URM-jos reikalą, bet toliu išėjosi Kačergynėje, lyg karo Lietuvos pašonėje ne nebūtų buvę. Tuo tarpu gi šis kares netiesioginiai lėmė ir mūsų krašto likim. Ponas Urbisio, į kurį visi žiūrėjo, kaip neabejotina patriotas ir sąžiningas žmogus, rado galima išsėtis tokio metu, kai pereingaus žmogus, rodos, nebūtų galėjęs ne nekti niegoti iš didelio rūpesnio dėl krašto laisvės ir nepriklausomybės. Kiekvienam jam suprantamam kad paeitautojės niekad nepribilma taip giliai tekusia jam laikiną pareigą ir nejuožia tos atsakomybės, kokia tenka tikrajam ministerijos šefui. Juo labiau, kad URM-ro pareigas laikinai buvo pavestos eiti p. Bizauskui, kuris iš seniau visiems sočiai buvo žinomas daugiau, kaip peparstas biurokratas, bet ne gilus politikas. Jo artimoju bendradarbiu, be to, buvo tuomet p. Turauskas, savo dvasia ir pelinkimais tipingas žurnalistas, iš šia pa-

daręs savo karjerą ir politinį darbą ir žmogus begal pasiduodęs momen-
to išpučiams, visame kame matydama pavojaus ir iš viso ko bauginama-
sis, dažnai be jokio ritiesnio reikalo...

Mano demisią nebuvo prišta. Buvo aukštųjų mūsų kraštė instancijų
ir peties Respublikos Prezidento poprašytes eiti toliau Lietuvos Pasuntį
nio pareigas Berlyne. Sutikau tai padaryti, nes buvo aišku, kad to, kas
atsitiko, nebegrušins ir kad tenka susirūpinti dar svarbesniu dalyku, t.
kad kraštės nepatiktų ir dar sunkesnę padėti, su Vilniau ar be jo. Tokio
sunki momento, savais suprantama, visus kartumus turėjau pamiršti, nes
naisikas buvo vidaus ar personalinio ritiesno...

Kaip jau buvo minėta, von Ribbentropas buvo pareiškęs pagėidavimą,
pasimatyti su p.Urbėiu ir su juo aptarti padėti. Rugs. 21 d. po piet at-
skridęs į Kauną, radeu p.Urbė-rį Urbėi jau grįžusi į savo pareigas, kurias
jis perėmė iš p.Bizausko rugsėjo 20 d. Po pasiterimo rugsėjo 22 d. Prezi-
denttroje, buvo nusistatyta, kad p.Urbėys, mano lydimas, skris į Zoppotą
pasimatyti su von Ribbentropu.

Šis pasimatymas, deje, neįvyko. Kokios buvo to gilesnės priežasties,
kol kas lieka nežinai, bent tai nėra formalinei pareiškėję. Asmeniškai
skaitau, kad kelionė neįvyko dėl šių priežasčių: (Šiu.priedą 6)

1. p.Urbėys, pranešdamas p.Zechlinai savo sutikimą skristi pas von
Rib., atskleidė iš anksto, jog Lietuva ir toliau laikosi neitraliteto,
nors ir pasriešė, kad ji begal brengina gerus santykius su Reichu,
2. pasiūlė neskaityti numatytosios kelionės slaptu dalyku ir net ta-
rėsi su p.Zechlinu dėl atitinkamo komunikato spaudai,
3. kad apie gautą iš von.Rib. pakvietimą, painformavo Sov.Rusijos Pa-
siuntinį p.Pozdniekov, išeinant iš to, kad rusams užėmus Vilnių, teko san-
tykius su Sov. Rusija ypatingai globoti ir rdyti Maskvai visiškai lojalum-
mo.

Tenka, be to, pastebėti, jog pakvietimą p.Urbėys priėmė labai rano-
romis. Faktinei ji priėmė tik todėl, kad buvo neįmanoma jį neprisi, at-
sižvelgiant von Rib. ambicijoms.

Asmeniškai, aš tikėjau, kad pasikelbėjimas p.Urbėio su v.Ribben-
tropu išaiškina, ką vokiečiai supranta po išsireiškim "įtakos zona"
ir kad tai išaiškina mūsų Vyriausybės gal sumpras ir bus svarstas ke-
lias išsigeibėti nuo raudonojo pevojaus. Ši mano viltis subirėjo, kai sa-
kytas pasimatymas nebeįvyko.

Už kelių dienų po to von Ribbentropas nuskrydo į Maskvą antrą kartą.
Rugsėjo 29 d. pasaulis sužinojo apie pasirašymą interesų sienos "Inter-
essengrenze" tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos, sulyg kuria Lietuva stai-
dūrė Sov. Rusijos įtakos sferoje ir malonėje. Tai buvo daris į Lietuvos
pražūti, o netrukus po to pasekę lietuvių-rusų savitarpinės pagalbos
pakto pasirašymas su rusų garnizoneis Lietuvos teritorijoje reišė pre-
dėją Lietuvos nepriklausomybės galo... Vilniaus grąžinimas iš Sovietų
malonės nešė mms ne džiaugsmo, bet komunistinių nuodų teurą!

Per lietuvių-rusų teriamas derybas Maskvoje, tikriau pasakius iš-
klausimą rusų diktatų, buvo iš rusų petirta, kad vokiečiai reikalavę vi-
sos Lietuvos perleidimo Vokietijos įtakos zonon. Rusai tam priešingais,
bet galų gale sutikę, kad Lietuva užleisti Vokietijai Suvalkų pietvakari-
ni pakraštį, maždaug iki linijos Neumiestis, Pilviškiai, Marijampolė, Laz-
dijai... Esą vokiečiai reikalavę dar daugiau, Spėjama Kauno ir Dubyos
linija. Tik Maskvai pavyko mūsų kraštą nuo tokio vokiečių pasikąsinimo
išsaugoti. Pasiteiravus dėl tokios rusų ravelacijos pas vokiečius, šie
tuojau retiravosi: p.Zechlin pareiškė Kaune, kad tą dalyką reikia skaity-
ti pakištu po stalu - "unter dem Tisch gelallen", o man pareiškė Valsty-
bės Sekretorius von Weizsaecker, kad tas dalykas esys neaktualus... Iš
esmės, šis atsitikimas parodo, kad ir vienas ir kitas mūsų kidymų netu-
rėjo žvairių rankų. Be to, jis parodo, kad mūsų kraštės buvo virtęs papra-
sta mainų preke, svetimųjų politikos objektu, vieton to, kad galėjo pasi-
daryti politikos subjektu, gal net rusų-vokiečių derybų partneriu, jei

15

mūsų politika būtų buvusi aktyvi, o ne slapsčiusis po neutraliteto figos lapeliais.

Ponas von Ribbentrop grįžus iš Maskvos, jau spalio 5 d. pajutau, kad vokiečių interesus Lietuvos atžvilgiu yra visai sumažėjęs. Įvertindamas tokią padėtį, viename savo rašte išliečiau tam tikro kartumo. Konstatavau, kad vokiečių interesus Lietuvos atžvilgiu sumažėjo ir von Ribbentrop pradėtas su manim megztį giją nutraukė ne vien todėl, kad toli nuėjo koncepsijų keliu su Sov. Rusija, bet ir lygiai daliai iš mūsų pačių kaltės. Pabrėžiau, kad prieš karą ir ypač jo pradžioje vokiečiai rodė mums didelio prieteliškumą. Iš mūsų pusės buvo tamsi išsivėta ne gera valia, bet kažkokia vokiečių intriga, lyg ne Lietuva būtų buvusi reikalinga Vokietijos pagalbos, bet ši pastaroji Lietuvos pagalbą, Perdaug, sakiau, pasitikėta neutraliteto išganingumo iliuzijai. Padariau galė išvada, kad faktas lieka faktu, jog neišnaudojome Vokietijos faktoriaus mūsų politikos tikslams.

Ponas Urbšys dėl tokio mūsų buvusios politikos įvertinimo užsigavo ir spalio 18 d. parašė man piktą, mane užgaunantį, raštą, kurio tekstą šia pridėdu (žiūr. priedą 7).

Atsakiau į tai korektingai, paprašydamas įrodosųjų duomenų dėl padarytą man skaudžių priekaištų. Žiūr. priedą 8.

Vietoj davęs konkrečių duomenų, p. Urbšys gražino man mano raštą, pridengdamas biurokratiniais motyvais. Jo rašto nuorašas šia pridėdama (žiūr. priedą 9).

Iš savo pusės gražinau p. Urbšui jo raštą ir visą susirašinėjimą, kad tuo ginčą vieną kartą ant visados baigti. Mano lydrašėčio nuorašas šia pridėdama (žiūr. priedą 10).

Po tokio aštraus susikirtimo, kurio pagrindas buvo skirtingas praeities politikos įvertinimas, atrodo, p. Urbšui nebeliko kitos išeities, kaip mane pašalinti iš Lietuvos Pasiuntinio Berlyne pareigų, arba pešiam pašalinti iš Užs. Reik. Ministerio vietos. Jokių viduriu nebebuvo. Beje, iš to nieko neišėjo. Ponas Urbšys nepasidalgė ne vieną nei kitaip ir viskas liko po senam.

Kaip toki p. Urbšio pasistatymą įvertinti, palieku spręsti kitoms. Asmeniškai aš norėčiau būti iš Berlyno atšauktas, nes buvau įsitikinęs, jog Pasiuntinio pareigos šia, kol Urbšys lieka Užs. Reik. Ministru aš nieko nepagalėsiu Lietuvai konstruktivus atsiekti, o tik gadinai sau dirksnius ir sveikatą. Toliau įvykiai šia mano įsitikinimą pilnai patvirtino.

Sekantis iš eilės politinis tikslas, kurį mums statė Lietuvos interesus, tai buvo iškoti kelio kaip nuo rusų garnizonų nusikratyti, t. y. nusikratyti nuo gangrenos, kurią užtraukė ant mūsų krašto neutralumo politika ir buvusi mūsų Vyriausybės neriztumas. Iš p. Urbšio laukiti to nebuvo galima. Faktai mane vėliau tams pilnai įtikino. Kelius kartus kėliau klausimą, kad Užs. Reik. Min. ja autoritetu mane kreiptis į vokiečius, prašant jų surasti kelią, kaip atsipalaiduoti Lietuvą nuo rusų garnizonų. Bet man buvo udraugstas daryti. Motyvas-kad nepakenkimas mūsų gariems santykiams su Sov. Rusija ir jos pasitikėjimui Lietuva. Buvo vadovaujamas iliuzija, kad Sov. Rusija, pastačiusi savo garnizonus Lietuvoje, mums daugiau nieko pikto iki karo nubaigos gal nedarys.

Paskutinius kartus kreipiausi į p. Urbšį gegužės 25 ir gegužės 29 d. Žiūr. priedus 11 ir 12. Tai buvo trumpai prieš Sov. Rusijos priekalštus Lietuvai dėl tariamų, niekad nebuvusių, iš mūsų pusės Sovietų karių pagrobimų. Instinktyviai jausdama, kad Sov. Rusija gali išnaudoti Vokietijos užsilaugėvimą Vakaruose ir siakti savo bezes Pabaltijie sustiprinti, praktiškai tariant, prabeigtą Pabaltijie Valstybių nepriklausomybės panaikinimą, aš insistavau, kad būtų man leista pastatyti vokiečiams visiškai aiškų klausimą, ar galima tikėtis iš Reicho pagalbos, jei Sov. Rusija mėgintų Lietuvą galutinai paglemžti. Atsakymo į tai nesusilaukiau jokio. Atrodo, kad p. Urbšys ir anuometinė Lietuvos Vyriausybė preferavo palikti Lietuvą savo likimui, negu bendryti dar ką nors kombinuoti su Vokietija. Tai mano

16

nuomone, ir buvo pagrindinė priežastis, kodėl Lietuva buvo priversta užsukti, kaip Valstybė, skis, nepareikūsi nei mažiausio pasipriešinimo rusų okupacijai. Istorija turės dar tarti savo žodį ar tai buvo padaryta sąmoningai ar tik per klaidą...

Post-faktum teko girdėti, būk p. Merkys, kad Sov. Rusija jau buvo pasistačiusi Lietuvai 14 birželio ultimatumą, ir rusų raudonoji armija visomis kryptimis jau viršėsi į mūsų kraštą, krepšiai į Vokietijos Pasiuntinį Kaune p. Zechliną, prašydama pagalbos Lietuvai. Bet tai jau buvo per vėlu. Vokietija tos pagalbos mums suteikti negalėjo, jei ir būtų norėjusi tai padaryti, nes jos rankos buvo surištos Europos Vakaruose ir, be to, išaukšto ten nebuvę pasiruošusi, nes laiku tokios pagalbos iš mūsų pusės niekas jo nebuvę paprašęs.

Kaip ten bebūtų, būvę pagrindinę Lietuvos patekimo į rusų raudonojo komunisto narus priežastinį tenka skaityti atsisakymą žygiuoti į Vilnių. Po to, kai Lietuvoje jau stovėjo rusų garnizonai, padėti tikrai buvo sunku be pateisinti. Lietuva, mano įsitikinimu, būtų galėjusi išsigalvoti iš pradžių, jei būtų dėjusis su Vokietija lenkų vokiečių karo pradžioje, arba dar anksčiau, kaip aš esu siūlęs, būtent, sąryšyje su Klaipėdos klausimu. Gal formaliniai susitarimai ne būtų būvę reikalingi su Vokietija padaryti ir būtų užtekę tik energingo žygio į Vilnių, su Vokietija prieš tai susitarus. Pralietos drauge su vokiečiais kovoje prieš benarį priešą kraujas, būtų Lietuvos politinį svorį vokiečių akyse labai sustiprinęs ir paskatinęs Vokietiją efektyviai palaikyti Lietuvą ir jos jokia būdu nepereleisti į Sov. Rusijos maloną. Tačiau vokiečių ginkluotos pajėgos buvo suteiktos Europos Rytuose ir Sov. Rusija Vokietijos tada nebūtų drįsusi šiknuoti, kadangi ji laikėsi taktikos nukreipti Vokietijos ekspansiją į Europos Vakarus, teisingiau pasakius, paskatinti Vokietiją atsiimti savo jėgas iš Rytų ir pamesti jas į Vakarus prieš Prancūziją ir Angliją, kur jos nutekintų daugiau vokiškojo kraujo.

Atsisakymas nuo žygio į Vilnių prilygata atsisakymui nuo savo idealo, apie kurį mūsų tauta svajotoje virš 20 metų ir kuriam idealui atlekti buvo auklėjama visa mūsų tautos prisugačioji karta. Iš priežasties atsisakymo žygiuoti į Vilnių, mūsų politinis svoris Reicho akyse nepaprastai nusmūko: nes užsirekondencavo ne vyras, vertis ryžtingų uždavinių, bet silpnavalisis sutvėrimis, tuščiais spoliotojais kuos šis karas galėtų pasibaigti ir svejotojais išlaikyti iki to savo politinę nekaltumą, kadangi tada esą dar nebuvę aišku, kas sėdės prieš šalioje stalo šian kurui pasibaigus.

Kad nuo žygio į Vilnių buvo atsisakyta tik verdan neutraliteto, patvirtino man post-faktum buvusis anuomet Min. Pir. Gen. Cernius. Atsisakymas į mano padaryta jau priekaišta, kodėl neišlaikė savo pažado žygiuoti į Vilnių, gen. Cernius man pasiškino šitaip: esą po ilgų svarstymų būvę principialemi nusistatyta į šį karą neikišti ir ne nemeiginti atsiimti Vilnių ginklo pagelba, kadangi tai būtų reiška nukrypimą nuo neutraliteto. Būvūms atgavimo būvę nusistatyta siekti tik teikiomis priemonėmis. Karas tada buvo dar tik prasidėjęs ir nežinia kuo jis baigsis. Todėl, girdi, mano pastangos nedeavuos jokių rezultatų. Turbūt p. Cernius dar ir šiandieną tebegalvoja, kuo šis karas pasibaigs. Tikiuosi betgi, kad jis jau bus supratęs, prie ko šitoksai galvojimas, kuri daug kas skaito toli nusstantą politiką, mus privedė ir kad jau nebeturime savos valstybės. Kiekviens politike yra ne ten, kad tik ją užsinti ir už tai gauti iš Valstybės gerą atlyginimą, bet kad išsaugojus Lietuvos Valstybę ir Nepriklausomybę teikiomis priemonėmis, kurias teikia realios gyvenimo aplinkybės, bet ne teoretinės idejos ar politike laki vaizduotė.

Buvusio Lietuvos Respublikos Prezidento p. A. Smetonos nusistatymas Vilniaus klausimu ilgai buvo gražus. Bet paskutiniu momentu, kada atėjo laikas veikti, p. Smetonai, netomai, kaip visados, pritrūko ryžtumo. Į mano padaryta jam priekaišta, kodėl netesėjo, p. Smetona vertė iš pradžių keltą ant Ueš. Reik. Min. jos, kad šį jam laiku nepatisek reikalingų duomenų apie "askvus nusistatymų, bei jo nepainformavo, kuomet iš Berlyno Vyriausybė buvo informuojama pakankamai. Bet vėliau p. Smetona prasitarė, kad eiti į Vilnių esą būvę rizikingai: esą tas, kas daug nori, gali dau-

giau atsiekti, bet gali ir netekti to, ką jau turi. Klausimas ar p. Smetona dar ir dabar šitaip galvoja?

Anot p. Turausko, visi atsakingiausi buvusios anuoamet Vyriausybės nariai intimai patį Prezidentą, p. Smetoną, buvę už tai, kad nuo žygiavimo į Vilnių susilaikyti. Tik aš vienas galvojęs priešingai.

Dabar, kaip tenka girdėti, mano politiniai priešai pradeda mane sukrėsti. Deja, jau per vėlu. Jau nebeturime paties objekto, dėl kurio anuoamet taip daug sieluojęs - tai Lietuvos Nepriklausomybės!

Leidžiau sau šioje paskaitoje plačiau apsižvelgti ties praeitais dalykais, ne tam, kad parsuodojęs šia susirinkusiųjų mano idėjas draugų kanytrybę suvesti asmenišką sąskaitą su buvusiais savo politiniais priešais, o tam, kad su dokumentais rankoje parodyčiau visiems, jog pasidariusiu gudrus ne post-faktum, bet kad tokio jau buvau tada, kada buvo lemiami Lietuvos gyvybiniai reikalai: Klaipėdos krašto likimas, Vilniaus klausimas ir pati Lietuvos Nepriklausomybė.

Tai, ką susirinkusiems šia atskleidžiau, parodo, jog savo politinėje linkmėje buvau iki pat galo visiškai konsekventingas. Tokiu esu pasiryžęs likti ir toliau, kol tenka rasti tokias politines realybes, kokias turime mūsų pašonėje. Pagrindinė realybė, tai yra mūsų didysis kaimynas - Vokietija. Ji buvo mūsų kaimynė, ji tokia yra dabar ir tokia pasiliks visados. Ją tet ir tenka pirmoje eilėje rasti, o ne svajoti apie tolimus politinius horizontus, esančius toli nuo Lietuvos, kaip, deje, vis dar atsiranda amžių, dažniausiai salioninių politikų, ilgiausiai diskutuojančių ir šitaip galvojančių, bet niekad nesusgebančių galutinai ir realistinai apsispręsti.

P a s t a b a: Apie pasikalbėjimą su von Ribbentropu, Dr. Woermann, apie p. Bizausko telegramą Londonui ir Paryžiui, o taip pat apie Suvalkų pietvakarinį pakraštį paskaitoje nebuvo kalbėta.

S l a p t a i

Ponui

Ministrų Tarybos Pirmininkui
/ A. p. Min. K. Bizausko rankas /

K a u n a s .

Iš to, ką v. Ribbentrop ir Hitler yra man kalbėję, Lietuvos santykiams su Vokietija tenka padaryti tokių išvadų:

1. Vokiečiai nori su Lietuva artimą santykių ir yra pasiryžę duoti "garantijų" mūsų saugumui,

2. Patys jautė ir iš manęs gavo patvirtinimą, kad tokia "garantija" šiuo metu mums būtų nepageidaujama, nes ji mūsų saugumui galėtų tik paakenkti,

3. Vokiečiai iš savo pusės mūsų atvilgiu laikosi dabar "švelnios" taktikos, būtent, nieko nemori mums karte užkarti (aufdraengen-kaip Ribbentrop ir sakė) ir nori, kad mes jaustumės pasitenkinimo iš mūsų santykių raidos su Vokietija,

4. Vokiečiai tikisi, kad ta jų "švelnioji" taktika ir pasąžėl, bet nuolat intensyvesnė, užtikri santykius, nejušionis suves Lietuvą į artimumą su Vokietija,

5. Naudojimąsi Klaipėdos uostu taip nori atverti, kad mūsų jautrumas to krašto netekimui būtų kiek galime atvertas jų palankumo ir kad tuo būdu eventualios sąvjonės apie to krašto susigrąžinimą išgeraotų,

6. Vokiečiai labai jautrūs mūsų santykiams su Lenkija ir turėjau pakartotinai sakyti, kad nieko slepto išvieso, o ypač nuodriepto prieš Vokietiją tarp mūsų ir Lenkijos nėra; priduriau dar, kad ne pastengų iš Lenkijos pusės nebūvo daroma įtraukti mus į kokias kombinacijas,

7. Užtikrinau, kad laikomės neutralios politikos, o kitų ginčuose neutraliteto,

8. Atvirai ir vienas ir kitas kalbėjo prieš lenkus, bet nebuvo bandymo įtraukti mus į priešlenkiškas kombinacijas,

9. Vieną sykį Ribbentrop paminėjo Sodį "Vilnius", sakydamas, lenkai dabar tvirtina, danciga ir net berlyną esant lenkiškas miestus, bet juk jie tą patį tvirtina ir apie Vilnių. Aš į tai nieko nereagavau; jis, tiesa, tąsavo savo kalbą, nė nelykdamas mano kokios reakcijos. Bet, žinoma, tas Sodis buvo įointas į jo kalbą ne be tikslo,

10. Aš kiekiai dviejais atvejais v. Ribbentrop pasakė, kad jei mes situame į kokias kombinacijas su lenkais prieš vokiečius, tai Vokietijos laikysena mūsų atvilgiu turėtų išsakyti radikaliai pasikeisti, atsikvegliant ypač į dabartinį įtepinimą tarp Vokietijos ir Lenkijos,

11. Norėdamas, nustyti, sustiprinti mūsų užuogari mūsų santykiuose su lenkais ir nenorėdamas iš kitos pusės, mūsų santykiams nebūginti aiškiai "garantijų" sindymu, v. Ribbentrop man pasakė "persoenlich", kad "auf alle Faelle Litauen auf Deutschland zaehlen kann", o kita sykį pasakė: "unter allen Umstaenden Litauen auf Deutschland zaehlen kann". Tai iš klausus iš savo pusės nereagavau. Jis norėjo tą patį pasakyti ir savo interview, mano prašomas suminkštino pasakydamas "nurschr Litauen immer auf die Freundschaft Deutschlands bauen kann". Hitleris apie tai nieko neužsiminė. Jis tapasakė noris palaikyti ekonominius santykius su Lietuva ir kad jokie povejūs Lietuvai iš Vokietijos pusės nėra, o kaip su Lietuva pas save tvarkysis, tai jam esą "gleichgueltig". Išėjus iš Hitlerio kambario, buvau pakviestas pasikalbėti dar kartą su Ribbentropu kitame kambarielyje ir Ribbentropas šia dar kartą, įskūdei paklausė, ar neturime ką slaptu su Lenkija, kad jei kas tokio būtų, tai tas labai neįgaliai puseiktų Vokietijos santykius su Lietuva ir vėl dar pakartojo, kad "Litauen auf Deutschland zaehlen kann",

13. Ribbentrop užsienio apie vokiečių mažumą, Vokietijai Lietuvoje tokia forma, kad, girdi, jis to klausino dabar kelti nenoris, ta mažuma, be to, esanti ir neskaitylinga, bet jis noris ten tik pasakyti, kad šios ateiinančios iš užsienių apie vokiečių mažumos padėti vaikia šinosa, ir santykius. Todėl jis nieko konkrečiai tuo klausimu neškal-dams, noris tik atkreipti į tai mano dėmesį, kad aš pragai pasitai-kius veikčiau, kad nusiskundimų nebūtų. Pridėjo, kad prieš porą dienų jis ir su Latvijos Pasiuntiniu apie tai kalbėjęs. Aš į tai reagavau tik, kad prašiau netaikyti pernelyg didelės svarbos šinosa, kurios ga-lėtų būti jam praneštos iš tos srities, nes mažumos žmonės tyčia daž-nai ieško priekabių ir pasitaiko net blogos velios žmonų, kurie tai daro norėdami pabloginti santykius tarp valstybių. Sakė, atkreipsias į tai dėmesį tulo Lorenzo, kaip paskiau sužinojau, Auswertiges Amt už-siima užsienių vokiečių reikalais (ar ne Bohles padėjėjas).

13. Ribbentrop pakartotinai pabrėžė, kad, jei Rusija nesistengs ne-šti bolševizmo į Vokietiją, tai iš Vokietijos pusės nėra kliučių gyven-ti taikoje ir su Rusija. Jokių siekių Vokietija Rusijoje neturint.

14. Ribbentrop labai susidomėjęs tuo, kad dabartinėse angly-rusų derybose kalbama ir apie Baltijos valstybes. "Jie nori Baltijos valstybes sau reiner Objekt machen" - sakė - "Baltijos valstybės turėti į tai kaip nors reaguoti". - Į tai atsakiau tik tiek, kad mes apie tas derybes tik tiek nežinon, kiek spaudoje buvo rašytas ir kad tiesioginiai nebu- von ir nesam painforuoti. Vokiečiai šiuo punktu rodo tam tikro jautru- mo ir nam pravartu tai turėti galvoje.

Pasiremdams šio lankymosi išpužiais ir tuo, kas man buvo pasaky- ta, dariau išvadą, kad Vokietija šiuo momentu yra teigiamai Lietuva su- sidomėjusi ir kad ji šiuo metu neieško ko nors nam užkarti. Mūsų inter- esas, mano išmanymu, reikalauja, kad ir mes teigiamai mūsų santykius su Vokietija vertintume ir jais ten, kur kas nuo mūsų pareina, rūpin- tumės.

Vyriausias betgi šio momento dėsnis mūsų užsienių politikai pasi- lieka neutralumas ir pusiausvyros išlaikymas tarp Lenkijos ir Vokieti- jos. Tuo mūsų neutralumas dabar patenkinti ir vokiečiai ir lenkai. Kiek- vienas iš jų trokšta, kad mes nisku būdu neitame į kokias kombinacijas su vienu prieš kitą. To turime ir vengti.

pas. J. Urbšys
Užsienių Reikalų Ministras .

Kaunas, 1939 m. gegužės m. 11 d.

S l a p t a

1. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Maskvoje.
2. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Talline.
3. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Stockholme.
4. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Berlyne.
5. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Paryžiuje.
6. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Londone.
7. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Varšuvoje.
8. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Rygoje.
9. Poniui Lietuvos Pasiuntiniui Romoje.
10. Nuorašas Poniui Kariuomenės Štabo Viršininkui.

Pastaraisiais laikais, didėjant įtampimui tarp Vokietijos ir Lenkijos, yra buvę atsitikimų, kad svetimi diplomatai privatiniuose pasikalbėjimuose su mūsų diplomatais yra darę aliuozijų, jog pasinaudodama eventualiu konfliktu, Lietuva taip pat galėsianti iškelti teritorinių pretenzijų. Taip pav. lenkai kalba apie eventualinį galimą Lietuvai atsianti Klaipėdą ar Rytprusių dalį, rusai ir vokiečiai - apie Vilniaus krašto grąžinimą.

Yra labai galimas dalykas, kad tokių aliuozijų tikslas yra patikrinti iš mūsų diplomatų reakcijos mūsų Vyriausybės ar visuomenės jausmus tokiomis klausimais arba įtraukti kokį nori neatsargų išsireiškimą, kurį būtų galima panaudoti norint paveikti mūsų santykius su viena ar kita valstybe.

Šiaip ar taip bebūtų, yra aišku, kad dabartinė pavojinga padėtis uždeda mums ypatingo atsargumo prievolę. Todėl į nurodytos rūšies aliuozijas reikia tuojuo ir visu aiškumu, nepaliošančio pagrindo bet kuriems spiliojimams, atsakinėti, kad viena pagrindinių Lietuvos politikos ir laikysenos tezių yra griežtas neutralumas, kuri išlaikyti ir ginti mes esame tvirtai pasiryžę, bet kurioje padėtyje ir bet kuriuo klausimu.

Šitokia prasme Tarnata esi prašomas salogėti duoti instrukcijų ir vedamos Pasiuntinybės nariams.

pas. J. U r b š y s

Užsienių Reikalų Ministras .

Berlynas, 1939 m. rugsėjo m. 5d.

S l a p t a i
Asmeniskai ir rankas.

Jo Ekscelencijai

Ponui Ministrui Vicepirmininkui K. BIZIAUSKIUI,
e. Užsienių Reikalų Ministro pareigas,

K a u n o

Rugsėjo 7 d. apie 16 val. 30 min., kalbėdamas telefonu su p. Dr. Turausku, aš leidau sau dar kartą atkreipti mano Vyriausybės atydą į tai, kad lenkijos padėti militariniu poziciniu skaitu beviltiška.

Be to, patiekdamas žinių apie paskutinius vokiečių laimėjimus fronte, ypač pabrėždamas reikšmą:

a) didelių jėgų artėjimui link Varšuvos iš šiaurės pusės, jau užėmusių perėjimus per upę Narov,

b) pagrindinio smūgio jėgų atšiekimui Lodz-Kielce linijos ir jų artėjimui prie Vislos iš pietų-vakarų pusės, ir

c) faktui, jog vokiečiai vienu metu iš anksto supa Vislos poziciją, žygiuodami kriptiniu Nowyścierz-Tarnow, padariau išvadą, kad Vislos gynybas tokioais sąlygomis darosi problematinis dalykas.

Juo labiau, kad turiu įspūdžio, jog lenkų kariuomenė, kuri iki šiol teko pakelti sunkius iš vokiečių pusės smūgius, traukiasi Vislos link netvarkingai, peskubomis, kas veda prie visuotinės demoralizacijos. Aiškiau, kad Vislos pozicijos gynybas būtų įmanomas tik naujomis, dar prieš demoralizuotais žėgėmis, su sąlyga jei jos iš anksto būtų buvusios tam tikslui sutelktos ir jei lenkų karo vadovybė iš viso dar turi pakankamą rezervų rintam pasipriešinimui ant Vislos ir atsispirti nuo vokiečių replių, kaip matyti, supančių sakyta poziciją iš šiaurės per Narov ir iš pietų per Tarnow.

Jei lenkai būtų nusistatę Vislos poziciją, tuo pat ir savo sostinę Varšuvą, rinktų ginti, tai, sakiau, tenke laukti, kad visas jėgas, kurios dar būtų Vilniaus, Gardino, Suvalkų srityje, turėtų iš ten atitraukti, kad jas sumuodijus Visos pozicijai ginti arba suduoti vokiečių jėgoms, supančioms Varšuvą iš šiaurės, smūgį į sparną.

Paklausiau p. Dr. Turausko, ar neturi kokių nors žinių, kas dabar darosi Vilniaus krašte, Man buvo atsakyta, kad esą nieko ypatingo nepastebėta.

Spėdamas, kad Kaunas gal yra statiškąs nuo karinės padėties, kuri jau keičiasi kas valandą, evoliucionavino, autorizavau gn. št. pulk. Grinių tinkama proga, a titre d'information ir padirgendant karo attachės normalia pareiga pasiteirauti vokiečių štabe, kokių žinių turima apie lenkų pajėgas Vilniaus, Gardino, Suvalkų srityje.

Gen. št. pulk. Grinius laukėsi vokiečių Genštabe tą pačią rugsėjo m. 7 d. du kartus. Kaip jis jam tekusią užduotį atliko, matyti iš jo "Pro memoria", kuri šia prijungiu.

Šiame, patirtas iš vokiečių štabo, perdaviau telefonu į Kauną 21 val. 50 min. ir jas priėmė ponas Staneika, kurio prašiau apie jas tuojuo pranešti ponui Dr. Turauskui ir Kariuomenės Štabo II-iam skyriui. Perduotų žinių santrauką šie pridedu.

Be to, šiandieną, t. y. rugsėjo 8 d. dar perdaviau Kaunui eilini nuorašą vokiečių štabo žinių biuletenio, skiriamą visiems karo attachė, kurio tekstą šia irgi pridedu.

Visos tos žinios veidžiai patvirtina mano išvadas, apie kurias sakiau p. Dr. Turauskui.

Pagaliau, rašant šį pranešimą, tik ką gauta žinis, kad vokiečių broniruotos kariuomenės (Panzertruppe) dalis, sutriuškinusi šiandien (8. IX) prieš pietus stiprų lenkų kariuomenės pasipriešinimą, pakelyje iš Tomaszow į Varšuvą, pasiekė Maszezonow ir skuba toliau Varšuvos kriptini. Galima spėti, kad sakyta broniruotos kariuomenės kolona, jei

pakelyje nesutiks greitai nenugalino iš lenkų pusės pasipriešino, dar ši vakarų prisiartinai prie Vakarų. Tuo būdu atkermami visi pasitraukimo keliai lenkų kariuomenei, likusiai abipus vidutinės Vislos, rajone į vakarus nuo linijos Tomaszow-Pultusk.

Griūdamas prie vakar dienos (7.11) pasikalbėjimo su ponu Dr. Turaušku, leidžiau sau pridėti dar štai ką:

Dr. Turauškas, suprasdamas mano susirūpinimą Vilniaus klausimu, ramino mane. Aiškino esą "aune sverstomą įveirus eventualumai ir iš visų pusių. Ką nors konkrečiau, būtent, kokias plotas rūpinas manas visiems klausimas svarstomas, Dr. Turauškas nen nepasakė. Be to, pasiteiravus man, kodėl iki šiol vis dar neatšaukiama gegužės mėn. instrukcija, varžanti man rankas, paklausus ar gavo mano telegramą su pakartotinu tuo reikalu prašymu ir kada, pagaliau, gausiu naują instrukciją, atitinkančią mano aplinkybėms, mėn 15 p. Dr. Turauško buvo atsakyta tik, kad mano telegramas jis dar negavęs.

Atsižvelgdamas fakto, kad į sakyta mano skubią telegramą (Nr. 353) net ir šiandien iki po piet, kai ši raštą rašau, nesu gavęs jokio atsakymo, tai esu linkęs manyti, jog mano Vyriausybė vis dar neturi nuostatų kaip Vilniaus klausimu pasielgti. Ši aplinkybė verčia mane, kaip Lietuvos Pasiuntinį ir turinti šioki toki karo patyrimą, dar daugiau susirūpinti tuo, kad, perilgi galvodami, nepraleistume progos sureguliuoti Vilniaus problemą taip, kaip manas paties patinka. "Abar tai dar yra galima. Bet jei vokiečiai, persekiodami atsitraukiančius iš Vilniaus, Gardino srities lenkus prisiqtų į minėtą sritį nors keletą stipromųjų patrulių, o tai jie, jei mes sakytos srities neužimame, turės padaryti vien karo žvalgybos ir savo kairiojo sparno saugumo munitais, tai tuomet leisvės išspręsti Vilniaus problemą, kaip mes patys norime, netektume. Prisiqtų tartis su vokiečiais, kad tą sritį atgavus. O jei reiktų tartis, tai namatau jokios garantijos, kad vokiečiai nepastatytų manas kokių nors sąlygų, pavyzdžiui, politinės, karo ir kultūroje sąjungos pavydale. Tuo tarpu tai tik spiliuojamas. Bet jokios nėra abejonės, kad mūsų niekam nepageidaujama, kad toks spiliuojimas išsipildytų. Savystovian mūsų žygiui į Vilnių dabar yra labiau palankios sąlygos, juoba kad, rodos, iš Sov. Rusijos pusės ta kriptini jokio kariuomenės koncentravimo kolias nepastebėta.

Atsižvelgdamas į visą tai, kas aukščiau pasakyta, skaitau savo pareigą pasiūlyti mano Vyriausybei baigti tripiną vietoje bei diskusijas, o pavesti mūsų ginduotoms pajėgoms pereiti administracijos liniją, kaip tik bus pagauta radio žinia, jog vokiečiai užėmė Lenkijos sostinę, sutriuškinius Vislos gynimą ties Varšuva.

Vykdamas šį nusistatymą siūlyčiau laikyti sekantį plano:

1. Visų pirma neatidalyojant peruošti kariuomeną namatomi žygiui taip, kad savo avangardais ji galėtų tuojuo peržengti administracijos liniją, kai tik bei bus nurodytas momentas, kada tai padaryti. Kariuomenės sutelkimą, minėtam uždaviniui laikimui, kol to uždavinio ji dar nevykdo, užkinti, jei būtų reikalo, pasirengiam eventualiam lenkų kariuomenės dalių interveivimui, skaitentis su eventualumu, jog iš tikrųjų gali atsirasti lenkų kariuomenės elementų, kurie bendrytų pereiti administracijos liniją gelbiantis nuo patekimo į vokiečių nelaisvę.
2. Jokių derybų nei diplomatinio kontakto su jokia šalimi neužmegsti, kol mūsų kariuomenės avangardai paskirtą valandą neperžengs administracijos linijos. Tai yra svarbu, kad nesugestionevus kma nors pirm laiko minties, jog Vilniaus kraštes galėtų būti byle kokių derybų objektu.
3. Tuo momentu, kad avangardai peržengs administracijos liniją, duoti oficialų Vyriausybės komunikatą per radio, telegrafą ir spaudą, jog mūsų kariuomenė peržengė administracijos liniją, turėdama uždavinį išvolyti Vilniaus kraštą nuo 1920 m. išbrovusių į tą Lietuvos dalį lenkų neištintuko generolo Želigovskio kariuomenės dalių, likusių neteisačiai tame krašte iki šio laiko. Komunikate pabrėžti, jog šitaip pasielgdamas, Lietuva nenori padaryti "ankkijai nieko pikto, nepasiekia savo neutraliteto, neskaite save esant kare su Lenkija, o tieskia vieno dalyko, tai atiteisyti lenkų 1920 metais padarytąją Lietuvai skriaudą, brutaliai ir klastos būdu okupuojant Lietuvos so-

stiną Vilnių su Lietuvos teritorijos dalimi, sulaužius lenkams Suvelkų sutartį, pešios Lenkijos laisva valia su Lietuva pasirašytą. Pastabėti, jog minėta Lenkijos brutalaus Lietuvos atžvilgiu yra pasmerkiusi Tautų Sąjungą ir kad lenkų okupuoto Vilniaus krašte ne tik pati Lietuva, bet ir jos didieji kaimynai - Vokietija su Sov. Rusija - niekada nėra pripažinę teisėtai priklaususių Lenkijai. Baigiant dar pažymėti, jog teisėtoms savo rytų sienoms Lietuva skaito sieną, nustatytą taikos sutartimi su Sov. Rusija, kaip buvusių vienintaliu teisėtu sąlytos srities suvereną.

4. Peržengiant kariuomenės administracijos liniją, reikėtų sužeikti Seimui, ekstrordinariniam posėdžiui, kuriame Respublikos Prezidentas plačiai Vilniaus problema, Lietuvos teises į tą kraštą, numatomas mūsų politikos gaires tą kraštą, nuvalius nuo Želigovskio liekanų ir kokių santykių Lietuva laikosi su savo artimiausiais kaimynais ir bendrai kitomis valstybėmis.
5. Tuo pat metu, kai kariuomenės avangardai faktiškai žings per administracijos liniją, pvesti Lietuvos Pasiuntinėms užsienioose formaliai pranešti komandoto turini Vyriausybėms, prie kurių jie yra akredituoti duodant kiekvienam atitinkamų nurodymų, kaip mūsų Vyriausybės pasielgimų įvairiose sritinėse aiškinti, atsivolvigiant vietinių politinių aplinkybių.
6. Paveisti man susitarti su vokiečiais dėl skirimo linijos tarp vokiečių ir mūsų kariuomenės, prisimenant nurodymų kokis šiuo atžvilgiu yra mūsų kariuomenės Vadovybės pareigavimai.

Norėčiau aiškiau sau tuo, kad mano daug kas vėlines spėjo įsivaizduoti, kad lenkų-vokiečių kare, kuris išsivystė į lenkų-francuzų-anglų karą, prieš Vokietiją, galėtų užsiviegti: ar koalicijos ar Vokietijos laimėjimu. Mūsų politiką norima derinti su būsimuoju laimėtoju. Jeje, jo iš anksto niekas neatspėja. Jei kas reikią įsitikinimo, kad laimės ta, o ne priešingai pusė, tai gali taip pat gražiai apsiriki, kaip tas, kuris tvirtina būsią atbulai. Tokia politika nėra reali, nes ji vedavajesi veidute, o ne gyvenimo faktais. Mano nuomone, vadovaukimes tuo, kas yra apčiuopiamo ir pasiekjama. Šiandien aišku, kad Lenkija pralaimi ir turbūt nesūligo bus vokiečių nutrinta nuo žemėlapiu, kaip nepriklausoma valstybė buvusiose iki šiol jos sienose. Ar tai būtų tik laikinai, ar ant visados - nesakime sau galvos. Neudokimės progą, gražinkime sau tai, į ką mes skaitome turį teisą.

Lenkijai, žinoma, tai nepatiks, bet ji jau yra baigė, kad bagalėtų Lietuvai grąžinti. Gal mano siūlymas pasielgimas nepatiks ir Lenkijos sąjungininkams, t.y. Francuzijai su Anglija, bet ir joms Lietuva dabar nėra psikiems.

Taip pat nesukime sau per daug galvos tuo, kad Lenkija, jei jei pavarty užsitęsio karo pasekoje ir Anglijai su Francuzija ją laimėjus, prisikelti iš griuvusių, galėtų Lietuvai pasukli karštauti.

Imm, jeik tai ir įvyktų, tai ne tuoju pat po jos dabartinio pralaimėjimo, iki to praeis nemažai laiko, o laikas politikoje yra vaistas, kuris daug ką užtausoje.

Antra, ji, kaip atsikūsi iš pelenų, būtų pradžioje pati labai silpna, kad galėtų byle kam dar grąžinti.

Trečia, ji gautų tokių svarbių kompensacijų kitur, kaip, pv., Oderio siena, didžiąją dalį Rytprusių ir kt., kad naturtingas Vilniaus kraštas jos visai nebevilotų, juo labiau, kad išplėtus savo sienas iki Oderio ir prisijungusi Rytų Prūsiją, ji turėtų tiek daug savinio elemento, kad sunku sau išsivaizdinti, kad bebūtų pas ją noro pagrobti dar ir Lietuvą.

Kvarta, į karo galą būtų galima surasti kokių, kaip santykius su Lenkija ir jos sąjungininkais išbelsuoti.

Rašydamas ši raštą ir teikdamas mano Vyriausybei pduotus sukščiausius pasiūlymus, gal aš briaunos į atdaras duris. Jei taip būtų, tai tatal ne iš mano kalties. Leidžiu sau atkreipti Tautos, Pone Ministro, stydą į tą faktą, kad nuo pat to momento, kada pasidūkejo, jog lenkų-vokiečių santykių itampinas virsta ginkluotu konfliktu ir vėliau, karui jau prasidėjus ir jau jau vykstant ištisais 6 dienas, aš nesu gavęs iš Užsienų Reikalų Ministerijos jokios, naujoms aplinkybėms pritaikintos, instrukcijos nei apie tai, ką mano Vyriausybė planuoja daryti, nei ne vieno prane-

Šimo apie tai, kas Kaune daroma ar padaryta, nei, pagaliau, apie tai, kaip man, kaip Lietuvos Pasiuntiniui Vokietijoje, radikališkai pasikeitus bendros politinės aplinkyboms, toliau laikytis santykiuose su vokiečių valdžios įstaigomis.

To pasėkoje aš jaučiuos mano Vyriausybės visiškai lyg užmirštas, ar tyčia laikomas tamsusoje, tik visiškai nesuprantu kodėl. Bet kadangi man Lietuvos reikalai ir jos idealai nemažiau rūpi, kaip pešiam Užsienių Reikalų Ministerijos Centrai, tai negaliu būti ramus, kad esu laikomas tamsusoje ir negaliu susilaikyti nereikšms savo nuomonių apie padėtį, kaip ją, žinodamas iš Berlyno, suprantu ir atsisakyti nuo pasiūlymų Vyriausybei rūpiniams man ir visiems man Lietuvos likimui paliečiančiais klausimais.

Ta proga teikitės, aukštai Gerbiamas Pone Ministre Vice-Pirmininke, priimti mano aukštos pagarbos pareiškimą.

pas. K. Š k i r p a
Įgaliotas Ministras

P r a e d u s

P.S. Kai šis pranešimas buvo baigiamas perrašyti mšinėle, buvo gauta radio žinia, kad vokiečių broniruotos kariuomenės dalis, žygiavusi per Tomaszow, jau įsiveržė į Varšuvą.

Berlynas, 1939 m. rugsėjo 16 d.

S l a p t a i

Ponui K. B i z z u s k u i,

Ministro Pirmininko Pavaduotojui,

8. Užsienių Reikalų Ministro pareigas

K a u n e

Į š.m. rugsėjo m. 13 d. raštą Nr. 11/x galėčiau ir neatsakyti, kadangi Tamsta, Pone Ministeri, atpasakoji mane esančiąsias Pasidantini su Užsienių Reikalų Ministerijos Centru santykiavimus dėsnius, savaimė suprantamas, kurių aš laikaisi ir, mano nuomone, be reikalo pakartoji tai, ką prieš keletą dienų pranešai man telegrame Nr. 572, į kurią aš Tamstai jau esu atsakęs telegrame Nr. 568.

Tačiau Tamstos rašte yra dvi vietos, dėl kurių negaliu nepasisekoti, kad neliktų tarp mūsų jokio nesiskauso.

Pirma, Tamsta savo rašte 7 p. f. kvestionuoja, mano sugebėjimą išlaikyti reikalingą toną santykiuose su vyresnybe. Į tai leidžiu sau pastebėti, kad yra tiesa, kad vyresnybė turi teisę spręsti apie savo valdinio sugebėjimą. Bet taip pat yra nemažesnė tiesa, kad valdinyse turi teisę ginti savo gerbę, jei kas pažeidžia, nors padarytų ir jo viršūninkas. Tamstos žodžius "daugiau santurumo ir rimties" kurie nieko bendro neturi su dalyko esme, leidžiu sau grąžinti Tamstai, kaip man esantiškai užsunašius, nes nesu vaikas, kad man panašūs pamokinimai būtų reikalingi.

Antra, Tamstos išsivieškina, 6 p., kad Užsienių Reikalų Ministerijoje stebina neva aš pasiduoodas įtakai kai tik šiuo metu, - skaitau nekuo nepagrįsta iminucija. Aš pasiduoodu aplinkos įtakai tiek, kiek jai pasiduoodu kiekvienas žmogus, neišskiriant ir Tamstos. Kur yra tos įtakos ribos, už kurių prasideda Lietuvos gerovės pažeidimas, man nemažiau suprantama, kaip kiekvienam lietuviui patriotui.

Būkime, Pone Ministera, atiri ir ne smulkmeniškai. Mus suvedė į konfliktą ne mažesnė ar didesnė Tamstos ar mano rimtis ir ne mažesnis ar didesnis mano ar Tamstos pasidavimas aplinkos įtakai, bet griežtas tarp manęs ir Tamstos su p.Turaisku pažibų skirtumas į tai, kaip įvertinti esamą bendrą kariniai-politinį padėtį, kaip tokioje padėtyje geriau išsaugojus Lietuvos valstybės egzistenciją ir kaip siekti toliau mūsų tautos idealų, šiuo momentu pirmoje eilėje Vilniaus krašto atvadavimo, jei Tamsta nesi nuo jo atsiskakęs.

Mano pažibros ir padaryti pasiūlymai yra Tamstai, Pone Ministero, žinomi iš mano skaitlingų pranešimų, prisiųstų Užsienių Reikalų Ministerijai. Jų šis nekartosiu, pasitenkinsiu paminėjus tik svarbesniųjų pranešimų Nr. 42/sl., 84/sl., 176/sl., 292/sl., 337/sl., 356/sl. Visi šių metų.

Tokiomis aplinkybėmis, kada pagrindiniais valstybės reikalais nebus susikelbama, skaitau, jog tinkamai, kaip Tamsta nori, stovėvuti Berlyne Tamstos vedamos politinės linkmės nebegaliu.

Prašau Tamstos tarpininkavimo pas Jo Ekscelenciją, Pone Respublikos Prezidentą atleisti mane nuo Lietuvos Pasidantini Vokietijoje pareigų. Vienkart leidžiu sau šia pridėtu atitinkamą prašymą.

Reikšdamas tikros pagerbos

pas. K. Škirpa
Užsienio Ministras

Priedų: prašymas ir 1 nuorašas.

Jo
Ekscelencijai

LITUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTUI

Rep. Pasiuntinio ir
Įgal. Ministro
K. Š k i r p o s

P R A Š Y M A S

Pasireiškias tarp manęs ir Užsienių Reikalų Ministerijos Centro pažintų skirtumai pagrindiniuose Lietuvos užsienių politikos klausimuose, ypač Vilniaus krašte vedavimo reikalu, turia garbės prašyti Jūsų Ekscelenciją teiktis atleisti mane iš Lietuvos Pasiuntinio pareigų Vokietijoje.

Tokiais aplinkybėmis aš nelegaliu atstovauti Berlyne Užsienių Reikalų Ministerijos Centro politinei linijai, kurią aš iš savo sąžinės, patriotinės pareigos ir įsitikinimo laikau esant klaidinga.

pas. K. Š k i r p a

Berlynas, 1939 m. rugsėjo m. 16 d.

Pomui Ministrui K. Š k i r p a i.

1939 m. IX. 22 dienos posėdyje, kuriame dalyvavai ir Tamsta, nustatytos mūsų politikai tezes yra šios:

I. Lietuva nori ir yra tvirtai nusistatęsi palaikyti su Vokietija visiškai draugiškos kaimynystės santykius. Pasutiniąjį įvykią Rytų Europoje to Lietuvos nusistatymo nepakeitė.

II. Akyvaizdoje dabartinio karo ir blaiviai įkeinodama savo pajėgumų, Lietuva apsisprendė laikytis neutraliteto. To apsisprendimo ji žada laikytis ir toliau. Jos neutralitetas reiškia jos pasiryžimą išlikti laisva ir nepriklausoma valstybe.

III. Tos politikos prasme ji nori palaikyti ir palaiko gerus ramius santykius su visomis valstybėmis, atkreipdama tečisu ypatingą savo dėmesį į santykius su kaimyninėmis valstybėmis.

IV. Lietuva turi dar nerealizuotų tautinių aspiracijų, tečisu jų įvykdymo ji siekia teikdama priemonėmis. Tai neseniai buvo patvirtinta viešan Ministerių Tarybos pereiškime.

V. Lietuva yra dėkinga Vokietijai už jos neseniai pareiktą pritarimą Lietuvos aspiracijoms.

Šitos tezes buvo nustatytos ryšium su Reicho URM-ro pakviestiam atvykti man pas jį. Tų tezių prasme esu kalbėjęs su p. Sechlmu 39. IX. 28d.

Kaunas, 1939. IX. 23.

pas. J. Urbšys.

Priedas 7.

LIEUVOS RESPUBLIKA
Užs. Reik. MINISTERIJA
Nr. 1141/sl.

Kaunas, 1939 m. spalį m. 18 d.

Slaipai-Asmeniškai.

Pomui K. Š k i r p a i,
Lietuvos Pasiutiniui B e r l y n e.

Susipažinęs su Tamstos šio spalį 7 d. raštu 440/sl., skaitau kad jo pabaiga nesiderina su teisingu drausmės bei vieningos linijos supratimu, o be to iškreipia faktinę padėti.

Tamstos molatiniai nepagrįsti pesokymai ir priekaištai trukdo normalų centro santykiavimą su Berlyno postu, o be to aptendo pačią esmą Lietuvos santykių su Vokietija ir siekia skaitytojų sudaryti klaidingo įspūdžio, neva iš Tamstos pusės buvę kada kas Lietuvai naudingo situjta ir tik URM-ies Vadovybės būta tokios aklos, kad ji tų si-lymų nevykdžiusi.

Skaitau, tad būtina, kad 1. arba Tamsta suprastumei vieną kartą tikrą toną ir tikrą plotną Tamstos santykiavimo su Užsienių Reikalų Ministerijos Vadovybe, 2. arba, jei Tamsta to negali, padarytumei iš to tinkamas išvadas.

pas. J. Urbšys

Berlynas, 1939 m. spalio m. 29 d.

S l a p t a

/Asmeniškai į rankas/

Jo Ekscelencijai

Ponui Užsienių Reikalų Ministrui

Jozui U r b š i u i,

K a u s e

Š.m. spalio 18 d. raštu Nr. 1141/sl. Tamsta, Pone Ministre, padarei man tokios rūšies užmetimą, į kuriuos aš negaliu nesteliepti.

Tamsta sakai, kad mano rašto Nr. 440/sl. pabaiga neva nesuderinama su drausmės bei vieningos linijos supratimu ir, be to, iškreipia faktinę padėtį. Bet Tamsta tvirtini tai nesurodydamas faktų, kame, būtent, mano prasilenkiama su drausme, vieningos linijos supratimu ir kur esu iškreipęs faktinę padėtį.

Toliau Tamsta mini kažkokius neva iš mano pusės, kaip Tamstos išsireikštas, "nuolatinius nepagrįstus panokymus ir priekaištus", trukdantįs normalų Centro santykiavimą su Berlyno postu, aptemdantįs Lietuvos santykių su Vokietija esmę ir net siekiančius sudaryti skaitytajui klaidingo įspūdžio apie pašią Užsienių Reikalų Ministerijos Vadovybę.

Į tai leidžiu sau pastebėti, kad faktinai toseu teikęs Centrai lojalių pasiūlymų, vadovaudamasis geriausiais noreis ir savo, kaip Lietuvos Pasiuntinio, pareigos giliu supratimu. Daryti gi pasiūlymų ir reikšti Vyriausybei savo nuomoną nėra draudžiama. Ieškodamas mano pozityviuose pasiūlymuose kitokių tikslų ir pridodamas jiems kitokios prasmės, negu aš iš tikrųjų siekiu, Tamsta, Pone Ministre, be jokio pagrindo mane itari ir tuo mane skaudžiai užgani.

Leidžiu sau čia priminti, kad teis atsitikimais, kada tas ar kitas mano pasiūlymų nerado Užsienių Reikalų Ministerijos Vadovybės pritarimo, aš stengiausi skrupulingai ir su pilnu atsidavimu vykdyti tokius Centro nurodymus, kurie man buvo duoti, atidedamas savo asmenišką nuomoną į šalį, kaip to reikalauja drausmė ir politikos linijos vieningumas tarp Centro ir periferijos.

Pagalieu, kada pažiūrų skirtumas tarp manęs ir Centro buvo pesi-reiškes pagrindiniuose klausimuose - kaip geriau išsaugojus Lietuvos Nepriklausomybę ir kokių būdu atveduoti Vilniaus kraštą, - tai aš buvau iš to padaręs natūralią išvadą: š.m. rugsėjo 16 d. išteikęs atsistatydinimo prašymą. Bet, kaip Tamstai žinoma, mano atsistatydinimas nebuvo priimtas. Rugsėjo 28 d. aš buvau pabrėžytas eiti toliau man pavestas pareigas. Tai parodo, kad aukščiausiųjų Vyriausybės instancijų pasitikėjimo, reikalingo kiekvienam Lietuvos Pasiuntiniui, aš nebuvo nustojęs.

Baigdamas savo raštą, Ponas Ministras statote mane prieš dilemą, kad 1. arba surašėiu santykiavimą su Užsienių Reikalų Ministerijos vadovybę "viensą kartą tikrą toną ir tikrą plotną", kaip rašte pasakojate, 2. arba, jei to negaliu, tai kad padaryčiau iš to tinkamas išvedas.

Turiu garbės į tai Ponui Ministrui visai tvirtai panaikyti: jei už pavyzdį reikalaujama iš manęs tono ir plotmės turiu imti toną ir plotną Tamstos rašto Nr. 1141/sl., tai gailiuos to negalėjus padaryti, nes tas raštas mane užgana bei paliečia mano garbę. Iš to taip pat seka, jog atpuola ir reikales, kad daryčiau išvedas, kurių Tamsta iš manęs pageidauji, juo labiau, kad asmeniškai nesijaučiu kuo nors prisidėjęs prie to, kad Lietuva pateko į dabartinį sunkią padėtį.

Ta proga teiktės, Pone Ministre, priimti aukštos pagarbos pareiškimą.

pas. K. Škirpa
Įgaliojotas Ministras

LIEŠUVOS RESPUBLIKA
UŽSIENIŲ REIKALŲ MINISTERIJA
Nr. 1195/sl.

Kaunas, 1939 m. lapkričio m. 4 d.

Slaptai-Ameniškai

Ponui K. Š k i r p a i,
Lietuvos Pasiuntiniui B e r l y n e.

Mano Š.m. spalio 18 d. raštą Nr.1141/sl. skaitytu tarnybine instrukcija ir prašau jos laikytis. Negaliu sutikti, kad dėl tarnybinės nurodymo būtų uždėtas diskusija ir tuo būdu sau ir kitiems graišinamas laikas.

Dėl šių priežasčių Tamstos Š.m. spalio 29 d. raštą Nr.569/sl. šia pat grašinu Tamstai atgal.

Į Tamstos eventualų mėginimą, pasinėta diskusiją varyti toliau nebus atsakoma.

Priedų: 1.

par. J. Urbšys
Užsienių Reikalų Ministras

Priedas 10.

LIEŠUVOS RESPUBLIKOS
VOKIETIJOSJE
Nr. 492/sl.

Berlynas, 1939 m. lapkričio 14d

Slaptai-Ameniškai

Jo Ekselencijai
Ponui Užsienių Reikalų Ministrui
Juozui U r b š i u i

K a u n e

Dėl viršūninkų teisėtų nurodymų aš diskusijų nevedu. Tamstos rašto Nr.1141/sl negalėjau palikti be atsakymo, nes Tamsta tuo raštu primatei man bebūtų dalyku, itari mane parodžius blogos valios ir sieki mane piktai paniekiinti, tuomet paliesdamas mano garbę bei mane skaudžiai smeniniai užgandamas.

Kadangi nėra nuostato, kuris duotų viršūninkui teisę pavartoti tarnybinius raštus valdinio asmeniniam užgauliojimui, tai leidžiu sau raštą Nr. 1141/sl. grašinti Tamstai atgal, kad dėl jo, kaip Tamsta reikalauji, toliau diskusijos nevesti.

Šitaip pasielgdamas, aš neatsisakau pildyti savo viršūninko pozityvių nurodymų, o tik pareiškiau pagėdavimą, kad tarnybiniuose raštuose nebūsite smeniniai užgauliojamas.

Priedų: Užs.Reikl.M-jos Nr 1141/sl ir Nr 1195 ir mano Nr.469/sl.

pas. K. Škirpa
Igaliotas Ministras

Berlynas, 1940 m. gegužės 25 d.

Slaptai
(Asmeniskai)

Jo Ekselencijai

Ponui Juozui Urbašui,
Užsienių Reikalų MinistruiKaune

Atsiliepdamas į Tamstos š.m. gegužės mėn. 17 dienos rašto Nr 678 sl., paslysto ponui Lozoraičiui, nuorašą su Tamstos užrašu, kad ir iš savo pusės aš tąsčiau tyrinėjimus sakytame rašte paduoteis klausimais, leidžiu sau patiekti Tamstai sekančių minčių:

Nėra abejonės, kad būtų naudinga turėti daugiau precizių apie peraitų metų rusų-vokiečių susitarimus, turėjusius lemiančių pasekmių Lietuvai ir visai Pabaltijai. Tik asmeniškai manau, kad tie susitarimai dabar jau nebeturi tos reikšmės, kokios turėjo anksčiau.

Kada sakyti susitarimai buvo pirmą kartą sudaromi, Reichui buvo staigiai gyvybinis reikalas sut-būt suvilioti Sovietų Rusiją, kad išvengtų karo ant dviejų frontų ir kad laisvą laiką pasirengimui lemiančioms veiksmams Europos vakaruose. Konstatuoju, kad šiuos tikslus vokiečiams pavyko atsiekti: laisvą 8 mėnesius laiką, pasiruošė ir būnai vysto sąlygi vakaruose, kai Rytuose Sov.Rusija lieka pasyvi. Jei ši pastatoji savo laikysena, staigiai pakeistų ir pasuktų prieš Vokietiją, - kas šiuo metu matrodo netikėtina, - tai ir tokiose atsitikime Reichas dar natsidurtų tiek pavojingon padėtin, kaip buvo pirmą kartą, nes, pirmą, - prisigaminu per laisvą laiką papildomai tiek daug kariuomenės, kad turėtų kuo apsaugoti vienkart ir iš rytų pusės, ir, antra, - duosiu kuras parodė, kad rusų Raudonoji Armija yra silpna, nežitrint jos didelio skaičiaus.

Sveikame suprantama, kad dabartinėmis aplinkybėmis, kada vyksta lemiantis karo veiksmas vakaruose, Reichui nėra išrovakvino nustatyti prieš save Sov. Rusiją, bei turėti komplikacijų Rytuose, ~~įsakyti~~ bet dabartinius santykius su Sov. Rusija vokiečiai tuo mažiau brangina, juo joms labiau seksis vakarų fronte, o pavykus karą vakaruose laimėti, - gal iš viso nuo jų atsiskakys.

Žitrint į karo veiksmų eigą vakaruose nesuinteresuoto stebėtojo akimis, atrodo, kad vokiečių viltis karą laimėti, - gal net greitai ir būtina dar šiais metais - turi rinto pagrindo, nes, pirmą, - vokiečiams faktiniai jau pavyko atsiekti pažymėtinų taktinių ir strateginių rezultatų; antra, jie nesiveržo nei žmonių nei materialinės sukoms, netus viską išsyk prieš sąjungininkus; ir, trečia, - ypač kad pasiūkėjo, jog sąjungininkai nėra taip gerai militariai pasiruošę, kaip daug kas prieš tai buvo sau įsivaidinęs. Nors dar gali būti fronte visokių fluktacijų, bet, atrodo,

31

kad karo dievaitis ši kartą yra vokiečių pusėje...

Lygagrešiai su palankiu vokiečiams vystymosi karo veiksmų Europos Vakaruose, automatiškai didėja Reicho prestižas Rytuose. Aiškėjant, jog Sov. Rusijos noras, kad karas Vakaruose būtų ilgas ir iščiuptytų kariaujančių pusių jėgas, gali neišsipildyti, jaučiamas, jog pati Sov. Rusija pradeda Reicho prisibijoti. To viso pasėkoje, evoliucionuoja ir pereitų metų rusų-vokiečių susitarimų praktiškoji reikšmė, taupant ir tai, kiek tie susitarimai paliečia ir Lietuvą, kaip batarpišką Sov. Rusijos ir Vokietijos kaimyną, jei vokiečiai tikrai dar turi kokių nors užpakalinių minčių Sov. Rusijos atžvilgiu, kaip kad spėjojomės.

Šitaip galvodamas, aš priešau išvados, kad mūsų dabertinei praktiškai politikai greta sakytų susitarimų detalių tolesnio aiškinimo yra dar svarbiau ir darosi vis daugiau aktualu nustatyti diagnozą, ar jų (susitarimų) praktiškoji reikšmė, žiūrint vokiečių akimis, tikrai kitėja, - ar net jau yra pakitėjusi, - kokios, būtent, linkės ir kokių naujų plėnų vokiečiai turi Lietuvos atžvilgiu. Man atrodo, kad iš mano ir kitų pranešimų jau yra pusėtinai pasiškėjusios kalbamų susitarimų aplinkybės, jų realus turinys ir esmė, kad pakankamai turime apčiuopiamų elementu teisingam įvertinimui praeities įvykių ir statyti sau uždavinį narplioti padėti, kurion Lietuva sakytų įvykių pasėkoje atsidaūrė.

Klausimas, tik kaip prieiti prie vokiečių samanyų aiškinimo, neužangažuojant pirm laiko Lietuvos ateities ir nepakenkiant mūsų santykiams su Sov. Rusija. Manau, kad tai būtų galima ateikti, statant vokiečiams Tamstos rašte paminėtus, ar panašius kitus klausimus visai konkrečiai, gal net mūsų Vyriausybės pėbedimui, t.y. ne kaip buvo daroma iki šiol privačiai per tarpininkus ar žemesnius Ausasto pareigūnus, - bet kreipiantis stačiai į Ausasto galvas, pavyzdžiui, į Valstybės Sekretorių p. Weizsacker arba net į patį von Ribbentrop. Toks kreipimasis, nors ir klausimais, liečiančiais praėiti, iš vokiečių pusės, beabejo, būtų esančiomis aplinkybėmis suprestas ta prasme, jog mes ieškome kokiųypakait kelio, kaip iš dabartinės kosplikuotos padėties Lietuvai atpašidavus. Jei vokiečiai ištikrųjį turi esant atėjusi apie tai su mums kalbėtis, tai, ir jei šioje momento, jau esant atėjusi apie tai su mums kalbėtis, tai, ypač, toliau praeiti, kaip stačiai, kaip stačiai, kaip stačiai, kaip stačiai, padarius mums atitinkamą aliutiiją... Atbulai, jei jokių plėnų jie neturėtų, tai tams nieko blogo nematyčiau: penikalbėjimas tuo atveju liktų grynai informacinis, liečias tik vien praėities neiškimas...

Pranešdamas tai, kas aukščiau paduota, Tamstos žiniai, turiu garbės ataklausti Tamstos nuomonės ir jei mano sugestijai pak pritarėtumėt - nurodytų kokių klausimus, kalbantis su pėnu von Weizsacker ar p. von Ribbentrop ~~net~~ statyti, kaip prie tų klausimų prieiti ir kaip man laikytis, jei iš vokiečių pusės būtų padaryta mums kokių nors sugestijų, paliečiančių Lietuvos ateitį.

Igaliotas Ministras
pas. K. Škirpa

Berlynas, 1940 m. gegužės 29 d.

Pone Ministeriai!

Prieš keletą dienų, savo rašte Nr. 253, aš leidau sau patiekti Tamstai minčių apie tai, kaip židuriai pareiktų metų rusų-vokiečių susitarimą, palietusią ir Lietuvą, praktišką reikimą, šiuo metu, sąryšyje su karu eiga Vakarų Fronte ir, bendrai, politinei Europos konstatacijai evoliuciuojant.

Tamstos telegrama Nr. 272, kuria pavyko nen iššifruoti tik vakar (28.V.) po piet, o taip pat telegrama Nr. 284, gauta šiandien (29.V.), parodo, kad Sovietų Vyriausybė pradeda daryti ir Lietuvą spaudimą. Kokiais motyvais Molotovas grąsina mums Sov. Vyriausybės priemonių pavertimu ir koks to yra tikrasis tikslas, manau, spalioti netenka: tai aišku iš to fakto, kad Sov. Rusija primatė pirmia Lietuvai savo globa ir rusų kariuomenės garnizonus, kas nesiderina su mūsų valstybės nepriklausomybe.

Mano aplinkybės, mano nuomone, mus stato prieš dilemą: arba baigtin pasiduoti Sov. Rusijai ir pildyti visą, ką tik ji iš Lietuvos nepareikalautų, intinai faktine pasidavimo sovietizacijai, nors tai ir būtų priešinga pačios Sov. Rusijos duotam mums pasižadėjimui, kad i mūsų vidaus reikalus nebūs kišamasi, arba bandyti Reicho pagelba nuo Sovietų globos ir garnizonų Lietuvą atpašidoti, jei paaiškėtų, kad tatal praktiškai būtų išmanoma, t.y. jei Reicho interesus Lietuvos atvilgiu būtų toks stiprus, jog Reichas, mūsų paprašytas, ryžtusi suteikti Lietuvai pakankamai efektyvios pagelbos, nesivaržydamasis pastatyti savo santykius su Sov. Rusija ant kortos.

I minėtą kapitalinį klausimą atsakyta, mano nuomone, reikia turėti jau dabar, kad nebūtume nemusantų įvykių užklupti, nes karo metu įvykliai užsimegza staigiai ir vystosi labai greitai.

Negaliu prileisti sau minties, kad mūsų valdžios aukščiausiosios instancijos, nuo kurių pareina mūsų valstybės likimo vairavimas, apie sakyta kapitalinį klausimą negalvotų. Todėl šia nesibrausiu i atviras duris, siūlydamas toki ar kitoki sprendimą. Bet, kaip Lietuvos Pasiuntinys Vokietijoje, aš esu suinteresuotas ternybiniai laiku būti orientuotas apie tai, ka mano Vyriausybės sakyta klausimą numato, kokis seka iš to uždaviniai man Berlyne ir kokių lausta, kaip Užsienių Reikalų Ministerijos šefas, skaitai reikalinga duoti man nurodymų paruošiamies zondavimams Reicho Vyriausybėje. Tokių nurodymų prašau "smagos teiktis prisigsti man iš anksto, nes prisibijau, kad kokiai nelaimai su Tėvyne staigiai atsitikus, galiu netekti su Tamsta ryšio.

Antra, tenka nepamiršti, jog paruošiamieji zondavimai pareikalautų atitinkamo laiko. Būtų gal dar tiksliau, jei visais tais klausimais - jei juos jau skaitytumėte pribrendusiais - išsuktumėte mane asmeniškai i Kauną pasiinstruktuoti visoje pilnameže, nes reikalas yra per daug svarbus.

Su aukšta pagarba

pas. K. Škirpa

Jo Ekscelencijai

Poniui Juozui U r b š i u i,
Užsienių Reikalų Ministrui,K a u n a.

Pro memoria

Lietuva prieš mirštamą pavojų. Jau prieš gen. Černiaus, kaip ministro pirmininko, Gynimo Taryba svarstė klausimą, kas daryti, jei ateitų rimtas pavojus Lietuvai laisvei. Taryba visa pasisakė, jog tuomet reikėtų visomis priemonėmis, taigi ir ginklu, pasipriešinti, nors ir nebūtų vilties laimėti. Tegu užpuolikas, ji samprotavo, smarkiai muniokiotų mūsų kraštą, jam gintis, nekaipt nesipriešinant, tačiau tas įvykis paliktų atsilausęs lietuvių sąmonėje, jog tauta, kiek įmanydama, gyvė savo garbę. Vadinasi, gynimasis svirtų ir atšiaiai. Ta prasme viešai pasisakėdavo juk mūsų vadai, kariniai ir nekariniai, kalbėdami į kariuomeną. Ginklu susidūrus su užpuoliku, krašto vadovybė, Tarybos manymu, turėtų saugotis, kad neįkliūtų jo rankosin. Be to, reikėtų paslėpti aukso ir valiutos atsargas. Tam tikslui buvo ketinamas pakeisti ir Lietuvos Banko statusas.

Ministru Pirmininku tapus A. Merkiiu, tes klausimas vėl iškilio Gynimo Taryboje ir Ministrų Taryboje. Jis taip pat buvo sprendžiamas, kaip ir prie gen. Černiaus: gera valia niekas neužleisti Lietuvos suverenumą ir ginklu smurtai priešintis.

Tačiau nė ministrų pirmininku, nė kariuomenės vadų nebuvo patiekta plano, kaip gintis, nebuvo tam paruoštas ir valstybės aparatas, nors aš kaip Resp. Prezidentas, dažnai juos dėl to akindavau. Kodėl nebuvo? Visoki einamieji reikalai, labai ir nelabai svarbūs, nustaldavo ši pagrindinė valstybės dalyka. Jis kana kaip vis būdavo atidėliojamas rytdienai, nes vis rodydavosi, jog dar suspėsime.

Klausimą priešintis ar neapriešintis svetimai invazijai paskutiniu metu sako žmąsios svarstyti kavinės ir restoranai, - svarstyti savarankiškai, būtent: Po katrais geriau patekti? Po vokiečiais ar po rusais? Kai stiprios svarios propagandos nebuvo, kai mūsų politinės srovės per daug šmė sevaliauti, tai lengva buvo pasiūlyti svetimai propagandai. Atsaiminkime: vieningos valdžios ideja buvo sužalota srovių konsolidacijos, kitų vadinamos koalicija.

Kas toliau? Buvo daug simptomų, jog Sovietų Sąjunga ruošiasi didžiu smurtu prieš Lietuvą. Sąjudo subjuro, kaip niekuomet, požemio komunistų spauda prieš mūsų vyriausybę, ypač prieš min. piram. Merki ir vid. reik. min. Skučę, pranašaudama greitą fašistinės-smetoninės valdžios galą ir laimimą Lietuvos įsijungimą Sovietų Sąjungon. Šit ir Tasso Telegramų agentūra paskelbė nebūtų dalyką, jog mūsų vyriausybės organai laidojia ir arda raudonosios armijos igulas. Kas daryti? Pasiūsti Maskvon užs. reik. min. Urbšii, kad patirtų, iš kur tokie neteisingi kaltinimai. Va atvyko Kaunas ir igal. min. Netkevičius, ir atvykęs nušvietė staigia Sovietų Upo atmainą Lietuvai. Pirma jis buvęs draugingas, o nuo ar 10 d. gegužės ūmai viręs priešingas. Ar negeriau, sako, būtų į Molotovą nuvykus min. piram. Merkiui, o ne min. Urbšiiui. Molotovas viename pesikalbėjime rusiškai išsiūdo, jog tai, kas Lietuvoje darosi, liešią daugiau vidaus, nekaipt užs. reikalus. Min. Taryba nutarė pasiūsti Maskvon vis dėlto min. Urbšii, juk Lietuvos vidaus reikalai yra, kaip ir autartyje nurodyta, mūsų vyriausybės žinioje. Min. Urbšys teiraujasi pes Pozdnjakovą, ar jo atvykimas Maskvoje būtų pageidaujamas. Teiraujasi, bet atsakymo negauna. Grišus Netkevičiui savo postas, gauta žinia iš Maskvos, jog Molotovas noris matyti min. piram. Merki ir su juo kalbėtis. Merkys pasiskubino važiuoti... Iš Maskvos jis praneša, jog gerai būtų, kad Prezidentas parašytų lojalumo laišką Kalininui (mūniškai būtų - Sovietų Prezidentui). Paabejojau, ar verta toks žygis daryti. Bet min. piram. pavaduotojas Bizauskas, min. Urbšys min. Musteikis ir, jei neklystu, min. Skučės, įrodinėjo, jog toks laiškas būtų naudingas. Sutikau. Laiško turinys maždaug toks: Lietuva santykiu su Sovietais visą laiką buvo labai geri ir draugiški. Lietuva laikėsi, laikosi ir laikysis visų sutarčių su jais sudarytų ir nesitars su jokia trečia valstybe taip, kaip būtų priešinga Sovietams. Šis laiškas buvo išduotas min. Urbšiiui, kuris piram. Merkiui pranešas, valdavo Maskvon. Pirmininkas net norėjo greitai patirti, kas darosi Lietuvoje ir kas vyriausybės paruošta prieš prasimanytus Molotovo į kaltinimus.

Birželio mėn. 12 d. apie 15,30 val. grižo iš Maskvos min. pirmininkas ir atvyko Prezidenturon tarp 16-17 val. Grižo labai nuvargintas, nus-

kamuotas. Netrukus atėjo ir v.r.min.Skučas. Trumpai drutai papasakojo pirmininkas apie savo nemaloniusią vizitą pas Molotovą. Apie 19 val. vakare stvyko manęs pasveikinti (mano vardadėdžio išvakarėse) Šiaulių ir Skautų Sąjungos. O apie 20 val. teko man važiuoti teatru, kur jau nalistuotai mano garbei turėjo peruošą koncertą. Be manęs ~~tyrai~~ teatre buvo ir keli ministrai su min.Pirmininku ir Valst.Kontrol.Šakeniu. Nebuvo linkama, nes Lietuvos sielvartas graužė visus. Tik sugrįžus iš teatro apie 22 val. Prezidentūroje susirinko M.pietrų Taryba ir karo vadovybė (gen.Vitkauskas ir gen.Pundzevičius) iškilusyti min.pirmininko pranešimo. Pranešta maždaug šitaip. Molotovas kaltina Lietuvos vyriausybę, jog per savo organus provokuojanti raudonosios armijos karius, klaidingai juos vyliojanti ir užkapius, kankinimais kviečianti, norėdama iš jų išgauti armijos paslapčių. Tai rodo Batajevo, Šaulinco ir dar kurio ten kareivio pasisakymai.. Lietuvos vyriausybė tarsi žinanti labai gerai, tik nemorinti prisipažinti kalte. Užraštyje Molotovas apsisėtas nustebintu, kad ligšiol wid.min.gen.Skučas ir saugumo departamento direktorius Povysaitis tebėsa savo vietoje. Juk abu esą tiek nusikaltusiu, kad jau senai vertėję juoda atiduoti teismai ir nubausti.Molotova kalba buvusi labai nekultūringa, žvėriškai žiauri, kalbėdamas svaigdas visuokiais grašinimais Lietuvai. Sovietai, girdi, darą lietuvišką, o Lietuva antisovietišką politiką. Ji neparodžiusi jokio džiaugsmo, jokios padėkos už Vilniaus grašinimą. Sovietams karinaujant su Suomija, lietuviui ypatingai jų spauda, reiškę simpatijų suomiams. Gen.Reštikis buvęs vienintelis eukštasis pareigonis, kuris nuoširdžiai palankus Sovietams, bet dėl to palankumo ir šis esąs paleistas iš kar. vado pareigų atstargon. Pirm.Merkys kelis kartus buvęs Molotovo kviečiamas į save, buvęs beramas ir konsveikiamas, tačiau negavęs iš jo jokių suformuluotų reikalavimų Lietuvai. Tokie reikalavimai, baigę p.Merkys pranešimą, gali būti išteikti per min.Ūrbšį, palikusi ~~par~~ dar Maskvoje. Beje Molotovas ypatingai nirtęs, jog Lietuvos spauda nutelkianti visuomenę labai nedraugingai Sovietų Atšvilgiu. Bent pusę valandos plūdas pirmininką dėl XX amžiaus karikatūros, pajuokiančios lietuvius, garbinančius bolševizmą. Iškilusie pirm.Merkiu pranešimo, posėdžio dalyviai kone visi buvo nuomonės, kad reikia laukti šinių iš Ūrbšio, nors visiems buvo aišku, jog spėjamieji Maskvos reikalavimai žada labai daug pikto, stačiai baisesus smūgio Lietuvai.

Birželio 13 d. mano vardadėdis. Atvažiavo mano žmona iš kaimo, iš Ūžugirio klemo.Jei pasakiau, jog mums su vaikais, vyriausybei ir daug kam teks, gal būt, netrukus trauktis iš Lietuvos drauge su mūs kariuomene, priešintis Maskvos bolševikų smurtui. Taigi, grįžusi Ūkin tesusidėda reikalingus kelionei daiktus ir laukia iš manęs šinės, kur linkui automobilui vykti. Fridūriau, gal Smalininkų linkui, nes žemaičiuose dar nebuvu raudonosios armijos. Būdamas labai pavargęs, įsakiau nieko nepriimti su sveikinimais. Taigi nesutikau priimti ir arkivyskupo Škvi rocko, ketinusio ateiti į mane. Jis telegrama pasveikino mane.

Vakar po posėdžio buvau priminęs pirmininkui Merkiui, kad išsėdamas gis apgalvotų projektą, kas darytina šioje nenatyčiai sunkioje būklėje. Šiandien laukiau jo vakare ateinant, bet neatėjo. Ir jis Antanas, tai gal norėjo būti namis. Kita vertus, naujaučiau, jo nesugebėjimą sunkiomis valandomis darytis ir ką planingo ruošti. Jis tarytum laukė, jog kitas kas už jį padarys, ką jis pats privalėtų daryti. Kasryžos svyravo. Man pasiekė gandas, jog liaudininkų ir kr.demokratų Abies žmonės irgi svarstą kavinių pagautą problema, katrims goriau nusileisti, rušams ar vokiečiams, i katros goriau šlietis, tarytum nebūtų trėšios išeities: Priešintis! Kas žino, gal Abies nusistatymas nusilenkti rušams bolševikams bus padaręs įtekos ir pirmininkui Merkiui? Ir toji nuodinga mintis mane vargino.

Birželio mėn. 14 d. Rodos, tarp 11-12 valandos buvo atėjęs į mane valst.kontr. K.Šakenis, Jis sakė tik dabar mitąsis su adv.Norgeliu,kurs patyręs iš vieno vokiečio (man jo pavardė žinoma), jog netrukus sovietai pastatysią Lietuvos pasieniuose savo sergybas ir stropiai saugosią sienas. Lietuvos kariuomenė busisinti ardama, skirstoma ir galiausiai paleista.Tokia žinia išgirdęs, paprašiau K.Šakenį kiek galint greičiau ją pranešti min.pirm.Merkiui.Kaip pasakus patyriau,Šakenis nie-

kur negalėjas jo susedyti. Tik apie 22 val. vakare p. Merkys atvyko į mane Prezidentūron. Visą dieną sėkėsim išėjusias savo Ukyje Lapiuose. Atkartojau jam visa, ką buvau girdėjas iš p. Sakenio. Savo pirmininkas labai nusidėnas, apėtingas ir toji žinia, matyti, jam išpūdiio nepadarė. Puklūstas, ar neturi kokiy žinų iš p. Urbšio, atėskė neturis, bet tikis greičai gauti.

Kams besikalbant iš užs. min. pranešė, rodos p. Turaukas, jog iš p. Natkovičiaus ar iš p. Urbšio tik esąs gautas išpėjimas, kadz lauktams šiu ruotos telegramos, - telegramos iš Maskvos. Joje busiā idėstyti Molotovo reikalavimai. Št jau tarp 23-24 val. Pirm. Merky's prašė mane laidinā, sukviesti Ministrų Tarybā Prezidentūron naktį apie 3 val., vadinasi, jau birželio 15 d. Ligi to laiko gal jau būsianti sulaukta ir šifruota lauki moji telegrama, iš kurios pasiskėsiā ko reikalaujā Sovietai. Pasiškėjus teksiā vyriausybei pesitarti ir pasiskyti kas darytina.

Birželio 15 d. Ministrai susirinko Prezidentūron jau tarp 1-2 val. (nakti). Nebėbuvo min. gen. Skušo (Meriki pirm. pasiūlytas buvo jau birž. 12 d. atėistetydinās), nebuvė nė Urbšio (Maskvoje), o min. Galvenauskas kažkodėl neatėjo. Posėdin atvyko valst. kontr. K. Sakenis, kar. vednas gen. Vitkėuskas, gen. štabo virš. gen. Fundzovičius ir Min. Tarybos pirmininkas reik. vedėjas Musalaitis. Dar nebėigus šifruoti viršminėtosijs telegramos, buvo gautas iš p. Natkovičiaus ar p. Urbšio telefonu pranešimas iš Maskvos. Molotovas reikalavo: 1) gen. Skušā ir direktoriū Povilaiti atiduoti teisimui nubausti, 2) paleisti esamājā Ministrų Tarybā ir sudaryti naujā tokiā, kokia būtų "priimtina" (patiktū) Sovietams, 3) priimti Lietuvos raudonosijs armijos tiek ir tose vietose, kiek ir kar. Maskvos bus nurodyta. Mūsų vyriausybes atėkusmas turi būti duotas taip, kadz Maskva jį gautū nė vėliau, kaip 9 val. tą pat diemā. Ultimatumas, kuriam svaratyti laiko buvo tik apie 3 val. Visi nusidėnė, kaip žemā parėdav. Niekam nebuvė norė kalbėti. Rodos, visiems turėjo būti aiškū, jog sutikti su tokiāis reikalavimais yra lygu atėsidėti Lietuvos suverenumo ir pavirsti bolševikiška Sovietų provincijā. O juk sutartini Maskva buvo pasidėdėjusi gėrbi Lietuvai nepriklausomybā, nesikišti nė į jos vidėus reikalus, nė į jos socialinā santvarkā, nė į jos šiekliā ar tokiā vidėaus politikā. Dabar begėdiškai ji lauzė šėdį ir smurtu grasė. Kai kiti nerado šėdžiū, tai man, kaip Resp. Prezidentui, teko prašėnkti ir kitus prašėnkti. Pirminiau ar prieš savaitē Ministrų Tarybos pasiskėstā nuomonā: Jei rimtas pavojus grėstū Lietuvai suverenumui, tai nieko daugiau neliktū, kaip tam grėšimui pasipriešinti dargi ginkliu, ir priešintis trauktis vyriausybei drauge su kariuomėne iš savo krašto, kaip pirmu buvo kalbėta. Su Maskvos smurtu, sakiau, nesutikti ir jei negut nusileisti vienur: sudaryti naujā Ministrų Tarybā, kuri būtų "priimtina" Sovietams ir Lietuvai. Daugiau nieko. Šiujų prasmė pagal mane pasiskė: apc. min. gen. Musteikis, sus. min. Masiliūnas, x/ teis. min. Tamošaitis, šv. min. Jokantas, valst. kontr. Sakenis. Kiti posėdiio dalyviai tylėjo arba reikė abejojimū.

Št jau ir telegrama iššifruota (rodos, apie 4 val.). Jos tekstas atėdėng atitiko telefonu gautā tekstā. Min. pirm. pavaduotojas, p. Bizauskas, kuris pirmū iš posėdiio kambario buvo pasiskėlinās, stėgė prašėnko, jog reikiā su visais Maskvos reikalavimais sutikti, nes jie vykiant galima būtų suvėluvinti. Tuojau jis sakė pasikviesti gen. Raštikiū ir jam, kaip turinšiam Maskvoje gerū vardā, kaip jos "personai gratai" pavesti sudaryti naujā Ministrų Tarybā. Apie kitū du reikalavimus dar teksiā pesikalbėti ir pesiderėti su Maskva dėl naujūjū raudonosijs armijos igilū. Št min. Bizausko pasiklymā labai parėnė min. Pirm. Merky's ir min. Audėnas. Kiti tylėjo, kiti buvo linkū pritarai. Gen. Raštikis atvyko, rodos, apie 5 val. Atpasakojas trumpai bylā, vėl stėgjo diskusijos: sutikti ar nesutikti su Maskvos reikalavimais. Ministrai Musteikis ir Jokantas ir valst. kontr. Sakenis lėlėsi savo pirykėtėde nuomonė: nesutikti. Min. pirmininkas Merky's, jo pavaduotojas Bizauskas greitai pesiskė: sutikti su visais reikalavimais! Min. Masiliūnas ir min. Tamošaitis nė šiaip, nė taip nesiryšo. Juodu susvyravo, rodos savo abiejū kolegū iš šėlis pas-

x/ šiuo abu ministru pritarė tik pesingam pasipriešimui. Vyriausybei tegu tik pesitraukianti iš savo krašto, o ginklu nesipriešinti.

veikti. Kaip matyti, lemiamos reikšmės turėjo min. pir. Merkio ir abiejų kar. vadų, esamojo ir buvusiojo, Vitkauskio ir Raštikio, nuomonė.
 Resp. Prezidentas: tik viena koncesija būtų galima padaryti: atsistatydinti esamajai vyriausybei ir paversti naują sudaryti gen. Raštikiui, kaip patikimam (Molotovo žodžiais) Sovietams žmogui. Tačiau ir toji koncesija nieko negalėtų, nes, atmetus kitą du jo reikalavimus, vis tiek jis pavartotų prieš Lietuvą smurtą. Vadinsis, norėdams nenoromis turėtas visuoms galimoms prisidėti jam pasipriešinti. Mūsų pasipriešinimo žygis nors ir neišgelbėtų dabar Lietuvos laisvės, tačiau parodytų kaip neseniai buvo sąvybėje manoma, lietuviams ir prašaliesiems, jog tauta nori laisva gyventi. Min. Bizauskas gynė priešingą, savą nuomonę. Šią mūsų priešiniams labai supykdytą Maskvą ir ji ištusai bausiai nuliokytų mūsų kraštą. Mūsų kilnus gestas užtrauktų sovietų smūgi. Taigi, nusileisti, sutikti!

Prezidentas: gen. Skuča ir direkt. Povilaiti atiduoti be jokio teisės pagrindo teismui būtų lygu pripažinti teisęte prasimanytam Molotovo kaltinamam. Gen. Skučas būdamas vixd. reik. ministru, niekur nėra prasilenkęs su mūsų sutartimi duotais pažadais Maskvai ir šio pareigos Prezidento nurodyta linija. Kaip gi dabar Prezidentas galėtų sutikti, kad jis būtų atiduotas teismui nubausti. Už ką? Bizauskas argumentavo priešais Estijos pavyzdžiu. Šią, raudonosios armijos kareivis užaušęs pasienyje estų kareivi, ir vis dėlto Estijos vyriausybė Sovietų spirama, turėjusi pripažinti, jog buvę priešingai: jog estas užmūgęs raudonosios armijos kareivi. Taigi ir mums nekaltiems reikią dabar prisistati Maskvos primetaimą kaltę ir tautos gelbėjimui pasukoti gen. Skučą ir direkt. Povilaiti. Nors p. Bizausko argumentacija buvo naivi ir pigi, jei tačiau pritarė min. pir. Merkys, min. Audėnas, esam. ir buv. kar. vadai, - gen. Vitkauskas ir gen. Raštikis. Ką jie būtų sekę, jeigu jiems būtų tekę tapti vietoje gen. Skučo taja išperkama, saka?... Pir. Merkys guodėsi ir kitus guodė, esą, vid. reik. ministro ir daug. dep. direktoriaus išdavimas netaip jau baisus dalykas. Juk mūsų prokuroras rešysiąs jiems kaltinamąjį aktą, mūsų teismas spręsiąs jų bylą, tai galis juodu langvui nubausti arba ir visai išleisti. Tokia paguoda raminesi ir kiti išdavimo šalininkai. Jiems neatėjo galvon, jog kaltinimui nėra jokio teisėto pagrindo, jis tektų pramanyti arba sutikti su melu, Maskvos palūstu. Kaip pasielgti Resp. Prezidentui, kai min. pirmininkas Merkys, gen. Raštikis, kandidatas naujuoju min. pirmininku ir esamasis kar. vadas gen. Vitkauskas visais reikalavimais nusileidžia Maskvos smurtui? Skirti jų vieton naujus? Nebėra laiko, nes tuojuo reikią duoti ultimatumui atsakymas. Ir ką skirti? Iš ko pasirinkti? Taip esant, Prezidentui teko ryžtis: teko, kaip jau minėta, vis dėlto laikytis savo skirtingos nuomonės. Jis pavodė gen. Raštikiui sudaryti naują vyriausybą ir pareiškė kitų dviejų Maskvos reikalavimų svarstyne nebedalyvaujančią, nors pasodyje paliksiąs pats, kaip jam Konstitucija leidžia, arba atsistatydinąs arba pavensiąs savo pareigas laikini išti min. pirmininkui. Toks jo nusistatymas turis būti išrašytas posėdžio protokolan. Visi posėdžio dalyviai pasisakė už tai, kad Prezidentas **naxi** nustaistatydintų, o kad tik kuri laiką atostogų paimtų. Prezidento atostogojis, rodėsi, buvo labai patenkinti ministrai Bizauskas ir Audėnas.

Šis proga ne pro šalį būtų mažas ekskursas.
 Krikščionių demokratų tarpe būta žmonių, kaip tekėdavo nugirsti, kurie laiko tautininkus sau pavojingesnius už bolševikus. Kaip peldijiant gen. Černiaus ir darent p. Merkio Tarybą, buvo kalbinamas prof. Jurgutis finansų ministru, profesorius išsiūdo: Merkys neturi gero vardo, dėlto neišiau jo teryben. Jo Taryba teisilalkytų viena kitą savaitę. Ją nuverstų liaudininku, krikščionių demokratų ir bolševikų (komunistų) opociija. Panašiai tuomet pasisakė ir kar. vadas gen. Raštikis. Jo nuomone (Prezidentui pasakytą), ministrų Taryben reikią būtinai išleisti liaudininkai ir kr. demokratai, nes, jų neišleisdus, dargi kr. demokratai nevangtų talkos su komunistais prieš vyriausybą. Ar taip tikrai būtų buvę - neaišmą spėti. Viena buvo žinoma - Tautininkų Sąjungos Seimas, Resp. Prezidentas, buvo labai nemėgstamas kr. demokratų. Taigi, dabar, išėjus jam atostogų, gal būt, švitėje **šilai** viltis, kad jos politinė linija ims viršų vyriausybėje.

Kodėl Prezidentas ryžosi pasišalinti, - hus dar plačiau paaiškinta. Dabar apie tai, kaip buvo diskutuojamas atsakymas Maskvos ultimatumui.

Maža laiko; reikia skubėti, nes jau tarp 5-6 valandos. Kar. Vadas, gen. Vitkauskas, karščiavęs, nes jam esą, tarp 8-9 val. tenką išpėti gen. Štąbą, kad kariuomenės dalinys neimtų automatiškai veikti - priešintis. Nebeatsimenu gerai, kuris ministras /rodos, apsaugos gen. Musteikis/ siūlė maždaug šitokią atsakymą: Lietuvos vyriausybė protestuoja prieš Sovietų reikalavimus, kaip visai nesuderinamus su sutartimis, bet, nematydama kitos išeities, jims nusileidžia. Sutikimo šalininkai, patbęgę tokio statuso tekste, siūlo išbraukti protestą. Tuomet kitas kas pasiūlė daug švelnesnę formą: Nors Sovietų reikalavimai priešingi sutartimui, Lietuvos vyriausybė tačiau, neturėdama kitos išeities, su jais sutinka. Ar šloks ar kitoka atsakymas pasiūlytas Maskvai, - kas žino? P. Žilinsko, Min. Tarybos reik. vedėjo tvirtinimu, būvę telegrafuota Maskvai be jokių pastabų: Vyriausybė sutinka!

Prezidentas, min. pirm. Merkys, kai kurie ministrai terėsi su gen. Raštikiu, kaip nauju min. pirmininku, dėl naujos, ketinamos, Min. Tarybos narių. Toliau, dar pasikalbėjus apie susidariusią būklę, Prezidentas pasirašė aktus, esančiąs ministrui pirmininkui paleisti ir naują paskirti. Apie 13 val. (P. Žilinsko, min. Tar. reik. vedėjo nuomone, toji žinia atėjusi 10 val.) atėjo žinia, jog Maskva nesutinkanti, kad gen. Raštikis būtų min. Pirmininku. Gaty kaval djabli wział! - pasakytų lenkas. Visos optimistų viltys sugriuvo... Labiausiai buvo nesaloniniai nustebintys min. Bizeuskas, tikėjęsis Maskvos reikalavimų sušvelninimo.

Teko eiti tragiškoji programa toliau. Kartas imsis laikinai eiti Prezidento pareigas: A. Merkys ar gen. Raštikis? Šial nesaloniniai natūrai kartas spyrėsi, vienas ir entras teisiniamiesi neturi Maskvos pasitikėjimo. Gen. Raštikis, be to, argumentavo, bolševikai manytą jį esant vokiškos orientacijos, kaip išėjusį sukėtajį Vokios karinę mokyklą. Agi va ir dabar Maskva užprotestavusi prieš jo kandidatūrą ministrų pirmininku. Tada Prezidentas iškišo juodviejų ginčai ir išieškino, jog bet kartas gali eiti Prezidento pareigas, nes min. pirmininkas, šiuo atveikiu, senasis ar naujasis, tereikalingas, kaip konstitucijos numatyta vien mūsų Resp. Prezidento pasitikėjimo. Gen. Raštikis nepasidavė, Prezidentą pavaduoti teko Merkui. Jam ir buvo išteiktas įgaliojimas raštu.

Gerai ar negerai padarė Prezidentas neatikęs su Maskvos reikalavimais? Atsiminkime, jis yra prisiekęs Lietuvos suverenumą. Jei sutiktų vietiek kuriois sąlygomis ar aplinkybėmis, jį kam paleisti, tai būtų lygu savo krašto išdavimui, savo amonybės sunaikinimui ir negarbei užtraukimui savo tautai. Paikęs savo pareigose, savąjį neginamas, jis būtų galėjęs daugiau, nei kas kitas, pakenkti ir nusidėti Lietuvai. Turėdamas jį savo valioje, Maskvos valdovai būtų nukamutę galėję jau pavaduoti visokiems smurtams, žinant bolševikų moralą ar nemoralą, lengva įsivaizdinti, kaip jie būtų elgęsi. Visam pasauliui yra žinoma, kaip Maskvos valdovai geba priverzti savo nekaltus žmones, dargi aukštai patetytus ištikimus pareigūnus, kad viešai pasisakytų esą nuo pradžių ligi galo kalti. Prezidentas, kaip atsimenama, pasirašė laišką, iškabėtas min. pirmininko ir kitų ministrų, Kalininui, - laišką, kur buvo pa reikėtas vieškas lojalumas Sovietams! Ir šit po tokio laiško brutalus, oiniškas, jų ultimatus mūsų vyriausybei, reikalaujūs 15 jos atsižadėti Lietuvos nepriklausomybės. Jūs, Lietuva, reiškiate ištikimamą sutartimui su mumis, o mes jums atsakome: Nusispausiti ant auterties ir Jusų ištikimumo! Argi po to nežalūs, kad bolševikai, nebeprapažindami Lietuvos suverenumo, neapripažino ir jos Prezidento. Tai gi jo pasišalinimas buvo būtinas, jo pasišalinimas buvo mažas protestas Maskvos smurtui, toks, koks buvo galimas susidariusiomis aplinkybėmis. Su šitokia argumentacija sutiko visi, dargi tie, kurie nusileido Sovietų reikalavimams.

Vienas kitas gali manyti, jog Prezidentas vis dėlto, norėdamas galėję išvykti Kar. Vadaui priešintis ginklu Sovietų įgalai. Agi jis novelitui yra vyriausiasis ginkluotų pajėgų vadas. Taip teisčiai, bet kitaip praktiškai. Prezidento įsakymas turi būti gynnimo esu pasirašytas min. pirmininko. Pasirašę nesipriešinti, nė Merkys, nė gen. Raštikis nebūtų davę savo parašo. Žinoma, dar būtų galima paskirti min. pirmininku gen. Musteikį, pasisakiusį už pasipriešinimą ir 15 joks gauti parašą įsakymui. Tada reikia ir naują kar. vadą turėti, nes gen. Vitkauskas negi būtų

Ējās priekš sevo ištartā nācsmā. Tokšas pakeitināms, jaigu ir būtū būvā
 āmanā, kaip aukščiau minēta, nebūvo laika. Tai reikē akšēian daryti, ne
 valandāis, o džionāis skaidrojuant. Ar kariuomenē kalbēnājam pasipriešī-
 nimai būvo ruošēms, būvo peruošta?... Tuo klausiam būdavo kalbēms, bet
 nebūgēnāms kalbēti. Min. pirm. Morkys ir kar. vadēms šiaip ar taip mārūdavo:
 gal tēks, o gal netēks ginklu pasirodyti. Klausimāi abejodavo, ar būtū galī-
 lina īvykdyti pasipriešināms, kai raudonās armijas tankai ir aviaicija
 visai arti kauno. Gal tik viena mūsū divīzija galima būtū, esā, peruošti
 žyglai džamīšū plēntu, Rašēniū linkai. Šu tajā divīzija trauktis vī-
 rianybē ir, kiek galētū, valdīninkai. O kaip kauno igūls pereitū Hesunā
 ir Neri, jei raudonāju tankai ir aviaicija pastotū tiltus ir juos paspietū
 , to nenokdēavo dorai pasīkinti. Kaip vīriauybē suspētū trauktis? Tai
 sako, gal aeroplansis īšsīdīstū. Eš viso darēsi īspūdis, kad mūsū kariuo-
 menē nē būvo peruošta pasipriešinimāi. Jām nebūvo palanki ir vadīnmoji
 Ašis, kaip jau tēko īstīkinti. Jos ītaka būvo jūntams nē tik Ministru
 Taryboje, bet ir kariuomenēje, ypaš jos aukštōjoje vadovybēje. Galīnāma
 ir vyr. ginkluotū pajēgū vadē Prezidento autoritatas būvo ašies nuolat žē-
 mināms kariuomenēje ir visuomenēje. Tai, džinā, būvo didelē žala ginklu
 galios pajēgumai. Kar. vadovybē darbai nosīdēro su žodīnāis. Dar tebebū-
 džams kar. vadū, gen. Raštikis šia džiam deklarēvo paskutinē savo kalba šū
 liams, jog nestīdūros priēšams nē vieno pado savo žemē, o savo straipe
 niu "Karde", jau īteikāms atstīstatyšinimo reporta, rekomendāvo kariuomenēi
 ir vīriauybei (nē īš šie nē īš to) laikytis kuo nuošīrdīnāma su So-
 vietāis, kai tie, īvadē Lietuvon savo igūls, kīstingai, kaip mes kiti
 jutoms, ruošēsi duoti jai smūgi, ir kai dabar jū pareikalavo īš mūsū nē
 vieno, nē keliū pēdū, bet visos žemē, tai gen. Raštikis lekoniškai ir
 drāsiāi terē: sutikti su visala Maskvos reikalavimāis! Jis vadovavo ka-
 riuomenai penkerius metus, taigi jo auklėjimo ītaka ten negalējo palikti
 bē pēdsēku.

Taigi, rodo, rīzikinga būtū būvā Prezidentui duoti kariuomenai īsa-
 kymā priēšintis. *Eigu jis nebūtū būvā īvykdytas, tai būtū nemāts smū-
 gis visam kraštui. Ruošti kariuomenā pasipriešinimāi reikia nē paskutinē
 valandā, o daug ankščiau, visa laiku ruošti, lygiuojantis ī vīriaušā
 krašto vadovybā, o nē vien ī kariuomenēs vadā.

Vertas yre gen. Skučas, kad aplē jū skyrīms pakalbētums. Kai Min.
 Taryba būvo nusistādīusi dēl Maskvos reikalavimū, Prezidentas jū īšsi-
 kvietē ir trumpai īsdējo visā bylą, taip skaudžiai jū palietusā. Supra-
 tīs, kaip ir kas atsitiko, beisiū nustebō. Ašys jam kiek pasruvo ašero-
 nis. Patylējas kiek pasēkē: Naktis nesīgrodavau, kad kiti, mano bendra-
 darbiai, galētū miegoti, o dabar manē īsdavē. Gal taip reikē!... Iš kito
 kambario atējo min. pirm. Morkys ir šmē aiškintis, guodamas gen. Skučā.
 Eš, mūsū prokuroras jū kaltinsias, mūsū teismas teisias, tai nesū ko
 nusiminti. Generolas: žinā... Noturiu jokiū iliuzijū. Šios teismas kal-
 tins, minis teis, kaip Manva norēs. Tuo žodīus girdējo min. Musteikis
 ir gen. Raštikis, kurie pasūms irgi būvo atēje. Išėjus kitiems, Presiden-
 tas patarē gen. Skučui nieko nēlaukiant bēgti ī Lietuvos su šima. Trupu-
 ti pagalvojas, jis atsakē: Rebēgia. Įbėgus man, kiti turēs atsakyti. Aš
 ir šovylādiāi pasakiau, kad nebēgtū. Kaip bus, taip bus, - palieku. Prezi-
 dentas: kitū neišgelbēsī... Būsi bergādīa sūka.

Kelionēs ruša. In kur? "ai dar anksti rytā buvo linkstama priēšin-
 tis Maskvai, Prezidento kelionēs linkmē būvo nurodytas ī Smalininkus. In
 ten būvau sakās ir savo žmonai stubintis īš Užugiris Kleno. Dabar, virtus
 kiteip, pirm. Morkys ir eps. min. Musteikis terē sukti ī Mariampolį. Mat
 ten mūsū kariuomenēs igūls, 9 pulkas, ten geriau sustoti ir nakvoti, īš
 ten stebėti, kas bus toliau. Ir ī viso, nastē pirm. Morkys, nesū ko aku-
 bintis Prezidentui. Kol bolševikai šia smūdālysia, tai dar nesūba lai-
 ko īšėjisā. Ar negeriau būtū kelionā ī vakarūs atidėti? Men tēks noras
 dāliū nespētiko, dēl to ragināvo veikiau parūpinti pasū kam reikia ir
 svėtinos valūtos. Trumpū laikū būvo sunku visa kas reikia atlikti. Pir-
 mininko būvo īsakytā p. Žilinskui susirūpinti pasais. Pasirodē nē taip
 lengvas reikalas: vienoms trūksta fotografijū, kitiems reikia išeikti
 visokiū formalumū. Taigi nei šoferis, nei saugno žmonēs, nei karūnā-
 kai, lydėjusieji Prezidentā (plk. Žukaitis, mjr. Vasiliūnas, ltū. Mikėlūnas)
 nespėjo gauti pasū, vyko bē jų. Jū niekas ir nepradē. Vokiečių pasiuntinys
 Prezidentui, kaip ir kitiems, višavo tik paprastā diplomatinē pasū. Svėti-

mos valiuotes gavimas irgi nesklaidžiai ejo. Kai tekdavo seniau kalbėti apie Prezidento išvykimą pavojaus metu užsienin, tai pirm. Merkyus sutikdavo, kad jam reiktia gauti didesnę sumą. Juk reikis užsienyje rūpintis pabėgusiais valdininkais ir sunkiais pareigoiniais, kurių, be abejoj, bus pabėgusių iš savo krašto, teks ir šiaip kas Prezidentui veikti, spiesti reikalingi žmonės politikos darbai. Visam tam reiktia kiek daugiau lėšų. Jau gerokai popiet, o valiuotes taip nēr kaip nėra. Pirmininkas tikina, jog tuojau būsianti. Prezidenturoje suirutė, skubotai renka, krauna daiktus kelioniai, žmonės sielvarto varginamū bėgiojo šen ir ten. Min. pirm. Merkyus visai nusidūngs ir sukniūžęs po kambari vaikščiojoje ir kažin ką galvojo. Pakalbė maxir kiek telefonu. Pasiskūo kiek ir kalbina mane, kad nebavažiuočiau iš Lietuvos. Be manęs busiā šia labai sunku: Nevažiuk, palikus bus geriau. Labai nustebau tokia jo staigia atsimina, atpa sakojau savo argumentaciją už mano išvykimą. Su ja juk jis pats ir visa Taryba sutiko. Aš buvau, priminiau jam, už tai, kad priešintis Maskvai, o pats su kitais, kad nesipriešinti. Tai kaip man būty paties rolė vaidinti, kurios namokūčiau? Kaip galėčiau daryti kas prieš mano įsitikinimą? Taip kalbėdamas, priminiau gen. Skučo bylą. Sakau pirm. Merkiui: Gen. Išdavimas bolševikams kris sunkis našta ant mūsų sąžinės. Tada pirmininkas: Aš jį su Povilaišiu išsiunčiau automobiliu į Žygaičius. Juodu lydi du pareigony. Pacienis arti... Lengva bus bėgėti. Firm. man pasakė, kai su kažin kas buvo pasikalbėjęs, jog šiandien apie 4/16 val./ lėktuvu atskrendąs iš Maskvos Kaunan Dekanozovas, Molotovo padėjėjas ir pavaduotojas. Toji žinia iwerė man baimės ir nerimo. O ko jam šia reiktia?... Vadinasi, bolševikai vykdys savo sumanymus Lietuvoje greitai aptarnau. O kaip bus, jei tas nelauktas svečias užtiks mane dar Kaune ir, išlipęs iš lėktuvo, įsimanyt mane aplankyti. Tos savo baimės nepaslėpiau ir pirmininkui. Juk aš tapčiau to svečio baldaviu? Tai nieko, - atskė pirmininkas. Ko jis šia šia! Dar yra laiko. Prašau neskubinti ir palaukti vakaro Kaune.

Neįtikino manęs pirmininkas. Šit pagaliau ateina Lietuvos Banko Valdytojas p. Paknyis, visutinio didumo lagaminu nešinas, išbalęs, pageltes. Lagaminas pridėtas sv. ster. Svedinių kromų ir dolerių. Gavau dolerius ir tik kešintą dalį to, kas pirma mano buvo sutarta su pirmininku. Bet ir ją gavęs išaugiausi. Tik to, bet tik nedebešati.

Skubotai dedant daiktus, kaip paskus pasirodė, daug kas reikalinga buvo išidėti peminėta. Atsiveikinau su visais, kurie buvo Prezidenturoje. Visi buvo sielvarto prislėgti. Kelios mažinos paruštos. Visna - sunkiasvoris - daiktams vežti, parūpinta aps. ministro. Išvažiavome, vieni per Panemunės, kiti per Vytauto Didžiojo tiltu. Buvo jau 4 val. 40 m. (1899 16, 40 v.).

Šuo Kauno iki Kybartų. Sustoti ar nesustoti Marijampolėje? sugimantėme važiuodami. Jei Dekanozovas atskrenda Kaunan, tai "nesprosta", kaip rusai pasakytų. Sulaukę sutartū, mus apgavo, Maskvos valdovai čiu po savo nužiūrėtą auką greičiau, nei kas mūsųjų, tingiai nusiteikusių, mane ir ramino. Kartą pasiryžę, jie staiga ardyt visą Lietuvos tvarką. Pirmiausiaia gal užims radiją, telefonus, telegrafus ir geležinkelius, įad sparčiau galėtų paraližuoti mūsų valstybės aparatą. Vadinasi, ne tik kelių dienų, ne tik vienos dienos, bet nė kelių valandų nerieikia likti Marijampolėje. Jei važiuoti, tai jau važiuoti ligi pat pasienio ir ten, jei bus galima, stebėti Lietuvos iyykius. Nestojame Marijampolėje, nė Vilkeviškyje, o drožime ligi Virbalio, o iš ten, pabuvę, arbatos pagėrę stotyje, atsidūrime Kybartuose. Valdininkai ir šiaip gyventojai buvo ramūs, tik tiek nustebę, jog Prezidentas šia atsirado. Stotyje mus priėjo burmeisteras, gimnazijos direktorius ir dar kurie vietos inteligentai. Jiems trupina nupanekojame, kas staitiko Kaune, kam ir kur važiuojame. Mums buvo jų pranešta, jog ar prieš valandą p. Turuskas, niekas nestodamas, perėjęs sieną ir jau esat Eitkūnose. Ir saugai, mums lydėjusieji, pp. Adamavičius ir Gioderis, pasiklausę aplinkui, ką žmonės kalba, išėjo nieko nelaukiant važiuoti per sieną. Kaip matysime, jų atstargumo būta ne tuščio. Kybartiškiei mus drąsina, jog nam ko skubėti, baidė pernakvoti ir vakarionės pavalgyti gimnazijos rūmose. O jau buvo tarp 8-9 val./20-21 val./. Buvome labai nuvargę ir susigūmėme. Agā ir sunkiasvorio vežimo truko su mūsų daiktais /jis atsirado tik apie 10 val./22 v./, lydėmės ltn. Mikaliūno, nebuvo dar atvažiavusi mano žmona iš

Užugirio Kismo. Jos kelionė man labai rūpėjo. Juk galėjo kas ją sutrukdyti. Ir ji stovėjo irgi apie 10/22/ val. Važiavusi per Kedainius (ne per Ukmergę), kur galėjo stovinti raud. armijos dalinys, ne per Jonavą, kur šalis buvo raud. armijos igula, sukusi i Nemuną, per Vilkiją ir ties Jurbarku keltu persikėlusį per Nemuną ir, šakų apskr. viršūninko lydimas, mas prisivijusi. Buvome visi jau kruvoje; i tą laiką pateikė ir Musteikiui, gen. ir pik. ir teis. min. Tamošaitis, - visi trys su šeimomis, visi trys puošėsi anapus sienos eiti. Valgėme vakarieną glanzijos rūmuose ir svarstėme klausimą, ar vykti Kybartuose ar Eitkūnuose. Man nagėjo dar patūti Kybartuose viena kita diena, kad būtų galima gauti žinių, kas darosi Kaune, be to, norėjau išsinti i Lietuvos Banko skyriaus pinigų. Su savitūrėjau pasiėmęs Tauš. Kasų knygelę savo sąskaitai (kelios dešimtys tukstančių litų). Pinigai buvo reikalingi apsipirkti: šoferiai ir saugai neturėjo nei drabužių, nei baltinių pakeisti. Be to, Prezidentūros tarnai paliko neaprupinti, teigi ir jiems tanko po kiek pasiūsti.

Vakarieną valgėme tarp 9-10 val./21-22/.

Vis dar Kybartuose. Sveikant vakarieną pira Merkys du kartu kalbino mane telefonu iš Kauno. Duzilu, leiggylio žmogus, balsu pradė meldė mane grįžti. Pasidarė labai neramu, nusiminę žmonės reikalauja, kad grįžčiau. Abu kartu argumentuodamas atšaukiau, kodėl man nedera grįžti. Vėl jam pirminiau Min. Tarybos nuomoną, tikrinus, jog mano buvimas Lietuvoje tik pažeistų jos garbę ir nisko gero jau neduotų. Nė aš, ne kas kitas dabar jau nebesustabdysi Maskvos pasukto rato. Firma Merkio, rodo, neįtikinasi. Jis vis tą patį kartojė be logikos ryšio. Paklaustas, iš kur kalba, atsakė: iš savo buto. Man darė įspūdis, kad jis pats save ne vienas, kad šalis jo būta kokio ragintojo. Gal klystu... Tarp 22 ir 23 val. kažkas pasikvietė i telefoną gen. Musteiki. Pasirodė, Žilinskas (Min. Tarybos reik. vedėjas/ iš Kauno. Kalbėjęs irgi patrikusiu balsu, prašydamas, kad Prezidentas grįžtų. Baigęs pasikalbėjimą, generolas pasakė, jog nė minutės noreikia grįžti, tuojau pervažiuoti sieną. Mat kažkokia delegacija vykstanti Kybartuose, sin paraišėti Prezidento.

Por. siena. Automobiliais slinkome visi i tiltą Sirvintos (Lietuvos) upeli. Aš važiauvu su gen. Musteikiu pirmutiniai aps. ministerei jos mašina. Kiti sekė užpakalyje. Nors jau truputį po 23 val., žmonių tačiau nemaža būriavo pasienyje. Dauguma būta šaulių. Privažiavome tiltą, - uždaryta, neslaidžia. Generolas išlipo iš mašinos ir, priėjęs prie sargybos, pasakęs: Praleiskite Prezidentą... O ži, atkūsiu šautuvus, surikiusi: Štoki! Sėdėdamas automobilyje matau švaistantis ginklais sargyba ir nesuprantu, kas darosi. Tik pamak tuojau susivokiau, jog gen. Musteikiu jau prasiveržta anon pusėn. Aš tebesėdėjau savo vietoje ir stebiuosi, kad dvi žmogystės leiko i mano pusę atkištas šautuvus. Išlipo, - abu šautuvai i mane pasiauko. Keno tuo žmogystos? Vokiečių ar lietuvių? Būta lietuvių! Šautuvai i savo Prezidentą? labai klaidu pasidarė... Ieškau savųjų, dairaus ir negaliu surasti. Žmonės būrinodamiesi kalba, kažką aiškina. Šit ir Adams vidius su Gloderiu. Juodu patyrusiu va ku: Vakar ir šiandien būta įsakytas iš sukščiau boro viršūninkui žemišiai leisti laisvai per sieną visus, kurie tik norės anon pusėn. O dabar, tik ar prieš pusvalandį, įsakyta priešingai: nieko nebelaisti. Atsiminiau Ministrų Tarybos nuomoną, jog reikia leisti iš savo krašto visus, kurie tik jaušia sau povejų į bolšėvikių. Dabar matyti, žmai keno kitaip pasukta. Dėl Prezidento uždaryta siena ir kitimas! Vadinasi, Kaune valdžios sukūstumoje nebesama atsparos bolšėvizmo galiai. Min. pirmininkas ir jo bendradarbiai, matyti, visai sugleba ir save pamato. O kokie jis buvo optimistai, svarstant klausimą priešintis ar nesipriešinti! P. Bizausko viltis, jog, sutikus su Maskvos reikalavimais, galima būtų jie sušvelninti! O šis kaip benatant begalo šiurkštu pasidarą. Einu aš pats ieškoti žemišio, kuris prieš valandą taip patogiai su mumis kalbėjosi. Jo padėti rasti man pasiėšovė kana kuris šaulys. Prieingame viršūninko būsta, boldėia šaulys i duris, nieks neatsiliepi. Ir pro langą nematyti žiburio. Tamsu... Pasiėlėptai! Mano padėjėjas išnyko. Prieina vienas kitas šaulys, kažką pažadą ir - nebėra. Atrodė, lyg ir užtrūkyti, lyg ir suklaidinti mane noritų. Atsiminiau Žilinsko telefonu pranešimą: delegacija važiuojanti paraišėti Prezidento, - ir pamašiau: Mano trukdo, kad galėtų suinti sučiupti. Reikia kitaip manytis, norint išvengti pasimatymo su delegacija.

Brendame per Širvintos (Ligonos) upelį. Žmonės vaikščioja patamsyje, pusbalsiai kalbėjo ir kasko laukė. Šit ir mano stmus, priėjęs mane, pasakė radęs vieną jauną polioininką, kuris žadėjęs mane tikrai parvėsti anon pasėn. Sumas paliko ir grįžo į mūsų automobilius. Juk svarbiausia, kad Prezidentas nebūtų susiekytas, o kitais manosiama, gal pavyko pasukus, jei ne per tiltą, tai kitu daiktu pereiti sieną. Taisgi gerasis policistas vedė mane, plk.Žukaitį, Adomavičių ir Ciodari atgal nuo tilto vieno gatve, pasukus skorasgatvomis, pasuko vėl kaip ir atgal, vedė palei visokių namus. Pagaliau pritaėjo į apysenis vyras (rodos, p.Šišlurevičius), buvęs prie vakarinės jau vienasmarškinis, besiruošęs miego, su žiurėmis, apsiavus apimėtas. Jis šjo toliau su mumis, rodydamas taką, per savo namus, kur gyvena. Priėjoje upelį. Atsiveikinę su savo geradariais (policistai ir tuo vyrui), padėkojome jiems už tą didžią paslaugą, nuslavėme kojas ir perbridome siaura, negilų upelį. Apsiaavę žingsniuose Sitkunų stoties linkui.

Sitkunuose. Šjome visi keturi upelio krantai, palei sieną ir tiltą. Juk tik keli žingsniai teskyrė mus nuo mūsų peliktosios Lietuvos. Ką dabar veikti mūsų šikni? Avyko ar nepavyko jiems pereiti sieną? O gal jau ir ketintoji delegacija Kybartuose? Ką rasime Sitkunuose? Taip mastydami dulinome takais ir tskelisis ir staidėme stotyje. Buvo jau po 12 nakties: vedinas, birtelio 16 d. pradžia. Čia radome besėdinčius gen. ir plk Musteikius su žmonomis ir dukrelėmis. Ir jų, matyt, išskyrus generolą, poreita per žaliąją sieną. Visa būtų gerai, tik jų daiktai palikę Kybartuose. Kaip juos iš ten gauti? Netrukus jaunas vokietis karininkas, rodos, vyr. leitenantas, mus pasitiko ir pranešė, jog tuojau ateisias jo viršininkas ir pasakysias, kas mums žinotina. Kiek palaukus tikrai jis atėjo ir pasakė, esąs Doktor Greefe. "andagial mus prakalbinęs, jis pareiškė negalįs, deja, dabar pasakyti, ar mums busią leista palikti Vokietijoje. Paklausias Berlyne vyriausybą ir gausias atsakymą tik rytmėti. Labai nusiminėme, tokią žinią gavę. Kas daryti, jei Vokios vyriausybė negalės mums gyventi savo žemėje? Kodėl abejojė mus priimti? Juk mūsų (tegu nevisų) yra pasai, vieni vituoti, kiti nevituoti, kauno Vokios Pasiaustinybėje?... Truputi kalėta! Jei grįžtame Lietuvon, tai Maskvos valdovai, kurie dabar ten želsininkausja, tikrai mūsų, kaip pabėgėlių, nepagailėta. Sunku būtų mums gauti leidimas ir kurin neutralin kraštan patekti. Tokių ir kitokių minčių buvome varginami.

Paiklaibėjimas su igal. min. Škirpa ir su delegacija. Mandagiais karininkas pasiūlė man kiek pamėgoti, kol ateis iš Berlyno atsakymas. Navedė mada su plk. Žukaitiu šikin tokin viešbutin (geresnio nėra Sitkunuose), kiek toliau nuo stoties. Mums parodytame kambarje esd atsiguliusi lovon, o plk. Žukaitis ant kanapos. Nors labai norėjome miego, nos kelias naktis iš oiles nemiegojė, tačiau negalėjome užmigti, o tik vertėmės, kosėm prisirukę ir snaudėm. Rodos, niakuomat gyvenimas nėra buvę tiek liūdna, kaip dabar. Šit mes pabėgėliai, palikę savo kraštą, kaip apardiai žengusį vis didėseną gerovėni! Debar įj apspito grohonys, galūdos... Ir ką iš jo pėda-ryje? Ar grįšime kada ir kokį jį rasime? O ar mūsų pečių likimus baisi mūsų? Kuo versinės ir kuo gyvenisime?... Dar blogiau gal tiems, kurie paliko. Išnaiking, išdujus mūsų priaugusia visuomeną, suvedžios, sugadins mūsų jaunimą. Taip kamojuojams sunkial užmigti.

Jau išaušus apie 4 val. pasibodlėdė į duris karininkas ir pranešė, jog delegacija iš Kauno norinti matyti Prezidentą ir su juo kalbėtis. Ar priimsias? Sutikau. Vadinsai, jos neišvengiam. Tik šia jau kita kalba. Čia nebūs taip, kaip ant tilto. Plk. Žukaitis pasakė, kad tegu delegacija palaukia. Dabar Prezidentas turi bent kiek pasilaėti. Truputi lykterėjus, gal už 15 min. vėl praneša karininkas, jog iš Berlyno igal. min. Škirpa noris kalbėti su Prezidentu. Išlindę iš lovos, apimėtas apsiavus, skubini kitan kambarin į telefoną. Min. Škirpa kalbėjo lietuviškai. Jis tikino mane grįšti Kaunan. Man paaiškinus, jog su min. Pirmininke ir Ministrų Tarybos šikni taip darau, kaip buvo sutarta, min. Škirpa atskak, jog teises atėvilgiu mano ne visa tvarkoje palikta, jog, rodos, trūksta parašo po kai kuriais dokumentais. Aš, es, nepasirašas Min. Tarybos posėdžio protokolo. Išsiaiškinome ir tą dalyką. Fridurieu: Jei tikrai būtų reikalinga man kur pasirašyti, kaip įstatymai reikalauja, tegu Kaunas atsiunčia tektatą, o esd jau žinotiu, kur reikia ar nereikia pasirašyti. Min. Pirmininką

raštų igaliojeau eiti Prezidento pareigas, kaip Konstitucija reikalauja, taigi jis dabar mano įstatuvoje atstovauja. Vadinaisi, visa tvarkoje. Ar kits kita, aš su min. Skirpa, telefonu visai susipratome, - negaliu tvirtinti. Gal kai kur būsiu ir paklydęs, je mintis perduodamas.

Pasikalbėjus pamaniau, ar nebūs reikalingas mano parešas tiems trims Maskvos reikalavimams, su kuriais nesutikau? Tegu juos pasirašo tie, kurie sutiko, jei turi drąsos.

Apie 6 val. (paiprašė madviejų su plk. Žukaičiu viešbučio kambarin delegecija, min. Galvanauškas, gen. Tallat-Kelpša ir juoda lydejas baro viršininkas Žemaitis. Pasisakė atvykę prašyti manęs, kad grįščiau Kaunan. Pradėjus man dėstyti argumentaciją, jog nieko negalėčiau padėti - prieš Maskvos bolševikų antplūdį, išėjo kambarin mano sūnus, jau perėjęs pasirodė, per tiltą, ir kreipėsi į mane, jog neverta esą kalbėti su žmonėmis, nonorėjusiais je ir kitų (manųjų) išleisti per sieną. Iš Kybartų neloikė nė automobilio, nė mūsų daiktų parvatė. Ir kai pagaliau buvą leista, tai vis dėlto sulaukė mūsų daiktus. Tik gerieji žmonės padėją juos surinkti ir atgabenti Eitkūnuosin. Sauliai šiaip ir taip žeminą Prezidentą, o jų vadas plk. Saladžius, šalia stovėdamas, tylėjęs. Lūšna buvo klausytis tokio pasakojimo. Jokios pagarbos Prezidentui nebėlik Kybartuose! Tai jau bolševikiškai... Sustabdžiau sūną, kad toliau nebekeršijotų, ir vėl kalbėjau su delegecija. Aiškinau jai, jog klysta tie, kurie tikis, Maskvos valdovai skatysiasi su Lietuvos Prezidentu. Delegecija mėgino mane įtikinti, esą, mano sugrįžimas nuramintų, bet netrukus jis įsitikintų, jog Prezidentas bėjęs prieš Maskvos smurtą. Bolševikai versta jį verstų rašytis po aktais, naikinančiais Lietuvos nepriklausomybę, ir daryti kitus žygius, priešingus Konstitucijai. Paklaustas, kaip dabar kaune, p. Galvanauškas atsakė, jog gyvenimas ten esąs visai normalus. Jmą pritarė ir gen. Kelpša. Aš paabejojau, ar tikrai taip yra. Pabrėžtinai priminiau delegecijai, jog darau taip, kaip buvo sutarta su Ministrų Taryba. Man sunku suprasti, kas tą sutarimą galėjo pakeisti: Aš buvau aš tai, kad ginklu priešintis smurtui, bet savo nuostatymų negalėjau įvykdyti, dėl to man nieko kito neliko, kaip pašalinti save iš Lietuvos. Taigi negaliu grįsti Kaunan. Mačiau, jog tie žmonės, ypatinai gen. Kelpša, negalėjo suprasti, kodėl aš taip labai užsišpykęs. Mat, kaip Einose, min. Galvanauškas nebuvo, nedalyvavo Ministrų Tarybos birželio 15 d. posėdyje, tai gal ir dėlto ir nesivaizdino, jog Prezidentui pasinagam nedera likti Lietuvoje, kada jai kertamas miršta-mas smūgis. Kažkas pasirodė nesūiku, per mano dialogą su delegecija. Man pasirodė, kad ji buvo atsigąsta, kai kam smerkėsi spustelėjęs min. Pirmininką. Baigdamas jį pasidėiu, jog negrįšiu Kaunan. Labai nuaidinau visi trys atsileivėkiną išėję. Man jų buvo gaila, kad nesusipranta susidariusios Lietuvos būklės.

Beje, dar va kas įdomu. Pakilus eiti iš kambario gen. Kelpšai ir min. Galvanauškui, paklauciau baro viršininką Žemaitį, kodėl prieš vakarienią Kybartuose sakė, tegu visi, kurie nori, eina per sieną, o pašiam ją uždarė? Iš kur tokia staigi atsina? Uždarė sieną dargi Prezidentui, turinčiam vitoatų pasą? Apsidairęs aplinkui, lyg bijodamas, kad je žodžių kas neišgirstų, susijaudinę atsakė: Ir aš pats nelinau, iš kur. Pirma buvo man pasakyta leisti per sieną visus, o šit vėlai vakare įsakyte nieko nelieisti. Man buvo prigrosyta galva atsakysias, jei to antroje įsakymo nepaklausysias. Taigi atsieikite!

Ir vėl ta pati delegecija prašosi į mane 8-9 val. Sutikau priimti. Dabar kalbėjoms jau restorane, kur manieji, atvykę iš Kybartų, dalinosi savo įspūdžiais, gautais jau man perbridus per upelį Prusijon. Susėdus prie staliuko, delegecija vėl mėgina, beveik teis peičiais šodžiais, perkalbėti mane, kad grįščiau Kaunan. Tu pati ir mano argumentacija, kad man nėra ko grįšti. Priduriau esąs tiek suvargęs, kad ~~neįmanoma grįžti~~ tiek esąs naktų nemiegojęs, kad ~~man~~ esu visai paliejęs, beveik ligoninis. Returidolikti netai nesu turėjęs ~~nieko~~ stotogų. Man būtinai reikalingas poilsis. Tačiau nesilėščiau, jei galėčiau toje didžioje Lietuvos nelaimėje ką padėti. Reikiau mania tikėti, kas esąs pasakęs, jog mano buvimas Lietuvoje dabar jai daugiau pakenktų, nekaly padėtų. Juk mane leidegyt naudotų nugarbingiems dalykams: Užnot pasidavę išgąsčiu, verčiau sujunkite, atsigauskite, paskelbkite, kodėl Prezidentas išvyko stotogų. Dirbkite, kol galima, o kai nebegalims, tai žinokite patys,

kas jums reikia daryti. Kaipia vis dėlto, lyg prisipyras, lyg žirdi geltas, dar syki mane paklausė, ar aš grįžias ar negrįžias. Atsakiau: Ne! Matyti, jokie mano argumentai jo nepaveikė. Galvanukas man priminė, jog kalbama apie naujo Prezidento pastatymą, jei negrįžčiau. Atsakiau: Ligi esmės nėra atsisakas (o jis nėra atsisakas, tai žino ir Mins.Teryba), tol naujo statymas būtų priešingas mūsų Konstitucijai. Tai ir baigėsi veltai Kauno delegacijos ryžtas parsivežti Prezidentą.

Palanki mums žinia iš Berlyno. Sielojome, nerisome, žiaip ir taip spiliodam, laukėme žinios, ar bus mums leista gyventi Vokietijoje. Jau taip gal apie 13 val. karininkas paprašė mus visan kambarin ir surašė iš mūsų žinias, kurias esni reikalingos pasams. Kurie turėjo pasus, iš tų jie buvo jo paimti ir mums pranešta, jog sprondina, kas mums leista, pasakysias jo viršininkas. Klek palaikus viršininkas, Doktor Greefe, pranešė, jog mums leista palikti Vokioje. O dabar, pridurė, prašau be palydovo vieni navaikšiojite oran. Beje, surašius iš mūsų žinias, valdininkas fotografas paprašė iš manęs ir gen. Musteiko leidimą atvaizdams nuimti. Žinoma, linkterėją galvomis, sutikome. Fotografavo mada paskirus ir šalinis sėdinčius. Paklauskus, beg ne spaudai fotografijos, valdininkas atsakė: Než, tik atsiminti!

Karaliaučius. Kas toliau? Važiuoti Karaliaučium. Jau ir geriausiam viešbutyje tenai mums vieta numatyta. Džiaugiamės, jog teigiamai išspręstas taip sunkiai mus varginęs klausimas. Doktor Greefe pakvietė mus iš restorano stotin. Ten esą galima gauti geresnių pietų. Pavalgę leidžiame kelionėn. Visiems paruošti automobiliai, ir tik plk. Musteikiui buvo skirta vykti traukiniu su mūsų bagažu. Traukinys išsėisias apie pavakarį. Kai automobiliai buvo paduoti ir kai sėdome važiuoti, vėl mus fotografavo ar filmavo. Važiuojam! Mus lydi du karininkai ir pats Doktor Greefe. Lygus, puikus, moksfaustuoti, nedulką, Rytų Prusų keliai, greitai rieda mašinos Karaliaučiaus link. Jūs gaivina grafių, gerai idirbtų derlingų laukų reginiai. Siubuoja, linguoja bebrastą rugiai, banguoja kvičiai ir bežaliuojas vasarojus. Tokia kelionė būtų poilsis, kad ne Lietuvos sielvertas. Priešakiniam automobiliui, kuriuo važiuojo karininkai, atsitiko avarija: padanga sprogo. Sugaišome 15-20 minučių, kol buvo pataisyta. Šit jau ir Karaliaučius ir mums skirtasis viešbutis. Kelionė truko 2 val. su viršum.

Sustojus viešbutyje ir kiek apsitvarkius, Doktor Greefe mums pareiškė, jog mūsų laisvė "vorläufig eingeschränkt". Mes gali matyti tik su gen. Konsulu Dima, o su bet kuo kitu ne. Ir miestan tegali išeiti su palydovu, su "Verbindungsoffizier". Nevalia ir laiški rašyti, negut du kontrolės žinia. Žinia, ne manie esame, be žauno. Bet ir žauno, kažin kaip dabar yra. Gal ir ten ministrai be palydovų navaikšioja.

Iš Karaliaučiaus į Mozūrų ežeris. Paklausti, Doktor Greefe, kur verčiau norėtume gyventi, mieste ar kaime, pasisakėme už kaime. Taigi, išbuvę Karaliaučiuje dvi dieni, nakovoję dvi nakti, birželio 18 d. tarp 3-4 val. (antriedieni) automobiliais, važiuojame Mozūrų ežerų linkui. Pradžioje lygus ir derlingi, toliau kalvuoti, smilgingi, bet tvarkingai idirbti laukai. Via dideli ūkininkai, mažų namatyti. Važiavome apie 2 valandį ir apie 6 val. staidūrėme Šventaišio (Schwenzait) kurort: Gastehaus Jägerhöhe, ar 4 km. nuo Angenburgo miesto. Tylus liudni gyvenams, sielodamies savo Tėvynės buitiai.

Šventaišio ežere krantas.

Liepos 1-25.

11 ir 17 spal.pataisyta ir užbraukta pagal pataisymus originale.

Nuorašas tikras - pas. Step. Žukaitis.

1940.VIII.8.

Nuorašo nuorašas padarytas Berlyne 1940.VII.21 d.

NUORASAS.Pre menoria

1940 m. gegužės mėn. 9 d. apie 23,30 val. paskambino man U.R. Ministrijos generalsekretorius p. Turuskas, kad į Vilnių esąs atvykęs rusų Krašto Apsaugos Komisarų pavaduotojas gen. Loktionovas. Kad įsitikinti ar tiesa, tuojau paskambinu į Vilnių gen. Černiui. Jis atskė, kad gaudus teipogi girdėjęs, bet tikrų žinių dar neturis. Jį prašiau greičiau tą dalyką išaiškinti ir pranešti II Sk. Viršininkui plk. Dulksniui. Su kariuomenės vada ir Štabe viršininku gen. Fundzevišium telefonu susisiekti nepavyko, tai aš paskambinu plk. Dulksniui, kad jis susikambintų su I divizijos Štabu, išaiškintų ar tikrai Loktionovas yra, kad jis atvykęs į Kauną ir teigiamu atveju pasirūpintų sutvarkyti sutikimą.

Sekančią dieną, t.y. gegužės 10 d. iš pat ryto plk. Dulksnys pranešė, kad Loktionovas tikrai yra atvykęs į Vilnių ir 8,45 val. lėktuvu atskrenda į Kauną. Aerodrome jį sutiko Kar. Vadas, Štabo Viršininkas su kareta Štabo ir aviacijos karininkų. Buvo ir garbės kuopabūrius iš aerodromo, kariuomenės vadas papasakojo savo pirmuosius susitikimus su gen. Loktionovu išpušilus. Taipogi jis man pasakė, kad Loktionovas 10 val. padarysias vizitą U.R. Ministrui Urbšičui ir 11 val. man.

Loktionovo vizitas.

Prieš pat 11 val. atvyko į mano kabinetą kar. vadas su Štabo viršininku ir mes visi trys priėmėme Loktionovą. Jis atvyko su rusų iguliu viršininku Lietuvoje komand. Korobkova ir rusų karo attache Kaune mjr. Korotkin. Vos spėjus pasikeisti kelionis mandagumu frazėmis, kaip Loktionovas pradėjo skųstis, kad jo pirmas atsilankymas Lietuvoje esąs pilnas nemalonų staismenų. Ir jis pradėjo pasakoti, kad jų rondonaviečiai Smavgonecas ir kitas, kurie pavardės nepriimanu, buvo dingę ir kaip vienas jų, būtent, Smavgonecas, praėitį naktį, jam tik atvykus į Vilnių grįžo ir papasakojo kaip jis, išvykatant iš kareivinių rajono, buvo kokių tai piktadarių pagrobtas, kasintas, tardytas, kol po kelių dienų jam, per vandentiekio vamzdį iš kokio tai rusio, pavyko pabėgti. Tai buvus gražus, geras kareivis, o dabar per kelias dienas 8 kilogramų svorio nuštojęs ir likęs tik žmogaus kešelis. Kitas kareivis dar ir dabar pasąs grįžęs. Jie turi tikrus davinius, kad tai esąs darbas su žinia Lietuvos saugumo organų, tikslu šnipinėti rusų kariuomenę. Kai dėl Butajeva, tai jie, rusai, esą tikri, kad jis ne pats nusilovė, bet buvo lietuvių tyčia nušautas. Bet dėl jo, tai "šort a sia. Svoloč byla, svoločju i pokončil". Kaip Loktionovas baigė visus tuos baimnus pasakoti, tada aš jam pareiškiau, kad: 1. Mums šnipinėti jų kariuomenę nėra jokio reikalo ir mes to nedarom ir nedarysim, nes tiek žinių, kiek mums reikalinga sulig sutarties, tai jie pats duoda mūsų Štabui.

2. Dėl jų bėgčių, tai mums buvo pranešta ir prašoma suinti tik vieną Butajevą, o apie kitus mes pirmą kartą girdime. Kaip aš pasakiau, tai Loktionovas paklausė Korobkovo, ar lietuviams apie kitus nebuvo pranešta. Tas atskė, kad ne.

3. Kad mes viską darysim, kad kaltinikus surasti ir nubausti. Po to kar. vadas gen. Vitkauskas dar pakartojo tas pat mintis. Loktionovas nieko naujo daugiau nepasakė. Gen. Fundzevišius kiek nuobalais kalbėjosi su maj. Korotkin. Jų kalbos turinio nežinau. Atsiverškinant pakvičiau Loktionovą priešpiečių, bet jis padėjo, sakė labai neturis laiko ir, jei galėsiąs, vėliau per maj. Korotkiną pranešas. Jis Lietuvoje buvo kelias dienas, lankė rusų igulius. Ypatinai dažnas buvo jo skraidymas tarp Kauno ir Vilniaus. Daugiau Loktionove man neteko matyti. Jam iš mano kabineto išėjus, tuojau pasikalbėjimo turinį telefonu pranešiau Min. Pir. Merkiui ir U.R. Ministrui Urbšičui. Urbšys atskė, kad jam 10 val. Loktionovas lygiai tokias pat istorijas papasakojo.

Rusų kareiviu "arobikių" aiškėjimas.

Mors vyriausybė ir buvo įsitikinusi, kad niekas rusų kareiviu pagrobęs nebuvo, ypatinai to nedarė Lietuvos saugumo organai, bet grįleido mintį, kad Vilniuje, kur dar buvo tiek daug svetimo elemento, gal galėjo tą padaryti svetimų valstybių agentai ar lenkai. Galėjo būt ir

taip, kad pabėgę rusų kariai slapstėsi ir, neradę prieglaudos, buvo priversti grįžti ir, savęs ptoeisindami, galėjo išgelvoti tokius pagrobimus. Tam išaiškinti buvo sudaryta ypatinga komisija iš pirmininko prokuroro Brasinako, kariuomenės Teismo pulk. leita, Korlos ir V.R. Ministerijos juriskonsulto Jakobo. Komisija buvo ministro Pirmininko Merklio, o vėliau Tolsinguo Ministro Tamošaičio žinioje. Pati komisija, U.R. Ministras per rusų atstovą Pozdniakovą, mano parėdymu gen. Černius per rusų kariuomenės štabą prašė leisti apklausti buvusius pagrobtus rusų karius. Rusai visur atsakydavo, kad tie kareiviai esą dar labai išvargę ir negali duoti parodymų. Tada buvo prašyta, kad jie patys tuos kareivius apklaustų ir davinius duotų mūsų tardymo komisijai. Bet rusai, neišūrinant pakartotinių prašymų, neleido jų kareivių apklausti, nei patys apklausę, nedavė jokių žinių.

Žinios iš Maskvos.

Laikas nuo laiko mūsų pasiuntinys Maskvoje pranešdavo, kad rusai vis laukia tardymo davinių, daro užmetimus, kad taip būtų eina aiškiniame darbe ir taip ilgai nesurendama kaltinimų. Gerai neprisė ar ponas Matkevičius pasiūlymą ar pone Urbšio iniciatyva, Ministrų Taryboje buvo iškeltas klausimas ar nevertėtų Ministrui Pirmininkui Merkliui ar U.R. Ministrui Urbšui nuvykti į Maskvą ir vietoje išaiškinti ko rusai iš mūsų nori. Visų buvo pritarta, kad vyktų min. Urbšys. Jis prašė rusų atstovą Pozdniakovą užklausti Maskvą ar jis būtų ten priimtas. Atsakymas ilgal nebuvo. Bet vieną dieną pasiuntinys Matkevičius pranešė, kad Molotovas norėtų geriau išsikalbėti su Ministru Pirmininku Merkiu. Merkys ir išvyko Maskvon. Jį lydėjo ypatingo skyriaus santykiams su rusų igulomis palaikyti viršininkas gen. Bekkėitis ir U.R. Ministerijos valdininkas Dr. Mačiulis. Rodos 6 ar 7 birželio Merkys iš Maskvos pranešė, kad padėtis labai rimta, kad rusai mums daro visokių kaltinimų, labai kaltina, kad lietuviui "skalašivajut vojennyj sojuz" su Latvija ir Estais. Beto, jis prašo, kad į Maskvą nuvyktų min. Urbšys ir nuveiktų resp. Prezidento laišku Kalininui. Tuo laikau pas Prezidentą buvo pasitarimas. Jame dalyvavo min. Urbšys, Skubas, es ir Kariuomenės Vadas gen. Vitkauskas, Respubl. Prezidentas labai abejojo ir nesuėjęs toki laišku rašyti, bet Urbšui prašant ir kitams pasitarimo dalyviams pritarant Prezidentas laišku parašyti pagaliau sutiko. Jame, kiek prisimenu, buvo pabrėžta, kad Lietuvos politika visuomet buvo draugiška Sovietų Sąjungai, kad Lietuva visuomet laikėsi ir griežtai laikosi visų esamų tarp Lietuvos ir Sovietų Sąjungos sutarčių. Su tokiu laišku min. Urbšis išlydėjom į Maskvą.

Ministro pirmininko Merklio pranešimas.

Ministras Pirmininkas iš Maskvos grįžo birželio mėn. 12 dieną apie 15 val. ir po kokios valandos padarė trumpą pranešimą resp. Prezidentui. Tą pat dieną apie 22 val., taipogi pas Prezidentą padarė pranešimą Ministrų Tarybai ir Kar. Vadovybei. Iš pranešimo, kurį labai gerai prisimenu, paaiškėjo, kad Ministr. Pirmininkas Merkys turėjo tris pasimatymus su Molotovu. Molotovas buvęs nemandagus, kartais labai šiurkštus. Laikė pirmo ir antro pasimatymo, Molotovas daręs Merkliui priekaištus dėl Butajevo užuovimo ir kitų rusų kareivių pagrobimų, dėl Alytaus žydo Lazaravič suėmimo, dėl ~~tarpatarpat~~ trukdymo dešimčiai tarnaičių dirbti jų igulos skalbykloje Alytuje, dėl gen. Raštikio, kaipo prielankaus rusams, paleidimo iš Kar. Vado pareigų, dėl mūsų spaudos simpatijų suomiams laike bolševikų karo su Suomais, ypatingai puolęs II Amžių dē žinovą karikaturą. Labai buvęs nepatenkintas, kad didžiausi šių visų pikty darbų kaltininkai Skubas ir Povilaitis netik nėra nubausti, bet dar ir iki šiol savo pareigas eina. Pirmininkas pažėdėjęs tuos pareigūnus pekeštati. Laikė antro pasimatymo Molotovas šiurkščiai puolęs Merki už tai, kad būk lietuviui "skalašivajut vojennyj sojuz" su Latviais ir Estais. Kaipo įrodymą parodęs Merkiui jo straipsni Revue Baltique, kuriame buvo pasakyta, kad, Lietuvai Vilnių atėmus, visoms trims Baltijos valstyboms nėra jokių kliūčių artimesniam bendradarbiavimui. Kad tuo pat tikslu į Rygą yra valinėjęs gen. Bekkėitis ir Gerulaitis ir dar įrodymas esąs, kad mes į Talingą paskyrėm Karo atgata, ko anksčiau nebuvę. Trijų Baltijos Valstybių periodinės Užsienių Reikalų Ministrų konferencijos, kurių net pro tokia nesurašomi, esąs tam pskanamas įrodymas. Pirmininkas Merkys kiek galėdamas išsėmial davęs paaiškinimus į visus tuos užmetimus, bet Molotovas neatrodęs patenkintas. Laikė trečio pasimatymo, kuriame jau ir Urb-

šys dalyvavo, Molotovas tik kartojas senus kaltinimus, bet jokių reikalavimų nepareiškąs. Prezidentas dar paklausė ar Molotovas jokių konkrečių reikalavimų nepastatė. Pirm. Merkys atsakė, kad ne. Po šio pranešimo jokių nutarimų padaryta nebuvo, tik kariuomenėje buvo sustiprintas budrumas.

Paskutinis Min. Tarybos posėdis.

Birželio mėn. 14 d. 23.30 val. paskambino man Min. Pirmininkas Merkys ir pranešė, kad iš Maskvos yra gautos labai blogos žinios, bet kadangi telegrama dar nėra iššifruota, tai tikro jos turinio jis dar nežino ir kad 4 val. Birž. 15 d. per Resp. Prezidentą sukišamas Ministrų Tarybos posėdis, et neprašė ir pusvalandis, kaip vėl paskambino man Ministrų Tarybos reikalų vedėjas Mašalaitis ir pranešė, kad posėdis sukišamas ne 4 val bet 1 val. Posėdis prasidėjo apie 2 val. Jame dalyvavo Resp. Prezidentas, Pirm. Merkys, min. Bizauskas, Jokantas, Manilūnas, Tamošaitis, aš, Valstybės Kontrolierius Sakenis, Kar. adas Gen. Vitkauskas, Štabo Viršininkas gen. Fundzevičius ir Ministrų Tarybos reikalų vedėjas Mašalaitis. Posėdyje nebuvo: min. Skučo, kuris jau buvo po Morkio pranešimo stotistatydingas, min. Urbšys, kuris dar buvo Maskvoje, ir min. Gelvauškas, kuris buvo išvykęs į Klaipėdą. Ministras Pirmininkas Merkys pranešė, kad yra gautos iš rusų ultimatumas, susidedas iš trijų punktų: 1) Ministrų Skučo ir direktorių Povilaitį atiduoti teismam, 2) sudaryti naują vyriausybę, kuri būtų pristatoma ne vien rusams, bet ir lietuviams. O kadangi pirmasis ir trečysis ultimatumo punktai yra aiškūs kišimasis į mūsų vidus reikalus ir leidyšmas jam esamos sutarties, tai jis jokia būdu su tais punktais nesutiks. Sutikti atiduoti Skučą teismam, kuris dirbo Prezidento nurodymais, tai būtų didelis nušalengimas prieš sąžinę ir prisidėjimas ant sąvės nebūtų dalykų. Min. Bizauskas pirmiausia pareiškė, kad Valstybės labai reikia Skučą ir Povilaitį paaukoti. Resp. Prezidentas į tai gan piktai atsakė: "Imk mano pareigas ir tada galėsi padaryti, bet aš to nepadarysiu". Prezidentas buvo tos nuomonės, kad bent vieno ultimatumo punkto nepriėmimas rusams būtų visai nepatinkamas, tai jis iškišė ginklu pasipriešino mūši. Min. Pirmininkas Merkys, min. Bizauskas, Audėnas pasisakė už tai, kad visus punktus reikalinga priimti. Kiti ministrai ir Kar. Vadovybė tylėjo. Aš pareiškiau tokią savo nuomonę: baisiausias yra trečysis punktas. Karibotės rusų kariuomenės skaidius į visas svarbesnes krašto vietas reiklia visišką Lietuvos okupaciją. Aš pasisakiau už tai, kad reikia pasipriešinti jėga. Febrėžiau, kad gynimasis suprantama būt sunkus ir nesekmingas, bet turėtų didelės reikšmės mūsų tautos atšičiai. Taip diskutuojant apie 3.30 val. buvo gautas pilnas ultimatumo tekstas. Jameje jis savo turinį nesiekė nuo ankščiau gauto teksto dalimis. Min. Bizauskas smarkiai puolė Morki, kodėl jis iki šiol dar nestatistatydino ir pasiūlė išaukšti gen. Raštiki ir jam, kaip turinčiam visame krašte didžiulį pasitikėjimą ir kaip Molotovas sakąs, Maskvai palankiam žmogui, paversti sudaryti naują vyriausybę. Resp. Prezidentas sutiko išaukšti gen. Raštiki. Jis atvyko į posėdį apie 4 val. Gen. Raštikiui atvykus, Prezidentas suglaustai atpasakė jo rusų ultimatumo turinį, ministrų nuomonės, savo nuostatymą ir pavadė jam sudaryti naują Min. Tarybą. Raštikis paabejojo, ar jis, kaip beįgys, žokistijoje karo mokslus, bus Maskvai priimtinas. Prezidentas taipogi žokistijoje ir pareiškė, kad Min. Pirmininkui reikalingas ne Maskvos, bet Lietuvos Respublikos Prezidento pasitikėjimas. Raštikis, labai neatšikalbinėjas, sutiko sudaryti naują Ministrų Tarybą. Reikšmia nuo to momento jis buvo Ministras Pirmininkas. Tada, prisimenu, dar kartą, paprašė žodžio, pakartoja savo nuomonę, kad reikia rusams pasipriešinti ir prašiau, kad Prezidentas leistų naujam Vyriausybei galvai pasisakyti. Gen. Raštikis visai aiškiai už tai, kad visus rusų reikalavimus reikia priimti ir nepasipriešinti. Min. Bizauskas smarkiai karščiudamasis entru kartu pareišk-

Nors prieš kokią savaitę Karo Tarybos posėdyje buvo nutarta, grėsiant pavoju Lietuvai Nepriklausomybei iš rusų puses, ginkla, bet aš kartą per diskusijas, kur dalyvavo visa Ministrų Taryba, atstairė ir kitokie nuomonių. Respublikos Prezidentas, kalbėdamas dėl ultimatumo punktų, visai aiškiai ir kategoringai pareiškė savo nuomonę, kad jis galės sutikti tik su antruoju punktu, t. y. sudaryti naują vyriausybę, kuri būtų pristatoma ne vien rusams, bet ir lietuviams. O kadangi pirmasis ir trečysis ultimatumo punktai yra aiškūs kišimasis į mūsų vidus reikalus ir leidyšmas jam esamos sutarties, tai jis jokia būdu su tais punktais nesutiks. Sutikti atiduoti Skučą teismam, kuris dirbo Prezidento nurodymais, tai būtų didelis nušalengimas prieš sąžinę ir prisidėjimas ant sąvės nebūtų dalykų. Min. Bizauskas pirmiausia pareiškė, kad Valstybės labai reikia Skučą ir Povilaitį paaukoti. Resp. Prezidentas į tai gan piktai atsakė: "Imk mano pareigas ir tada galėsi padaryti, bet aš to nepadarysiu". Prezidentas buvo tos nuomonės, kad bent vieno ultimatumo punkto nepriėmimas rusams būtų visai nepatinkamas, tai jis iškišė ginklu pasipriešino mūši. Min. Pirmininkas Merkys, min. Bizauskas, Audėnas pasisakė už tai, kad visus punktus reikalinga priimti. Kiti ministrai ir Kar. Vadovybė tylėjo. Aš pareiškiau tokią savo nuomonę: baisiausias yra trečysis punktas. Karibotės rusų kariuomenės skaidius į visas svarbesnes krašto vietas reiklia visišką Lietuvos okupaciją. Aš pasisakiau už tai, kad reikia pasipriešinti jėga. Febrėžiau, kad gynimasis suprantama būt sunkus ir nesekmingas, bet turėtų didelės reikšmės mūsų tautos atšičiai. Taip diskutuojant apie 3.30 val. buvo gautas pilnas ultimatumo tekstas. Jameje jis savo turinį nesiekė nuo ankščiau gauto teksto dalimis. Min. Bizauskas smarkiai puolė Morki, kodėl jis iki šiol dar nestatistatydino ir pasiūlė išaukšti gen. Raštiki ir jam, kaip turinčiam visame krašte didžiulį pasitikėjimą ir kaip Molotovas sakąs, Maskvai palankiam žmogui, paversti sudaryti naują vyriausybę. Resp. Prezidentas sutiko išaukšti gen. Raštiki. Jis atvyko į posėdį apie 4 val. Gen. Raštikiui atvykus, Prezidentas suglaustai atpasakė jo rusų ultimatumo turinį, ministrų nuomonės, savo nuostatymą ir pavadė jam sudaryti naują Min. Tarybą. Raštikis paabejojo, ar jis, kaip beįgys, žokistijoje karo mokslus, bus Maskvai priimtinas. Prezidentas taipogi žokistijoje ir pareiškė, kad Min. Pirmininkui reikalingas ne Maskvos, bet Lietuvos Respublikos Prezidento pasitikėjimas. Raštikis, labai neatšikalbinėjas, sutiko sudaryti naują Ministrų Tarybą. Reikšmia nuo to momento jis buvo Ministras Pirmininkas. Tada, prisimenu, dar kartą, paprašė žodžio, pakartoja savo nuomonę, kad reikia rusams pasipriešinti ir prašiau, kad Prezidentas leistų naujam Vyriausybei galvai pasisakyti. Gen. Raštikis visai aiškiai už tai, kad visus rusų reikalavimus reikia priimti ir nepasipriešinti. Min. Bizauskas smarkiai karščiudamasis entru kartu pareišk-

47

kę, kad visus ultimatumus reikalavimus reikia greičiau priimti, tuoju natreukti terėymo komisijos darbus. Esą negi pripaėgais Kolofovus kaltę, todėl šitos komisijos darbai gali dar labiau vykdyti rusus. Čia jis privedė pavyzdį, kaip rusai Estijoje buvo užėmę kareivį, o rusai privartę esus sakyti, kad estai užėmę rusų kareivį, patal musileidę ir konfliktes buvę likviduotus. Situacijas buvo tos nuomonės, kad jei mes rusus musileisim, visus jų reikalavimus priėmsime, tai ir rusai bus musileidęsi ir suėvolnins savo reikalavimus. Resp. Prezidentas griežtai laikėsi ankėsiu pareikėto savo nusistėymo, kad, jei nebus rusams prieėmsama, jis sutinke dalyvauti tik antrojo ultimatumo punkte svarstėyme. Kiti du punktai jam esą nepriėmintini ir todėl jis savo pareigas, einant Konstitucijai, perduos Min. Pirmininkui ir pasitrauks. Bet jis visų Ministrų buvo prasėmas pasilikti, nors min. Bizauskas ir Audėnas rodėsi labai patenkinti Min. Jokantes kalbėju labai maėai, bet pasisakė už pasiprieėšinimą Min. Masilėnus siulė Vyriausybei pasiptraukti, bet jėga nesiprieėinti. Tamoėsiuo nuomonės neėinau, nes laike ję kalbos buvau išėskaitas prie telefono. Min. Audėnas karėtai siulė ultimatumą priimti ir nesiprieėinti. Kar. Vad. gen. Vitkauskas pareiėkė, kad gintis, esant kraėto viėgę rusų iguloms, neėpanoma, siulė ultimatumą priimti. Gen. Pandzevičius nekalbėju. Jis sėdėju grėta gen. Vitkausko, su juoėi kalbėjuosi ir netomsi pritarė gen. Vitkausko nuomonėi. V. Kontralerius Sakėnis sakė, kad "gė geriau bėty gintis". Min. Pirmininkas Merkys veik visą laiką tylėjas, ant galo pasiulė pirėmą ir antrą punktą priimti, o dėl trečiojo praėtyti, kad naujas Pirmininkui bėt leista vykėti į Maskvą dorėtis. Reikėia, taip aiėkiai pasisakius senam ir naujam Min. Pirmininkui ir Kar. Vadui ir daugumai ministrų už nesiprieėinimą, mintis pasiprieėinti buvo palaidota. Resp. Prezidentas dar kartą pareiėkė savo nusistėymą dėl ultimatumo punktų, savo pareigas pavėdė Min. Pirmininkui ir išėskėjuje pasilsėti. Min. Taryba tam pritarė. Pasiprieėinimo mēdiniai atpuolus, aė pasiūliau nors protestą pareiėkti, bet gen. Raėtikis piramtinis pasisakė, kad toks protestas nieko nepėdėty ir kad nereikalinga rusų ersinti jokiais protestais. Jis sakė, kad musis reikėnia su jais dirėti, todėl reikalinga iš musų pusės daugiau nuėirdumo. Prezidentas siulė pareiėkti grieėtą protestą, vėliau musileidę ir pricilaikė nuomonės, kad nors ir negrieėtai, bet vis tiek reikalinga protestuoti. Ar galutiniam atsakymu buvo pareikėtas protestas, aė neėinau. Taip ir byvo baigtas šis namėntas Min. Tarybos posėdis, kuriame buvo sutarta, kad Resp. Prezidentas pavėdę gen. Raėtikui sudaryti naują Vyriausybę, Respublikos Prezidentas savo pareigas perduos Ministrui Pirmininkui ir kas nesiprieėinama. Pė posėdėio gen. Pandzevičius tuoju nuykyo į Stabą duoti kariuomėnis dalių Virėininkams parėdymą, kad neprėdėty automatiėkiai vykdyti direktėvų "R" - planas kaip pasiprieėinti rusams. Respublikos Proxidentas, Merkys, aė, gen. Raėtikis ir gen. Vitkauskas dar pasilikėmus posėdėių kambaryje, kur buvo pasitarta dėl asmenų į naują Tarybą. Kai dėl Kr. Ap. Ministro pareiėgų, aė pasiūliau Kar. Vadui palėsti ir Kr. Ap. Ministro pareigas. Gen. Vitkauskas nesiprieėino. Raėtikis irgi sutiko.

Ivykiai posėdėiui pasibaigus.

Birėtelio mėn. 15 d. lyėiai 8 val. į II sk. buvo išėkvieėtas vokieėių karo attache pulk. Gustas ir aė pats jam papėsakojau apie rusų ultimatumą ir apie musų atsakymą. Jis reikėkė užnuojauti ir man pridingtina pabrėėė, kad vis tik vokieėiai iš Lietuvos nebus repatrijuojami. Griėtas iš II skyriaus į Prezidentūrą, redėu dar kelius minutes. Buvo sutarta visėms pricilaikyti Prezidentūros arba Ministrų Tarybos rusų, kad reikalui esant galima bėt greičiau susisiekti. Apie 9-10 val. gen. Raėtikis Min. Tarybos rūmuose sudarinėju naują Vyriausybę. Tamoėsiuo, Audėnas, Jokantes sutiko leiti į Raėtikio Vyriausybę. Bizauskui Raėtikis buvo numatęs pasiuntinio vieta J. A. Valstybėse. Kr. Ap. Min. pareigas sutiko priimti gen. Vitkauskas, kartu pasilikdamas ir kariuomėnis Vadu. U. R. Ministru buvo numatęs Urbėis ir tuo reikalu rengėsi telefonu susisiekti su Maskva. Atrodė, kad gen. Raėtikis tikrėai tikėjuosi dirėti su rusiais kaip iki šiol. Škirtumas-tik daugiau rusų igulų Lietuvoje. Apie 13 val. buvo gautas iš Maskvos praneėimas, kad gen. Raėtikio kandidaturą į Pirmininkes rusams nepriėmtina, kad Skuėdą ir Povilaitį rusai reikalauja suėisti ir kad 14 val. rusų kariuomėnė pradėės Eėgiuoti per sieną. Tas matyt smarkiai nustebino gen.

Raštiki ir ypatingai Bizauską. Raštiki nutraukė vyriausybės sudarinėjimą ir jis kaip ir Merkys kratėsi min. Firmininko pareigų. Apie 15 val. buvo gauta žinia, kad 16 val. į Kauną atskrenda Molotovo pavaduotojas Dekanovas ir kad 18 val. rusų kariuomenės vada prašo gen. Vitkauską į stotį (Vilniaus krašte, jos vardo neprisimenu) tartis dėl rusų kariuomenės sutalpinimo. Dekanovą sutikti buvo pavesta min. Bizauskui. Ta misija jis atrodė labai patenkintas. Kad Skačas ir Povileitis nupateiktų į rusų rankas, Merkys juos buvo išsiuntęs į pasienį, rodes, į direktoriaus Povileičio tėvišką, kad gražiant pavojaui galdėtų pasiilepti. Prezidentas Merkiui irgi sakė žiūrėti, kad šitie du pareigūnai nepateiktų į bolševikų rankas. Kas įsakė juos vėliau suimti - nežinau. Apie 16 val. aš paskambinau gen. Karveliui, kuris tadaėjo štoto v-ko padėjėjo pareigas ir paklausiau, ar tebestovi vietoje Prienų ir Geišūnų rusų įgulos. Jis atsakė, kad šių įgulų tankiai jau eina link Kauno. Nors ir buvo sutarta, kad Prezidentas išvažiuos, bet Merkys kažkodėl pradėjo Prezidentą atskabinėti ir prašyti, kad jis navažiuotų. Resp. Prezidentas laikėsi savo nusistatymo ir apie 17 val. iš Kauno išvažiavo Marijampolės link. Buvo sutarta, kad jis užvažiuos į 9 pulką. Tuo tikslu a du kart skambinau pulko vadui pulk. Gaušui, kad jis sutiktų Prezidentą. Kelios minutės po 18 val. rusų tankiai jau buvo Žaliojame kalne. Tada aš su min. Tamošaičiu paklausiau Merki, ar mes galime važiuoti už Kauno ir vykti pas Prezidentą. Merkys sutiko. Bijodami sutikti rusų tankus, eidamius iš Prienų Kauno link, važiuoav per Kebergyną. Atvažiavę į Vilkeviški užėjome į Apskr. Valdytą ir ten radom Apskr. Virš. Kubilių ir Policijos vad. Antanaitį. Jis mums pasakė, kad Prezidentas nuvažiavo į Kybartus. Aš paskambinau Prez. Adjutantai plk. Žukaičiui ir pasakiau, kad su min. Tamošaičiu tuojau atvažiuosiu pas Prezidentą. Tuojau iš kauno pėdimis šeią ir apie 22,30 val. atvažiavo į Kybartus, kur gimnazijos mūsose rašos poną Prezidentą. Iš gimnazijos du kart susiskambinau su 9 pulko vadu gen. St. pulk. Gaušu. Jam pasakiau, kad "resp. Prezidentas leidžia atskirtiems kariams ar daliniams su ginklais pareiti į Vokietiją. Iš pulk. Gaušo atsakymo supratu, kad norinčių atitrais. Teisėgi paskambinau 7 p. vadui gen. St. pulk. Brolskaiui į Tauragą. "am tą pat pasakiau kaip ir 9 pulko vadui. Pulk. Brolskai paprašiau dar toki pat perdarymą perduoti 3 kavalerijos pulko vadui. Galėjo būti jau apie 23 val. kaip mane pasiūkė į atskirą kambariuką Kybartų gimnazijos direktorium. Jo pavardės aš nežinau. Jis man pasakė, kad "kaifn ar gerai kai Resp. Prezidentas išvažiavoje. Geriau gal būt pasilikti kartu su savo žmonėmis. Aš jam atsakiau, kad taip buvo sutarta, kad Prezidentui pasilikti negalima, nes jis tada būtų priverstas pats pasirašinėti įstatymus, kurie sovietinis Lietuva arba privers ir visai išsižadėti Lietuvos suverenumo. Kums taip bekalbant paskambino telefonas. Mane paprašė prie telefono. Skambino Ministrų Tarybos kanceliarijos direktorius Žilinskas. Jo balsas buvo labai pasiūkė, varkšlenantis. Jis paklausė, ar Prezidentas dar Kybartuose. Atsakiau, kad yra. Tada jis pradėjo įkabinėti, kad grįžti į Kauną, kad ten jis labai reikalingas. Aš atsakiau, kad Prezidentas nusistatęs negrįžti. Tada Žilinskas pasakė, kad iš Kauno dar vykstanti delegacija jo atsiųstė. Aš atsakiau, kad ir tas nieko nepadės. Tada Žilinskas pasakė, kad "gal kaip prekų atsiveš". Paklausiau Žilinską, kur yra Pirm. Merkys. Jis atsakė, kad Merkiui labai galva skauda ir kad jis yra save bute. Po šio pasikalbėjimo man kaip tai beaus pasidarė, ypatingai dėl išsireikšimo "tai gal kaip prekų Prezidentą atsiveš" ir aš paskambinau tuojau važiuoti prie ružbežiaus. Resp. Prezidentas, aš ir Tamošaitis atsiėdome į pirmą mašiną. Kiti du važiuvo paskui. Privažiavę prie sienos barjero, mes su Tamošaičiu išlipom iš mašinos ir priėjom prie barjero. Prie jo stovėjo mūsų pastonio sargybiniai ir keturi vokiečių pasieniečiai. Mums sargybiniai papakė, kad siena uždaryta ir pareiti negalima. Aš priėjau prie vokiečių pasieniečių ir paklausiau, ar jie išleidžia vykstiančius į Vokietiją. Jie atsakė, kad visus išleidžia. Tuo pat metu jų pusės barjeras atsidarė. Prie mane priejo vienas mūsų sargybinis ir pasakė, kad mane baro viršininkas šaukia į reitingą. Aš pasakiau, kad šis yra Respublikos Prezidentas ir pats viršininkas privalo išeiti sutikti Prezidentas. Sargybinis nubėgo į reitingą ir greit grįžęs vėl prašė mane užieiti į reitingą. Aš pakartočiau jam pirmąkart savo atsakymą. Tada jis stvėrė mane už rankos, bet aš rankas ištraukiau ir greit prie barjero apėčiau perlinėmą į kitą pusę. Tada mūsų

pasienio sargybiniai padavė komandą: "Užsaisyk šautuvus". Tačiau, kaip užtaisytus šautuvus nukreipė į mašinas. Tamožeitis grižo prie mašinos. Gelvojavau kas daryti dėl pasilikusių, bet mane jau vokiškai paprašė į jų ruštiną, paklausė, kad daugiau yra atvykęs prie sienos. Aš papasakočiau, mane tuojau nuvedė į Eidiūnų geležinkelio stotį. Paprašiau leidimo susisiekti su Skirpa ar Griniam. Greit man išsukė Grinių. Jm pasakiau, kad aš kalbu jau iš Eidiūnų, kad Prezidentas jau prie sienos, tur būt greit čia ateis.

Ir paprašiau daryti žygius, kad mus nagražintų atgal. Po kokių 10-15 minučių į stotį atėjo mano brolis su savo ir mano šeimos ir dar po kelių minučių Resp. Prezidentas su savo adjutantu pulk. Žukaičiu ir dviem saugumo vadininkais. Tada man vėl leido susiskambinti su pulk. Griniam ir aš jam pranešiau, kad Resp. Prezidentas jau Vokietijos pusėje. Pulk. Grinių paprašiau, kad praneštų apie tai mūsų atstovui Skirpai. Tas buvo apie 24 val.

Eidiūnose Vokietijos pareigūnai davė mums vietą pasilsėti. Birželio 16 d. apie 4 val. pašaukė mane prie telefono. Kalbėjo iš Berlyno p. Skirpa, kad to reikalauja valstybės interesai, kad jis turis dar kokius tai dokumentus pasirašyti. Aš atsakiau Skirpai, kad kiek aš padėti žinau, grįžti Prezidentui jokių būdu negalima ir labai pavojinga. Skirpa iškabino. Aš laikiausi savo nuomonės. Tada Skirpa paprašė pašaukti prie telefono patį Poną, Prezidentą. Prezidentui atvykus, jis ilgai kalbėjo su Skirpa. Kiek supratau iš pasikalbėjimo turinio, kalbaėjo vis apie grįžimą į Kauną. Resp. Prezidentas vis laikėsi savo nuomonės, kad atgal negrįš. Birželio 16 d. apie 5 ir apie 6 val. pas Prezidentą, su kartu buvo atvykę Fin. Ministras Gelvansuskas, gen. Tallat-Kelpša ir bėro viršininkas Zemaitis. Jie vis iškabinojo Poną, Prezidentą, grįžti Kauną. Resp. Prezidentas nesutiko. Tą pat dieną apie 15 val. iš Eidiūnų mus išvežė toliau.

pas. K. Musteikis.

dradarbiavimo atmosferos nebuvo. Kaip kandidatas buvo minimas Raštikis, ypač kad dėl jo rusai, atrodo, apgalvotavo, kam jis pasitraukęs. Buvęs net taip stonomas klausimas, ar ne už tai Raštikis pašalintas, kad jis peruošas sutarti su Maskva.

Ketvirtadienį ar net trečiadienio vakarą /VI-13 ar 12/ buvo pas Smetoną šiuo reikalu posėdis. Merkys, kaip mus Ministeriai informavo, buvo tos nuomonės, kad šis viskas mažiausiai ir kad jam pavyks visus sunkumus pašalinti. Posėdyje buvo dramatiškų epizodų. Merkio informacijos prieštaravo žinioms, kurias turėjo Užsienio Reikalų Ministerijai iš Urbšio, kuris prieš kelias dienas neva buvo į pagalbą nuvykęs į Maskvą ir ten dar palikęs. Merkys norėjo kai kuriuos dalykus nuslėpti, ypač sau naudingai atvaizduoti pasitarimo Maskvoje davinius. Bizauškas buvo priverstas išsitraukti iš kisenės Urbšio telegramą iš Maskvos perskaityti, kurios sr turinys buvo sliarmuojantis. Ten buvo rekomenduojama kaip galint greičiau sudaryti naują vyriausybę. Visų tų ginčų pasakoje kabinetas Smetonai pirmininkaujant nutarė kabineto krizis nedaryti. Labai aktینگai ir griežtai prieš šį dalyką pasisakęs tik vienas Bizauškas.

Kada penktadienį po pietų Bortkevičienės bute vėl įvyko šies posėdis su ministeriais, dalyvaujant ir Dr. Griniui, buvo dar kartą visa nuodugnai apsvaartyta ir išklausti ministarių pranešimai. Posėdyje dalyvavė Ministeriai Bizauškas, Masiliūnas, Audėnas, Tomošaitis. Iš liaudininkų Teliušis, Žalkauskas ir Grinius. Iš katalikų Bistros, Matulionis, Dieilininkaitis ir ad. Iš liaudininkų vėliau atvykęs rodes dalyvavo dar Faramskas.

Bizauškas nurodė pirmiausia, kad jam intikinti Merkį, jog reikalingas kabineto krizis, nepavyko. Nepavyko itikinti ir Smetonos. Padėtis yra dar pablogėjusi, nes iš Urbšio turima žinių, kad gali būti ultimatyvinių reikalavimų.

Išsikalbėta visų gens plačiai. Mano ir Tomošaičio buvo iškelta mintis, ar nebandyti statyti ant vokiečių kocerio mūsų likimą. Dauguma aiškiai buvo už tai, kad reikalinga ieškoti būdų patenkinti rusus ir negalima jų erzinti bet kokiu vokiškumu. Visų nusistebėjimą kėlė Merkio laikysena. Atrodė, kad tikrai blogos valios esama. Buvo nutarta, kad šies ministeriai turi iteikti kolektyvų atsistatydinimą ir tuo būdu padaryti Merkio kabinetui nelėvongiama galą. Tomošaitis buvo prašyles pasikalbėti su kariuomenės vadu ir jį painformuoti. Kadangi Merkys buvo iš Kauno išvažiavęs į savo ūki, kad jam nuolat nekaltų apie skubų krizis reikalą, kad ministeriai užsimermatų kabineto kanceliariją Merkį tuojau surasti ir padaryti ekstra kabineto posėdį. Tuo nutarima išsiskirstėme ir daugiau šies jau nebuvo susirinkusi. Ad, matydamas, kad padėtis komplikuojasi, telegramavau Stulginskiui, kad jis skubiai atvyktų į Kauną.

Jokių veislių nedavė šies ministerių žygiui pas Merkį ir šiuo atveju nors ir laikas buvo trumpas. Taip su Merkium nesitariant ir prašant Prezidento paskirti nepaprastą kabineto posėdį, buvo susilaukta iš Maskvos ultimatumo.

Atėjo kritiška birželio mėn. 16 d. Apie pietus, paskambinus Užsienio Reikalų Ministerijon p.Norkaiščiui, sužinojau, kad rusai perėjo sieną ir kad žinomas ultimatumas mūsų valdžios jau priimtas. Vėliau sužinojau, kad kabinetas atsistatydino, bet jau viskas per vėlu. Nuotaike darosi be galo prielėgta. Paskilėdo pirmieji gandai, kad Smetonas išvažiavo iš Kauno. Visos tikrovės dar niekas nežinojo. Apie antrą valandą po piet kai kurie pradėjo bėgti iš Kauno. Apie 5 val. vakaro pasirodė pirmieji bolševikų tankai ir į Kauną aerodromą pradėjo leisti pirmieji rusų orlaiviai. Inspanėdis buvo klaukus. Visas režimas vienu ypu pasirodė sugniušęs ir subiraęs. Policija nebeveikė. Abiem Laisvės Al. pusėm išsiriakavo ilgos smalsuolių eilės. Žydai pirmieji pradėjo sveikinti pravaiziuojėčius raudonarmiečius. Į gatves išsilygė visai kita publika negu paprastai. Daug kas susirpinusiu veidau skubiai žingsniavo pilnas nerimo dėl rytojaus. Taip prasidėjo ir vyko Lietuvos Nepriklausomybės laidotuvės.

Iš Vilniaus pranešė, kad bolševikai, neleidami ultimatumo termino, apšaudė mūsų sargybes ties Gudagojumi, užpušė sargybes viršūninką ir vieną sargybini. Tai buvo visas pasipriešinimas ir pirmos prasidedančios okupacijos aukos.

Apie 6 val. nuvykęs namo, radau prie aerodromo didžiausią judėjimą.

Visur buvo pilna bolševikų. Visas sargybas pradėjo užimti ir aiti bolševikai. Apie 8 val. vakare sugrižau į Kauną, kame išbuvou ligi pusiau naktos v. nakties į sekundienį. Šuo tolyn, valdas darėsi klaikesniai. Prie atakirų bolševikų sargybų prasidėjo mitingėliai. Daug girtų ir apygirčių pasirodė gatvėse. Naktį pasigiradavo girtų šūkavimai ir jų kirkinamų merginų balsai. Jokios tvarkos ir jokios valdžios nebuvo jausti. Policija vietomis šjo sargybas, vietomis buvo apšleidusi, bet visur buvo tik pasyvi stebėtoja. Aplankęs pažistamus ir pasikalbėjęs apie įvykius, niekur nieko džiugaus negirdėjau. Vėlei naktį, pasisėmęs vaiką, grįžau namo. Ilgoje kelionėje politikavome su valėju. Pasak jo, bolševikai atneš tik nelaimą ir skurdą kraštui. Džiugiasiai vien žydai, kurie bijojo vokiečių. Pritariančių bolševikams jo draugų tarpe nesė.

Rytojeus dieną susitikom su Stulginskiu apie 10 val. ties Jezuityų bažnyčia. Židami pro prezidentūrą pamatėm, kad valstybinės valdžios nebuvo pakeista, reikią Smetona iš Prezidentūros tikrai išvykęs. Atėjus į Laisvės Al. 48, ponas Stulginskis susisiekė su Bizausku, iš kurio patyrė, kad Smetona yra pabėgęs į Vokietiją ir perėjęs šią naktį alona, kad apie tai bus pasaklėtie viešai, kad Skučas su Povilaičiu yra užsėryti karo kalėjime, kad Galvensuskas su gen. Kelpša buvo nuykę į Bitkūnus perkalbėti Smetoną grįšti atgal, kad jiems nepavykė, kad Merkys sinęs Prezidento pareigas ir kad iš Maskvos yra atvykęs Dekanozovas, su kuriuo bus vedamos derybos, kaip sudaryti valdžią. Vėliau buvo patirta, kad Rašticio kandidatūre atrodė rusams jau nepriimtina. Derybos su Dekanozovu turėjo prasidėti apie pietus /12 val./ Pasvėratę su Stulginskiu gautas žinios ir negalėdami greitomis nieko daugiau sugauti, sutarėms, kad būtų gera Stulginskiui su Dr. Griniu tuojau nuykėti pas Merkį pasiinformuoti. Papsakojus Stulginskiui visą reikalo raidą, buvo sutikta, kad yra rimto pagrindo bijotis, kad Merkio tolimesnis buvimas gali apsumkinti derybų eigą, nes jis buvo aiškai "persona ingrata" rusams. Grinius sutikus nuyžiuoti, Stulginskis susitarė su Merkium. Esant dar truputiui laiko ligi Merkio priėmimo, Stulginskis nuykė pas Bizauską pasiinformuoti, kuris jau buvo ministerių kabinete. Pas mane, likus laukti Laisvės al. 48, atvyko Dr. Diellininkaitis, kuris patvirtino Smetonos pabėgimą, pranešėms kai kai kurias detales.

Grįžus Stulginskiui ir Griniui pasirodė, kad Merkys užmėngęs kontaktą su Dekanozovu ir todėl jo pasitrukimas būtų derybų užvilkinimas, kad nepageidautina. Kad Merkio dabar pakeisti negalims, nes per vėlu, tos pačios atomonės buvo ir Bizauskas.

Esant labai įtemptai nuotaikai, likome laukti Merkio su Dekanozovu pasikalbėjimo rezultatu. Apie 13 val. suginėjom iš Bizausko, kad Dekanozovas patyręs, kad Smetona tikrai pabėgęs, kalbėtis su Merkium atsiskė, sakydamas, turi laukti naujų instrukcijų iš Maskvos. Ta žinia kaip perkūno smūgis visus pritrėnkė. Atrodė, kad valstybė liko be valdžios, be jokios vadovybės ir pačių rankomis atidaromas kelias iš karto pastatyti rusus komisarus. Atėjus žinią apie 9 pulko iš Marijampolės pajudėjimą į vokiečių pasienį, neva Smetonos ginti. Sustandant pulko tolimesnį žygiavimą ties Rūdių giraitė, įvykė labai skaudžių incidentų. Kareiviai laužė ginklus, karininkai verkė, prasidėjo dezertyravimas ir pulko tarto naikinimas. †

Prislėgti visų tų įvykių apie 5 val. sušipojome, kad atvykęs pas Merkį Dekanozovas padiktavo Paleckio kabinetą, tiek tiek visi atsiduso, kad bent ne iš karto rusų komisarai.

Prieš sudarant Paleckio kabinetą, Pozalėkovas pareikalavo, kad jam būtų duota galimybė insitinkinti, ar tikrai Skučas ir Povilaitis suisti. Tuo tikslu jis asmeniškai buvo nuykęs į karo kalėjimą savo akim pamatyti suistųjų.

Ir taip 1940 m. birželio 18 d. 17 val. pasirašius Merkiui atitinkamą Paleckio paskyrimo aktą, tylois, esant kauno gatvėms pilnomis žmonių, stebinių žygiuojančių sovietų kariuomenę, buvo išspręstas Lietuvos nepriklausomybės likimas.

Tautė net nė nepajuto, kad jai buvo uždėti pėdsiai. Niekas nepakėlė balso, niekas net nežinojo protasto nepareiškę. Istorinė šio įvykio reikšmė liko neivertinta ir nepergvanta.

I V Y K I Ų S A N T R A U K A

I. Įvykiai birželio 15 d.

Birželio 15 d. trumpai prieš pietus pradėjo pasiekti Pasiuntinybą gandai, kad Sovietai pastatė Lietuvai karkokius reikalavimus, kurie peržengia visus iki šiol iš Sovietų puses starytus reikalavimus, ir bendrai, kad ramus nusisipratimų su Sov. Rusija sureguliuavimas atkriant. Pavyzdžiui buvo minima neva Sovietai peržengė Lietuvos rytų sieną, žygiuodami iš Daugapilio. Buvo net gandy, kad Sovietai užėmė Kauną. Gandams tirštėjant, nusprendžiau susisiekti su Kaunu. Tai buvo trumpai prieš 14 val. iš URS. Rkl.M-jos centralinės man buvo atsakyta, kad ministerijoje nieko aukštesniųjų pareigūnų nėra. Net nesą dešurojančio valdininko. Kadangi, kol buvau su Kaunu sujungtas, turbūt, jau buvo po antros valandos ir valdininkas iš ministerijos buvo išsivaikščiojęs.

Apie 16 val. 30 m. d-ras Kupcas atnešė man tekstą DMB padoctos žinios apie TASS formalų komunikatą, liečiantį Sovietų pastatytą Lietuvai ultimatumą su šimais dideliais reikalavimais ir kad mūsų Vyriausybė vises sąlygas priėmusi.

Apie 17 val., susijungus telefonu su Kaunu ir radus URJ-je p.Černecki, patyriau iš jo štai ką:

1. Sovietai pareikalavo patraukti teisman buvusį Vid.Rkl.M-raj generolą Skudą ir buv. Saugumo Dep-to Direktorių p.Povilaitį.
2. Reikalauja pakeisti esančią Vyriausybą ir sudaryti naują, kuri pilnai ir nuoširdžiai laikytųsi savitarpinės pagalbos sutarties su Sov.Rusija.
3. Reikalauja, kad sutiktume leisti Sovietams padidinti jų kariuomeną Lietuvoje. Pastatomi garnizonai didesniuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Panevėlyje, Šiauliuose ir Raseiniuose, nelimituojant Sovietų kariuomenės kontingento didumo.

Ultimatumo terminas suėjo birželio 15 d. 10 val. ir mūsų priimtas 9 val. Nuo 14 val. Sovietų kariuomenė per įvairius punktus perėjo Lietuvos rytų sieną ir žygiuoja į Kauną kryptimis užimti numatytus garnizonus. Ponas Urbšys tebėra Maskvoje ir prašė padaryti kas reikalinga, kad Sovietų kariuomenės žygiavimui nebūtų priešinamasi ir kad neįvyktų jokių incidentų. Ponas Černeckis pridėjo, kad kažkoks incidentas įvykęs tarp Sovietų karių ir mūsų pasienio policijos dar prieš Sovietų kariuomenės žygiavimo pradžią, būtent, apie 9-10 val. ryto, kas dukėlė didelio susirūpinimo Kaune. Mūsų štabas bando tartis su Sovietų kariuomenės, žygiuojančios į Lietuvą, vadovybe, kad išvengus daugiau panašių incidentų. Per penintąją incidentą buvo sukiai sužalotas vienas mūsų pasienio policininkas, kuris gabenamas į ligoninę pakelyje mirė.

Man paklausus, kaip su naujos Vyriausybės sudarymu ir ar jau pavestam ją sudaryti, p.Černeckis atsakė, kad buvo psvėta ją sudaryti generolui Raštikiui, bet Sovietai pareiškė, kad jiems ši kandidatūra nepriimtina. Paklausus dar, ar jau suresta kita kandidatūra, p.Černeckis atsakė, kad ne. Pridėjo, jog tik ką atkričo į Kauną aerodromą Pozdnickov (grįsdamas iš Maskvos) drauge su Dekanozovu, Sov.URS.Rkl.Komisariato Vice-Komisaru. Tikinasi, kad šioms Sovietų pareigūnoms atsidrus, g-l pavyks suresti priimtina šioms pusem kandidatą į Ministrus Pirmininkus.

Apie padėtį krate viduje p.Černeckis pasakė, jog tuo tarpu esą viskas ramu.

Ta proga pranešiau p.Černeckiui, kad prof.Voldemaras atsidrė ir buvo pas mane užėjęs. Jis sakė atsidrėjęs Berlyne jau prieš kelėtą dieną (penktėm pasakytai p.C., kad patyriau iš prof.Vold., jog jis atvažiuos į Berlyną ketvirtadienį, t.y. birželio 18 d.). Paskiau, jog dedu vises pastabas tikinti prof.Vold., kad į Kauną dabar nevažiuotų. Jis nesiduo- da lengvai tikinamas, kol kas gavau pažadą, kad kelėtą dieną visgi susilaukysiąs Berlyne.

Kiek prieš 20 val. staliankiu Ausmate pas Valstybės Pasakrotorių Dr. Woermann. Poinformavau jį apie patirtas iš Kauno žinias. Nors Dr. Woermannui mano atpasakotos žinios nebuvę jokiu naujiena, nes jis jau turėjo ne tik TASS skelbimą, bet ir Rūtos komunikatą apie rusų pastatyta Lietuva ultimatumą ir jo priėmimą, pastebėjau, jog skaičiau savo pareišką minėtas žinias patvirtinti tarapbiniai. Bet žinie, kad Sovietai nepriėmė Raštikio kandidatūros ir kad į Kauną atsikrdo Sov. Užs.Rkl. Komisarinto Vice-Komisaras Dekanozov sudarė Dr. Woermannui naujienas, kurias jis pasitvėrė.

Išdėdėjus tai, kas aukščiau pasakyta, pasiteiravau ir Dr. Woermann negalėdų man gmsk pasakyti, kaip Reicho Vyriausybė žiūri į įvykius Lietuvoje ir ar numatsto dėl to viso priimti kokį nors nusistatymą. Dr. Woermann atsakė, kad tuo tarpu jis man nieko dar pasakyti negalėjo.

Pastebėjau, kad man kalbantis su Dr. Woermann, kelis kartus kažkas jam skambino telefonu, patiekdamas bėgumų žinių, paliečiančių Lietuvą, o taip pat jam buvo atnešta ir įteikta raštiškų pranešimų, kuriuos jis permesdamas skimis, pastebėdamas, kad aš jam išdėdėjau vis toliau pasitvirtina, t.y. kad rusai žygiuoja į Lietuvą. Atrodė, kad Dr. Woermann labai intensyviai asmeniškai įvykių reidą Lietuvoje sekė.

II. Įvykių nakti iš birželio 15 ir 16 diena.

Birželio 15 d. 22 val. 30 min. Dr. Kaupas pranešė man sekančių žinių, jo patirtų iš "Lietuvos Aido" redakcijos:

Sovietų kariuomenės žygiavimas į Lietuvą vyksta be incidentų. Pro Kauną jau pražygiavo. Raštikio kandidatūrai Sovietai pasipriešina. Kabinetas buvo beveik kaip ir sudarytas. Daugias ministerių būtų likę tie patys, išskyrus Pirmininką, kuriuo buvo numatytas generolas Raštikis; Vidaus Rkl. Ministro, kuriuo buvo numatomas p.Piapė ir Kr. Apš.M-ro, kuri postą būtų perėmęs generolas Vitkauskas. Pasitarimai su Sovietais vyko tarp Prezidento ir Dekanozovo. Sovietai stato sąlygas, kad būtų sudaryta tokia Vyriausybė, kuri teiktų jiems garantijas. Jų sutartis su Sov. Rusija bus tikrai vykdoma. Kokios figūruoja naujos kandidatūras į Min.Pir-ko postą, nežinau. Binas gandas, kad siūloma sudaryti Vyriausybę p.Šilingui. Urbėja iš Maskvos dar negrižęs. Šielp viekas atrodė remu: pėtes veikis ir laikraščiai išėjo kaip seniau, tik buvusi laikinai sustabdyta Kauno radio transliacija. Jokių vidaus nesusipretimų nepasireiškė - visi supranta vieningumo reikalą.

Apie 23 val. paskambino iš Karaliaučiaus p. Turauskas. Patyriau iš jo, kad jam buvo pavesta greičiau išgabenti popierius ir kad jis tai atlikęs. Kiek pasilsėjęs, sakė, vyksias toliau. Apie padėtį Lietuvoje tepasakė tiek, kad tai, ką rusai daro, skaitas sokupešija. Poinformavau jį apie mano turimas žinias ir mano pastarąjį pasikalbėjimą su Dr. Woermannu.

Trumpai prieš 2 val. birželio 16 d. paskambino man pulk.Grinius ir pranešė, kad tik skambinęs jam iš Rūkinių generolas Musteikis, buv. Kr. Apš. Ministras. Generolas Musteikis pasakė, kad jiani atvykęs su žmona ir vaiku į Rūkūnus, gelbėdamies nuo nevs grėšiančio jam Ruojejaus. Taip pat yra atbėgęs į Rūkūnus pulkininkas Musteikis (generolo brolis), irgi su žmona ir vaiku. Be to, esą atvykę Prezidento Smatonos giminai. Visus atbėgėlius vokiečiai nenorėję išleisti per sieną, bet šielp taip sieną pereiti pavykę ir visi randaai Rūkūnų stotyje. Generolas Musteikis prašė pulkininką Grinių padaryti žygių, kad vokiečiai jo ir kitų atbėgusiųjų neištremtų atgal į Lietuvą. Jie visi esą be reikalingų dokumentų. Pulk.Grinius aiškino, kad esąs galimas daktas, jog Kaune prasidėjo mūsų valdžios smena persekiojimui iš Sovietų pusės ir kad tenka laukti didesnio skaičiaus atbėgėlių. Sugostionavo mintį intervensuoti tuojeus, t.y. naktį Auswärtiges Amte, kad šis teiktųsi duoti vokiečių pasienio policijai skubių nurodymų, visame pasienyje, kad atbėgėliams nebūtų trukdoma pereiti sieną, atsižvelgiant išimtos padėties.

Antrą val. 10 min. paskambinau į Ausantą deširuojančiam Politinio Skyriaus valdininkui Legationsrat Welten. Pranešiau jam apie atbėgusius į Birkūnus žmonius ir prašiau jo, kad teiktųsi susisiekti su kompetetingomis vokiečių tarnybomis, kad būtų nurodytos vokiečių pasienio policijai atbėgusių neturėti atgal. Ponas Welten atsakė, kad nekliba jis nieko negalintis padaryti ir tik užsilausiąs aukščiausi patį atsitikimą. Paprašiau jo, kad jis teiktųsi nors paskambinti Birkūnų Grenkomsarui /tęsia Nr. Nr. 4707/ ir orientuoti jį, kad tarp Pasiauntinybės ir Ausanto yra užsimezgas kalbama reikalu kontaktas, pasitikt, kad ateinančios dienos rytą pavyks surasti išėiti, kad atbėgėliai nebūtų traukiami atgal. Ponas Welten pažadėjo tai padaryti.

Beigus pasikalbėjimą su Welten, paskambino man pulk.Granius antrą kartą ir pranešė, kad generolas Musteikis su juo kalbėjysis dar kartą ir pasakė, jog į Birkūnus taip pat yra atvykęs p.Respublikos Prezidentas su adjutantu. Generolas Musteikis prašė už Respublikos Prezidentą padaryti visus žygius, kad Prezidentui vokiečiai nedarytų kliūčių vykti toliau.

Tuoju paskambinau p. Welten dar kartą ir pranešiau papildomai, kad Birkūnuose yra atsirađęs ir Respublikos Prezidentas p.Stetona su adjutantu. Prašiau skubios intervencijos, kad vokiečių pasienio policija nedarytų kliūčių vykti toliau.

Antrą val. 20 min. naktį paskambino Dr. Ancevičius iš Ausanto Spaudos Skyriaus Vedėjo p. Schmidt patyręs, kad vokiečiai nesiruošia nieko daryti sąryšy su Sovietų kariuomenės žygiavimu į Lietuvą. Ponas Schmidt išsireiškęs ū-rui Ancevičiui ir gerai kitų žurnalistų, jog Reichas tą, kas Lietuvoje darąs, "net zur "santnis genossen". Tuo šokiūis Schmidt pasakęs piktu tonu, iš kurio buvo galima suprasti, jog vokiečiai yra pasipiktinę Sovietų pasielgimu su Lietuva, bet kad į tai reaguoti negali.

Antra val. 30 min. kalbėjau telefonu su Dr. Mačiūliu, dežureviniu UEs.Rkl.M-jos Centre. Pranešiau, jog tik ką patyriau, kad Respublikos Prezidentas su adjutantu yra atvykę į Birkūnus ir ten pat randasi Kr. Apa.Ministras Musteikis su broliu pulkininku. Abu su žmonomis ir vaikais.

Iš savo pusės Dr.Mačiulis suteikė man sekančių žinių: Vyriausybė dar nesudaryta. Kas bus Pirmininkas dar nežinia. Dėvė man suprasti, kad Pirmininko perininkas priklauso nuo Sovietų. Buvę eilė pasitarimų, būtent, Prezidentūroje ir apie 11 val. Ministrų Kabinete. Pasitarimus su Sovietais veda p. Bizauskas. Po pasitarimo Ministrų Kabinete ryšis su p.Bizausku nutrūkęs ir esą negalima p.Bizauskui surasti. Spėjama, kad gal jis bus Lelavės Al. Nr. 4 a /Sov.Pasiauntinybė/. Kaune važinėja Sovietų tankai. Jokių suėmimų Sovietai iki šiol nepadarė. Buvusios prie kairiųjų įstaigų pastatytos sąryšos, kaip pav., prie Lietuvos Banko ir UEs.Rkl.M-jos, bet neilgas. Oreitai jos buvusios vėl nuistos. Esą labai negerai, kad pabėgo "aukščiausiasis" /supratam Respublikos Prezidentas/. Ponas Urbšys iš Maskvos dar negrįžęs. Birželio 15 d. įvyko du incidentai: 4 val. ryto tapo pašautas vienas mūsų pasienio policininkas, o 10 val. pagrobtas kitas.

Trečią val. paskambinau p.Lozoraičiui į Romą, orientuodamas jį apie padėti, ant kiek man iš pasikalbėjimų su Kaunu ir gausmų Berlyne žinių pašlam pavyko susiorientuoti. Be to, pranešiau kokių turia išpučių apie vokiečių nusiatymą dėl įvykių Lietuvoje. Pasakiau, kad jie visą tą tik "haben zur Konstantis genossen" ir kad tuo tarpu nėra pagrindo iš jų pusės tikėtis ką nors konkretaus. Ponas Lozoraitis pastebėjo, jog ir jis turi panašų išpučį iš savo kontakto Romoje /supratam iš vokiečių Ambasados/.

Ta proga p.Lozoraitis pasiteiravo apie mano nuomonę kmi dėl in-strukcijos dėl p.Urbšio pavadavimo, t.y. ar jau nestoje momentas ją pradėti vykdyti. Atsakiau, kad mano nuomone, toks momentas dar nėra pribrendęs. Pridėjau, kad reiktų dar palaukti išdevų tolesnių pasikalbėjimų Kaune su Sovietais, ypač kad aš tebegaliu su Kaunu susisiekti kiekvianu metu. Pasikalbėjimų su p.Lozoraičiu prisėjo nutraukti, jo nebaigus, nes tuo metu Romoje buvo žinotas priešorlaivinės apsaugos alarmo signalas ir p.Lozoraitis skubinosi eiti į slėptuvą.

Ketvirtą val. 10 min. paskambino man Dr. Mačiulis iš savo pusės ir Ministro Pirmininko p. Merkio pavadamas nurodė man dėti visą pastangą įtikinti p. Smetoną, kad tuojau grįžtų atgal. Nurodė įsistuoti ir asmeniškai bei prašyti, kad būtina tai padaryti. To reikalavimai padėti, kitais esą viskas gali būti. Dr. Mačiulis aiškino štai ką: generolas Vitkuskas grįšas iš pasitarimų su Sovietų kariūkuoju vadu Pavlova ir atsi- vežs sąjartą projektą susitarimo, normaiojandis naują rusų garnizoną padėti. Šią sutartį tenka pasirašyti ir tai esą labai svarbus dalykas, kad visa, kas statitiko, normalizavus. Priešingu atveju, esą gali būti dar blogiau: galime susilaukti nenumetomų pasekmių. Ponas Mačiulis ke- lis kartus pabrėžė nepaprastą momento svarbumą ir akubotumą. Viskas esą pareina nuo kelių valandų laiko. Jei p. Respublikos Prezidentas grįžtų tuojau, tai būtų galima jo išvykimą į užsienį nuo visuomenės nutylėti. Dar svarbiau, kad apie tai nepajustų Sovietai. Ponas Mačiulis nurodė, kad šį pavidimą turėsim turin žūt-but atlikti, kaip ten bebūtų įmanoma ir kad už jo nesitikime turėsim prisiminti ant savęs visą atsakomybę. Ma- no aiškinimais, kad esą stačiai neišsivaizdinu ar techniškai tai bus galima išpildyti, Dr. Mačiulis reikalavimus nesušvelnino: reikalavimus buvo kategoriškas...

Į mano atsilikinėjimas, kad vargu ar galėsiu su p. Smetona kaip nors susisiekti, Dr. Mačiulis replikavo, jog esą turis neloisti, kad p. Smetona pasitrauktų kur toliau, bet kad grįžtų į Lietuvą. Kai esą pasta- bėjau, jog kalbėdamies su Ausanto dežuruojančiuoju valdininku esą jau esu prašęs, kad nebūtų daroma p. Smetonai kliūčių vykti toliau, Dr. Ma- čiulis pakeltų toną padarė man pastabą, kad ž. mano, kaip Pasiauntine, pareiga esanti ne pagelbėti bėgimui pabėgti, bet ji sulaukyti ir grą- žinti. Šia pat su kaž-kuo pasitaręs, "r. Mačiulis dar pridėjo: Ministro Pirmininko p. Merkio pavadamas, jis nurodė man tuojau Vyriausybės vardu padaryti pakartotiną darymą vok. Užs. Rkl. Ministerijoje, prašant, kad p. Smetona būtų grąžintas atgal į Lietuvą.

Šis pavidimas man pasirodė nepriimtinas. Kaip ten bebūtų: ar gerai, ar negerai p. Smetona padarė, kad iš Lietuvos pasitraukė, - prašyti svetimą valstybę, kad ji mūsų Prezidentą grąžintų ar išstengtų atgal į Lietuvą, tai reikėtų per daug skaudžiai paliesti mūsų tautos ir valsty- bės garbę. Ponas Mačiulis pažadėjo apie šią mano nuomonę pranešti Mini- strui Pirmininkui.

4 val. 30 min. paskambino Dr. Mačiuliui iš savo pusės. Pranešiau, kad apgalvojus kaip jo perduotą man Ministro Pirmininko svarbų pavidimą greitai atlikti, priėjau išvados, kad tatal padaryti man iš Berlyno būtų ne lengva, nes 1/ neišsivaizdinu sau, kaip ant greitųjų pasiekti Eitkunus, kad reikalą atlikus asmeniškai ir 2/ kad labai abejoju ar nekti ant greitųjų rasiu prisomnių kaip tatal įvykdyti. Pasilčiau p. Mačiuliui, kad lyg greičiai būtų raginama tuo dalyku ir iš Kauno betar- piei, pav., pasiltau specialiai iš Kauno į Eitkunus autoritetingą as- meni, kuris, tilduos, kaip nors galėtų pagelba mūsų pasiegti policijos smelti į asmenišką kontaktą su ponu Prezidentu. Automobilis sakytas esamo galėtų pasiekti Eitkunus į porą valandų ir nebūtų rizikos pavėluo ti reikalą sutvarkyti. Pridėjau, jog iš savo pusės stangsiuos pasiekti p. Prezidentą telefonu. "r. Mačiulis atsakė, kad bandys mano pasiūlymu pasinaudoti.

4 val. 45 min. paskambino į mūsų Generalinį Konsulatą Karaliau- šiuje ir kalbėjau su p. Turaušku. Pirmavaps jį, jog Prezidentas su generolu Musteliniu yra atsidėg Eitkunuose ir kad yra žūt-but reikalo įtikinti p. Prezidentą, kad grįžtų į Lietuvą, pasiilčiau p. Turauškui tuojau sėsti į mašiną ir vykti į Eitkunus pasikalbėti su p. Prezidentu asmeniškai. Ponas Turauškas atsakė, kad fiziniai jis tokios kelionės negalėtų pakelti, nes jau koletą dienų jaučiamas labai nuvargęs, turis galvos skaudėjimą ir prisibiję, kad skubant neatšiktų su juo ir auto- mobiliu katastrofos. Be to, p. Turauškas reišė abejones ar jis turės pasisekimo, atsižvelgiant nekotijų į asmeniškų santykių su p. Smetona.

Kadangi p. Turauškas, nešitrint mano įtikinėjimų, nesiryšo vykti

į Eitkunus, tai pasiūliau jam, pagal jo paties sugestiją, kad nors pasiskambintų jo rekomenduotam Kybartų Policijos nuovados viršininkui p. Žemaičiui, atstargos karininkui, kad kaip nors pasikalbėtų su p. Prezidentu ir perduotų jam Vyriausybės prašymą grįžti atgal į Lietuvą. Ponas Rurauškus pažadėjo tai atlikti.

Patyrus iš kolektyvų Grenzkomisarox Eitkunoose, kad p. Prezidentas ir generolas Musteikis yra apsiėję nakvynėi Kažkokiame vištybutyje Eitkunoose, kurio telefono Nr. yra 251, apie 5 val. 45 min., po ilgo laukimo ir pakartotinių bandymų su viešbutiu susijungti, pagaliau, pavyko susisiekti betarpiškai su generolu Musteikiu ir p. Prezidentu.

Pirmiausia kalbėjau su generolu Musteikiu, prašydamas jį padėti man p. Prezidentą perkalbėti.

Generolas Musteikis ne tik neapsisėmė tai padaryti, bet, atbulai, pats, daug kartų pasikartodamas, prinygtinai įrodinėjo, kad esą nebuvę kitos išeities, kaip p. Prezidentui ir jam iš Lietuvos pasitraukti.

Generolas Musteikis dėstė sekantius motyvus: Esą nebuvę jokios vilties atsiekti kurio nors pozityvaus susitarimo su Sovietais naujai Vyriausybei sudaryti po to, kai jis pasipriešino generole Raštikiui kandi dakturai į Ministrus Pirminikus. Sovietai kišasi į mūsų valstybės vidaus reikalus ir nesilaiko jų pačių pasirašytų su Lietuva sutarčių. Generolo nuomone, Sovietai siekia mus visiškai paglamžti. Jis turis tikrų žinių, kad p. Prezidento ir jo gvybei grėsiąs pavojus. Šitai generolas pabrėžė įkirai ir daug kartų. Man įsistojant, kad vistiek abu grįžtų į Lietuvą, generolas Musteikis kuč ne isteriškai atsikalbinėjo to daryti negalįs. Sekė duodęs karininko garbės žodį, kad tikrai gręšas jo gvybei pavojus. Jis tik negalįs paraktyti man telefonu duomenų, kodėl jis taip tvirtina.

Pastebėjau, jog sunkiamo momente tenka daugied rūpiatis viso krašto likimu, negu branginti savo asmens gvybę. Pirmiaiau, kad tai yra aukščiausia kiekvieno karininko pareiga.

Generolas, deja, ir toliau tvirtino, kad grįžti Lietuvos negalįs.

Paklausiau, kokios buvo Kaune aplinkybės, kai jis iš Kauno išvažiavo.

Generolas atsakė, kad padėtis buvusi visai pavojinga, nes Sovietų tankai jau visur po miestą važinėję.

Paklausiau, ar jis į ką nors šaudė.

Generolas atsakė, kad to nežino.

Pridėjau iš savo pusės, kad mano žinionis, gautomis iš Kauno prieš valandą laiko, Sovietų tankai ne tik taša, kad generolas apšaido Kauną, į nieką nešaudė, bet ir dabar nešaudo ir kad jokių sušimimų iki šiol iš Sovietų pusės nepastebėta. Padariau išvadą, kad todėl neturiu įspūdie, jog Kaune būtų tokia pavojinga padėtis, kad atgal nebėbutų galima grįžti. Baigdamas, pridėjau, kad iki šiol neikas kitas iš Lietuvos dar nebėga.

Vieni tie mano įtikinėjimai generole Musteikiui nepaveikė: jis tik akiai tvirtino vis tą patį, kad jo gvybei grėsiąs pavojus.

Tuomet pagrašiau, kad paladintų p. Smotoną ir kad es noriu pats asmeniškai su juo pakalbėti. Generolas įkalbinėjo mane p. Prezidento nevaryginti. Jis jau ir be to yra labai nuvaręs ir turis pasisėsti. Atsakai, kad reikalas yra per daug svarbus ir kad turiu Vyriausybės pavedimą, kuri turiu būtinai atlikti. Generolas nenoronis pranešė apie mano prašymą ponui Prezidentui.

Pradėdamas pasikalbėjau su p. Prezidentu, atsiprašiau, kad leidau sau p. Prezidentą pažadinti iš miego. Auškinausi, jog tai padariau turėdamas svarbų Ministro Pirmininko pavedimą.

- Kokio Ministro Pirmininko? - paklausė p. Smotona.

Atsakai, jog p. Merkio ir pradėjau dia pat dėstyti motyvus, įtikinėdamas p. Smotoną, kaip man buvę pavesta, kad grįžtų į Kauną. Įsekiai pabrėžiau, jog Vyriausybė priduođa didžiausias reikšmės tam, kad p. Prezidentas grįžtų, nes jos manyms, padėtis nėra dar visai beviltiška, kadangi Sovietai dar kalbasi ir p. Prezidento buvimas Kaune yra būtinai reikalingas.

Kan šitaip besiškinant, p.Smetona davė man suprasti, kad telefonu blogai prigirdia ir prašė toliau kalbėtis su generolu Mustaičiu, kuris jam viską perduosias.

Atsakiau, kad su generolu jau kalbėjau, bet kad to negana, nes man mano Vyriausybės nurodyta viską perduoti p.Prezidentui asmeniškai ir kad šito pavedimo aš kitaip negaliu. Pažadėjau toliau kalbėti išsiau ir galimai aiškiau.

- Ka jie dar iš manęs nori sėsti ir sergėnčio žmogaus - iterpė p. Smetona, klausydamas mane toliau.

Atkreipiau p.Prezidento atydą į tai, jog jo grįžimas yra dar ir todėl reikalingas, kad patvirtinus generolo Vitkausko atvežta susitarimo projekta, liečiantį Sovietų naujų garnizonų Lietuvoje padėties normalizavimą. Paaiškinau, jog generolas Vitkauskas turėsi su Sovietų kariuomenės išgytavusiu ir Lietuva, vadu, Pavlovu ir kad atsiekė pozityvaus rezultato, kurį Vyriausybė įvertina, kaip ženklų, jog gal bus susidariusis leidėti įvesti į tam tikrus rėmus ir išvengti ko nors dar blogesnio. Jei Prezidentas nusistatytų tuojuo grįžti, tai jo išvykimas būtų galima nuo visuomenės ir Sovietų nuslėpti, pav., aiškinant, kad p. Prezidentas buvo išvykęs iš Kauno į savo ūkį, jei vistiek pasiklystų kokie nors ganėni... Todėl, sakiau, kokių nors vidaus komplikacijų, kurios būtų pavojingos p. Prezidento asmeniui vargu ar galėtų kilti...

Atsakydamas į mano išvedžiojimus, p.Prezidentas aiškino, kad jis abejoja ar būtų premės jam grįžti, nes, pav., Sovietai per daug mišasi į mūsų krašto valdymą, reikėdama pretensijų nurodyti mums kokią turime sudaryti valdžią; kas yra priešinga pačių Sovietų pažadui į mūsų vidaus reikalus nesikišti; antra, Sovietai dar ir tuomet sulaužė pasirašytąjį pėnial spalio mėn. su jais savitarplėnės pagalbos sutartį, kad prisėtė Lietuvai vienšališkai didesni skaičių garnizonų, net nelimituojant kariuomenės kontingento; trečia, supratau, jog p.Prezidentas mano, kad norima jį grąžinti atgal tam, kad jį asmeniškai išdėvus Sovietams. Taisi grąsis jo gyvybei pavojus. Tokiomis sąlygomis jis skaitas, kad Prezidento pareigų pildyti taip, kaip to reikalauja Lietuvos konstitucija, jis nebegalėtų.

Atkreipiau p.Prezidento atydą į tai, kad jam nesugrįžus, gali sukomplicuoti konstitucinė padėtis. Sakiau, kiltų klausimas ar iš viso nebūtų įmanoma sudaryti Vyriausybę, ypač, kad p. Merkys yra demisionavęs ir nešinis, ar Sovietai jį skaitys autoritetingu valdžiai sudaryti. Kraštas tad gali likti be teisėtos valdžios..

- Išvykdamas į užsienį krašto nepalikau be valdžios - replikavo p. Smetona. Toliau aiškino, kad, je nuomone, jokių konstitucinių komplikacijų negali kilti. Konstitucijoje yra 71 str. numatyta, kad Prezidentui dėl kurių norė priešasčių negalint eiti savo pareigų, tas pareigas eina Ministras Pirmininkas. Atitinkamas raštas buvo p. Merkui paliktas. Jei jis ir buvo įteiktas demisiu, tai iš pareigų dar nebuvė atleistas, kol nebūtų susidariusi nauja Vyriausybė. Taisi, p. Prezidento nuomone, p. Merkys visai teisėtai gali pildyti Prezidento pareigas ir Sovietai negali su juo nesikviatyti, jei išviao su mums dar kiek skaitosi.

Sutikdamas, kad tai padėti juridiniu požiūriu keičia, aš leidau sau pastebėti, kad tenka esamos aplinkybėmis reatis ne vien juridiniai argumentais, bet atsižvelgti ir politiniai - psichologiniai. Atkreipiau p. Prezidento atydą į tai, kad je pasitraukimas į užsienį nepaprastai sunkionis Lietuvai aplinkybėmis padarytų į visą mūsų visuomenę begal blogo išpuolė ir būtų pašiam p. Prezidentui asmeniškai kuo nemaloniaučiai komentuojamas. Tai būtų visam kraštui tikras smūgis, kas savo ruožtu dar daugiau pasunkintų jau ir be to labai sunkią mūsų padėtį. Antra, tai duotų Sovietams preteksto statyti byle kokių naujų reikalavimų, išnaudojant sąlytą komplikaciją. Pakartotini prašiau p. Prezidentą teiktis reikalią pergaltoti.

Ponas Smetona pastebėjo dar kartą, kad je nuomone, jokių konstitucinių komplikacijų nėra ir p. Merkys juridiniu požiūriu yra pilnai

legitimuotas tartis ir daryti Lietuvos vardu reikalingus aktus. Atsi-
žvelgdamas mano įsitavimą, jis pažadėjo klausimą dar kartą pergalti-
voti, bet su sąlyga, kad Vyriausybė patieks jam savo argumentus ra-
šiška, kodėl, būtent, ji nori, kad jis būtų nei grįžti, nei iširint
to, kad yra kam jį pavaduoti.

Pažadėjau iš savo pusės apie šį p. Prezidento reikalavimą prane-
šti Vyriausybei, pareikšdamas viltį, kad p. Prezidentas teiksias Vyri-
sybės prašymo atsižvelgti. Tuo pasikalbėjimas su p. Prezidentu buvo
baigtas.

Po to p. Prezidentas perdavė telefono triubelą generolui Mustei-
kiui, kuris, pakartodamas tą, ką jau sakė prieš tai, prisigintai pre-
šė, kad dėčiau visų pastangų paveikti vokiečius, kad nedarytų kliūčių
p. Prezidentui ir jam esmeniškai vykti toliau. Šį kartą pasakė, kad
jo dokumentai esą visiškai tvarkingi. Jie visi turi diplomatinius pa-
rus, ant kurių p. Seehlin padėjo vokiečių vizas. Todėl jiems neapran-
tama, kodėl, perėjus sieną, vietinė vokiečių policija daro jiems kliū-
čių keliauti toliau.

Atsakiau, jog jau esu Ausantui apie taik užmojavęs, būtent, deš-
ruojandiam valdinininkui, bet kad tuo tarpu daugiau nieko negalėsiu
padaryti, kol nepaaiškės Prezidento galūtinis nusistatymas kad dėl
grįžimo į Lietuvą.

Generolas Musteikis bandė save aiškinti, kad negali grįžti,
tauti. Tai buvo stačiai įkiru iš jo pusės. Todėl aš nebemačiau toliau
prasimė ta tema su juo diskutuoti. Užraukdamas pasikalbėjimą, pae-
čiau jam, jog esu labai nustebintas, kad jis vieton padėjus man įti-
kinti p. Prezidentą grįžti į Lietuvą, pats daro man sunkumą Vyriausy-
bės nusistatymą praveisti ir tesitipina vien savis esmeniškai, apie-
dąs kraštą sunkiausiu mums momentu. Po to telefono triubelą padėjau.

Apie 6 val. pranešiau telefonu į Kauną p. Dr. Mačiuliui rezultatus
savo pasikalbėjimų su p. Prezidentu ir generolu Musteikiu. Pabrėžiau
kad Prezidentas griežtai neatsisakė grįžti, žadėjo reikalą pergalti-
voti, bet prašė, kad Vyriausybė išdėstytų rašiška savo argumentus,
kodėl būtina reikalą p. Prezidento grįžimo.

Ta proga Dr. Mačiulis pranešė, kad jis perdavė p. Merkiui mano
nuomonę, kad neprašytume vokiečių pagalbos Prezidentą grąžinti atgal
per sieną. Ponas Merkys su šia nuomone sutikęs. Tuo būdu tenka skaityti
tai reikalą kreiptis į vokiečius atkritasiu.

Pranešiau, jog skambino man p. Lozoraitis, pasiteiraudamas mano
nuomonės ar jau yra atėjus momentas vykdyti instrukciją apie šefo
/suprant p. Ūrbšio/ pavadavimą, apie ką yra numatyta vienoje cirku-
liarinėje telegramoje Pasiuntiniams. Gavau išpuđi, kad p. Mačiulis
suprato apie ką aš kalbu ir atsakė, kad tai perduos aukščiau. Paž-
dėjo duoti atsakymą.

III. Įvykiai Birželio 16 diena.

Apie 11 val. 12 min. kalbėjau telefonu su Kaunu, būtent, p. Bi-
zausku, kuris tuo metu dalyvavo Ministrų Kabinato posėdyje. Išsaku-
si jį 15 posėdžio, patyriau iš jo štai ką:

- 1/ Kadangi p. Smetona, anot p. Bizausko žodžių, pabėgo sunkiu kraštu
momentu i užsienį ir atsisako grįžti, tai Vyriausybė esanti nuta-
rusi, jog jis /Smetona/ tuo pačiu yra atsisakęs eiti toliau Pre-
zidento pareigas.
- 2/ Apie p. Smetonos pabėgimą ir atsisakymą eiti Respublikos Presiden-
to pareigas Vyriausybė nusprendė paskelbti viešai viso krašto ži-
niai. Tai busią padaryta tuojau.
- 3/ Nusistatyta, kad, pasirašiant Konstituciją, Respublikos Prezidento
pareigas laikinai vykdyti perims Ministras Pirmininkas p. Merkys.

Apie tai taip pat skelbiama viešai viso krašto žiniui.
Man pasiteiravus, ar tokiam susitvarkymui nebūs daroma kliūčių
iš Sovietų pusės, p. Bizauskas atsakė, kad tai daroma pagal Konstitu-
cijos nuostatus ir todėl formaliu požiūriu Prezidento pareigų perėmi-
mas ponu Merkiu negali būti kvestijonuojamas.

Nan dar pasiteiravus, kokis yra vidaus padėtis ir kaip vyksta naujos Vyriausybės sudarymas, p. Bizaukas atsakė, kad krašte visur ramu ir kad apie naujos Vyriausybės sudarymą kaip tik tariamasi Ministrų Kabinete.

18 val. 15 min. buvau stalinėkas Ausante pas Valstybės Pasekretorių dr. Woermann'ą, kuriam išdėščiau faktinę įvykių Lietuvoje pusę maždaug šitaip:

Atskridus birželio 15 d. po pietų į Kauną Sovietų Ūks. Rkl. Vice-Komisarui Dekanozovui, sakiau, buvo tikėtasi, kad pavyks greitai surasti priimtina abiem pusėm kandidatą, Ministrus Firmininkus ir kad greitai bus sudaryta nauja Vyriausybė. Ši mano viltis neišsipildė. Pastebėjus Sovietams savo veto prieš generolo Reštikio kandidatūrą, padėtis susikomplicavo. Nors girėdėjau, kad Dekanozovui atskridus į Kauną įvyko pasitarimų, apie kurių sigą, sakiau, detalių nežinau, bet neatsiėkta pozityvus rezultato. Pasitėkėjo tuo būdu galutinai, jog Sovietai per daug kibasi į mūsų vidaus reikalus, nors ir buvo pareiktų metų spalį 10 d. sutartimi pasidėję to nedaryti. Be to, ultimatumo pagalba primetė Lietuvai didesni, negu sakytas sutartimi buvo numatyta, skaičių Sovietų kariuomenės garnizonui, dargi nesutartamui su mumis dėl kariuomenės kontingento didumo. Visa tai reikią, jog Sov. Rusijje sulaužė jos pačios pasirašytą pirmąją metų spalį mėnesį savitarpinės pagalbos sutartį.

Atsižvelgiant tokios padėties, sakiau, kyla mūsų valdžios viršūnėse internacijų pailgūrų skirtumų dėl tolesnės laikyenos. Ponas Respublikos Prezidentas Smetona, skaitydamas tokionis sąlygomis beviltišku dalyku sudaryti naują Vyriausybę pagal Konstitucijos nuostatus ir manydamas, kad grąsia pavojus jo gyvybei, nusprendė pasitraukti iš Lietuvos ir atvykti į Šitkūnus naktį 15 birželio 15 ir 16 dienas drauge su savo adjutantu. Be to, atvyko į Šitkūnus taip pat buv. Dr. Ap. Ministras generolas Masteikis ir jo brolis pulkininkas Masteikis, abu su šeimomis.

Tuo metu, kai Kaune vyko sakytas vidaus krizė, Kariuomenės Vadui generolui Vitkauskui pasiekė susitarti su Sovietų kariuomenės, išgytūvūstos į Lietuvą, vadu, Pavlovu, naujai Sovietų garnizonu Lietuvoje padėšiai normalizuoti. Tatal darė pagrindo Vyriausybei turėti vilties, kad gal dar būtų galima susidariusią, komplikotą situaciją kaip nors normalizuoti, kad išvengus ką nors dar pavojingesnio. Tuo tikiau, sakiau, nan buvo Vyriausybės pavesta dėti pastangų įtikinti Pona Prezidentą, kad grįžtų į Lietuvą. Birželio 16 d. apie 6 val. tuo reikalu kalbėjau si telefona su Pona Prezidentu. Įgygiagrečiai buvo dedamos pastangos tuo padū reikalu ir iš Kauno betarpikiškai. Bet Pona Prezidento perkaibėti nepavyko. Jis, sakiau, matomai, pasiliko prie savo nuomonės, jog paminėtomis aukščiau sąlygomis, krašte valdymas pagal Lietuvos konstituciją pasidarė praktiškai neįsmonomas ir kad jo grįžimas būtų tik bergėdišias statymas su gyvybės pavojun arba rizikavimas būti išduotam Sovietams. Pridėjau nuo savęs, jog ir aš asmeniškai manau, kad tai, kas dabar Lietuvoje iš Sovietų pusės tapo padaryta, prilygata okupacijai.

Ponas Dr. Woermann į minėtą mano palyginimą nerasavo. Gvayau išpūdi, jog ir jis yra panašios nuomonės ir kad Ausantes dėl to neturi man ką pasakyti.

Ponas Dr. Woermann prėsitarė, kad p. Prezidentas laikomas internuo-

tu. Atkreipiau Dr. Woermanno atyda, jog, mano nuomone, internavimas negali būti šias atsitikimas taikomas, nes Lietuva nėra su Reichu jokiuose konflikte ir iki pastatinio momento laikėsi gerų draugingų su Vokietija santykių.

Dr. Woermann iš savo pusės dėl to neoponavo ir tylėjo. Tęsdamas reikalą dėstydamas toliau, pasakiau, jog p. Smetona tuo labiau negalėtų būti internuotas, kad pasikeitė jo teisinė padėtis. Pona Prezidentui išvykus į ušienį ir nebegalint eiti savo pareigų, Lietuvos Vyriausybė, sakiau, nusistatė skaityti p. Smetoną abdikavusiu iš Prezidento vietos. Apie tai, sakiau, bus paskelbta viešai arba net jau yra paskelbta. Tuo būdu juridiniu atvilgiu p. Smetona nebėra Respublikos Prezidentas ir turėtų būti traktuojamas, kaip kiekvienas amuo, iešikąs alylio užsienyje.

Dr. Woermann tuo susidomėjo. Jis pasakė, jog apie tokį skelbimą Ausstatui dar nebuvę žinoma. Žodėjo papagrinėti susidariusią tuo būdu naują padėtį. Pasklausė kas dabar eis "respublikos Prezidento pareigas. Atsakiau, jog pagal Konstitucijos nuostatus Respublikos Prezidento pareigas perėmė Ministras Pirmininkas p. Norikys ir kad apie tai taip pat bus ar jau yra paskelbta viešai.

Užbaigus sąkytų konstitucinių pasikeitimų Lietuvoje dėstymą, paklausiau Dr. Woermanną ar jis galėtų man ką pasakyti į mano vekar /18.VI/ patiekta jam klausimą ar Reicho Vyriausybė skaito reikalinga dėl įvykių Lietuvoje priimti koki nors nusistatymą ir jei toks nusistatymas priimtas, tai koks jis yra.

Dr. Woermann į tai atsakė, kad šiuo reikalu jis negaliu man nieko pareikšti.

Supratau, jog Reicho Vyriausybė nėra linkusi suteikti mums lygus byle kokios pagalbos ir visą tą, kas Lietuvoje vyksta, reaguoti nusiirangia.

Aš tada dar atkreipiau Dr. Woermannu atydą, jog pasigestu nors vokiečių spaudoje kokio nors palankesnio mano kraštui žodžio šiuo skaudūiu mano momentu. Nurodžiau, kad tepastebėjau žinutą "Voelkischer Beobachter" ir kituose didžiuosiuose laikraščiuose, kur paduodamas vien Sovietų nusistatymas, nisko nepasakant apie antroisias, t.y. Lietuvos nusistatymą ir pažiūrą į įvykius. Tai, sakiau, daro įspūdis, jog neišlaikyte nešališkumas.

Be to, pastebėjau klausimą, nejaugi vokiečių visuomenei negalėtų būti idomu, kas dedasi Vokietijos pašonėje? Nurodžiau, jog nesabojau, kad viso pasaulio viešoji opinija pareikš pasipiktinimo dėl Sovietų brutalumą, pavertoto prieš mažą, niskuo neusikaltusią Lietuvos valstybę. Tuo labiau, sakiau, yra man liūdna konstatuoti visišką "Uleichgultigkeit" iš Vokietijos pusės - Vokietijos, su kuria Lietuva stengėsi palaikyti ir pastaruojų laikų turėjo, kaip ir Dr. Woermann patenokarta man pripažino, gerus santykius. Fris ty gerų santykių palaikymo, kaip Dr. Woermannui žinoma, esu ir asmeniškai lygiai prisidėjęs, kartais net perengdamas mano Vyriausybės man duotas instrukcijas.

Paderiau išvadą, kad atsilvelgiant viso to, aš tikėjau, kad nors vokiečių spauda parodys užuojautos ir šiltumo dėl ištikusios mano kraštui nelaimės. Pasiteisindamas, jog nenoriu užkarti Vokietijai parodyti Lietuvą daugiau intereso, aš pastebėjau, jog vis tik skelbčiau, kad toks interesus egzistuoja ir, šitaip manydamas, aš tikėjau, aš siekti ko nors konstruktyvaus. Saltiesas, kuri pastebiu iš vokiečių pusės, parodo, jog esu apvilimas ir kad visos mano iki šiol darytos pastangos buvo bergėdžias dalykas.

Dr. Woermann visą tai tik klausė, bet iš savo pusės nepratarė nei vieno žodžio.

Užbaigus paduotus ankščiau išvedžiojimus, man pasidarė sieloje labai skaudu ir akyse pasirodė keltą ašarų, ką pastebėjo ir Dr. Woermann.

enorėdamas gadinti Dr. Woermannui Upo, atsigrašiau, kad Dr. Woermann nemyrimtų už blogą, jei pasikalbėjimą nutraukiau.

Dr. Woermann atesė, jog jis mane užjaušias, bet nesąs "in der Lage", man ką pasakyti. Pridėjo betgi, kad jis ir toliau mielai su manim kalbėsiai ir bus mano dispozicijoje.

Kiek susimėtęs, aš pasakiau, jog esu jam dėkingas už tokį jo palankumą. Iš savo pusės, sakiau, suprantu, ir Dr. Woermannu padėti, juo labiau, kad, kaip keršijis, žiūriu realistiniai ir į pačios Vokietijos dabartiną situaciją. Šitai supraddamas, sakiau, varžausi ar savo dėkneis bėginėjimas pas r. Woermanną ne perdaug gaisniu jam lauką ir ar visa tai ne bergėdžias dalykas iš mano pusės.

Po šių žodžių nebegalėjau toliau susilaikyti nuo sunkaus vidujinio pergyvenimo. Ašaros pradėjo riedėti viena po kitos. Atistojojus slinkėjau atsiveikinti, kad nors taomi savo žmonišką silpnybę užtašavus.

Dr. Woermann stengėsi mane paguosti. Uždėjęs savo ranką ant mano

peties, mane ramino ir prašė mane kiek šukterėti ir atsikvėpti fotelyje, jo kabineto kampe.

Prašiau Dr. Woermanną sugrąžinti, jog ir aš esu žmogus. Pastebėjau, jog ir Dr. Woermannui buvo šlapis pealkyse. Nuvedęs mane į fotelį, pats atsistojo nuošaliau už kampe, taip kad viens kito nebamatėme.

Sėdėdamas į fotelį, pratarčiau Dr. Woermannui dar girdint, lyg klausimas pats savęs, kodėl mūsų didieji kairynai, su kuriais Lietuva stengėsi sugyventi geruoju, mes skriaudėmė, kai mes jiems nieko pykto nebūme padarę. Nejaugi esame skriaudėmė tik todėl, kad esame maža tauta?

Minutėkittai praėjus, kiek atsikvėpęs, pasiryžau sentimentalumas beigtį. Atsigrąžęs Dr. Woermannui, kad su manim taip atsitiko, su juo atsivėikinau. Pastebėjau, jog ir jis buvo nemažai susijaudinęs, nors šlapis jis yra labai išlaikytas ir kietas.

15 val. 30 min. susijungiau telefonu su Kauna. Nepagavęs UEs.Rkl. Min-je kurio nors iš direktorių, padiktavau apie pasikalbėjimą su Dr. Woermannu kanceliarijos viršininkui p. Švelnikui, kuris padarė sau pažymėjimą. Pranešiau p. Švelnikui štai ką:

- 1/ kad apie Lietuvos Vyriausybės skelbimą, kad p. Smetona, kaip išvykęs į užsienį, skaitomas iš Respublikos Prezidento pareigų pasitraukusiu esu pranešęs Dr. Woermannui,
- 2/ kad taip pat esu pranešęs, jog Respublikos Prezidento pareigas laikinai eiti yra perėmęs Ministras Pirmininkas p. Merkys, ir
- 3/ kad klausiau Dr. Woermann er Reicho Vyriausybė skaito reikalinga priimti arba jau yra priėmusi koki nors nusistatymą ir kad Dr. Woermann į tai man atsakė, jog tuo klausimu jis negalis man nieko pareikšti.

Be to, pranešiau p. Švelnikui, jog esu atkreipęs Dr. Woermannui atidumą į tai, kad užtikau vokiečių spaudoje žinučių, kur paduodamas vien tik Sovietų Standpunktas ir kad pasigirstų žinučių, kur būtų paduodamas mūsų nusistatymas ir pavaizduotų faktina padėtis Lietuvoje. Bėkiau, jog tatei padariau tikslu pažymėti, jog vokiečių spauda nerodo bešališkumo, juo labiau, kokio nors šiltesnio šodžio Lietuvai šiuo sunkiu momentu.

Norėjau dar pasisiškinti, kodėl aš toki klausimų stačiau, bet p. Švelnikas davė man suprasti, jog pas mus jau esama Exoriet'o... (?)

Šia proga šia paduodamas p. Smetonos rašto p. Merkiui eiti Respublikos Prezidento pareigas tekstas, p. K. Škirpos asmeniškai nusirešytas nuo originalo pas p. Merki 1940 metų birželio mėn. pabaigoje, lankantis p.K.Škirpai Kaune ir su p. Merkiu pasirašius.

Pirmasis ekzempliorius.

Ponui Ateargos Pulkininkui Leitenantui Antanui MERKUII.
 Man suողgalavus, randamasis Lietuvos Konstitucija (Str. 91),
 prašau Tamatą pavaduoti mane Respublikos Prezidento pareigoje.
 Kaunas, 1940 m. birželio mėn. 15 d.

pas. A. Smetona
 Respublikos Prezidentas

pas. A. Merkys
 Ministras Pirmininkas

Rašto Nr. 751.
 (dviem ekzemplioriais)

Kaunas, 1940 m. birželio 27 d.

P r e m e r i a

Lietuvos Pasiuntinio Berlyne pranešimas pp. Užsienių Reikalų Ministeriui ir Generaliniam Sekretoriui birželio 26 d. 18 v.

1. Vokiečių politikos, kaip ir nacių Partijos, vadinamo pagrindinis kum bruožas yra nepaprastai konsekvencija. Užsibrėžęs kokį nors didelį tikslą, vokiečiai visus kitus tikslus atideda į šalį ir siekia pagrindinio tikslo visomis priemonėmis ir metodais, be jokių kompromisų. Gyvenimo faktai šią vokiečių politikos konsekvenciją nepaprastai vaizdžiai rodo. Užtenka prisiminti Vokietijos atsigrąžinimo pravedimo būdą, Austrijos Anschlussą, Sudetų problemą, Čekoslovakijos valstybės likvidavimą ir pagalinizavimą karą su Lenkija, iš kurio išsivystė Europos karas. Pirmai, ruošiant smūgį prieš Lenkiją, vokiečių politika dėjo visų pastangų, kad tuo metu kuriamą anglų koaliciją būtų galima išsproginti ir Lenkiją izoliuoti. Jiems, kaip žinoma, ši kartą nepasisekė: iš lenkų-vokiečių karo išsivystė Vokietijos karas su Anglija ir Prancūzija. Remiantis šita eventualuma, vokiečių politika turėjo tą pasisekimą, kad jei pavyko neutralizuoti nors Sovietų Rusiją, pasirašant su šia pastarąja nepuošimo paktą. Šitos vokiečių politikos pagrindu buvo padėtas gilus strateginis apskaičiavimas: laimėti rytuose galimai daugiam laikui, kuris Reichui buvo reikalingas pasiruošimams ir karo operacijoms prarasti Europos Vakaruose.

2. Slidensiu, kada padėti galima įvertinti ne vien pasirašant lozungais samprotavimais, bet ir gyvenimo faktais, tenka konstatuoti, jog Europos Vakaruose Vokietija yra atsiekusi labai didelių militarinių laimėjimų, kurie savo ruožtu jau dabar nepaprastai sustiprino ir Vokietijos politinį svorį. Militariškai imant, galima sakyti, jog Prancūzija de facto jau yra išvesta iš rykiuotės: karo veiksmams su Prancūzija baigti ir Prancūzija atiduoda ginklus. Galimas dalykas, kad Prancūzijos Imperijos ribose, ypač kolonijose, dar gali reikštis Sen ir ten pastiprinimo, kuris būtų daugiam lokalinio pobūdžio ir bendrai militarinei konsteliacijai didesnę reikšmę neturėtų, ypač jis neturėtų reikšmės, kuri galėtų lemti visiškai tolesniam militarinių įvykių raidai iki galutinio Vokietijos laimėjimo ir prieš Angliją. Vienintelis dalykas, kuris vokiečiams galėtų sudaryti sunkumą, tai Prancūzijos karo laivynas. Bet esmėsiais žiniomis (kadangi karo paliaubų sąlygos dar visiškai nepaskelbtos), Prancūzijos karo laivynas būsiąs nuginkluotas ir internuotas kurios nors neutralios valstybės uostuose, greičiausiai, Ispanijos uostuose, vienas karo metų. Jei atsidūrė to laivyno vienetai, nesišaukiant su maršalo Petaino vyriausybės įsakymais, pasiduoję Anglijos dispozicijai, tai vargu ar jie begalėtų suvaidinti didesni vaidmenį. Taip pat Berlyne nemanoma, kad galėtų turėti didesnę reikšmę ir prancūzų nacionalinis komitetas (kai kas jį vadina prancūzų emigrantine vyriausybe), susikūrus Londone su gen. de Gaulle prielaidoje. Vokiečių oficialiniai sloukšniai šiurpi ir tai, kaip ir prancūzų desperacijos reiškiniai. Kad angliai gen. Gaulle sudarytą komitetą pripažįsta ir kad jie, be abejoj, džiaugtųsi, jei prancūzų karo laivyno dalis, o taip pat ir prekybos laivynas, uždilikas tolimose jūrose, pereitų Anglijai, tai vokiečiai tame nieko ekstraordinariško neišgirdo: skaito, kad tai tėra nuotrupos, jau labiau, kad karo patyrimas parodė, jog karo laivynas, atsisveglint ir dabartinės karo aviacijos galia, iš viso yra žymiai didesni mastojas savo militarinės reikšmės, kokios turėjo praityje.

Bendrai tariant, vokiečiai skaito, kad Europos Vakaruose beilko jiems tik vienas priešas - Anglija.

3. Perspektyvos rugalėti Angliją. Militariniu atžvilgiu vokiečiai skaito Angliją atsilikusią ir toliau tebeskaito dabar. Tą, ką Anglija militariniu atžvilgiu buvo paruošusi ir turėjo, stodama į karą, ji iš dalies jau yra sunaudojusi: ekspedicinius korpusus, kurie dalyvavo karo operacijose Flandrijoje ir kuri vokiečiai įvertino, kaip pirmos rusišos karinė pajėgos, jau nebeegzistuoja. Visa kita, ką Anglija pas save suorganizavo karo bėgyje ir toliau tebeorganizuoja, vokiečiai laiko improvizacine kariuomene, nepakankamai apmokyta, su kuria anglams būtų riziku-

Kinga intis aktyvių veiksmų ir iniciatyvos prieš Vokietiją. Juo labiau, anglai neturi galimybės sausumos kariuomenės pagalba pulti Vokietijos, nes tai yra susijęs su desantu, kuris, bešrai pasiekus, yra labai sunkiai pravedama operacija ir neturi šanų pasisekimi, jei krantai, kur tokį desantą norima padaryti, yra afektiniai ir emergin-gai geros kariuomenės ginami. Netenka abejojti, jog vokiečiai sugėbės savo krantus apginti. Vienintelė priemonė, kurios pagalba Anglija gali leisti sau iniciatyvos veiksmams prieš Vokietiją, lieka karė aviacija. Bet Prancūzija išėjus iš rykiuotės, oro pajėgų parsvara yra absoliutiškai vokiečių pusėje, ypač jei priimti dėmesia dar ir Italijos aviacija. Į anglų viltis gauti didesni kiekį lėktuvų iš Amerikos ir dominijų vokiečiai žiuri tik kaip į savąs ramina. Skaito, kad artimiausiu laiku anglai gal ir galėtų susilaukti kokių 2000 lėktuvų, bet jei tiek lėktuvų anglai iš Amerikos ir dominijų tikrai gautų, tai vis tiek oro pajėgų santykio tai nepakeistų.

Vienu žodžiu, vokiečiai skaito, kad Anglija likusi viena aktyviems veiksmams prieš Vokietiją nebėra pajėgi ir tegali leisti sau defensyvinį veiksmo būdą.

Atsižvelgiant į sukščiau apibudintą anglų militarinę padėti, kurią vokiečiai yra linkę laikyti beviltiška, buvo tikėtasi, jog Anglija paseks Prancūzijos pavyzdį ir paprašys taikos. Tai, kad anglų vyriausybės atsakingi asmenys padarė griežtą pareiškimą, jog Anglija nesama pasiroti, vokiečių oficalūs asmenys miškino sau tuo, jog Anglija norėjo 1/ paveikti Prancūzija, kad ši nedarytų separatines taikos ir 2/ jei Prancūzija vis dėlto ryktųsi pasirašyti su Vokietija karo palicubus, tai kad nors palengvintų Prancūzija išsiderėti iš Vokietijos lengvesnes paliaubų sąlygas. Vokiečiai tikėjosi, kad, pasirašius Prancūzija karo paliaubų sutarti, Anglija laiko negais ir iš savo pusės sieks paliaubų. Prieš keletą diemų patikrinus Auswaertiges Ante, ar nesama kokių nors ženklų, jog Anglija paprašys taikos, man vieno aukšto ir atsakingo vokiečių pareigūno buvo pasakyta, kad tuo tarpu jokių panašių ženklų iš Anglijos pusės neausilaukta. Kitas Auswaertiges Ante aukštas pareigūnas birželio mėn. 25 d. pareiškė man, kad artimiausiomis dienomis tenka laukti predžios veiksmų prieš Anglija. Vokiečių nuomone, anglai laikosi tokios taktikos: Churchill vyriausybė, užkomentavusi kuo griežčiausiai pasiryžimą tęsti karą toliau, kad ir be Prancūzijos, negali tuojuo pat paprašyti taikos, kadangi anglų viešoji opinija, kuri anglų politikoje turi didelio svorio, tokio staugus iš vyriausybės pusės pasukimo nesuagratų ir jo psichologiškai negalėtų suvirškinti. Reikalinga, kad pati anglų vyriausybė pajustų vokiečių ginklų, ypač aviacijos, afektinumą. Kitais sakant, pamatytų sav o akimis rezultatus didesnės vokiečių aviacijos puolim. Tai, kad šiuo atžvilgiu buvo padaryta iki šiol, esą buvo tik limituoti puolimai iš oro. Dabar gi, kada visos vokiečių oro pajėgos yra laisvos ir gali būti, be to, sustiprintos italų aviacija, tikimasi, jog bombardavimas Anglijos uostų privers anglų vyriausybę ir visuomenę suprasti tikrąją realią padėti, kurioje Anglija nūnai yra patekusi. Taigi, tikimasi, kad po vieno kito didesnio bombardavimo pati anglų viešoji opinija ras priemonių arba pakeisti Churchill vyriausybę, arba ją pešia puskatinti paprašyti taikos. Priešingu atveju, bombardavimai iš oro, pavadinimų laivų veiksmams, rink n.t.yras ir t.t. bus tuo toliau, juo daugiau sustensyvinami, su-damant anglų uostus, aerodromus, karo industrijos centrus ir atker-dant Anglijos sunisiekimo kelius su dominijomis ir kolonijomis. Ka-dangi anglai pagal savo būdą yra žmėnės praktiški, tai vokiečiai tik-tisi, jog iki galutinio Britų salų sunaikinimo nebūs prileista ir su Anglija bus padaryta taika.

Šia proga paminėsiu vartą pažymėjimo Hitlerio interviu duota, vienas Amerikos žurnalistui birželio pirmoje pusėje. Per šį interviu Hitleris pasakė, kad Vokietija 1/ nesiekianti sunisikinti Britų imperijos, o tesiekianti priversti Anglija pakeisti dabartinę vyriausybę, privedudnią prie šio karo, ir 2/ grąžinti sau kolonijas, kurios

geniau priklausė Vokietijai ir Versalės sutartimi iš jos buvo atimtos. Šis interview, kaip iš vokiečių pusės, taip ir akredituoti Berlyne diplomatinio korpuso buvo suprantas ta prasme, jog Hitleris ištiesė Anglijai ranką, teikdamas angliams progą baigti karą kompromisu.

Pagal žinias, gautas iš neoficialių šaltinių, yra dar ir kitos motyvos, kodėl Anglija dar nesukubo pradėti veikos. Spėjiojama štai kaip. Kiek yra žinoma, jau prieš kelintą savaitį angliai dėjo pastangų susitarti su Sovietų Rusija, tvirtinama, kad pavykų pasiekti kažkokių politinių rezultatų. Anglai esą padarę Sovietams didelį koncesijų tūrė šių valstybių susikalon, būtent, Lenkijos, Fėbaltijo Kraštų, gal ir Rumunijos. Tikslas viso to - būt būt supiudyti Sovietų Rusiją su Vokietija. Kad tokių tikslų Anglija siekė, man buvo nemaloni patvirtinta ir iš atakingų Auswärtiges Amte pareigūnų pusės. Minėta anglų pastanga komentuojuose ta prasme, kad Anglija norėtų palengvinti savo padėtį: įvėlus Sovietų Rusiją į karą su Vokietija ir kad visa vokiečių militarinė mašinerija būtų nukreipta į Rytus, pašalin (Anglijai) su Vokietija sudarius taiką. Kadangi šios žinios šaltinis nėra oficialus, tai šį komentarą šia paduo du be rezervų. Antra, nepaaiškėjo, kaip į sąlygtą anglų kombinacija būtų nukreipta į Rytus, pašalin (Anglijai) su Vokietija sudarius taiką. Kadangi šios žinios šaltinis nėra oficialus, tai šį komentarą šia paduo du be rezervų. Antra, nepaaiškėjo, kaip į sąlygtą anglų kombinacija būtų nukreipta į Rytus, pašalin (Anglijai) su Vokietija sudarius taiką. Kadangi šios žinios šaltinis nėra oficialus, tai šį komentarą šia paduo du be rezervų.

Kaip ten bebūtų, vokiečiai skaito, jog pagrindines kautynes Vakarų Europoje, t.y. išvedus Prancūziją iš rikiuotės, jie yra laimėję ir kad belieka tik antraeiliai veiksmai, kurių tikslas perblokti Angliją. Jie tiki, kad Anglija, kažkas konkrečiaišiai Britų salas, jiems pavyks ir gana greitai perblokti. Jei karas vis dėlto užsitęstų, tai, gal but, kur nors kolonijose, ko vokiečiai ypač ypatingai neprišibijo, nes kolonijiniai karai, nors dažnai ir ilgai užsitęsia, tačiau didelėms valstybėms nėra nepakeliamas našta.

4. Ar karas persines į Rytus? Šio pro memoria pradžioje buvo akcentuotas vokiečių politikos konsekvenciskumas. Buvo nurodyta, kad, pradėtas karą prieš Lenkiją, vokiečiams pavyko neutralizuoti Sovietų Rusiją, pasirašant su šia pastarąja nepuolimo paktą. Strateginė mintis šia buvo labai aiški: būt būt išvengti karo dviejų frontais, t.y. Vakaruose ir Rytuose. Nors karas su Anglija šiandieną dar nebaigtas, tačiau, jei vokiečių viltys išsipildytų, t.y. jiems pavyktų artimiausioje ateityje nugalėti Angliją arba pasirašyti su ja kompromisingą taiką, atrodo, kad minėta vokiečių tezė būtų realizuotis.

Ar galutinai laimėję karą Vakaruose, vokiečiai pasuka į Rytus, šiandien apie tai galima tik spėlioti.

Oficiali vokiečių politika toliau tebesilaiko gerų santykių su Sovietų Rusija. Pasakysiu dar daugiau, tų santykių buvimas dargi demonstratyviai kiekviena proga gubrinamas, aiškintam, kad tarp Vokietijos ir Sovietų Rusijos esama didelio interesų bendrumo, pavyzdžiui, kad abi šios šalys papildė viena antrą tikslą, kaip tai buvo išreikšti pasirašytose tarp šių dviejų šalių toki siskundisose Učinio kolaboravimo ir prekybos sutartyse. Taigi, formaliai imant, nėra pagrindo itarimui, kad Vokietija šiuo metu ruošiasi pulti Sovietų Rusiją. Šia proga tenka pastebėti, jog ir militariniuose srityje nematyti faktų, iš kurių būtų galima šiandieną padaryti pagrįstų išvedų, kad Vokietija oficialiai tvirtintų vieną, o praktiškai darytų visai ką kitą: tiesa, buvo konstatuotas požymtinių jėgų buvimas lenkų gen. gubernijoje. Pagal neoficialines žinias esą gen. gubernatūroje (plius Suvalkija ir Rytų Prūsija) sutelkta apie 24-26 divizijos. Pastaruoju laiku esą į šią sritį būvę permesa dar kelios divizijų. Jei šios žinios ir būtų tikros, tai, mano nuomone, iš to dar nesieks išvada, kad kalbamos divizijos būtų skirtos aktyviems veiksams prieš Sovietų Rusiją, kadangi tokia kariuomenė būtų per maža, kad ką nors rimtesnio padarytų. Graižiausia, tai bus tik sąaugo elementai prisidengti iš Rytų pusės. Kol nekonstatuojame didesnių kariuomenės jėgų permesimo iš Vakarų į Rytus, būtų per anksti užsinti spėliojimais, kad Vokietija ruošiasi išplėsti karą į Europos Rytus. Visiškai priešingai rodo neoficialios žinios. Iš privatinų pasikalbėjimų su samaniškais paštamais, kiek civiliniais, tiek ir kariais, kurių aš

kurių aš turia iš senesnių laikų, susidaro tvirtas įspūdis, kad Europos Rytai nėra išbraukti iš naujų partijos politinės programos, t.y. kad "Mein Kampf" evangelija ir toliau pasilieka visoje savo galioje, kiek tai liečia Europos Rytus. Patsiškai įvertina vokiečių planus ir kitą Berlyne skredituotieji diplomatinių misijų šerai, su kuriais man yra tekę pastaruosiu laiku kalbėtis. Šiuo atžvilgiu yra būdingas prisiminti p. Rosenbergo, p. Dr. Ley, p. Dr. Megerle ir p. Willi Baere straipsnius, idėtas V.11-14 d. "Völkischer Beobachter", "Der Angriff", "Berliner Botsenzeitung", "Deutsche Allgemeine Zeitung". Pastebiu, jog p. Rosenbergas ir p. Dr. Ley yra Reicho ministrai, p. Dr. Megerle yra "Berliner Botsenzeitung" diplomatinis korespondentas, turi nuolatini darbe kambarį suswaertigos Aste ir yra artimas pažiam Hitleriui asmuo. Tuose straipsniuose atskleidžiamos pagrindinės linijos to, kaip vokiečiai veiduojami Europos pertvarkymų, laimėję karą. Pažymiu, kad nepasirūstai ir Europos Rytai. P. Baer taip ir akcentavo: pagrindinė vokiečių ekspansijos į Lebenraumo kryptis buvusi ir tebėsa Europos Rytai. Angli su prancūzais, užsistodami už Laekijų, padarę didelę klaidą, kad sukliudę vokiečiams siekti savo tikslų Rytuose. Jei tos "klaidos" nebūtų padarę, tai Europos Vakarai būtų galėję iki šios dienos pasilikti ramybėna. Nors p. Baer expressis verbis nepasako, kad, beigus karą Vakaruose, Reichas vėl staigras į Rytus, bet straipsnio hendra tendencija ir tonas duoda suprastį, kad tikrai taip gali būti. Kadangi vokiečių apanda yra diriguojama iš viršaus ir joje niekas negali tilpti, kad nebūtų priimta pašiai Reicho Vyriausybei, tai į kalbamus straipsnius tenka atkreipti rimto dėmesio ir nežiūrėti į juos vien kaip į straipsnius, turinius tik propagandinių tikslų. Pažymėtina, kad tie straipsniai tilpe vokiečių spaudoje kaip tik tuo metu, kada didieji kuro veiksmai Vakaruose vos tik buvo prasidėjęs ir daug kas nė nesivaidavo, kad Vokietijai Vakarų fronte pavyks taip greitai laimėti. Apie minėtus straipsnius esu savo laikui parašęs specialų reportažą.

Be to, pažymėtina, kad Berlyne cirkuliuoja daugybė gandy apie numatomą Europos pertvarkymą. Miniu, kad net esąs jau paruoštas naujas Europos žemėlapis. Apie tuos gandy, į kuriuos diplomatinio korpuso nariai žinai ne vien kaip į gandy, bet teikia jiems reikšmės ir žiūri juose vokiečių tikrųjų tikslų atspindį, taip pat esu savo laikui Užsieninių Reikalų Ministerijai parašęs reportažą, todėl šia nekartoju.

P. Generalinio Sekretoriaus paklaustas, ar karas Vakarų Europoje Vokietijos neuvertigino ir ar ji begalbtų artimiausioje ateityje leistį sau didesni užsimojimą prieš Europos Rytus, aš aiškinau, jog neturiu įspūdžio, kad Vokietija jau įsustęsi pavargusi. Priešingai, reiškiu nuomonę, kad, atsivėlgiant į didelius militarinius laimėjimus, nuotaike visų vokiečių yra labai pakilusi. Be to, pastebėjau, kad karas buvo labai trumpas ir vargu ar išsėmė vokiečių jėgas. Žymį dalis vokiečių mobilizmtų jėgų dar iš viso nebuvo itrauktė į karą. Vokiečiai, nepaisydami, kad Europos Vakaruose jiems pavyko pasiekti lemiamų laimėjimų, toliau tebeaukia rezervistus, kuriuos naudoja ne tik kariuomenės daliniams fronte papildyti, bet ir naujoms kariuomenės vienetais formuoti. Užpakaliniai garnizonai visoje Vokietijoje tebėra pilni kariuomenės, kuri intensyviai mokoma, ginkluojama ir ruošinama. Kadangi veiksmams prieš Angliją milijoninių armių, mano manymu, būtų reikalinga, tai savaine kyla klausimas, kodėl vokiečiai toliau tebeobilizuojami. Kiek vokiečiai turėjo nuostolių žmonėms, yra vokiečių pasakę. Kadangi karo įvykiai šje šabo greitumu, tai, žiūrint į tą problemą pasiremusiant karo istorijos patyrimais, galima prielinti, jog tie nuostoliai ypatin gal dideli negalėjo būti, bent tiek dideli, kad būtų buvę reikalingi daryti papildomų mobilizmtų.

Dėl technikinių priemonių ir ginklų susinaudojimo aiškinau, jog vokiečių kuro industrija yra tiek galinga (paėmus Vokietijos karo indutriją plius Čekijos, Lenkijos, Austrijos ir dabar plius Norvegijos, Olandijos, Belgijos ir iš dalies gal Prancūzijos), kad materialiniai nuostoliai, kaip jie nebūtų buvę dideli, vokiečių kuro vadovybės galė-

jo būti papildyti karo bėgyje. Žaliavų klausimas faktiškai taip pat išsprendė, nes Vokietija dabar gali laisvai disponuoti Norvegijos, Belgijos ir net pačios Prancūzijos žaliavų išteklinis. Išsprendė ir benzino klausimas, būtent, dėl šių priežasčių: 1/ Vokietijai pavyko užgrobti Norvegijoje, Danijoje, Olandijoje, Belgijoje ir Prancūzijoje didelių benzino atsargų, kurių, kaip karo specialistai tvirtina, vokiečiams esą beveik užteikė karo veiksmams prieš Prancūziją; 2/ labai sultoningai sintetinio benzino gamyba; 3/ pirmai vokiečiai buvo išsuderinę gauti iš Rumunijos 1,5 milijono tonų benzino ir šitos normos ligi 5. m. balandžio mėnesio dar nebuvo sunaudoję, t. y. atsigabėję iš Rumunijos dėl transporto priemonių stokos. Nežiūrint to, šioms metams per prekybos derybas vokiečiams pavyko gauti iš Rumunijos pašarą, jog patūpinas Vokietijai kitą 1.500.000 tonų.

5. Įstojus Italijai į karą ir nutukus susisiekimui tarp Rumunijos ir Anglijos (per Vidurinio jūrą), visas benzinas, kuris buvo pašadėtas anglams, būnai stitenukė Vokietijai. Charakteringa tai, kad patys rumunai, neturėdami kur dėti paruoštą anglams benzina, pasiūlė ir prašė vokiečius, kad jie perstatų jį. Kad vokiečiai neturė sunkumų dėl benzino, patvirtina dar ir tas faktas, kad jokių naujų suvaržymų benzinui vartoti krašto viduje nebuvo įvesta, be suvaržymų, kuris buvo padaryti karo pradžioje. Autobusai, sunkvežimiai, lengvieji automobiliai toliau važinėja, kaip buvo seniau. Jei būtų įvestas benzino stoka, tai, be abejojimo, vokiečiai tuojau būtų įvedę naujų ir labai grieštų suvaržymų civilinės motorizacijos srityje, privėsdami gyventojus ir firmas susisiekitomis priemonėmis, nei automobiliais.

Taip pat neįvesta jokių naujų suvaržymų maisto ir prekių srityje. Vokiečiai, suprاندami savo padėtį, sąlytus suvaržymus įvedė nuo pat pirmos dienos, kuriai pasidėjus, ir nuo to laiko maisto ir prekių konservavimo srityje jokių pakeitimų dar griežtesnio taupymo prama neįvyko. Našdaug tokios pat, kaip buvo karo pradžioje, pasiliko kainos už prekes bei maistą. Nes parodo, kad maistas ir prekių srityje kokie nors kritės, metyti, irgi nėra, išskyrus tik prekių rūšies pablogėjimą, nes daug kar naudojami visokie orzakai.

Padariau bendrą išvadą, kad tiek militariniu, tiek ūkiniu atžvilgiu Vokietija, mano nuomone, dar nėra karo nuvarginta ir kad todėl netenka leukti iš šios pusės pakankamą atsilgimą, kurie galėtų priversti vokiečius susilaikyti nuo bet kurių naujų didesnių politiška militarinių tikslų, jeigu Vokietija iš tikrųjų jų turi. Priešingai, aiškiau, jog ir man atrodo, kad laisvėjus karą prieš Prancūziją ir Izoljavus Anglija, Vokietijos padėtis ūkiniu atžvilgiu žymiai pagerėjo, palyginus su tuo, kas buvo karo pradžioje. Pagerėjo ta prama, kad Vokietijai prieš blokada pasidarė visiškai nebeefektinga, bent kiek tai liečia vienus reursus, kurie yra i rytus nuo bendros linijos: Norvegija, Danija, Olandija, Belgija, na dabar ir Prancūzija. Vokiečiai jau prieš karą, tvirtino, kad eventuali blokada jiems nebepaveikings ir kad jie, prisimindami 1914-1918 metų karo patyrimus, sąlytus eventualumai yra pasiruošę iš ankato. Tai man pasakė pats Reicho Užsienių Reikalų ministeris per vieną privatų penikalbėjimą pr. a. gegužės mėn. vieną vaišių progą. Jis tvirtino, kad ilgo karo Vokietija nebijanti. Jei kares esą užsitęgtų 5-7 metus arba net ir iš metų, tai Vokietija vistiek blokados pagalba nebūianti perbloktas. Jis man tada nepasakė, kaip, būtent, užblokuodami ar pūindami savo globon (susitarimu su ūkiniomis valstybėmis ar atšaliai jėga) vienus medžiaginius reursus, kurie yra i rytus nuo linijos - Norvegija, Danija, Olandija, Belgija, Slegfrido linija, Šveicarija ir Vokietijos sąjungininkė Italija. Žiūrint dabar atgal i netolimą praetit, tenka konstatuoti, kad ši teorija tapo realybė. Tai jaušia visi Vokietijos kairynai, jų tarpe ir mes, Lietuva.

6. Vokiečių nusistatymas Pabaltijo atžvilgiu. Dėl įvykių Pabaltijo valstybėse vokiečių oficiali politika yra labai rezervuota. Oficialus atžvelgimas pastaruoju metu mums ne kartą davė suprasti, jog jie skaito, kad pastarieji įvykiai Pabaltijo valstybėse Reicho interesų šioje srityje ne apaliesia. Atitinkamai tų įvykių atžvilgiu laikosi ir vokiečių spauda. Joje paduodamos tik sešios žinutės apie kalbamus įvykius, be jokių komentarų ir be mažiausio šiltesnio žodžio Pabaltijo kraštų požiūriu. Todėl netenka bent šiuo metu laukti iš vokiečių pusės bet kokios reakcijos prieš Sovietų Rusijos ištvirtinimą Pabaltijy. Bet tai yra oficialioji vokiečių politika. Ką vokiečiai turi galvoje ir ar iš viso ką turi Pabaltijo atžvilgiu, to niekas nežino, išskyrus Reicho viršūnes, kitaip sakant, patį Hitlerį. Asmeniškai gi manau, kad vokiečiai į įvykius Pabaltijy nežiūri kaip į dalykus, kurie Vokietijos interesų šioje Europos dalyje nepaliestų. Siandieną, kada Europos vakaruose kares dar nėra baigtas, vokiečiams mano nuomone, nėra jokio išskaištievisio susiginėyti su Sovietų Rusija dėl Pabaltijo valstybių. Todėl jie ir tyli, sešiai registruodami žinomas ir mums palietusias įvykius. Vokiečiams, mano manymu, daugiau rūpi padėtis Balkanuose, kadangi jiems svarbu, kad neišspruktų iš jų dispozicijos Rumunijos benzino šaltiniai. Jei kiltų kurių nors komplikacijų Balkanuose, pavysėdžiai, dėl Besarabijos klausimo, tai reiktų laukti iš vokiečių pusės realios reakcijos, kurios išsivystymas, be abeje, atspindėtų ir Pabaltijy.

Berlynas, 1940 m. liepos 1 d.

Slaptai
Asmeniskai

G a u n a:

- 1/ Ponas Dr. J. Šaulys, Berne,
- 2/ Ponas St. Lozoraitis Romoje,
- 3/ Ponas P. Klimas Clement-Ferrant,
- 4/ Ponas Balutis Londone

APŽVALGA PADĖTOS ĮVYKIMO.

I. Apie Prezidento išvykimą į užsienį.

Pagrindine prieštastini p.A.Smetonos išvykimo į užsienį buvo ta, kad rusams pradėjus perdaug kištis į Lietuvos vidaus reikalus, diktuojant kokią turėtumė sudaryti naują vyriausybą, nors rusų krašto valdymas pagal Konstituciją pasidarė praktiškai nebeįmanomas. Tai galutinai paaiškėjo, kai Sovietai atmetė generolo Raštikio kandidatūrą į Ministrus-Pirmininkus. Ponas Smetona apšleido Kauną birželio 15 d. naktį /jei neklystu, apie 25 val. 30 min./ . Išvykdamas paliko p. Merkuii sekandio turinio raštą:

Pirmasis egzempliorius.

Ponui

Atsargos Pulkininkui Leitenantui Antanui MERKUII.

Man suagalavus, rėndamasis Lietuvos Konstitucija (Str. 71), prašau Tarsu pavaduoti mane Respublikos Prezidento pareigoje.

Kaunas, 1940 m. birželio mėn. 15 d.

psir. A. Smetona
Respublikos Prezidentas
psir. A. Merkys
Ministras Pirmininkas.

Rašto Nr. 751.

(dviem egzemplioriais)

Padauto sukščiau rašto tekstas nurašytas nuo originalo, kuri laiko pas save p. Merkys.

Iš rašto teksto saka, jog p. Smetona iš Prezidento pareigų neachdi-kevo ir jas tik laikinai pavadė citi Ministrui Pirmininkui.

Ponui Smetonai atvykus į Eitkinus naktį iš 15 į 16 birželio, buvo dedama pastangų prikalbėti jį, kad grįžtų atgal, nes buvo manoma, kad 1/ Sovietai gali nesiskaityti su p. Merkui, kaip einandis Prezidento parei-gas, priekabinant prie fakto, jog p. Merkys buvo dekadionavęs kaip Ministras Pirmininkas; 2/ buvo manoma, kad p. A. Smetonos išvykimas bu-vo per greitas; 3/ buvo kilę iliudijų, kad p.A.Smetonai nepasišalinus, gal būtų buvę lengviau sudaryti kiek geresnę naują vyriausybą, nors ir skeitantis su spaudimu iš Sovietų pusės. Misiija prikalbėti p.Smetoną grįžti buvo pavesta Lietuvos Pasituntiniui Berlyne, p.Škirpai, kuris tuo reikalu kalbėjosi su p.A.Smetona birželio 16 d. apie 8 val. ryto. Lygia-greičiai buvo pasiųstas į Eitkinus p. Galvanauskus ir matėsi asmeniškai su p.Smetona. Bet tos pastangos tikslu nepasiekė. P.A.Smetona grįžti atgal nesutiko.

Tokiolis aplinkybėmis ir kad užkirtus galimybą Sovietams kvestio-nuoti p.Merkio teisėtumą citi Prezidento pareigas, buvo p.Merkio Vyriau-sybės nuspręsta apie p.A.Smetonos išvykimą į užsienį paskelbti viešai, skaitant,, kad p.A.Smetona yra tuo pačiu iš Prezidento pareigų pasitrau-kęs ir kad pagal Konstituciją sakytas pareigas perima p.Merkys, kaip Ministras Pirmininkas.

II. Pono Justo Paleckio Vyriausybės sudarymas.

Paminėtu punkte I būdu užstūlavus Prezidento išvykimą į užsienį, sekantis iš eilės reiklmas buvo sulipdyti naują vyriausybą. Dėl jos su-darymo ilgų šerybų su Sovietais vesti nepriėliėjo, nes Ponnickovas jau-turėjo paruošęs naują Ministrų Kabineto nartų sąrašą, kuriame buvo nu-matyta:

Paleckis - Ministrs Pirmininku,
Krėvė-Klekevičius - Vice-Pirmininku ir Užsienių Reikalų Ministru,

Mickis - Šešės Ūkio Ministru,
 Vitkauskas - Krašto Apsaugos Ministru,
 Gedvila - Vidaus Reikalų Ministru,
 Pokerkis - Tėloaugimo Ministru,
 Vidmantas - Susisiekimo Ministru,
 Venalova - Švietimo Ministru,
 Koganas - Sveikatos Ministru.
 Finansų Ministro vieta buvo vakuojamai.

Apysvarsius padėti, p. Merkio Vyriausybė priėjo išvados, kad nėra kitos išieitios, kaip Pozniakovo patiekta sąrašą priimti. Kai dėl p. Galvanauško, tai jo kandidatūra išstatė p. Paleckis, netiesiai, nesuredamas sąrašų tarpe kitu asmenis, kuris sugebėtų tvarkyti finansus ir krašto ūkį. Kodėl vėliau atpaolė p. Vidmanto kandidatūra (Susisiekimo Ministrus nėra pasiūkėjo.

Ponui Merkiui, patvirtinus naują Ministrų Kabineto sąstatą, teko iš Prezidento pareigų pasitraukti, užleidiant jas p. Paleckiui, kaip formaliai paskirtam Ministrui Pirmininkui vieton demisionavusio p. Merkio. Buvę manys, kad kaip nors palikus Prezidento pareigose p. Merki, bet, pasitarus su juristais, pasiūkėjo, kad teisiniu požiūriu tai neįmanoma, juelbiau, kad ir praktiškai Sovietai p. Merki, kaip jiems nepriimtino, nebūtų toleravę.

III. Naujos Vyriausybės funkcionavimas.

Į naują Vyriausybę tenka aiurėti kaip į Sovietų trunki. Ši vyriausybė praktiškai tegali daryti tai, ką apribuoja Sovietų Patspaudas. Pozniakovas savo ruožūra arba prisilaikydams Maskvos instrukcijų. Kol kas Kaune dar tebesėdi ir Dekanozovas. Pozniakovas rodo didelės iniciatyvos ir kišasi į visus mūsų valstybinio gyvenimo aritais: nurodinėja, kokius stieisti aukštaosiuosius pareigumus ir ką aiurėti į jų vietas, kokius ir kokioje dvasioje išieisti perėdymus ir ruošti istatymo projektus stakironas valstybinio gyvenimo šakoms reguliuoti, kokias organizacijas likviduoti ir kokias laisti toliau veikti bei kokius organizacijas naujai sukurti. Vieno šokio, elgiasi lyg būtų Lietuvos gubernatorius ar proktoriorius. Mūsų Pasiautinybės Maskvoje žiniodas tokias Pozniakovo iniciatyvas esančios delinai nustebintos ir Nerkoindiole galvog. Ar tai Maskvos "otplaka" ar, atbulsi, Maskva istikrąjū skaito, kad "ozniakovas per daug stengiasi" - yra padėję Sovietų vidaus dalykas. Tai gal konkrečiai pasiekė p. Krėvė-Mickovičiū stailankius į Maskvą. Kaip ten bebūtų, Pozniakovo kišimais sudaro naujai vyriausybei didelio kartumo ir jos narisi vis daugiau pradeda dėl to reikėti nepasitenkinimo ir įmėjantis staidrų kabilioje padėtyje, tik, dėja, yra bejėgiai tokią padėti pakeisti. Naujosios Vyriausybės stabėdžiais tenka skaityti p. Galvanaušką, p. Krėvė-Mickovičiū ir Gener. Vitkauską. Pasipriešinti naujos Vyriausybės bendrai linkusi jie negali, bet dēda pastangų, kad nors šiek tiek prisilaikius sovietizavimosi tempo.

IV. Sovietizavimo metodas.

Driejų savaičių naujosios Vyriausybės veikla duoda pagrindo manyti kad laikomasi sekancio metodo:

1/ Pirmausia pasistatę padaryti lygių pakeitimų aukštųjų pareigūnų tarpe visose ministerijose ir į jų vietas pastatyti naujos politinės linkmės asmenis arba tokius, kurie būtų tai linkmės pakluonūs. Daugliausia pakeitimų padaryta Vidaus Reikalų Ministerijoje, kur ne tik pakeisti visi direktoriai, bet ir ministerijos skyrių viršininkai daugiau pasiūmėję savo darbuote buvusio režimo palaikymui. Apskritiū viršininkai taip pat jau pakeisti ir pastatyti į jų vietas naujos valdicos parinkti asmenys. Saugumo policijoje persijojama iš pagrindu ir į ją priimama nemaža lydų. Žymi dalis buvusios saugumo policijos pareigūnų, bijodami gresiančio jiems persikiojimo, yra bebėgę į Rytprūsius arba slėpystosi kur kas įmanymams. Viešioji policija dar tebesina savo pareigas, bet palaipnui demoralizuojama skaitlingais pakeitimais ir atleidimais iš pareigų. Tokiomis sąlygomis ji yra netekusi savo ryžtumo, nes kiekvienas policininkas, drėbėdamas dėl savo padėties, yra netekęs drąsos palaikyti tvarką ten, kur to reikalauja. To pasekoje visoks neramusis

elementas parijuto laisvėms ir daėnai kaip miestuose, taip ir provincijoje sudaro ramėms gyventojams pavojų.

vytino Ministerijoje kol kas padaryta pakeitimų tik virėnėse. Numatyta atleisti mokyklų kapelionus ir bendrai nebemokėti alėjų dvasiėkijai.

Mėliau pakeitimų kol kas padaryta Susisiekimo, Žemėės ūkio ir Veisėngimo Ministerijose. Finansų Ministerijoje kol kas išvisio didesnių pakeitimų nepadaryta, nes p. Galvanuskui pavyko save taip pasistatyti, kad visi dabartinio režimo apyvokėliai su juo turi labai skaitytis, prisibijodami pergretomis reformomis sumarėti kraėto ūki ir tuo būdu duokelti prieš save plaėiasias gyventojų mases. Kraėto Apsaugos Ministerijoje ilgai irgi nebuvo padaryta didesnių pakeitimų, bet pastaromis diėnomis Pozniakovas pakeiėo Generalui Vitėnuskui sąrašą sukėstųjų karininkų, atleiatinių iš pareigų, kaip neva paklyėėjusių savo nepalankiam Sovietų Rusijai. Išvisio ūmiai buvo padaryta, jei nokytytu, 30 pakeitimų, jų tarpė II-sios ir III-sios divizionų vadų, Kanno Komandanto ir t.t. Į Atleiatėjų vietas buvo paskirti kiti, dėl kurių buvo atsiklausta Pozniakovo pritarimo. Šiėjų kariuomenė tuo tarpė dar lieka nepalėista ir karėiviams attinguoti nelėidžiama.

Kai dėl Ūsienėjų Reikalų Ministerijos, tai naujų paskyrimų kol kas nepadaryta visėms, būtant p.Glovackio paskyrimus Generaliniu Sekretorium, ir Politikos Departamento Direktorium. Kokėjų numstoma pakeitėnių padėms Ūsienėjų Reikalų Ministerijos Centre ir mėsų diplomatijoje ūsienėuose, tuo tarpė nepavyko nieko konkretėms patirti. Spėjama, kad pakeitimai prasėdės artėmiausioje ateityje, p.Glovackiui pradėjus Ūsienėjų Reikalų Ministerijoje Seimininkauti. Į p.Glovacki tonka žiurėti kaip į prietėtytą p.Krėvė-Mickėviėiui komisarą, be kurio aprobatos p. Krėvė-Mickėviėius nieko daryti negalės.

3/ Likvidavimas tautinių organizacijų ir kurimas naujų. - Tautinių kė Sąjunga jau uėdarėta. Paėngos B-vė likviduojama. Legalizuota komunistų partija. Paėngos B-vė naujai ir turėtas perleidiėmai komunistų partijai. Savėime suprantama negali atėnujinti savo veiklos ir kitos lietuviėkos partijos, kaip krikėcionys demokratai, liaudininkai, socialdemokratai ir t.t. Atėivėlėjiant aplinkybių, tiesė pasakius, niekas mėsų visuomenės veikėjų nė nedirėo kreiptis į dabartinius valdovus, kad leistų įvairioms politinėms partijoms veikti, nes skaitoma, kad tai būtų beviltiėkas dalykas. Atėbulai, visi amonyje, kurie turi šiekios tokios politinės įtakos į plaėiuosius gyventojų sluokamius yra iš pusės dabartinio režimo ypėė sekami ir vė by kokios iš jų pusės politinės veiklos parodymas grėstų jiems liėdnocis pasėkonomis.

3/ Duvusio režimo ir tautiniai militarinis rėstis, kuriuo skaitėsi šėkliu Sąjunga, tapo nuginkluota ir menoma, kad bus visiėkai likviduota. Vieton jos kuriamo darbinėkų milicija, kovėsi duodėmi ginklai. Savėime suprantama tos milicijos priėstakė pasėstėtyti komunistinio nusitėikimo ir dabartiniams režimui patėikimai vadai ir vadėliai.

4/ Vienas šėdėiu, skubotai uėimamos visos pozicijos, nuo kurių parėina ne tik formalus, bet ir realus kraėto valdymas. Mėė Lietuvos konstatuoti, kad atsiranda lietuvių tarpė ne tik komunistinio iėtikinimo asėmanų, bet ir daug prisietėlių, kurie skuba prie naujų aplinkybių prisitėikti ir tuod prisidėti prie naujo režimo sustiprinimo. Naujas režimas visėse gyvenimo srityse įsigalėjus ir komunistų partijai tinkamai nuo virėaus iki plaėiųjų gyventojų sluokamių susiorganėzavus, numstoma, jog bus nauji seimo rinkimai, kur - galima iš anksto numatyti - galės būt iėstėtytos tik dabartinis režimui priintinos kandidatures. Seimo nariūs. Dabartinis Seimas nuo liepos m. 1 d. jau paleistas. Kada numstoma nauji rinkimai, tuo tarpė dar nežinia. Spėjama, jog su tuo nebūs ilgai delėsimas. Nepatėikrinotėis žinomis naujas Seimo rinkimų iėstėtymas jau ruėšiamas, o gal ir paruoėtas, tik į Ministrų Kabinetą dar neįneėtas. Kė nusprėė susikrinkas Seimas, tuo tarpė galima tik spėti. Manoma, kad greitiėusiai bus priintas nutėrimas prijungti Lietuvą prie Sovietų Rusijos, kaip šios pastarosios federatyvinę dalį.

V. Ūkinė kraėto buklė.
Bavo diėclio pavojams, kad pradėjus naujam režimui savotiėkai šėi

mininkenti, bus greitai sugriestas krašto ūkis ir produkcija. Tai neįvyko tik todėl, kad, kaip jau pasinėta, p. Galvanuskui pavyko greitai ūkinio gyvenimo vadovavimą paimti tvirtai į savo rankas. Charakteringa parduoti šis faktas, kaip p. Galvanuskui minėta tikslą pavyko atsiekti. Sovietų Raudonosios Armijos masėms užplūdus mūsų kraštą, tuojau iškilo Sovietų rublių ir šervonų vartojimo, kaip perkamosios priemonės, klausimas. Ponas Paleckis, nieko nemusimanydamas kokios tai rūšies, reikė mės gali turėti mūsų ūkiui, pašadėjo Pozniakovui, kad rubliai ir šervonai galės būti vartojami greta litų. Tai jis padarė be Ministrų Kabineto žinios. Kai pranešė apie savo pažadą p. Galvanuskui, šis pastarasis tam griežtai pasipriešino, pagrįsdamas pasitrankanti iš Finansų Ministro per odą. Šio pagrįsinio pasakojimo įvyko pasitarimą tarp p. Galvanausko ir Pozniakovo su Dekanozovu, o paskui ir pas patį Paleckį, rusams dalyvaujant, kur p. Galvanauskus pastatė klausimą šitaip: pareiškė, jog rusų rublių ir šervonų paleidimas apyvartai pakirė pasitinkimą Lietuvos valiuta ir to pasakojimo būtų suarętos krašto ūkis. Kaip to išvada būtų tai, jog artimia laiką ne tik pati Lietuva pritrūktų maisto produktų ir prekių, bet ir tų dalykų nebegalėtų patiekti Sovietams, ypač jų skaitlingai suteiktai Lietuvoje kariuomenei aprūpinti. Paklausus, ar rusams tai yra pagėdaujamam, Dekanozovas atsakė, jog tai esąs didelio svorio argumentas, su kuriuo negalima meniskautyti. Dalyvavęs pasitarime Sovietų Gosbanko atstovas buvo iškilęs sumanymą paleisti apyvartai limituotą rublių ir šervonų kiekį greta litų. Į tai p. Galvanauskus nurodė, jog dvigubos valiutos paleidimas apyvartai neįmanomas. Aiškino, kad tai tik duotų galimybę visokias valiutas spekuliantams pasipelnyti. Į tokią spekuliaciją galėtų būti įvairi ir Sovietų kariai. Gosbanko atstovui oponavus, jog prieš spekuliantus galėtų būti pavartotos kuogriežčiausios baudmės, p. Galvanauskus atsikirto, nurodydamas, jog valiuta yra tokios rūšies prekę, prieš kurios spekuliaciją jokios sankcijos tikslu nepasiešiu. Buvė suprasti, kaip, pv., Sovietų Rusijoje nors į rublių įvedimą ir užsienius baudžia iki mirties, spekuliacijos rubliais negalėjo užkirsti, kaip kad Vokietijoje nepajėgia užkirsti spekuliacijos užsienyje markėmis. Nežinrint, kad yra uždrausta rublius ir markes į užsienius išgabenti, vienos ir kitos rūšies banknotų užsienis yra pilnas ir juos (banknotus) pv. kad ir tame pačiame Kaune galima pirkti milijoninėmis sumomis visai žemam kursui. Vieton Gosbanko atstovo pasiūlymo p. Galvanauskus padarė pasiūlymą iš savo pusės, būtent suteikti Sovietų Karo Vadovybei 4.000.000 litų kredita, supradamas, jog sovietų kariams yra reikalinga litų sumokėtiems pirkimams Lietuvoje. Šis pasiūlymas sovietams pasirodė racionalus ir jie nuo tolesnio spaudimo leisti jį mas vartoti rublius ir šervonus, kaip mokamą priemonę, Lietuvoje atsiskė. Šitaip konfliktai dėl valiutos susiregulavus, Paleckis ir dalyvavę pasitarime rusai davė p. Galvanuskui plėtin-puovairi visose ūkiniose klausimuose. Buvo uždrausta kitiems ministrams daryti byle kokių aktų, paliešančių mūsų valiutą ir ūki, negavus prieš tai p. Galvanausko atikimo. Tuo būdu p. Galvanausko pozicija tenka skatinti dabar tvirtai ir bent nekurius laikui pavojus, kad krašto produkcija bus ruinuota, išvengtas.

Pora atsitikimų parodys, jog su p. Galvanusku dabartinis režimas tikrai skaitoni. Neseniai naujas Kontrolierius Adomauskas, ką bene perkurstytas, buvo sumanęs padaryti privatinių seifų reviziją Lietuvos ir kitose bankuose, suspaudomas, kad juose yra paslėpta brangenybių ir svetimos valiutos, priklausantių turtingiesiems mūsų krašto gyventojams. Į Lietuvos Banką net buvo jam tuo reikalu atvykusi speciali komisija. Patyrus apie tai p. Galvanuskui ir pasipriešinus tokiu kontrolieriaus užsainojimui, revizija privatinių seifų buvo sustabdyta. Poni Galvanuskui pavyko p. Adomauską itikinti, jog toks išbrovimas į seifus pakirstų pasitinkimą bankais ir pakenktų bankų kreditingumui. Prisėjo padaryti tik mažą koncepciją, būtent, leisti neoficialu būdu patikrinti seifus kai kurių pasikrų asmenų, jei būtų patiekta konkretiška įrodymai, kad seifų asmenys yra kuo nors valiutinius pėžiuria nusikalta bei nelegaliai užsi-pa valiutą. Kitas faktas yra toksai. Prasidėjus hitingovimui, kai kuriose imonėse darbininkai pradėjo patvirtti, t.y. laiku nebeatėiti į darbą, neklausyti darbdavių ir t.t. Apverssčius tą pavojingą krašto pro-

dukojai reikiškinį Ministrų Kabinete, buvo nuspręsta išleisti griežtą pa-
rėdymą, kad visi tie, kurie laiku arba visai neatsina į darbą arba neklaus
so darbo vykdymo prižiūrėtojų, bus paskaityti sabažainiais ir griežtai
baudiami.

Kokias numatoma padaryti atskirose ūkose reformas, tuo tarpu dar
nėra galutinai paskieję. Telo iš visai patikimo Baltimo patirti, jog,
pavyzdžiui, numatoma padaryti papildomą žemės reformą. Projektuojama nu-
savinti ūkius didesnes kaip 50 hektarų, paliekant ceptrams neduogiau
mėnetos normos. Nusavinta žemė dalinai bus padalinta nuosavybėn norinties
gauti žemės, bet reikiškinė tendencija galimai daugiau nusavintos žemės pa-
likti valstybės dispozicijoje formą pavyzdiną ūkių. Bendrai, atrodo, kad
prie žemės ūkio visiško nusavinimo tuo tarpu neakubama ir privatinė žemės
Ūkio nuosavybė nesiruošimas panaikinti. Ar tai yra galutines dabartinės
vyriausybės nusistatymas, ar tik etapas prie tolesnės reformos, kurios
pagrindė būtų žemės ūkio nusavinimas ir kolkstyvišcija, parodyti tik at-
stis ir tai priklausys nuo tolesnės Lietuvos vidaus politicos evoliucio-
jos. Taip pat kol kas dar nesilūmas ir kitokios nuosavybės suvalstybinio
mo, kaip pavyzdžiui, privatiųjų namų miestuose nusavinimo, ekonominių or-
ganizacijų ir privatiųjų įmonių pertvarkymo komunistiniais pagrindais ir
t. t. Savime suprantama, jog visko išsųk nusavinti neimanoma, jei to ir
būtų siekiama, nes pergrėitas nuosavybės reisių atėimas išsųktų iš gy-
ventojų pusės, kaip ūkininkų, taip ir miestelėnų, perdidelę opozicija,
kurios, atrodo, šabartiniai valdovai norėtų išvengti.

Yra žinia, jog pergrėitama nuosavybės panaikinimui būtų ir Maskva
priešinga, atsižvelgiant į tai, kad tokie reformos tuštuoju suardyty vi-
są krašte ūki ir jo produkcija. Ponas Galvanuskas tvirtino, jog turis
pameto manyti, kad Maskva nenorėtų mūsų ūkio produkcijos susilpninti ir
kad šiuo atžvilgiu griežiausiai Sovietų Rusija bus prisidėjusi kokių nors
išipareigojimui prieš Vokietiją. Ši žinia pasitvirtina ir iš vokiečių pu-
sės. Kabinatis liepos 2 d. su p. Schmarre apie prekybos su Vokietija per-
spektyvas ir man aiškintam, jog, tiklūsai, kad politiniai įvykiai Lietu-
voje mūsų ūkio produkcijos perdsug nepalies, p. Schmarre prositarė, jog-
ir jo žiniomis, patirtosis iš Sovietų pusės, esą, atrodo, kad mūsų ūkio
Sovietai nemamą raiuoti.

Bet, nežiurint paduotų kukščiam optikistinių elementų, politiniai
įvykiai, ypač atidarymas visų ventilių komunistinei veiklai, turėjo dides-
lės psichologinės įtakos į visą ūkinį gyvenimą: žmonininkai turi didelių
rupesnių kaip laikytis santykiuose su darbininkais, kurie pradeda nekieu-
žoduoti; ūkininkai, susirūpinę rytojumi, susilaiko nuo maisto produktų
pristatymo miestams; didesnių žemių savininkai rodo tendencijos parduoti
veislinius gyvulius ir didesnius grūdų produktų rezervus, prisibijodami,
kad to viso iš jų valdžia nenusavintų; krautavininkai stengiasi prekes
paslėpti; miestelėnai skuba, ant kiek dar galins, prisipirkti prekių re-
servų, skaitydami, kad gali susilaukti dar sunkesnių dienų. To pasėko
je jau dabar yra pasireikię didesniuose miestuose ne tik prekių, bet ir
kalkarių maisto produktų (kaip, pavyzdžiui, pieno Kaune ir Vilniuje) trū-
kumas. Iš kitos pusės indėlininkai buvo suskubę išsinti indėlius, tuo
būdu sudarydami pavojaus kreditai. Bet Vyriausybė uždraudus indėlius iš-
sinti, kredito nykimo pavojus buvo sustabdytas. Leista išsinti nedau-
giau 250.- litų kas savaitę. Didesniems solėdėjimams per bankus yra reike-
linges specialus leidimas kas kartą. Pirmose Sovietų kariuomenės įgyje-
vimo į Lietuvą dienose buvo pasireikiusi tendencija supirkinėti nuosavy-
bę. Pavyzdžiui, kas turėjo laisvo pinigų, stengėsi ją realizuoti į pasta-
vią vertybę, užperkant namus, ūki ar kitą nuosavybę. Legalizavus komuni-
stų partiją ir prasidėjus intensyviai komunistų veiklai, pasitikejimas
nuosavybe buvo pakirtas ir nuosavybės supirkinėjimo pelenosis besatant
atslūgo. Viena žodžiu, netilnumas reikiškiniai ant kiekvieno žmogio. Uges
bile kokiata ūkiniai iniciatyvai yra pas visus nupuoless, ir visi bejęsi-
kai laukia, ką nauje atneš nekinomas rytojais.

Politiniai psichologiniai padėtiniai.

VI. Uždėjus kraštą dideliom Sovietų Kaudoniosios Armijos akcijai (aver-
tinama, jog yra sutelkta apie 300.000 kariuomenės) ir skaitantis su fak-

tu, jog Reichas tam tuo tarpu nepasipriešino, visa mūsų galvojančioji visuomenė jaučiasi beviltiška. Vieni su didžiausia kartumu stebi įvairius nusjokus vyriausybės žygius krašto komunistinio linkme, bet nesąsto jokios galimybės tam piktai kaip nors pasipriešinti. Skaito, kad būtų stačiai savibudystės drįsti reikšti bet kokios opozicijos, kadangi vismas išsyrk būtų užlopianta gal net šlauriamu būdu. Todėl visi pasidarė pavyvūs ir laikosi tyliai, pasidūdami likimui. Nešaurint tonio pasyvumo ir baimės piktom bile kiek pasipriešinti, laukiam diaga 15 dienos įvairių areštų mūsų visuomenės veikėjų ir buv. valdžios sukštųjų pareigūnų tarpe už prasities laikų veikų. Šiamant nesensai Kauno, teko girdėti iš įvairių riatų baltinų, kad Vidaus Reikalų Ministerija ruošia spraus smenu, kurie turės būti areštuoti ir patraukti atsakomybėn, tik kiekviskas klausis savas kada ir už ką. Praktiškai betgi iki paskutinio laiko skaitlingesnių suėmimų ir areštų dar nebuvo įvykdyta. Taip pat teko girdėti, kad ruošiamasi konfiskuoti turta pabėgusių į užsienius buv. valdžios pareigūnų ir šiaip smenu. Ypač prisibijoma eventualių deportavimų į Sovietų Rusijos gilumą.

Vieninteliai kas dar jaučiasi neblogai, tai yra žydai. Kad jų tarpe buvo ir atsidaro dabar labai daug komunistų, yra saviame suprantama. Bet apert to, prisibijodami Reicho, daugelis žydų, iš esmės gal ir ne komunistinio nuostatymo, valgyje goriam dėtis su Sovietų Rusija ir pasiduoti komunistai. Todėl įvairiose gatvių eisenose pirmoje eilėje dalyvauja žydai ir reikiis sūmetijos Sovietų Rusijai, visiškai pamiršdami, kad dar vakar laisvė lietuvių pedus, reikšdami Lietuvai lojalumą už jos liberališkumą, žydų atšvilgių. Žydų pateiktavim rusams lietuvių visuomenė, saviame suprantama, piktinasi ir iš dienos į dieną vis daugiau užsikrečia antisemitizmu juo labiau, kad žydai, pabėgdami savo ištikimybą Sovietams daktai lietuviams, ypač buv. valdžios pareigūnams, viešai užgaulioja ir net užsima denonsiacijomis. Laisvomis valandomis Kauno didesniųjų gatvių trotuarais švaistosi beveik tik žydai, tuo tarpu kai lietuviai stengiasi kukliai sėdėti pas savo namuose. Ramų kalba yra vėl virtusi pas žydus rusiške patriotizmo išraiška, kaip tai buvo christiniam laikais. Didėjias lietuviuose antisemitizmo jausmas turėjo jau ir praktišką pasireiškimą. Nepersonal Marijampolėje vienas žydas, ausiginėjęs dėl kaž ko su vienu mūsų kareiviu, užgevo šį pastarąjį, spirdamas jį koja. Tai pastebėjo keleta lietuvių darbininkų, dirbusiu arti vietos, kur minėtas incidentas atsitiko. Darbininkai už kareivį užsistojo, žyda gerokai apmušdami. Sūbėgus kitiems žydoms savo tautietį gelbėti, kalbosas incidentas išsiplėtė į žydų pagromą vizoj Marijampolėj ir pasibaigė išdauyma langų visose žydų kramtuose ir namuose.

Kai dėl komunistų organizuojamų mitingų, tai į juos norisi lenkosi irgi tik žydai, tuo tarpu kai lietuvių darbininkai, išskyrus jų komunistinės dalies, daugumoje steina tik alyg įskymo ir jaučiasi stačiai ne laimingais, kad tokiuose mitinguose turi dalyvauti. Poje, dalyvauja, prisibijodami, kad bus pašalinti iš darbo, jei nepaklausytų įskymo dalyvauro ti mitinguose. Nors daugelis faktų rodo, kad tautiatis susipratimas plėšiose mūsų masėse dar nebuvo išleidas pakankamai giliai savo šaknų, bet pergreitis komunizmo gorsavimas ir sovietų garbinimas iš pusės komunistinio judėjimo vedų išnūkė dargi mažai apsišvietusiuose ir tautiniai susipratusiuose lietuvių darbininkuose tautinės savigarbos jausmą. Lietuviams atrodo, pradeda suprasti, jog po komunistų ir skaitlingam darbininkų lygybės ir tarptautinio solidarumo lozunge skruiste slopiasi ne kas kita, kaip gryniausias rusų imperializmas, siekias lietuvių tautą, krupo tokiu, iš naujo paglėžti, kaip buvo caro laikais. Todėl tenki girdėti iš lietuvių darbininkų tarpe balsų, kad į mitingus, žydų vedovaujamas, jis jokio noro neturi eiti, o jei jau būtinai juose reikišingai dalyvauti, tai reikalaujama, kad jie būtų tikrai lietuviški ir juose būtų daugia kalbos apie Lietuvos laisvę, lietuvių darbininkų gorsuvi, bet ne kalaklapūčiojama uris Sovietus ir Raudonąją Armiją, kaip tat daro žydai.

Teke girdėti, kad ir šabartinė Vyriausybė yra nepatenkinta ir gėdinasi, kad žydai perdaug sau paveldija kalbėti lietuvių plačiųjų masių vardu ir perdaug gorsina Maskvą, užsindūdami, jog valgo ne rusų, bet Lietuvos daoną ir yra Lietuvos piliečiai.

VII. Pašvedimas iš Lietuvos, kaip išsivadoti nuo ištikusias nelaimes.

Ką galvoja šiuo atžvilgiu dabartinė Vyriausybė, sunku pasakyti. Iš pavikalbėjimų esame susidarę įspūdis, kad dabartinis Ministrų Kabinetas, kaip ir toks, neturi vieningos nuomonės Lietuvos atžalies klausimu ir, greičiausiu, neišsivadina sau kokią išimtį galima esančioje aplinkybėse surasti. Tad galima kalbėti tik apie stokiras tendencijas, pastebimas mūsų inteligentijoje. Dauguma jos laukia išganyti iš Vokietijos pusės. Atsižvelgiant Vokietijos stelskų nepaprastų militarinių laimėjimų Europos Vakaruose, tikimasi, jog Vokietija, baigusi laimėjimų Vakaruose, pasuks į Rytus prieš Sovietų Rusiją, kad likvidavus ten komunistą, kaip Hitlerio "ein Kampf" yra numatyta. Šitaip manantieji ramina save viltimi, jog Vokietijai pasukus į Rytus, sovietai, kaip jie greitai Lietuvą užplūdo, taip greitai ir iš jos išsinešdina, kai tik tam ateis laikas. Šitaip manančių yra absoliutinė dauguma, o gal net ir visi, kad tik nėra pasidavęs visiškai pesimizmui, arba, gelbėdamas savo kailį, skuba prieštaikyti prieš sovietų. Tie gi, kurie vis dar nenori tikėti, kad Vokietijos dominavimą visoje Europoje ir nelskia, kad Vokietija, laimėjus karą Vakaruose, pasuktų prieš Sovietų Rusiją, ramina save iliuzijomis, kad gal pavyks lietuvių tautai kaip nors išlikti gyvai, nors ir pasidavus visiškai komunistui.

Ir viena ir kita tendencija laikosi taktikos Sovietams tuo tarpu efektyviai nesipriešinti, kad rusų ir vietinių komunistų prieš save nesukirštinus. Kiti, kaip sakant, stengiamasi laimėti laiko gelbėti tą, ką dar būtų galima išgelbėti.

Vilčių, kad Sovietai lietuvių tautos gal neišnaikina, teikia ta aplinkybė, kad raudonoji rusų kariuomenė, kurios dabar yra pilna visose miestuose, miesteliuose ir miškuose, likusiai gyventojų atžaligiu visai korektiškai, drausmingai ir net mandagiai.

Be to, raminama save dar ir tuo, kad pirmas komunistinio proceso kuris visus taip perbloškė, gal palaipandui, laikui bėgant, išsivystys į kiek ramones formas, kurios duos galimybės valstybiniam gyvenimui stabilizuotis ir nevirs į pilną anarchiją. Šią viltį sustiprina kai kurios iš Vyriausybės pusės pavartotos tvarkos ir drausmės palaikyti priemonės, o taip pat, kad, atrodo, jog naujoji Vyriausybė, susidurusi su gyvenimo realybės, lyg praėdėda suprasti, kad nusistovėjusios tvarkos, ypač ūkinės santvarkos, negalima greitai sulaužyti. Kylantis iš įvairių platesnių gyventojų sluoksnių murėjimas, atrodo, yra pariekęs dabartinių valdovų ausis ir juos veikia atšaldančiai. Bet tai yra tik savęs raminimas, nes visi supranta, kad vien savo mažonąją jėgomis lietuvių tauta padėties, kurion krečtas staidarė, pakelti negali.

MINISTRO E. BALVANAUSKO UŽRAŠAILietuvos okupacija ir įjungimas į S.S.S.R.

1. Raudonosios armijos įgulų įvedimas Lietuvai ir 14-VI-40 ultimatumas, Vokietijai sumušus Lenkiją, bolševikiška Rusija užėmė virš pusės jos žemių, nepalaikdama nei vieno žuvio. Po to ėmėsi stiprinti savo pozicijas Vakarų Europos kryptimi. Išnaudodama palankią sau tuomet politinę konstellaciją Vakarų Europoje, ji rezervavo sau interesų zoną, apimančią Suomiją, Estiją, Latviją, Lietuvą ir Besarabiją.

Vykdydama savo imperialistinę politiką Baltijos Jūrą kryptimi, bolševikiška Rusija priverė vieną po kitos Baltijos Valstybes (Estiją, Latviją ir Lietuvą) savitarpinės pagalbos pakta pasirašyti, kuriuos parsirašėms ji įvedė į tų valstybių teritorijas raudonosios armijos įgulas.

Suomijai nesutikus tokios pakto pasirašyti, bolšev. Rusija pasiuntė savo raudonąją Armiją, kuri užgrobė žymią Suomijos teritorijos dalį.

Raudonosios armijos įgulų įvedimas į Baltijos valstybių teritorijas buvo pirmas etapas tų valstybių nepriklausomybės panaikinimo. Joms buvo pasiektų tų kraštų ginkluotų jėgų paralizavimas žydams laispyneje.

Lietuvos Vyriausybė, su p. Merkio prieškakyje, matė gresiantį mirtiną Lietuvai pavojų iš bolševikiškosios Rusijos ir bandė išm. 1940 m. sausumo klausimas buvo iškeltas ir nuodugniai apsprastytas Ministrų Taryboje, dalyvaujant Karuomenės Vadui ir Štabo Viršininkui. Prieita išvados, kad Lietuvos priešais Nr. 1 yra bolševikiška Rusija. Netarta vienu balsu gintis, kad ir beviltiškai, bolševikų Rusijai užpulus Lietuvą. Netarta, kad kariuomenės vadovybė išdirbtų ginimosi planą ir stitinkamai disponuotų mūsų ginkluotais jėgais. Krašto Apsaugos Ministrui suitarus su Vidaus Reikalų Ministru pavesta nustatyti vietą, į kurią turėtų Vyriausybė persikelti, jei Kaunas patektų į kautynių (fronto) zoną. Tame Ministrų Tarybos posėdyje dar labiau paaiškėjo iki kokio laipsnio Lietuvos kariškos pajėgos buvo paraližiuotos, ypač dislokacijos srityje, turint galvoje jau esamas raudonosios armijos įgulas ir jų vis statomas naujus reikalingas Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerijai.

Valstybės finansams taipogi prasidėjo pavojus. Pagrindiniai tų įgulų tiekėjai (maisto ir kitų reikmenų) buvo valstybinio pobūdžio įmonės "Maistas" ir "Lietūkis", kurios kreditavo "Lietuvos bankui". Tų Raudonosios armijos įgulų išskolinimas "Maistui" ir "Lietūkiui" kas dien augo, nes Maskva neišskubino, vengė atsilyginimo, neturėdama netiesiogiai užtenkama svetimos valiutos. Panašiai buvo su nuoma už įgulas užimamas patalpas, žemės sklypus, pratyboms, aerodromams ir t.t. bei už įvairius kitus Valstybės ir privačių asmenų patarnavimus. Vis labiau išsėkėjo, kad bolševikiška Rusijos Vyriausybė yra pasirikusi apipiešti Lietuvą, priverstin ją išlaikyti įvestas įgulas, pati nepajėgdama jų aprūpinti, išlaikyti svetimos krašte. Pavojus reikšmės ne vien Lietuvos valstybės finansams, bet ir įvairioms privatioms kredito įmonėms (bankams), kreditavusiems įgulų tiekėjus.

Bolševikų skaičius ir drąsus augo. Vis labiau pradėjo reikštis SSSR pasiuntinybės ir prie jos prikurtų oficialių ir neoficialių asmenų akiplėšiškumas, pastangos per tuos savo agentus sukelti suirutą, streikus ir netvarką, ypač pramonės įmonėse. Vidaus Reikalų Ministro ir jo žinioje esamo tvarkai palaikyti aparato darbas žymiai pasunkėjo. Vidaus Reikalų Ministro ir jo tiesioginių bendradarbių energija ir sumanumas palyginamai lengvai likvidavo tų bolševikų pasiuntinybės vadovaujamų agentų pastangas sukelti krašte suirutą. Neuzilgo prieš altantumą Maskva griežbi provokacijos, prisidėdama mūsų policijos organams kelti už netvarką raudonosios armijos įgulose, už pabėgimą iš jų kariškių bei karininkų. Iškvietus Maskvą Ministrų Pirmininką "orki Molotovas brutaliai pareikalavo prašalinti nubausti Vid. Reik. Ministrą (Šlaugą) ir Polie. Dep. Direktorių (Povilaitį). Tai buvo pirmas ruošiamos invazijos kregždė. Tanka apsilautai, kad Respublikos Prezidentus sutiko tai padaryti, nanydėmas tuom išvengti gresiantis Lietuvos Nepriklausomybei mirtino pavojus, nors kai kurie Ministrų Kabinato nariai griežtai nurodė tokie sprendimo

kleidinamą ir pavojų. Vėlavimas su paršūkais Ukrainko vilko užpalto, gynimosi nuo išalkusių vilkų būdas šia buvo pritaikyta suodėms. Tada Resp. Prezidento, Krasno Apsengos Ministro ir ginaklojų jėgų nuolaidams, nors teikiingi su GSSR sugyventi Maskvą nutarai tik paskatino Lietuvą okupuoti. Išalkusiems Maskvos vilkams reikėjo ne vieno ar kelių paršūkai, net ir ne paties "Ukrainko", bet "viso UKio", su visa jo žeme, žemėmis ir gerybėmis. Už keletos dienų, būtent 14.VI.1940 jau buvo gautas ta prasme ultimatas.

2. Ultimatumo priėmimas ir Respublikos Prezidento išvažiavimas atostogoms.

Taip žiaurus, taip brutalaus ir begėdiško ultimatumo kad ir iš bolševikiškos Rusijos valdovų vis tik nesitikėjo nei Resp. Prezidentas, nei net geriausiai informuoti Ministrų Tarybos nariai. Lietuvos visuomenai, lietuvių tautai tos ultimatumas buvo kaip perkūnas apdoroje.

Patenkinus Maskvos reikalavimą prašalinti Vid. Reik. Ministrą ir Polio. Dep. Direktorių, jokių kitų politinių ginčų tuo metu nebuvo. Todėl jokie ultimatumo nebuvo laukiami iš Maskvos, nors gi Maskvos gaudamos informacijos ir toli gražu nebuvo remiančios. Tas ultimatumas sūkiškai parodė, kad bolševikiška imperialistinė Maskva ruošiasi klastingai, staigiai netikėtai užgrobti Lietuvą ir įteikti ultimatumą, kuomet ji jau buvo pilnai pasiruošusi su minimaliu sau rizikos ją grobti. Pavartoję apsiginklavusio iki dantų plėšiko būdą užpulti ramiai važiuojanti patį visą kelsių taip, kad jis nesuapėtų ištraukti iš kienės revoliucio kad ir bevilšiai gintis. Iš 14 ir 15 birželio anksti rytą (nakšnia nebevyrogo buvo skubotai sušauktas pas Respublikos Prezidentą Ministrų Tarybos nepaprastas posėdis dalyvaujant kariškų jėgų vadovybei. Nedaugyavo jame tik Finansų Ministras, kuris buvo išvežtas iš Kauno tarnybos reikalais (14-VI), ir techniškai neįmanoma buvo jį išaukti per taip trumpą laiką. Ultimatumas tame posėdyje buvo priimtas. P. Merkio Vyriausybė atsistatydino. Prezidentas pavadė sudaryti naują Vyriausybę Generalui Raštikiui, kaip (turimomis žiniomis) Maskvai priimtina esant ir apie jo kandidatūrą pranešė Molotovui. Maskva atmetė Gen. Raštikio kandidatūrą. Respublikos Prezidentas tuomet prašė Vyriausybę toliau eiti savo pareigas. Pavadė p. Merkui, kaip Ministrui Pirmininkui, citi Resp. Prezidento pareigas, pats su visa savo šeima ir artimais giminėmis tą pačią dieną (15-VI-40) skubiai apleidė Kauną, išvažiavęs atostogų, Vokietijos pasienio kriptini. Raudonosios armijos igulos (Šeštadienį, 16-VI) pajudėjo, užimdamos svarbiausias strategines pozicijas ir ypač užplūdamos Kauną. Kariuomenė ir visuomenė sužinojusi apie Resp. Prezidento išvažiavimą, itaže, kad sunkiausiu, tragiškiausiu laiku ilgametis Resp. Prezidentas, kaipo Kariuomenės ir tautos Vadas, pasitraukė iš savo pareigų, išvažiavo, apleidamas kraštą ir tautą pavojingiausiu momentu. Vyriausybė pasiuntė Delegetiją (15-VI) prašyti Resp. Prezidentą grįžti. Suradus jį jau Eitkunose (Vokietijoje) negalėjo jį įtikinti. Jis pasiliko prie savo nuostatymo apiešti Lietuvą, nes jis nieko nebegalėjais kraštui padėti, būsiąs priverstas pasirašyti Maskvos diktuojamus dokumentus. Bolševikiška Maskva sumindiosianti sunaikinanti jo Lietuvoj tarimą autoritetą ir paskiau jį nužudysianti. Pasiūkė nesutinkas atstatyti jį ir esąs įtikintią, kad Lietuvai būsią naudingam jam esant užsienyje, kaipo Maskvos bolševikų okupuotos Lietuvos Resp. Prezidentui. Pasiūkė savo gilų apgailėtavimą jį pavaduojančiam tokiame apytovose Ministrui Pirm. p. Merkui. "Gailėman Merkio", priėmė.

Ministras pirmininkas, Kariuomenės ir visuomenės spirimas, buvo priverstas Vyriausybės vardu, viešai pasmerkti Resp. Prezidentą A. Smetoną, apleidusi Lietuvą tragiškiausiu momentu.

Per dvi dienas, t. y. Šeštadienį ir sekmadienį (15 ir 16 birželio 1940) Lietuva buvo užplūsta raudonosios armijos. Svarbiausias strategines pozicijas užėmus, Lietuvos kariuomenės pajudėjimas paralizuotas, Kaune prie vyriausių centrinių įstaigų pastatytos raudonarmiesių sargybos. Didesnėse Kauno gatvėse pastatyta raudonarmiečių policijos postai.

5. Moskvai priimtinos vyriausybės sudarymas.

Vėplėnais raudonajai armijai Kauną ir jį užėmus (15-VI-40), SSSR Užs. Reik. Komisarų pavaduotojas Dekanozovas, specialiai atsiųstas į Lietuvą tartis politinius klausimus su Lietuvos Vyriausybe, tuoju metu išleisti raudonis "Moskvai priimtina" naujos vyriausybės sudarymo reikalą. Jausdamasis padėties viešpaciai ir norėdamas atimti parodyti "bolševikiškos stichanovištinis" tempą, nusistatė kad tas klausimas turi būti išrištas po Kauno uždėmimo sekantį dieną 15 ryte, t.y. 16-VI-40 tarp 10-11 val. ryto. Bolševikų pasiuntinybės agentams duotas parodymas skubos keliai su medžiota (surašti) "tikromą kandidatų" į Ministrus Pirmininkus, t.y. surašti toki asmeni, kuris absoliučiai atlikt kilmų Vyriausybės nurodymų ir būtų vis tik žinomas krašte kaip "geras lietuvis", nąblogas patriotas. Pasirodė, kad visgi ne taip lengva buvo surašti "tokių kvalifikacijų" asmeni Lietuvos. Todėl Dekanozovui teko kelti kartų prašyti atidėti savo sutartą apsilankymą tuo reikalu pas Resp. Prezidento Pavaduotoją p. Merkį. Galop birželio 16 vėlai vakare Dekanozovui pasisekė surašti maždaug penkių "kvalifikacijų" asmeni, būtent, žurnalista - korespondentą p. J. Paleckį, kuris ryšiai stoti naujos Vyriausybės priešakin. Prieš keltą metų Paleckis lankėsi Maskvoje, grįžęs parašė keltą labai palankių straipsnių apie "bolševikų rojų". Tai yra žurnalistas - bohama, silpnas būdė ir be jokio politinio ir administratyvinio prityrimo bei pasiruošimo. Iki birželio 17 d. e. a. 5 valandos ryte p. Paleckiu pavyko surašyti naujos Vyriausybės kandidatų sąrašą, priimtina Kremlio Komisarui Dekanozovui. Paleckiu tik nepasisekė surašti kandidato į Fin. Ministrus. Ši kandidatų pasirinkti sutikta leisti laisvai pasirinkti J. Paleckiu.

Apie 6 val. ryte (17-VI) Dekanozovas apsilankė pas Resp. Prezidento Pavaduotoją p. Merkį "tartis" dėl naujos Vyriausybės sudarymo. P. Merkys patiekė visą eilą jo nuomonė palankių asmenų, iš kurių jis su-tiktų paskirti ministru pirmininku. Dėl kiekvieno p. Merkio pasiūlyto kandidato atsakydamas, okupacinės valdžios komisarų Dekanozovo buvo trumpas: "nepriimtinas", "nepažįstas". Dekanozovas ištraukė savo suprojektuotos Ministrų Tarybos narių sąrašą įteikė p. Merkiui. Išskyrus prof. Krėvė-Mickevičių ir genar. Vitkauską visi kiti Dekanozovo siūlyti asmenai Lietuvos visuomenėi buvo visi nežinomi. Tai buvo "kairiųjų pešiurų in-teligenčiai", parinkti daugumoje iš valdininkų tarpo. Dekanozovo sąrašė figūravo visai naujas postas, būtent, Sveikatos reikalų Ministras. Į tą postą Dekanozovas siūlė med. dr. Kaganą, žydą. Nebuvo sąrašė kandi-dato į Fin. Ministrus.

Dekanozovas prašė p. Merkį tą sąrašą gauti greičiau "pagalvoti" ir duoti jam atsakymą iki 10 val. "arčiau jau nebuvo kitos išleities, kaip priimti Dekanozovo diktatą ir "pavesti" p. J. Paleckiu sudaryti vyriausybę bei ją patvirtinti. P. Merkis tik dar galėjo aptarti su Pa-leckiu Finansų Ministro kandidatūrą. Juodu susitarė prašyti senosios vyriausybės Finansų Ministrą (Inž. E. Galvanuską) netelsklyti pasi-lykti savo vietoje. Inž. E. Galvanuskas tikėjosi, kad gal pasisekė iš-gelbėti toje politinėje katastrofoje bent dalinai kiti krašte sukurtos ūkinės garybos per 20 metų Nepriklausomos Lietuvos karybimo darbo. Tačiau todėl sutiko toliu pasilikti savo poste.

Tokioje tai plėtojė bei atmosferoje raudonosios armijos užstatė Kauną vyko "derybos", "pasitarimai" tarp Lietuvos Resp. Prez. Pavaduotojo p. Merkio ir U.S.S.R. Užsienio Reik. Komisarų Pavaduotojo p. Dekanozovo dėl naujos vyriausybės sudarymo.

Užėmus visą kraštą militariniai, okupanto sekantis uždavimas buvo tuojuos peinti esant valstybinį apertą į savo rankas. Kelklyti je viso tuojuos, iškarto brutaliai, bet jį pumadoti krūpe priemonė, apara-tūrą sekantiems iš silės tikslams pasiekti, žinoma iš sukūti ne tik neskelbiant tų tikslų, o ypač gelatine tikslu, bet juos maskuojant, pridengiant įvairiais būdais ir priemonėmis.

Prašytas J. Paleckį Ministru Pirmininku, o Prezidentui išvaistvus Respubl. Prezid. Pavaduotoju, Kremlio Komisarų Dekanozovas faktinai

pats pasiūlė to Vyriausiojo Valstybiniam aparatui organo funkcijas. Paleckio paklusnumas buvo pilnai patikrintas. Beto dar okupacinės valdžios Komisaras Dekanozovas apskriktyje Paleckio Vyriausybę "Liaudies Vyriausybė" vardu. Tai buvo pirmas ženklas, kad bolševikiška Maskva nori Lietuvoje sukliantuoti liaudies valdžią, pridengti Lietuvos užgrobiaus Lietuvos liaudies sukliantuota valdžią bei vardą.

4. - Naujos Vyriausybės veikla.

Jau pirmame Ministrų Tarybos posėdyje pasirodė, kad Paleckis yra "grisiokas" Dekanozovui nisko padaryti be jo žinios bei pritarimo. Po poros dienų Paleckis išėsi eiti Resp. Prezidento pareigas. Ministro Pirmininko pareigas pradėjo eiti prof. Krėvė-Mikevičius. Tuojaus pasiūlykėjo, kad okupacinės valdžios komisarai nėra linkę jo pastatyti vyriausybei krašte, bent tvaryti prišaliktum esamos teisinės ir administratyvinės santvarkos, bet yra pasiryšę pats drauge su bolševikių pasiuntinybės štabu ir atvežtais jau bolševikių agentais iš SSRS nurodinti atskiriems Ministras, ką jie turi padaryti, kontroliuoti atskirų Ministerijų bei valstybinių įstaigų veiklą.

Po kelietos posėdžių pasirodė, jog Ministrų tarybos, kaip kolegialio valstybinio organo darbas buvo neįmanomas, nes Vidmaus ir Teisingumo Ministras bei jokių rezervų tuojaus pasidavė Kremlio Komisarui disciplinai ir akiai laikėsi jo nurodymų, praskindami jais kelią įvesti bolševikiški teroristiniai krašto valdymo sistema Lietuvoje. Tai bolševikių monolitinės komunistinės partijos valdymo sistema, paremta G.P.U. teroru yra žinoma iš USSR ilgametės praktikos. Vyriausias valdymo valdys šaltinis yra komunistų partijos centro komitetas. Valstybinis aparatas tai yra tik priemonė, techniška aparatūra bei vyriausiai valdžiai praversti, įkūnyti. Laiko negalėjimas Kremlio komisarui išsiaiškinti organizuoti ir Lietuvoje tą sistemą įgalinti ir šią kraštą valdyti teroru iš Kremlio.

Pagrąžintu tengu organizuojama Lietuvos komunistinė partija su centriniu komitetu Kaune ir partijos komitetais krašte. Vieton saugumo policijos organizuota GPU., įvedama "liaudies milicija". Organizuojamos profesinės sąjungos su savo komitetais, kurie įgalina komunistų partiją valdyti bei terorizuoti darbininkus ir tarnautojus. Sudaromi darbininkų bei tarnautojų komitetai įmonėse ir dieginiuose šesės Ukliuse (dvaruose) "gamybai pakelti". Spauda ir radijofoni pavieni komunistų partijos "kontrolėn". Esant labai mažai aktyvių komunistų Lietuvoje Dekanozovas gebena juos iš USSR. Ypač reikalingi jam "ištikimai" komunistai ir pritarę G.P.U. agentai. Repetiki burmistrai, aktyvių viršūninkai ir viršūnėi prašalinami. Šių vieton statomi ištikimai "liaudies draugai". Organizuojami mitingai bei manifestacijos.

Į Ukliškų Ministerijų (Finansų, Šesės Ukio ir Sveikimo Ministerijų) ir Sveikimo Ministerijos tvarkymą pradėjo Kremlio komisarai bendrai imant nesikišė, jei neskaityti sugestijų pakelti kankurines sukštėjusias valdininkus. Mat Ukis reikalingas okupaciniai raudonajai armijai maitinti. Buvo pastebytas Fin. Ministras reikalavimas leisti legaliai cirkuliuoti sovietų rublius lygiagrečiai su litu. Mat, raudonoji armija, ypač karininkai natydomi dar pilnas kraitaves įvairiausių prekių, kurių "bolševikių rojuje" visad nėra arba labai sunku gauti, natyradami litų (valiutos) negalėjo jų pirkti. Bolševikiškų gi rublių niekas nemėgė. Fin. Ministras kategoriškai atsisakė tai padaryti. Užs. Reik. Ministras įteikė Maskvai atitinkamą protestą. Maskva neparšė savo Komisarui Kaune reikalavimo. Tuo būdu laikinai pasisakė apginti prekių išgrobiaus.

Pradėjus komunistų partijai veikti ir vis labiau kištis į krašto tvarkymą, susidarė faktiniai "trys valdžios": Ministrų Taryba, Kremliams komisarai su sovietų pasiuntinybės štabu ir komunistų partija su savo komitetais, profesinėmis sąjungomis ir darbininkų komitetais įmonėse. Komunistų partijos veikla pradėjo dezorganizuoti politinį ir Uklinį gyvenimą, klaidindama tamsesnius liaudies elementus visokiomis obalsiais, šūkiams bei pašėdusiais, įmonėse prasidėjo netvarka, gamyba jau pradėjo kristi ir vietomis visai sustojo. Visur ir visur pradėjo

vis labiau apimti netikrusis rytojams, baimė ir nusivylimas, matant diena iš dienos politinio ir ūkinio gyvenimo lėmimo didėjimą. Vyrų sąsąbė buvo bejėgė tą lėmimą sustabdyti. Jėgą buvo Krealio komituro rankose ir jis ją vartojo savo ušsibrėžtoms tikslams siekti. Jis nersagevo net į griežčiausius pakartotinus protestus ir demaršus Min. Pirn. Pavaduotoje Prof. Krėvė-Mickevičius dėl Masivos agentų ir jų suorganizuotos komunistų partijos komitetų veiklos barbariškų būdų, prispaudimų, nurodydamas tos veiklos pražūtingas ir skaudžias išdavas visam krašto gyventojams.

Be rezultatų liko ir Lietuvos atstovo Maskvoje demaršai Užsienų reikalų Kancelariate dėl okupacinės valdžios tokios veiklos Lietuvoje. Jm tik buvo pareikšta, kad taip ar panašiai veikti nei Dekanosovai, nei SSSR pasiuntinybei Kaune nesą duota instrukcijų.

5. - Užs. Reik. Ministro Prof. Krėvė-Mickevičius pasikvietė su Molotovu ir derybos Kaune su Dekanosovu ir Pozniakovu.

Žinoma ne vien Vyri usybei bet visam Kraštui buvo aišku, kad Lietuvos polit. nepriklausomybė yra žuvusi ir kad Lietuva bus Maskvos okupentų įjungta į SSSR Sąjungą. Kadangi SSSR pirmą kartą užgrobė Nepriklausomą valstybę, kurios kultūra ir gerbuviai nepalyginamai aukštesni už SSSR ūkišką miseriją, liko dar viltis, kad Maskvos valdovai gal susitaikis nuo krašto ūkiškos destrukcijos ir leis tam tikrą savarankiškumą (autonomiją, panašią į Mongolų Respublikai), bent ūkio ir finansų srityje. Tą vilių turėjo ir liet. komunistų susikurusioji partija.

Todėl Prof. Krėvė-Mickevičius, per Lietuvos atstovą Maskvoje, pareiškė savo pagidavimą Molotovui atvykti į Maskvą ir išsiaiškinti atvirai pagrindinius klausimus dėl tolimesnių santykių tarp Lietuvos ir SSSR. Lėpos pradžioje Prof. Krėvė-Mickevičius gavo Molotovo pakvietimą atvykti į Maskvą. Išsakytas buvo ir Dekanosovas.

Pareikšėjimas su Molotovu truko apie 4 valandas, nedalyvaujant Lietuvos atstovui Maskvoje. Bet jame dalyvavo Dekanosovas. Į klausimą, kokią santykių SSSR vyriausybė siekia su Lietuva, Molotovs atsakė trumpai ir bedviparemiškai. Lietuva turi įstoti į SSSR Sąjungą. Lietuvos vyriausybė pati turinti tai padaryti "demokratiškiausiu būdu", pavertodama atitinkamas priemones tam "demokratiškiausiu prisijungimui" įvykdyti. Į klausimą kokiomis sąlygomis Lietuvos Respublika, SSSR Vyriausybės nanyva, turėtų įstoti į SSSR Sąjungą, Dekanosovas nedavė atsakymo, pareikšdamas, kad tais klausimais yra įgaliosis tartis Kaune jo pavaduotojas Dekanosovas. Prof. Krėvė-Mickevičius pradėjo tas derybas sekančią po grįšimo į Kauną dieną (vakare 9 val. 4.VII.40) su Dekanosovu, dalyvaujant ir Pozniakovui. Tos sudringos ir tragiškos derybos tapėsi pustrėdies valandos. Dekanosovas atsiskė pareikšti sąlygas, kokiomis Lietuva turės bei galės įstoti į SSSR Sąjungą. Tą galėjęs nustatyti Lietuvos seimas, kuris turi būti išriaktas už dešimties dienų. Iš to aišku buvo, kad USSR nusistatyta įjungta į SSSR Sąjungą besalyvniai, "demokratiškiausiu būdu" įvykduojant ją brutaliai į Stalino komitacijos režimą ir SSSR ūkišką miseriją. Bet ir šikio tokio ūkiško savarankiškumo viltis buvo galutinai palaidota.

Sekančią dieną (5.VII) prof. Krėvė-Mickevičius norėjo tuojau padaryti Ministrų torybės posėdį. Bet Krealio komituras to nedavė. Min. Ministras Galvanuskas įteikė atsistatydinimo raštą (5-VII) ir pasitraukė iš savo posto. Visuomenė suprato ką, tai reiškė, kokio bandymo laukia Lietuvos, lietuvių tautos. Sekančią dieną įteikė "Prezidentui" Paleckiuvi savo atsistatydinimą, ir prof. Krėvė-Mickevičius. Tada atsistatydinimą Min. Ministrui, "Prezidentui" norėjo galima "priversti" atsistatydinimą, bet leido "paimti atostogų". "Šikini" oit Ministrą Pirmininko pavaduotojo pareigas pavedė Vid. Reik. Ministrui Gedvilai. Užs. Reik. Ministro pareigas - tos Ministrijos Generaliniam Sekretoriui p. Gloveskiui.

6. - "Seimo rinkimai" ir Lietuvos "išlojimas" į SSSR.
Užgrobdami ir pavergdami Lietuvą, Maskvos atstovai skaitė reikalinga dar nužeminti Lietuvą, lietuvių tautą, suteršti jos garbą, in-

scenizavimai ir spektakliai, kad Lietuva, lietuvių tauta, su didžiausiu diduomeniu pati atsiskėdė nuo savo nepriklausomybės ir laisvės ir skaito sau didelę "laivą" ir "garbę" patekti į "genialaus Stalino", "tautų vadą" sukurtą "bolševikišką rojų" su visu jos dvasiniu ir medžiaginiu skurdu ir G.P.U.teroru.

1940 m. liepos 3 dieną apie 4 val., Paleckiai pamininkaujant, įvyko Ministrų Tarybos posėdis, kuriame buvo "priimtas" naujas "rinkimų" įstatymas ir Seimą ir nutarta prarasti rinkimus už 10 dienų, t.y. liepą 15 d. Kaip žinoma ta pati rinkimų komisija ir tą pačią dieną, būtent, liepos 15 dieną, buvo suvaikinta visose trijose Pabaltijos valstybėse (Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje).

Pasiekus seimo rinkimų įstatymą, prasidėjo rinkimų "kompanija". Iš Maskvos atsiuntė įvairių rūšių rinkimus prarasti "specialistų", prityusių G.P.U. agentų, įvairių rūšių plakatų, karkeo, "saino", Stalino ir kitų bolševizmo "apaštalių" ir "šventųjų" paveikslų, USSR vėliavų ir t.t.Po visą Lietuvą prasidėjo masiniai areštai. Pirmaisiais suimami būvę žymūsiais politiniai veikėjai, palaisti seimo nariai, visuomeninių organizacijų valdybų nariai, buvusieji Ministrų, nekommunistinės spaudos Redaktorai bei leidėjai, jau anksčiau uždaryti visų nekommunistinių partijų žymūsiai asmenys. Po to sekė suėmimas įvairių žmonių savininkų bei vedėjų patriotinių ir Ukrainų kultūrinių organizacijų vadų ir įvairių kitų "liaudies priešių". Greit kalėjimai buvo perpildyti, prikašėti. Tie suėmimai ėjo nekalis. Dienos metu Kaune ir kituose miestuose žmonių personalas ir valdininkai, ruošiami mitingai ir "vienbalsiai" priimanos išanktose paruoštos standartizuotos rezoliucijos, garbinamosios "tautų vadų" Stalina, "nenugalima" raudonąją armiją ir t.t. Ypač Kaune organizuojamos demonstracijos, eisenos. Pirmieji pradeda važinėti raudonarmieji tinkle, kariškuose sunkvežimiuose, apkalbėtuose raudonoms vėliavomis bei plakatais. Gyventojai laikosi nuostabių. Prieverta, graisiniais išskoma žmonių tarnautojams ir darbininkams, mokykloms, sporto organizacijoms, Valstybinis tarnautojams susirinkti nurodytose vietose. Ten jis "organizuojami" grupėmis, išskoma nešti išeiktus plakatus, portretus ir t.t., atvežtus iš Maskvos. Ne-klausantieji areštuojami.

Bandoma daryti propagandos mitingus ir kaimie Ukrainų tarpe. Siunčiami automobiliais ir kariškais sunkvežimiais agitatoriai suklikti mitingus. Pilnas fiasco. Kaimiečiai bolketuoja, nesirenka arba jiems susirinkus, agitatoriai turi bėgti, gelbėdam savo kailį.

Laisvę veikti turi tik komunistų partija. Visos kitos partijos uždraustos. Jos narių skaičius tiek mažas, kad neužtenka žmonių partijos komitetų tinklui sudaryti. Beto jos sąstata apie 70-80 % nelietuvių (lydai). Atvežtieji iš USSR nemoka lietuvių kalbos, todėl nei vienas propagandos darbai netinka. Bet ji turi savo rankose jėgą, būtent GPU ir suorganizuotą "liudies miliciją". Ji apsaugojama raudonoms armijos. Teroras - jos pagrindinis argumentas. Ji tik viena turi teisę sudaryti kandidatų sąrašą į "Seimą". Savųjų neužtenkant priversti imti "prijaušiančius", "siupatikus", kurie okli klausis Kreslio komisaro ir jo štabo nurodymų.

Kandidatų sąrašas paskelbiamas. Jų skaičius yra lygus rinkimų "įstatymo" numatyto "seimo" narių skaičiui. Tik jie tegali būti išrinkti ir bus visi išrinkti, neatsižvelgiant už juos paduotų balsų skaičius. "Seimo" sąstata jau žinomas iš anksto. Rinkimų sąrašų žinoma nebuvo. Jų ir negalima buvo suspėti padaryti. Bet tas visai ner-svarbu. Svarbu, kad "rinkimai" būtų padaryti, kad "seimas" buvo išrinktas demokratiškiausiu būdu. Vadinasi, seimo galia spręsti Lietuvos, lietuvių tautos vardu visus klausimus, Lietuvos likimą intinai.

Mitinguose, atsižvelgusios ir per radio bei spaudoje buvo skelbiamas, kad kiekvienas turi eiti balsuoti už paskelbtą kandidatų sąrašą. Kad nebalsuot, tai bus skaitomas liudies priešu ir bus baudžiamas "Rinkimų" dieną Klamo ir didesnių miestų gyventojai varom į rinkimus panašiais priemonėmis, kaip ir mitingai. Kadangi tai buvo nedarbo die-

na, šis metodas sunkiai buvo pritaikomas. "Rinkimai" nesiseka. Nepaisant grasinių ir teroro, žmonės vengia eiti balsuoti. Kalmas nebalsuoja. Rinkimai pratęsimi. Rezultatas tas pats. Kliek "atėjo" valdauti, ką tie atėjusieji išėjo į votus vieton Dekanozovo sustatyto kandidatų sąrašo, todėl tik pats Dekanozovas su savo artimiausiais bendradarbiais. Po rinkimų, balsus "sunkiašiusus", rinkimų komisija paskelbia, kad daugelyje vietų balsavo virš 100 % rinkikų.

Taip "pastatė", "sureikavo", "pravedė" "demokratiškiausius" Seimo "rinkimus" Kremlio komisaras Dekanozovas su savo štabu ir agentais raudonosios armijos užimtoje Lietuvoje.

Pravedęs rinkimus ir turėdamas "demokratiškiausiais" išrinktą Seimą Kremlio komisaras jam tiksliai ir sistematingai paruoštą darbų ap programą pateikė, kurią Seimas turėjo nedelsdamas atlikti. Seimo ir vyriausybės nariams buvo tiksliai nustatytos rolės, kurias jie respекtyviai turės atlikti. Iš anksto paruoštos prkalbos ir numatyti asmenys, kurie tas prkalbas pasakis nustatyta tvarka. Pateikta Seimui nutarimai, kuriais jie turės priimti ir t.t.

Kremlio komisaras iš savo krašto ilgąsio prityrimo žinojo, kad neprityrusiems "draugams" pavėdamos vaidinti rolės turi būti iš anksto išdirbtos ir prityrusios režisieriaus rankos vedamos.

Seimas atliko jam pavestą Kremlio komisaro rolę. Buvo pasakytos patsios prkalbos priimti nutarimai, paskalbtai Lietuvą Socialistine Sovietų Respublika, nacionalizuoti žemę ir jos turtais, nacionalizuoti pramonės, prekybos, kredito ir kitas įmones. Prašytis SSSR teiktis priimti Lietuvos Soc. Tarybų Respubliką į savo tarpą. Pasiųsti sveikinimo telegramą "Tautos vadui" Stalinui ir sugiedojo internacionalią. Po to Seimas išrinko iš savo tarpe garbingiausių draugų delegaciją vaiiuoti į Maskvą prašyti aukščiausios Tarybos priimti Lietuvos Socialistinę Tarybų Respubliką į SSSR.

Aukščiausią Sovietų taryba teikėsi Seimo Komisijos prašymą išklauzinti, pasvarstyti ir patenkinti. Aukščiausias Sovietų Tarybas Tarybos sprendimas įvyko 3-VIII-1940 m.

Tokia rolė buvo pavesta Seimui savaidinti. Panašiai ir tuo pačiu laiku buvo padaryta Estijoje ir Latvijoje.

Dokumentas II.

Ruoraišas.

Šif. Telegrama

1940.VII.11.

L I E T U V A

R O M A

Yra pavojaus, kad Seimas išrinkamas 14 liepos bus skubiai suskuktas nutarti Lietuvos prisijungimą prie Sov. Rusijos.

Tai numatant reikėtų nurodyti visiems Posiuntiniams, taip atsitikus:

- primo, formaliai pranešti Vyriausybei, kur jie akredituoti, kad rinkimai įvyko po revoliucijos armijos būtu,
- secundo, kad nutarimas negali būti skaitomas teisėtu, nes nėra tikrosios gyventojų valios išreiškta,
- tercio, užprotestuoti smurtą prieš Lietuvos nepriklausomybę, ir
- quarto, prašyti prijungimo nepripažinti. X)

Škirpa

X) O svarbiausia, kad jė toliau tokios veidmūšiškos vyriausybės nepripažinti, - taip ir užte.

UZSIENIŲ

K A U N A S

Dabartinį Seimą, kaip rinktą po svetima militarine okupacija ir svetimos valstybės prispauda, užslopinant kitokios negu komunistų partijos nuomonės reiškinį, skaitu nekompetetingu reikšti bet kurio klausimu mūsų tautos tikrąją valią.

Protestuojame prieš jo padarytus liepos 31 d. nutarimus įvesti Lietuvoje Sovietų santvarką ir Lietuvą įjungti į Sovietų Rusijos sąstatą, tačiomai panaikinant Lietuvos valstybinę nepriklausomybę.

Sakytus nutarimus, kaip nekompetetingo organo prištatus, priešingus esamai krašto konstitucijai ir mūsų tautos ir valstybės interesams, skaitu neteisėtais, mūsų tautai, valstybei ir man, kaip teisėtam nepriklausomos Lietuvos valstybės atstovui, neprivalomais.

Škirpa 4007

Berlynas, 1940.7.22 d.

Dokumentas XI.

UZSIENIŲ

K A U N A S

Jūsų 409. Savo telegrama 4007 pareiškiau protestą prieš komunistinio seimo išdavikiškus liepos 31 d. nutarimus.

Kaip pilnatelisis Lietuvos pilietis, pirmasis mūsų kariuomenės kūrėjas savanoris, aukavęs savo gyvybę už Lietuvos nepriklausomybę, esu tam turėjęs pilną teisę ir moralinį pagrindą.

Jūsų telegrama 409 ir pasiuntimas Maskvos delegacijos išsiskaldyti Lietuvos nepriklausomybės parodo, kad dabartinė Ministrų taryba solidarizuojasi su sakytais Seimo nutarimais.

Protestuojame prieš tokią jos laikyseną, kaip neabejotiną krašto išdavimą ir skaitu, kad tuo pačiu dabartinė Ministrų taryba nustoją mandato veikti nepriklausomos Lietuvos valstybės vardu.

Todėl jos nutarimų atšaukti manė iš nepriklausomos Lietuvos valstybės atstovo pareigų ir akiplėšišką atėmimą iš manęs Lietuvos pilietybės skaitu neteisėtais aktais ir todėl neturintiais jokios juridinės galios.

Škirpa 4098

Berlynas, 1940.7.25 d.

Dokumentas XIII

29.VII.

Vilniūnui Kaunas

Pono Glavackio pavedimą telefonu liepos aštuoniasdešimtą dieną vienvališką valandą perimti Pasientų tarnybos reikalus priima ir nuo liepos trisdešimto pradedu eiti pareigas stop Visiems pasientų tarnybos tarnautojams pranešiau kad nuo šios dienos klauzaty mano parėdymų.

Kuzinskas

Užsiemini Kaunas

Neprijudikuojam Škirpos ginčą su vyriausybe dėl jo skaitymosi toliau Lietuvoje Pasiuntiniu su Glevackio pasiūlymu prisiurėti Pasiuntinybės kilnojamą ir nekilnojamą turtą, kaip mūsų tautos igyta sutinka stop bet kaip šiandien pasiūkėjo negaliu perinti politinių reikalių, kuriuos Škirpa ir toliau sau rezervavęs

pas. S. Kazimieras

Lietuvos Respublika
Ulsienų Reikalų Ministerija
Republique de Lituanie
Ministere des Affaires Etrangeres
Nr. 877/R

Kaunas, 1940 m. liepos 30

Brangūs Bendradarbiai

Jūsų buvęs viršininkas Škirpa pasidarė savo tėvynės išdavikas. Nekreivykite jį ir varykite iš savo tarpo.

Netikėkit melams, skleidžiamoms apie mūsų Vyriausybę ir Seimą: jie vykdo tautos valią ir elgiasi taip, kaip krašto gyvybiniai interesai reikalauja.

Visiems lojaliesiems tarnautojams užtikrinama Lietuvoje tinkamas darbas ir prageręsi progvenimus

pas. P. Glovackas

E. p. Ulsienų Reikalų Ministeris

Pone Generalini Sekretoriau,

Atsakydami į Tautos S. M. liepos 31 d. raštą, mes Lietuvos Pa-
siuntinybės Berlyne tarnautojai, turint gerbą pranešti Tautai, kad
mes su Tautos, Pone Generalini Sekretoriau, petariniu nugarbingai
traktuoti savo buvusį Viršinininką Lietuvos Igaliotą Ministrą, Nepri-
klausomas Lietuvos Karėją, Pirmają Savanorį Kazi Škirpą sutikti ne-
galime.

Mes yra žinomi šie faktai:

- 1) kad Sovietų Rusijos Vyriausybė vienašališkai susisiekama So-
vietų Sąjungos ir Lietuvos sudarytos sutarties, Nepuolimo ir Savitar-
pės pagalbos paktus ir perindama savo Vyriausybės Vyrų viešai daug
kartą iškilmingus užtikrinimus gerbti Lietuvos suverenumą š. m. bir-
želio 16 d. su Sovietų Rusijos Karuomene jėga užėmė Lietuvą.
- 2) Kad Sovietų Rusijos Užsienių Reikalų Komisarė pavaduotojas
Dekanozovas, Respublikos Prezidentą pavaduojančiam Ministrui Pirmaui
kui A. Merkui š. m. birželio 17 d. padiktavo Mūsų Vyriausybės
Ministerių sąrašą ir kad Merkui, einančiam Respublikos Prezidento
pareigas, skelviandoje tokių įtikinančių argumentų, kaip tūkstančiai
Sovietų Rusijos tankų, nieko kito nebūlio kaip tik Sovietų Rusijos
Užsienių Komisarė pavaduotojo Dekanozovo pasiūlymą priimti;
- 3) Kad Sovietų Rusijos Vyriausybė pareikalavo panaikinti Lietu-
vos Karuomeną, paskiriam Karuomenės Vada Rusijos karuomenės gen-
erolą ir tuo būdu įjungiant ją į Sovietų Rusijos armiją;
- 4) kad Sovietų Rusijos Vyriausybė pareikalavo panaikinti Lietu-
vos loisvės gynėjų Šiaulių Sąjungą, kuriai priklausė šimtai tūkstan-
čių Lietuvos geriausio jaunimo;
- 5) kad Sovietų Vyriausybė pareikalavo Lietuvą, panaikinant jos
Nepriklausomybę, už kurią tūkstančiai geriausių Lietuvos žmų sunų
savanorių paguldė savo galvas, prijungti prie Sovietų Rusijos;
- 6) kad Sovietų Rusijos Vyriausybė per savo Komisarą Dekanozovą
padiktavo Seimo rinkimų įstatymą ir sudarė sąrašus Mūsų Seimo
narių kandidatų, kurie pagal išanksto numatytą planą, visi buvo iš-
rinkti Seimo nariai, kuriems išanksto buvo numatyta pavesti atlikti
šių Lietuvos nepriklausomybės buželio reik;
- 7) kad tūkstančiai rinkinių Lietuvos vyrų, kurie tuči Lietuvos
vaduomenės padikikėjim, sušito ir kad jie, kaip ir Rusijos carų
viešpatavimo laikais, gyvenai į gilumą Sovietų Rusijos.

Kad ankščiau suminėti keli faktai iš daugelio yra tikri ir kad
tai yra tiesa, Tautai, Pone Generalini Sekretoriau, yra žinoma. K.
Škirpa, Lietuvos Igaliotas Ministras Vokietijoje, stovėdamas Nepriklaus

šioms Lietuvos interesų sąlygoje, lygiai kaip ir kiti Lietuvos
 Igalioti Ministeriai užsienyje, negalėjo neprotestuoti prieš Lie-
 tuvos Nepriklausomybės laidotuvių iškilmas, kurias Sovietų Rusijos
 Vyriausybė parengė ir vykdė dideliu skubotumu. Kad Tamstam, Pono
 Generalini Sekretoriau, pats, aplinkybių vertinamas, dalyvauji toje
 Lietuvos Nepriklausomybės laidotuvių procesijoje, mes suprantame,
 bet kad Tamsta smarki, vadindamas išdaviku Vyra, kuris pirms sto-
 dumas Lietuvos savonoriu ir išstatydamas mirties pavojun savo gyvyb-
 ginklu rankoje kovojo dėl Lietuvos laisvės, dėl Nepriklausomos Lie-
 tuvos, kad Tamsta smarki ši vyra dabar, kada jis išdrįsta pakelti
 balsą prieš šarvuotą smartininką Sovietų Rusiją, mes, Lietuvos Pa-
 siuntinybės tarnautojai Berlyne, to negalime suprasti ir nesuprasda-
 m. Tamstos, Pono Generalini Sekretoriau, patarimo priimti negalime.

Lietuvos mes visi grįšime, jei dabar, dėl esamų aplinkybių,
 nenorėdam ištekti kolėjimui arba būti ištrinti Sovietų Rusijos
 gilumon ir negrįšime, tai bent mirti, bet vis vien į savo kraštą
 grįšime.

Lietuvos Pasiuntinybės Berlyne
 tarnautojai:

Slapta

P r o M e m o r i a

Siandiena kalbantis telefonu p. Bulotai su p. Glovackiu, pastarasis peneri ir su namini pasikalbėti. Visų pirma jis mane painformavo, kad yra gelintas nutarimas visą pasienčiųybės turtą perleisti Kaman ir prašė ta kryptimi pradėti daryti lygius, kad vertingesnius daiktus galėtume dar ilg saveitą išleisti.

Be grynai formalus informavimo, daug kalbėjo apie p-bės stovį. Jo nuomone ir turinomis linomis didesnę dalis tarnautojų yra visai palankus viešajam vyktantiam įvykiams. Jis prašė manęs susiti kontaktan su kiekvienu tarnautoju, nurodyti jam "faktišką" padėtį ir tuo būdu suorganizuoti pasipriešinimą "prieš taip ydinamą ministrą p. Škirpą". Pranešiau jam, kad kaip tik atvirkščiai - didesnę dalia tarnautojų pritaria p. Ministrui, kas jau parodo, kad tik vienintelis portier tegrįsta Lietuvon. Į tai jis atsakė, kad tie visi, kurie taip doro labai klysta ir pasakė, kad dar yra laiko jiems apsigalvoti ir nuo šios kvailystės atsikvoti, nes po metų, girdi, jie su aišron prašysis, kad juos priimtų tėvynės atgal.

Kas link p. Ministro laikyenos, jis atsakė prilyginimą, kad po 1917 m. revoliucijos daug taip darė, bet jį likimas yra žinoms. Taip pat davė suprasti, kad p. Ministro eventualus žymenis politinis veikimas nukreiptas prieš SSER, gali sulaukti tokio pat galo, kaip kad sulaukė ne vienas bielogvardietis savo laiku. Iš kalbos tone galima būtų suprasti kaipo grąsinimą p. Ministrui už jį eventualų poli-tinį veikimą.

Taip net p. Glovackas klausė, ar tarnautojai patys apsisprendė ne grįžti Lietuvon, ar p. Ministro raginami. Atsakiau taip, kaip faktiškai buvo, kad kiekvienas pasielgė taip, kaip jis norėjo: kas norėjo grįžti - grįžta, kas pasilikti - pasilieka.

Taip pat užklausė ar p. Škirpa veikia vienas, ar susitaręs su kitais Lietuvos Pasiuntiniais. Atsakiau, kad išskyrus Maskvos, Tallino ir Rygos Pasiuntinių, visi kiti visu 100 % pritaria p. Škirpos nusistatymui ir patys elgiasi lygiai taip pat. Šie mane šodniai p. Glovacki labai nustebino ir jis užklausė ar ir p. Klimas ir p. Šaulys prie to prisida. Atsakiau kad taip. Iš to p. Glovackio pasakyta buvo galima spręsti, kad jis buvo tokios nuomonės, kad p. Klimas grįš Kaman.

Visai drąsiai p. Glovackis man pastatė klausimą, ar p. Minis-tras doro tokį veidmūšį vien tik savo nuožiūra, ar yra kieno nors

(t.y. vokiečių) raginamas, į šį klausimą atsakius, kad to nešinu.

Gale pasikalbėjimo prašė dar sykį susisikvilti su p. Škirpa kaip su ministru, neklausyti jo įsakymų ir vykti į savo turpo. Kalbant apie P-bės turto stovį, pranešiu, kad visas pasiuntinybės turto yra 100 % tvarkoj ir mumsigiau jo turimas informacijos, kad "vešimas po vešimo veša pasiuntinybės turto iš rūsų". Į tai atsakius, kad p. Ministrui garbė yra didesnis dalykas už tą turto ar kad jis išvešė tik savo asmeninį turto, o p-bės turto randasi pilniausioj tvarkoj. Dėl kasos stovio pasakiau taip kaip yra, būtent: kad P-bės kasa yra tvarkoj ir kad likutis iš 60.000 išmokėtos valdininkams kaip kompensacija už ištarutą laiką. Į tai Gloveckas nieko neatsakė.

Kokius konkrečiai klausimus p. Gloveckas statė p. Bulotai, negaliu tiksliai apsktyti, bet iš duotų p. Bulotos atsakymų tenka spręsti, kad tuos pašius kaip ir man.

Vieną klausimą, kuris gali būti, išgirdau, būtent, ar Vokiečių Vyriausybė dar tebeskaitosi su p. Škirpa, kaip su Igal. Ministru ar ne. P. Atzsk Bulota atsakė, kad tebesiskaito.

Berlynas, 1940.VIII.2 d.

Haronas P.

Lietuva

Berlins

Ryšium sovietų sąjungos aukščiausios tarybos septintos sesijos 5. m. rugpiūčio mėn. trečios dienos nutarimu priimti Lietuvos socialistinę tarybų respubliką ir sovietų sąjungos respublikų tarpą visų Lietuvos pasiuntinybių ir konsulatų veikla nuo rugpiūčio aštuntos dienos sustabdoma ir pasiuntinybės bei konsulatui likviduojami stop

Lietuvos socialistinės tarybų respublikos vyriausybė įpareigoja pasiuntinybę, primo: tuoju visus pasiuntinybės archyvus ir visą turtą perduoti vietos sovietų ambasada; secundo - oficialiai pranešti rezidencijos krašte vyriausybei apie Lietuvos pasiuntinybės likvidavimą; tertio - perduokite šią instrukciją visiems rezidencijos krašte esantiems Lietuvos konsulatams, kad savo turtą ir archyvus tuoju perduotų artimiausiai sovietų pasiuntinybei arba konsulatui stop

Perdavus visus archyvus ir turtą sovietų pasiuntinybėms visam personalui privalo tuoju grįžti Lietuvon

Gloveckas

5. m. rugpiūčio mėn. 9 d. p. Gloveckio telegr. Nr. 421 tekstas

Baronas P.

Pasikalbėjimas Pasiantinybės Prelijos Patarėjo S. Kuzinsko su SSSR Ambasados Patarėju Tichomirovu ir Konsularinio Skyriaus Vedėju Žarevliovu 1940 m. rugpjūčio mėn. 9 dieną.

(9 val. rytą buvo gauta šis pridėdama šifruota telegrama)

11 val. apsilankė pas mane p.p. Tichomirovas ir Žarevliovas. Pradžioje Tichomirovas kaip nežinojo nuo ko pradėti, nes aš, paprašęs sėsti, tyčia tylėjau. Kiek patylėjęs Tichomirovas pradėjo pasikalbėjimą bendrinėmis frazėmis: kaip einasi, kaip jaučiuosi, ar turėjau jau atostogų ir t.t. Į klausimas atsakinėjau giliai trumpai, klausdamas jį to patio. Kuomet jis man pasiūlė pavaišiuoti kava atostogų į Krius, aš atsakiau - gal nielu noru ir nuvažiuočiau, bet nesu tikras ar gausiu SSSR visas (Mesupratu, ar Tichomirovas suprato mano ironiją).

Ir vėl didelė pauza pasikalbėjime. T. vėl jaučiasi nejuokiai ir vėl nežino, ką jam sakyti. Pagaliau jis kaip ir ryžosi paklausti ar yra darbe Pasiantinybėje ir kas veikiama. Atsakiau trumpai darbas eina normalia tvarka kaip visuomet.

Vėl ilga pauza...

Toliau T. klausia ar Pasiantinybė yra gavusi šklaracijos tekstą, liečiantį Lietuvą (Jungias į SSSR. Atsakiau - ne, bent aš jo negavau, Pasiantinybėje tokio teksto nemačiau ir jis nėra žinomas.

Vėl pauza...

Pagaliau T. Ryžtasi - "ar gavot Jus kokį nors parėdymą raštu ar telegrama dėl Pasiantinybės perdavimo mūsų Ambasadai? klausia T.

Atsakiau: "Šis klausimas yra man iš viso visai netikėtas ir naujas. Tiesa, telegramą Pasiantinybė šiandien yra gavus, yra šifruota ir tuo tarpu aš dar nežinau jos turinio, dešifrovimas užtruko labai ilgai, nes jos tekstas yra labai ilgas".

"Kuomet nes norėtumėm apsilankyti pas Tamstą vėliau"...

Sutarėms 13 val. T. ir Ž. atsivokino. Viskas pasikalbėjimas užtruko apie 1/2 val.

13 val. vėl atsilankė Tichomirovas su Žarevliovu. Ši kartą T. pradėjo kalbą, nors ir vėl labai nedrąsiai, bet iš esmės.

Pasikalbėjimas prasiėjo tokiau dialogu:

T. "Na tai kas naujo?"

Aš "Niekas. Iš tikrųjų tai aš nežinau kas Tamstą idomutų ir koki konkretų klausimą Tamsta turi".

T. "Aš atėjau tartis su Tamsta dėl Pasiantinybės perdavimo Sovietų Ambasadai. Tiksliau, nurodymus Tamsta esi gavęs telegramoje. Aš norėčiau pamatyti jos tekstą".

AŠ "Kas liešia telegramą, tai, deja, aš Tamstai, kaip svetinam žmogui, jos parodyti negaliu, nes ji yra slapta. Be to aš ingi nesuprantu, kad ji Tamstai reikalinga - jeigu Kaune ir Maskvoje tverka gera, tai jau jos tekstas Tamstai turėtų būti zinomas; jos nuorašas, o gal net originalas, turėtų būti praneštas Sov. Ambasadai ("Žinoma, kad aš turiu", pertraukė mand piktai T. "tik aš norėčiau įsitikinti, ar tas pats turinys" ...). Nors Jūsų telegramas ir neatėjo, užtikrinu Tamstą, kad turinys tas pats... kas liešia gi Pasiuntinybės perdavimą, tai labai apgalvotą, šiuo klausimu aš visai nesu kompetetingas su Tamsta kalbėtis ir pareikšti bet kurią nuomoną. Šiuo klausimu Tamsta galėtų kalbėtis tik su Ponu Ministru Škirpa, kaip p. m. Pasiuntinybės šefu".

T. "Su ponu Ministru Škirpa? Aš tokio nepažįstu... tokio Ministerio visai nėra... Tamsta esi gi dabartinės Lietuvos Vyriausybės paskirtas Pasiuntinybės reikalams vesti, aš tik su Tamsta ir galiu kalbėtis".

AŠ "Deja, tuomet Tamsta esi blogai painformotas - aš nesu perėmęs Pasiuntinybės; aš esu sutikęs tvarkyti tik kai kuriuos reikalus; toki didelis svarbos politinį aktą, kaip Pasiuntinybės likvidavimą, aš priimti negaliu ir niekuomet jo nepriimsiu; toks laimėtos reikšmės reikalas gali ir turėti priklauso tik pašam Ministeriui. Kas liešia gi p. Škirpa patį, tai jo netraktavimą ministeriu aš galiu priimti tik kaip Tamstos asmenišką nuomoną. Kaip Tamsta žinai, Igaloto Ministerio atšaukimas, kaip ir jo paskirimas, yra paprastai šurištas su tam tikrais nustatytais tarptautiniais formalumais ir ceremonijomis; nė vieno, nė kito iki šiol padaryta nebuvo. Ponas Škirpa Vokietijoje lieka ir toliau ministeriu. Pasiuntinybės likvidavimą, kaip politinį aktą, galėtų atlikti tik jis pats".

T. "Šiandien viso to nereikia. Lietuva yra įjungta į Sov. Rusiją, apie tai šino ir vokietiai ir visvien aš p. Škirpa daugiau nebesiskaito. Jis nėra ko daugiau veikšioti į Auswaertiges Amtą".

AŠ "Ar p. Škirpa reikalinga veikšioti į Auswaertiges Amtą ar ne - šį klausimą geriausia paliktinė spręsti jam pašam..."

Šia diskusija nusitęsė virš pusvalandžio. Tichonirovas mėgino mane įtikinti, kad Pasiuntinybės likvidavimas nėra joks politinis reikšmės aktas, bet grynas techninis, kad šis klausimas, kiek jis galėtų būti politinis, jau sutvarkytas Kaune ir Maskvoje; kad telegramas

Kvazi kuri adresuota mano vardu, esąs man vyriausybės įsakymas, kuri aš privalau pildyti ir t. t. t. Aš gi iš savo pusės visus šiuos Tichonirovo tvirtinimus griežtai ginėjau. Tačiau Tichonirovas, nors ir nedrąsiai, mėgino mane gąsdinti, sakdamas - kad, girdi, ir mano atsisėdai bus geriau, jeigu Pasiuntinybės perdavimas bus įvykdytas sklandžiau. Čia, griežtai užkentuodamas, jam patariau mano atsitimi nesirūpinti, - aš jį pats pasirūpinsiu.

Nematydamas galimybes priėmti sau teigiamų rezultatų, nors kaip ir norėdamas užbaigti diskusijas, Tichonirovas kiek patetiškai paklausė mane:

"Tai, reiškia, Tamsta nenori klausyti įsakymo vyriausybės, kuri išrinko 97 % laimingos tautos".

"Žinote ką, Pone Tichonirovas, aš, dalsidšiu, ir Tamsta esate inteligentiški žmonės, kaip daroma, kad kiekvienam atveju ne mačiau, kaip 97 % Tamstos butų laimingi ir džiaugiasi, manau ir aš ir Tamsta lygiai gerai žinome. Todėl norėčiau tik atkreipti Tamstos dėmesį į tai, jog šiame psikalbėjime su manimi propaganda butų ne vietoje"...

Tichonirovas kiek sumišęs nutilo.

"Tai ką gi dabar daryti?" - klausia Tichonirovas.

"Manau - nieko. Mes dirbsime toliau - aš savo Pasiuntinybėje, Tamsta gi savo Ambasadoje".

"Ar nėra kokių Pasiuntinybės tarnautojų, kurie pasiuntę Pasiuntinybės perdavimo; gal p.v. Ponas Čapas, - pertraukė Žuravliovas" pareiškdamas pagelbavimą p. Čapą tuojuo pamatyti.

"Abejoju, ar galėtų kas nors be pačio Ministerio... P. Čapas jau išėjęs".

Tichonirovas ir Žuravliovas pakilo atsiseveikinti.

"Visvien jūsų Pasiuntinybė ryt arba poryt bus likviduota. Keista, kad su kitomis pasiuntinybėmis natūraliomis (kokių sunkumų, o jūs darote komplikacijų"- sako Tichonirovas.

"Atotote, kiekviena įstaiga, kaip ir kiekviena žmogus, turi ir gyvena savo individualiu gyvenimu ir turi savo problemas"... atskiria jam ir atsiseveikina.

Berlynas, 1940 m. rugpjūčio 10 d.

Pro memoria

5.30 val. p.p. skambino man iš Sovietų pasiuntinybės kažkoks pareigūnas, kurio pavardės neišgirdau. Jis manė pirmaisiausia užklauso ar aš skaičiau šios dienos Bulletin Diplomatique. Atsakiau, kad skaičiau. Tuomet jis man pasakė, kad man turė būti šinoma, kad p.Škirpa nebėra daugiau ministras ir pabrėžė, kad dabar aš esu nauj šeimninkas. Atsakiau, kad apie tai aš nežino nieko nežinau. Tuomet jisai man atsakė, kad jis turys parodymą iš mano vyriausybės, kad aš esu paširtas šią naują šeimninku ir kad aš privalau su juo susitikti ir pasikalbėti dėl naujų perdavimo. Į tai jis atsakiau, kad be mano sutikimo vyriausybė negali mane paširti tokiu pareigau ir pareiškiau, kad aš su tuo nesutinku ir kad naują šeimninkas yra mano Ministras. Tuomet jis griežtu balsu pasakė, kad aš privalau klausyti savo vyriausybės įsakymus. Į tai pakartojau jam dar sykį savo nuostatymą. Kalbėjėsis su manim sovietų pareigūnas betgi nebaigė manęs klausyti ir nusėto triubelę.

Po pasikalbėjimo pasiteiravau pas Juocą, ar tas sovietų pareigūnas yra šis asmeniškai mane. Juocas atsakė, kad jis pirms pašiklaugės kas yra pasiuntinybėje ir prašė duoti kas yra, būtent mane.

Berlynas, 1940 rugp. 10 d.

Bironas P.

PRO-ŽEMŪJA

1940.VII.11.d. 9 val. ryto prie Pasiuntinybės staiga atvyko penki Sov. Ambasados asmenys, jų tarpe pirmasis Amb. Pateročas Tichodrovas. Trys išlipę iš automobilio ir prisitartinę prie Pasiuntinybės didžiųjų geležinių vartų. Juocienė išbėgo pro didžiąsias duris ir atsistojęs viduryj kiemelio, tarp didž. geležinių vartų ir didžiųjų Pasiuntinybės durų, paklausė ko atvykę nori. Vienas iš jų pareikalavo Juocieną juos įsileisti į pasiuntinybę. Juocienė, išsigandusi ir išsiblaškinti, stovėsi už kišenių ieškoti rakty. Atsipeikėjusi, bet neturėdama prie savęs rakty atvykusiems pareiškė, kad Ministeris davė įsakymą ne jo žinios nieko Pasiuntinybėn neįleisti. Tai išgirdę, vienas iš atvykusių stovėsi rankomis už geležinių vartų ir pakelto tonu pareiškė, kad Ministeris šia nieko daugiau neturys ir negalis, nes jis (kalbės rusas) esąs šią namų šeimininkas. Reikėdama ką daugiau atvykusiems sakyti, Juocienė apsisukė ir bėgo į vidų pasitarti su savo vyru. Didžiosios durys užsisklaidė ir ji desperatiškai pradėjo jas daužyti, norėdama patekti į vidų. Pribėgusi link kambarinė Balsaitytė duris atidarė ir Juocieną įsileidė. Tuo tarpu portier Juocas su raktais rankose pasislėpė priegalyje.

Pastebėjusi įvyki, Škirpienė greitai nusileido žemyn ir griežtai įsakė portier rakty niekam neuoti ir atvykusių rusų į Pasiuntinybę neįsileisti. Apie tai p.Škirpienė pranešė Jurkunui ir jį prašė tuojuo vykti į apėdį ir žiūrėti, kad tarnai vykdytų duotą įsakymą.

Jurkūnas, nusileidęs į apėdį, priegalyje rado stovintį Juocą, kuris, drebėdamas ir rodydamas rankoje turimus raktus, klausė: "Ką daryti, ar atidaryti, ar ne?" Jurkūnas sudraudė abejingą Juocą ir liepė atiduoti raktus Balsaitytei. Tuo metu laipteliais priegalyje link slubiai lipę Juocienė ir paskum ją Balsaitytė. Juocienė, bėgdama pasitarti su savo vyru, pamatė prie jo stovintį Jurkuną, kurį klausė, ką daryti. Jurkūnas jai liepė grįžti atgal ir stovintiems už vartų rusams pasakyti, jog šią dieną šventadieni Pasiuntinybė yra uždaryta ir jų įsileisti negali. Balsaitytė kartotinais klausė Juocieną, ar didieji geležiniai vartai uždaryti. Pastarojai atsakius, kad ne, Balsaitytė stovė iš Juoco raktus ir pribėgusi prie didžiųjų geležinių vartų, ramiai, bet tai norėdama atvykusiems atidaryti, uždakinė vartus ir nieko nesakydama grįžo atgal. Jai uždakinėjant vartus, vienas iš trijų atvykusių, Tichodrovas, stovėsi už vartų ir juos verdamas kosinosi įsiveržti į vidų. Tai matė pro langą stebėjęs Jurkūnas. Grįžusi Juocienė priėjo prie stovinčių už vartų atvykusių

98

ir jiems pasakė, kad Pasiuntinybė yra uždaryta ir ji įleisti negali. Niekas į tai neatsakė, atvykėliai klausinėjo Juocioną, ar ji mananti grįžti į Lietuvą. Pastaroji atakė, kad į Lietuvą grįš ir išsigandęsi grįžo į vidų. Atvykėliai pastovėję dar kelias minutes už vartų ir tarpusavyje pasitarę, automobiliumi išvyko.

1940.VIII.11 d. 10 val. ryto apie įvykį p.Min.Škirpa telefonu painformavo Ausantą. Kalbėjosi su Protokolo dekuruojančiu valdininku (P.Min. valdininke pavarčėe gerai nenugirdo, rodos, buvo p.Keidemann). P. Ministeris trumpai nupasakojęs patį faktą, pareiškė, kad jis tokius Sovambasadose esančių veiksmus negali kitaip kvalifikuoti, kaip kasinėjasi jėga išibrauti į svetimą Pasiuntinybę, kuriai Reichas yra suteikęs imuniteto teises ir jis tik vienas gali jam suisti. P. Ministeris pridūrė, kad jis jokiū būdu negali perduoti Pasiuntinybės iš gtvės atvykusiems asmenims, kurie neuisineldavę ir net telefonu neperspėję, selsmedienio paryšiu veržiasi į Pasiuntinybę.

Apie visą tai p. Ministeris paprašė valdininką painformuoti Protokolo Šerą.

1940.VIII.11 d. 16,15 val. paskambino Pasiuntinybėn vedinomas asmuo iš S.S.S.R. Ambasados ir paprašė prie telefono pakviesti kokią tai Višnikovą, kuris būk tai esąs mūsų Pasiuntinybėje. P-16 Paulaitė atsakė, kad tokio asmens Pasiuntinybėje nėra, kad Pasiuntinybė šiuo žandien yra uždaryta ir kad, greičiausiai, tas asmuo telefonuoja neten, kur jis nori.

Tokie patelefonavimai kartojosi ir 1940.VIII.12 d.

Berlynas, 1940.VIII.12 d.

1940.VIII.11 d.

Pro Memoria

Rugpjūčio 11 d. 9 val. atvykę Sov.Ambasadės automobiliu penki vyrai, priėję su 1-ju amb.patareju Tichomirov bandė įsibrauti į Pasiuntinybės rūmus. Jie nebuvo įleisti, nežinint kad vienas jų reikalavo, kad vartai būtų atidaryti, nurodydamas Juclerai, kad jis leidžias tai jei padaryti. Vartai per tarą nepaaiškėjimą buvo neužrakinti, bet tik sunkiai atsidaro. Rusai nesuspėjo juos tikriau pastumti. Kai vyko Juclerė pranešti, kambarinė Belsaitytė suskubo vartus užrakinti, priimdama rusus stovėti gatvėje. Klek pastovsą - jie nuvedavo. Iš viso tai trūšė 10 min. 9 val. 15 min. paskambinau Aušanto Protokolui, kalbėjau su p. Heineku (ar kas panašus). Pranešiau, kad penki žmonys, priėję su Tichomirov, atvykę Sov.Ambasadės automobiliu bandė 9 val. įsibrauti Pasiuntinybės įėga. Pareiškiau jog aš jų neįsileidau, nes humaniteta Pasiuntinybės rūmuose suteikt Reicho Vyriausybė ir todėl be jos žinios negalin Pasiuntinybės rūmus užleisti amėms, atvykusiems iš gatvės. Paskliau, jog tikėuos šitaip pasielgdamas laikausi vokiečių Ordungo. Pridėjau, jog nenoria Reicho Vyriausybei padaryti jokie nemalonūs, bet tvarka turi būti. Neturėdamas jokie pranešimo iš Aušanto ar Sovietai Lietuvos įjungimą Sov. Rusiją yra priderama būdu užsėlavę ir koks šiuo klausimu yra Reicho Vyriausybės nusistatymas, aš pasilikau atsakingas už Pasiuntinybės rūmus ir jų apšėisti negalin. Pastebėjau, jog šitaip elgdamies aš nenoriau priversti prie to, kad būšiu pašalintas policijos pagalbe, nes aš su joku nusikaltėlis. Sakiau, jog tikėuos, kad Protokolas painformuos mane, kaip man, atsišėliant susėdarlusios padėties, tekta toliau pasielgti, kad nevaisėngėliau tarptautiniam paprodiama ir Reicho tvarka. Prašiau apie atsikimą ir mane pareiškimas tuojau pranešti Protokole Šefui ponui von Doornbergui. Kalbėjau su manim Protokole valdėninkas pašėdėjo apie visa, ką jam sakiau, perduoti Protokole Šefui von Doornbergui.

K. Škirpa

Litauische Gesandtschaft

BERN

Iki 6-to rugpiučio Kamos įvairiais būdais bandė mane priversti apiešti pasiuntinybės rūmus, bet jam tai nepavyko. 6-to rugpiučio Glovackas telegrama įsakė pasiuntinybės ir konsulatų veikimą sustabdyti, jų turta ir archyvus perduoti Sovietams, o personalui įsakyti tuojau grįžti Lietuvon. Šio neteisėtos vyriausybės duoto įsakymo nepildau. 7-to rugpiučio Sov.Ambasadės pirmas paterėjas Tichomirov su Žurevliovu atsilankė pasiuntinybėje ir bandė ją perburti iš Kuznisko, kuris atskė nekompetetingas ją perduoti, nurodė kreiptis į mane, kaip pasiuntinybės šefą. Nepripažindami usnės pasiuntiniai, rusai su man kalbėti vengė ir išsinešdino. 10-to rugpiučio vienas Sov.Ambasadės narys dar bandė surasti mano bendradarbių tarpe kas sutiktų perduoti pasiuntinybę, bet tokie nesurado, net jauniasiasis mano bendradarbių, Baronsas, atsisakė su patalefonavusia rusu pasimatyti ir iestis išdėviko rolės. Sekmadienį, 11-to rugpiučio, rusai bandė įsiversti pasiuntinybėn įėga. 9-tą val. ryto, atvykė prie pasiuntinybės Sov.ambasadės automobilis, 5 vyrai pareikalavo juos įleisti į pasiuntinybės rūmus. Mano įsakymu jie nebuvo įleisti, kambarinė Balašitytė užrakino geležinius vartus, palikūmas okupantus stovėti gatvėje. Rusai išbuvo prie pasiuntinybės apie 10 min., paskui nuvažiavo. Ir šį kartą priešakyje buvo Sov.Ambasadės pirmas paterėjas Tichomirov, kuri pro langą konstatavau aš pats. Apie atsitikimą tuojau pat telefonavau Augusto Protokolo dešuracijosšiam valdininkui, pabrėždama, jog pasiuntinybės iš gatvės atvykusiems asmenims neuždėdama todėl, kad imunitetde jai buvo suteiktas Reicho Vyriausybės ir be jo šiuos pasiuntinybės rūmų perleisti svetimiesiems nerandu galima. Duokite spaudai naminint apie pasiklėbėjimą su Protokolu. Perduot Klimui, Balušui, Čiliui, Graušiniui, Žedaiškiui.

Škirpa 41š ir 417

Berlynas, 1940.6.11 d. 14 val. 30 min.

P.S. Šios telegramos tekstas tą pačią dieną buvo dar atskirai pasiųstas St. Lomorašui Romoje, kaip likusios užsienioose mūsų diplomatišios šefui.

*Arja
Kuznisko*

E L T A

K A U N A S

Į Glavočko telegramas likviduoti pasiuntinybę, perduoti jos turta ir archyvą Sovietams pranešu Lietuvos visuomenės šiniai:

9-to rugpjūčio Sovietų ambasados pirmaš patarėjas Tichomirov su Buravlov, stvyką į pasiuntinybę, norėjo ją peristi iš Kuzninsko.

Šiam nurodšius, jog kreiptųsi į mane, kaip pasiuntinybės šefa, rusai išsinešdino.

10-to rugpjūčio po piet Sovietų ambasada telefonu ieškojo mano bendradarbių tarpe kito asmens, kas intųsi išdaviko rolės užleisti pasiuntinybę Sovietams, bet tokio nesurado.

Sekmadienį, 11-to rugpjūčio, 9 val. ryto 5 vyrai, prišakyje su Tichomirov, stvyką Sovietų ambasados automobiliu, bandė įsibrauti pasiuntinybėn įėga.

Inskiau pasiuntinybės darų jiems neatidaryti, o kambarinė balsditytė užrakino geležinius vartus, palikdama okupantus stovėti gatvėje.

Tegyvuoja Laisva ir Nepriklausoma Lietuva!

Salin rusų okupantai ir mūsiškiai Lietuvos išdavikai

Škirpa 415

Berlynas, 1940.8.11 d.

066 Telegramm

Deutsche Dienstpost

3866 SG KUNNS 889 133/131 12 131b WRAF -

Kuzminskas Lietuva Berlin -

Lietuva

Litauische Gesandtschaft

Inabf

W 35

Kurfürstenstr. 134

Zu eiliger Ausfuehrung Koin in Verbindung Beschluss siebenten session ersten rates sowjetunion dritten August 1940 Litauische Sozialistische Raeterepublik in Bund Sowjetrepubliken aufzunehmen ist Taetigkeit saemtlicher litauischer Gesandtschaften und Konsulate ab achten August aufgehoben und Gesandtschaften sowie Konsulate liquidiert stop Regierung litauischer Sozialistischer Raeterepubliken verpflichtet Gesandtschaft primo alle Gesandtschaftsarchive und saemtliches Staats gehoerendes Vermoegen unverzueglich an erliche Botschaft Sowjetunion uebergeben secundo liquidierung Litauischer Gesandtschaft und aller litauischer Konsulate in Deutschland Reichsregierung notifizieren tertio vorliegende Instruktion an alle litauische Konsulate in Deutschland weitersuleiten mit anweisung saemtliches Staats gehoerendes Vermoegen und Archive unverzueglich an naechste Gesandtschaft oder Konsulat Sowjetunion uebergeben; stop Drahtet uns erfolge uebergabe Gesandtschaft und Konsulate und uebersendet uns uebergabeakten stop Nach Erfuellung obiger Verfaegung muss gssantes Gesandtschafts und Konsulats Personal unverzueglich nach Litauen zurueckkehren -

Kreive Mickevičius Aussonminister 716

LITAUISCHE GESANDTSCHAFT
IM DEUTSCHENLAND
Nr 04299

Berlin, den 14. August 1940

Sehr geehrter Herr Gesandter !

Unter Bezugnahme auf die gestrige persönliche Unterredung mit Ihnen, während der Sie sich davon in Kenntnis setzten dass ich meinen Aufenthalt in den Räumen der Gesandtschaft beendigen musse, beehre ich mich ergebenst, in der Anlage die Hausschlüssel der Litauischen Gesandtschaft in Berlin, Kurfürstenstrasse 134, zu ueberreichen.

Ich habe mir erlaubt, Ihre geschaeftste Nachswaltung in Anspruch zu nehmen, da niemand meiner Mitarbeiter, noch das Dienstpersonal, die Uebergabe des Gesandtschaftsgebäudes an Sowjetrußland auf sich zu nehmen bereit war.

Gleichzeitig erlaube ich mir, Sie, sehr geehrter Herr Gesandter, meiner vorzueglichen Hochachtung zu versichern.

Kazys Skirpa
A.o.Gesandter und bev. Minister
von Litauen

Seiner Exzellenz
dem Chef des Protokolls
Herrn Gesandten von D o e r n b e r g

B e r l i n

Brangūs Bendradarbiai !

Prie šių namų ir visai mūsų tautai brangių rūmų vartų, po gedulo juosta perrišta mūsų vyliava trispalvė, atsiverkinamas su Jumis, Mi istorinį momentą, leiskite Jums tarti porą žodžių.

Raudonieji okupantai klasiškai paverge mūsų Tėvynę, po pusvalandžio pagrobo ir Mi Nepriklausomos Lietuvos gabalėli - mūsų Pasiuntinybę Berlyne. Šie raudoni visuomet buvo sticholii mūsų Nepriklausomos Valstybės ir Tautos. Po pusvalandžio mūsų trispalvė turės užleisti vietą dangeliui tautų, o kartu ir mūsų tautos sągėjai - raudonajai Kronlio vėliavai.

Aš su pagarba prisimenu visus Jūsų tėvus ir namo pirmtakumus, kurie šiuose rūmuose su visu atsitéjimu dirbo lietuvių Tautos ir Lietuvos valstybės labui šios didžiosios ir garbingosios kaimynės sostinėje. Jie gali su didesniu skausmu būdam šimadieni mūsų tarpe turėtų šiuos rūmus apliešti.

Žiūrėdamas į Jūsų, rintiai apgaubtas veidas, prisiminimas, palyginimai ilgo, su Jumis bendradarbiavimo laikotarpį ir gilūsiai dalyvavimą dalydamasis su Jumis tuo skausmu, kurį dabar kenčia mūsų visa Tauta, noriu Jums visiems nuoširdžiausiai padėkoti už bendradarbiavimą ir už visą tai, kuo Jūs prisidėjote prie mūsų Tėvynės gerbūvio ir šių rūmų orumo išlaikymo. Leiskite Jums patikrinti, kad bendradarbiavimas su Jumis man paliks malonių prisiminimų. Aš tuo džiaugiuosi. Bet dar labiau džiaugiuosi, jei neužilgo Jumis visus vieningus galėčiau matyti po kovos vėliava, kuriąje bus įrašyta "Naujoji Lietuva".

Mi valanda tebūna ženklis mūsų susidaino arba traukimosi iš kovos lauko. Atvirėšiai, Mi diena tebūna mūsų pasiryšimo ir pasidėjimo diena. Lietuviai tauta, deja, ne pirmą kartą praranda savo valstybinę nepriklausomybę, bet ji ją garbingai ir atkovojo. Tad ir mes, aktyviai dalyvaujame susidėjusios dabartinės politinės padėties, natūraluose nustoti vilties ir nušėsti rankų. Prisiėdami, užsiėdami naujose gyvenimo sąlygose ir dirbdami kiekvienas savo darbą, būkime organizuoti, vieningi ir kur kas būtume kiekviena valanda būkime pasiruošę rytingai ir atkakliai stoti į kovą už gražią ir visoms lietuviams mielą Naująją Lietuvą. Nepalikime nei vienas nuošalyje nuo šio kilaus Tėvynės galėšimo darbo, nes šiuo metu ir šioje šalyje kiekvieno Lietuvos inteligento pareiga yra brangi.

Dar kartą, mieli Bendradarbiai, Jums dėkoju už bendradarbiavimą ir linkiu kiekvienam iš Jūsų asmeniškai laimės ir ištvėrės sėkmės juose Jūsų gyvenimo valandose.

— Mes šis, mūsų sąjungėliu lietuvių, kovojame iki paskutinės minutės už Nepriklausomos Lietuvos vėliavą, o dabar, surtoją petys į petį, rykime kovoti už Nepriklausomos Lietuvos išlavimą.

Tėvūnė Mi mūsų nepriklausomą lietuvių sąjungėliu Naujosios Lietuvos partiparolė ir tikroji jos tvirtovė, o jos kiekvienas narys - garbingas Naujosios Lietuvos kovotojas.

Mūsų šūkis - K o v o k i i ! !

Ugyvuoją Naujoji Lietuva ir laisvoji lietuvių Tauta!

Berlynas, 1940 m. rugpjūčio m. 14 d.

105

SAULYS

Litauische Gesandtschaft

B E R L I N

Mažeikiams Šiuo metu aplinkybių priverstas, 14-to rugpjūčio 13 val., drauge su savo bendradarbiais, apsidžiau pasiuntinybės ruzas, pasiūdamas raktus Ausanto Protokolo Šefai, kuris juos perduos Sovietams.

Viešas reprezentacinės patalpos prieš tai buvo ištuštintos, stidnodant baldais ir visa, instaliacija ekspeditorių sugabenti į Lietuvą, galimus, kad neįmanoma nukelti į Tėvynę ir paties namo. Ant piniginių, inventorius knyga ir po kitais likvidavimui dokumentais padariau sekanti prierašų:

O k u p a n t ų ž i n i a i .

Jūsų principai slopinti žmonių laisvą, griauti kultūrą ir grobti svetimą turtą.

Jau pagrobėte Lietuvą, klaidingai paglemėte jos valstybinę nepriklausomybę, pagrobėte ir šiuos nepriklausomus Lietuvos Ruzus.

Bet teisingumas yra mui stipresnis už smurtą.

Atsilaikitymo valandos neišvengsite.

Namo prierašas, Berlynas, rugpjūčio 14 d.

Pranešu, kad drauge su savo bendradarbiais sudėjome 18.866 RM, Lietuvos atstatymo fondo užmozaigai.

Leikinas namo adresas: Berlin, Schönberg, Am Park 19.

Perduot viešems mūsų diplomatinėms postams ir konsulsams.

Skelbtina.

Skirpa 421

Berlynas, 1940.8.14 d.

PRO MEMORIA.

1940 m. rugpjūtio 12 d. užsienio spaudos konferencijoje Ausvacker-ties Aus sovietų užpuolimas ant Lietuvos Pasikuntinbės Berlyne buvo vienas iš sensacingiausių dienos klausimų. Apie jį gerai kalbėta laikraštiniuose tarpe jau prieš pradėdant konferenciją, tas įvykis buvo gerai komentuojamas užsienio žurnalistų tarpe. Prasižėjęs gi konferencijai, žinomas Amerikos žurnalistas p. Lochneris pastatė tuo reikalu klausimą pirmininkaujėnčiai konferencijoj p. Geheirratui Dr. Paul Schmidtui. Lochneris savo klausimą suformulavo šekandčiai: "Ka oficialiai galima pasakyti dėl vakarykščio sovietų pasikuntinimo ant Lietuvos Pasikuntinbės". Ponas Schmidtas į tai atskė šekandčiai: "Tai yra grynai rusų ir lietuvų reikalas - taip kaip kad su latvių atstovybe buvo rusų - latvių reikalas. Oficialiai gi Reicho Vyriausybė nei teoretiskai nei praktiskai tuo klausimo nesivertė, nes jau apie jį oficialiai nieko nėra žinoma."

Sitokėsi p. Schmidtė atsakydas žurnalistų tarpe sukėė dideli susidomėjimą ir nustebino, kodėl sovietai lyg šiol nelina diplomatinio keliu ir nenotifikuoja Berlyne Pabaltijo įvykių, bet viską stengiasi padaryti paslėpėnčiai, pastatant vokiečius prieš įvykusius faktus. Kartu žurnalistai reikė didelio pasitenkinimo ir pagirimo dėl garbingo Lietuvos Pasikuntinbės Berlyne laikymosi sovietų atžvilgiu.

Berlynas, 1940 m. rugpjūtio 12 d.

Lietuvos Respublika
Ušieniy Reikalų Ministerija

Kaunas, 1940 m. birželio 28 d.

№. 806/H

Konfidencialiai

Ponui K. Škirpai
Lietuvos Pasiuntiniui
Berlyne

Ryšius su Tautos Šio birželio mėn. 28 d. raštu Nr. 300/al. kuriuo Tauta siūlė padaryti šygių pas Vokietijos vyriausybę, kad ji sutiktų perkelti Pasiuntinybės disponicijon didesnę pinigų sumą iš mūsų II-sios clearingo sąskaitos, turim garbą pastebėti, kad be nurodytų Tautos rašte motyvų yra dar tam ir kitas svarbus motyvas, būtent: praktika jam yra parodijusi, kad yra labai maža vilties tą sąskaitą kada nors išlyginti clearingo keliu, ir dabar susirinkusi joje virš 10 milijonų litų suma, atrodo, gali būti ilgesniais laikais užblokuota.

Todėl Tauta esi prašomas padaryti šygių pas Vokietijos vyriausybę, kad ji sutiktų pervesti galimai didesnę Lietuvai priklausantią pinigų sumą iš III-sios sąskaitos mūsų Pasiuntinybės Berlyne disponicijon.

Pervestais tokia būdu pinigais tektų pirmoje eilėje apmokėti pačios Pasiuntinybės ir Gen. Konsulatų Karaliaučiuje ir Klaipėdoje išlaidoms išlaidas ir eventualiai daryti kitas valstybės mokėjimas Vokietijoje.

Kiekvieną betgi atveju tuos pinigus naudoti pasiuntinybės galėtų, tikrai gavusi specialų mano nurodymą.

(pas.) Prof. V. Krėvė-Mickevičius
Ministro Pirmainiko Pavaduotojas
Ušieniy Reikalų Ministras

AUSWAERTIGES AMT

Der Vorsitzende
des Deutschen Regierungsausschusses
fuer die deutsch-litauischen
Wirtschaftsbeziehungen
W IV 3807

Berlin, den 15. Juli 1940.

Herr Vorsitzender,

In Beantwortung Ihres Schreibens vom 1. d.M. erkläre ich damit einverstanden, dass von dem Sonderkonto IV (Dienstleistungen der Gegenwart von 500.000 Litae auf das Konto der Litauischen Gesandtschaft bei der Deutschen Bank in Berlin in Reichsmark zur Bestroftung des Unterhalts der Litauischen Gesandtschaft und der Litauischen Konsulate sowie zu anderen Zahlungen der Gesandtschaft in Deutschland ueberwiesen wird. Dieses Einverständnis erkläre ich unter der Bedingung, dass ueber dasselbe Konto IV (Dienstleistungen) ein Betrag bis zu 500.000 Litae der Deutschen Gesandtschaft in Kaunas fuer Ihre Zwecke mit einem Mal oder in Teilbeträgen ueberwiesen werden kann.

Wegen Ueberweisung des obengenannten Betrages an die Deutsche Bank zur Verfaugung der Litauischer Gesandtschaft wird das Erforderliche durch das Reichswirtschaftsministerium veranlasst werden.

Genehmigen Sie, Herr Vorsitzender, den Ausdruck meiner vorzueglichen Hochachtung.

An
den Vorsitzenden des
Litauischen Regierungsausschusses
fuer die litauisch-deutschen
Wirtschaftsbeziehungen,

Herrn Ausserordentlichen Gesandten
und Bevollmaechtigten Minister Skirpa

Litauische Gesandtschaft,

Berlin

Berlynas, 1940 m. liepos 23 d.

Motyvuota nuomonė:

Pone Įgalioto Ministro K. Škirpos pavedimu (raštas 13 ž. n. liepos mėn. 23 d.) susirinkusi Komisija sąstata 15 trijų asmenų - pirmininko S. Kuznisko ir narių K. Griniaus ir V. Čapo - randausi veikiamais įstatymais konstatuojat

Einant Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymo § 37, Lietuvos Pasiuntinybės nariai, kaip valstybės tarnautojai, kurie nustoja tarnybos dėl Pasiuntinybės likvidavimo, turi teisę gauti vienkartinę pašalpą jų pagrindinės algos didumo (Litur. § 14) tiek mėnesių, kiek visų metų kiekvienas tarnautojas yra iš tarnavęs.

Einant to pačio įstatymo § 43 kiekvienas Pasiuntinybės tarnautojas privalo įgaliotam Ministrui, kaip Pasiuntinybės viršininkui, paduoti prašymą pašalpai gauti.

Tolimesis ir galutinis pašalpos skirimo sprendimas pagal šio įstatymo § 56 priklausytų specialiai Ministerių Kabineto Komisijai ir pašalpos išmokėjimas Finansų Ministerijai (5 56).

Tačiau iš vienos pusės atsižūrint į susidariusias ypatingas nenormalias aplinkybes, kuomet Lietuva, kaip Sovietų Rusijos okupuota, netenka valstybinės nepriklausomybės ir yra susidariusios sąlygos, kuriose §§ 56 ir 58 numatytus formalumus praktiškai atlikti neįsivanoma, iš kitos vėl pusės, atsižvelgiant į tai, kad tarnautojai visą tarnybos laiką efektyviai yra mokėję privalomus įnašus pensijų fondui, būtų neteisinga vien dėl formalbių kliūčių tarnautojus nuskrausti, neišmokant įstatymo § 37 jiems prideramų pašalpų.

Atsižvelgdama į visą tai, Komisija priėjo nuomonės, kad tokioms aplinkybėms nelieka kitos išeities, kaip tarnautojų teisėtoms pretenzijoms, numatytas Pensijų Pašalpų įstatymo § 37 patenkinti avansų išmokėjimo keliu, panaudojant Pasiuntinybės disponuojamą sumą.

Pasiuntinybės tarnautojo iš tarnautos laikui nustatyti atlygimai turi pagrindinai Užsienių Reikalų Ministerijos oficialų leidimą "U.R.M. Žinytas 1939 m."

Kad liebia Karo atšache, tai neturint kurių pensijų įstatymai vykdyti tolykiųjų § 5 punkte a-a (reikalavimų dokumentų, jo teisei į pensiją spręsti, atlygama išmokėti jam avansą karių pensijų įst. § 17 numatytos vienkartinės pašalpos sąskaiton.

Kadangi liebiai susidūrė tarnai susidariusios aplinkybėms at-

110

leidžiant be jų sutartyse numatyto laiko, kad jų nenukriandus, tektų juos kompensuoti išmokant vieno mėnesio atlyginimą pirmyn.

Pašalpas tektų išmokėti register markės kuro, kaip tai yra nustatyta Auswertiges Auto vertėse nota algoms mokėti.

Koncilijos Pirmininkas

Koncilijos nariai:

Rezoliucija ant Koncilijos pašalpa ir kompensacijų mokėjimų reikalų motyvuotos Auksinės

1940.VII.33 d.

Su šia pareikšta Koncilijos nuomone ir išvadais sutinku. Raštinės Vėdeėjui pavedu paruošti pašalpa valdininkams ir kompensacijų laisvai sandoriams mokėjimo lapus dviejuose egzemplioriuose, kuriuos duoti man patvirtinti. Pinigus išmokėjus ir paėmus juos gavusių pareiškus po vieną egzempliorių prijungti prie Pasiuntinybės likvidavimo atskaitos, ši dublikatus įteikti man. Išmokėjimus daryti sąsainiai prideramų pašalpa ir kompensacijų sąskaiton ir išduoti į rankas jų gavėjams Pasiuntinybės likvidavimo dieną. Išmokant pašalpas pasiūlyti gautų sumų dalį deponuoti per mane Lietuvos atstatymo fondu šio p. storoje dispozicijon, prisilaikant sekantių sutartų normų: 30 % - nuo pašalpa iki 5000 Lt.; 40 % - nuo pašalpa tarp 5 ir 10.000 Lt ir 50 % - nuo pašalpa virš 10.000 Lt. Gausantiems iki 1000 Lt. deponavimo fondu galima nesūlyti. Deponuotų fondu sumų lapas pasi rašomas dviem egzemplioriais, kurių vienas man, kitas persiunčiamas Igal. Min. Lozoraišui.

Igal. Min. K. Škirpa.

Notas
PublikatasLietuvos Pasiuntinybės Berlyne valdininkų
Lietuvos Atstatymo FonduiĮmokėjimų lapas

Pavardė ir vardas	Užimama vieta	Atkosta	Įmokėjusio parašas
1. K. Škirpa	Igalietės Ministras	6,600 Lt.	(pas.) K. Škirpa
2. Gn. St. Palk. Grinius	Karo Attache	6,350 "	(pas.) Plk. Grinius
3. St. Kazminskas	Prokybos Paterėjus	2,804 "	(pas.) St. Kazminskas
4. Vl. Čapas	Attache	1,318 "	(pas.) V. Čapas
5. Vl. Šakenytė	Sekretorė II eilės	1,038 "	(pas.) Vl. Šakenytė
6. E. Paulaitė	Raštvedė	475 "	(pas.) E. Paulaitė
		<u>Viso 18,585 Lt.</u>	

Berlynas, 1940 m. rugpjūtio 1 d.

pas. K. Škirpa

Igalietės Ministras

pas. Baronas P.

Raštinec Vedėjas

Hoch geehrter Herr Reichswehrminister,

Ich beehre mich, Euerer Exzellenz folgendes ergebenst zu unterbreiten:

Am 10. Oktober 1939 zwang die Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken unter Ausnutzung der damaligen politischen Lage in Nordosteuropa Litauen einen Pakt über den gegenseitigen Beistand auf, dessen Wortlaut seinerzeit veröffentlicht wurde.

Nach den Bestimmungen dieses Paktes verpflichtete sich die Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken unter anderem bei der Anwendung des Paktes die souveränen Rechte, insbesondere die staatliche, wirtschaftliche und soziale Ordnung Litauens und den Grundsatz der Nichteinmischung in die inneren Angelegenheiten in keinerlei Weise anzutasten.

Durch ein dem Pakte beigelegtes Geheimprotokoll nahm sich die Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken das Recht in Anspruch, auf dem litauischen Gebiet in den mit der Litauischen Regierung zu vereinbarenden Ortschaften eine begrenzte und auf 20000 Mann festgesetzte Zahl der sowjetischen Land- und Lufttruppen zu halten.

Obwohl der Abschluss des Beistandspaktes vom 10. Oktober 1939 die Interessen Litauens schwer bedrohte führte die litauische Regierung seine Bestimmungen aus, wobei sie insbesondere darauf achtete, dass die freundschaftlichen Beziehungen zum Deutschen Reiche, deren Unterhaltung und Vertiefung sie stets für eine ihrer wichtigsten Aufgaben erachtete, nicht berührt würden.

Am 14. Juni 1940 gegen Mitternacht stellte die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken der Litauischen Regierung unter nichtigen und unbegründeten Vorwänden ein Ultimatum, das, wie es aus dem beigelegten Text ersichtlich ist, eine flagrannte Verletzung nicht nur des Beistandspaktes vom 10. Oktober 1939, sondern auch der allgemein anerkannten Regeln des Völkerrechts darstellt.

Am darauf folgenden Tage besetzten starke Sowjetstreitkräfte, die die litauische Grenze überschritten, ganz Litauen, eine Scheinregierung wurde von einem zu diesem Zwecke aus Mookau entandenen Sowjetbeamten Litauen aufgedrängt und die gesamte Verwaltung unter Kontrolle der Regierung der Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken gestellt.

Da unter solchen Umständen eine verfassungsmäßige und gesetzmäßige Ausübung der staatlichen Funktionen unmöglich gemacht wurde, sah sich der Präsident der Republik Herr A. Smetona gezwungen, das Land zu ver-

lassen und Zuflucht in Deutsches Reich zu suchen. Vor seiner Abreise hat der Herr Präsident der Republik durch einen Akt den Ministerpräsidenten Herrn A. Merkys, gemäß der Verfassung mit seiner vorübergehenden Vertretung betraut, woraus es klar hervorgeht, dass der Präsident der Republik auf sein Amt nicht verzichtet hatte.

Indem ich als von den verfassungsmässigen Staatsorganen der Republik Litauen beim Deutschen Reich beglaubigter Gesandter gegen die Verletzung der Souveränität Litauens und des Völkerrechts seitens der Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken feierlichsten und entschiedensten Protest erhebe und feststelle, dass Litauen durch diejenigen Bestimmungen des am 29. 10. Oktober 1939 in Moskau unterzeichneten Paktes, welche sich auf eine Beistandsleistung beziehen, nicht mehr gebunden ist, beehre ich mich, die Deutsche Reichsregierung zu bitten, Litauen in seinem Kampfe um die Befreiung von der Sowjetokkupation und die Wiederherstellung voller Souveränität und Unabhängigkeit, sowie der verfassungsmässigen Regierung des Litauischen Staates und Hilfe des Deutschen Reiches geschehen zu wollen.

Ich benutze diese Gelegenheit um Eurer Exzellenz den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung zu anbieten.

A. g. Gesandter und bev. Minister
Litauens bei der Reichsregierung

Zimm "Terzeto" (I Dalis) pud. 76
Sin dokumento date. Turij Buti
Lietuv 4 + d. 1940m.

Atšaukimas į Lietuvos Tautą

Tautiečiai ir Tautietės!

Sovietų Rusija, su kuria Lietuva stengėsi visados geruoju susyventi ir kuriai niekada nėra nieko padariusi, 1940 m. birželio mėn. 14 d. po pretakto visiškai nepagrįstų kaltinimų prieklaisti, pastatė Lietuvai ultimatumą. Iš mūsų buvo pareikalauta atstatyti Vyriausybę, vel kurią pagal Valstybės Konstituciją, patraukti be jokio pagrindo keliavimus jos narius ir leisti įvesti neribotai sovietų kariuomenei į Lietuvą.

Sekandią dieną rusų raudonoji armija, perlangdama Lietuvos sieną, užėmė visą mūsų kraštą.

Tuomet Sovietų Rusija sulaužė jos pačios Lietuvai duotą 1939 m. spalio mėn. 10 dienos sutartyje iškilmingą pažadą: jokių būdu nepaliesi Lietuvos valstybės suverenumo ir jos vidažinės santvarkos. Iš to natūraliai seka, kad Lietuva sažyotos sutarties nuostatais, paliašančiais savitarpinės pagalbos teikimą, nuo sutarties iš rusų pusės sulaužymo momento, nebėra surišta.

Jąga išbrovė į mūsų kraštą, jėga pašalinę teisėtą Vyriausybę ir jos vieton pastatė kita, bejėgią pasipriešinti smurtui, rusi okupantai skuba paversti mūsų kraštą Sovietų Rusijos dalimi.

Okupantų primestos valdžios darbai ir užsiėmimai, diriguojami iš Maskvos, visaiškai rodo, kaip viešuliškai greit einama prie nepriklausomos Lietuvos valstybės likvidavimo.

Visi savo akimis matome, kaip be atodairos griunama visė tai, ką mūsų tauta ir valstybė buvo sukūrusios per nepriklausomo gyvenimo laikotarpį. Tautiškas ir patriotiškas pasipriešinti ir pajam, tautos moralė pakertama niakiant religiją, lietuvių spauda išniekinta ir viešai reikišti nuomonė nebevalia, kariuomenė dezorganizuojama, Siaulių Sąjunga likviduota, tautiniai lietuviškos organizacijos uždarutos, svaikas krašto Ukis griunamas, finansai ir mūsų valiuotos - lito pagrindai ardomi, valdžios pareigūniai skiriamai amonyje be patyrimo valstybinis darbe, buvę aiškūs Lietuvos nepriklausomybės priešai ir jos duokasiai, dažnai žyda ir net su kriminaline precitimi.

Vienu šėdžiu diena dienos visė kraštis vis daugiau stumiamas į baisių bedugnų, į sovietiški komunistų, kurie, kaip pačios Sovietų Rusijos pavnydė visaiškai rodo, neša žmonėms didžiausią vergovę ir baisų materialinį bei dvasinį skurdą.

Jis gražia:

- mūsų Ukiankams, kurie sudaro tautos kamieną ir yra didžiausia lietuvių ir valstybės atrama, - palikti be nuosvos žemės ir patekti į naują bėdų bandžiamą;
- mūsų darbininkams - tapti rusų ir žydų kapitalistų vergais, pusbadžių ir puznuogių gyvenimą pelnant;
- mūsų tautiniai inteligentai - būti išmirusiu būdu išniekinti;
- mūsų niešėdžiams - natekti savo verslo ir pragyvenimo šaltinių. Šie kripiami rusų komunistams priešdina sau kelią neribota terora. Arėdai natekti žmonių jau glaudai vykdomi. Grašinama visą kraštą pagluokdyti kraujuje už tai, kad žmonės nori ginti jė teisėtai, savo prekate ir tvarkoms, kad išvairai nori tikėti į Dievą, li šėdai pasirikti sau darbą, kad išdrįsta protestuoti prieš žydų aktyvistiškumą. Miekas nebėra tikras dėl rytojaus, dėl savęs, dėl savo šeimoms likimo ir dėl duonos kėsnio.

Raudonosios rusų Armijos iš pasauli užpulta ir pavergiama lietuvių tauta šėdai mankioje valandėje savo žvilgsni ir visis nukreipia į geiląjį savo kaimyną vakaruose - Didžiąją Vokietiją. Jos geniališkia Vadas yra juk p skelbęs kovą visaiškai neteisybei Europoje, yra užsiėmęs išgelbėti jos kultūrą ir civilizaciją nuo žydų išpivoto komunizmo. Jis stebėtinai greitai būdą perloškęs visus Vokietijos priešus, ateina kurti naujos Europos, kurioje ir mūsų nedidelė tauta turės jai prideramą vietą.

Prisidantį mūsų tūkstantių metų kaimynystą su vokiečių tauta ir pastikdami didžiojo vokiečių Tautos Vado Adolfo Hitlerio, kaip ir visos vokiečių tautos taurumą, mes kreipiamės į šį diąjį mūsų kaimyną, prašydami išgelbėti mūsų kraštą nuo Maskvos komunistinio imperializmo. Mes prašome visos lietuvių tautos vardu pagalbos sunkioje ir nelygioje kovoje už laisvą ir savystovios Lietuvos valstybės atstatymą.

Lietuva jau ne kartą istorijos bėgyje yra savo protėvių kraštui priešintis slavų ir azijetų antplūdimams į Vakarų Europą. Ji ir ši kartą yra pasirūmūsi, kovodama už savo laisvą, priešėti prie Europos kultūros ir civilizacijos gynimo nuo komunistinio rusiškai - aziatiško barbarizmo.

Ponas Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, kuris randa si Maskvos okupuotą galios nepasiekiamoje vietoje ir kuris nuo savo pareigų nėra atsiskęs, norėdamas jam priderama teise paveda mums sudaryti Lietuvos Vyriausybę, į kurią bendradarbiais pakviėsime valstybiniam darbe patyrusius ir kovoje už Lietuvos laisvą išbandytus patriotas, kurių vardai ne nuo šiandien mūsų kraštui žinomi.

Kaip pirmasis Lietuvos krigūnams kūrėjas savanoris aš, lygiai kaip sunkiais 1918 metais turia aiškiai nepajėgęs visos lietuvių tautos karštesnią troškimą ginti savo laisvą ir gelbėti savo Valstybės nepriklausomybę.

Tai vyriausias mano ir mano sudarytosios Vyriausybės uždavinys.

Prisidamas tą didelę atsakomybę už savo tautos likimą, savo ir savo bendradarbių vardu iškilmingai pareiškiu, kad mes visi šventai prisiekiam visos savo jėgas ir savo gyvybę atiduoti Lietuvos Tėvynės labui, nesutoti puslankelyje ir žut-būt išvesti mūsų kraštą į gerąją ateitį.

Visas lietuvius, vyrus ir moteris, pirmoje eilėje tuos, kurie pajėgia valdyti ginklą, regina man visokeriopai padėti ir šioje mūsų tautos likimo pozicijoje valdantys stoti be jokių rezervų mano ir mano Vyriausybės dispozicijon, kad mūsų Tėvynė vėl taptų laisva ir laiminga.

Nuo šios dienos mano vadovaujama Vyriausybė yra vienintelė teisėta, kaip pagal Valstybės Konstituciją sudaryta, lietuvių tautos atstovė ir Lietuvos valstybės galios vykdytoja. Ji stovi į darbą, na tam, kad kas herštantų ar ką be pagrindo slopinas, bet kurti naują Lietuvos gyvenimą. Visi piliečiai kviečiami drausmingai klausyti ir pildyti jos visus įsakymus ir nurodymus. Tie, kurie to nedarys ar net bandytų pasipriešinti, bus be atodairos ir griežtesniai sudrausti.

Giiliai tikėdamas į didžiojo Vokiečių Tautos Vado Adolfo Hitlerio idėjas esu tikras, jog jis išties mūsų pagalbą ranką išlaisvinti lietuvių tautą iš Sovietų vergijos.

Nepriklausomas Lietuvos gyvenimas, pradėta kurti demokratiniiais pagrindais, nepateisino lietuvių tautos lūkesčių. Past-ruoju metu buvęs taip vadinamas tautinis režimas irgi suklupo, kaip nepadorus reikalingo dinastizmo, nesugebėjęs apsispręsti didžiųjų Europos trykių stūvilgiu ir nepajėgęs patraukti su savim plėteniosios mūsų tautos masės.

Naujėd mano ir mano Vyriausybės atstatomoji Valstybė bus pagrindinėna tokiais pat pagrindais, kokiais reniasi tretysis vokiečių Reichas, būtent tautiniai-socialistinio bendruomeninai, kuris taip skaisčiai nušvietė mūsų didžiojo kaimyno pažangą. Nuošėjoja, jog išėti pagrindai, priešikinti mūsų krašto sąlygoms, atneš ir Lietuvai daugiau šviesos ir laimės.

Minant sakytu keliu visų pirma bus įgyvendinta pilnoji tautos vienybė, įvairiais patriotizmo ir socialistinio teisingumo principais, prieš byls koki savanoriškuma, ar tai laisva ar tai pakirva masėms. Korupcijos reikiškiai ir plutokratikai pakirkimai bus išrėsti iš pat šakny. Jos reikiškiai ir plutokratikai pakirkimai bus išrėsti iš pat šakny. Naujoji Vyriausybė renks ne viena ar kituz laisva, bet visc lietuvių tauta, jos plėteniniais sluoksniais, iaktikiniai ten surėsti naują neišsėmiamų tautinių jėgų Tėvynę gelbėti ir naujai atstatyti.

Darbas ir darbiniųjų interesai, kaip rankos darbininkų, ūkininkų, taip ir proto darbininkų, naudesis naujosios Lietuvos sukšėjusioja glėbė. Visa tauta bus surikiuota į vieną bendrą užsižadėjusiųjų sudrausmintą darbo bendruomenę, kadangi tik darbas, bet ne jo vengimas dero

žmones laimingas, ir sukuria kraštui ir valstybei pagrindą, progresui ir visuotiniui progresavimui.

Be to lietuvių tauta bus apvalyta nuo svetimosios rasės, kuri per šimtmečius savanaudiškai išlipė lietuviu kraikite ir gualtų rankų darbe valstus, kaip duobę, taip ir prispangos laikais prasitje Lietuva, visados ir visados išduodavo. Kaip lydi atsilgyino lietuvių tautai už jos svetinamų ir nusamiškumą, kiekvienas galejo per pasikūtiniją rusų raudoniosios armijos okupaciją pakenkiamai peršitinkinti. Tai, ką šie krikščioniškųjų tautų siurbolės iš lietuvių tautos praėitais laikais išlipė, turi būti lietuvių tautai, ypač jos bėdineslora situaciamas - rankos ir žemės darbininkams - kaip daugiausiai Judos nusiriamais, įstai-tindavystės kolia grąžinta atgal bendram lietuvių tautos labui.

Viešasis labas, vienalytė krašto politinė vadovybė, sudrausmintas visų tautos kūrybių pajėgų darbas ir griežtas pareigųėjimas iki pasitukvimo - tai naujai kuriamos mūsų Valstybės ir mano Vyriausybės gairės!

Tikrovė perodė kokių milžiniškų vaisių, per trumpą laiką atsiekė tie kraštai, kaip Vokietija, kurie tvarkosi naujais tautinio bendrumin-gumo bei nacionalsocializmo pagrindais. Lietuva ir jos darbe žmonės gali būti tikri, kad ir jie susilauks naujos gerovės. Kitų išbandytieji ir savo tikslingumu išryškėję nacionalsocialistiniai valstybės gyvenimo tvarkymo ir jos vadovavimo metodai yra minėtas didžias tikslai siekti ge-riausias kelias, kaip teko man per ilgus mano buvimo Vokietijoje metus vietoje įsitikinti.

Ankštoje draugystėje su savo galingu kaimynu Vakaruose-, Didžioju Vokietijos Reichu-, Lietuva turės gražiausias progos pasinaudoti naujo-sios Vokietijos kūrybiniais šaltiniais ir visokeriopais jos patyrimais savo pašangai visose valstybės gyvenimo ir tautos gyvenimo srityse ug-dyti.

Ypatingos atydos Vyriausybė kreips į Ukinių santykių tarp Lietuvos ir Vokietijos vystymą. Lietuva, kaip žemės ūkio šalis, visai natūrali-kai papildo supranejusia Vokietiją. Vien jau dėl šios aplinkybės Vy-riusybė dės visų pastangų pirmoje eilėje toliau intensyvinti mūsų val-stybės žemės ūki, kad patiekti Vokietijai galimai daugiau maisto produk-tų ir už tai gauti iš jos pertekusios industrijos gaminių. Šiuo būdu su-sidarys ankštas tarp abiejų valstybių ūkio bendradarbiavimas ir intensy-vus pasikeitimas prekėmis, kas prisidėtų prie abiejų tautų gerbavio kė-limo.

Mano Vyriausybė yra įsitikinusi, kad Lietuvos atsišliejimas į savo didįjį kaimyną, mūsų tautai gali būti ypač naudingas. Tai sudaris jau sąlygas ramiai ir visiškai saugiai nuo išorinių povejų naudotis pilna laisve, samingai seimingei toliau ugdyti savo valstybės nacionalinį, kul-tūrinį, politinį, socialinį ir ūkinį gyvenimą.

Tokiuo savo politiniu ir ūkiniu prisiderinimu prie naujos padėties Lietuva, dėka lietuvių tautiškam ir pasiškam savitumui, kaip visos se-niausiujų Europoje tautų grynai eriškos, o taip pat dėka lietuvių mora-liškam švarumui, je darbūtamai ir kūrybiniam pajėgumui, prisidės ir iš savo pusės prie naujos gerėsės Europos sudarymo, kuriai sukurti vokie-šių Genijus jau stovi ant tvirto kelio.

Deber šėdėiams teks darbai!

Talaimina ir saugo Aukštiausiasis mūsų brangią Tėvyną - Lietuvą.

..... 1940 m. liepos m. d

..... d
Ministras Pirmininkas

Užs.Rkl. Ministras
Žemės ūkio Ministras
Teisingumo Ministras
Susisiekimo Ministras
Darbe ir Socialės
Apsaugos Ministras

Viešas Rkl. Ministras
Finansų ir Prekybos-Pramonės
Ministras
Švietimo Ministras
Krašto Apsaugos Ministras
Tautiniai-Nacionalinio Aukštėjimo ir
Propagandos Ministras

Valstybės Kontrolierius

Projekts

I tautā, jaunajos Lietuvos kurā!!!

Tāpat Lietuva neteko valstietības nepriklausības, garlaicīgu masu tautos sūnā kraujumi atkavotos.

Lietuvių tauta vēl pateko no ruzų jūga, tā kartā Maskvas komunistiņu bešaiņā ir jū grobeņišķā ugaļiņā sīdas vykdytojas - raudonās armijas.

Bet tauta, pašinasi laisvā, jos nīkad daugiņu iēnīdēti negali. Tokie yra ir lietuvių tauta.

Rūsiņi okupantiņi subrypē mūsā valstībēs vēliēvā, bet jie nepējēgs iērauti, iē lietuvių sīdas laisvās jausmā ir nepriklausomas valstībēs atstatymo troškinā.

Šis ideāls buvo kelrodiis šīloje mūsā tautos praicīje Dīdiesiems Lietuvos kņiņģiēšiams, aukrūsiams Lietuvā nuo Baltijos iki Juoduju jūrā. Jis pagādē sīdas galīmas, iēbusius mūsā tautos masēse tautiņā susiprātīņā. Jis davē iēkātēnīdus dīdvīriņā savmoriņā kovai uz Lietuvos iēlaisvīniņā 1918-1920 gadiņā, jis telkiņā dabar lietuvių tautai norīseimāno rīstums naujos sakoms uz Lietuvos valstībēs atstatymā.

Kol tas ideāls plaka lietuvių širdyse - o jis joss plaks, kol lietuvių tauta bus gyva - tol mūsā jēgos lieka nenugalinā. Jos yra nepelaušīams todēl, kad kovojēsē kad svenšīausias savo teises, pagrīstas tyru teisīņģumā, kuris visādas yra galīngēnis uz smurtā ir neteisybā.

Naujosios Lietuvos atstatymo stvērēsi Lietuvīų aktyvistu frontas, kuris mūsā visānānēni ne nuo šīandien yra zīnoms. Jis pašīreikšīdēvo Kīslvīensā kartā, kad buvusīeji Lietuvos valdovai parodydēvo nesugebējīno tvarkīti tautos ir valstībēs reikalus, parstabydēni Lietuvos nepriklausēvģbā vīdus ar iēšorē pavojū. Uē parodyt, drāņģ daugiēsis aktyvistu skaidriai nukentēģe. Bet pašīreikšīeji, trėmīniņā i darbo ir koncentracījās stovyklās, kalīnīmas kalėjīmūosē ir kitokīe kāmīnīmi aktyvistu valīos ir pašīrykīno ne tik nepalausē, bet juos tik dar daugiņu uēgrūdīno totānēni kovai.

Stodamas i sunkiā kovā uz Naujos Lietuvos atstatymā, aktyvistu frontas neabeģeja, jog visā lietuvių tauta atīs jām i tautā. Todēl drāņģai kreipīamēs i broliūs ir sesēs lietuvīus, šūkdami vīus, kam brangi Lietuvos laisvē, suskūbtī i garbīngos aktyvistu sīdas.

Mūsā ideāls yra visos lietuvių tautos ideāls: laisva ir nepriklausoma Lietuva. Bet praicījos kīdīdū nekartoicīno. Ilgmetīnis vādīnams tautiņis rėdīmas lietuvių tautā apvīlē, kaip jū apvīlē ir buvusis priedē tai sēlīnīmi demokratiņis iēšīlīmas. Naujoji Lietuva kurīnisi naujis tautiņis socialīno pagrīndsīs, kuris tīp skaidriai nušvīetē mūsā kaimynā - Vokīetijās - padangā. Šis šūds ir Lietuvēd laimīngosā stēitī.

Valstietības nepriklausēvģbēs netokīmas yra skaudus lietuvių tautai smūģis. Bet nepasīdīnkīmas. Iēlaisvīnīno valandā artēģa. Šūbēkīno tik greīšīu ir garīu susīovģnīģotī, kad laimīmi valandā atēģus pašīrodytūno laisvās vertī.

Nebegāiēkīno laiko, tuoģu kurkīno visosē kaimosē, miesteliņosē, ištāģosē, iņonēsē, kariuonēsē ir visur, kur tik iņnoms, slāptas smogīķu grānīs, būriūs, kuopēs ir t.t.

Nelaukīno parāģīnīņā ar nurodymā iē viršūs. Esamās salyģomīs, kadā aktyvistu vadīi yra priedū nepaprastīi sēkmi, arēģnōģami ar net laimīmi kalėjīmūosē, nurodymā iē vīģūs gali ir neteiti. Todēl iniciatīvos turi lītīs kīekīvīnos savarankīšķi. Kīslvīensā, kas tik yra ryģtīngēnis, suradēs aplīkūnoģe pīstāģiņā ideģos draugi, toģu stōģa jū pīrīekāģe, kaip jū vadis, ir uģmēģiā ryģi su kītais kīlģymīnīnīs smogīķu organizācījās brānģolīnīs.

Tuo būdu susīdarys aktyvistu fronte ir jē smogīķu tīnklas visosē Lietuvosē, kuriā bendrāis jēģomīs ir aukšīšīausīoģe palīma tīkrai iēlaisvīnīmas.

Aukšīteznījū, kaip batalijōno vadas, smogīķu vadģ skīrīnģ rēzervuōģa sau Vyriāusīoģi aktyvistu fronte vadovybē, kuri tāp pat dōos nurodymā kaip bendrā kovā vesti.

Aktyvistu fronte nariūs gali butī kīslvīensā lietuvīs be jokiņū skīrī

tuoj, neišūrinant jo politines prasities, jeigu jis yra pasiryšęs kovoti už Lietuvos išlaisvinimą, vertas pasitikėjimo ir pritaria aktyvistų idėjoms. Kiekvienas priimančias į aktyvistų fronto narys privalo aktyviau dalyvauti, kad būtų galima arčiau ar toliau, kuriai jis priimančias, duoti priesaiką, kad šventai pildys jam uždėtas pareigas ir bus ištikimas Lietuvos tautos ir Lietuvos Valstybės interesams. Už priesaikos sulaukymą kiekvienas atsako savo garbe ir gyvybe.

Kas be atodailos stos į kovą ir nieko Lietuvos laisvai atgauti nepagalbės, kas bus pasiryšęs viso, net gyvybę, pasukoti, kad Tėvynė būtų laisva, tas naujoje Lietuvoje bus ir šeimininkas. Iš šių kovotojų bus sudaryta Naujosios Lietuvos valdžia, jeis ramsis visa Naujosios Lietuvos santvarka. Naujoji Lietuva bus ne lėpšių, ne pataikūnų, ne partinių politikierių ir plutokratų vadovaujama, bet vienos valios ir rytingesnių vyrų, mūsų geriausių tautos sūnų, naująją Lietuvą savo kraujumi atvadavusių. Kartų kartos su pagarba minės jų, kaip tautos didvyrių, atminimą.

Tat visi skubiai stokime į aktyvistų frontą, Tėvynės išlaisvinti. Mūsų priesaika - nepalikuojama kova komunistui ir rusų okupantams, ligi mirties ištikimybė lietuvių aktyvistų frontui, viskas Tėvynės laisvei ir nepriklausomybei atgauti.

Mūsų ženklas - emaliuotas trijų tautinių spalvų trikampis, išduobtas į viršų, su nerio numeriu antroje pusėje.

Mūsų sveikinimasis - pakeliant dešiniąją ranką ir tartant žodį "kovok!".

Į kovą einame ne vieni. Pagalbos ranką mums išties milijonai mūsų idėjos draugų, Vokietijos nacionalsocialistų, kovojančių už mūsų, tolimosios Europos partvarkymą. Todėl pergale yra tikra ir greita.

Teskauba nuo šiandien kovo trūkštai per visą kraštą, teatgyja mūsų protėvių ir pirmųjų savanerių didvyriškoji dvasia. Ji mugalės svetingą Jungtį ir atstatys laisvą Lietuvą.

AKTYVISTŲ FRONTO
VYRIAUSIOJI VADOVYBĖ

*Šis dokumentas
yra originalas
su pildymais,*

LIEtuvos Tautinio Komitetas

Lietuvos Tautinio Komiteto sudarymo rezoliucija,
priimta laike Lietuvos Pasituntinių punitarimų,
įvykusių Romoje 1940 m. rugpjūčio 19 - 25 d.

Per platesnes ir išsamias diskusijas išsiaiškintas ši klausimų,
padarytas šis autoritetas:

"Nepriklausomoms Lietuvos nepagresti Pasituntiniai ir igalioti
Ministrai, skyvaidijoje Sovietų Sąjungos agresijos prieš Lietuvą,
remdamies teisėtų konstitucinių Nepriklausomos Lietuvos Val-
stybės organų jiems suteiktais igaliavimais atstovauti Nepriklausomai
Lietuvos Valstybei, klabėti jos vardu, ginti jos nepriklausomybę ir
saugoti jos interesus,

protestavę prieš Maskvos smurto aktą,
nepripažindami tam smurto aktui jokios teisinės galios nei
pasėkų ir

vykdydami Tėvynės jiems uždėtą pareigą,

n u t a r ė

sudaryti Lietuvos Tautinį Komitetą, kurio vyriausieji uždaviniai
bus:

derinti visų lietuvių darbą Nepriklausomai Lietuvos Valstybei
atstatyti ir, ligi Lietuva yra okupuota, rūpintis Lietuvos Valstybės
ir Tautos reikalais;

Lietuvos Tautinį Komitetą sudaryti iš pirmininko ir dviejų -
trijų nuolatinių narių;

igalioti Lietuvos Tautinio Komiteto pirmininką, reikalui esant,
daryti aktus ir veikti viso Komiteto vardu;

kyiesti viso pasaulio lietuvius talkinti Lietuvos Tautinio
Komiteto darbui ir prašyti J.Š. Amerikos Valstybių lietuvius dele-
guoti į Komitetą savo igaliojinius sprandžiamuoju balsu".

-Lietuvos Pasituntinių Kolegija į Lietuvos Tautinio Komiteto
pirmininkus kyiešia buv. Min. Pirmininką, Užs. Rūš. ir Finansų Mini-
strą p. Ernestą Galvanauską, pirmininko pavaduotoju ipso jure bus
teisėtas viso mūsų diplomacijos Seimas Ministras S. Lobotkis. Kom-
iteto nariais Pasituntinių Kolegija išskyrė iš savo tarpo Ministrus:
K. Skirpą ir E. Turauską. Diek vėliau, buvo dar numatytas antras pir-
mininko pavaduotojas Ministras P. Žadeikis.-

Mišiai Gerbiamas
Pone Pulkininke,

Atvykę į Gledagarbena stovyklą, tuoj nusprendėme susišinoti su Tamsta. Reiknėdami Tamstos adresą, parašėm pulk. Griniui, prašydami, kad kas nors iš Berlyno mus atlaikytų. Tuo tarpu į šią stovyką p. Baronas ir palaikėmavo visą rūšų "kolonija" apie draugiją, jos užmašias, draudimą politikuoti ir t.t. Suprasdami, kad visai atbėgėlių masai, nors ji kol kas ir nedidelė, plačiai svarstyti rusų - vokiečių santykių raidos ir nedera, mes, šia esantieji vad. voldemarininkai, turime ir savų sąprotavimų. Juos ir norime Tamstai išdėstyti.

Greita daugelio atbėgėlių, kurie šia atsirado vien savo kaili galbėdami, yra nenaujai ir tokių, kurie nori įsijungti į aktinę kovą su bolševizmu. Į tą kovą, kuri vėliau ar anksčiau turės iš šia prasidėti. Tam reikėdai mes turime pradėti ruoštis iš anksto, kadangi šiai kovai vadovaus Reichas, tai mes turime atsiduoti visiškai jo disponicijon. Bet būdami išsiskleidę po plačią Vokietiją, turime turėti vieną vadą, kuris ne tik mus visus sujungtų, bet taip pat jau dabar reikėtų visų užsienioose (bent Europoje) gyvenančių lietuvių valią, juos atstovautų ir rodytų aktingumą.

Žinodami Tamstos nusistatymą ir paskutinių metų žygius bei pastangas gelbėti lietuvių tautą atitinkama politine veikla, mes, vad. voldemarininkais, laikome Tamstą vieninteliu asmeniu, galinčiu tas pareigas pasiminti. Gal būt šios pareigos bus atsakingos ir sunkios, bet politikos žmogus nebėra sau žmogus. Tamstai, kaip kairui ir diplomatai, labiausiai ir gera žinodamiu atsistoti priekyje aktingai kovojanties lietuvių tautos dolies.

Viena mūsų girdėjome apie kai-kurių asmenų mėginimus rodyti aktingumą vadovauti lietuviams emigrantams. Mes visuomet būnime priešingai visokiems Smatonas, Kūveliams, Turanckams ar kas jie bebūtų. Tarp kitų į stovyklą vakar atvyko J. Viliušis, kuris pasisakė užsijungęs ryšius su Tamsta. P. Viliušio veikla mūsų patenkinti irgi negali: nors ir buvęs voldemarininkas jis buvo susidėjęs su tautininkais, buvo jų pašne, o dabar vėl mėgina apeliuoti į aktyvesnius, priešsėminius laikus.

Atbėgėlių tarpe yra kšietas žmonių, kurie tobesupa Smatoną, eurole ir mėgina jį teisinti kartu dėdamai jam kai - kurių viltių. Juos tik grabo lanta bolševizys. Daugumas "sąjungininkų" dšicigai išnėgė kaili ir lenktinamąjį buv. režimo nikišius. Jaušiams, kad stovykloje yra ir atsistų bolševizų agentų, reikia likti, kad jie greit išryškės.

Aktingiausi emigr-oijoje be abejo bus krikščionys. Jų pastangos jau dabar linka į Amerikos lietuvius. Žinant, kad jų tarpe yra vertingų ir pajėgių žmonių, su jais teks veikti bendrai, kiek galint sili-ninguojant iš vadovavimo. Išnas atrodo, kad bet kokiu lietuvių centrų steigimas ne Vokietijoje, esanose sąlygose galėtų Lietuvos reikalui daugiau pakankti, nei padėti, ypač jei tie centrai atsistų be vokiečių pritarimo.

Tik atvykę į Eitkunus ir kaletos pastatymų puskatintas, aš šniausi iniciatyvos iš parašius porą minčių apie liet. atbėgėlių organizavimą ir apie Amerikos lietuvių vaidinai būnimoje kovoje su bolševizmu. Tie raštai nuėjo į Filizę per "registratorą" Dr. Graefe. Išorėsus siunčiu Tamstai susipažinti. Nors ir jaušiu, kad Berlyne yra daromi atbėgėlių lietuvių pastūmas. Atsakys iš Dr. Graefe negavau - jis tik paklausė manęs, ar esu girdėjęs p. Barono informaciją. Tiki kol kas niekas iš mūsų nesame linki k, nors padėti savo atkaklybe veikti politinėje plotėje.

Žinoma, labai pagėidautume asmeninio kontakto su Tamsta. Jei

Tamtos atvykimas į šia štraktų klaušų, šio laiško teikėjai p.p.
 Bėskaičiai musa paimformuos apie savo atsilankymą pas Tamstą. Jie
 daug ko galės Tamstai pasiskirti ir padėti, ko laiške neįmanoma sutel-
 pinti. Kadangi steityje numatoma suolat pailsikyti ryšį tarpusovyje,
 tai norėtumėm išlaikyti vieningą liniją. Musų laikysena: būtina, kad
 Tamsta nustatytum galres ar event. duotum nurodymų.

Tikėdam Tamton stipria ir sėkminga vadovyba, vieningai reikiame
 Tamstai gilia pagarbą ir visišką atsidavimą.

1940.VIII.23 d.

- | | |
|---------------|----------------------|
| J. Dienkaitis | J. Pyragius |
| Puodėlius | Gen. Št. mjr. Balika |
| P. Skuravskas | S. Matulevičius |
| | inž. K. Brumius |

Ltn. Aušrotas

1940 m. lapkričio m. 17 d., proga Lietuvių Aktyviųjų Fronto /LAF/
užsąmonąs Berlyne, paskaitytos p. L. Škirpos paskaitos tekstas.

LIETUVOJŲ AKTYVIŲSIŲ PLATFORMOS MEMORANŲS

Netekimas valstybinės nepriklausomybės, tuo pat ir politinės laisvės yra tiek didelė lietuvių tautos nelaimė, jog kiekvienas galvojęs lietuvis, kokio politinio mastatymo prieš tai jis nebūtų buvęs, negali susilaikyti netaisytas sau klausimo ir neįsisekiojys į tai atsakydamas, kokios gi buvo tos nelaimės pagrindinės priežastys ir ar vis dėlto nebuvo galima surasti kelio taip įvykusiai katastrofai išvengti. Jis labiau yra svarbu išsiaiškinti tas priežastis tiems, kurie siekia perliakti lietuvių tautą vėl išlaisvinti, statatyti Lietuvos valstybę ir ją išvesti į šviesosnės ateitį.

Priežastis, kurios privėdė Lietuvą prie tokios katastrofos, galima sugrupuoti į dvi kategorijas, būtent: išorinės priežastys, t. y. tokios, kurios parėjo nuo kitų valstybių ir vidinės priežastys, kurios parėjo nuo pačios Lietuvos.

Pagrindinė išorinė priežastis, parėjusi nuo tarptautinių santykių, kurių Lietuva pakasiti negalėjo, buvo kilęs lenkų-vokiečių konfliktas. Jis išsukė rusų-vokiečių suartėjimą ir privėdė prie Vokietijos karo su Lenkija. Tas karas išsiplėtė į Vokietijos karą su Francuzija ir Anglija.

Derybose su anglija ir francuzais 1940 metų pavasari, Sov. Rusija reikalavo leisti jai prisijungti Pabaltijo valstybes. Čia ryškiausiai pasirodė tradiciniai imperialistinės Rusijos politikos tikslai: kiekviens pasitaikiusis proga, naudings proga stiprinti savo pozicijas Baltijos pajūryje.

Netrukus po to įvykusiai tarp Sov. Rusijos ir Vokietijos susitarimu buvo nustatyta tarp tų dviejų valstybių interesų riba. Baltijos valstybės pateko Sov. Rusijos veikimo sferon, t. y. Rytų Europos arba rusiškai-sovietiškos, azistiškai barbariškos Europos šalies įtakos sferon. Turėdama galvoje palanki tarptautinę padėti, tą bendrojo pobūdžio susitarimą su Vokietija, Sov. Rusija smėsi išnaudoti savo tradicines imperialistinės politikos tikslams vykdyti.

Mes šia neliesime mūsų gerai žinomų Sov. Rusijos agresijos būdų ir panaudotų priemonių.

Lietuvos saugumas, kuris ilgus metus buvo pagrįstas tarptautinio solidarumo bei kolektyvinio saugumo dėsniais ir tarp Vokietijos, Lenkijos ir Sov. Rusijos buvusiais santykiais, neteko realaus pagrindo. Lietuvos valstybės ir užsienių politikos vairuotojai tiksliai leiku nepadarė reikalingų loginių išvadų. Jie tinkamai neįvertino arba nesuprato naujai susidarusias Lietuvos sąlygas politinio gyvenimo tikrovės, nuo kurios tiesioginiai priklausė Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos likimas, ir nepadarė reikalingų žygių spausuoti Lietuvą, nuo Sov. Rusijos invazijos bei politinės, ūkinės ir kultūrinės destrukcijos.

Iš Vokietijos pusės netrukė aiškiai ir pakartotinai šonkliai turėti su Lietuva ankštenuis santykiais. Ryžtingai eidama šiuo keliu, Lietuva dar turėjo galimybę išsigalbėti nuo Sov. Rusijos azistiškai-barbariškos destrukcijos.

Mūsų valstybės ir užsienių politikos vairuotojai nieko geresnio nesugalvojo, kaip paskelbti Lietuvos neutralumą, lyg kad neutralumas pats savaime būtų teikęs mūsų kraštui reikalingo saugumo. Tokie pavyviška politika neabejotinai nebeatitiko gyvenimo tikrovę ir todėl buvo klaidinga bei pragaištinga.

Reikia pastabėti, kad Lietuvos atstovų užsienyje ir mūsų galvojančioje visuomenėje nestigo belau, kurie nurodėnė į tokios politikos pavojingumą. Bet tiems balsams nebuvo leista viešai pasiraikėti: jie buvo slopinami kartais net politinėmis priemonėmis, o jų raikėjai kvilfikojami politinėmis neišmanūlais, vadinsai fantazierisai arba laikomi germanofilais.

Antra vertus, Vyrkauzų visais propagandos priemonėmis klaidino visuomenę, įrodinėdama, jog neutralumas tuometinei Lietuvos tarptautinei padėčiai buvęs racionaliausiasis linkmė.

Tik vien dėl neutralumo buvo susilaikyta nuo žygio į Vilnių, kuomet lenkų-vokiečių karo pradėdama buvo susidarūsusios nepaprastai mūsų palan-

kios aplinkybės besąlyginiai atsiimtį iš Nėkijos Vilniaus kraštą, kuri lenkai savo laiku buvo smarta nuo Lietuvos atplėšę ir nuo kurio jokia Lietuvos Vyriausybė niekuomet nebuvė atsižadėjusi. Visuomenė dėl tokio krašto politinės vadovybės nasistatymo buvo abejinga, jaunesnė karštesnė, o kariuomenė ir šauliai nekantravo, laukdami signalo kada žygiuoti pirmyn ir tuo būdu padėkoti idealą, kuri kiekvienas lietuvis iškisą dvidešimtmetį nešiojo savo sielos gilumoje. Valstybės politinė vadovybė, de ja, tuo istoriniu momentu neparodė reikalingo ryžtumo. Nepaveikė jos nei Pasiutinio Vokietijoje, K.Škirpos, pastangos paraginti Vyriausybę duoti kariuomenėi įsakymą eiti vaduoti Vilių. Rezultata-petogus momentas atėmė Vilniaus kraštą buvo praloistas: Vilių ir Vilniaus kraštą, pegrobė Sov.Rusija.

Lietuvos politinis svaris vokiečių akys kritė, vokiečių interesavimasis Lietuva sumažėjo. Per įvykusias neužilgo rusų-vokiečių derybas dėl pasidalinimo įtakos zonosis, Sov.Rusija išnaudojo Vilių, kaip užstatą išplėsti mūsų kraštą iš vokiečių politikos orbitos ir jį paimti savo kontroliu, primetant t Lietuvos savitarpinės pagalbos pakta su sovietų garnizonais mūsų teritorijoje. Tai buvo ne kas kita, kaip pirmas žingsnis prie Lietuvos valstybinės nepriklausomybės panaikinimo.

Mors visa tai visiems buvo aišku, tačiau krašto vadovybė ir toliau pasilikė inertiška: ji nerodė jokio aktyvumo suresti kelių, kaip išvengti vis labiau grėsiąsios katastrofos. Ji pati vadovavosi iliuzijomis ir jomis mitino mūsų visuomenę: ji tikino, kad dabartinė Sov.Rusija nesanti tokia pat, kokis ji buvusi rusų revoliucijos pirmiaisiais metais, jog joje esanti padaryta didelė evoliucija valstybės demokratinės santvarkos ir ekonominio atkūrimo srityje, įvedant apbrėtos nuosavybės pripažinimo principą, ir kad tokiu būdu faktinai ten komunizmas nebėsa. Taip įsivaizdinant Sov.Rusijos tiklą, buvo raminausi, jog su Sov.Rusija bus galima sugyventi, t.y. kad Sov.Rusija laikysis savo duoto iškilmingo žodžio nepaliesti Lietuvos nepriklausomybės ir nesikišti į Lietuvos socialinį ir vidaus santvarką. Vieton intensyviai ruošia gynimaisi, buvo gyvenama tuščiomis iliuzijomis, pateikaujama Maskvai ir buvo tikimasi tokiu būdu apsaugoti mūsų kraštą ir mūsų valstybę nuo Maskvos budėlių.

Mūsų kraštas dėl tokio mūsų politikos vairuotojų nesuserientavimo ir neryžtumo buvo paliktas vienai vienas savo likimui. Jis netarėjo jokių garantijų iš kito mūsų didžiojo kaimyno, Sov.Rusijos įteiktas Lietuvai ultimatumas ir skaitlingos sovietų kariuomenės įvedimas į mūsų teritoriją išskleidė buvusios mūsų krašto politinės vadovybės iliuzijas ir atvėrė mūsų visuomenėi akis. Tuomet visi suprato, kad Lietuva buvo nuvairuota į raudonojo sovietų komunizmo prarają. Bet tuomet galbėti padėti buvo jau pervėlu.

Be aukščiausių spibūdintų išorinių aplinkybių, kurios nuo mūsų pačių nepriklausė ir kurios ypatingai nesugebėjo prisitaikinti buvusieji užsieninių politikos vairuotojai, gal nemažesnės lemiančios reikšmės turėjo Lietuvos nepriklausomybės pražūdimui mūsų valstybės valdomosi režimas ir mūsų visuomenės politinis pakrikimas.

Buvęs ilgametinis, taip vadinamas, tautinis-autoritarinis režimas patirodė esąs bejėgis patraukti prie savęs plačiuosius gyventojų sluoksnius ir sužadinti bei išvystyti visas tautos jėgas sudarinti kurybinei veiklai. Tai atsitiko ne dėl to, kad principai, kuriais jis remėsi, būtų buvę ypatingai blogi, bet todėl, kad minėtas režimas Lietuvoje išsigalėjo nenatūraliu keliu: jis išaugo ne iš apešios ir viršų, bet kraštui buvo primestas iš viršaus ir tokiu būdu plėtesniųjų gyventojų sluoksnių jis nebuvo remiamas.

Autoritariniai režimai, moderniškaja žodžio prasme, pav. Italijos ir Vokietijos režimai, yra tvirti, nes jie sugeba ištraukti į vieningą sudarintą kurybinį darbą visas tautos jėgas ir remiasi plačiais gyventojų sluoksniais. Tautos ir valstybės vadai pastiekia valstybės viršų ne atsitiktinai, bet po ilgamės kovos. Tik ši kova tadoaė progos jos dalyviams užsigrūdinti ir parodyti visą savo sugebėjimą dirbti. Ji paruošia taurias asmenybes. Šei politiniai idealai, dėl kurių kovojama, pateiko ne tik į tautos narių protą, bet ir į jų sielą, tai tuomet į kovą ištraukia ir

platesnieji gyventojų sluoksniai. Tuo būdu kovojanti už valdžios įgyjimą politinė srovė susikuria tvirtą pagrindą gyventojų tarpe ir paruošia politinių veikėjų bei įvairaus laipsnio ir visumos gyvenimo sritis tinkamą, prityrusią, ištvėrimingą ir ryžtingą kovotojų vadų kadrą. Tokio kovotojų vadų kadro pagelba politinė srovė natūraliai įgyja teutos pasitikėjimą, įtraukia į darbą visas teutos pajėgas ir išvysto višios valstybės ir teutos gyvenimo srityse didelę kūrybinę veiklą ir sąmoningą dinamiškumą.

Lietuvoje tautiniai režimai sėmė pradžių atsitiktinai įvykis, būtent gruodžio 17 d. vienos karininkų grupės laidėtas pūgės. Tačiau iš pat pradžių tautinis režimas neturėjo aiškiai suformuluoto idealo ir platesniuose gyventojų sluokniuose išpopuliarintos ir prigijusios politinės platformos. Tokia platforma ir pats naujoji tautiniai-autoritarinio režimo principai buvo nustatyti ir suformuluoti tik atsidūrus tautininkų partijai prie valstybės vairo, t.y. post faktum. Be to, visa tai buvo sklopijama tautai iš viršaus beveik išimtinai per valdininkų aparatą. Šis operetas tokiame politini-ideologiniame darbe nebūvo paruoštas ir išvysto, kaip techniškinis krašto valdymo instrumentas, tokius reikalui ir netinka.

Pirmas kraštui iš viršaus tautiniai-autoritarinis režimas platesniuose gyventojų sluokniuose buvo visai svetingas dalykas. Todėl jis iš pat pradžių susidūrė iš visų pusių su opozicija. Šiam režimui nebūvo palankios ir vien tik kitos visuomenės politinės srovės, bet ir šaip visuomenė, kuri prieš tai jau būvo įpratusi tikintis demokratiniams principais. Pasidūrų skirtumų būta net pačiuose tautininkuose. Iš jų greitai atsikyrė vadinamieji valdžiarinkiniai ir perėjo į griežtą režimui opoziciją. Taip pat atėjo nuo jo ir karininkų grupė, kuri savo laiku pastatė prie valstybės vairo poną A. Šmetoną, su kurio vardu būvo siejamas pats tautiniai-autoritarinis režimas.

Tenka labai paabiejoti, ar pats buvusio režimo galva, p.A.Šmetona, jo šalininkų vadovams Tautos Vada, turėjo vėdui būtini reikalingų būdo savybių. Jis, be abejoj, būvo didelis lietuvis, gilus savo krašto patriotas ir aukšto intelekto politinis asmuo. Bet p.A.Šmetona būvo daugiau mokslininkas, filosofas, bet ne realus ir veiklus politikas. Politikoje, lyg kokioje mūšantijoje, jis norėdavo turėti visišką aiškumą. Deja, sprendžiant politinius klausimus dažniausia visišką aiškumą nebūvo. Politikoje dideli vaidmenį vaidina intuijais. Nepaprastai yra svarbu turėti gebumą sverbesniu politiniu momentu padaryti greitą ir protingą sprendimą, jei ir nėra ištaunošintinio aiškumo. Ponas A. Šmetona būngdavo padaryti reikiamą sprendimą, kuomet vienas ar kitas svarbus politinis klausimas jam atrodydavo nepakankamai pasiškėjęs. Tokiu atveju jis mėgdavo klausimus atidėlioti ir laukti, kol pati gyvenimo tikrovė parodys kaip reikėtų pasielgti. Todėl jis nesistengdavo įvykius kurti, bet leidėdavo išvykli stumiamas. Iš to seka, kad jis neturėjo pakankamai iniciatyvos bei ryžtingumo bei tokiu būdu būvo neuđdavo daryti reikiamus sprendimus.

Kita p.A.Šmetonos silpnybė būvo ta, kad jis nerodė noro ar nesugebėjo pritraukti arčiau prie savęs stipresnių asmenybių. Jis mėgdavo save apsaistyti pakluaniais asmenimis, kuriuos, deja, dažnai sunku atkirti nuo paprastų, kiekvienas režimui pavojingų, pataikūnų. Pats būdamas neveiklus, jis pasirinkdavo ir neveiklius savo idejos vykdytojus. Žiaurūšian iš šalies į buvusio režimo veiklą atrodydavo, jog p.A.Šmetona, kaip to režimo galva, ne tik neduodavo savo vadovaujamam režimui impulso, bet, atvirkščiai, dėl savo neryžtumo, palinkimo visur turėti neabejotiną aiškumą ir stengiesi neprisisieisti prie savęs stipresnių asmenybių, dažnai lyg pats asmeniškai būdavo tos ar kitos didesnės skaijos ar didesnio kūrybinio užsimojimo stabdžiu.

Ne pasieptis, kad pačių tautiniai-autoritarinio režimo šalininkų, Tautininkų Sąjungos, tarpe pakartotinai kildavo nepasitenkinimas savo vadu. Visa laika būdavo pasigendama iš režimo didesnės iniciatyvos ir kūrybos. Politinio dinamizmo požiriu, be abejoj, tai būvo pozityvus reiškinys. „Eja, toki iš apaišios rodoma iniciatyva režimo viršūnėse ne tik neradavo pritarimo, bet, atvirkščiai, ji dažnai net būdavo slopinama, o jos reiškiėjai būvo laikomi nepageidaujamais režimo opozicionieriais. Prieš tokius asmenis dažnai būdavo imamasi net sunkių. Tokiu būdu aktyvesniai partijos elementai avansavimo kelias būvo uđdarytas. Savaine supranta, kad esant tokioms

aplinkybėms stipresnės asmenybės, režimo aktivingieji ramsčiai, negalėjo išugdyti ir tinkamai pasireikšti.

Neturėdamas plačiuose gyventojų sluokniuose reikiama pagrindo ir nuolat opozicijos puolamas, buvęs mūsų rakšto režimas, stengdamasis, kaip ir kiekvienas režimas, išsilaukiyti prie valstybės vairo, faktinai nebeturėjo kitos išeities, kaip remtis vien policiniais priemonėmis. Jis be jokios atodailos telkė apie save vis daugiau paperkamojo elemento, kuris, ar tai stengdamasis išvystyti politinio sekimo veiklumą, ar tai norėdamas parodyti savo atsidavimą režimui, slopino kiekvieną visuomenėje pasireiškusį politinį aktینگumą, nežiurint į tai, ar jis kildavo iš opozicinių sluoknių, ar net iš pačių režimo šalininkų tarpo. Tas elementas kiekvieną aktyvų pasireiškimą, ar jo užuomazgą, laikydavo esant nukrypimą prieš patį režimą ir, tokiu būdu, pavojingą krašto vidaus ramumui.

Bekovodamas už galimai ilgą ir išsilaukiusį prielaidas vairo, buvusis režimas, priešakyje su pačiu p.A.Šmetona, pastaruoju metu strodė jau tiek išsisėmęs, kad lemiančioje valandoje, t.y. Lietuvai jau žūstant nebesuradė savyje nei impulso, nei šiek tiek daugiau energijos pareikšti rusų okupacijai bet kurią pasipriešinimą. Kaip pats p.A.Šmetona, taip ir jo režimas, tuo padarė sau patys mirties sprendimą, kuris juos visam laikui pašalinė iš gyvųjų politikos faktorių. Galia tik, kad mūsų kraštas už tai turėjo susokėti per aukštą ir visai mūsų tautai per daug skaudžią kainą.

Vis dėlto būtų neteisinga suversti už valstybinės nepriklausomybės pražūdytą visą kaltą ant buvusiojo režimo. Jau vien dėl to, kaip jau minėta, buvo išorinių aplinkybių, kurios nuo mūsų neparėjo. Bet nemažesnę dalį kaltės turi prisiminti ant savęs ir mūsų politiniai galvojančioji visuomenė.

Visuomenės pagrindinė klaida buvo ta, kad ji laiku nemušalino politikos valcuotojų, kurie neabejotinai vedė kraštą klaidingu keliu. Didžiosios mūsų politinės srovės, kaip krikščionys-demokratai ir valstiečiai-liudininkai, buvusios režimui nuolat darė priekaištą, bet nedrįso, ar nepajėgėintis griežtesnių priemonių net tuo metu, kuomet minėtas režimas vos besilaikė. Antra vertus, minėtos srovės nors kelė tautos vienybės oboją, bet tam tikslui atsiekti jos jokio naujo ir geresnio kelio nenurodė. Jos vis piršo seną, gyvenimo jau seniai sudėvėtą ir praėjusias patyrino pamerką partijų susiblokavimo bei koalicijos metodą. Šis kelias gyventojų tarpe nesudarė atrakcijos, nes joms praėjusias partijų rietenos jau buvo iki gyvo kaulo išgyrusios. Be to, minėtas metodas visiškai nebuvo suderintas su naujomis krašto valdymo idėjomis, kurias išugdė socialinio žmonių sugyvenimo nauji reikalavimai ir kuriuos tuo metu pasiekė savo apogėjų pas mūsų galingiausių kaimynų - Vokietijų. Sveikas protas ir mūsų pačių gyvenimo sąlygos vertė tų idėjų, kiek jose yra naudingo mūsų kraštui, nenegližuoti ir kai-ko iš mūsų kaimynų pacinokti...

Užsienio politikos srityje mūsų buvusios opozicinės srovės darė tas pašias klaidas, kaip ir buvęs krašto režimas: tarptautinę Lietuvai padėti jos vertino neteisingai; jos rėmėsi ne politinėmis realybėmis, su sidėjusiomis Lietuvos pašonėje, bet tarptautinio solidarumo teorija, kurios pagalba buvo tikimasi išlaikyti taiką. Spekuliuodamas prasidėjusio karo galimais rezultatais, jos leidosi neitrolitote išganingame burbulu savą suvilioti ir tikėjo iluzija, kad Sov. Rusija, su kuria Lietuva palaikė tradicinali gerus santykius, nieko pikto mūsų kraštui nedarys. Kad opozicinės srovės užsienio politikos srityje laikėsi tokios pat linkmės, kaip ir Vyriausybė, seka iš šių faktų: jų vadovybės ir spaudos organai neutralumo politiką laikė išmintingausia; jos pritarė Vyriausybės maststatymui nekyluoti į Vilkiją; jos vengė didesnio sąartėjimo su Vokietija ir buvo už tai, kad Sov. Rusijos patiekta Lietuvai ultimatumą reikia priimti ir rusams nepriešintis. Opozicinės srovės šio Lietuvai lemiamuoju momentu ypatingai nusidėjo, nes tuo metu jos nebuvo už Vyriausybės durų; jų atstovai išėjo į Ministrų Kabineto sąstatą ir Kabinetas faktinai buvo koalicionis, kurio jos taip troško. Tokiu būdu opozicinės srovės padarė suh tiekį pat mirties sprendimą, kaip ir buvęs mūsų krašto režimas.

Tiesa, kaip veldančioje tautininkų partijoje, taip ir opozicinėse srovėse atsirėdavo aktyvesniųjų elementų, kurių galvoseną voržėsi pro

partijų remsis į dinamiškesnę veiklą. Jie ieškojo geresnių mūsų tautai ir Valstybei vairuoti pagrindų. Jau buvo minėta, kad pačioje tautinai autoritarinio režimo pradžioje išsiskyrė iš tautininkų tarpo taip vadinamieji voldemarininkai. Būta skilimų ir krikščionių demokratų, kaip ir valstiešių liaudininkų tarpe. Taip pat būta bandymų įvairių srovių aktyvesnius elementus sutelkti į vieningą frontą kovai prieš režimą. Tėt ir tuomet jau nestygo balsai, kurie prasimušdavo pro visą buvusią ir subankrutavusią partijų palėsius. Bet kovos sąlygos buvo labai sudėkoti: teko kovoti, iš vienos pusės, su partijų stobais ir, iš kitos pusės, su režimu. Delsvelniui tokių aktyvesniųjų veikėjų teko skaudžiai nukentėti: ne vienas iš jų atsidūrė kalėjime arba buvo ištrintas į koncentracijos stovyklą, ar kur nors į provinciją. Be viso to šis aktyvesnis elementas dažnai kentėdavo dar moraliai nuo kitų sankcijų, kurių išdavosi prieš juos surambėjusių partijų vadovybės. Esant tokioms sąlygoms, mūsų tautos vėklesnius elementai plačiau susiorganizuoti buvo tiesiog neįmanoma. Tokiu būdu jis pateko į Sov. Rusijos primestą Lietuvai komunistų prarają, negalėdamas jai pasipriešinti, nors ir buvo pasiryžęs toje sąlygoje kovoja šuti. Dar blogiau. Nemaža aktyvesniųjų lietuvių, kurie sėdėjo kalėjimuose arba buvo izoliuoti darbe bei koncentracijos stovyklose, iš jų nebuvo paleisti prieš okupuojant rusams kraštą ir tokiu būdu buvo, stažiai bagėdiškai, buvusiojo režimo išduoti sovietų komunistams. Šitaip buvo išduota komunistams visa eilė žymesniųjų voldemarininkų, kurie buvo ištrinti į priverstinųjų darbų stovyklą, prieš rusų kariuomenės išgytvainą į Lietuvą.

Lietuva nustėjo valstybinės nepriklausomybės ir pateko į raudonąją sovietų okupaciją, nepalaidusi į priešų, kuris ėjo jos pavergti, nei vieno šūvio. O ji turėjo suorganizuosiai, kad ir nedidelai, bet patrijotiniai išauklėtą karingą pajėgą, kurios apginklavimai ir išlaikymai per oių metų buvo išleista šimtai milijonų litų. Nebuvo pasipriešinta daugiausia todėl, kad buvęs mūsų Valstybės vairuotojas p.A.Šmėtona ir jo pstatytoji Vyriausybė sunkiausiu mūsų kraštui momentu nepasirodė vyreis, tinkamais sunkioms uždaviniam spręsti; nepasipriešinta dar ir todėl, kad mūsų visuomenė ilgai buvo mįgdoma rusų draugingumo iliuzija. Prie viso to prisidėjo ir tas nelaimingas mūsų tautos aktyvesniųjų elementų slopinimas ir persekiojimas iš buvusio režimo pusės. Stažiai gėda pasenyti, kuo dabartinė mūsų karta pateisins tokią savo laikyseną prieš busiančias mūsų tautos kartas ir prieš Lietuvos istoriją!

LIETUVS TIKSLAS IR APLIKYBĖS

Tikslas, kuri, netekus valstybinės nepriklausomybės, visi lietuviai ištikimai tėvynėi Lietuvai, turi savo galvose ir nešioja savo širdyse, yra savaime aiškus: laisvos ir nepriklausomos Lietuvos Valstybės atstatymas.

Štai yra visai natūralu, nes mūsų tauta, nežinrint Sov. Rusijos okupacijos ir bolševikiškojo teroro, tebėra gyva. O gyva tauta, kuri siekia išlaikyti savo gyvybę, kelti savo materialinį gerbuvį ir vystyti savo tautinę kultūrą, išsivadėti laisvės negali. Lietuvių tauta ir praesityje nekarta praradavo savo laisvę ir valstybinę nepriklausomybę, bet dėka savo garbingųjų sūnų didvyriškam pasiaukojimui vėl prarastą ją laisvę ir nepriklausomybę atgandavo. Atgausimas savo laisvę ir nepriklausomybę ir ši karta. Tik kiekvienas lietuvis tenepasiūduoda nei mažiausiam abejojimui ir tenesvyruoja. Visi stokiam į kovą už savo laisvę ir nepriklausomybę su tokiu pat ryžtumu ir pasiaukojimu, kaip kad darė mūsų tėvų tėvai. Jie sanovėje sukūrė dar didesnę ir galingesnę Lietuvą, negu ta, kurios mes netekoms.

Esama ir steityje musoms tarptautinių santykių raida teikia apšauopiamą pagrindą tikėti, kad mūsų troškimas nėra vien tuščia svajonė. Čia prevartu nėra trumpai perivelgti minėtas aplinkybes.

Visų pirma tenka konstatuoti, jog valstybių sienos toje Europos dalyje, kur yra mūsų tėvynė, dar galutinai nėra nustatytos. Jos net nevadimamos valstybių sienomis. Bet skaitomos interesų riba (Interessengrenze) tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos.

Kaip jau anksčiau buvo minėta, Lietuva pateko į Sov. Rusijos įtakos

zoną ir neteko valstybinės nepriklausomybės dėl dviejų svarbesniųjų priežasčių: viena, dėl to, kad buvusieji mūsų politikos vairuotojai laikui nesuorientavo tarptautinėje padėtyje ir padarė fatalinių klaidų, ir, antra, dėl to, kad Sov. Rusija išnaudojo susidariusią jai palankią karinį politinį padėtį ir pastatė antrąjį mūsų kaimyną - Vokietiją - prieš įvykusi faktą, Sov. Rusija, pasinaudodama tuo, kad Vokietija buvo labai įsitraukusi į karą su kitomis didėmis Vakarų Europos valstybėmis, okupavo Pabaltijo valstybes, taigi ir Lietuvą. Ši okupacija buvo padaryta prieš Vokietijos valią ir jos realius interesus Pabaltijo Valstybėse.

Net viena valstybė, ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje, iki šiol Lietuvos ir kitų Pabaltijo Valstybių prijungimo prie Sov. Sąjungos formaliai nepripažino. Šisurės Amerika net viešai pereiškė, kad tokio prijungimo ji nepripažintanti ir apie tai formaliai notifikavo net pačiam Sov. Rusijai. Vokietija gi šiuo metu tik praktiškai skaitosi su įvykusių faktų, nes turi kitų, jai dabar daug svarbesnių, susijusių su esamu karu gyvybinių interesų. Dėl Pabaltijo Valstybių okupacijos ji nenori gadinti savo santykių su Sov. Rusija. Bet kiek yra žinoma, Vokietija jokių formalių aktų nėra susirišusi su rankų atėities galimybėmis.

Mes neturime teisės, neu praktiškos galimybės, Vokietijai pristinti vienokią ar kitokią laikyseną. Ji pati sprendžia apie savo interesus. Bet Lietuvos Valstybės žuvimas, kuris yra pasąka dabartinės Vokietijos užsienio politikos, siekiančios išlaikyti gerus rusų-vokiečių santykius, yra tokia didelė lietuvių tautos suka, kad, neabejotina, esame įgyję tvirtą pagrindą tikėti, jog vokiečių politikos vairuotojai tos sukos, kaip savotiško lietuvių tautos įžeisimo, Vokietijos pastangas laimėti karą, nepasirė, kuomet staia laikas galutinai sureguliuoti sienas Rytų Europoje.

Antra vertus, dabartinis karas dar nėra baigtas. Net sunku numatyti kiek ilgai jis tęsis. Istorija parodo, kad karas dažnai nelėngviai įvairių staigmenų. Dabar atrodo, kad tiek vokiečiai, tiek rusai stengiasi tarpusavyje palaikyti draugiškus santykius. Oficialiai tvirtinama, kad tie santykiai yra net geri. Bet iš esmės inant, kiek tai galima spręsti žiūrint iš šalies, nastrodo, kad jie tokie būtų. Jie daugiau panašūs į sutuoktuvės, kurios išplaukia ne iš susitaikusiųjų meilės, bet yra paktuoti jų laikinų interesų bendrumo. Abiejų partnerių gilesni politiniai interesai ir jų ideologijos yra tiek prieišingi, kad tokios sutuoktuvės ilgai ištvirti, tuo labiau pasilikti visą laiką, negali... Šia dar gali įvykti įvairių staigmenų. Kol karas tebesitęsia, ir kol naujos sienos tarp valstybių Taikos Kongreso, arba laisėjusios karų šalies, nėra galutinai nustatytos, tol tarptautinės teisės atžvilgiu Lietuvos Valstybės likimas dar galutinai nėra išspręstas ir, tokiu būdu, pasilieka atvira galimybė iš naujo atstatyti Lietuvos Valstybę, kuri dabar yra Sov. Rusijos okupuota.

Pagaliau, tenka ypatingos reikšmės teikti ir tai aplinkybei, kad Vokietija ir jos sąjungininkė Italija paskelbė karinąjančios ne vien dėl to, kad nugalėtų savo priešus, bet ir dėl to, kad pertvarkius Europą naujais pagrindais. Nors numatomoje Europos pertvarkymo sukaime tuo tarpu dar nėra žinomos, - nes jas dar sinėtų valstybių politikai, mokslininkai ir ekonomistai nuodugniai tbestudijuoja, - bet pagrindiniai principai yra paaiškėja. Siekiama sukurti tokią santvarką, kurioje visoms Europos kontinente gyvenančioms tautoms būtų užtikrinta, atitinkamai kiekvienos tautos pajėgum ir sugebėjimą savistoviai valdytis ir vystyti savo tautinę kultūrą, galimybę turėti savo valstybę ir prisidėti prie Europos kontinento gėlavimo kūrimo, vedovaujant Europoje Vokietijai ir Italijai. Bet Europos garbavo vystymas praktiškai būtų neįmanomas, kol didžiausioje gyvenančioje šalyje ir turtingiausioje gentos turtais, kurio yra reikalingi viso Europos Kontinento ūkiniai klestėjimui, valstybėse, Sov. Rusijoje, tebeviešpatauja komunistinis siutėjimas, kuris peralimavo to didelio krate produkciją ir, be to, įvairius būdais siekia sukelti pačioje Vakarų Europoje visuotinę suirutą. At nepažeidimus Sov. Rusijoje bolševistinio komunizmo, Europos pertvarkymas, koks jis numatomas, yra neįmanomas dalykas, o taip pat būtų neįmanoma patikrinti Europos konti-

nente gyvenančioms tautoms geresnę ateitį. Todėl Sov. Rusijos, kaip bolševistinio komunizmo židinio, sutrenkimas ir komunizmo, kuri Sov. Rusija iš pasaulio bruka kitoms tautoms ir valstyboms, visiškas likvidavimas yra viena iš pagrindinių sąlygų naujaijai Europai kurti. Jei taip yra, tai šis milžiniškas planas negali palikti nuošalyje ir nuo mūsų kraštė, kuris dabar končia nuo aziatiškojo komunizmo. Todėiu, ir Lietuvai gali nušvisti vilgis naujoje Europoje susilaukti skalesnio rytojaus.

Darant iš to, kas aukščiau pasakėta, bendrą išvadą, galima tvirtinti, kad nelaimė, kuri ištiko mūsų kraštą, yra tik laikino pobūdžio. Tai yra sunkus mūsų tautos bandymas. Esama tvirtu pagrindu manyti ir tikėti, jog visų mūšiančios politinės aplinkybės yra tokios, kad lietuvių tauta gali tvirtai tikėti, jog jos troškimai išsipildys, t. y. kad jai pavyks atgauti savo laisvą ir atstatyti Lietuvos Valstybę.

KELIAS IR PIRMINĖS LIETUVOS VALSTYBĖS ATSTATYTI

Galimybė mūsų valstybę atstatyti priklauso nuo tarptautinių santykių raidos ir nuo mūsų tautos jėgų išvystymo bei jų sudarinimo kovoje už Lietuvos nepriklausomybę. Bet, kad ir labiausiai būtų išvystytos bei sudarintos mūsų tautos jėgos, vis dėlto jos negalėtų paveikti tarptautinių santykių raidos, nes tos jėgos, palyginamai, būtų mažos. Todėl, turėdami galvoje užbrėžtą tikslą atstatyti Lietuvos nepriklausomybę, mes turime taikytis prie tarptautinių įvykių raidos pagrindines krypties.

Daug kas priklauso nuo to, kuo baigsis dabartinis karas. Kiekviena kariuomenėioji šalis tikisi jį laimėti, bet kaip tas ištikrųjų pasibaigs, parodys tik ateitis. Siekiant atstatyti Lietuvos Valstybę, reikia ne tiek žinoti i tai, kuri kariuomenėioji šalis galutina laimės karą, bet musms pirmoje eilėje reikia žinoti, kas praktiškai galėtų padėti mūsų tautai apvalyti Lietuvą nuo bolševistinio komunizmo bei Sov. Rusijos okupacijos ir kas galėtų turėti realius intereso efektyviai, o ne vien žodžiais ar reikiškomis simpatijomis, pagelbėti Lietuvai vėl atstatoti ant kojų.

Panašiusvius problemą šiais dviem atvejais, priešime išvados, kad Lietuvai padalyti nuo bolševistinio komunizmo geriausiai gali padėti mūsų artimiausias kaimynas - Vokietija. Ir štai kodėl. Visų pirma, nacional-socializmas, kuo reišiasi dabartinis Vokietijos režimas, yra bolševistinio komunizmo antipodas. Jo pagrindinis tikslas yra kovoti prieš šią epidemiją, kuri sudaro pavojų ne tik pašai Vokietijai, bet ir visai Vakarų Europos civilizacijai. Antra, Lietuva sušaro Vokietijai, ypač Rytprūsiams priedangą iš šiaurės rytų pusės. Trečia, Lietuva yra antilenkiškas kraštė ir tokiu būdu jis yra natūralus Vokietijai partneris kovoti prieš švėry veržimąsi į Vakarus. Ketvirta, lietuvių tauta savo krauju yra artina Rytų Prūsijos gyventojams. Ir penka, Vokietija Lietuvoje turi ūkinį interesus. Nepriklausomas Lietuvos ušienio praxyba vėinšiai parodė, kad mūsų ūkio kraštė ir industrializuota Vokietija gali viena kitą gražiai ūkiniai parenti-papildyti.

Tenka labai panebėti, ar praktiškai galėtų ir turėtų reaių interesus, pagelbėti Lietuvai atstatyti savo valstybę Vokietijos priešai, konkrečiai tarbant Anglija. Žinint Anglijos interesus, sunku tikėti, kad Anglija ryžtųsi ir pajęgtų likviduoti Sovietų Rusijoje bolševistinį komunizmą, arba bent nuo jo apvalytų Baltijos ir kitus šio karo metu Sovietų Rusijos okupuotus kraštus.

Iš to tenka padaryti sekančią išvadą: viena, Anglijos laimėjimas nepatiktina Lietuvai išlaisvinti iš komunizmo ir pesiliosovizmo iš rusų sovietiškosios okupacijos; antra, valstybė, kuri turi interesus ir kuri musms galėtų pagelbėti atstatyti Lietuvos Valstybę, yra tik viena Vokietija. Šia pravartu būtų pastebėti, kad 1918-1920 metais ne kas kitas, bet Vokietija padėjo Lietuvai sukurti savo valstybę. Dabartinisms kare Vokietija turi daug galimybų likti galutina laimėtoja. Jei tą nugalėjimą Vokietija atsiektų nelengvai, tai ir tokiame atsitiktine mūsų viltyje nenustotų pagrindu, nes ir tuomet Vokietija dar galėtų mus pagelbėti atgauti nepriklausomybę. Taigi, realus kelias atstatyti Lietuvos valstybę yra tik vienas - Vokietijos parama. Todėl reikia i ją orientuotis, nežiburint i šio karo galimus svyravimus ir pasitikėti vokiečių tautos geniju kuriant naująją Europą.

Pasibaigti kelių siekti savo užbrauktą tikslą, tai dar nereikia, kad jau viskas padaryta. Užbrauktas tikslui siekti reikia turėti ir priemonių.

Kaip jau buvo minėta, Nepriklausoma Lietuva turėjo susiorganizuoti neblogą ginkluotą pajėgą. Ji turėjo kariuomeną, Šaulių Sąjungą ir kitas pagalbinės organizacijas. Ji taip pat turėjo reikalingą kraštui valdyti aparatą ir lėšas. Jei mūsų okupacijai būtų buvę ginklu pasipriešinta, tai daug ką būtų buvę galima išgalbėti: daug ką būtų buvę galima evakuoti į užsienį. O dabar visa tai okupantai rusai, ypač Lietuvos žydams komunistams padarant, be jokio pasigalėjimo žiauriausiu būdu naikina, o tai kas lieka, jie stengiasi sudemoralizuoti.

Minėta aplinkybė yra labai liūdnas reikalo. „Oja, su ja, kaip realybe, reikia skaityti. Lietuvą Užplūdęs komunistiškai-aziatiškas tvanas, kad ir labai žiaurus jis būtų, vis dėlto, reikia tikėti, jis nepajėgs visko sunaikinti. Skaudžiausia, kad naikinama mūsų inteligentija. Bet Tauta išliks grva. Joje išaugs ta paslėpta, neišsemama tautinė energija, kuri Lietuvai visuomet buvo atipriusiu pagrindu atgauti savo laisvą, kada ji jos netekdavo.

Parana, kurios mes laukiame iš kitur, yra būtina. Bet daugiausia priklausys nuo mūsų pačių, nuo mūsų sugebėjimo tinkamai išnaudoti susidarusias Lietuvai atstatyti palankias aplinkybes ir nuo mūsų pačių susiorganizuojamo. Tad, pagrindinės priemonės užbrauktas tikslui atsiekti būtų šios: pirma, sueti ir glaudžius, savitarpiai pasitikėjimu pagrįstus, santykius su Vokietija, į kurią yra nukreiptos mūsų viltys, iš kurios mes tikimės susilaukti reikalingos paramos; antra - nuolat ir visais galimais būdais šadinti lietuvių tautoje pasiryžimą atgauti prarastąją laisvą, ir trečia - tinkamai suorganizuoti visas mūsų tautos protą, sielą ir fizines pajėgas ir jas iš ankato ruošti atkingsi kovai už Lietuvos nepriklausomybės atstatymą.

Vykdyti minėtą vieningą mūsų tautos valią, - vėl tapti laisva ir nepriklausoma valstybe - ir šia nurodytus uždavinius siekti imasi visi aktyvūs mūsų tautos šaliniai. Tam reikalui jie grupuojasi į vienas darnų kovos vienetą - Lietuvos Aktyviųjų Frontą. Jo branduolius kurias visur, kur tik esame lietuvių: Tėvynėje ir užsieniuose.

AKTYVIŲ IDEOLOGIJOS PAGRINDINIAI BRUŽAI

Kas tai yra aktyvumas?

Aktyvumas yra gyvybės požymis. Kas jo netenka, tas yra jau miręs arba beaktyvus. Politikoje aktyvumas reiškia nuolatinių veidų, kurios siekiama įvykdyti savo idealus, arba, tiesiog, esančių tikslus. Tas, kuris nustoja veikti, ir, tokiu būdu, pasidaro pasyvus, tas išsižada savo šim idealo ir todėl jis yra nevertas aktyvistų vardo. Tautiniu ir valstybiniu požiūriu aktyvumas reiškia nuolatinių veiklų, darbų ir kurybų kiekvienoje tautos ir valstybės gyvenimo srityje.

Pažiūra į tautą.

Tauta yra žmonių bendrumas, kurios nerius jungia rasė, kalba, pažiūra, bendra kultūrinė-socialinė praeitis ir vieningas noras išlaikyti savo tautinį individualumą. Ji sudaro visos žmonijos dalį ir turi su visomis kitomis tautomis lygias teises egzistuoti, naudotis gamtos gėrybomis ir progresuoti: vystyti savo tautinę kultūrą, augti bei klestėti ir tokiu būdu dalyvauti visos žmonijos progrose.

Bet minėtas teises tauta turi išsikovoti ir išsikovojausi jas išlaikyti. Vien esinio, kasdieninio, darbo, pagarinti savo garbui, nušienka. Reikalinge ir santykiuose su kitomis tautomis apginti savo tarptautinių padėti.

Dodėiu, tauta, kuri nori išlaikyti, kaip gyvas organizmas, yra jos gyvybės išlaikymo instinkto stumiamas nuolatios veikti ir kovoti. Ši kova yra esinė. Ja dažnai vadinama kova už tautos laisvą. Esinėje gi, tai yra kova už tautos fizinę ir dvasinę egzistenciją.

Tokiam natūraliniam tautos gyvybės išlaikymo skatinimui reikia sudaryti tokias sąlygas, kad jis nuolat būtų grivus ir stiprėjęs. Tai politikos uždavinys. Visa tai pasiekiamu ne tada, kad atkingsi tautos nerių ku-

rybinė veikla yra demagogiškoji, skaldyti bei sklopinti, bet tada, kai ta siekiant bendrųjų tautos tikslų ji visomis priemonėmis ugdoma ir tinkamai sudirinama. Tik tokiu keliu aidama tauta, ar ji skelbiami būtų didesni ar mažesni, gali išvystyti visą savo kūrybinę energiją ten, kad leiduoti savo egzistencijai, sukurti savo kultūrą ir prisidėti prie bendrosios žmonijos pažangos. Taip supjesta tauta yra savos rūšies bendruomenė, kovoja, janti už savo egzistenciją ir lygybę santykiuose su kitomis tautomis.

Pažūra i valstybę.

Čia turina galvoje tik tautinė valstybė, nes Lietuvos Aktyvistų Frontas siekia atstatyti etnografinę Lietuvą. Pirmoje eilėje jis remia pačios lietuvių tautos kūrybinę energiją.

Valstybė savaime nėra joks idealas. Ji yra tik priemonė tautos gerbuviai kelti ir jos tautinei kultūrai vystyti. Esmonis tarpautinėmis ir socialinėmis sąlygomis valstybė yra galingiausia ir didžiausia organizacija patikinti ir įgalinti miestų tikslų siekimui. Todėl kiekviena tauta stengiasi turėti savo valstybę, o jos netekusi - kovoja, nesigailėdama didžiausių aukų už jos atstatymą.

Praktiškai žiūrint, o nesivadovaujant vien tautinėmis ambicijomis, atrodo, kad turėtume sutikti, jog ne kiekviena tauta gali turėti savo valstybę. Ją racionaliai gali sukurti tik tokia tauta, kuri yra pakankamai pasivokususi ir sugėbanti savistoviai valdytis, ir, jei ji tikrai įgalina krašto gyventojus sugiai tenkinti savo dvasinius ir materialinius reikalavimus, ir be to išvystyti reikiamą pažangą. Priešingu atveju, valstybė tampa tik našta pačiai tautai. Tuomet tauta nusivilia savo valstybę, jos nebebrangina, nustoja ryštingumo ją ginti ir, rezultato, ji valstybės netenka ir patį pakliūna kitos tautos globon ar net prispaudo. Lietuviai tauta perodė, kad ji sugėba gyventi valstybinu gyvenimu. To įrodymai užtenka prisitaikinti didelę pažangą, kuria, Lietuva padarė per nepriklausomo gyvenimo laikotėpį visuose gyvenimo srityse.

Didelės ir mažos tautos.

Principe visos tautos, nežiūrint jų didumo, turi teisę egzistuoti. Toks yra jau gentos įstatymas. Skirtumas pasireiškia tik tos teisės vykdymu.

Didelė tauta tarpautiniuose santykiuose nusveria daugiau, negu mažesni. Negalima sakyti, kad čia būtų neteisingumas, nes didelė tauta yra ir daugiau atskinga už bendros tautos išlikimą ir, bendrai, už visos žmonijos likimą. Taip pat negalima paneigti didesnei tautai teisės reikalauti sau daugiau gentos turty, nes jų tokiu tautai yra daugiau ir reikalinga. Dažnai lygybės principas atsiduria pavojuje ir jis yra pažeidžiamas. Tai staitinka teis atvejais, kada keriniai atiprėmė tautai imperiaalistinėis apskaičiavimais griebsianį ginklos prieš keriniai silpnesnę tautą, arba kada mažesni tauta turi gentos gerybių perteklių ir tuo pertekliu, mokyšin, prekių pakeiktimo forma, nemori arba nesugeba pasidalinti su savo didesniauoju kaimynu, kuriam tokių gerybių ir trūksta. Jei susi deriusiems priešingumams išlyginti nepavyksta suresti tinkamo taikuso sprendimo, tai tuomet dažniausiai vyksta ginkluotos konfliktas, kuris galutiname rezultate būna nuostolingas abiem pusėms. Didesnioji tauta rizikuoja išprovokuoti karo gaisrą, kuris gali išsiplėsti už susiginčijusių tautų sienų. Antra, mažesniąją tautą nugalėjus ir ją pavergus, didesnioji tauta yra priversta laikyti užimtoje šalyje nuolatinę ginkluotą pajėgą, kas jau brangiai kainuoja. Patekusioje svetinon prispaudo tautoje pakortamas noras intensyviai dirbti. Nuo to nukentėji visa krašto produkcija ir rezultato visa tai išsina pačios nugalėtojos nesusai. Žinoma, didžiausių nuostolių turi mažoji tauta: ji netenka savo nepriklausomybės.

Europos kontinente, kuris yra tirštai apgyventas, pakartotą ginkluotieji konfliktai, ypač karai, perodė, jog jie nėra nei teisingi, nei tinkama priemonė tarp tautų ir valstybių kilusioms ginčams spręsti. Tokia priemonė sunaikina ne tik tas šalis, kurios karinauja, bet ji skaudžiai paliečia ir visus kitus kraštus. Ir tai suprantame, nes Europoje Kinės sąlygos yra taip susijusios, jog nėra nei vienos tautos, kuri ukiniai būtų visiškai nepriklausoma nuo kurios nors kitos tautos.

Skandus šabarties ir praeties petyrimai turi priversti Europos tautos ir valstybes prie savitarpio taikingo ir darnaus gyvenimo. Jos turės suresti kelius, kaip teisingai pasidalinti gantos ir žmogaus sukurtomis gerybėmis. Atsityje, priešingai, negu yra dabar, vietoje viena kita, stengiamos skaterrinuoti, tautos bendromis ir duderintomis pastangomis sieks vystyti bendrąjį Europos gerbuvį. Tada minėtas sugyvenimas bus atsiektas, tada principas, jog kiekviena tauta, didelė ar maža, turi teisę egzistuoti, bus įgyvendintas ne vien teorijoje, bet ir praktikoje. Naujoji Europa turi būti ne nauja tarp įvairių joje gyvenančių tautų konfliktais tarpai šidiniu, bet visų tų tautų kurybinių pastangų jungėja. Tokioje Europoje ir mažosios tautos, darniai sugyvenamos su didžiosiomis tautomis, turės reikiamo daugumo, kuris yra būtina kiekvienam progresui.

Pažiūra į valstybės santvarką.

Sutikdami su tuo, kad valstybė yra tik priemonė sudaryti palankias sąlygas tautos klestėjimui, aktyvistai taip pat sutinka, kad ir pati valstybės santvarka nėra joks lemiantis faktorius tautos klestėjimui patikrinti. Lemiantįjį faktorių sudaro ne forma, bet valdymo turinys, t. y. ar vienokia ar kitokia valdymo forma tikrai laiduoja palankiausias sąlygas tautos pažangai, ar ne. Kiekviena valdymo forma yra gera, kuri geriausiai patenkina minėtą reikalavimą ir, priešingai, kiekviena valdymo si forma aktyvistams nėra priimtina, kuri tuo reikalavimu nepatenkina. Antra, jokie valdymo formos negali pasilikti amžinai, nes tautos gyvenimas vietoje nestovi. Krašto valdymo forma turi evoliucionuoti kartu su tautos ir valstybės pažanga ir turi atitikti tautos gyvintinius reikalavimus. Priešinga atveju atgyvenus valstybės santvarka virsta tikrauoju gyvenimo stabdžiu. Idealistiškiausiu padėtin būna tada, kada krašto valdymas remiasi visais aktyviausiais tautos elementais ir visomis tautos kurybinėmis pajėgumais, t. y. kada tiesioginiai ir netiesioginiai prie krašto valdymo pritraukiamas visa tauta, kuri laisvai priima drausmą bei susiklausymą ir pasiduoda vienos valios vadovavimui. Tuomet tauta ir valstybė visose gyvenimo srityse gali pareikšti savo didžiausią energiją ir kurybą. Tokio idealo siekia Lietuvos Aktyvistų Frontas.

Pažiūra į kapitalą.

Darbas yra visų ūkinių gerybių kūrėjas. Jis pasiekia tada aukščiausių rezultatų, kada jis yra tinkamai dederintas su racionaliu kapitalo panaudojimu.

Kiekvienas žmogus, norėdamas patikri savo egzistencią ir ją gerinti, stengiasi pasigiminti arba laigyti vis daugiau jen reikalingų gerybių. Šis natūralus skatinis versta verčia žmogų pasirūpinti minėtų gerybių net atsargai, bet ir steityje. Tokiu būdu jis susidaro kapitalą. Konkrečiai tas kapitalas pasireiškia įvairių ganybos priemonių formoje.

Moderniškame ūkyje žmogaus darbo rezultatas bei jo reikalavimų tenkinimo ir jo steities patikrinimo laipmis daug pavaina ne vien darbo ir kapitalo racionalios organizacijos ganybos ūkiuose, bet ir nuo juridinės ir socialinės krašto santvarkos. Ypatingos svarbos turi ganybos priemonių nuosevybės klausimas. Gyvenimo praktikoje rodo, kad pilnas ganybos priemonių privatinės nuosevybės pamsikinimas piktora gerba.

Tai pavalduoti mes galime Sovietų Rusija. Siekiami įgyvendinti komunistinę doktriną, rusai sunaikino savo ūki ir krašto gerbą, privedė tiesiog prie nepakenkėmos padėties. Komunistinio headymo išdava yra la- bei skandai: to didelio ir gantos turatsis portakusio krašto gyventojai dabar kenčia begalinį materialinį ir dvasinį skurdą.

Šėniu kapitalas dar nėra gerbūvis. Kad ji padaryti gera priemonė žmonių gerbūviui ugdyti, reikia ji tinkamai organizuoti ir ji ikinkyti į nuolatini ir racionalų krašto ganybos keliną. "Šėnis, kapitalas turi būti vienasiet susietas su darbo jėga taip, kad ūkiške žmogaus veikla galėtų optimaliai patikrinti žmogaus nuolat augančių reikalavimų tenkinimą.

Iš to seka, kad kiekvienas žmogus, kiekviena tautos narys, turi būti tinkamai irikuotas į gerybių ganybos procesą, t. y. kiekvienas turi dirbti pami savo išgalai jen atitinkamą vienos ar kitos rūšies darbą.

neproduktyvūs tautos ūkio nariai sudaro naštą visai tautai, nes tokiu būdu viena tautos narių dalis naudojasi kitų tautos narių darbu vaisiais, nekalbant jau apie tai, kad nuo to nukentėia krašto gamyba. Kapitalasrube esamos gamybos priemonės turi būti racionaliai perinktos ir pilnai išnaudojamos. Neturi būti neproduktyvaus kapitalo, kuris nežintų gerybių gamybą ir tuo būdu sudarytų tautai ūkio naštą.

Valstybė prie tokios padėties krašto neturi prisidėti. Valstybė tam tikslui turi įvairių priemonių. Ji nebūtina turi nusavinti kapitalą, kaip tai praktikuoja komunistas. Pakanka, kad kapitalas būtų verčiamas aktyviai ir racionaliai dalyvauti krašto gamyboje.

Tą, ką galima pasakyti ir apie valstybinį kapitalą. Valstybė, kuri yra priversta vis labiau investuoti savo kapitalą ir ūkiškųjų gerybių gamybą, turi ypatingai žiūrėti, kad tas jos dispozicijoje esančs viešas kapitalas būtų racionaliai investuotas ir pilnai išnaudojamas. Šiais laikais valstybė yra ryškiausias tautos ūkio reprezentantas. Ji nevengia didesnių kūrybinių užsienio, todėl ji turi ypatingai dorinti darbą ir kapitalą, nes tai įgalina krašto gamybą išvystyti iki galimai aukščiausio laipsnio.

Darbas yra kiekvieno progreso pagrindinis faktorius. Siekdami didinti tautos gerbūvį, aktyviai pirmoje eilėje reikiame darbu, kaip visų ūkio gerybių kūrėju. Kapitalas, nesvarbu, ar jis būtų valstybinis, turi tarnauti visai tautai, bet ne kuriam nors luomui ar atskiriems kapitalistams.

Ukiniai klausimai

Lietuvos ūkinis gyvenimas yra prarastas privatinės nuosavybės principu.

Valstybė primsa savo valią ir pradeda kontroliuoti ūkį tada, kada privatinė iniciatyva sąmoningai ar nesąmoningai pradeda veikti prieš bendrus tautos ūkio interesus arba kada ji nepajėgia tinkamai išvystyti kokios nors svarbios tautos ūkio gamybos šakos. Tokiais atvejais valstybė yra priversta imtis iniciatyvos ir, reikalingu esant, paįmėti tą gamybos šaką į savo rankas.

Ūkio srityje valstybė turi ypatingai žiūrėti, kad įvairios tautos ūkio šakos racionaliai veiktų ir nuolat progresuotų. Jei atskirame ūkyje ar kurioje nors ūkio šakoje pasireiškia dezorganizacija, apsilaidimas ar stailikimas, valstybė turi teisę ne tik intervencuoti, bet ji privalo pašalinti padėti sutvarkyti.

Lietuvos ūkio pagrindinė šaka yra žemės ūkis. Jis randasi laisvais bei savarankiškais ūkininkais ir racionaliu žemės paskirstymu tarp tų žmonių, kurie jį moka ir nori dirbti. Todėl reikia laikytis šių principų: a) turi teisę turėti žemės tas, kas moka ūkininkauti ir yra žemdirbys. Spekuliacija žeme turi būti draudžiama; b) esančiųjų privatinėje nuosavybėje žemės sklypų maksimalinis didumas turi būti nustatytas įstatymais ir be valstybės sutikimo tokie sklypai negali būti skaldomi; c) kas nesugeba tinkamai ūkininkauti, savo ūkį apsididžia, tinginauja, tas gali būti nuo savo ūkio laikinai ar visam laikui nusilaukiamas; d) valstybė įpareigojama žiūrėti, kad žemės ūkiai nepatektų į kitencūjų rankas. Ji turi dėti pastangų visus nevalstybinius žemės ūkius grąžinti lietuvių nuosavybėn; e) valstybė laiduoja žemės ūkio godinams kojų tvirtumą, ūkininkus aprūpina pigiu kreditu ir visais kiais galimais būdais padeda ūkininkams ir skatina jų iniciatyvą aktyvinti ūkio našumą.

Ūkininkai sudaro lietuvių tautos absoliutiną daugumą. Tai mūsų tautos kaimiennas, kuris išleikė per šimtmetus mūsų brangiąją lietuviybą. Ūkininkai yra visos mūsų tautos ir viso krašto svarbiausieji maitintojai. Tad valstybės pareiga yra ūkininkus ypatingai globoti.

Pramonėi vystyti Lietuvoje ypatingų sąlygų nesuma. Ir tai svarbiausia todėl, kad savo krašte neturime geležies ir aliumo anglių. Tad apie sunkiosios pramonės sudarymą Lietuvoje nereikia galvoti. Tačiau Lietuvos ūkio sąlygos yra palankios smulkiąjai industrijai kurti, o ypatingai kurti ir vystyti tokias pramonės šakas, kurios rešiami vietos reikiavimas arba yra betarpiai susijusios su žemės ūkio produktų pardirbimu bei apdirbimu. Šios rūšies pramonėi vystyti sąlygos pasidarytų dar pa-

lankešnės, jei mes ją aprūpintume reikalinga nebrangia energija. Todėl valstybė turi ypatingo dėmesio atkreipti į veisrių krašte esančių energijos šaltinių išnaudojimą, o ypač į elektrifikaciją.

Valstybė turi kontroliuoti išmokamų dividendų dydį ir jį racionaliai aprūpinti. Pramonėi turi vadovauti tik lietuviams. Ji turi būti apvalyta nuo svetimo gaislo, kuris nėra suinteresuotas Lietuvos tautine valstybe. Valstybė turi kreipti ypatingo dėmesio į ematų įmones. Šis reikalui ji turi paruošti kadrai tinkamą specialistų ir organizuotai pigi bei palengvintą kreditą.

Eksperto ir importo prekyba turi būti tinkamai centralizuota ir valstybės kontroliuojama kainų, kokybės ir kiekio atžvilgiu. Smulkioji prekyba turi būti racionaliai organizuota, kreipiant ypatingo dėmesio į kainas, apyvartos greitį ir jos dydį, o taip pat ir į reikalingo ir tinkamo personalo paruošimą. Prekybinis pataravimas, kaip ir kiekvienas kitas darbas, ir jo atlyginimas turi būti valstybės reguliuojamas.

Norėdama pašalinti prekybinę spekuliaciją, valstybė turi atyžiai kontroliuoti vidaus ir užsienio prekybą, je kiek galima daugiau centralizuoti ir, reikalui esant, tam tikras jos šakas perleisti į savo rankas. Valstybė turi visais galimais būdais ugdyti ir palaikyti kooperacinę prekybą. Ji yra gera priemonė kovoti su spekuliacija.

Žydų vietą prekyboje turi užimti lietuviai. To reikalauja ne tik tautinės valstybės gerbūvis, bet ir paprastas teisingumas. Žydai, kurie per šimtmetį nusudojosi mūsų tautos sunkaus darbo vaisiais, dažnai sunkioju tautai momentu susidėdavo su jos priešais ir kartu su jais tautą visai priblokėdavo. Tai labai aiškiai parodo neseniai Lietuvoje įvykusi sovietiškojo komunizmo okupacija.

Panašiai padėtis turės būti ir kitų verslų.

Su prekybos, pramonės ir verslų sulietuvinama yra sunkesniu susijęs ir miestų atlietuvinimas. Tam tikslui lietuviškojo žemės ūkio elemento pertekliui turi būti sudarytos tinkamos sąlygos įsikurti miestuose. Ypatingai turi būti kreipiamas dėmesio į tai, kad lietuviai miestuose galėtų įsigyti nekilnojamoji turta, pirmoje eilėje, kad lietuviams darbininkams būtų sudarytos kuo palankiausios sąlygos kiekvienam, ypač turintiems šeimams, įsigyti nuosavus gyvenimui namelius ir daržovėms ugdyti sklypelius arti darbo vietos. Kol miestuose namai bus svetintaučių rankose, jie niekuomet nebus lietuviški. Čia lietuviams į pagalbą turi ateiti valstybė su visomis savo priemonėmis.

Socialiniai klausimai

Socialinis teisingumas yra vienos svarbiausiųjų tautos bendruomenės gyvenimo prielaidų. Be socialinio teisingumo joks bendruomeninis gyvenimas būtų stačiai neįmanomas. Kur tokio teisingumo nėra, ten kyla nesantika, tautoje susidaro įvairios grupės, kurios pradeda tarpusavyje kovoti ir t.t. Tokiu būdu pakertamas pats bendruomeninis gyvenimo pagrindas.

Jei darbas, skaitome visų gorybių kurėju, tai socialinis teisingumas reikalauja, kad jis būtų teisingai atlyginamas. Už darbą **reikia** turėti būti mažiau sia tiek mokama, kad jį dirbas galėtų pats iš šo pragyventi ir išmaitinti savo šeimą. Jei ūkio sąlygos leidžia, atlyginimas turi būti didinamas. Socialinis teisingumas, be to, reikalauja, kad atlyginimas už darbą atitiktų darbo rezultata, t.y., kuris daugias pagaminus, tas ir turėtų teisę gauti už darbą atitinkamai didesni atlyginimą.

Bet tauta yra žmonių bendruomenė. Todėl kiekvienas dirbas jos narys, kuris turi iš savo darbo asmeniškos naudos, turi nepamiršti, jog jo gerbūvis yra artimai susijęs su visos tautos gerbūviu. Tokiu būdu jis yra įpareigojamas savo darbą siekti ne tik asmeniškoms naudoms, bet jis turi reikti ir pačių bendruomenę. Jis visomenės gerovę turi laikyti sunkesniu už savo asmeniškus interesus, nes tos bendruomenės tvirtumas yra būtina prielaidė ir šio intereso patikrinimui. **Reikia**, kiekvienas savo darbo rezultatai dalį turėti skirti bendriems tautos reikalams. Tai pasiekiamo apdėnt uždarbi ir pelnų mokesčiais. Mokesčiai negali būti vienodi, nes ne visi vienodai uždėrbi ir turi vienodą pelną. Be to, ne visodos yra ir pragyvinimo išlaidos. **Reiki**, socialinis teisingumas reikalauja, kad kiekvienas pilietis būtų teisingai apdėntas mokesčiais. O tai pasiekiamo įvedant proporcingai-progresinį mokesčių sistemą.

Be teisingo atlyginimo nustatymo už darbą ir teisingo mokesčių paskirstymo, yra dar daug kitų socialinių problemų, kurios turi didelę įtaką tautos socialiniam būklei. Prie tokių problemų reikia priskirti draudimą, socialinę higieną, ir kit. Visos šios problemos gali būti tinkamai išsprętos, jei kreiptas yra racionali tvarka ir darbas yra visiškai privalomas, kas tik ji gali dirbti.

Šeima yra pagrindinis socialinio gyvenimo branduolys. Ji duoda tautai prierašį, nuo kurio priklauso tautos ateitis ir jos ateitis. Todėl šeima turi būti ypatingai valstybės saugojama ir globojama.

Tautinis išsivysimas, tautos fizinių

ir dvasinių pajėgų ugdymas.

Pagrindinius tautinio individualumo elementus žmogus įgyja gimdamas. Tie elementai yra statinio pobūdžio. Jie pasidaro dinamiški per tautinį auklėjimą, dvasinį ir fizinį subrandimą ir tautiniai-idejiniai išsivysimai. Viso to pasiekia žmogus sąsiūjas su tauta, tokių pat individų kultūriniai-socialiniai bendrumai, užsidėgę jos idealais ir pajunta pareigą už juos kovoti.

Auklėjimas yra pirmas pasiruošimo etapas tepti sąmoningam tautiniam bendrumams mairi. Jis pirmiausia įgyjamas šeimoje, vėliau mokykloje ir, pagaliau, pačioje visuomenėje. Tam žmogus gelutinais tautiniais subrandimais ir pasidaro pilnateisiu tautos nariu.

Svarbiausias tautinio auklėjimo tikslas yra išugdyti tauris asmenybes, kurios mokėtų tarpusavyje taip sąvartti, kaip to reikalauja tautinėje bendruomenėje socialinio teisingumo principai. Tokios asmenybės visuomet mokės visuomeninius interesus laikyti aukščiausiu už savo asmeninius reikalus ir bus pasiruošusios kovoti už aukštesnius tautos idealus. Joms, reikiamai esant, nebūs bėgim už tautos idealus sukoti ir savo gyvybę. Taip tauta gali būti suformuota, jei auklėjimas yra paremtas krikščioniškajame darove. Ji per siukojimą laiko aukščiausiu žmogaus moraliniu nuopešu.

Bet tautiniai-idejiniai auklėjimai, tautos bendruomenės išsilavinimai didelis reiškinys turi ir tautos fizinius stovius. Ne gana užibrėžti kilminius idealus, bet jiems įvykdyti reikia turėti ir pakankamai jėgų. Čia svarbu ne vien dvasinis tvirtumas, bet reikia turėti ne mažą fizinio istvermūgumo ir atsparumo.

Fizinė tautos būklė visų pirma priklauso nuo tautos materialinių sąlygų. Valstybės pareiga yra nuolat tas sąlygas gerinti. Be to, fizinę tautos būklę galima palaikyti ir ją gerinti žmogaus fiziniu lavinimosi. Toks fizinis lavinimas yra ypač reikalingas tiems tautiniam bendrumams nariams, kurie nedirba fizinio darbo.

Fizinis lavinimas turi būti taip organizuojamas, kad jis spintų plašinesius gyventojų sluoksnius. Ypatingai jis turi būti prireiktas mūsų prisaugendūnū kartai, mūsų tautos ateities gerantai.

Tautos švietimui statomi du pagrindiniai reikalavimai. Mutent padaryti visiškas prielaimas intelektualinį lavinimą ir nuolat skiepyti plašinesius gyventojų sluoksniuose bendrąją tautos interesų supratimą. Pirmasis tautos švietimo bars yra visuotinis ir privalomas predikas moksles. Antrasis tautos švietimo bars platinąjį tautos sluoksniui supažindinimą su tautiniam bendrumams gyvenimu, su jos kasdieniniam reikalais ir su jos etilinis uždaviniams tautos idealiams siekti. Tai pasiekimas per paskaites ir pranešimus, kuriuos čaro tautai nušovaujantįjį esoms, per spaudą ir kitas propagandos priemones. Tokia propaganda yra būtini reikalavimai. Juk ne tikvomas tautiniam bendrumams merys šalis savo kasdieninių reikalų turi pakankamai laiko ir gali gerai išgilinti į bendrumams tautos ir valstybės reikalus. O tie reikalai dažnai būna ir labai sudėtingi. Tokius reikalus platemąjį tautos sluoksniui tik tuomet suprantama, kada jie nuolat visiem prielaimai ir išaiškinami. Tik gerai susipratusiame tautoje sužadinama visos jos kūrybinis jėgos ir, tuo būdu, ji peruošima būt būt atieikti aukščiausius savo tikalus.

Tautos kūrybinę energiją reikia nuolat papildyti naujai kūrybiniai prierašiu. Tam tikslui reikia sudaryti tinkamas sąlygas, ypatingai jau-

nuomonei. Principe, kiekvienas jaunuoliui, kuris pareiškia vienoje ar kitoje mokslo srityje ypatingus gabumus, turi būti patikrinta galimybė išsiskolinti, taip kad jis galėtų tuos savo gabumus išvystyti iki aukščiausio laipsnio. Iki šiol tai buvo prieinama tik turtingųjų šeimų vaikams. To nebetenk. Valstybė turi surasti lėšų ir būdų talentams ugdyti ir iš neturtingųjų bendruomenės sluoksnių. To reikalauja socialinis teisingumas ir bendros tautos interesai. Juo taute turės daugiau paruošusių kūrybinių asmenybų, tuo pati kūryba visose gyvenimo srityse pasidarys intensyvesnė ir tuomet bus atiekti didesnių rezultatų.

Todėl kūrybinių pajėgų paruošimas turi naudotis ypatinga valstybės parama ir globa. Jis turi būti visuotinis. Kiekvienas asmuo, kurį prigimtis apdovanojo ypatingais gabumais, turi turėti galimybę išsiskolinti ir tuos gabumus tinkamai išvystyti. Bendrojo tautos labo vedini, turime žiūrėti, kad nei vienas talentas nepalikytų neišnaudotas.

Kultūrinis gyvenimas.

Bendros kultūros srityje Lietuva orientuojasi ne į Europos Rytus, bet į jos vakarus ir skaitoma pirmąjį vakarų kultūros avanpostu prieš rusiškai-asintiška, kosminia, bei barbarizma.

Kultūrinis gyvenimas turi būti paremtas nuolatiniu valstybės rūpesniu sudaryti sveikas ir natūralines sąlygas tautos dvasiniam pajėgoms reikštis ir vystytis. Asmenims, kurie pasižymi proto darbais, mums ir kita dvasine kūryba, turi būti teikiama ypatingos globos ir, reikalui esant, materialinės paramos.

Atitinkamais įstatymais garantuojama asmens ir sąžinės laisvė, nustatoma asmens teisė viešai reikšti savo nusistatymą, tarpusavyje bendrauti ir teisiškai steigti visuomenines organizacijas ir jose dalyvauti.

Dorovės srityje turi būti remiamasi krikščioniškosios etikos pagrindais. Valstybė ir visuomenė turi kovoti visomis dispozicijose esančiomis priemonėmis prieš neturimus pasireiškimus.

Valstybė teikia bažnyčiai, kaip tikram tautos moralei stiprinti faktoriui, visokeriopą paramą ir globą. Tačiau į bažnyšios vidažinius reikalus ji neturi kištis. Taip pat bažnyčia šiu turi vengti kištis į krašto valdymą, ir valstybinių politiką.

Aktyvistų Fronto organizaciniai pūdsiai.

Aktyvistų Frontas, jungdamas visas aktyviasias mūsų tautos jėgas ir siekdamas atstatyti Lietuvos valstybę, remiasi visos lietuvių tautos vieninga valia ir yra jos vykdytojas.

Atstatęs savo valstybę, Aktyvistų Frontas Lietuvos vidaus gyvenimą tvarkys tautinės bendruomenės pagrindais. Jis pirmoje eilėje ramsis teis mūsų tautos elementais, kurie bus aktyviai dalyvavę kovoje už Lietuvos išlaisvinimą. Asmens, kurie šioje kovoje nebus dalyvavę, jie Naujoje Lietuvoje vedovaujamo veidams negalės turėti.

Aktyvistų Fronto nariu gali būti kiekvienas lietuvis, netaisžvalgiant į tai, kokiam jis anksčiau priklausė politiniam partijai ir kokios jis buvo pasaulžiūros. Jei jis dabar yra veiklus ir ryštingas, pritaria aktyvistų platformai, nutrenkia visus ryšius su savo buvusia partija, nėra tiesioginis kaltininkas Lietuvos nepriklausomybės žlugimo ir, jei jis praityje nėra padaręs veiksmų, kurie labai pakenkė mūsų tautos nuoms kovoje su pragištingu buvusiu mūsų krašto režimu.

Kiekvienas į Aktyvistų Frontą stojas asmuo pasiekia, nesigalėdamas nei savo sveikatos, nei gyvybės, visomis savo išgalėmis kovoti už Lietuvos išlaisvinimą ir jos statymą. Lietuvos Aktyvistų Fronto idealojos pagrindais, būti visuomet ištikimas Aktyvistų Frontui ir griežtai laikytis nustatytos drausmės.

Vienos idėjos vedini ir gyvendami bendru likimu, Aktyvistų Fronto nariai tarpusavy sentykluose sugyvena kaip gerieusi draugai. Aktyvistų Fronto padaliniai susidaro visur, kur tik plinka lietuviška žirdis: kaimuose, miesteliuose, įponėse ir t.t., kaip Tėvynėje, taip ir užsienyje. Tas, kuris išsi iniciatyvos sudaryti Aktyvistų Fronto padalinį ir sugraba jam vedovauti, tas yra to padalinio vadas. Atskiri kai-

nyiniai padaliniai tarpusavio ryšius palaiko per savo vadus arba patikėtinius ir praneša apie savo susiorganizavimą sekantiems iš eilės sukštėjusiems vadui. Tokiu būdu susiformuoja visos Aktyvistų Organizacijos tinklas. Juo bus remiamasi kovoje už Lietuvos išlaisvinimą. Aktinga veikla iš jo bus pareikaluota tik tada, kada Aktyvistų Fronto Vadovybė matys, jog lemiančioji valanda yra jau stėjusi. Iki to laiko visi turi tik stengtis kiek galima geriau susiorganizuoti ir gerai pasiruošti, bet vengti bereikalingų ir ankstyvų sukštų.

Kolektyvinės aktyvistų valios reiškėja ir vykdytoja yra Aktyvistų Fronto Vadovybė. Ji vadovauja Aktyvistų Frontui, nustato jo organizaciją ir programinių veiksmų, derina atskirą Aktyvistų Fronto padalinių veiksmą ir disponuoja visomis Aktyvistų Fronto jėgomis užsibrėžtiems tikslams siekti.

Aktyvistų Fronto Vadovybės nurodymai yra privalomi visiems Aktyvistų Fronto nariams ir jie turi būti švantai vykdomi.

Aktyvistų ženklas - tautinių spalvų trikampis su Gedimino stulpais.

Aktyvistų sveikinimasis - pakelti sukūtytą dešiniąją ranką.

Sveikinimosi šūkis - K o v o k !

Maršas: Tvirtais žingsniais,

Drąsiai pirmyn -

Už naują, Laisvą Lietuvą!

LIETUVOS AKTYVISTŲ FRONTO
S T E I G I M A S I S A K T A S .

Mes, žemiau pasirašę lietuviai, likimo atbloškėti į Vokietijos sostinę Berlyną, Š. m. lapkričio mėn. 17 dieną susirinkę pas p. K. Škirpą, jo bute Achenbachstr. 1 ir išklaušę jo pranešimo apie Nepriklausomos Lietuvos žlugimo priežastis ir apie galimus bei kelius Lietuvos valstybei vėl atstatyti,

Reiškiamo visišką pritarimą sumanymui sutelkti visas lietuvių tautos aktyviasias jėgas į Lietuvos Aktyvistų Frontą kovai už Tėvynės Lietuvos išlaisvinimą iš komunistinio sovietų jungo,

Išitikinę, kad atstatytos Lietuvos tvarkymas Aktyvistų Fronte ideologijos pagrindais yra tikriausias kelias lietuvių tautos idealams siekti, mes pirmieji stojame į Lietuvos Aktyvistų Frontą ir prisimame visas jo neriamas užduodamas pareigas ir drausmą,

Tėvynės Lietuvos ir lietuvių Tautos labui, kviečiame K. Škirpą, Pirmąjį Nepriklausomos Lietuvos Kariuomenės Kūrėją-Savanorį ir Lietuvos Aktyvistų Fronto iniciatorių, imtis žygių vykdyti mūsų nusistatymų ir vadovauti Lietuvos Aktyvistų Frontui.

K o v o k i !

Tvirtais žingsniais,
Drąsiai pirmyn -
Už naują, laisvą Lietuvą !

Berlynas, 1940 metų lapkričio 17 dieną.

P a r a š e i

J. Viliušis
K. Galvanauskas
M. Kavolis
St. Puodžius
P. Skurauškas
J. Pyragius
J. Našlėnas
J. Jurkūnas
R. Skipitis

Jz. Dženkaitis
K. Bruņius
B. Raila
A. Veliukėnas
Jn. Dženkaitis
J. Činbarkis
Jz. Pyragius
M. Kukutis
T. Dirnėkis

St. Yla
A. Maocina
Dr. P. Karvelis
A. Danta
pulk. Ambrozėjus
kun. Barauskas
J. Ketilius
Dr. M. Brekes
Dr. Pr. Ancevičius

Sutinku /pas./ K. Škirpa

↑

L. A. F.

steigiamojo susirinkimo, įvykusio 1940 m. lapkričio

17 d., Berlyne, Achenbachstr. 1

Protokolas.

Susirinkimo dalyvavo: p.p. Min. Škirpa, Galvanuskas, Skipitis, Dr. Karvelis, Villiūsis, Dirmeškis, kun. Vla., Pyragius Juozas, Pyragius Jonas, inž. Brunius, Danta Aleksandras, Našlūnas Jonas, Puodžius Štasyus, Dženkaitis Juozas, Dženkaitis Jonas, Valiukėnas Antanas, Reila Bronys, Maceina Antanas, Dr. Brakas, Kavolis Martynas, Polk. Ambrozėjus, kun. Berauskas, Ketilius Juozas, Ciuberkis Jonas, Skirauskas Petras, Kukutis Mikeš, Matulevičius Juozas, Dr. Ancevičius ir Dr. Jurkūnas.

Susirinkimą atidarė p. Min. Škirpa ir jam pirmininkauti pakviėtė p. Galvanuską.

P. Min. Škirpa trumpai pabrėžęs, kuriam reikalui jis yra atvykęs ir sukviestas ir pažymėjęs klausimo svarbumą, perskaitė lietuvių aktyvistų pagrindinius programinius dėsnius ir būsimąją sąjungos tikslus bei siekimus.

Po savo pranešimo p. Min. Škirpa kvietė dalyvius pasisakyti dėl programos ir dėl būsimąją sąjungos organizavimo.

P. inž. Brunius siūlo LAF programoje smulkiau paliesti darbo klausimą. Ypač esą reikėtų išsiaiškinti numatyti darbininkų apriūpinimą nuosavybe, darbo evansavimo klausimą ir t.t. Jo nuomone, reikėtų į atstatytą Lietuvą žiūrėti kaip į socialinę valstybę. Toliau p. Brunius išskėlė mintį atkreipti ypatingą dėmesio į atstatytos Lietuvos teritorinius klausimus. Jo nuomone, atstatytą Lietuvą turėtų sujungti visos lietuvių gentis. Jis klausia, ar nevertėtų galvoti apie Baltijos valstybių sąjungą.

P. Skipitis manytų, kad nereikėtų šiuo metu diskutuoti programines detales, bet pirmą galvon steigti organizaciją, o paskum diskutuoti jos pagrindinius klausimus.

P. Maceina pasisako visai priešingai p. Skipiūčio tezei. Jo nuomone, visų pirma reikėtų iš pagrindų pasisakyti dėl naujos organizacijos programos, išdiskutuoti visus jos esminius klausimus, o tik paskum imti steigti pačią organizaciją. Jei to dabar negalima būtų padaryti, jis siūlo tam reikalui sušaukti sekanti susirinkimą, ar kelis susirinkimus. Beto, p. Maceina klausia p. Ministrą, kaip jis esamoje padėtyje vaizduoja naujosios Europos santvarkoje. Pasak jį, jei naujosios valstybės nebūtų lemta naujoje Europoje turėti savo nepriklausomybę, tai mūsų darbas negalėtų būti naudingas.

P. Karvelis palaiko p. Skipiūčio nuomonę ir nebūtų linkęs pritarti p. Maceinos nusistatymui. Esą dabar ne laikas diskutuoti, kokią naujosios valstybės turės padėti naujoje Europoje, o lygiai negalima būtų šiame ar kitame susirinkime smulkiai išdiskutuoti visus programinius klausimus bet mes turime dėti pastangas tuoju susiorganizuoti ir tuo sudaryti reikiamą bazę mūsų, kaip vieneto tolimesniam veikimui.

P. Pyragius pritaria p. Karvelio nusistatymui. Esą, jei kam patiekta p. Min. Škirpos aktyvistų platforma būtų diskutuotina, tai tas turėtų padaryti reikiamas išvadas.

P. Min. Škirpa pasiūkina, kad jo patiekta programa dar nėra galutinai apdirbta. Duota tik idėja ir pagrindiniai aktyvistų tikslai bei jų uždaviniai. Programą galutinai turės paruošti tam reikalui sudaryta specialioji komisija. Vokiečiai aktyvistų idėjai rodą palankumo. Tad mūsų veikimui yra šioks toks plyšelis, kurį reikia išnaudoti. Nors kol kas mes negalime veikti viešai, bet tai dar nereiškia, kad negalime veikti uždarame ratelyje. Dėl užmačių atstatytoje naujoje Lietuvoje stengtis turėti sąjungtas visas lietuvių gentis, arba jau dabar eiti prie tam tikro bloko su kitomis Baltijos valstybėmis, p. Ministras manytų, kad dabar bent reikėtų pirmoje eilėje turėti sąjungą mūsų pagrindinį tikslą - išskirti išskirti Lietuvos valstybės atstatymo klausimą, o paskum jau spręsti lietuvių giminių sąjungimą į vieną šeimą arba blokavimosi su kitomis mūsų

giminingomis tautomis. Esą nereikia analyti nuo savo tradicijų ir nuo to, ką esame turėję. Dėl organizacijos p.Min.Skirpa pareiškė, kad šiuo metu jis manytų, kad būtų geriausiai, jei jis galėtų sudaryti tam tikrą petikėtinių grupą, kurie sudarys laikiną Aktyvistų vadovybę. Pirmoje eilėje reikėtų patraukti prie mūsų organizacinio darbo lietuvius inteligentus Berlyne. Biliniai dėdaviniai reikėtų laikyti studijas vokiečių pvaizų gyvenimo sąlygų ir iš jų pamokyti, ypač organizacijos. Todėl ilgai nelaukiant aktyvistai turėti susiti į kontaktą su atitinkamais vokiečių sluoksniais bei įstaigomis. Bet, esą labai būtų reikalinga neatidėliojant užsagsti ryšių su savo idėjos draugais Lietuvoje ir oiti pas juos su savo propaganda.

P.Galvanauskas manytų, kad šiuo metu nebūtų nei reikelo nei galimybės išspręsti mūsų programos klausimą. Esą šiandien mes turime kalbėti tik apie organizaciją ir siekti atgauti savo valstybinę nepriklausomybę, o paskui jau kalbėsime apie smulkesnes. Todėl, jo nuomone, šiandien reikia ilgai nediskutavus, sudaryti organizaciją ir reikiamus organus.

P.Dirmeikis konstatuoja, kad būsimasis Aktyvistų sąjūdis bus politinė organizacija, su tam tikru savo turiniu. Esą iš programos matyti, kad mes glaudžiamės prie Vokietijos ir darosi išpuolis, kad mes kovosime už vokiečių rešimą ir už Vokietijos laimėjimus. Tokiu būdu mūsų organizacijos likimas priklausys nuo to, kuo karas baigsis. Jam atrodę, jei Vokietija karą pralaimės, tai aktyvistų organizacija natūralu idėjims bazės ir kaipgi tokia turėtų išnykti. Turint tai galvoje, p. Dirmeikis klausia, ar aktyvistai taps kovotojais dėl Vokietijos ateities, ar ras kitą kelią, kuris nepriklausomai nuo bet kurių konjunktūrų vestų prie nepriklausomos Lietuvos atstatymo.

P.Min.Skirpa pabrėžė, kad mes turime savo kovą derinti su Vokietijos kova ir tokiu būdu turime su jais bendradarbiauti. Tačiau tai dar nereikia, kad mes su vokiečiais turime bendradarbiauti besąlyginiai. Mes turime užsitikrinti jų paramą ir tuo tik atveju galime siekti savų jų tikslų prisidėti prie bendrosios kovos kartu su vokiečiais.

P.S.Galvanauskas papildydamas p.Min.Skirpos pasiūkinimus pareiškė, jog jo nuomone mes vokiečiams praktiškai nieko negalime padėti. Visa tai prie ko mes glausimės, ar su kuo eisime yra ne daugiau nei mažiau tik priemonė mūsų tikslų siekti, bet ne idealas arba tikslas. Tačiau esą kaisis laikai, gali pasikeisti ir mūsų priemonės, bet tikslas pasiliks vis tas pats, būtent: nežinint kokiu kaina išlikti gyviems kaip tauta ir atstatyti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Pasibaigus pranešimui ir diskusijoms bei pasiūkinimams, p.Min.Skirpa pakvietė visus dalyvius pasirašyti Lietuvos Aktyvistų Fronto steigiamąjį aktą.

Po to Min.Skirpa paprašė sutikti būti patikėtiniais šiuos asmenis p.p. B.Galvanauską, inž.Brūni, R.Skipitį, A.Veliukėną, A.Mecėną ir K.Zalkauską.

Susirinkimas baigtas tautos himnu.

**LIETUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTO
PROGRAMA.**

Naujam gyvenimui ir naujai kūrybai atbudusios lietuvių tautos akivaizdoje, prie tautos didvyrių ir kankinių, savo krauju pažėnusiuoju laisvės atgavimą, kupo

L i e t u v i ų A k t y v i s t ų F r o n t a s
pasiryžęs budėti dėl lietuvių tautos gyvybinių teisių ir vykdyti gerisusiųjų tautos sūnų paliktąjį kraujo testamentą, šią istorinės lemties valandą
s k e l b i a:

I. Fronto pobūdis

- 1 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas yra visų veikliųjų lietuvių tautinis ir politinis sąjūdis, ryžtingai ir drausmingai vadovaujamas vienos valios.
- 2 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas pagrindiniais savo uždaviniais laiko:
 - a) prikelti Lietuvą naujam valstybiniam gyvenimui, lemti krašto pertvarkymą naujais pagrindais, ugdyti organizuotą lietuvių tautos valią, ją reikšti ir vykdyti;
 - b) gerbti, ugdyti ir ginti kilniuosius lietuvių tautos papročius; palaikyti jos aukštas moralines vertybes; saugoti jos rasinį tyrumą ir išlaikyti jos istorinę garbę;
 - c) gilinti tautinę kultūrą ir stiprinti amžinąją lietuviškumą; vykdyti visose srityse paspartintą kūrybą; išvystyti greitą pažangą lietuvių tautos ir žmonijos labui;
- 3 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas savo veikimą grindžia lietuviškuoju nacionalizmu, krikščioniškosios dorovės ir socialinio teisingumo dėsniais, kuriuose lietuvių tauta randa neišsėsimųjų dvasinių jėgų šaltinį, nepalenžiamai kovai už teisą gyventi ir tobulėti.

II. Bendrieji pagrindai

- 4 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas tautą laiko kraujo, žemės ir istorinio likimo sukurtą, vieningos sąmonės ir kovos už bendrą ateitį sustiprinta bendruomene, turinčia nepeneigiamą teisę saugoti ir ugdyti savą individualybą ir savą kultūrą.
- 5 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia, kad nepriklausoma valstybė yra tobuliausia organizuota tautos forma, vienintelė tikra tautos individualybės saugotoja ir būtina sąlyga tautinei kultūrai klestėti.
- 6 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas, pripažindamas žmogaus asmenybei ištikinumą, sąžinės ir kūrybos laisvę, skelbia, kad ji yra palankia bei draugiška tautos garvei ir reikalauja, kad kiekvienas tautos narys konkrečius savo darbus derintų su bendraisiais tautos reikalais.
- 7 str. Normalia ir legalia žmonių dauginimosi institucija Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko princoje neišardomą moterystą, kurios pirmaeilis uždavinys yra patikrinti tautai sveiką, stiprų ir gausų prieraugį.
- 8 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas yra nusistatęs materialinę savo galią laiduoti viešąją dorovę ir šia prasme glaudžiai bendradarbiauti su legaliniais konfesijomis, kreipdamas ypatingą dėmesį į Katalikų Bažnyčią, tikėdamasis iš jos aktyvaus išjungimo į lietuvių tautos idealų siekimo darbą.
- 9 str. Profesinį visuomenės susiorganizavimą Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia valstybės uždaviniu ir šias organizacijas laiko viešosios teisės organizacijomis.
- 10 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas pripažįsta, kad privatinė iniciatyva, sutarianti su bendra tautos bei valstybės linka, yra svarbus pažangos veiksnys tautos ūkio ir kultūros gyvenime.

III. Politika.

- 11 str. Tautos ir valstybės vadovavime Lietuvių Aktyvistų Frontas laikosi vieningos valios principo, siekia jį įgyvendinti laiduodamas tautos politinę vienybę ir indamasis už tai atsakomybę prieš lietuvių tautą.

- 12 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas lietuvių tautos organizuotą valią įstatymdavystės srityje vykdo per Lietuvos valstybės konstitucinius organus.
- 13 str. Visuomenės organizavimo ir vadovavimo srityje Lietuvių Aktyvistų Frontas kuria Darbo, Ūkininkų, Kultūrininkų, Moterų, Jaunuomenės, Užsienio Lietuvių Frontus ir įvairių profesijų barus, kuriuose visuomenę rikiuoja sudreusmintam darbui, ugdo kolektyviną visuomenės valią tautos ir valstybės gyvenime ir derina profesinius reikalus su bendrąja tautos gerove.
- 14 str. Lietuvos nepriklausomybės gynimas yra pirmas ir gerbingiausias kiekvieno tautos nario pareiga. Todėl Lietuvių Aktyvistų Frontas skaito būtina, kad visa tauta, o ypač jos priemonioji karta būtų auklėjama kovos ir pasiryžimo dvasioje. Šiam tikslui siekti sudaroma Tautinio Darbo Apsauga, veikianti karinės drausmės pagrindais.
- 15 str. Užsienyje gyvenę lietuviai ne Lietuvos piliečiai, atvykę į Lietuvą, automatiškai įgyja visas Lietuvos piliečio teises.
- 16 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas žygd tautinei mažumai Lietuvoje atšaukia svetingumą.

IV. Ūk i s

- 17 str. Ūkinio tautos ir valstybės gyvenimo pagrindu Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko privatiną nuosavybę, tačiau reikalauja, kad valstybė prištūrėtų nuosavybės išsigijimą ir josios naudojimą, derindama ją su bendraisiais tautos ir valstybės Ūkio reikalais.
- 18 str. Žemės Ūkis atremiamas į laisvą Ūkininkų luomą, kuris savo žemę tvarko privatinės nuosavybės pagrindais; tačiau socialinio teisingumo ir gamybinio tikslingumo sumetimais valstybė nustato Ūkinio vieneto didumą ir mažumo ribas.
- 19 str. Ūkininko luomo kaip visos tautos veitintojo pastovumui ir žemės sumondojimo tikslingumui patikrinti žemę leidžiama išgyti tik Lietuvos piliečiams, pirmoje eilėje tik lietuviams, mokantiems ją dirbti.
- 20 str. Ūkių perdavimas iš varžytinių draudžiamas; praiskolinčius ar netinkamai tvarkančius Ūkius valstybė turi nupirkti teisinga kaina tikslingo žemės paskirstymo reikalui.
- 21 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas, pripažindamas privatinės iniciatyvos reikšmę pramonės srityje, ypatingai iškelia reikalą pirmoje eilėje rasti žemės Ūkio pramonę. Tačiau bendrosios Ūkinės gerovės sumetimais valstybė įpareigojama rūpintis pramonės vystimosi planingumu ir jos veikimo kontrole.
- 22 str. Lietuvių Aktyvistų Fronto nusistatymu valstybės finansai turi remtis progresyvia mokesčių sistema, kiek galima, vengiant netiesioginių mokesčių.
- 23 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko būtinausiu reikalu pravesti plešią ir radikalią Lietuvos miestų reformą. Jos tikslas būtų stiprinti lietuvių tik gyventojų, tiek santverkos, tiek paties stiliaus atžvilgiai.

V. Darbas ir socialinė apsauga

- 24 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas pripažįsta, kad visų Ūkinų gerybių šaltinis yra žmogaus darbas, kuris yra kiekvieno tautos nario pareiga. Valstybė turi rūpintis darbo jėgos peruošimu, jos tikslingu panaudojimu, darbo sąlygų racionalizavimu ir patikrinti teisingą darbo atlyginimą.
- 25 str. Darbas yra vienintelis teisingas pragyvenimo šaltinis; pragyvenimas ne iš savo darbu išgytų kapitalų turi būti pataisintas visuomenai naudingas, tačiau neapmokamas darbu.
- 26 str. Veiklumu ir solidarumu skatinanti, darbo meilei išauklėti ir viešojo pobūdžio gėryboms sparčiau kuri Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko reikalinga, kad būtų įkurta šbiųjų lyčių jaunuomenai privalomojo darbo tarnyba.
- 27 str. Socialinei tautos narių apsaugai laiduoti turi būti įvestas privalomas draudimas senatvės, ligos ir invalidumo atvejais.

- 28 str. Lietuvių Aktyvistų Fronto nusistatymai įmonių darbininkams ir tarnautojams turi būti patikrinta teisė dalyvauti įmonių pelne.
- 29 str. Valstybės ir savivaldybių uždavinys darbininkus, tarnautojus ir valdininkus aprūpinti nuosevais butais ir daržais, kad naujoje Lietuvoje kiekvienas lietuvis tiesioginiai būtų surištas su gimtąja žeme.
- 30 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko reikalinga, kad valstybė patikrintų palankias sąlygas lietuviškai šeimai klestėti, griežtai kovotų už priaugančiųjų kartų sveikatingumą ir laiduotų motinystės apsaugą bei globą, o taip pat tinkamą medžiaginį šeimų aprūpinimą.

VI. Tautinė kultūra ir Ugdymas.

- 31 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia, kad tautinė kultūra yra stipriausias amžinojo lietuviškumo laidas ir ryškiausias tautinės individualybės rodiklis, kad tautinės kultūros kūrimas yra ne tik atakirų amenas, bet ir visos tautinės bendruomenės uždavinys.
- 32 str. Lietuvių Aktyvistų Frontas pripažįsta, kad tautinė kultūra gali reikšti įvairiomis kryptimis. Tačiau tautos dvasia, jos istorija, jospapročiai ir jos gyvybiniai interesai turi būti nuolatiniis idejinis šaltinis ir vertybių kriterijus. Todėl Lietuvių Aktyvistų Frontas yra pasiryžęs griežtai kovoti su lietuviškumą neigiančiomis ar jo nepaisančiomis kultūros srovėmis ar idejomis.
- 33 str. Tiek praeitieis, tiek dabarties pagrindinės ir vertingos lietuviškosios kultūros gėrybės paismos specialion valstybės žinion bei priežiūron ir skleidžiamos plačiausiuse tautos sluoksniuose.
- 34 str. Tautos dvasiniam atsparumui ugdyti, tautinės dvasios grynumui išlaikyti, tautinės kultūros politikei vykdyti, tautai informuoti ir telkti kuo aktingiausiai veiklai visose viešojo gyvenimo srityse steigiamos specialios valstybinės institucijos.
- 35 str. Pagrindiniu auklėjimo tikslu Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko: išugdyti fiziškai ir dvasiškai stiprias lietuviškas asmenybes, kurios tarpusavyje mokėtų gyventi ir kurti taip, kaip reikalauja tautinės bendruomenės aukščiausiaiis interesai, krikščioniškosios dorovės principai ir socialinis teisingumas.
- 36 str. Naujųjų kartų ugdymas yra visie tautinės bendruomenės funkcija ir todėl valstybės globai pvedaami visi ugdymo laipsniai ir visos jos sritys. Privatini ugdymą valstybė gali patikėti tik atskiriems pedagoginiu veikimu pasižymėjusiems asmenims arba giles pedagogines tradicijas lietuvių tautoje turinčioms institucijoms.
- 37 str. Vidurinės, specialinės ir aukštosios mokyklose turi būti vykdoma stropi gebiųjų atranka ir gebūs, bet neturintigi jaunuoliai turi būti mokalinami valstybės lėšomis.
- 38 str. Lietuviškoji mokykla turi rūpintis ne vien priaugančios kartos švietimu, bet ir auklėjimu, Ugdant auklėtinio gebumas, severankišką iniciatyvą ir veiklumą.
- 39 str. Sveugusiųjų švietimas turi būti vykdomas tautine, visuomeniška doringe, profesine ir kultūrine linkme.
- 40 str. Fizinis lavinimas sudaro būtina tautos ugdymo dalį ir išplečiamas visuose tautos sluoksniuose.

Kiekvienas Aktyvistų Fronto narys, nepaisydamas jokių sunkų, jokio darbo ar kančios, prisiekia lietuvių tautai visa savo energija ir pajėgomis vykdyti Fronto idėjas ir tikslus, kad Lietuva, išengusi i naują gyvenimo tarpanį, nuolat gautuvt savyje didingos praeities dvasią ir stliktų ateities uždavinius, kuriuos jai skiria savoji prigimtis kitų tautų tarpe.

ProjektasLIEUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTO
I S T A T A I

Lietuvių Aktyvistų Frontas yra veiklesniųjų ir ryžtingesniųjų lietuvių tautos smūį ir dukrų politinio sąjūdžio, išipareigojusio nuolat būti dėl lietuvių tautos gyvybinių teisių ir kovoti už jos amžinuosius idealus, organizacinė forma.

Jį pagindė ir išugdė praeities klaidos, tautinės laisvės ir valstybinės nepriklausomybės netekimas, kenčios po svetimųjų jungu, pasiryžimas vėl prikelti Lietuvą ir mūsų protėvių bei sukų už Lietuvos nepriklausomybę paliktasis kraujo testamentas - niekad neišsiaiškinti laisvės, o jos netekus - nepasiduoti, bet kovoti ir laimėti.

Lietuvių Aktyvistų Frontas veikia nuo 1940 metų lapkričio mėnesio 17 dienos.

Jis vadinaisi frontu kaip nuolatinės kovotojiškos veiklos išraiška. Sutrumpintai jis vadinaisi LAF arba paprastai Frontas.

I. Tikslas.

§ 1. Lietuvių Aktyvistų Frontas jungia visus lietuvius (vyrus ir moteris) į vieną neišsiamamą ir nuolat veiklų, vieningos valios sudrausmintą vadovaujamą lietuvių nacionalinės energijos vienetą, kurio pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. Ugdyti organizuotą lietuvių tautos valią, ją reikėti ir vykdyti;
 2. Prikelti Lietuvą naujam valstybiškai nepriklausomam gyvenimui;
 3. Lėmti krašto pertvarkymą ir valdymą naujais, sveikais ir teisingais pagrindais;
 4. Laiduoti Lietuvai pridėramą vietą Naujoje Europoje, o lietuvių tautai - tinkamas sąlygas ugdytis, kuri savo dvasinę ir medžiaginę gerovę, augti ir stiprėti;
 5. Gerbti, ginti ir ugdyti kilniusius lietuvių tautos papročius, palaikyti jos krikščioniškąją šerovą ir aukštą moralą, gilinti tautinę kultūrą ir stiprinti amžinąją lietuviškumą, susugoti jos rasinį tyrumą ir išlaikyti jos istorinę gerbę;
 6. Vykdyti visose srityse perspirtą kūrėją ir ugdyti intensyviau psėžangą lietuvių tautos ir žmonijos labui.
- Lietuvių Aktyvistų Fronto programa nustato atskiras statutes.

II. Organizacija

§ 2. Lietuvių Aktyvistų Frontą sudaro:

- A. LAF Vyrtausioji Vadovybė,
- B. LAF padaliniai,
- C. LAF nariai,
- D. LAF Teismai ir
- E. LAF Kontrolė.

Be to, Lietuvių Aktyvistų Fronto programos plotasėje ir jo bendroje vadovybėje veikia:

1. LAF Tautinio Darbo Apsauga,
2. Darbo Frontas,
3. Ūkininkų Frontas,
4. Moterų Frontas,
5. Kultūrininkų Frontas,
6. Jaunuomenės Frontas,
7. Užsienių Lietuvių Frontas,
8. Įvairių kitų sričių Barai.

A. LAF Vyrtausioji Vadovybė

§ 3. Viso Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio priešakyje stovi Vyrtausias Lietuvių Aktyvistų Fronto Vadas.

Siekdamas vykdyti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio idealus ir uždavinius, jis vadovauja ir naudojasi visomis Lietuvių Aktyvistų Fronto jėgomis savo nuožiūra.

Jo įsakymai ir nurodymai yra privalomi visiems Lietuvos Aktyvistų Fronto nariams ir turi būti griežtai vykdomi.

§ 4. Pirmauoju Lietuvos Aktyvistų Fronto Vyr. Vainiuoju Vada skaitomas mūsų tautos sąnūs, savo darbu ir esmeniniu pasiaukojimu lemiamai paveikęs Lietuvos prisikėlimą naujam nepriklausomam valstybiniam gyvenimui.

Aple tokioms pasireiškiam sprendžia pirmasis Lietuvos Aktyvistų Fronto Didysis Kongresas.

Jei toks esmės neišryškėtų, tai Lietuvos Aktyvistų Fronto Vyr. Vainiuoju Vada renka Lietuvos Aktyvistų Fronto Didysis Kongresas balsų dauguma.

§ 5. Lietuvos Aktyvistų Fronto Vyr. Vainiuoju Vadamui atsistatydinus, žuvus ar dėl nesveikatos išėjus iš rikiuotės, naujais Vyr. Vadamis renkamas § 4 paskutinėje pastraipoje nustatytu būdu.

§ 6. Lietuvos Aktyvistų Fronto Vyr. Vadas skiria savo nuolatinį Pavaduotoją, kuris:

1. Vyr. Vado pavedamas atlieka svarbesniausius uždavinius ir kitas jam nustatytas nuolatines pareigas;
2. Pavaduoja Vyr. Vada šiam išvykus ar sunegalavus;
3. Automatiškai perima laikinai eiti Vyr. Vado pareigas, šiam išėjus iš rikiuotės (žiūr. § 5) ir
4. Nustatydinamas sušaukia Lietuvos Aktyvistų Fronto Didįjį Kongresą naujam LAF Vyr. Vadamui išrinkti (žiūr. § 4 paskutinę pastraipą).

§ 7. Sprendimus paruošti ir LAF reikalams tvarkyti Vyr. Vado tarnyboje yra Lietuvos Aktyvistų Fronto Generalinis Sekretariatas, kurį sudaro šios Vadybos:

1. Ideologijos,
2. Organizacijos,
3. Akcijos,
4. Saugumo,
5. Administracijos ir
6. Juriskonsulto.

Vadybos sudaro atitinkami Skyriai ir Dalys.

Generalinio Sekretariato priešakyje yra LAF Generalinis Sekretorius.

LAF Generalinį Sekretorių ir Vadybų Vadovus skiria ir atleidžia

LAF Vyr. Vadas.

LAF Generalinis Sekretariatas:

1. Neginėja LAF programinius ir ideologinius klausimus, projektuoja LAF veikimo kryptį ir ruošia planus;
2. Paruošia LAF mastingą pajamų ir išlaidų sąmatą ir veikimo apyskaitas;
3. Paruošia statusus LAF organams ir padalinims tvarkyti;
4. Paruošia instrukcijas ir taisykles LAF veiklai reguliuoti;
5. Rūpinasi LAF Didžiojo Kongreso sušaukimu ir jo nutarimų vykdymu;
6. Rūpinasi LAF turto ir kapitalo valdymo reikalais;
7. Vada ir tvarko LAF narių registraciją ir Vadų esmines bylas;
8. Rūpinasi LAF viešais saugumu ir Vada apsauga;
9. Seka tautos ir valstybės gyvenimą, ir
10. Teikia LAF Vyr. Vadamui pasiūlymų visais kitais klausimais LAF uždaviniams vykdyti.

LAF Generalinio Sekretariato funkcionavimą nustato atskiras statusas, Vyr. Vado tvirtinamas.

§ 8. Pagrindiniai ir bendrieji LAF veiklos klausimai aptarti prie LAF Vyr. Vado sudaroma Lietuvos Aktyvistų Fronto Taryba, vadinama Lietuvos Aktyvistų Fronto Vadija, kurios nuolatinė sudėtis yra šitokia:

1. Pirmininkas - LAF Vyr. Vainiuoju Vadas,
2. Vicepirmininkas - LAF Vyr. Vado Pavaduotojas,
3. Sekretorius - LAF Generalinis Sekretorius.

Nuolatiniai nariai:

4. LAF Apygardų Vada,
5. LAF Tautinio Darbo Apsaugos Vadas,

- 6. Darbo Fronto Vadas,
- 7. Ūkininkų Fronto Vadas,
- 8. Moterų Fronto Vadas,
- 9. Kultūrininkų Fronto Vadas,
- 10. Jaunuomenės Fronto Vadas,
- 11. Užsienių Lietuvių Fronto Vadas,
- 12. Ideologijos Vadovas,
- 13. Organizacijos Vadovas,
- 14. Aklų Vadovas,
- 15. Administracijos Vadovas,
- 16. LAF Kontrolierius,
- 17. Saugumo Vadovas,
- 18. LAF Juriskonsultas,
- 19. Veikiančių Barų Vadovai.

Be to, LAF Vyr. Vadas, reikalui esant, skiria ir kitus asmenis nuolatiniams LAF Vadijos nariams arba juos kviečia dalyvauti jos posėdžiuose sprendžiant specialinius klausimus.

LAF Vadijos nutarimai Vyr. Vadamui turi patariamąsias galias.
LAF Vadijos posėdžiai ir natarimai yra slapti.

B. LAF Padaliniai

§ 9. LAF padalinius sudaro:

- 1. LAF Apygardos,
- 2. LAF Apskritis,
- 3. LAF Apylinkės,
- 4. LAF Branduoliai.

LAF Apygardos

- §10. LAF Apygardų skaičių ir jų ribas nustato LAF Vyr. Vadas.
- §11. LAF Apygardai vadovauja Apygardos Vadas, Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas. Jis priklauso Vyr. Vado betarpiškai.
- §12. Būreidžiams parūšti ir Apygardos reikalams tvarkyti Apygardos Vado tarnyboje yra Apygardos Sekretariatas, kurį sudaro šie skyriai:
 - 1. Organizacijos,
 - 2. Aklų,
 - 3. Saugumo,
 - 4. Administracijos.

Sekretariato prieškalyje yra LAF Apygardos Sekretorius.
LAF Apygardos Sekretorių ir Skyrių Vėdėjus skiria ir atleidžia LAF Vyr. Vadas, Apygardos Vadamui pristačius.

LAF Apygardos Sekretariato funkcionavimą nustato atskiras statutai, LAF Vyr. Vadovybės tvirtinamas.

- §13. LAF Apygardos Vadas:
 - 1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestai Apygardei, ją instruktuoja ir inspektuoja pagal LAF Vyr. Vadovybės bendrus nurodymus;
 - 2. Seukia ne mažiau, kaip vieną kartą per metus Apygardos Vadijos suvažiavimą;
 - 3. Paruošia ir patiekia LAF Vyr. Vadovybei tvirtinti Apygardos metinio veikimo planą, numatomų pajamų-lėšaidų sąmatą ir duoda Apygardos metinio veikimo ir lėšaidų apyskaitą;
 - 4. Tvirtina LAF Apskričių veikimo planus ir metines apyskaitas;
 - 5. Atsako už LAF idėjų sklaidimą ir vykdymą savo Apygardeje, jos drausmę, veikimą ir turta.

- §14. LAF Apygardos Vadiją sudaro:
 - 1. Pirmininkas - Apygardos Vadas,
 - 2. Vicepirmininkas - Apygardos TDA Vadas,
 - 3. Sekretorius - Apygardos Sekretorius,

Nariai:

- 4. Apskričių Vada, arba juos pavaduoja Sekretoriai,
- 5. Apylinkių Vada, arba juos pavaduoja Sekretoriai,
- 6. Apygardos Darbo, Ūkininkų, Moterų, Kultūrininkų ir Jaunuomenės Fronto Vada, arba jų pavaduotojai;
- 7. Apygardos Sekretariato Skyrių Vėdėjai.

- § 15. Apygardos Vadijos suvažiavimas:
 1. Svarsto ir sprendžia visus Apygardos Vado jam pateiktus dienotvarkės klausimus;
 2. Išklauso Apskričių Vėdų pranešimus;
 3. Pasisako dėl Apygardos veikimo apyskaitos ir pajamų-išlaidų sąmatos;
 4. Kelia sumanymus ir Apygardos Vadovybei teikia pasiūlymų;
 5. Sprendžia visus kitus Apygardos veikimą liečiančius klausimus. Apygardos Vadijos Suvažiavimas sprendžia paprasta balsų dauguma. Jo nutarimai Apygardos Vėdai turi patarimosios galios.

L A F A p s k r i t i a

- § 16. Kiekvienoje Apygardoje Apskričių skaičių ir jų ribas nustato atitinkamos Apygardos Vadas.
- § 17. LAF Apskričiai vadovauja Apskrities Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas, Apygardos Vėdai pristačius. Apskrities Vadas betarpiškai priklauso Apygardos Vėdai.
- § 18. Sprendimams paruošti ir Apskrities reikalams tvarkyti Apskrities Vado tarnyboje yra LAF Apskrities Sekretariatas, kurį sudaro šios dalys:
1. Organizacijos,
 2. Akaifos,
 3. Saugumo ir
 4. Administracijos.
- Sekretariato priežekyje yra LAF Apskrities Sekretorius. LAF Apskrities Sekretorių ir Dalių vedėjus skiria ir atleidžia LAF Apygardos Vadas, Apskrities Vėdai pristačius. LAF Apskrities Sekretariato funkcionavimą nustato atskiras statutas, LAF Čyriausios Vadovybės tvirtinamas.
- § 19. LAF Apskrities Vadas:
1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestam Apskričiai, jį inspektuoja ir instruktuoja pagal bendrus LAF Vyr. Vadovybės ir Apygardos Vado nurodymus;
 2. Šaukia ne mažiau, kaip vieną kartą per metus Apskrities Vadijos suvažiavimą;
 3. Paruošia ir pateikia LAF Apygardos Vadovybei tvirtinti Apskrities veikimo planą, namatomų pajamų ir išlaidų sąmatą ir duoda metinę veiklos ir išlaidų apyskaitą;
 4. Tvirtina LAF Apylinkių veikimo planus ir metines apyskaitas;
 5. Atsako už LAF idėjų skleidimą ir vykdymą savo apskrityje, jo veikimą, drausmą ir turta;
- § 20. LAF Apskrities Vadijos suvažiavimą sudaro:
1. Pirmininkas - Apskrities Vadas,
 2. Vicepirmininkas - Apskrities TDA Vadas,
 3. Sekretorius - Apskrities Sekretorius,

Nariai:

4. Apylinkių Vėdai arba juos pavaduoją Sekretoriai,
 5. Buvusių Vėdai arba jų atstovai,
 6. Apskrities Darbo, Ūkininkų, Moterų, Kultūrininkų ir Jaunuomenės Frontų Vėdai arba jų atstovai,
 7. Apskrities Sekretariato Dalių Vėdai.
- § 21. Apskrities Vadijos suvažiavimas:
 1. Svarsto ir sprendžia visus Apskrities Vado jam pateiktus dienotvarkės klausimus;
 2. Išklauso Apylinkių Vėdų pranešimus;
 3. Pasisako dėl Apskrities veikimo apyskaitos ir pajamų-išlaidų sąmatos;
 4. Kelia sumanymus ir teikia Apskrities Vadovybei pasiūlymų;
 5. Sprendžia apie visus kitus Apskrities veikimą liečiančius klausimus. Apskrities Vadijos suvažiavimas sprendžia paprasta balsų dauguma. Jo nutarimai Apskrities Vėdai turi patarimosios galios.

LAF Apylinkė

- § 22. LAF Apylinkių skaičių ir jų ribas nustato Apskritis Vadas.
- § 23. LAF Apylinkėi vadovauja Apylinkės Vadas, LAF Apygardos Vado skiriamas ir atleidžiamas, Apskritis Vadui pristačius.
- Apylinkės Vadas betarpiškai priklauso Apskritis Vadui.
- § 24. Sprendimams paruošti ir Apylinkės reikalams tvarkyti Apylinkės Vado tarnyboje yra LAF Apylinkės Sekretariatas, kurį sudaro:
 - Apylinkės sekretorius ir
 - 4 Patikėtiniai, kurių:
 - 1. - organizacijos reikalams,
 - 2 - skelbimo reikalams,
 - 3 - saugumo reikalams,
 - 4 - administracijos reikalams.

LAF Apylinkės Sekretorių ir Patikėtinius skiria ir atleidžia Apskritis Vadas, Apylinkės Vadui pristačius.

LAF Apylinkės Sekretariate funkcionavimą nustato atskiras statutas, LAF Vyr.Vadovybės tvirtinamas.

- § 25. LAF Apylinkės Vadas:
 - 1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestai Apylinkėi, ją inspektuoja ir instruktuoja pagal bendrus LAF Vyr.Vadovybės ir Apskritis Vado nurodymus;
 - 2. Saugia Apylinkės Vadijos Suvažiavimus;
 - 3. Paruošia ir patiekia LAF Apskritis Vadovybei tvirtinti Apylinkės veikimo planą, numatomą pajamų-išlaidų sąmatą ir duoda metinę veiklos ir išlaidų apyskaitą;
 - 4. Tvirtina LAF Branduolių veikimo planus ir metines apyskaitas;
 - 5. Atsako už LAF idėjų sklaidimą ir vykdymą savo Apylinkėje, jos veikimą, drausmą ir turtą.

- § 26. LAF Apylinkės Vadijos Suvažiavimą sudaro:
 - 1. Pirmininkas - Apylinkės Vadas,
 - 2. Vicepirmininkas - Apylinkės TDA Vadas,
 - 3. Sekretorius - Apylinkės Sekretorius
 Nariai:
 - 4. LAF Branduolių Vada,
 - 5. Po 2 rinktus atstovus nuo kiekvieno Branduolio (jei Branduolys turi daugiau, kaip 100 narių, tai - 3),
 - 6. Apylinkės Darbo, Ūkininkų, Moterų, Kultūrininkų ir Jaunomenės Frontų Vada bei jų atstovai;
 - 7. Apylinkės Sekretariato patikėtiniai.

- § 27. LAF Apylinkės Vadijos suvažiavimas:
 - 1. Svarsto ir sprendžia visus Apylinkės Vado jam patiektus dienotvarkės klausimus;
 - 2. Išklauso LAF Branduolių Vadų pranešimus;
 - 3. Pasisako dėl Apylinkės veikimo apyskaitos ir pajamų-išlaidų sąmatos;
 - 4. Kelia sumanymus ir tiekia Apylinkės Vadovybei pasiūlymus;
 - 5. Sprendžia apie visus kitus Apylinkės veikimą liečiančius klausimus.
 Apylinkės Vadijos Suvažiavimas sprendžia paprasta balsų dauguma. Jo nutarimai Apylinkės Vadui turi patariamąsias galios.

LAF Branduolys

- § 28. Branduolys yra mažiausias LAF padalinys. Jo narių skaičius siekia ne daugiau, kaip 120 asmenų. Tose vietose, kur narių susiranda per 120 asmenų, steigiamas lygegrėtis Branduolys. LAF Branduoliai steigiami kaimuose, miesteliuose, įmonėse, įstaigose ir t.t.
- § 29. Branduoliui vadovauja Branduolio Vadas, skiriamas ir atleidžiamas Apskritis Vado, Apylinkės Vadui pristačius. Branduolio Vadas betarpiškai priklauso Apylinkės Vado.
- § 30. Bėgamiems reikalams tvarkyti Branduolio Vado tarnyboje yra Branduolio Sekretorius ir 1 saugumo patikėtinis.

Juos skiria ir atleidžia Apylinkės Vėdas, Branduolio Vadui pristačius.

Be to, Branduolio narių Sveiga renka Branduolio Vado tarnybon 1 petikėtinį iš savo tarpo.

Branduolio Sekretariato funkcionavimą nustato atskiras statutai, LAF Vadovybės tvirtinamas.

- § 31. LAF Branduolio Vėdas:
 1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestam Branduoliui;
 2. Paruošia ir patiekia Apylinkės Vadovybei tvirtinti Branduolio veikimo planą, numatomų pajamų-išlaidų sąmatą ir duoda veiklos ir išlaidų apyskaitę;
 3. Saugia Branduolio narių Sveigas;
 4. Nuolat rūpinasi LAF narių idejiniu auklėjimu ir LAF dvasios palaikymu;
 5. Atsako už Branduolio veikimą, jo narių drausmingumą ir Branduolio turta.
- § 32. LAF Branduolio narių Sveiga:
 1. Svarsto ir sprendžia Branduolio Vado jau pateiktus dienotvarkės klausimus;
 2. Išklauso Branduolio Vadovybės pranešimus apie bėgusiuosius reikalus ir juos aptaria;
 3. Pasisako dėl Branduolio veikimo apyskaitos ir pajamų-išlaidų sąmatos;
 4. Kelia siūlymus ir Branduolio Vadovybei teikia pasiūlymų;
 5. Sprendžia visus kitus Branduolių liečiančius klausimus. Branduolio Sveiga sprendžia paprastai balsų dauguma. Jos nutarimai Branduolio Vadui turi paterienosios galios.
- § 33. LAF Branduolio Sveigose dalyvauja visi jo nariai.

C. LAF N a r i a i

- § 34. LAF nariu gali būti kiekvienas lietuvis ir lietuvė, kuris:
 1. Turi ne mažiau, kaip 18 metų amžiaus;
 2. Yra dorovingas, aktyvus, gero vardo ir nacionalisti apsisprendęs;
 3. Besulyginiai pritaria LAF programai ir pasiduoda nustatytajai drausmei;
 4. Yra pasiryžęs visomis priemonėmis kovoti už lietuvių tautos ideologijos ir LAF užsibrėžtus tikslus;
 5. Nutraukia visus ryšius su kitomis politinėmis organizacijoms, jeigu jis joms priklauso arba priklausė;
 6. Nėra tiesioginis kaltininkas dėl Lietuvos nepriklausomybės pradžios;
 7. Nėra praėityje pasižymėjęs ypatingai piktais darbais ar veiksmais prieš veiklesniuosius mūsų tautos stūmus ir dukras, kovojusius su buvusiojo mūsų krašto režimo klaidomis, nustatūmis Lietuva ir prauiti ir Lietuvos tautoje išugdūsiusios nesantaiką ir nevilgti;
 8. Duoda iškilmingą pasižadėjimą LAF Vadovybės nustatyto turinio, jog bus Lietuvos Aktyvistų Frontui ištikimas.
- § 35. LAF nariu negali būti:
 1. Asmuo, kuriam teismas yra atėmęs ar aprėžęs teises;
 2. Asmuo, kuris kaltinamas dėl nusikalstamojo darbo, už kurį grūsia jo teisių atėmimas ar aprėžimas;
 3. Asmuo, kuriam teismo paskirta globa;
 4. Asmuo, pasižymėjęs savo amorališku gyvenimu.

N a r i ų p r i ė m i m a s

- § 36. Asmuo, noris įstoti į LAF ir atitinkus §§ 34-35 reikalavimus, išteikia jo Apylinkės arba vietinio LAF Branduolio Vadui raštišką apie tai pareiškimą, pridėdamas prie jo užpildytą nustatytos formos žinių lapą, praėytoje ir jį rekomenduojančių dviejų LAF narių pasiraėytą.
- § 37. LAF padalinio Vėdas, gavęs § 36 paminatą pareiškimą, surenka apie pareiškimo padavėją papildomų žinių ir persitikrinęs, kad pareiškimo išteikėjas atitinka LAF nariui statomus reikalavimus, nevilniau kaip per dvi savaites laikom padaro savo sprendimą, ar pareiškimo išteikėjas yra priimtinas kandidatu į LAF narius ar ne.

Apie savo uterimą LAF padalinio Vadas praneša raštu arba žodžiu pareiškimo išteikėjui.

- § 38. Pareiškimas išteikęs asmuo laikomas LAF kandidatu ir LAF nariu, nuo jo priėmimo dienos.
- § 39. Jei pareiškimas lieka nepatenkintas ir jo išteikėjas nuo savo kandidatūros ir LAF nariu netaisako, tai jis gali per savaitę laiko nuo atsekimo dienų uterimą apskųsti LAF Apskrities Vadui.
- § 40. Apskrities Vadas, gavęs skundą, atsiuksia Apskrities Teismo nuomonės ir nusprendžia ar skundo išteikėjas yra užskaitytinas kandidatu ir LAF nariu ar ne. Apie savo uterimą jis praneša raštu skundo padavėjui.
- § 41. Jei skundo padavėjas ir Apskrities Vado sprendimu nepatenkintas, tai jis dar gali kreiptis į LAF Apygardos Teismą, kurio sprendimas yra jau galutinis. Apygardos Teismo sprendimas skelbiamas LAF spaudoje.
- § 42. Kandidatas priimamas į LAF narius, kai jis:
 1. jau yra pakankamai susipažinęs su LAF programa, organizacijos nuostatais ir įsisauginęs LAF ideologiją;
 2. perodęs reikalingo draumės supratimą;
 3. moka draugiškai sugyventi su kitais LAF nariais;
 4. gerai atlieka jam pavestas pareigas.
- § 43. Kandidatą priima į LAF narius Apskrities Vadas, Apylinkės Vado pasiūlius. Priimtas kandidatas įtraukiamas į LAF narių sąrašus.
- § 44. Jei kandidatas per 6 mėnesius laiko nepriimamas į LAF narius, tai jis toliau nebelaikomas kandidatu ir iš kandidatų sąrašo išbraukiamas. Apie tai jam pranešama raštu.
- § 45. Kandidatas nepriimtas į LAF narius ir išbrauktas iš kandidatų sąrašo, gali dėl to paduoti skundą Apygardos Teismui per savaitę laiko nuo gavimo pranešimo apie išbraukimą. Apygardos Teismo sprendimas yra galutinis. Jei Apygardos Teismas nusprendžia, kad kandidatą išbraukti nebuvo pakankamo pagrindo, tai kandidatas grąžinamas į kandidatų sąrašą ir priimamas į LAF narius.
- § 46. Kandidatai, pripažinti tinkamais, priimami į LAF narius iškilmingai ir te proga duoda § 34 p.8 numatytą LAF nario pasižadėjimą. Priešimui tvarką nustato LAF Vyriausios Vadovybės instrukcija.
- § 47. Asmuo, priimtas į LAF narius, gauna LAF nario knygelę.

Nario teisės ir pareigos

- § 48. LAF narys:
 1. turi teisę būti valdžios, savivaldybių įstaigų ir privatinių įmonių palankiai traktuojamas ir naudotis jam priđeramu psitikėjimu;
 2. turi pirmumo teisę vietai gauti, kaip krašto valdymo aparate, taip ir visur kitur;
 3. turi teisę kelti Valstybės, Tautos ir LAF reikalais sumanymus, juos patiekti LAF susirinkimuose apsvarstyti ir juos siūlyti LAF Vadovybei ir krašto valdžios organams;
 4. naudojasi LAF organų globa esmeniškose ar šeimos nelaimės atsitikimuose, o taip pat draugiška parama gyvenimo reikaluose;
 5. turi teisę dėvėti LAF ženklą;
 6. turi teisę duoti skundus aukštesniajam Vadui prieš kitų narių ir LAF Vadų neteisėtus ir netaisingus su juo psielgimus.
- § 49. LAF narys:
 1. turi būti gerai susipažinęs su LAF programa ir ideologija ir jų laikytis;
 2. kiekvienam metu turi būti psiruošęs ginti LAF garbę, jo idealus bei siekius ir, reikalui esant, už juos kovoti visomis priemonėmis;
 3. visuomet turi būti veiklus, ryžtingas, bet drausmingas ir mandagus;
 4. be jokios atodairios sąžiningai, greitai ir sumaniai vykdyti vadovybės teisėtus įsakymus bei nurodymus ir atlikti jam pavestas uždevinius;
 5. eidamas jam pavestas pareigas, turi veikti energingai, drąsiai ir nevengti atsekomybės;

- 6. turi šventai laikyti jam patikėtas paslaptis ir niekur ir niekuomet nesidėti su LAF draugais;
- 7. turi stengtis gražiai ir ko geriausiai sugyventi su kitais LAF nariais, kaip idejos draugais;
- 8. turi gerbti savo vadus, už juos visados užsistoti ir jiems visomis išgalėmis padėti;
- 9. laikyti LAF nustatytas sueigas, pranešimus, paskeitas, užsiėmimus ir kitokius pobūvius;
- 10. vykdyti visas kitas iš šių nuostatų ir LAF programos išplaukia šies pareigas, visur rodyti asmenines iniciatyvas.

Narių išstojimas ir pašalinimas

- § 50. LAF narys gali išstoti iš LAF laisvu noru, savo tiesioginiam Vadamui pateikęs motyvuotą pareiškimą.
 - Nario išstojimo klausimą sprendžia atitinkamos LAF Apskrities Vadas, atsiklausdamas Apskrities Teismo nuomonės.
 - Apskrities Vadas, gavęs pareiškimą apie LAF nario norą išstoti, per dvi savaites gali nariui pasiūlyti pareiškimą atsiimti.
 - Jei per kitas dvi savaites narys savo pareiškimo nesiima, tai jis laikomas iš LAF išstojusiu ir išbraukiamas iš narių sąrašo.
- § 51. LAF narys turi būti pašalinamas iš LAF, jeigu jis:
 - 1. tapo nubaustas teismo už kriminalinį nusikaltimą ar kitoki nusizėginimą, žeminantį žmogaus garbę;
 - 2. tiesioginiai ar netiesioginiai ima veikti prieš LAF ir jo siekiamus tikslus;
 - 3. veda amoralinį gyvenimą, piktinamas kitus LAF narius ir visuomeną, tuo būdu kenkdamas pačiam LAF vardui;
 - 4. yra nedrausmingas ir savo elgsena bei veiksmais kenkia LAF.
- § 52. LAF narys gali būti iš LAF išbrauktas, jeigu jis:
 - 1. per daug nesugyvena su kitais savo dalinio nariais, kelia jų tarpe peštynes, užsiima neleistinomis intrygomis ir yra nesuvaldomas;
 - 2. nesugeba eiti jam pavestų nario pareigų, neatlieka jam pavadintu darbu, nemoka išlaikyti jam patikėtų LAF paslapčių;
 - 3. per daug nukrypsta nuo LAF programos ir ideologijos.
- § 53. Esant palengvinėsių aplinkybių §§ 51-52 numatytais atvejais, užuot nari pašalinus, Vadovybė gali padaryti išėjimą ar jį iš LAF tik laikinai suspenduoti, bet ne ilgiau, kaip 3 mėnesius.
- § 54. LAF nario pašalinimą sprendžia LAF Apskrities Teismas, atitinkamam Vadamui pritešius.
- § 55. Apskrities Teismo sprendimą pašalinamasis narys gali skųsti LAF Apygardos Teismui, bet ne vėliau, kaip per dvi savaites nuo pranešimo išteikimo apie Apskrities Teismo nutarimą nari pašalinti.
 - Apygardos Teismo sprendimas yra galutinis.
- § 56. LAF padalinų vadų pašalinimą sprendžia LAF Apygardos Teismas. Šio sprendimus galima apeliuoti į Vyriausiąjį Teismą.
 - Apygardos Vado pašalinimą sprendžia LAF Vyriausiasis Teismas.
 - Šios rūšies bylose jo sprendimas reikalingas LAF Vyriausiojo Vado patvirtinimo.
- § 57. Be teismo sprendimo iš LAF narių skaičiaus gali pašalinti LAF Vyriausiasis Vadas:
 - 1. Paskirą LAF nari,
 - 2. LAF padalinio Vada,
 - 3. Visą LAF padalinį, jeigu jo nariai kolektyviškai nusikalsta LAF draugams arba veikia prieš LAF ir jo siekiamus tikslus.
- § 58. Išstojęs arba iš LAF pašalintas narys turi atsiskaityti su LAF yždu ir grąžinti savo tiesioginiam vadui nario knygelę ir turta, kuris jam buvo patikėtas.
 - Pašalintojo padalinio turtais lieka LAF nuosavybe.
- § 59. Mirusiojo nario knygelę, ženklų ir jam patikėtą turta grąžina atitinkamo LAF padalinio Vadamui mirusio nario giminės arba jo artimieji draugai. Mirusiojo giminės prašant, atitinkamo LAF Apskrities Vadas gali mirusiojo nario knygelę ir ženklus palikti mirusiojo giminėms.
- § 60. Apie nario išstojimą, pašalinimą ar dingimą be žinios skelbiama atitinkamame LAF spaudos organe.

157

D. LAF Teismai

- § 61. Lietuvių Aktyviųjų Fronte veikia šie Teismai:
 1. LAF Apskritis Teismas,
 2. LAF Apygardos Teismas ir
 3. LAF Vyriausias Teismas.
- § 62. Kiekvienas LAF Apskritis turi savo Teismą ir kiekviena LAF Apygar-
da - Apygardos Teismą.
LAF Vyriausias Teismas yra vienas.
- § 63. Apskritis Teismą sudaro 5 nariai:
 - Pirmininkas - Apygardos Vado skiriamas,
 - Sekretorius - Apskritis Vado skiriamas,
 - 3 nariai - Apskritis Vadijos suvažiavimo renkami.
- § 64. Apygardos Teismą sudaro 7 nariai:
 - Pirmininkas - LAF Vyr. Vado skiriamas,
 - Vicepirmininkas - TDA Apygardos Vadas,
 - Sekretorius - Apygardos Vado skiriamas,
 - 4 nariai - LAF Apygardos Vadijos suvažiavimo renkami.
- § 65. LAF Vyriausių Teismą sudaro 9 nariai:
 - Pirmininkas - LAF Vyr. Vado Pavaduotojas,
 - Vicepirmininkas - TDA Vadas,
 - Sekretorius - Ideologijos Vadovas,
 - Nariai: 2 - LAF Vadijos renkami,
 - 4 - LAF Didžiojo Kongreso renkami.
- § 66. Nenuolatiniai Teismų nariai skiriami arba renkami vieneriems metams
- § 67. LAF Teismai sprendžia LAF narių ir LAF padalinių vadų nusizengimus:
 1. numatytus LAF drausmės statute,
 2. nusizengimus prieš asmens garbę,
 3. nusizengimus prieš tautos papročius ir jos moralę,
 4. tarpusavio nesusipratimus ir veidus,
 5. pašalinimus iš LAF ir
 6. atlieka kitas šiais nuostatais numatytas funkcijas.
- § 68. LAF Teismų kompetenciją ir veiklą nustato LAF Teismų santvarkos sta-
tutes.

E. LAF Kontrolė.

- § 69. LAF Kontrolės pareiga tikrinti LAF organų ir padalinių veikimą, jų
piniginę ir turto atskaitomybę.
- § 70. LAF Kontrolę sudaro Kontrolierius ir jo bendradarbiai.
Jis gauna iš LAF Vyr. Vado nuolatini įgaliojimų veikti jo vardu.
LAF organai ir padaliniai kiekvienu metu turi pateikti Kontrolie-
riui ar jo bendradarbiams visus duomenis apie piniginį ir turto stovi-
o taip pat - išsamius paaiškinimus apie savo darbą ir veiklą.
- § 71. LAF Kontrolierių ir jo bendradarbius skiria ir atleidžia LAF Vyr.
Vadas.
LAF Kontrolierius priklauso LAF Vyr. Vadui betarpiškai.

III. Lėšos ir turtas

- § 72. LAF lėšas sudaro:
 1. nario mokestis,
 2. rinkliavos,
 3. LAF prenešų pajamos,
 4. įvairios dovanos ir palikimai,
 5. LAF įmonių pelnas ir kapitalų palūkanos,
 6. kitos įplaukos.
- § 73. LAF kandidatai ir nariai moka įstojamąjį ir nario mokestį, kurio
dydis ir paskirstymas tarp LAF padalinių nustato LAF Vyr. Vadovybė.
Nuburtingieji kandidatai ir nariai, Branduolio Vadui prietaisius,
Apskritis Vado sprendimu gali būti nuo nario mokesčio visiškai atlei-
džiami.
- § 74. LAF ir jo padaliniai gali įsigyti bei valdyti kilnojamąjį ir nekil-
nojamąjį turtą ir naudotis juridinio asmens teisėmis.

IV. LAF Susirinkimai.

- § 75. Visuotinis LAF susirinkimas šaukiamas vieną kartą per metus. Jis
vadinaisi LAF Didžioju Kongresu. Didįjį Kongresą šaukia LAF Vyr. Vadas.

- § 76. LAF Didžiajame Kongrese dalyvauja:
 1. Visi LAF Vadijos nariai,
 2. Visi LAF Apygardų Vadai,
 3. Visi LAF Apskričių Vadai,
 4. Visi LAF Apylinkių Vadai,
 5. Visi LAF Brenduolių Vadai,
 6. Po da rinktus atstovus nuo kiekvieno LAF Brenduolio; jei Brenduolyje yra daugiau, kaip 100 narių, tai jam atstovauja 3 atstovai.
 LAF Didysis Kongresas laikomas įvykiu, jeigu jame dalyvauja ne mažiau, kaip pusės turinčiųjų teisę jame dalyvauti.

- § 77. LAF Didysis Kongresas:
 1. Iškilusio LAF Vyr. Vadovybės metinius pranešimus apie LAF veiklą;
 2. Priima LAF metinę pajamų-išlaidų sąmatos apyskaitą;
 3. Tvirtina LAF pajamų-išlaidų sąmatą ateinantiems metams;
 4. Apteria LAF programinius ir ideologinius klausimus;
 5. Pasisako dėl LAF organizacinių nuostatų;
 6. Pasisako dėl krašto ir tautos padėties;
 7. Sverato ir sprendžia visus kitus klausimus, kuriuos jam patelia LAF Vyr. Vadovybė arba kurie iškyla pačiame Kongrese.

- § 78. LAF Didysis Kongresas sprendžia paprastai balsų dauguma, išskyrus LAF programos ir statuto keitimo klausimus, kurių sprendimui reikalinga trijų ketvirtadalių balsų dauguma.

- § 79. Glaudiusis santykiais tarp LAF padalinių ir Vadų palaikyti ir Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasiai stiprinti bei ugdyti skelbiamą frontedieniai, kuriuose kviečiami dalyvauti visi LAF padalinių nariai su savo tiesioginiais vadais priešakyje. Frontedieniai šaukiami Apygardomis, Apskritimis ir Apylinkėmis. Frontedienių šaukimo laikaraštį nustato LAF Vyr. Vadovybė.

V. LAF PRIKLAUSANČIOS ORGANIZACIJOS

1. Tautinio Darbo Apisauga /TDA/

- § 80. Tautinio Darbo Apisauga yra integralinė LAF dalis, jo dinamizmo reikšmė ir vykdytoja. Jos tikslas - būti visados pasiruošusiai: iš vienos pusės - aktyviai, visomis priemonėmis, kovoti už lietuvių tautos idealus, iš kitos pusės - leisti LAF visišką sąaugą ir jo laimėjimus politinėje veikloje.

- § 81. TDA organizuojamas pagal kerinius principus. Jos stiprybė glūdi glaudiusiu tautinės garbės pajautime, griežtoje, bet sąmoningoje karinėje drausmėje, kuri pasireiškia besalyginiu organizacijos nuostatų ir vadovybės įsakymų vykdymu, nesigilinti nei sveikatos nei gyvybės.

- § 82. TDA dvasia nustatyta uniformą ir turi laisvumą. TDA priešakyje yra TDA Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas.

- Jis priklauso LAF Vyr. Vadui betarpiškai. TDA asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už TDA tvarkymą, paruošimą, apmokymą, drausmą ir vadovėliną.

- § 83. TDA organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

2. Darbo Frontas

- § 84. Darbo Frontas yra autonominė lietuvių darbo žmonių organizacija, veikianti LA Sąjūdžio programos plotmėje ir po bendra LAF vadovybe.

Darbo Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. Jungti visus lietuvius proto ir rankų darbininkus;
2. juos rikiuoti sudrausmintam darbui ir LAF idėjų įkūnijimui darbo srityje;
3. reikšti dirbančiųjų kolektyviną valią tautos ir valstybės gyvenime;
4. vyškinti darbo ir dirbančiųjų socialinius klausimus ir žiūrėti, kad socialinis teisingumas būtų išdėstytas ne tik įstatymuose, bet ir tikrumoje, gyvenime;
5. derinti dirbančiųjų uždavinius ir materialinius reikalavimus su ūkio produkcija, krašto gerbuvio ugdymais ir lietuvių tautos, kaip bendrumė, bendraisiais interesais.

§ 85. Darbo Fronto priešakyje yra Darbo Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas ir šiam pastarojam heterpiškai priklausomas.
 Jis asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Darbo Fronto tvarkymą, vedovimą ir veikimą.

§ 86. Darbo Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

§ 87. Darbo Fronto ribose ir jo vadovybėje veikia privalomoji Darbo Taryba, kurios organizaciją nustato atskiras statutas.

3. Uklininku Frontas.

§ 88. Uklininku Frontas yra autonominė lietuvių Uklininku organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama. Uklininku Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:
 1. visus lietuvius Uklininkus jungti į organizuotą tautinę bendruomenę;

2. ryškinti sudrausmintos ir planingos žemės ūkio gamybos reikala, kad Lietuvos žemė priklausytų lietuviui ir lietuvių tauta savo žemės ištekliams galėtų išmisti;

3. reikšti Uklininku kolektyvinę valią tautos ir valstybės gyvenime;

4. ryškinti Uklininku, kaip pagrindinio mūsų tautos klodo, klausimus ir rūpintis pelangos paspartinimu žemės ūkio srityje;

5. dvasinius ir materialinius Uklininku reikalavimus derinti su bendrais lietuvių tautos, kaip bendruomenės, interesais.

§ 89. Uklininku Frontui vadovauja Uklininku Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas ir nuo šio pastarojo heterpiškai priklausomas.

Uklininku Fronto Vadas asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Uklininku Fronto tvarkymą, vedovimą ir veikimą.

§ 90. Uklininku Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

4. Moterų Frontas.

§ 91. Moterų Frontas yra autonominė lietuvių moterų organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama.

Moterų Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visas lietuves moteris;

2. jas rikiuoti į vieninę lietuvių tautos ugdymosi ir rasiškai tautines dvasies stiprinimo darbą smūžinam lietuviškumui išlaikyti;

3. reikšti lietuvių moterų kolektyvinę valią tautos ir valstybės gyvenime;

4. ryškinti lietuves moters teisinius ir socialinius klausimus;

5. derinti lietuves moters dvasinius ir materialinius reikalavimus su bendrais tautos, kaip bendruomenės, interesais.

§ 92. Moterų Frontui vadovauja Moterų Fronto Vade, LAF Vyr. Vado skiriama ir atleidžiamas ir nuo pastarojo heterpiškai priklausomas.

Ji asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Moterų Fronto tvarkymą, vedovimą ir veikimą.

§ 93. Moterų Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

5. Kultūrininku Frontas

§ 94. Kultūrininku Frontas yra autonominė lietuvių kultūros kurėjų organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama.

Kultūrininku Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visus lietuvius kultūros vertybių kurėjus;

2. rikiuoti juos vieningam lietuvių tautinės kultūros paspartinto ugdymo darbui;

3. reikšti lietuvių kultūros darbininku kolektyvinę valią tautinės kultūros klausimais;

4. rūpintis lietuvių tautos plačiųjų sluoksnių kultūrinio auklėjimu ir kultūrinų vertybių sklaidimu;

5. ugdyti kultūros kurėjų priaugančiąją kartą ir rūpintis naujųjų talentų ugdymu;

6. reikšti lietuvių kultūrininku materialinius interesus ir organizuoti materialinę kultūrininku globą;

7. derinti lietuvių kultūrininkų uždavinius ir bendrą tautinės kultūros raidą su bendra lietuvių tautos, kaip bendruomenės, interesais.

§ 95. Kultūrininkų Frontui vadovauja Kultūrininkų Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas ir nuo šio pastarojo betarpiškai priklausomas.

Jis asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Kultūrininkų Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą.

§ 96. Kultūrininkų Fronto organizaciją nustato atskiros statutos, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

6. Jaunuomenės Frontas.

§ 97. Jaunuomenės Frontas yra autonominė prieraugščios lietuvių kartos organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje, LAF vadovaujama ir ypatingai globojama.

Jaunuomenės Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti jaunuolius ir jaunuoles į vieningą prieraugščios lietuvių kartos nacionalinės energijos sąjūdį;

2. skiepyti juose tautos idealų supratimą, kovos dvasią ir sukurti neišvengiamai pasiryžimą ir sąmoninti juose įgimtąją poreikį išlaikyti lietuviškumą visokiomis aplinkybėmis;

3. ugdyti juos stipriomis asmenybėmis: ugdyti stiprią valią, nepalaužiamą dvasią, krikščioniškosios dorovės patverumą, ištvermą ir velkumą;

4. rūpintis jų kūno kultūra, plėsti sportą ir ruošti jaunuomenę kariškai;

5. vaikus ir merginas atskirai ruošti valstybinių uždavinių vykdymui ir darbiams gyvenimui;

6. brandinti juose tautinės bendruomenės idealą, auklėti sąmoningai valstybės piliečiais ir skiepyti juose idealistinę dvasią.

§ 98. Jaunuomenės Frontui vadovauja Jaunuomenės Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas, ir nuo šio pastarojo betarpiškai priklausomas.

Jis asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Jaunuomenės Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą.

7. Užsienių Lietuvių Frontas

§ 99. Užsienių Lietuvių Frontas yra autonominė organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama.

Užsienių Lietuvių Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visus lietuvius ir lietuves, gyvenančius užsieniuose;

2. stiprinti jų dvasinius ir materialinius ryšius su Tėvyne - Lietuva;

3. rūpintis jų lietuviškosios prigimties ugdymu ir sąmoningumu;

4. remti juos materialiai ir rūpintis jų sąlytį didinimu su Tėvyne - Lietuva;

5. vesti Lietuvos propagandą užsieniuose ir rūpintis Lietuvos santykių su kitomis valstybėmis bei tautomis gilinimu;

6. rūpintis užsienių lietuvių grašininimu į Tėvyną - Lietuvą.

§ 100. Užsienių Lietuvių Frontui vadovauja Užsienių Lietuvių Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas.

Jis priklauso LAF Vyr. Vadui betarpiškai ir asmeniškai atsako prieš jį už Užsienių Lietuvių Fronto tvarkymą ir vadovavimą.

§ 101. Užsienių Lietuvių Fronto organizaciją nustato atskiros statutos, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

VI. Kitos LAF organizacijos.

§ 102. Be pagrindinių LAF priklausantių organizacijų, numatytųjų šių įstatų 80-101 §§ LAF priklauso dar šios organizacijos:

1. Dorovingumo Baras,
2. Teisingumo Baras,
3. Sveikatingumo Baras,
4. Labdarybės Baras ir kt.

Jie visi turi savo Vadovus, LAF Vyr. Vado skiriamus.

Ju organizācijas nustato atskiri statūti, LAF Vyr. Vado tvirtinam.

VII. Sauguma

- § 103. LAF ir jam priekšmetu organizāciju vidus saugumi patikrināti o taip pat vadu asmeņiem apsaugi suderoms LAF saugumo tinklas. Jam vadovauja LAF Saugumo Vadovas /Ziur. § 7/.
- § 104. LAF Saugumo neriai dēvi nustatyta uniforma ir turi teisę su savim nešioti šaunemāji ginkla, reikalui esant, jį panaudoti ir daryti areštus.
- § 105. LAF Saugumo organizācija ir veikmā nustato atskiras statūtas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

VIII. Baigiamieji nuostatai.

- § 106. Šiems įstatams vykdyti LAF Vyriausias Vadas leidžia įsakymus ir instrukcijas.

Šie įstatai veikia nuo jų paskelbimo dienos.

bi kur tas narajti?

156

Documentas X LIII

Perskaityk, nusirašyk ir
duok kitam!

IŠ BOLŠEVISTINĖS VERGIJOS Į NAUJĄ LIETUVĄ

I. Neitralitetas — fatalinė klaida

Rusų raudonosios armijos didinimas 1940 metų pavasarį ties Lietuvos rytų siena ir Rusų nepagrįsti užmetimai Lietuvai dėl tariamųjų rusų karių pagrobimų rodė, jog Sovietų Rusijos Vyriausybė pamynė po kojomis savo laisva valia su Lietuva pasirašytas sutartis bei iškilmingus pasižadėjimus pilnai respektuoti Lietuvos Valsybės suverenumą, jos teritorijos neliečiamybę ir nė koku būdu nesikišti į Lietuvos vidaus reikalus bei jos socialinę santvarką.

1940 metų birželio 14-sios dienos Sovietų Rusijos ultimatas, kuriuo bolševistinė imperija pareikalavo nedelsiant pašalinti teisėtą mūsų krašto vyriausybę ir jos vieton pastatyti Maskvos pageidaujamąją, atiduoti teisman Vidaus Reikalų Ministrą generolą Skučą su Saugumo Departamento Direktorium Povilaičiu buvo ne kas kita, kaip tik formalus Sovietų Rusijos pasikėsinimo prieš mūsų tėvynę patvirtinimas. Jo įkandin tuojau sekė Lietuvos pavergimo praktiškas realizavimas. Visų pirma Sovietai kariniai okupavo Lietuvą. Po to, pastatydami tokią vyriausybę, kokios pageidavo Maskva, jie užgrobė visą mūsų krašto valdymą. Tačiau žinodami, kad nei pati lietuvių tauta, nei visas pasaulis niekad nepripažins ir nesutiks su tokiu Lietuvos Nepriklausomybės žudymu, Sovietai ėmėsi jau susidariusią padėtį lyg teisiškai pagrįsti. Tam reikalui jie suvaidino vadinamojo Liaudies Seimo rinkimų komediją ir ja niekingiausiu būdu siekė suklastoti lietuvių tautos valią.

Sovietų Rusijai krašto okupavimą pavyko prarasti gana lengvai. Priežasčių, kodėl taip įvyko, yra daug ir nevienodos reikšmės. Dėl jų ateityje pasisakysime visu platumu. Šiandien pasitenkiname

tik prabėgomis suminėti pačias svarbiausias: viena iš jų, daugiausia lėmusių mūsų tautos likimą-tai klaidinga anuometinės mūsų krašto vadovybės užsienių politika.

Kol Vokietija buvo militariškai silpna, kol tarptautinė padėtis buvo, palyginti, rami ir be ypatingų pavojų, tol Lietuvos užsienių politikai nekilo nė kokių naujų problemų, kurios būtų pareikalavusios ypatingo apdairumo ir lemiamų sprendimų. Tačiau Versalio sutartimi nustatytajai Europos tvarkai pradėjus griūti, susidarė visai kitokia padėtis. Pokarine tvarka nepasitenkinusios valstybės: Vokietija, Italija ir visa eilė kitų persiorganizavo ūkiškai, atkuto sociališkai ir sustiprėjo militariškai taip, kad nebe Tautų Sąjunga, nebe Prancūzija ar Anglija ėmė lemti Europos valstybių tarptautinius santykius, o kaip tik naujai sukilusios valstybės.

Mažųjų tautų vadovybės naujosios raidos akivaizdoje turėjo peržiūrėti pakitusias tarptautinio gyvenimo sąlygas bei aplinkybes ir padaryti griežtas, ryžtingas išvadas. Ryžtingas dėl to, kad Vokietijos, Italijos ir kitų nepatenkintųjų valstybių siekimai, savaime suprantama, kirtosi su Prancūzijos, Anglijos ir Rusijos interesais. Buvo aišku, kad naujai atkutusią valstybių siekimai anksčiau ar vėliau prives Europą prie lemiamo atsiskaitymo, kuris ir mažąsias valstybes pastatys prieš dilemą: dėtis su ta ar kita puse.

Bręstančio susirėmimo išvakarėse ir Lietuva turėjo geriau apsidairyti, kaip išsaugojus gyvybę. Faktiškai galimybė tebuvo viena: orientuotis į Vokietiją, kaip stipriausią iš visų mūsų kaimynų, galėjusių lemti Lietuvos likimą. Taip nusistatyti juo labiau nebuvo sunku, kad, pirma, Lietuva nebuvo atsiskiusi nuo savo siekimų atgauti Vilniaus kraštą ir todėl nepriklausė ir negalėjo priklausyti prie taip vadinamųjų patenkintų valstybių;

antra, kiekvienam buvo aišku, jog Vilniaus taikos keliu negalime atgauti;

trečia, kas taip pat buvo suprantama, jog Lietuva, kaip maža valstybė, savo jėgomis neįstengs susigrąžinti sostinės ir kad tą idealą gal pavyktų atsiekti tesusidarius ypatingai palankioms sąlygoms, pavyzdžiui, Lenkijai įsivėlus į karą su kuria nors kita didesne valstybe, ir

ketvirta, kas buvo žinoma, kad derybose su anglais ir prancūzais Sovietų Rusija reikalavo leisti jai prisijungti Baltijos valstybes, kas reiškė, kad ir Sovietų Rusija nebuvo Lietuvai draugiinga. O ką bekalbėti apie patį sovietiškojo komunizmo pavojų, kurs iš šios pusės Baltijos valstybėms visą laiką grėsė.

Nepaisant visų šių faktų bei aplinkybių, buv. mūsų krašto politinė vadovybė Lietuvai primetė neutralitetą, tarytumei jis pats savaime būtų teikęs mūsų mažam kraštui reikalingo išorinio saugumo. Reikalingumas laikytis neutralumo buvo motyvuojamas tuo, kad nebuvę aišku, kuri didžiųjų valstybių grupė laimės: Berlyno-Romos ašis ar Anglų-Prancūzų-Lenkų blokas. Taigi, buvo remiamasi ne Lietuvos pašonėje esančiais politiniais veiksniais, bet kažkokiu teoriniu spėliojimu. Tokia politika nebuvo reali, neatitiko tikrovės, todėl klaidinga ir mūsų kraštui pražūtinga.

Lenkijos-Vokietijos karas buvo sudaręs patogiausias sąlygas galutinai išspręsti Vilniaus problemą, nes, Lenkijai pasvirus, mūsų kariuomenė be jokios rizikos būtų galėjusi užimti Vilniaus kraštą. Tačiau Lietuvos vyriausybė ir pačiu palankiausiu momentu tebesilaikė įsikandusi nelemtojo neutraliteto, tuo pačiu atsisakydama realiai išspręsti Vilniaus klausimą mūsų pageidaujama prasme. Savo vyriausybės mes buvome priversti atsisakyti nuo vieno brangiausių idealų ir laukti, kol kas nors kitas mums Vilniaus kraštą grąžins. Teisybė, bolševistinė Rusija Vilnių mums grąžino, tačiau už tai mes jai turėjome sumokėti savo Laisvės ir Nepriklausomybės kaina. Kad kitaip ir negalėjo būti, yra savaime suprantama, nes tarptautiniuose santykiuose niekas nieko kitam veltui neduoda. Tad taip pasielgė ir bolševistinė Rusija.

Iš Vokietijos pusės netruko aiškių ir pakartotinų ženklų tiek prieš Lenkų-Vokiečių karą, tiek ir jam prasidėjus, su Lietuva turėti ankštesnius ryšius bei santykius. Tuos santykius mes būtume ypatingai sutvirtinę, žygiuodami į Vilnių, nes prieš bendrą priešą pralietas kraujas yra stipresnis saitas negu bet kokia raštiška sutartis.

Atsisakydami savo valia žygiuoti į Vilnių, mes atsisakėme savo naudai išnaudoti ir tą politinį veiksnį, kurs šiuo metu Europoje

vaidina lemiamą vaidmenį. Tai yra, atsisakėme Vokietijos paramos. Net dar blogiau: atsisakydami ryžtingai ginti savo tautines ir valstybines teises, vokiečių akyse mes visiškai praradome savo politinį svorį, lyg būtume buvę kažkokių ištyžėlių tauta. Per dvidešimtį metų Vilnių laikę aukščiausiu savo idealu, lemiamu momentu pabūgome už jį pralieti nors vieną kraujo lašą.

Didžiai Vokietijai buvo svarbu, kad lietuvių tauta politiniais ir moraliniais sumetimais ryžtųsi kartu su ja atsiskaityti su Lenkija. Bet ne vien tai. Vokietijai buvo svarbu, kad Lietuva kaip sveikas bei našus ūkinis ir politinis vienetas ir toliau išliktų. Savo laiku šia prasme Vokietija buvo parodžiusi didelio dėmesio ir gyvo intereso. Tačiau mūsų krašto vadovybė pasirinko nerealų kelią, nesiryžo lemtingam apsisprendimui, nedrįso reikiamai atstovauti mūsų gyvybiniam interesams ir audringiausiu politinio gyvenimo momentu nesiėmė įvykių kurti, bet leidosi jų stumiama. Tie įvykiai tat ir nustūmė mus į pražūtį.

Užuot ėję į Vilnių ir galutinai atsiskaitę su Lenkais, mes paruošėme jiems svetingą sutiktuvių stalą. Užuot ryžęsi bendradarbiauti su Vokietija ir, naudodamiesi jos laidu prieš Sovietų piktašias užmačias, tiesę kelius, statę mokyklas, kėlę žemės ūkio gamybą, vykdę socialinę taiką ir teisingumą, augę kultūriškai, ūkiškai ir brędę politiškai Naujosios taikingos Europos gyvenimui, mes tik spėliojome apie šio karo laimėtoją ir jo pasekmes, pasidavėme bolševistinės Rusijos valiai, nusiginklavome dvasiškai, istyžome kariškai ir lemiamą minutę, kai į Lietuvos žemę įsibrovė puslaukinių azijatų ginkluotosios gaujos, buv. mūsų krašto politinės vadovybės žmonės mus dar ramino vaikiškais viltimis, jog Sovietai nieko pikto Lietuvai nedarys, ypač neardys mūsų ūkinio gyvenimo ir nenaikins mūsų tautos.

Tad neutralitetas buvo fatališka Lietuvos klaida. Jis išjungė Lietuvą iš Vokietijos įtakos zonos ir įstūmė į Rusijos glėbį. Spalių 10-ją dieną pasirašytoji sutartis su Sovietų Rusija mus politiškai ir militariškai taip supančiojo, jog sąmoningesnieji visuomenės sluoksniai negalėjo viešai nurodyti nė to pavojaus, kuris susidarė minėtąja sutartimi Lietuvoje įvedus Sovietų karines įgulas. Dabar

kiekvienam aišku, kad Vilniaus grąžinimas Lietuvai iš Sovietų pusės tebuvo piktų nuodų taurė. Tuo tarpu, kai Sovietai mums smeigė durtuvą į nugarą, mes buvome priversti reikšti jiems nepagrįstą dėkingumą ir pasitikėjimą jų pažadais bei sutartimis. Anuometinė Lietuvos Vyriausybė iki paskutinės valandos nesuprato, ko siekia Sovietų Rusija, ir dėl to nepasiruošė parengtąjį smūgį sutikti taip, kaip pridera laisvę mylinčiai ir garbingai tautai.

Tačiau ne vien pati krašto vadovybė neparodė reikiamo ryžtingumo, drąsos ir veiklumo. Lygiu būdu tautos praeikimą užsitraukė ir mūsų kariuomenės aukštoji vadovybė, kurios budrumu ir išmaningumu taip giliai tauta tikėjo.

Užuot griebęsi ginklo ginti Lietuvos laisvei ir garbei, užuot pajutę savo didelę atsakomybę prieš lietuvių tautos praeitį ir ateitį, mūsų generolai užmiršo savo skambias kalbas apie reikalą neužleisti be kovos nė vienos savo tėvų žemės pėdos, užmiršę savo šventą priesaiką Lietuvos vėliavai, ėmėsi viešbučio durininkų pareigos ir visu uolumu rūpinosi, kad į tėvynę įsibrovęs priešas greičiau ir lengviau užimtų numatytąsias pozicijas.

Kuo išpirks savo išdavikišką elgseną ir niekšingą gėdą mūsų generolai, savo įsakymais privertę idealistiškai nusiteikusią jaunąją karininkiją išvesti lietuvių pulkus į gatvę su okupanto vėliava? Kokie varnai klyks prie tų niekšų kapo, kurie vėliau vykdė bolševikams nepageidaujimųjų mūsų kariškųjų pajėgų likvidaciją?

Taigi, nesutikusi jokio karinio pasipriešinimo ir pirmąją dieną užgrobusi visą Lietuvos valdžią, Sovietų Vyriausybė palaipsniui ėmė naikinti mūsų konstitucines institucijas, likviduoti kariuomenę, žudyti šviesuomenę ir griauti esamą socialinę santvarką.

Ką atnešė „Stalino“ saulė“, šiandien mes jau matome. Ir kvapą užgniauzia pagalvojus, kokią pilietinę neteisybę, kokią socialinį smurtą, kokią ūkinę netvarką, kokią materialinį skurdą, kokią kultūrinę atžangą — kokią baisų praeikimą neša mums azijatų durtuvai.

Vieni vadai išlakstė kas sau, prieš tai net nė ant popierio neprotstavę prieš bolševikų smurtą ir nepranešę tautai, dėl ko jie bėga iš tėvynės: ar užsienyje ieškoti ir organizuoti pagalbos prieš rusų atneštą vergiją, ar tiktai vien savo gyvybę tegelbėdami.

Kiti vadai, savo laiku tiek daug kalbėję gražių žodžių apie tėvynės laisvę ir gerovę, šiandien begėdiškai pasidarė rusų azijatiškai-komunistino režimo bernais, atsižadėdami savo tėvynės, savo kultūros, atsižadėdami švenčiausių tautos idealų.

Šimtai ir tūkstančiai brangiausių tautos vyrų šiandien pūsta bolševikų kalėjimuose arba marinami Rusijos gilumose vien už tai, kad jie neatsisakė mylėti savo tėvų žemės, savo kultūros, savo religijos, kad jie neatsisakė ir toliau kovoti už tautos laisvę ir Lietuvos ateitį.

Daugelis iš tokių vyrų šiandien rusų okupantų valdžios niekingai pakišti po velėna ir tiktai jų laisva dvasia slegia suniekėjusius Stalino tarnus.

Pati tauta, kurios gyvybingiausį elementą sudaro mūsų sodžiaus ūkininkija ir darbininkų masės, šiandien jaučiasi savo vadų šlykščiai išduota rusų azijatiškiems įgeidžiams ir bolševistinei nevaliai.

Tačiau ir juodžiausių naktį sužibės žvaigždė. Jeigu debesys ją aptemdo, tai kelią nušviečia žaibas. Staigi ugnis pakeis ir mūsų tautos buitį. Lietuvai aušta nauja aušra, tik jos daugelis iki šiolei dar nemato, o gal nė nejaučia: Nepriklausoma Lietuva bus vėl atstatyta!

II. Lietuvos pasiuntinių protestai

Lietuvos Valstybės Prezidentas Antanas Smetona ir jo pastatytoji vyriausybė su A. Merkiu priešakyje, nors ir nesutikdami su bolševikų okupacija ir smurtu, vis dėlto nė ant poperiaus nediršo pareikšti protesto. Jų protestas bent formaliai būtų išgelbėjęs Lietuvos garbę. Tačiau ko nepadarė pati vyriausybė krašto viduje pačios tautos žiniai, tą padarė Lietuvos diplomatiniai atstovai užsieniuose viso pasaulio žiniai.

Dar prieš rinkimus į tariamąjį Liaudies Seimą mūsų Pasiuntinybę Berlyne pasiekė iš Kauno žinios, kad Liaudies Seimui bus pavesta nutarti prijungti Lietuvą prie Sovietų Sąjungos. Šiai žiniai teikdamas reikiamos reikšmės, mūsų Pasiuntinys Berlyne K. Škirpa 1940 m. liepos 10 d. tą žinių telefonu pranešė į Romą p. St. Lo-

zoraičiui, kaip užsieniuose likusios diplomatijos šefui. P. K. Škirpa iškėlė mintį, kad tuo atveju, jei seimas būtų priverstas minėtą nutarimą priimti, tai p. St. Lozoraitis visiems Lietuvos Pasiuntiniams turėtų duoti nurodymą pareikšti prieš Sovietų Rusijos kėsiniams į Lietuvos suverenumą ir jos teritorialinę neliečiamybę formalų protestą vyriausybėms, prie kurių jie yra priskirti, ir jas prašyti, kad Lietuvos prijungimas prie Sovietų Sąjungos nebūtų pripažintas.

St. Lozoraitis šiai minčiai pritarė ir ją pranešė kitiems Lietuvos Pasiuntiniams. Jis juos paragino tuojau paruošti atitinkamus protestų tekstus ir, jei tariamasis Liaudies Seimas tikrai nutartų prijungti Lietuvą prie Sovietų Sąjungos, tuojau apie tai sužinėjus, įteikti vyriausybėms, prie kurių jie yra akredituoti. Mūsų Pasiuntiniui K. Škirpai, kaip reziduojančiam arčiau Lietuvos ir tokiu būdu turinčiam galimybės lengviau susisiekti su Kaunu, buvo pavesta ir toliau sekti, kada seimas bus sušauktas, ir ar jis tikrai išdrįs pasiduoti Sovietų prievartai priimti tokį begėdišką nutarimą.

Tariamasis Seimas, kaip žinoma, susirinko 1940 m. liepos 21 d. priešpiet. Deja, tas posėdis nebuvo per radiją transliuojamas. Apie jo priimtus nutarimus buvo patirta tik po pietų iš „Eltos“ Direktoriaus Korsako pranešimo per radiją. Šį pranešimą sekė mūsų Pasiuntinys K. Škirpa, tuojau apie tai pranešdamas St. Lozoraičiui Romoje. Po šio telefoninio pasikalbėjimo nusistatyta nelaukti jokių seimo nutarimų patvirtinimų ir įteikti minėtus protestus. Čia duodame tų protestų tekstus, išverstus į lietuvių kalbą.

Protestas, pareikštas Berlyne

Lietuvos Pasiuntinybė
Vokietijoje
Nr. 3991
Berlynas, 1940 m. Liepos 21 d.

Jo Ekscelencijai
Ponui von Ribbentropp,
Reicho Užsienių Reikalų
Ministrui, Berlyne

Pone Reicho Ministre,

Turiu garbės Jūsų Ekscelencijai pareikšti kas seka:

Kaip jau yra žinoma, Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjunga, pasinaudodama nereikšmingu ir nepagrįstu pretekstu, 1940 m.

birželio 14 d. įteikė Lietuvai ultimatumą, kuriuo buvo reikalaujama:

1. priversti konstitucinę Lietuvos Vyriausybę atsistatydinti;
2. nenurodant teisiškai pagrįstos kaltės, patraukti teismo atsakomybėn Vidaus Reikalų Ministrą ir Saugumo Departamento Direktorių ir
3. leisti neapribotam sovietų karinių pajėgų skaičiui įžygiuoti į Lietuvą.

Kitą dieną rusų raudonoji armija, kuri perėjo Lietuvos sieną, užpuolusi lietuvių pasienio sargybas, užėmė visą Lietuvą. Vėliau specialiai iš Maskvos atsiųsto sovietų aukšto valdininko mums buvo pristata tariamoji vyriausybė ir Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjunga paėmė į savo rankas viso valdymo kontrolę.

Norint galutinai Lietuvą prijungti prie Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos, š. m. birželio 14 d. buvo padaryti rinkimai į Seimą, kuris visiškai suklastojo lietuvių tautos valią.

Kad nuslopintų bet kokį pasipriešinimo pasireiškimą, dar prieš rinkimus buvo uždarytos visos lietuviškos draugijos ir organizacijos, pašalinant redaktorius buvo išprievartauta lietuvių spauda ir suimti daugiau ar mažiau visuomeniniame gyvenime įtakingi žmonės. Valstybinių įstaigų vedėjais, ypatingai saugumo policijoje, buvo paskirti asmenys, kurie anksčiau buvo vieši Lietuvos Valstybės priešai.

Komunistų partija buvo vienintelė politinė organizacija, kuri galėjo legaliai veikti. Ji viena tik turėjo sprendžiamosios įtakos į minėtus rinkimus. Tebuvo leistas vienas kandidatų sąrašas ir būtent komunistų partijai priimtinas.

Kad kuo platesnes mases privertus dalyvauti rinkimuose, kiekvienam, kuris nenorėtų dalyvauti balsavime, buvo grasinama paskelbti esant tautos priešu ir, be to, buvo labai kontroliuojama balsuojantieji asmenys.

Netrukus pasirodė, kad tokiose sąlygose išrinktas seimas buvo komunistų rankose, taigi ir Socialistinių Sovietų Respublikų Vyriausybės aklas įrankis. Šiandien, 1940 m. liepos 21 d., Seimas priėmė nutarimą krašto viduje įvesti sovietų santvarką ir Lietuvą prijungti prie Rusijos-Sovietų Respublikų Sąjungos.

Visos šios Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos priemonės sudaro flagrantiškiausį pažeidimą visų tarp Lietuvos Respublikos ir Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos pasirašytų sutarčių, o ypačiai:

1. 1920 m. Liepos 12 d. Taikos Sutarties, kuria Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjunga, kaip buvusios caristinės Rusijos įpėdinė, be jokių rezervų pripažino Lietuvos nepriklausomybę ir savarankiškumą ir visiems amžiams atsisakė nuo suverenumo teisių, kurių Rusija yra anksčiau turėjusi Lietuvos atžvilgiu (žiūr. 1 str.);

2. 1926 m. rugsėjo 22 d. Ne puolimo Pakto ir jo 1931 m. gegužės 6 d. ir 1934 m. balandžio 4 d. pratęsimus. Šia sutartimi Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjunga pasižadėjo visais atžvilgiais respektuoti Lietuvos suverenumą, o taip pat jos teritorialinį integralumą ir neliečiamybę (žiūr. 2 str.), ir susilaikyti nuo bet kurio jėgos panaudojimo (žiūr. 3 str.);

3. 1939 m. spalio 10 d. Savitarpės Pagelbos Sutarties, kuria Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjunga dar kartą iškilmingai Lietuvą patikrino jokiais atvejais nepaliesi Lietuvos Valstybės suverenumo ir jos vidaus santvarkos.

Turėdamas galvoje visas šias aplinkybes, kaip konstitucinių Lietuvos Respublikos organų atitinkamai prie Vokietijos Reicho akredituotas Pasiuntinys, laiku būtina pareikšti iškilmingiausį ir tvirčiausį protestą prieš Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos padarytą mano kraštui prievartą ir Lietuvos suverenumo bei valstybinės nepriklausomybės paglemžimą, nes aukščiau pažymėtas Seimo nutarimas, padarytas Rusų okupantams verčiant, yra ne kas kita, kaip negirdėtas lietuvių tautos valios pareiškimo suklastojimas, kuris yra priešingas Lietuvos Valstybės interesams, o taip pat ir teisei tautoms laisvai apsispręsti. Todėl jis nė koku atveju negali būti pripažintas turįs juridinės galios.

Naudodamasis šia proga prašau malonėti, Ekscelencija, priimti mano aukščiausios pagarbos pareiškimą.

pasir. K. Škirpa,

Lietuvos Nepaprastas Pasiuntinys ir Ig.
Ministras.

Protestas, pareikštas prie

Šv. Sosto

Lietuvos Pasiuntinybė

Prie Šventojo Sosto

Nr. 200

Roma, 1940 m. liepos 22 d.

Jo Eminencijai

Kardinolui Louis Maglione,

Jo Šventenybės Valstybės Sekretoriui,

Vatikano Miestas.

Eminencija,

Sušauktas Kaune suvažiavimas, pasivadinęs Liaudies Seimu, liepos 21 d. nutarė prašyti Maskvos Vyriausybę priimti Lietuvą į Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungą. Šis seimas buvo sudarytas tiesioginiai spaudžiant Sovietų Vyriausybei, kurios nepaprastai didelis skaičius kariuomenės, kaip prisimename, birželio 15 d. užplūdo visą Lietuvos Respublikos teritoriją. Tuomet bet koks konstituciją ir įstatymus atitinkamų valstybinių funkcijų vykdymas pasidarė nebeįmanomas, nes Sovietų Sąjunga paėmė į savo rankas kontrolę ir visą Respublikos administracijos vadovavimą,

Tokiu būdu Maskvos Vyriausybė aiškiai pažeidė 1920 m. liepos 12 d. Taikos Sutartį, 1926 m. rugsėjo 28 d. Nepuolimo Paktą, kuris turėjo galios iki 1945 m. gruodžio 31 d., 1933 m. liepos 5 d. Konvenciją apie definiciją agresijoms ir 1939 m. spalio 10 d. Savitarpės Pagelbos Paktą, o taip pat ir visuotinai pripažintus tarptautinės teisės nuostatus.

Esant tokioms sąlygoms, kaip konstitucinių Lietuvos Valstybės organų atitinkamai prie Šventojo Sosto akredituotas Lietuvos Ministras, turiu garbės:

pareikšti, kad tariamojo seimo nutarimas, kuris yra primestas svetimos Vyriausybės, nėra teisėtas ir legalus ir visiškai neatitinka lietuvių tautos valios, kuri niekuomet nepripažins pažeistos jos teisės gyventi savo tėvų žemėje laisvai, nepriklausomai ir suvereniškai;

viešai protestuoti prieš neišprovokuotą Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos agresiją, kuri pažeidė sutartis, tarptautinės teisės nuostatus ir Lietuvos suverenumą;

prašyti Šventąjį Sostą Lietuvos įjungimo į Sovietų Sąjungą nepripažinti.

Šia proga turiu garbės prašyti Jūsų Eminenciją malonėti priimti mano labai aukštos pagarbos ir respekto patikinimą.

pasir. Girdvainis,

Lietuvos Ministras.

Protestas, pareikštas Romoje

Lietuvos Pasiuntinybė
Italijoje
Nr. 926
Roma, 1940 m. liepos 22 d.

Jo Ekscelencijai
Ponui Grafui Galeazzo Ciano
Užsienių Reikalų Ministrui,
Roma

Ekscelencija,

Sušauktas Kaune suvažiavimas, pasivadinęs Liaudies Seimu, liepos 21 d. nutarė prašyti Maskvos Vyriausybę priimti Lietuvą į Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungą. Šis Seimas buvo sudarytas tiesioginiai spaudžiant Sovietų Vyriausybei, kurios nepaprastai didelis skaičius kariuomenės, kaip prisimenama, birželio 15 d. užplūdo visą Lietuvos Respublikos teritoriją. Tokiu atveju bet koks konstituciją ir įstatymus atitinkamų valstybinių funkcijų vykdymas pasidarė nebeįmanomas, nes Sovietų Sąjunga paėmė į savo rankas kontrolę ir visą Respublikos administracijos vadovavimą.

Tokiu būdu Maskvos Vyriausybė aiškiai pažeidė 1920 m. liepos 12 d. Taikos Sutartį, 1926 m. rugsėjo 28 d. Nepuolimo Paktą, kuris turėjo galios iki 1945 m. gruodžio 31 d., 1933 m. liepos 5 d. Konvenciją agresijos sąvokai nustatyti ir 1939 m. spalio 10 d. Savitarpės Pagelbos Paktą, o taip pat ir visuotinai pripažintus tarptautinės teisės nuostatus.

Esant tokioms sąlygoms, kaipo konstitucinių Lietuvos Valstybės organų atitinkamai prie Jo Didenybės Italijos ir Albanijos Karaliaus ir Etijopijos Imperatoriaus akredituotas Lietuvos Ministras, turiu garbės:

Viešai protestuoti prieš neišprovokuotą Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos agresiją, kuri pažeidė sutartis, tarptautinės teisės nuotatus ir Lietuvos suverenumą;

Pareikšti, kad tariamojo Seimo nutarimas, kuris yra primestas svetimosios Vyriausybės, nėra teisėtas ir legalus ir visiškai neatitinka Lietuvių Tautos valios, kuri niekuomet nepripažins pažeistos jos teisės gyventi savo tėvų žemėje laisvai, nepriklausomai ir suvereniškai.

Prašau teiktis priimti, Pone Ministre, mano labai aukštos pagarbos patikinimą.

pasir. St. Lozoraitis.

Protestas, pareikštas Buenos Aires

Lietuvos Pasiuntinybė

Nr. 909

Buenos Aires

1940 m. liepos 22 d.

Pone Ministre,

Tariamam Lietuvių Seimui vakar nutarus prašyti prijungti Lietuvą prie Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos, kaipo Lietuvos Ministras Argentinoje turiu garbės Argentinos Vyriausybės žiniai pranešti šį pareiškimą:

1. Tariamasis Seimas visiškai neatstovauja lietuvių tautos valiai;

2. Rinkimai į šį Seimą, o taip pat ir jame įvykęs pats nutarimas buvo padarytas Rusų sovietiškos kariuomenės priespaudoje, nes Lietuvos Respublikos teritorija, kaip prisimenama, jau anksčiau buvo užimta Sovietų kariuomenės;

3. Esant tokioms sąlygoms, pasirėmęs tikrąja lietuvių tautos valia, prieš tokį Sovietų Sąjungos pažeidimą Lietuvos Nepriklausomybės turiu garbės pareikšti viešiausį ir nepaprastai jaudinantį protestą;

4. Visi prie svetimų Vyriausybių akredituoti Lietuvos Ministrai, atitikdami neabejotiną savo tautos valią — visomis išgalėmis saugoti ir ginti savo valstybę, atsisako pripažinti šį nelegalų Lietuvos

prijungimą prie Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos ir aš tvirtai tikiu, kad Argentinos Vyriausybė mūsų nusistatymą malonės paremti.

Pranešdamas šį pareiškimą Jūsų Ekscelencijai, aš rezervuoju sau teisę vėliau patiekti smulkesnes precizijas dėl Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos pažeidimo savo sutarčių ir iškilmingų įsipareigojimų Lietuvos atžvilgiu.

Malonėkite priimti, Pone Ministre, mano aukštos pagarbos pareiškimą

pasir. Dr. Kazimieras Graužinis.

Pastaba: Autentiškos notos tą pat dieną pasiųstos Urugvajaus Užs. Reik. Ministrui p. Alberto Guani, Brazilijos Užs. Reik. Ministrui p. Oswaldo Aranna. Be to, panašaus turinio notas Dr. K. Graužinis įteikė šiems prie Argentinos Vyriausybės akredituotiems svetimųjų valstybių Atstovams: Meksikos, Čili, Kolumbijos Ambasadoriams ir Guatemalos, Panamos, Dominikonų Respublikos, Kubos, Ekvadoro, Bolivijos, Venezuelos, Paragvajaus ir Nikaraguos Įgaliotiems Ministrams.

Protestas, pareikštas Londone

1940. VII. 23.
Nr. 1153

Rt. Hon. Viscount Halifax, K. G., P. C.,
G. S. C. I., G. C. E., Jo Didenybės Užs.
Reikalų Ministerijos Generaliniam
Sekretoriui, Užs. Reik. Ministerija,
London, S. W. 1.

Pone Lorde,

Laikau savo skaudžia pareiga Jums pranešti, kad mano kraštas tapo neišprovokuotos agresijos auka, kurią įvykdė Sovietų Vyriausybė, iškilmingai pasižadėjusi tiesioginiai ir netiesioginiai Lietuvos nepulti.

Dar 1939 m. spalį 10 d. buvo sudaryta tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos sutartis, kuria buvo numatyta patalpinti Lietuvoje

apribotas Rusų kariuomenės įgulas, pabrėžiant, kad yra reikalinga bendram saugumui. Šis susitarimas turi sekančią klauzulę:

„Šio susitarimo vykdymas jokiū būdu nepalies susitariančiųjų šalių suvereninių teisių, ypatingai jų valstybinės santvarkos, ekonominės ir socialinės sistemos, kariškų metodų ir bendrai principų nesikišti į vidaus reikalus (Str. 7)“

Pasinaudodama suklastotais užmetimais, Sovietų Vyriausybė 1940 m. birželio 14 d., vidurnaktyje, įteikė mano vyriausybei staigų ultimatumą, terminuotą sekančios dienos 9 valandą, kuriuo pareikalavo įsileisti į Lietuvą neribotą sovietinių pajėgų skaičių ir sudaryti Sovietų Sąjungai palankią Vyriausybę, tuo tarpu kai visas kraštas jau buvo užimtas sovietų karinių pajėgų.

Liepos 14 ir 15 d. buvo paskirti rinkimai į naująjį parlamentą, kuris liepos 21 d. vienbalsiai nutarė, taip bent tvirtinama, panaikinti Lietuvos Nepriklausomybę ir ją inkorporuoti į Sovietų Sąjungą.

Nešališkam ir objektyviam stebėtojui yra aišku, kad po svetimos okupacinės kariuomenės priespauda įvykdyti „rinkimai“, nei tokiomis sąlygomis išrinktas tariamasis parlamentas negali išreikšti lietuvių tautos valios; nebuvo nė mažiausios rinkiminės laisvės, nė bet kokios galimybės pareikšti tikruosius savo norus.

Šiomis sąlygomis, kaip Lietuvos atstovas šioje šalyje, laikau savo pareiga pareikšti prieš šį įvykdytą agresijos aktą, kurio auka tapo mano kraštas, iškilmingą protestą. Tuo pačiu metu noriu pareikšti, kad aš negaliu pripažinti teisėtais ir įpareigojančiais bet kuriuos svetimai dominacijai esant išrinkto parlamento nutarimus arba prievarta sudarytos ir valdančios vyriausybės aktus.

Patiekdamas visa tai, kas aukščiau pasakyta, Jo Didenybės Vyriausybei, leidžiu sau pareikšti viltį, kad Jo Didenybės Vyriausybė, dabar užsiangažavusi kovoje „kol mums ir kitiems bus patikrinta laisvė“ (vartojant Jūsų paties, Lorde, vakar pareikštus inspiruojančius žodžius), atsisakys pripažinti aktus, kurie atima Lietuvai laisvę.

Turiu garbės pasilikti su aukščiausia pagarba Jūsų, Mano Lorde, paklusnus tarnas.

pasir. B. K. Balutis.

Bernas, 1940 m. liepos 23 d.

Pone Prezidente,

Turiu garbės Šveicarijos Federalinės Vyriausybės žiniai pranešti kas seka:

Tariamoji Lietuvos Vyriausybė, pastatyta valdžion Maskvos kariuomenės, kuri š. m. birželio 15 d. užplūdo kraštą, š. m. liepos 14 d. pravedė „rinkimus“ į Seimą.

Šie „rinkimai“ buvo tik liūdna komedija ir aiškus lietuvių tautos valios klastojimas. Komunistų partija, legalizuota raudonajai armijai užplūdus kraštą, buvo vienintėlė partija, kuri naudojosi visų teisių ir laisvės monopolium. Buvo leistas vienintėlis „Lietuvos Darbo Sąjungos“ rinkiminis sąrašas, kuriame dominavo komunistai ir jų pakalikai.

Tai ši „asamblėja“, sudaryta esant ginkluotam Sovietų terorui, o taip pat ir SSRS emisarams kontroliuojant bei nurodant, kuri š. m. liepos 21 d. nubalsavo Lietuvos Respublikos prijungimą prie Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos.

Taip veikdama, SSRS Vyriausybė flagrantiškai sulaužė laisvai su Lietuvos Respublika pasirašytas šias sutartis:

1920 m. liepos 12 d. Taikos Sutartį,

1926 m. rugsėjo 28 d. Nepuolimo Sutartį,

1933 m. liepos 5 d. Konvenciją apie agresijos definiciją,

1939 m. spalio 10 d. Savitarpės Pagelbos ir Vilniaus bei Vilniaus Krašto Lietuvai Gražinimo Sutartį, o taip pat ir visuotinai priimtus tarptautinės teisės nuostatus.

Imant dėmesin tai, kas aukščiau buvo pasakyta, kaipo konstitucinės Lietuvos Valstybės valdžios reguliariai prie Šveicarijos Federalinės Vyriausybės akredituotas Nepaprastas Pasiuntinys ir Įgaliotas Lietuvos Respublikos Ministras, turiu garbės pareikšti, kad tariamojo Seimo aukščiau paminėtas nutarimas, kuris yra primestas Sovietų Vyriausybės,

1. visiškai neatitinka lietuvių tautos valios,

2. nėra teisėtas ir legalus ir kaip toks skaitytinas niekingu ir neįvykusių.

Lietuvių tauta niekuomet nepripažins tokios pažeistos jos švenčiausios ir neperleidžiamos teisės į Nepriklausomybę ir suverenumą.

Todėl, būdamas ištikimas tautos Nepriklausomybės idėjai ir savo, kaip kvalifikuoto savojo krašto atstovo, pareigoms, pareiškiu iškilmingiausį protestą prieš SSSR padarytą neišprovokuotą flagrantiską agresiją, pažeidžiant galiojančias sutartis ir formaliausius įsipareigojimus, tarptautinę teisę ir Lietuvos Respublikos suverenumą.

Tokiu būdu pareiškiu solidarizuojąs su visais prie svetimųjų vyriausybių akredituotais Lietuvos atstovais, kurie atsisako pripažinti šią agresiją ir Lietuvos Respublikos suverenumo pažeidimą, ir leidžiu sau pareikšti viltį, kad šią laikyseną Šveicarijos Federacinė Vyriausybė priims palankiai.

Malonėkite priimti, Pone Prezidente, mano aukščiausios pagarbos pareiškimą.

pasir. Dr. J. Šaulys.

Pastaba: Pasiuntinys Dr. J. Šaulys tokią pat notą pasiuntė Vengrijos Vyriausybei, o Pasiuntinys Turauskas-Rumunijos ir Jugoslavijos Vyriausybėms.

Protestas, pareikštas Stockholme

Lietuvos Pasiuntinybė

Nr. 657 5/4 A. 2.

Stockholmas, 1940 m. liepos 23 d.

Pone Ministre,

Sąryšyje su 1940 m. liepos m. 21 d. Lietuvos Socialistinės Sovietų Respublikos paskelbimu bei nutarimu prašyti priimti ją į Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungą, aš, kaip konstitucinės ir nepriklausomos Lietuvos Respublikos įgaliotas Pasiuntinys Švedijai, laikau save turinčiu pareigą įteikti Švedų Vyriausybei šioki pareiškimą:

Pagal Lietuvių-Sovietų 1939 m. spalio m. 10 d. sutarties 7 §, Sovietų Sąjungos Vyriausybė iškilmingai įsipareigojo nesisikišti į Lietuvos vidaus reikalus. Š. m. birželio m. 15 d. Sovietų Sąjungos Vyriausybė negarbingai sulaužė savo pasižadėjimą, ginkluotomis pajėgomis okupuodama visą Lietuvą, smurtu priversdama pasitraukti teisėtą jos vyriausybę ir jos vieton pastatė sau pageidaujamą, kurios narius pati Sovietų Sąjunga pasirinko. Formaliai imant, ši marionetinė vyriausybė buvo sudaryta taip pat nekonstitucingai, nes mūsų rinktajam Valstybės Prezidentui išvykus užsienin, naujoji vyriausybė buvo paskirta buvusio vyriausybės šefo, kuris jau buvo demisionavęs ir dėl to nebeturėjo nė kokios konstitucinės kompetencijos.

Sovietų pastatytoji vyriausybė tuoj paskyrė rinkimus į Seimą, t. y. Lietuvių Tautos Atstovybę. Tik vienai politinei partijai buvo leista varyti rinkiminę propogandą ir tik vienas kandidatų sąrašas, tos partijos sudarytas, buvo leistas išdalinti rinkimų apylinkėse. Teroru ir prievarta buvo po to lietuvių tauta varoma prie rinkimų urnų. Pagaliau, įvairiais rinkimų rezultatų klastojimais Sovietų Vyriausybei pasisekė net su tariamai aukštu „dalyvavimu rinkimuose“ pasodinti iš anksto jos parinktą Seimą.

Lemtingi nutarimai, kuriuos liepos 21 d. šis tariamas parlamentas priėmė, aiškiai prieštarauja lietuvių tautos tikrajai valiaijos švenčiausiems interesams ir laisvos Respublikos konstitucijai. Turint galvoje lietuvių tautos šimtmetinę kovą už tautinę, kultūrinę ir politinę laisvę, ir nelietuviui yra neišsivaizduojama, kad šioji tauta laisvu noru priimtų rusišką jungą, dėl kurio pasėkų niekas negali turėti iliuzijų.

Kaip caristinis režimas leido mūsų laisvės kovotojams nusi-kankinti toli Sibire, taip jo pasekėjas sovietų režimas, tik dar neato-dairiau, pradėjo tęsti ano tradicijas, mesdamas laisvos Lietuvos vadovaujančius asmenis į kalėjimą ar išveždamas nežinomam laikui.

Dėl įsitikinimų priespaudos, kuri dabar viešpatauja mano nelaimingoje tėvynėje, mano tenai esantieji tautiečiai neturi nė kokio galimumo šaukti pasaulio opinijos dėmesį į Sovietų Vyriausybės smurto metodus, nepažįstamus kultūringose valstybėse.

Nuolankiai Jūsų Ekscelencijos prašydamas atkreipti Karal. Švedų Vyriausybės dėmesį į:

1. Sovietų Sąjungos iškilmingo pasižadėjimo brutalų sulaužymą, okupuojant Lietuvą,
2. teroristinėmis priemonėmis pravestus rinkimus į Seimą ir,
3. lietuvių tautos valios bei interesų neatitinkančius nutarimus įvesti mūsų krašte sovietinį režimą ir kraštą inkorporuoti į Sov. Sąjungą, nutarimus, kuriuos padarė Maskvos pasodinti „Tautos atstovai“, reiškiu aš prieš visa tai ko griežčiausį protestą.

Turėdamas tvirtą viltį, kad Karališkoji Švedijos Vyriausybė nepripažins prievarta įvykdyto Lietuvos Respublikos statuso pakeitimo, prašau Jūsų Ekscelenciją priimti mano labai didžios pagarbos pareiškimą.

pasir. Vytautas Gylys.

Pastaba: Tokią pat notą Pasiuntinys Gylys įteikė Danijos Karališkajai Vyriausybei.

Protestas, pareikštas Vašingtone

Nr. 1009

1940 m. rugpiūčio 3 d.

Garbingam Cordell Hull,
Valstybės Sekretoriui,
Washington, DC.

Turimomis žiniomis, Socialistinių Sovietų Respublikų Aukščiausioji Taryba 1940 m. rugpiūčio 3 d. padarė žygių inkorporuoti Lietuvos Respubliką į Sovietų Sąjungą, tuo sudarydama sąlygas, kuriose lietuvių tautai, bent laikinai, buvo atimta Nepriklausomybė ir galimumas naudotis suvereninėmis teisėmis, nekaltą tautą įstumdama į neapsakomus skausmus ir vargą.

Norėdama nusišėpti biaurius agresijos žygius, o taip pat suklaidinti pasaulinę opinią, Sovietų Sąjungos Vyriausybė savo biaurų žygį prieš Lietuvos integralumą grindė 1940 m. liepos 21 d. Kaune priimta Seimo rezoliucija, nors pats Seimas faktiškai buvo neteisėtai išrinktas kaip tiesioginė Rusų invazijos pasėka. Sovietų vadai dėl įvairių priežasčių nerado reikalo priminti Lietuvių-Sovietų sutartį, kurią jie sulaužė: pav. Nepuolimo Sutartį, pratęstą

iki 1945 metų; 1920 m. liepos 12 d. Lietuvos-Sovietų Rusijos taikos sutartį, kurios str. taip skamba: „Pasiremiant Socialistinių Sovietų Federatyvinių Respublikų Sąjungos nusistatymu, jog visos tautos turi teisę apsispręsti ligi joms visiškai atsiskiriant nuo valstybės, prie kurios jos priklausė, Rusija be jokių rezervų pripažįsta Lietuvą kaip savistoviai besitvarkančią ir nepriklausomą valstybę su visomis iš tokio pripažinimo sekančiomis juridinėmis pasėkomis ir gera valia visiems amžiams atsisako nuo visų Rusijos suverenumo teisių, kurių ji yra turėjusi lietuvių tautos ir jos teritorijos atžvilgiu. Tas faktas, kad Lietuva buvo Rusijos suverenitete, nesudaro lietuvių tautai ir jos teritorijai jokių prievolių Rusijos atžvilgiu“.

Dėl tariamųjų 1940 metų liepos 14—15 d. Seimo rinkimų ir priversto nutarimo prisijungti prie Sovietų Sąjungos reikia konstatuoti, kad jie buvo neteisėti ir nelegalūs, kaip mano buvo nurodyta ankstyvesnėje 1940 m. liepos 22 d. notoje, Lietuvos inkorporavimas kartu su jos istorine sostine Vilniumi ir Vilniaus sritimi į Sovietų sistemą yra tai neturintis teisės aktas, prieštaraujantis tarptautinės teisės principams, — aktas, kuris faktinai yra galutinė fazė smurtinės agresijos ir priverstinumo, kuriuos Sovietai panaudojo prieš savo silpnesnį kaimyną.

Kaip Lietuvos suvereninės Respublikos atitinkamai prie Jungtinių Amerikos Valstybių akredituotas atstovas, pakartotinai protestuoju prieš neišprovokuotą agresiją ir neteisėtą Lietuvos inkorporavimą į Sovietų Sąjungą ir tuo pačiu laiku reiškiu lietuvių tautos viltį, jog nei viena pasaulio valstybė nepripažins šio tarptautinio nusižengimo, kurį būtų galima laikyti legaliu arba pateisinamu.

Šia proga noriu pareikšti Amerikos Vyriausybei gilią padėką už jos nusistatymą šiuo klausimu, ką parodė savo pareiškime 1940 m. liepos 23 d. einąs Valstybės Sekretoriaus pareigas, ir reiškiu vilties, kad Amerikos Vyriausybė ir toliau nepripažins Sovietų agresyvinių aktų prieš Lietuvos integralumą ir jos Nepriklausomybę.

Priimkite, Pone, mano pakartotiną aukštos pagarbos pareiškimą.

Pas. P. Žadeikis
Lietuvos Ministras.

Protestas, pareikštas Vichy

(Prancūzijoje)

Viešbutis de Lilas
Vichy, 1940 m. rugp. 4 d.

Jo Ekscelecijai Ponui Baudoin,
Užsienių Reikalų Ministrui

Pone Ministre,

Oficialinėmis Maskvos Telegramų Agentūros žiniomis, Socialistinių Sovietų Respublikų Sąjungos Aukščiausioji Taryba, vykdydama tariamąją lietuvių tautos atstovų valią, kuri buvo pareikšta liepos 14—15 d. išrinktų ir 1940 m. liepos 21 d. susirinkusių Kaune į Seimą atstovų, nutarė inkorporuoti nepriklausomą Lietuvos Valstybę į SSRS.

Papildydamas savo žodžiu padarytus paaiškinimus, turiu garbės pranešti Jūsų Ekscelecijos žiniai, kad tie tautos atstovai buvo paskirti tuo metu, kada Lietuvos Respublikos teritorija buvo okupuota svetimosios SSRS kariuomenės, kuri, pažeisdama visas teises, 1940 m. birželio 15 d. skaitlingai atvyko į Lietuvą. Rinkimams buvo primestas tik vienas specialiai parinktų kandidatų sąrašas. Kitų kandidatų laisvai išstatyti buvo neįmanoma. Susirinkimų ir diskusijų laisvė buvo panaikinta. Nebuvo nė kokios kontrolės, galėjusios laiduoti balsavimo taisyklumą ir balsavimo kortelių skaičiavimą. Pageidaujantieji rezultatai buvo paskelbti iš anksto, net balsavimui dar nepasibaigus.

Savaime suprantama, kad atstovų kolektyvas, kilęs iš rinkimų tokiomis sąlygomis ir paminėtu būdu, jokių būdu negali būti laikomas organu, galinčiu reikšti tikrąją lietuvių tautos valią. Taip pat šio kolektyvo, tariamųjų liaudies atsovų nutarimas prijungti Lietuvos valstybę prie SSRS jokių būdu neatitinka lietuvių tautos valios, tautos, kuri visuomet kovojo už savo laisvę ir nepriklausomybę.

Šiuo atveju SSRS Vyriausybė pasielgė kaip agresorius, nes iš anksto apgalvotai pavartojo karinę jėgą ir pažeidusi tarptautinės teisės nuostatus, lygiai kaip ir savo įsipareigojimus, kuriuos ji pareiškė 1920 m. liepos 12 d. Taikos Sutartimi, 1926 m. Nepuolimo Paktu, vėliau keletą kartų atnaujintu, 1928 m. Briando-Kellogo

Paktu, 1933 m. Konvencija apie agresijos definiciją ir, pagaliau, visai neapersenu 1939 m. spalio 10 d. Savitarpės Pagelbos ir Nesikišimo į vidaus reikalus Paktu.

Laikau savo pareiga pranešti apie šį SSRS Vyriausybės padarytą flagrantišką tarptautinės teisės pažeidimą ir, kaipo laisvos ir nepriklausomos Lietuvos Atstovas Prancūzijoje, prašau Prancūzijos Vyriausybę, kuri Lietuvos valstybę pripažino de jure ir su kuria Lietuva visuomet palaikė nuoširdžiausius ir draugiškiausius santykius, nepripažinti šio SSRS akto, kuriuo užvaldomas mano kraštas.

Reikšdamas savo tvirtą viltį, kad Prancūzijos Vyriausybė ir toliau pripažins lietuvių tautai teisę gyventi laisvai ir nepriklausomai, prašau Jus, Pone Ministeri, malonėti priimti mano labai aukštos pagarbos ir nuoširdumo patikininimus.

pasir. P. Klimas

Lietuvos Nepaprastas Pasiuntinys ir
Įgaliotas Ministras.

P a s t a b a : Pasiuntinys P. Klimas tokio pat turinio notą pasiuntė ir Portugalijos Vyriausybei.

Lietuvos Pasiuntinių protestai padarė visoms Vyriausybėms, kurioms jie tiktai buvo pareikšti, prideramą įspūdį. Jie formaliai atskleidė minėtoms Vyriausybėms visą Sovietų Rusijos klastą ir pavartotą prieš Lietuvą brutalumą ir sugriovė Sovietų propogandos melą, buk Lietuva pati savo laisva valia nusprendusi prisijungti prie Sovietų Rusijos. Lietuva, kaip skaudžiausiai nukentėjusi nuo sovietiškojo-azijatiškojo komunizmo, iš viso civilizuoto pasaulio susilaukė giliausios užuojautos ir simpatijos. Tai nebuvo vien platoniškas dalykas, bet tarptautinės teisės atžvilgiu turėjo ir dabar tebeturi didelės reikšmės. Minėtų protestų pasekmės yra tokios:

1. Iki šiolei nė viena valstybė nepripažino Lietuvos pavergimo bei jos prijungimo prie Sovietų Rusijos,

2. Šiaurės ir Pietų Amerikos valstybės viešai pareiškė, kad jos Baltijos valstybių pavergimo nepripažįstančios ir apie tai formaliai notifikavo net pačiai Sovietų Rusijai,

3. Europos valstybės, kurios turi su Sovietų Rusija didesnių praktiškų reikalų, pav. kaip Vokietija ir Italija, nors ir skaitosi su Lietuvos prie Sovietų Rusijos prijungimo faktų, bet, kiek yra žinoma, jos nė kokių formalium aktų nėra susirišusios rankų atėities galimūmams. Iš esmės gi jos stovi už Lietuvos reikalus ir juos remia.

4. Didesnė dalis Lietuvos Pasiuntinybių ir Konsulatų gali veikti ir toliau. Taip tebeveikia mūsų Pasiuntinybės Vašingtone, Buenos Aires, Londone, Berne ir prie Šventojo Sosto. Likviduotis buvo priverstos tik šios Pasiuntinybės: Berlyne, Paryžiuje, Romoje ir Stockholme. Tačiau jų šefai ir Pasiuntinybių personalas pasiliko minėtose sostinėse ir neoficialiai dirba savo tėvynės tautiečių labui.

Iš viso to, kas aukščiau pasakyta, galima padaryti tokią išvadą:

1. Dabartinė Lietuvos padėtis tėra laikina,

2. Lietuvos padėtis galutinai paaiškės tik šiam karui pasibaigus, t. y. tuomet, kada bus galutinai nustatytos tarp atskirų valstybių sienos,

3. Tarptautinės teisės atžvilgiu Lietuva tebefiguruoja kaip savistovi valstybė. Ir tai yra ne tik tų valstybių atžvilgiu, kurios Lietuvos Valstybės pavergimo nepripažino, bet ir viso civilizuoto pasaulio akyse,

4. Dabartinę Lietuvos padėtį reikia laikyti esant paprasta Rusų raudonosios armijos okupacija, kuri, kaip ir kiekviena kita okupacija, tegali būti tik laikina,

5. Sovietų propoganda užsienio neįtikino, kad Lietuvos gyventojai nauju režimu yra patenkinti ir jį pripažįsta teisėtu. Tesužinos kiekvienas lietuvis, kad bet koks Sovietų smurto aktas Lietuvoje tuoju pat pasaulio spaudoje išaukia visuotinį pasipiktinimą ir giliausią užuojautą lietuvių tautai.

III. Replikos tėvynės išdavikams

Lietuvos Pasiuntiniai, reagavę prieš Lietuvos pavergimą, griežtai atsiskyrė nuo Sov. Rusijos Lietuvai primestos neteisėtos Vyriausybės ir nuo visų mūsų krašto elementų, kurie padėjo okupantams Lietuvoje įsigalėti. Tą savo nusistatymą jie ryškiai pabrėžė į Kauną pasiųstuose griežtuose protestuose. Pirmas taip pasielgė mūsų Pa-

siuntinys Berlyne K. Škirpa. Jo pavyzdžiu pasekė ir visi kiti Pasiuntiniai. Žemiau seka tokių protestų tekstai.

1. K. Škirpos protestai

Protesto telegrama prieš liaudies seimo nutarimą:

Užsienmin Kaunas

Dabartinį seimą, kaip išrinktą po svetima militarine okupacija ir svetimos valdžios priespauda, užslopinant kitokios negu komunistinės partijos nuomonės reiškimą, skaitau nekompetentingu reikšti bet kuriuo klausimu mūsų tautos tikrąją valią. Protestuoju prieš jo padarytus liepos 21 dieną nutarimus įvesti Lietuvoje sovietų santvarką ir Lietuvą įjungti į Sovietų Rusijos sąstatą, tuomi panaikinant Lietuvos valstybinę nepriklausomybę. Sakytus nutarimus, kaip nekompetentingo organo priimtus, priešingus esamai konstitucijai ir mūsų tautos ir valstybės interesams, skaitau neteisėtais, mūsų tautai, mūsų valstybei ir man, kaip teisėtam Nepriklausomos Lietuvos atstovui, neprivalomais.

Škirpa 4007. 1940. VII. 22.

Kauno Vyriausybė, reaguodama į šią telegramą, liepos 23 d. nutarė atimti K. Škirpai Lietuvos pilietybę ir visiems laikams uždrausti jam grįžti į Lietuvą. Bet užmiršo jį atšaukti iš Lietuvos Pasiuntinio pareigų. Tai ji padarė liepos 25 d. savo papildomu nutarimu. Tokiu būdu K. Škirpa, sekant minėtus nutarimus, jau nebūdamas Lietuvos piliečiu, dar dvi dienas paliktas Lietuvos Pasiuntiniu. Šiuos nutarimus K. Škirpa užprotestavo antra telegrama kurios turinys yra toks:

Užsienin Kaunas.

Jūsų 409. Savo telegrama 4007 pareiškiau protestą prieš komunistinio seimo išdaviškius liepos 21 d. nutarimus. Kaip pilnateisis Lietuvos pilietis, pirmasis mūsų kariuomenės kūrėjas-savanas, aukojęsis už Lietuvos Nepriklausomybę, aš tam turėjau pilnos teisės ir moralinio pagrindo. Jūsų telegrama 409 ir pasiuntimas Maskvon delegacijos išsižadėti Lietuvos Nepriklausomybės parodo, kad dabartinė Ministrų Taryba solidarizuoja su sakytais

Seimo nutarimais. Protestuoju prieš tokią jos laikyseną kaip neabejotiną krašto išdavimą ir skaitau, kad tuo pačiu dabartinė Ministrų Taryba nustoja mandato veikti nepriklausomos Lietuvos vardu. Todėl jos nutarimą atleisti mane iš Nepriklausomosios Lietuvos Atstovo pareigų ir akiplėšišką atėmimą iš manęs Lietuvos pilietybės skaitau neteisėtais aktais ir todėl neturinčiais jokios juridinės galios. Škirpa. 1940. VII. 26 d.

Šia telegrama Pasiuntinys K. Škirpa nutraukė su Kaunu santykius. Į visus Užsienių Reikalų Ministerijos reikalavimus apleisti Pasiuntinybės rūmus ir pakartotinus įsakymus perduoti Pasiuntinybės turtą bei archyvus Sovietams, K. Škirpa, kaip į neteisėtos valdžios aktus, nekreipė nė kokio dėmesio. Tik tada, kada Kaunas rugpiūčio pradžioje užleido Sovietams savo vietą ir dėl Lietuvos Pasiuntinybės Berlyne rūmų kilo konfliktas su Rusų ambasada, K. Škirpa, laimėjęs Rusų užpuolimą, į Kauną pasiuntė dar vieną telegramą, bet šį kartą ne per Užsienių Reikalų Ministeriją, o „Eltai“. Jos turinys taip skamba:

„Eltai“, Kaunas.

Į Glovacko telegramas likviduoti Pasiuntinybę, perduoti jos turtą ir archyvą rusams, pranešu Lietuvos visuomenės žiniai: rugpiūčio 9 d. Rusų Ambasados I Patarėjas Tichomirov su Žuravliov, atvykę į Lietuvos Pasiuntinybę, norėjo ją perimti iš Kuzminsko. Šiam nurodžius, jog kreiptusi į mane, kaip Pasiuntinybės Šefą, Rusai išsinešdino. Rugpiūčio 10 d. po pietų Rusų Ambasada telefonu ieškojo mano bendradarbių tarpe kito asmens, kuris imtųsi išdavikų rolės užleisti Pasiuntinybę Rusams, bet tokio nesurado. Sekmadienį, rugp. 11 d. 9 val. ryto penki vyrai, priešakyje su Tichomirovu, atvykę Sovietų Ambasados automobiliu, bandė įsibrauti Pasiuntinybės įėga. Įsakiau Pasiuntinybės durų jiems neatidaryti, o kambarinė Balsaitytė užrakino geležinius vartus, palikdama okupantus stovėti gatvėje. Tegyvuoja Nepriklausoma ir laisva Lietuva. Šalin Rusų okupantai ir mūsiškiai Lietuvos išdavikai! Škirpa 415. 1940. VIII. 11 d.

Trims dienoms praėjus, Berlyno Užsienių Reikalų Ministerijai patariant, Pasiuntinys Škirpa Pasiuntinybės rūmus apleido. Prieš tai reprezentacinės patalpos buvo ištuštintos ir baldai pasiųsti į Kauną. Apleidžiant rūmus, Pasiuntinybės raktai buvo pasiųsti Berlyno Užsienių Reikalų Ministerijos Protokolo Šefui. Vieton Pasiuntinybės perdavimo akto, kurio K. Škirpa nesutiko padaryti, po piniginių-inventoriaus knygomis ir kitais Pasiuntinybės dokumentais buvo padėtas toks prieraišas:

„Rusų okupantų žiniai. Jūsų principai yra slopinti žmonių laisvę, griauti kultūrą ir grobti svetimą turtą. Jau pagrobėte Lietuvą, klasingai paglemžėte jos valstybinę Nepriklausomybę, užgrobsite ir šiuos Nepriklausomos Lietuvos rūmus. Bet teisingumas yra stipresnis už smurtą. Atsiskaitymo valandos neišvengsite! Berlynas, 1940 m. rugpiūčio mėn. 14 d.

K. Škirpa
Lietuvos Nepaprastas Pas.
ir Įgaliotas Ministras,
pirmasis Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris.“

2. Dr. Šaulio protestas

Dr. J. Šaulys protestavo laišku, kurį jis pasiuntė tuometiniam Užs. Reik. Ministrui prof. Krėvei-Mickevičiui. To laiško turinys taip skamba:

„Pone Profesoriau,

Lietuvos įvykiai, randą atgarsį visame pasaulyje, juo labiau kiekvieno lietuvių širdyje, verčia mane, kaip vieną iš Nepriklausomos Lietuvos kūrėjų ir kaip legitimuotą Lietuvos Respublikos atstovą, kreiptis į Tamstą, kaip Užsienių Reikalų Ministerį, su šiuo raštu.

Tamstai patapus, po rusų kariuomenės invazijos, užsienių reikalų ministriu, aš tikėjau, kad Tamsta stengsiesi vis dėl to nepaleisti iš akių Lietuvos interesų ir būsi pasirūpęs juos ginti.

Tatai turėdamas omenyje, aš savo telegrama ir linkėjau Tamstai pasisekimo, dirbant Lietuvos naudai.

Savo Tamstai paskiau rašytu laišku aš kreipiau Tamstos dėmesį į visą susidariusios padėties pavojų ir į reikalą statyti prieš atūžiančią iš rytų audrą vieningą atsparą.

Tamsta nei į mano telegramą, nei į mano laišką nesiteikė reaguoti. Tatai vertė mane susimąstyti, ypač kad ir ministerių Taryba savo kalbomis ir demonstracijomis ėmė vis labiau keisti savo spalvą, o pamažu ir savo sąstatą: ėmė darytis vis labiau komunistiška. Atsisėdo ministerijose Maskvos agentai. Taigi ir Užsienių Reikalų Ministerijoje atsirado kažis koks Glovackas, apie kurio paskyrimą man neteko gauti iš Tamstos jokio oficialaus pranešimo, o apie kurį tik iš laikraščių teko patirti, kad tai esąs Maskvos auklėtinis, gryo kraujo komunistas. Tamsta suprasi, kad į jo telegramomis duodamas instrukcijas aš negalėjau reaguoti.

Bet tai būtų mažas dalykas, jei nebūtų svarbesnių.

Rusų bolševikams okupavus Lietuvą, prasidėjo tuoj monopolizuota bolševistinė akcija, kariuomenės dezorganizavimas, areštai, deportavimai — žodžiu, visuomenės rengimas, po svetimos okupacijos priedanga ir presija — prie bolševistinio „rojaus“ rengimas, kuris tuo tarpu yra baigęsis vadinamais „rinkimais“ į Seimą ir to iš Maskvos malonės „Seimo“ nubalsavimu subolševikinti Lietuvą ir įjungti ją į bolševikiškąją Rusiją.

Taigi šitaip baigėsi mūsų salioninių komunistų broliavimasis su bolševikine Rusija, anot priežodžio: su kuo sutapsi, tokiu pats patapsi. Kitaip pasakius, po idėjine bolševizmo skraiste atliktas yra, mūsų geltonsnapiams komunistams ir jų pakalikams padedant, rusų imperialistinės politikos aktas, paglemžęs taip sunkiai iškovotą ir metų metais vargšės mūsų tautos pastangomis sukurtąją savo krašto nepriklausomybę.

Kad toji nepriklausomoji Lietuva nebuvo tobula ir kad joje buvo daug kas taisytina, savaime suprantama. Bet kas Lietuvos pavergimą bolševistinei Rusijai bando pateisinti ligšiolinės Lietuvos netobulumais, tas greit galės įsitikinti, ko verti yra atnešti Lietuvai bolševistinio Rusijos rojaus migdolai.

Nereikalinga turbūt Tamstai bepridurti, kad aš, kaip Nepriklausomos Lietuvos pilietis ir legalus jos atstovas, negaliu pripažinti svetimos valstybės okupacijos presija sudarytų organų nei jų aktų: ar tai bus tautos valios falsifikacija per tariamus rinkimus, ar tai bus falsifikuotų organų, sakysime, tariamojo Seimo nutarimas subolševikinti Lietuvą ir įjungti ją į bolševikiškąją Rusiją. Priešingai, prieš visus Nepriklausomosios Lietuvos pavergimo aktus, po karinės rusų okupacijos presija įvykusius, skaitau savo pareiga kuo griežčiausiai užprotestuoti ir pareikšti, kad tų aktų aš neskaitau legaliais bei privalomais nei lietuvių tautai, nei Lietuvos valstybei, nei sau pačiam kaip Nepriklausomosios Lietuvos Atstovui ir jos piliečiui.

Atitinkamai bus pakreiptas ir tolimesnis mano veikimas: prieš Lietuvos okupaciją ir už Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą.

Taigi, Pone Profesoriau, aš ligšiol vertinau Tamstą kaip lietuvių rašytoją ir lietuvi patriotą ir maniau, kad galėsiu su Tamsta, nors ir sunkiomis svetimos invazijos sąlygomis, bendradarbiauti Lietuvos labui, bet matau, kad mūsų keliai aiškiai išsiskyrė: Tamsta nuėjai su Lietuvos pavergėjais, ašgi visa sava siela turiu nusikreipti prieš juos.

Nebegaliu todėl linkėti Tamstai pasisekimo.

Mano iš širdies plaukiąs troškimas tėra: lietuvių Tautos praeikimas telydi visus jos pavergėjus ir jų pataikautojus! . . .

Bernas, 40. VII. 23 d.

Dr. J. Šaulys.

3. B. K. Balučio protestas

(telegrama)

Ministère des Affaires Etrangères,

K a u n a s .

Kadangi Sovietų Sąjunga, priešingai cilei Nepuolimo sutarčių, inimant ir agresoriaus definicijos sutartį, pažeidė Lietuvos Nepriklausomybę, faktinai ją okupuodama savo karinėmis jėgomis ir kadangi taip vadinami rinkimai seiman padaryti po tos okupacinės jėgos spaudimu ir svetimos valstybės dirigavimu, neduodant jokios

galimybės pasireikšti Lietuvos gyventojų laisvai valiai ir kadangi taip išrinktas seimas, negalėdamas reikšti lietuvių tikrosios valios, galėjo reikšti tik svetimos valstybės smurtu primestą valią, kas pasireiškė ir jo nutarime pražudyti Lietuvos Nepriklausomybę, perduodant Lietuvą svetimos valstybės jungan, iš kurio ji buvo išsilaisvinusi tik savo sūnų krauju po ilgų kovų, todėl tokiomis aplinkybėmis aš negaliu skaityti nei tokių rinkimų teisėtais, nei tokio seimo kompetetingu spręsti Lietuvos likimą. Kaip nepriklausomos ir laisvos Lietuvos teisėtas Atstovas, paskirtas ginti jos reikalus ir Nepriklausomybę užsienyje, aš neatlikčiau savo švenčiausios pareigos, jeigu neprotestučiau prieš svetimos valstybės tuo būdu Lietuvai padarytą smurtą ir prieš Seimo nutarimą, kuriuo žudoma sunkiai iškovota Lietuvos laisvė ir Nepriklausomybė. Negalėdamas to viso laikyti nei teisėtu nei teisingu, aš skaitau visus tokius Seimo ar Vyriausybės nutarimus ir žygius neprivalomais nei man, nei jokiam padoriam lietuviui. Ta prasme eidamas uždėtas man, kaip Nepriklausomos Lietuvos Atstovui, pareigas, aš įteikiau Britų Vyriausybei protestą prieš Sovietų Sąjungos padarytą Lietuvos atžvilgiu smurtą. Tegyvuoja laisva, nepriklausoma Lietuva!

1940. VII. 25.

Balutis 138.

4. P. Žadeikio protestas

Užsienmin Kaunas.

Telegrama

Liepos keturioliktos ir penkioliktos rinkimai, vykę milžiniškos svetimos kariuomenės okupacijoje, svetimai rankai diriguojant, pašalinus Nepriklausomybę remiančias sroves, yra tautos valios falsifikacija, priešinga konstitucijai, neteisėta ir nutarimas įjungti Lietuvą Sovietų Sąjungon yra uzurpacija lietuvių tautos suverenumo, prieš ką protestuoju pareikšdamas, kad tokiais rinkimais sudaryto Seimo aktai neturi privalomos reikšmės. Teisėtumo atstatymui reikalinga karinės okupacijos ištraukimas, naujų rinkimų įvykdymas.

1940 VII. 25. Žadeikis, Lietuvos Pasiuntinys, Įgaliotas Ministras.

5. Dr. K. Graužinio protestas

Užsienmin Kaunas

Telegrama

Rusų kariuomenės priespaudoje iš vieny bolševikų rinktas tariamasis Seimas negali reikšti tikrosios lietuvių tautos valios. Protestuoju prieš neteisėtus, aiškiai išdavikiškus nutarimus sovietizuoti bei pavergti Lietuvą rusams. Amžinai kovosiu už Lietuvos Nepriklausomybę.

Buenos Aires 1940. VII 31.

Lietuvos Pasiuntinys Graužinis, savanoris-kūrėjas

6. St. Lozoraičio protestas

Užsienmin Kaunas

Telegrama

Dėl tariamojo Seimo liepos dvidešimt pirmosios nutarimo investuoti Lietuvoje Sovietų santvarką, injungti Lietuvą Sov. Sąjungon, pareiškiu: primo: sulaužiusios sutartis, tarptautinės teisės nuostatus, užpuolusios Lietuvą, svetimos valstybės karinėj okupacijoj, priespaudoj, terore sudarytas tariamasis Seimas nėra lietuvių tautos atstovybė, bet okupanto įrankis;

sekundo: jo nutarimai nereiškia lietuvių tautos valios, nėra privalomi lietuvių tautai, nei man, teisėtam Nepriklausomos, suvereninės Lietuvos valstybės Atstovui;

tertio: su pasibaisėjimu protestuoju prieš išdavikišką nutarimą, kuriuo kėsinamasi panaikinti Lietuvos Nepriklausomybę, visos tautos daugiau kaip šimto metų aukomis, pasišventimu, ginkluotomis kovomis atstatytą.

Kol plaka lietuvių širdys, bus kovojama už senos, garbingos Lietuvos valstybės atstatymą. Nepriklausoma Lietuva prisikels.

Roma, 1940. VIII. 1.

Lietuvos Ministeris Lozoraitis 910.

7. St. Girdvainio protestas

Užsienmin

Kaunas

Telegrama

Tegyvuoja Lietuva laisva, nepriklausoma, kurią veltui laidojat. Protėvių dvasia, Daukanto, Basanavičiaus darbai, Maironio giesmės, visų tautiečių pastangos vėl prikels ją savarankišką, didžią.

Ji spindės dar skaistesnė, neteršiama papirkų išdavikų, bus dar grynesnė, nuplauta naujų kankinių ir didvyrių kraujo. Protestuodamas prieš niekšų menkystę parduoti Lietuvą, žinau, kad mano balsui pritaria visas kraštas, nuo Aušros vartų ligi Birutės gimtinės, nuo Vaižganto tėviškės ligi Kudirkos kapo, pritaria visi žmonės, kuriems jūs svetimais durtuvais užgniaužėt žodį.

Roma, 1940. VIII. 1. Lietuvos Ministeris prie Švento Sosto 210.

3. V. Gylio protestas

Užsienin

Telegrama

Kaunas

Tėvynės okupavimą ir jos prijungimą Rusijai klasta ir smurtu, skaitau veiksmais neteisėtais, priešingais tautos valiai ir pragaištingais Lietuvai. Drauge su kultūringu pasauliu paskutinius rinkimus į seimą laikau nesuderinamais su teisėtumo ir laisvo balsavimo dėsniais, Seimo liepos 21 nutarimuose matau carų imperializmo, bet ne mūsų liaudies idealų įgyvendinimą, todėl laikau savo pareiga prieš tėvynės pavergimą protestuoti.

Stockholmas. 1940. VIII. 1.

Gylys, Laisvosios Lietuvos
Pasiuntinys.

IV. Tarka Lietuvai atstatyti

Lietuvos Pasiuntinių solidarūs protestai, kuriuos jie pareiškė svetimoms vyriausybėms, o taip pat ir jų pasiųstieji protestai į Kauną, ypač sensacingi jų pasipriešinimai užleisti mūsų Pasiuntinibių rūmus sovietams, plačiai nuaidėjo po visą pasaulį. Jie įtikino visus geros valios žmones, kad Lietuva nesutinka būti prijungta prie Sov. Rusijos ir kad ji neatsisakė ir ateityje niekuomet neatsisakys nuo savo švenčiausios teisės atgauti valstybinę nepriklausomybę.

Viešosios pasaulio opinijos sužadėjimas ir jos palenkimas Lietuvos pusėn yra didelis mūsų diplomatijos laimėjimas. Jis padrąsina visus lietuvius, kur tik jie bebūtų-pavergtoje Tėvynėje, ar išsklaidyti po Europos ir Amerikos valstybes-vieningai ir visomis galimomis priemonėmis siekti Tėvynės Lietuvos išlaisvinimo.

Į pavergtos Tėvynės pagalbos šauksmą, kaip ir buvusiojo karo metu, pirmieji atsiliepė mūsų tautiečiai Šiaurės Amerikoje. Sužinoję, kad Lietuva yra pavergta ir kad Lietuvos Pasiuntiniai protestuoja ir kovoja prieš sovietus, kurie kėsinasi užgrobti mūsų Pasiuntinybes, jie tuč tuojau atidėjo savo partinius ginčus į šalį ir sudarė vieningą kovos organą — Lietuvai Gelbėti Tarybą. Į ją įeina trys Amerikos lietuvių pagrindinės srovės, būtent katalikai, tautininkai-santariečiai ir socialistai. Jie į Tarybą pasiuntė po tris atstovus.

Lietuvai Gelbėti Tarybos uždavinys yra rinkti lietuvių politinei veiklai lėšas ir varyti Amerikoje propagandą už Lietuvos valstybės atstatymą.

Lietuvos Pasiuntiniai, protestavę prieš Lietuvos pavergimą, iš savo pusės, sudarė Europoje Tautinį Lietuvos Komitetą. Jo uždavinys yra derinti visų Lietuvos diplomatinių postų ir viso pasaulio lietuviškų organizacijų pastangas Lietuvai atstatyti, globoti užsienyje likusius Lietuvos piliečius ir, kol politinės aplinkybės neleis sudaryti Lietuvos Vyriausybės, bendrai ginti lietuvių tautos interesus. Tautinio Lietuvos Komiteto Pirmininku yra žymus Lietuvos vyras, kelis kartus buvęs Ministrų Kabineto nariu ir pasižymėjęs politiniame darbe savo iniciatyva, ryžtumu ir energingumu. Komiteto nariais yra keturi Lietuvos Pasiuntiniai ir keletas Amerikos lietuvių. Dėl svarbių politinių priežasčių tuo tarpu Komiteto asmeninės sudėties dar negalima skelbti.

Tačiau lietuvių tauta gerai žino, kad šių sunkių mūsų tėvynės gyvenimo valandą neužtenka pasikliauti vien užsienio simpatijomis ir jo teikiama moraline pagalba kovai dėl Lietuvos išlaisvinimo. Kaip ano karo metu, kaip visados, taip ir šiandien mūsų tautos likimą lemsime svarbiausia mes patys. Tad dėl savo laisvės ir nepriklausomybės reikalinga atkakliai, ryžtingai ir nepalaužiamai kovoti. Reikia darbu ir veikla įrodyti pasauliui, kad mes trokštame laisvės ir dėl jos nesigailime aukų. Kova gi neįmanoma be atitinkamos organizacijos, be vieningo fronto.

Šiam reikalui ir šių sunkių tautos gyvenimo valandą visi lietuviai, ar jie būtų pavergtoje Lietuvoje ar svetur, buriasi į Lietuvos Aktyvistų Frontą. Jo tikslas yra sutelkti veikliausias mūsų

tautos pajėgas į vieningą kovą dėl Lietuvos laisvės bei Nepriklausomybės ir kiekvienu metu reikšti, vykdyti ir atstovauti tikrąją tautos politinę valią.

Jau pakankamai įsitikinome, kad kelias, kuriuo Lietuva ėjo seniau, buvo klaidingas. Jis buvo klaidingas vidaus ir užsienio politikos atžvilgiu. Kaltininkų tačiau reikia ieškoti ne tik buvusiam mūsų krašto režime, bet ir politiškai galvojančioje visuomenėje. Pastaroji mūsų užsienio politikoje lygiai klydo, kaip klydo ir buvęs mūsų krašto režimas. Be to, būdama susiskaldžiusi į partijas, mūsų visuomenė tik bereikalingai aikvojo jėgas tarpusavio kovoje ir tokiu būdu silpnino bendrą tautos atsparumą ir ryžtingumą prieš išorinius pavojus.

Lietuvos Aktyvistų Frontas yra užsibrėžęs atkurti Lietuvos Valstybę naujais pamatais ir ją vesti naujais keliais. Jis siekia tikros ir realios vienybės, kuri sucementuotų visas lietuviškas širdis ir protus į vieningą, neišsemiamą tautinę energiją. Tokiu būdu Aktyvistų Frontas stengsis išrauti iš mūsų tarpo visiems laikams tą nelaimingąją tarpusavio kovą, kuri labai prisidėjo prie Lietuvos savižudystės.

Tvirtai pamatai jau padėti. Įvairių buv. Lietuvos partijų nariai, nuo socialistų iki voldemarininkų, šiandien atvirai ir santarmingai pripažino nesenos praeities klaidas ir, atsisakydami praeities ambicijų, mokydamiesi iš turimos patirties, degdami tėvynės meile ir trokšdami jos laisvės, šiandien rikiuojasi idėjiškai ir politiškai vienalytiškame Lietuvos Aktyvistų Fronto sąjudyje.

Iš L. Aktyvistų Fronto veiklos lietuvių tauta patirs jo programą.

Lietuvos Aktyvistų Frontas, pripažindamas:

kad nė vienas idėjinis bei politinis sąjudis, Nepriklausomos Lietuvos metu veikęs vienos ar kitos partijos vardu, neapėmė visos tautos;

kad nė vienas mūsų režimas Nepriklausomybės laikais neįstengė reikiamai atstovauti lietuvių tautos politinei valiai;

kad nė vienas režimas ir nė viena vyriausybė nevedė tokios ūkinės politikos, kuri būtų labiausia atitikusi plačiausiam ir gy-

vybingiausiam tautos kamienui, kurį sudaro ūkininkai ir lauko bei miesto darbininkai;

kad nė vienas režimas neturėjo aiškios socialinės programos ir dėl to nepakankamai vykdė socialinį teisingumą ir socialinį aprūpinimą;

kad nė vienas režimas neįstengė tautinių mažumų pajungti pozityviam Lietuvos Valstybės ir lietuvių tautos gerovės kūrybiniam darbui;

kad Nepriklausomoje Lietuvoje nebuvo pažaboti žydai ir panašūs elementai, savo labai žiauriai išnaudoję lietuvių;

kad pastarasis Nepr. Lietuvos režimas, kovodamas su aktyviosios tautos aspiracijomis, taip dvasiškai nualino tautą, jog, lemiamam momentui atėjus, tauta pasirodė dvasiniai nuginkluota ir neparuošta lemiamai kovai dėl savo laisvės ir nepriklausomybės;

Lietuvos Aktyvistų Frontas, turėdamas galvoje, kad materialines, kultūrinės ir etinės bei religines vertybes turi kurti ir kuria visi tautiečiai, todėl visi tautiečiai kartu ir kiekvienas jų narys paskirai turi būti užtikrintas teisėmis ir galimumu sukurtomis vertybėmis vienodai naudotis;

kad kiekvienos valstybės kūrėjas, ugdytojas ir laiduotojas yra viena vienalytė visumos pagrindais organizuota tautinė bendruomenė, o ne įvairių tautų mišinys;

kad tauta tikrai tada gali būti tikra dėl savo ateities, jeigu jiniai sudaro ne vien etninį, bet ir politinį, ūkinį ir kultūrinį vienetą;

kad to vieneto klestėjimui yra būtinas tautos susiorganizavimas į sąsają-tautinę bendruomenę, atsirėmusią nacionaliniu, krikščioniškuoju ir socialiniu principu;

skelbia, jog kiekvienas lietuvis, suprasdamas savo tautos istorinę paskirtį ir gindamas jos prigimtą teisę laisvai ir nepriklausomai gyventi, šiandien ir visados nusigręžia nuo buvusiųjų partijų plokštumos ir ryžtasi eiti Lietuvos Aktyvistų Fronto kovos keliu.

Antra vertus, Lietuvos Aktyvistų Frontas, pripažindamas, kad dabartinė Lietuvos padėtis tėra bolševistinės Rusijos okupacija, įvykusi prieš lietuvių tautos vieningą valią;

kad Lietuvos komunistų partija tėra Sovietų Rusijos pagalbinis įrankis Lietuvos okupacinei valdžiai palaikyti ir remti;

kad Lietuvos komunistų partijos nariai ar tai partijai paklusnieji tokiu būdu yra Lietuvos Valstybės ir lietuvių tautos išdavikai;

kad rusų įvedamas bolševistinis režimas yra ne tiktai lietuvių tautai, jos religiniam nusiteikimui, jos papročiams ir istorinėms tradicijoms svetimas savo dvasia, savo brutališkais metodais ir laukinėmis priemonėmis, bet jis svetimas ir savo pagrindinėmis užmačiomis, nes griaua esminius tautos pamatus ir sistemingai vykdo Lietuvos rusifikaciją;

kad socialiniu atžvilgiu rusiškas bolševizmas tautą tegali paversti ištisu elgetynu. Tautoms jis tencša skurdą, atžangą, neviltį ir ūkinę suirutę, nes, paneigdamas privatinę nuosavybę, jis eina prieš žmogaus prigimtį, atima norą kurti sau ir kitiems materialines gėrybes;

kad kultūriniu atžvilgiu Lietuvos patekimas į Sovietų Rusijos vergiją yra ne kas kita, kaip Lietuvos perkėlimas iš Europos į Aziją, iš kultūringojo pasaulio į puslaukinių bandą, iš kultūrinės pažangos į visokiaropą atžangą;

kad doroviniu atžvilgiu bolševizmas nuodija žmogaus ir tautos kilmingumą, griaua religinius įsitikinimus, ardo šeimą, nuodija žmonių tarpusavius santykius;

kad bolševistinis režimas Lietuvoje lietuvių tautai tėra primesta vergija žydų ir jų bendrininkų kastai;

Visa tai turėdamas galvoje, Liet. Aktyvistų Frontas energingiausiai smerkia rusų durtuvais mums primestą bolševistinį režimą, jo netvarką, jo terorą ir tvirčiausiu įsitikinimu pareiškia, jog lietuvių tauta niekad nesutiks su dabartine padėtimi ir kovos tol, kol vėl atgaus savo laisvę ir atsistatys savo nepriklausomą valstybę.

Lietuvos Aktyvistų sąjudis nėra joks nei fašizmo nei nacional-socializmo kopijavimas. Tai yra skaudaus praeities patyrimo išūgdytas mūsų tautos politinio gyvenimo reiškinys. Šis sąjudis yra grynai lietuviškas aktyvizmas. Jo pradžios, kaip minėta, reikia ieškoti kovoje prieš pragaištingą buv. mūsų krašto režimo politiką. Jis buvo pastebimas ne tik opozicinėse srovėse, bet ir pačioje val-

dančioje, tautininkų, partijoje. Ir tik dėl anuomet buvusiųjų sąlygų šio naujo sąjudžio dalyviai negalėjo susicementuoti į vieningą srovę. Praeities retežiams nukritus, ši srovė, kaip visų mūsų tautos veiklesniųjų elementų junginys, stoja į priešakinę poziciją ir yra pasiryžusi kovoti už skaistesnę Lietuvos ateitį.

Aktyvistų Fronto nariu gali būti kiekvienas lietuvis, nežiūrint į tai, kokiai jis anksčiau priklausė politinei partijai, jei tik jis nutraukia su ja visus ryšius, nėra tiesioginis kaltininkas Lietuvos nepriklausomybės pražudymo bei praeityje pasireiškęs savo ypatingai piktais veiksmais prieš aktyviasias mūsų tautos jėgas, kurios kovojo su buv. mūsų krašto režimo pragaištingąja politika, pritaria Aktyvistų Fronto platformai, pasiduoda jo nustatytai drausmei ir yra jam ištikimas ir pasiryžęs kovoti už Lietuvos išlaisvinimą, nesigailėdamas nei savo sveikatos nei gyvybės.

Aktyvistų Fronto padaliniai savistoviai susidaro visur, kur tik plaka lietuviška širdis: kaimuose, miesteliuose, mokyklose, įmonėse ir t. t. Tas, kuris imasi iniciatyvos sudaryti Aktyvistų Fronto padalinį ir sugeba jam vadovauti, tas pripažįstamas padalinio vadu. Atskiri kaimyniniai padaliniai tarpusavio ryšius palaiko per savo vadus arba patikėtinius ir praneša apie savo susiorganizavimą sekančiam iš eilės aukštesniam vadui. Tokiu būdu susiformuoja visas Aktyvistų Organizacijos tinklas. Juo bus remiamasi kovoje už Lietuvos išlaisvinimą. Aktinga veikla iš jo bus pareikalauta tik tada, kada lemiančioji valanda bus atėjusi. Iki to laiko visi turi tik stengtis kiek galima geriau susiorganizuoti ir gerai pasiruošti, bet vengti bereikalingų ir ankstyvų aukų. Asmens, kurie išsilaisvinimo kovoje nedalyvaus, Naujoje Lietuvoje vadovaujamojo vaidmens negalės vaidinti.

Naujai Lietuvai vadovaus ne lepšiai, bet tikrai ryžtingi ir savo kraštui pasišventę vyrai. Ji remsis pirmoje eilėje tais mūsų tautos sūnumis, kurie užsigrūdins šioje sunkioje kovoje ir pasireikš savo darbu.

Kolektyvinės aktyvistų valios reiškęja ir vykdytoja yra Aktyvistų Fronto Vadovybė. Ji nustato jo organizaciją, derina atskirų Aktyvistų Fronto padalinių veikimą ir disponuoja visomis Aktyvistų Fronto jėgomis užsibrėžtiems tikslams siekti.

Aktyvistų Fronto Vadovybės nurodymai yra privalomi visiems Aktyvistų Fronto nariams ir jie turi būti šventai vykdomi.

Aktyvistų ženklas — trikampė tautinių spalvų žvaigždutė su Gedimino stulpais viršuje.

Aktyvistų sveikinimasis — pakelti aukštyn dešiniąją ranką.
Sveikinimosi šūkis — **K o v o k !**

Maršas: Tvirtais žingsniais,
Drąsiai pirmyn —
Už Naują, Laisvą Lietuvą!

Lietuvos Aktyvistų Frontas imasi veikti sunkiausiomis mūsų tautos gyvenimo valandomis. Todėl iš kiekvieno pasiryžusio būti Fronto nariu lietuvių visų pirma reikalaujama aukščiausio laispio susiklausymo ir, kur reikalinga, griežčiausia paslaptis. Su šaknimis turi būti išrautas visuomenėje įsivyravęs plepumo paprotys. Nieks nežino, kur jį tyko priešas. Mirtis ir panieka tam, kas drįstų išduoti Aktyvistų Fronto paslaptis!

Pastaba: Šis raštas platinamas tik patikimiems visuomeniniams veikėjams, norint juos supažindinti su Lietuvos padėtimi, kas iki šiol yra padaryta Lietuvai atstatyti ir ką kiekvienas lietuvis patriotas turi dabar daryti.

Lietuvos Politinių Informacijų
Biuras.

VORSCHLAG ZUR BEFREIUNG LITAUENS

I. Grundvoraussetzungen

Dieser Vorschlag stützt sich auf die folgenden Eventualitäten:

1. Die jetzigen deutsch-russischen Beziehungen ändern sich;
2. Sie entwickeln sich in einen bewaffneten Konflikt zwischen Deutschland und der Sowjetunion;
3. Die deutsche Wehrmacht präsentiert sich in Litauen, als die Befreierin Litauens und anderer jetzt von Sowjetunion unterdrückten Völkern.

II. Die Aufgaben Litauens

Auf Grund der entsprechenden Vorbereitungen:

1. Einen Gesentaufstand des litauischen Volkes hinter dem Rücken der roten russischen Armee in Litauen, unter der Ausnutzung des deutschen zu entfalten, mit dem Zweck die Verwaltung des Landes zu erobern;
2. Mittels der verschiedenen Sabotageakten und Stößen hinter dem Rücken der roten Armee die Widerstandskraft derselben und ihren planmäßigen Rückzug zu lähmen;
3. Den vorrückenden deutschen Truppen jegliche Hilfe zu gewähren und sie als Befreier zu empfangen;
4. Die Übernahme der Landesverwaltung.

III. Der Weg zum Ziel

Der Weg um die oben gestellten Aufgaben zu verwirklichen gliedert sich in nachfolgenden Stappen:

1. Die systematische Studierung der Lebensverhältnissen in Litauen unter der russischen Okkupation;
2. Die Vorbereitung der öffentlichen Meinung und Entschlossenheit des litauischen Volkes zur entscheidenden Tat;
3. Die Organisierung des Aufstandes.

a/ Die Studierung der Verhältnisse

Zweck: Belieferung der interessierten Stellen mit dem veranschaulichten Material über die Lage in Litauen und deren fortlaufenden Veränderungen infolge sowjetistischen Okkupation und des kommunistischen Terrors im Lande.

Ausführungsorgan: Dazu dient eine Sonderkommission bestehend aus der Rechts-, Wirtschafts- und allgemein - der Landeskennner Litauens.

Studiensquellen:

1. Die in Litauen erscheinenden Zeitungen, Gesetzblätter, Regierungsverordnungen, statistische Bulletins u.s.w.;
2. Die systematische Befragung der Flüchtlinge aus Litauen;
3. Geheimes Informationsmaterial.

b/ Die Vorbereitung der öffentlichen Meinung

Zweck: Unter Ausnutzung der jetzigen schweren Lage der Bevölkerung in Litauen und der feindlichen Einstellung des litauischen Volkes zu dem russischen Okkupanten, Kommunismus und Juden, die Hoffnung zur Wiedergewinnung der Freiheit und der staatlichen Unabhängigkeit ständig zu erhalten bzw. die zu stärken und das litauische Volk zum Ergreifen der Waffen geistig reif zu machen.

Themen: Siehe Anlage 1.

Ausführungsorgan: Eine Sonderkommission, bestehend aus den zuverlässigen, begabten litauischen Journalisten.

Mittel:

1. Die geheimen Zeitungen, Aufrufe, Plakate u.s.w. zur Vorbereitung in Litauen;
2. Propagandabroschüren;
3. Aufhetzung durch den Schwarz-Sender;
4. Verbreitung der aufreizenden Gerüchte mittels der Geheimagenten in der litauischen Bevölkerung gegen das jetzige sowjetische Regime;
5. Sabotage, Schädigungs- und andere Desorganisationsakten im Lande.

158

c/ Die Organisation des Aufstandes.

Grundstock: Die Aktivistenbewegung Litauens, die in der Verfolgung ihres Zieles - der Wiederherstellung des litauischen Staates - auf der deutschen Seite und gegen die Neutralität eingesetzt ist.

Mittel und Kraftquellen:

1. Das Litauische Nationalkorps der roten russischen Armee;
2. Der Verband der litauischen Schützen (Lietuvos Saulyų Sąjunga);
3. Der "Eiserner Wolf" (frühere Organisation der Woldemarasanhänger);
4. Der Verband der litauischen Freiheitskämpfer (Lietuvos Savanorių Kūrybų Sąjunga);
5. Die Reserveoffiziere, Unteroffiziere und vertrauenswürdige Reservisten, die meistens zu dem Verband der litauischen Schützen gehören;
6. Die nationalgesinnten Staatsbeamten;
7. Die Mitglieder der früheren nationalen und katholischen Jugendorganisationen;
8. Nationaleingestellten Studenten und Schüler der mittleren Schulen;
9. Die früheren Mitglieder der Jungbauern;
10. Die nationaleingestellten Bauer und Arbeiter;
11. Die aktiveren katholischen Geistlichen;
12. Die nationalen und katholischen Frauenorganisationen.

Organisationsmethode:

1. Das Gerippe der Kämpfer bildet geheimar "Schutz der Nationalen Arbeit" (Tautinio Darbo Apisauga-T.D.A.), der einen Bestandteil der Aktivistenbewegung Litauens darstellt;
 2. Der Schutz der Nationalen Arbeit besteht aus den Mitgliedern, die die Waffen tragen können und entschlossen sind, ihr Leben für die Wiederherstellung des litauischen Staates einzusetzen. Seine Zellen bilden sich in Litauen überall: in Schulen, in den Behörden, zwischen der Jugend, zwischen den Bauern, Arbeitern, im Litauischen Nationalkorps (der roten russischen Armee) u.s.w., unter verschiedenen Namen, zwecks der Tarnung;
 3. Es wäre erwünscht T.D.A. auch in der litauischen Emigration zu haben, und zwar für folgenden Zwecke:
 - Bildung der Stoßabteilungen,
 - Auswahl der Männer für die Wachtruppe der Regierung,
 - Schaffung der Fallschirm-Männer;
 - als Reserve zu Nachrichten- und Verbindungsagenten.
- Waffen: Teilweise sind schon vorhanden, fehlende - aus dem Auslande zu bekommen.
- Führung: Ausarbeitung des Planes des Aufstandes und dessen Führung ist der Obersten Führung der Aktivistenbewegung Litauens zu überlassen, im Kontakt mit den interessierten deutschen Stellen.

IV. Durchführung des Aufstandes

a/ Die diplomatische Fühlungnahme

Als die Zeit dazu reif wird, empfängt der Reichsaussenminister den litauischen Gesandten und übernimmt von diesem eine offizielle Note, in der:

1. der Reichsregierung über die Bildung einer litauischen Regierung und deren Zusammensetzung mitgeteilt wird;
2. gebeten wird:
 - a/ dass Deutschland diese Regierung anerkennt,
 - b/ dass zur Befreiung des Landes von Sowjetkommunismus und zur Wiederherstellung des litauischen Staates eine notwendige Hilfe geboten wird.

In der Antwortnote erklärt der Reichsaussenminister, dass Deutschland die gebildete neue litauische Regierung anerkennt und ihr die gebotene Hilfe verspricht.

Gleichzeitig werden die Einzelheiten der gesamten gemeinsamen Aktion und das Termin des Aufstandes festgelegt.

v/ Der Aufstand

Stichtag: Das Moment zum Aufstand wird so gewählt, dass der Anfang des Aufstandes mit dem Grenzübertritt der deutschen Truppen zusammenfällt.

Hervorrufung des Aufstandes:

1. Durch die Geheimagenten, die das Signal zum Aufstand kurz vor dem deutschen Vormarsch an die Hauptführern des Aufstandes nach Litauen in Form der Geheimparole überbringen;
2. Durch das Absetzen der Fallschirmmänner mit den letzten Instruktionen im Moment des Überschreitens der Grenzen durch die deutschen Truppen;
3. Durch die offenen Aufforderungen, und zwar:
 - a) durch den Abwurf aus den Flugzeugen der Aufrufplakaten seitens der neugebildeten litauischen Regierung an die gesamte litauische Bevölkerung, mit dem Abdruck der Originalunterschriften der allen Mitglieder der Regierung;
 - b) durch die massenweise Verbreitung aus den Flugzeugen in ganzem Lande der Sonderaufträge der Obersten Führung der litauischen Aktivistenbewegung an allen Schichten und Organisationen des Volkes, und gegen die Kommunisten, Juden, sowie die russische Armee. Das Verzeichnis der gedachten Aufträge liegt hier bei (Siehe Anlage II);
 - c) durch alle Mittel der Propaganda.

c) Vorstellbarer Verlauf des Aufstandes

1. Gleichzeitig mit dem Vormarsch der deutschen Truppen über die Grenze erobert die aus den litauischen Flüchtlingen schnell gebildete Kampf Abteilung unter dem Kommando des Obersten Führers der Aktivistenbewegung selbst einen litauischen Grenzort, aus welchem wäre es zu bestens die weitere Leitung des Aufstandes zu ordnen.
2. Nach der Besitznahme dieses Ortes überzieht sich dorthin die gebildete litauische Regierung, die verkündet sofort sein Programm und trifft stufenweise alle notwendigen Massnahmen für die Übernahme der Verwaltung im befreiten Teilen des Landes.
3. Es ist eine sichere Sache zu betrachten, dass:
 - in Betracht der im Lande schon jetzt herrschenden antikommunistischen, antirussischen und antijüdischen Stimmung,
 - in Betracht der von der litauischen Aktivistenbewegung geleisteter Vorarbeit für den Aufstand, und
 - in Betracht des offenen und brandstiftenden Appells der litauischen Regierung und der Obersten Führung der Aktivistenbewegung an die gesamte Bevölkerung,
 bei gleichzeitigen Vormarsch der deutschen Truppen,
 - in ganzem Lande sich eine solche für die rote Armee und den örtlichen Kommunisten unerträgliche Lage bilden wird, die zweifellos einen Widerstand der feindlichen Kräfte entscheidend beeinträchtigen wird.
4. Der Aufstand wird überall gezeihen und gleichzeitig: in den Städten und in Dörfern, mit dem Zweck die Kommunisten und Sowjetbeamten aus allen ihren Stellen zu entfernen bzw. sie zu verhaften, und alle Behörden und Betriebe durch die Aufständischen zu besetzen.
5. Es ist zu erwarten, dass in Provinzorten, wo keine grösseren Kräfte der roten russischen Armee vorhanden sind, den Aufständischen zugeordneten Aufgaben sehr rasch erfüllt werden.
6. Dagegen dort, wo stärkere Kräfte des Feindes vorhanden sind, können die Kämpfe erforderlich sein zunächst um Zeit zu gewinnen, bis die deutschen Truppen zur Unterstützung heranzücken werden.
7. In Betracht der jetzigen unbegrenzten Leiden der Bevölkerung von der russischen Unterdrückung und des sowjetkommunistischen Terrors, kann man sicher sein, dass die deutschen Truppen überall, wo sie eintrifften werden, werden als Befreier von dem Volke herzlich empfangen.
8. Auf Grund derselben Erwägung, kann man sicher sein, dass auch die Befreiung der befreiten Teile des Landes von allen gebliebenen Elementen und Sowjetagenten hinter dem Rücken der deutschen Armee für die neue litauische Regierung keine schwere Aufgabe darstellen wird.

Anlagen: 2.

PROPAGANDATHESSEN

1. Der jetzige Zustand in Litauen ist nur eine vorübergehende russische Okkupation.
2. Bisher hat kein Staat der Welt den Zwangsanschluss Litauens an die Sowjetunion anerkannt; Deutschland duldet es nur stillschweigend.
3. Eine Hälfte der litauischen diplomatischen Vertretungen und Konsulate existieren in ihren Bestimmungsländern auch weiter und üben sie ihre Tätigkeit aus. Dagegen diejenigen Gesandtschaften, die gezwungen waren sich aufzulösen, betätigen sich inoffiziell für die Betreuung der im Auslande gebliebenen litauischen Staatsangehörigen und der Sache der Wiederherstellung des litauischen Staates;
4. Es besteht kein Zweifel, dass Litauen wieder ein freier und unabhängiger Staat wird. Dafür sorgen sich: das Nationalkomitee Litauens in Europa, der Nationalrat für Rettung Litauens in Nord-Amerika und die Bewegung der litauischen Aktivisten, die ihre Tätigkeit entwickelt überall, wo nur Litauen vorhanden sind;
5. Durch den allseitigen Fortschritt des litauischen Volkes in der Zeit seines selbständigen, unabhängigen Staatslebens hat Litauen sich notwendig von dem asiatisch-russischen Osten abge sondert und sein Schicksal nach dem Westeuropa gelanzt, als Vorposten der westlichen Kultur;
6. Durch die jetzigen Leiden, die als Folge des gegenwärtigen Krieges zu betrachten sind, beteiligt sich das litauische Volk zum deutschen Sieg. Deher in neuen Europa, organisiert vom deutschen Genius, ist Litauen auf einen ihm gebührenden Platz zwischen den zivilisierten Völkern Europas als einem selbständigen Staate voll berechtigt;
7. In mehr als über 30-jährigen Terrorherrschaft in Russland hat der Bolschewismus als politische Doktrin ihren gänzlichen Bankrott bewiesen, besonders in der Wirtschaftlenkung und der Organisation des Volkswohles ihres Landes. Als Folge dieses Krieges wird der Bolschewismus nicht nur in Russland selbst, sondern auch überall, wo er sich nur befindet, durch das Schild der zivilisierten Welt weggefegt;
8. Wie die roten Banden unter Ausnutzung der innen in Osteuropa im vorigen Jahre günstigen militärpolitischen Verhältnisse sich schnell in das Kleine Litauen einge drungen haben, so werden sie durch den Aufbruch der zivilisierten Welt gegen den sowjetisch-kommunistischen Barbarismus gezwungen, sich aus Litauen noch schneller, als man denkt, zu entfernen;
9. Der grundlegende Fehler der ehemaligen litauischen Regierung, des Litauen zum Einbüßen seiner Unabhängigkeit geführt hat, war die Neutralität und Unwille die Hilfe Deutschlands zu benutzen, und Verzicht auf Marsch nach Wilna;
10. Es wäre eine politische Blindheit noch zu denken, dass in der Neugestaltung Europas jetzt die Feinde Deutschlands - England mit ihren Stellungen - irgendwelchen massgebenden Einfluss haben können. England hat den Krieg tatsächlich bereits schon verloren und zittert selbst wegen des Schicksals seiner Inseln; es ruft überall um Hilfe;
11. Der eventuelle Gewinn des Krieges durch England würde für Litauen nicht die Befreiung, sondern seine endgültige Begrabung in dem sowjet-asiatischen Abgrund, weil England unter Bestrebung sich den Sowjet-Russland gut zu machen, um von ihm eine Hilfe gegen Deutschland zu gewinnen, hat der Sowjetregierung formell versprochen, die Eroberung der baltischen Ländern durch die rote russische Armee anzuerkennen; im voraus versichert er ihm (Sowjet-Russland) in dem kommenden Friedenskongress eine gleichberechtigte Beteiligung in den Verhandlungen; ausserdem garantiert England, dass es auf keiner Hinsicht des Sowjet Russland anbeteten wird und sich an keinen Akt anschliessen wird, der gegen Sowjet Russland gerichtet wäre, wenn dieses sich bemüht wäre, England gegenüber irgend mehr Neigung zu zeigen.
12. Der Sieg Englands würde es ausserdem für Litauen eine neue Gefahr seitens der Polen aufbüden, denn England hat sich verpflichtet, zur Wiederherstellung Polens aus dem Untergang Hilfe zu leisten, damit also auch in den früher gewesenen Grenzen, und somit wieder das litauische Wilnagebiet von Litauen abzureissen.

13. Das einzige Land, das das Interesse hat und reell Litauen sich aus dem sowjetischen Kommunismus befreien und seinen Staat wiederherzustellen verhelfen könnte, ist Deutschland, welches bestrebt ist, das Europa auf neuen Grundlagen neu zu ordnen.

14. Die Freiheit wird nicht umsonst geschenkt. Völker kämpfen für sie ohne jede Opfer zu scheuen. Das litauische Volk muss sich bei der Bestrebung seiner Freiheit und eigenen Staat, welcher eine reiche an Ereignissen und heldenhaften Taten und damit eine glorreiche Vergangenheit hat, die auch der jetzigen Generation eine unerachtpbare Quelle an moralischen Kraft darstellt, zurückzugewinnen, auch also dem Kampfe aufs Leben und Tod zu bereiten.

15. Die Neutralität und ihre Begleiterscheinung - die Passivität - haben Litauen zum Einbüßen seiner Unabhängigkeit gebracht. Die Aktivität, die effektive Ausnutzung des eventuellen deutsch-russischen Konflikts sich auf der Seite Deutschlands stellend und durch Kampf mit der Waffe in der Hand wird Litauen zur Wiederherstellung seiner Freiheit und Unabhängigkeit führen.

Anlage II.

VERZEICHNIS DER AUFRUFE.

1. An die litauische Aktivisten,
2. An litauischen Soldaten der roten russischen Armee,
3. An die Reserveoffiziere, Unteroffiziere, Reservisten und Mitglieder des litauischen Schützenverbandes,
4. An die Mitglieder der litauischen Freiwilligen-Kämpfer für die Unabhängigkeit Litauens,
5. An die litauischen Bauern,
6. An die litauischen Arbeiter,
7. An die litauischen Intellektuellen und Kulturarbeitern,
8. An die litauischen Industriellen, Unternehmern und Kaufleute,
9. An die litauische Studentenschaft und Schüler,
10. An die litauische Dorfjugend und Jungbauern,
11. An die litauischen Beamten und Angestellten,
12. An die litauische Geistlichkeit und die katholischen Organisationen,
13. An die litauischen Frauen,
14. An die Mitgliedern der litauischen Kommunistischen Partei,
15. An die Soldaten der roten russischen Armee in Litauen,
16. Reus die Juden aus Litauen,
17. An die Auslandslitauer.

Erläuterungen

zum Schreiben an Seine Exzellenz Herrn Reichsaussenminister
betreff. die etwaige Errichtung einer litauischen Regierung.

Es ist gedacht, das Schreiben in einem noch zu vereinbarenden Augenblick zu übergeben.

Die Übergabe des Schreibens würd den formalen Anfang der Wiederherstellung der Souveränität des litauischen Staates sein.

Die Befreiung des litauischen Staates von sowjet-russischen Bolschewismus würd dagegen folgende Etappen umfassen:

1. Die weiterführung der geheimen Vorbereitungsarbeit in Litauen mit dem Ziele, gegen die russische Okkupation die Waffen zu ergreifen.
2. Die vertrauliche diplomatische Vorbereitung in Berlin.
3. Die Ausrufung der neugebildeten litauischen Regierung als Folge eines Aufstandes in Lende.
4. Die Übernahme der Verwaltung des Landes durch die neugebildete Regierung
5. Die Bekanntgabe des Regierungsprogramms.
6. Die Neuordnung des Staates.

Dieser Methode der Wiederherstellung der staatlichen Selbständigkeit Litauens liegen folgende Erwägungen zugrunde:

1. Jedes Volk, das bestrebt ist, seine Freiheit wiederzugewinnen, soll auch bereit sein, die notwendigen Opfer dazu zu bringen; so muss auch das litauische Volk dies tun.
2. Es ist wichtig, durch die aktive Beteiligung des litauischen Volkes am Kampfe gegen die russische rote Armee in der Welt den Eindruck zu erwecken, dass die Wiederherstellung Litauens nicht eine deutsche Intrige ist, sondern ein natürliches, vom litauischen Volke selbst erstrebtes Ziel unter Ausnutzung eines eventuellen deutschen Vormarsches gegen die russische rote Armee.
3. Vom völkerrechtlichen Standpunkt aus ist die jetzige Lage in Litauen lediglich eine vorübergehende Okkupation durch Sowjet Rußland. Kein Staat der Welt hat den Gesaltakt Sowjetrußlands gegen Litauen gebilligt.
4. Bei dem Wiederaufbau Litauens handelt es sich nicht um die Errichtung eines gänzlich neuen Staates, sondern um die Wiederherstellung der Souveränität eines Staates, der noch vor kurzem bestand, völlig unabhängig war und von allen anderen Staaten der Welt als gleichberechtigtes Mitglied der Völkergemeinschaft anerkannt war.
5. Auch ausenpolitisch ist es wichtig, die Kontinuität des litauischen Staates möglichst deutlich zu unterstreichen, um den Feinden von vornherein jeden Grund zur Verdächtigung Deutschlands, als ob es seinerseits Litauen habe annektieren wollen, zu nehmen. Durch das Festhalten an Grundsatz der Kontinuität würd die Feinde Deutschlands vor ein Dilemma gestellt, entweder sich mit der Tatsache der Wiederherstellung Litauens mit Hilfe Deutschlands abzufinden und damit dies als Verdienst Deutschlands anzuerkennen, oder durch dessen Bestreiten sich als Gegner der Unabhängigkeit Litauens und der Befreiung der vom sowjet-russischen Bolschewismus unterdrückten baltischen Völker zu entlarven.
6. Diese Kontinuität würd dadurch zu erreichen, dass die neue litauische Regierung nicht von der deutschen Reichsregierung, sondern in Anwendung des Legalitätsprinzips gemäß der litauischen Staatsverfassung gebildet würd; dies ist im Falle Litauens möglich, da der litauische Staatspräsident sich vom Machtbereich des russischen Okkupanten entzogen hat.
7. Die Anwendung dieses Legalitätsprinzips würd noch in folgender Hinsicht von Wichtigkeit: erstens würd sich die nochmalige de jure Anerkennung Litauens durch die anderen Staaten eröffnen; zweitens würd damit die Möglichkeit gegeben sein, die litauische diplomatische Vertretung automatisch wiederherzustellen bzw. sie in ihrer Funktion weiter zu belassen.
8. Innenpolitisch würd die Anwendung des Legalitätsprinzips zur Konsolidierung der Lage im Innern des Landes erheblich beitragen, was für die Neu-

gestaltung des Staates in Ruhe und Ordnung und für die Inangensetzung der Produktion des Landes von Bedeutung ist.

Anlass: Entwurf eines Schreibens an S.E. Herrn Reichsaussenminister

Herr Reichsaussenminister,

Hierdurch habe ich die Ehre, Eurer Exzellenz folgendes ergebnis zu unterbreiten:

Bekanntlich hat die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken am 14. Juni 1940 an Litauen unter nichtigen und unbegründeten Vorwänden ein Ultimatum gerichtet, mit dem u.a. von Litauen verlangt wurde, den Einmarsch einer unbegrenzten Zahl sowjetrussischer Streitkräfte zu dulden und eine der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken genehme Regierung zu bilden. Am Tage darauf wurde Litauen durch starke sowjetrussische Streitkräfte besetzt.

Dies geschah russischerseits unter dem Bruch aller zwischen Litauen und der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken unterzeichneten Verträge und unter der größten Verletzung der allgemein anerkannten Grundsätze der Völkerrechte.

Da die verfassungsmässige Verwaltung des Landes durch die fremde Okkupation unmöglich gemacht wurde, sah sich der Staatspräsident der litauischen Republik genötigt, am 15. Juni 1940 das Land im Zeichen des Protestes gegen den Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken zu verlassen.

Durch die Schallwölle zum sog. Volkeseisens vom 14.-15. Juli 1940 versuchte die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken der vollzogenen Tatsache nachträglich eine Rechtfertigung zu verschaffen, indem sie am 21. Juli 1940 vom sog. Volkeseisens den Beschluss erpresste, in Litauen die Sowjetordnung einzuführen und den litauischen Staat selbst in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken einzugliedern.

Dies war eine brutale Pflöschung des litauischen Volkswillens. Das litauische Volk war in Wirklichkeit aber nicht gewillt, seine unter grossen Opfern erkämpfte staatliche Unabhängigkeit der über das Land hereingebrochenen Fremdherrschaft zu opfern.

Daher haben alle im Auslande beglaubigten Gesandten und bevollmächtigten Minister Litauens und alle Organisationen der Auslandslitauer, die das freie Wort im Namen Litauens noch sagen konnten, sofort gegen die Vergewaltigung des litauischen Volkes schriftlichen Protest eingeleitet und die in Frage kommende Regierungen gebeten, die Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken nicht anzuerkennen.

Bis jetzt hat nicht ein einziger Staat der Welt mit dem Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken gebilligt. Die Souveränität des litauischen Staates wird also von keinem Staat bestritten. Diese Tatsache bildet nicht nur eine objektive Grundlage für die in immer stärkerer Masse vorhandenen Freiheitsbestrebungen des litauischen Volkes, sondern beweist auch, dass die Herrschaft der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken in Litauen lediglich eine vorübergehende tatsächliche Okkupation ist.

Mit grossem Interesse und tiefer Genugtuung hat das litauische Volk die wiederholten Erklärungen der Mitglieder der deutschen Reichsregierung vernommen, durch die allen Völkern in neuen, von Grossdeutschland geführten Europa die Möglichkeit verheissen wird, ihr staatliches und völkisches Eigenleben selbst zu gestalten. Das litauische Volk glaubt daher, berechtigten Grund zur Hoffnung zu haben, seine nationale Freiheit wiedergewinnen und seine staatliche Unabhängigkeit und die Souveränität Litauens wiederherstellen zu können. Das litauische Volk glaubt ferner, die völlige Anerkennung und die Unterstützung seiner Freiheitsbestrebungen, durch die aufstrebenden Kräfte Europas, insbesondere durch die deutsche Reichsregierung erwarten zu können, die umso mehr als die zeitweilige Vernichtung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens eine Folge der durch diesen Krieg in Osteuropa verursachten politischen Lage ist.

In Anbetracht dessen erlaube ich mir, Ihnen, Herr Reichsminister,

ergeben mitteilen, dass eine neue litauische Regierung gebildet wurde, die folgende Zusammensetzung hat:

- 1. Ministerpräsident
- 2. Minister für die auswärtigen Angelegenheiten
- 3. Minister für die Landesverteidigung
- 4. Minister für die inneren Angelegenheiten
- 5. Minister für die Landwirtschaft
- 6. Minister für die Volksbildung
- 7. Minister für Handel, Industrie und Finanzen
- 8. Minister für das Verkehrswesen
- 9. Justizminister
- 10. Minister für die Arbeit und soziale Fragen
- 11. Minister für die nationale Kultur und Propaganda

Die Hauptaufgaben dieser Regierung sind: die Befreiung des litauischen Volkes vom russischen Bolschewismus, die Wiederherstellung der Souveränität Litauens bis an die Ostgrenze die durch den Friedensvertrag vom 18. Juli 1920 zwischen Litauen und Sowjetrussland festgesetzt worden war, der Neuaufbau Litauens im Rahmen des neuen Europas und die Inangriffnahme der Produktion des Landes."

Die neugebildete Regierung stützt sich auf die litauische Aktivisten-Bewegung, die die aktivsten und schöpferischsten Kräfte des litauischen Volkes in sich vereinigt und entschlossen ist, für die Wiederherstellung Litauens keine Opfer zu scheuen.

Im Auftrage dieser Regierung bitte ich die Reichsregierung, Litauen im Kampf gegen die Sowjetrussische Okkupation und in seinen Bestrebungen, den souveränen unabhängigen litauischen Staat wiederherzustellen, die nötige Hilfe gewähren zu wollen.

Ich benutze diese Gelegenheit, um Eurer Exzellenz den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung zu netzieten.

Berlin, den

K. Škirpa
A.O. Gesandte und bev. Minister
Litauens

I LIETUVIŲ TAUTA

Sukilkime į kovą už laisvą!

Šią lemtingą valandą, kada skelbiama žūtutinė kova už lietuvių tautos laisvą, kreipiamės į Jus, visi Lietuvos vyrai ir moterys!

Sovietų Rusija, sulaužiusi visas jos pasirašytasias su Lietuva sutartis ir duotus iškilmingus pažadėjimus, pareiškė neteisėtai smurtu okupavo mūsų kraštą ir, klaidodama tikrąją lietuvių tautos valią, įjungė Lietuvą į Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungą, kartu prinesdama mūsų kraštui svetimą sovietiški komunistinę santvarką.

Prieš šį smurtą Lietuva per savo Atstovus užsieniuose pareiškė kuo griežčiau protestą. Tuo būdu buvo pasakyta visam pasauliui, jog Lietuva nenutinka pasidavti, nesutinka būti įjungta į Sovietų Sąjungą, nesutinka su sovietiška santvarka, nesutinka būti įjungta į Sovietų Rusiją, nesutinka savo nepriklausomybės ir niekuomet jos neatšauks.

Nors bolševistinė savvalė dar neilgai sėdėjoje mūsų krašte, tačiau suspėjo sugriauti visą mūsų ūkį, suardyti viešąją gyvenimą, nuslinti socialinę būklę, paniekinti religinius įsitikinimus, užnuodyti žmonių tarpusavyus santykius.

Sovietiškas okupantas, remdamasis plikais raudonosios armijos durtuvais, naikina visą gyvąją lietuvių tautą, siekdamas išgrauti josios atities pagrindus, palaužti mūsų kūrybines pastengas ir išnaikinti brangiausias žmogiškąsias vertybes. Po komunizmo idėjų skraiste jis tęsia tapaiš imperialistinę politiką, kokią vykdė rusi Lietuvoje carų laikais.

Patekus į barbarišką rusiškai komunistinę vergiją, visame krašte liejasi kaninių kraujas ir motinų ašaros, o visa tauta, supenčiota ir išnaikinta, kenčianti ir bėdaujanti, šaukiasi dieviškojo ir žmogiškojo teisingumo.

Tačiau lietuvių tautos genijus, jau praityje rusų carizmo daugiau kaip šimtmetį kalintas, bet vis dėlto nenugalėtas, savo dvasia išliko laivas ir bolševistiniama kalėjime. Tautos nepalaužiamą valią severanikiškai gyventi ir neužgniaužiamą laisvės troškimą sutrupins ir bolševistinės nevalios penčius.

Laisvos ir nepriklausomos Lietuvos idealas jau žiloje mūsų praityje buvo kelrodis didesiam Lietuvos kunigaikštisiam. Jis glūdė sielos galiūnas. Jis pašaukė ir tykstančius didvyrių savonorių kovai už Lietuvos išlaisvinimą 1918-20 metais. Jis taikė ir dabar lietuvių tautai neišsiamamos energijos naujam didvyriškam pasiryžimui.

Vykdydami mūsų protėvių laisvės testamentą, geriausiuju tautos sūny kreuji mums perduota, mes kentriai iš visų jėgų ruošėmės ir dirbome, kad, leniamai valanda atėjus, atelktomis jėgomis, vieningu pasiryžimu ir su nepalaužiamu tikėjimu į lietuvių tautos istorinę paskirtį iš nauje sukiltume dėl savo laisvės, dėl savo dvasinės ir medžiaginės garovės, dėl lietuvių garbės ir Lietuvos didybės!

Ši valanda dabar atėjo. Prieš sovietišką barbarizmą kyla Vakarų Europos civilizuotasis pasaulis. Galingas ir atšrus Didžiosios Vokietijos kardas jau triuškins sovietiškojo komunizmo ramstį - rusų raudonąją armiją. Jau kūriasi nauja Europa, kurioje ir mūsų tautai užtikrinta priderama vieta, kaip laivai ir nepriklausomai valstybei.

Naujoji Lietuvos Vyriausybė, remdamosi Lietuvos Aktyvistų Sąjudžiu, kaip vieninteliu lietuvių tautos politinės valios reiškėju ir vyndytoju, jungiančiu visus jos veikiausius ir ryžtingiausius sūnus, kreipiasi į Jus, visi Lietuvos vyrai ir moterys:

**S u k i l k i t e v i s o m i s j ė g o m i s
už Laisvą ir Nepriklausomą**

L i e t u v o s A t s t a t y m a i!

Skelbdama šį istorinį sprendimą, kuriuo atstatomas Lietuvos valstybės suverenumas, naujoji Lietuvos Vyriausybė tvirtai tiki, kad šioje kovoje ji susileiks tiksvieno lietuvių ko veikiausios paramos, pasiaukojimo Tėvynės reikalui ir drausmingumo.

Naujoji Lietuvos Vyriausybė lygiai neabejoja šioje kovoje susileusianti kitų valstybių supratimo ir moralinės paramos. Tačiau ypač svarbatai, kad esame tikri dėl mūsų galingojo kaimyno Didžiosios Vokietijos pa-

galbos. Kovoje prieš bendrą priešą prelietas kraujas bus geriausias laidas nuoširdžiam tarpusevičiui ir darniam sugyvenimui.
 Pagalieu neabejotina, kad visas pasaulis švelgia neramus į Sov. Rusijos pavergtąsias tautas ir sveikina jų pasiryžimą sutraukti bolševistinius pančius.

Tad sukilkime ir mes, lietuviai!

Sukilkime aukštaičiai, žemaičiai, suvalkiečiai ir dzūkai!

Sukilkime visos amžinosios lietuvių tautos gentys!

Sukilkime tas, kad mūsų Tėvynėje galutiniai išnyktų svetimųjų smurtas, persekiojimas, skurdas, neteisėbės ir prispauda!

Sukilkime tas, kad iškovotume ateities laisvą, teisingumą, gerą tvarką, dvesinę ir sodžiągincą gerovę!

Lietuvos vyrai ir moterys!

Visi stokime į sukilėlių eiles!

Griebkimės už ginklo pašelinti sovietų valdžiai!

Užinkime istaigas, įmonas ir susisiekimo mazgus!

Išvadukime iš kelėjimų suimtuosius brolius!

Apvalykime mūsų Tėvynę nuo išgusų ir žydų, drauge su okupantu smaugusių mūsų kraštą!

Iškimės skubių priemonių apsaugoti mūsų krašto turtui, kad priešus jo nesunaikintų ar neišvežtų!

Naikinkime kaip kas įmanymas raudonuosius okupantus!

Kol paskutinis rusų armijos karys bus išvėtas iš mūsų Tėvynės, tol kiekvieno lietuvičio pareiga veikti taip, kad bendras tautos pasiryžimas kuo greičiausiai būtų įvykdytas.

P e r g a l ē y r a t i k r a !

Mūsų drąsa ir ryžtingumas paliūdyta visam pasauliui, kad esame verti savo laisvės ir nepriklausomybės!

Mūsų kraujo aukomis bus atstatyta lietuvių tautos istorinė garbė!

Nauju Vyties žuoliu atgims lietuvių tautos laisvė ir didybė!

Tegyvuoja Nauja, Laiva ir Nepriklausoma Lietuva!

Vilnius, 1941 m.mėn.....d.

Lietuvos Ministrų Taryba

Ministras Pirmininkas
 ir Užsienių Reikalų Ministras

Ministro Pirmininko Pavaduotojas
 ir Finansų Ministras

Žemės Ūkio Ministras

Krašto Apsaugos Ministras

Darbo ir Socialinių Reikalų
 Ministras

Teisingumo Ministras

Tautos Kultūros Ministras

Vidaus Reikalų Ministras

Susisiekimo Ministras

Švietimo Ministras

I LIETUVIŲ AKTYVISTUS

Bendros idėjos ir kovos Draugai I

Išmušė valanda, kada kiekvienas iš mūsų esame pasiryžę paaukoti savo laisvės kovoje, kuri turės nuvesti naujai prasmingai ateičiai lietuvių tautos likimą.

Ši būtina kova, kurią dabar pradėjome, lietuvių tautai ir mums turi milžinišką uždavinį. Jis yra dvejopas:

1. Atkovoti Lietuvai laisvę ir valstybinę Nepriklausomybę.
2. Su pasaulintiniu ir nenacionalizmu darbu sukurti Lietuvai tautai ir Lietuvos valstybei naujo pasaulio dvasinio ir medžiaginio gyvenimo pagrindus.

Uždavinys - begalo didelis ir sunkus. Tikslai - platus ir prasmingi. Laisvės idealai ir naujos gražesnės ateities siekiai - kilnūs ir šventi kiekvieno lietuvių širdžiai. Ne mažesni tad turi būti ir mūsų pasiryžimai. Ne silpnesnė mūsų valia sulaužyti visos pekėlės kliūtis. Ne trapesnis mūsų rytingumas pradėti kovą užbaigti visiškai pergalę - tiek dabar šiai, tiek amžinajai lietuvių tautos gyvybės ir naujo klestėjimo ateičiai.

Keip Lietuvos Aktyvistų Sąjūdžio vadas, likimo pašauktas stoti išsilaikisviniame kovos ir naujosios Lietuvos kūrybos priešakyje, aš kreipiuos į Jūs, lietuviai aktyvistai, šiais visais kovotojams tinkamais ir suprantamais įsakymo žodžiais:

Atlikite pirmą savo pareigą Tėvynei, nesicilėdėdami jokios sukos ir jokio darbo! Su nepalaužiamu atkaklumu ir kovotojišku įvyrtimu užbaikite šiandien pradėtą Jūsų Lietuvos Laisvės kovą!

Ši pareiga, kurios pirmiausia ir priešakiniais vykdytojais mus tenka būti, yra glausi iš visais gerai žinomų praeities, kuri bolševikiškai atėjęs susidarė mūsų Tėvyneje Lietuvoje. Barbariškos okupantas, su niekintią išdėvę ir svetimsaikių arklių padėdamas, nužudęs Lietuvos valstybinę nepriklausomybę, buvo užsimojęs galutinai sunaikinti dvasinius ir medžiaginius lietuvių tautos gyvenimo pagrindus, taigi ir pačią lietuvių tautą.

Šiandien, kada pradėjome kruviną laisvės kovą, nėra laiko daug kalbėti apie priežastis ir kaltininkus, atidavusius mūsų kraštą šio baisaus negėdo slautėjimui.

Turim tačiau trumpai priminti, kad buvusieji nepriklausomos Lietuvos politikos vadovai dabartinio Europos karo išvakarėse apgalvotini nespramėtę Rytų Europos erdvęje leukiųjų šio karo padarinių, kurie groitai ir neišvengiamai turėjo stailiepti ir mūsų valstybinei būčiai. "elias lentingais momentais, kada turėjo būti apsispresta veikliai kovoti už gyvybiškai svarbius ir mušinus lietuvių tautos siekimus, mūsų politikos vadovai nesurešo tam nei drąsos, nei rytingumo ir nepateisintam būdu leidosi nežemi įvykių srovės, arba vadinamosios "visiškai neutralumo politikos", kurią užbaigė besilyginis pasidavimus rusiškai žydiško bolševizmo okupacijai.

Ne mažiau silpninančiai Lietuvos valstybinei bei tautinai atsparumą veikė ir nuolatini visuomenės susiskaldymai į partijas. Per visus 22 nepriklausomo Lietuvos gyvenimo metus mūsų politiškai galvojančios visuomenės vadovai pareisliavo vieningos tautinės bendruomenės idėją, skaldė tautines pajėgas, o tuo būdu silpnino bendrąją tautos pajėgumą, aistriai kovodami ne tiek dėl amžinių Lietuvos valstybės politinių siekimų, kiek dėl šiuo amžiojų ar grupinių interesų skirtingumo.

Nė vienas režimas nesugebėjo išreikšti tautinės bendruomenės valios. Nė vienas režimas neišstengė stovėdami visos lietuvių tautos bendriesnių ir gyvybiniams interesams. Nė vienas režimas nepajėgė suburti visų gyvytinių tautinių pajėgų kūrybai ir darbui už nepartintą lietuvių tautos kultūrinę ir socialinę pažangą. Paslutinis ligoniškai išsiliejęs režimas, slopinamas aktyvesnių amžnybių reikiimai ir paskaldę tarpuseiviniame partijų mūlytymo, tiek nuolatinė bendrąji tautos sevisaugos instinkta, jog pavojus valandą tauta pasirodė žvėsiškai nuginkluota ir neparuota kovai dėl savo laisvės ir nepriklausomybės.

Neįgaliam vėdinam vėdinamosios vidaus gyvenimo, vienaodai klydamos pagrindiniais Lietuvos užsienių politikos klausimais, drauge su Nepri-

sąmybės praradimą išsibraukė iš gyvųjų terpo ir vienos buvusios politi-
nės partijos.

Bet ištikusi tautą skaudė tragedija dar jautriau pažadino Milti i
naują kovą vienas gyvasis ir aktingusias lietuviškas sąjogas, kuriu
na viena ligi tol slopino ir penšiojo partiniai veržtai, oip galvališ-
kai ir savaimingai gimė L i e t u v i ų A k t y v i s t ų S ų j u d i s
Jis gimė iš būtinybės atkovoti Lietuvai Nepriklausomybę. Jis nepavargė-
tančioje kovoje tas ir kitų savo didelių uždavinių vykdytas. Jis yra pa-
siryšęs atlikti šio istorinio laikotarpio jam skirtą uždavinį - būti lie-
tuvų tautos valios įsūdiniu, raiškiniu ir vykdytoju.

Lietuviai Aktyvistai!

Šiandien Jūs sudarote tukstenšius karių, vienos valios ir vieno
idealo pašauktų kovoti ir laimėti. Drauge su savimi Jūs turite visą lie-
tuvų tautą. Kaip šią valandą, taip ir visuomet Jūsų pasiryšimas ir
žodžius talydi vaikius šygal ir darbai. "ekdami pašauktojiame pavyzdžiu,
aš tikinasi, Jūsų atlaše netrukus bus ir Milti šimtai tukstenšių geriau-
sių lietuvių.

Štai visų lietuvių pagrindiniai siekiami:

1. Sumažinti bolševikų okupaciją ir atstatyti nepriklausomą Lietu-
vos valstybę,
2. Susivienyti lietuvių tautą ir apvalyti lietuvišką žemę nuo išganių
ir švėdų.
3. Vykdyti lietuvių tautos bendruosius politinius, ūkinius, socia-
linius, kultūrinius ir dvasinius uždavinius, atkuriant Lietuvą-
tokią, kad ji būtų miela ir brengi visiems be išimties jos sūnums
4. Leiduoti visiems laikams Lietuvos valstybės buiti.

Tad kelkite Laisvės ir "naujosios Lietuvos pašangos vėliavą!

Ginkite kardu, smegenimis ir raumenimis! Kas aktingai reikišis savo
darbu, tas teisingai užims priešakines pozicijas naujosios Lietuvos at-
statymo kūryboje.

Mus laukia milžiniški darbai. Kraštas okupanto nuteriotas. Europoje
tebeina karas. Didelio jėgų įtempimo mėginimų ir skaudžių išbandymų lai-
kas stovi prieš akis. Aš neabejoju, kad kiekvienas iš Jūsų busite verti
kovotojo aktyvisto vardo ir todėl drauge su Jumis tikiu pergalės tikru-
mą.

Pasiryšimas ir ištikišimas Lietuvą prašūdė, aktingumas ir ryžtumas ją
išgelbės.

K o v o k ! !

Kazys Š k i r p a
Lietuvių Aktyvistų Fronto
V a d a s

I LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJUS

Kariai, Šauliai, Sevanoriai !

Kai pernai raudonoji armija brovėsi į Lietuvą, Jūs, mano mielieji kovos draugai, šagėte nekantrumu, būdami pasiryžę tem Maskvos buidelių smurtui griežtai pasipriešinti, kaip dera kariams, prisiekusiems ginti kraują.

Tą Jūsų šventą pasiryžimą tad sukliudė mūsų buvusios vyriausybės politika ir iš viso naryžtumams.

Kas įvyko po to - visi gerai žinote ir patys skaudžiausiai patyrėte su visa nelaimės užklupta tauta:

- Netekome Laisvės ir valstybinės Nepriklausomybės, mūsų tautos geriausiųjų sūnų kraujumi ir pasiaukojimu atkovotos.

- Mūsų kraštui buvo primesta visiškai svaitina sovietiška komunistinė santvarka, kuri besatant suardė visą mūsų ūki ir jo gamybą; turėjusius turto pavertė elgetomis, netekusiais darbo ir duonos, o darbininkus - gerai apmokamų komisarų varais.

- Valdžios aparatas apstatytes nemokšomis, tautos išdevikais, žydais ir nuožmiais rusais.

- Be atoslugio vykdomas žiauriausias teroras: tūkstančiai mūsų brolių ir sesių kišami į kalėjimus, išvežami į Rusijos stepas, žvėriškai kankinami ir stabiai žudomi vien už tai, kad jie nepatinka okupantui, kad jie nėra komunistai, kad nemusilenkia Maskvos buideliams ir jų tarnams, kad drista tarti teisybės žodį, kad neišsitaide tikėti į Dievą, kad yra patriotai, kad netaisako lietuviybės ir neišduoda vo brolių raudoniesiems žūdiams.

Žodžiu, Lietuva ~~paik~~ paplūdo geriausiųjų savo sūnų kraujumi, kankinimų ir motinų ašaromis.

Visi šaukiasi pagalbos.

Įovos Draugai!

Šiam mūsų brolių ir motinų šauksmui mes negalime būtų spkurta.

Mūsų lietuviškasis kraujas liapia mums tuojau griežtis ginklo ir išvaduoti mūsų nelaiminą patekusią tautą iš bolševietinės vergijos.

Kaip pirmasis Lietuvos kariuomenės kūrėjas-sevanoris jaušiu moralinės teisės ir pareigos Jums priminti kraujo testamentą, kurį mums paliko pirmosios kovų už Lietuvos Nepriklausomybę aukos.

Atstatyti prarastąją Nepriklausomybę dabar šmėsi Lietuvos Aktyvistų Sąjūdis, kuris jungia visas mūsų tautos veiklesniąsias jėgas ir yra užsiėmęs Lietuvos valstybę atkurti naujais, sveikesniais pagrindais bei vesti ją į laimingą ateitį naujai basikuriantioje Europoje.

Kaip to sąjūdiio vadas šaukiuosi į Jūs, mielieji kovos Draugai, patriotai, karžygiškumą ir veiklumą.

Kaip naujosios Vyriausybės Galva primenu Jums Jūsų duotą Tėvynai prisaiką ir įsakau tuojau ją pildyti.

Laimėjimas yra užtikrintas!

Didžiosios Vokietijos militarinė galybė, stojusti į kovą už Rytų Europos žmonių išvadavimą iš sovietiškojo barbarizmo, jau triuškina tos žmonijos nelaimės ir pabaisos vyriausią ramstį - rusų raudonąją armiją.

Mūsų uždavinys toje kovoje nelikti žiūrovais, bet joje aktyviai dalyvauti ir rusų raudonosios bandoms mūsų žmėje smogti mirtiną smūgį.

Tad -

Tvirtais žingsniais,
Drausiai piramyn -
TUK Naują Laisvą Lietuvą!

K. Š k i r p a

Ats.gen.štabo pulkininkas
1-sis Lietuvos kariuomenės
kūrėjas-sevanoris

ŽODIS JAUNAJAI LIETUVAI

Lietuviškasis Jaunimas!

Šią lemtingą valandą, kada lietuvių tauta vieningu valios sprendimu pradeda kovą už savo amžinąją laisvės teisą ir prarastosios valstybinės nepriklausomybės atstatymą, naujieji laisvės varpų garsai prie ginklo skubiai ir pirmoje eilėje šaukia Tavo, Lietuviškasis Jaunime! Nesuaplešk patalikuosį gėdą, nesuteršk tautos išdavimu, visa savo siela ir krauju atsidavęs Tautos laisvės, garbės ir gerovės idealams, kuriuos Tavyje idiogė jau mūsų motulės lopsnė daina, o vėliau ugdytą lietuviškoji mokykla ir tautos diaviryų nemirtingieji žygiai. Tu visą laiką įtempęs jėgas ir susitverdęs savo nekentrumą, ruošiesi laisvės kovai, laukiamas Vyties ženkle - SUKILT! KOVOT ir LAIMET!

Tas ženklas jau duotas!

Lietuvių Aktyvistų Frontas, likimo pašauktas vadovauti lietuvių tautos išlaisvinimo kovai ir naujosios Lietuvos atstatymo kurybai, šiandien praneša visai tautai, jog jau išaušo valanda, kad kiekvienas lietuvis turi stoti su ginklu į kovą už naująją Tautos prisikėlimą.

Būdamas lietuvių tautos valios vienintelis ugdytojas ir vykdytojas, Lietuvių Aktyvistų Frontas šiandien skelbia pasauliui, jog lietuvių tauta nūnai atstato savo praeitąją istorinę garbę ir Naujosios Europos tautų laisvą vėl grįžta, kaip lygiateisis narys.

Lietuviškasis Jaunimas!

Mūsų apsisprendimas yra lemtingas. Mūsų išperekiojimas prieš save ir pasaulį yra didelis. Lemtingi ir dideli turi būti ir mūsų žygiai! Iš Tavo širdies laukiama, kada, kaip ir visuomet, taip ir šiandien, Tu veikliausiai ir ko kraščiausiai įvykdytumei pirmąjį ir aukščiausiąją savo pareigą Tėvynei-stotumei kovon už Laisvę ir Nepriklausomybę!

O laisvės rytmeščiui išaušus, kada mūsų Tėvyneje Lietuvoje vėl bus grąžinta tvarka ir ramybė, Tu, Lietuviškasis Jaunime, esi pašauktas ruoštis vykdyti šiuos uždavinius:

Pirma, atstatyti Lietuvą tokią, kad tiek dvasinis, tiek materialinis jos gyvenimas būtų mielas ir brangus kiekvienam lietuviui, o visos tautos socialinė ir kultūrinė pažanga būtų mūsų garbė ir pasididžiavimas.

Antra, leiduoti lietuvių tautos laisvą ir valstybinę nepriklausomybę visiems laikams.

Naujosios aktyvistinės Lietuvos statyba semsis sau energijos ir jėgų iš neišsenkamo lietuviškosios jaunovės šaltinio, Lietuvių Aktyvistų Sąjūdyje sutakto ir vieningai vadovaujamo.

Tad į kovą ir darbą!

Kaip mūsų protėviai griaudėjo priešė pilies, taip šiandien sukiliame mes prieš bolševikinį kalėjiną, vykime okupantą lauk iš mūsų žemės ir kurkime Naują Laisvą Lietuvą: senieji - patyrimai, suaugusieji - jėga, o jaunieji drąsa ir noras.

Tekyla aukštyn laisva mūsų tautinė vėliava!

Tepuošis vėl šimtai Gedimino pilies bokštų Vilniuje liudijama visam pasauliui Lietuvos garbė!

Lietuvių Aktyvistų Sąjūdis
JAUNOVĖS FRONTO V A D O V Y B Ė .

ŽODIS KULTŪROS KURĖJAMS

171

Lietuviai Kultūrininkai I

Šiuo pažymėtiniu momentu, kada mūsų tauta ruošiasi naujam savo istorijos lapui, kreipiamės į Jus, proto ir sielos darbininkai, sekančiomis mintimis:

Jums patiems geriau kaip kam kitam suprantama gili savos tautinės kultūros prasmė tautos ir valstybės gyvenime.

Jums yra aiškiau, kaip kam kitam, kad savos kultūros ugdymo sukliudymas yra lygus mirtinam smūgiui pačiai tautai.

Jūs įsitikinote, kad netekus valstybinės nepriklausomybės, netekome drauge ir laisvės kurti bei ugdyti savo tautinę lietuvišką kultūrą.

Raudonasis rusų okupantas, pats save išbraukęs iš civilizuočiųjų valstybių tarpo, skuba ir mus paversti materialiniais ir dvasiniais skurdžiais, kokiais bolševizmas paverė pačią rusų tautą ir kitas skaitlingas Sovietų Rusijos pavergtas tautas.

Remdamasis plikiis durtuvais ir pats nieko pozityvaus nepajėgdamas sukurti, sovietiškas bolševizmas, žydu ir mūsų tautos išsigimėlių patarnaujamas, tik griaua mūsų Tėvynėje viską, ką savo darbu, siela ir protu mūsų tauta per šimtmečius ir ypač pastaruoju nepriklausomo valstybinio gyvenimo laikotarpiu sukūrė.

Tačiau klatingausi pasikėsinimą ir grioviniškiausį smūgį žydiškai sovietiškas slibinas nukreipė į tai, kuo kiekviena tauta yra gyva - į mūsų tautinę dvasią ir jos ugdytojus. Jis verčia juos nusilenkti bolševistinei valiai, pasidaryti jos vergais, tiecti tautai vietoje kultūros kurinių bolševistinius nuodus...

Su širdgėla tenka pripažinti, kad mūsų kultūros darbininkų tarpe atsirado asmenų, kurie savo bevališką elgseną pardavė savo talentus ir sielą okupantui. Daug lietuviškos dvasios ir mūsų tautinės kultūros vertybių jau sutrypė raudonarmiečių batas.

Išrievertauta mūsų tautinė spauda ir paversta komunizmo propagandos įrankiu. Lietuviškoji literatūra užteršta sovietiškoju šlamštu. Gujamas lietuviškasis menas ir brukamas mums sovietišškai-slaviškasis. Išniekintas mūsų nepriklausomybės ženklas - baltasis vytis, mūsų tautinė vėliava, tautos himnas, tautos didvyrių paveikslai, mūsų katalikiškoji bažnyčia ir Lietuvos Nežinomojo Kareivio Kapas...

Okupantas keisinas išniekinti ir ligi šiolei didžiausiąją mūsų dvasios vertybių kūrėją - Nežinomąjį Tautos Dainių. Tačiau veltai jis jo ieško, nes jo nepagaus. Nežinomas Tautos Dainius yra visa Lietuva: visa jos istorinė praeitis ir visa gyvoji mūsų tauta. Iš ten byloja ir visada bylos jo neužgestamoji dvasia, kuri sutraukė caristinės vergijos rotežius, jos užslopinti nepajėgė nė dabartinis bolševistinis kalėjimas.

Šis Amžinasis Nežinomas Tautos Dainius šaukia sukilti gyvuosius lietuvių tautos vaikus dėl tautos laisvės, dėl dvasinės didybės, dėl Lietuvos garbės, dėl socialinės gerovės ir naujam laimingesniais gyvenimui.

Klausydamas šio Amžinojo mūsų Tautos Dainiaus balsu, vykdydamas žuvusiųjų už Lietuvos laisvą tautos didvyrių krauju perduotą mūsų kartai testamentą,

gindamas lietuvių tautos amžinąją teisę į atei, patikrindamas Lietuvai prideramą vietą besikiriančioje Naujoje Europoje,

Lietuvių Aktyvistų Sąjūdis, sujungęs visus veikliausius lietuvius po amžinojo lietuviškumo vėliava, šiandien vieningu tautos politinės valios sprendimu skelbia pergalės kovą:

- už naują lietuvių tautos išlaisvinimą !
- už naują valstybinę nepriklausomybę !
- už naują tautinę kultūrą !

Lietuviai rašytojai, žurnalistai, dailininkai, muzikai, artistai, mokslininkai, dvasininkai ir auklėtojai - šią lemtingą valandą, kada visa mūsų tauta įtempia savo jėgas kovai dėl naujo laisvo gyvenimo, Jūsų, kaip lietuviškosios dvasios galiūnų, pareiga į šią kovą stoti pirmiesiems.

kad nauju pasiaukojimu aktu nuplautume visiems laikams gėdos dėmą, kurią padarė mums tautos paklydėliai !

Stokite į kovą visomis priemonėmis:

172

- vykite ginklu priešą iš mūsų krašto !
- šluota šluokite lauk bolševistinius raštus iš skaityklų !
- nuplaukite lietuviškąjį meną ir muziką nuo sovietiškojo purvo !
- meskite šiuokšlynan raudonųjų budelių ikonas !
- gražinkite Vytį ir tautos didvyrių paveikslus į prideramas jiems garbingas vietas !
- draskykite raudonąją akarmalą ir kelkite visur aukštyn mūsų tautinę vėliavą !
- plunksna, viešų žodžių, varsvomis, gaida, pamokslais bažnyčiose ir maldai prie Šventojo Altoriaus išiebkite visose lietuvių sielose didvyriško pasiryžimo kovą žūt-būt laimėti !

Per šią kovą Lietuva visiems laikams nusigręžia nuo slavų Rytų ir pasuka į civilizuoatų Europos Vakarų pasaulį. Ji vėl tampa laisva ir nepriklausoma valstybė, lygiateisišis Naujosios Europos narys. Drauge atgauna savo tikrąją paskirtį, kurią jai pavedė istorinis likimas - būti Vakarų Europos idejų ir dvasinių vertybių nešėja, ugdytoja ir kūrėja Rytų erdvėje.

Naujoje Lietuvoje, Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio atstatytoje ir vadovaujamoje, vieton buvusio pas mus ištižimo ir tautinių idealų parceliavimo, o vėliau sovietiškojo kalėjimo ir teroro dvasios, bus iškeltes vieningos ir kūrybinės laisvės fakelas, kurie pirmaisiais nešėjais ateinančių kartų laimei ir visos tautos garbei esate pašaukti Jūs, lietuviškos kultūros kūrėjai !

Prieš internacionalinių idejų melą ir kultūr-bolševizmą, kuriais bolševistinės Rusija mėgino pridengti savo imperialistinius tikslus, Naujoji Lietuva iškelia kultūrinį tautos savistovumo idealą ir dvasinį tarpimą, kurie įprasmina tautos, kaip tautinės bendruomenės, būti ir pateisina jos amžinybės teisę.

Prieš rusiškojo bolševizmo atneštąjį socialinį skurdą ir kultūrinį pastangų paralizą, Naujoji Lietuva savo aukščiiausiuoju uždavininiu deklaruoja socialinį teisingumą ir gerovę, lietuvių tautos visokeriopų kūrybinių galių ugdymą, organizavimą ir rėmimą visomis valstybės priemonėmis.

Mažos tautos, prie kurių priklausome ir mes, tik tada pajėgia laimėti sau prideramą vietą ir ateiti didžiųjų tautų tarpe, kada savo dvasinėmis jėgomis jos prilygsta savo didiesiems kaimynams, kada sugeba išugdyti stiprią tautinę kultūrą.

Giliai išsamią tautinės kultūros prasmę ir reikšmę tautos gyvenime ir suprata vėją iš griuvusių stkuriamos Lietuvos kelią ir paskirti, Jūs, lietuviškosios kultūros kūrėjai, esate Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio rėmuose ir po jo bendra vadovybe šaukiami sudaryti

galinga lietuvių kultūrininkų frontą !

Naujoji Lietuva laiduos materialiai ir išstatimavystės keliu, kad kiekvienas jo stmus, prigimties apdovanotas pažymėtinais gabumais lietuviškos kultūros kūrimui, galėtų tinkamai išsivystyti ir kad nė vienas mūsų tautos talentas nešūtų.

Iš Jūsų gi, lietuvių kultūrininkai, prisikeliančioji Tėvynė reikalauja ir Jūs įpareigoja:

kiekvienas savo srityje ir savo vietoje parodykite nuožirdžiausių pastangų ir išsiskleiskite visu savo kūrybiniu pajėgumu naujai mūsų tautos kūrybinei pažangai, kokios iki šiol dar nėra mačiusi didvyrių žytais garsi, kilni savo dvasia, švari savo rase, sena savo kalba aiškiu gimine !

Tad į kovą ! Į pergalę ! Į kūrybą !
- už naujos Lietuvos atstatymą ir jos kultūrinį puošimą !

Lietuvos Aktyvistų Sąjūdžio
Kultūrininkų Fronto V a d o v y b ė .

ATSIŠAUKIMAS I LIETUVOS MAITINTOJUS

U k i n i n k a i !

Jūs visi gerai prisimenate, kaip pereitais metais Jums ramiai triušiant laukuose ir dirbant kasdieninį darbą, į mūsų kraštą įsibrovė rusai bolševikai.

Nors nei pati Lietuva Sovietų Rusijai, nei kas nors kitas Lietuvai nieku negrąšino, tačiau rusai tada skelbė, kad ateina mus gelbėti nuo karavojų, patikrinti taiką ir suteikti mums, mažai tautai, savo globą.

Stalinas savo garbės žodžiu ir iškilingiausiais parašais po sutartimis buvo užtikrinęs, kad Sov. Rusija nepažeis Lietuvos valstybinės nepriklausomybės ir niekadės nesikėsins laužyti mūsų krašto vidaus ir socialinės santvarkos.

Vėliau mes savo akimis pamatėme ir savo kailiu patyrėme, kad visi tie pažadai buvo gryniausias melas.

Kaip ant delno šiandien kiekvienam aišku, kad po komunizmo skraiste rusai siekia tu pačių imperialistinių tikslų, kokių jie siekė Lietuvoje carų laikais. Lygiai taip pat aišku, kad bolševikai laisvė tėra vergovė be krašto ir galo, šimtą kartų žiauresnė, negu caro laikais.

Visos kalbos, kad bus geriau gyventi ir lengviau dirbti, pasirodė tuščia ir didžiausia apgaulė: bolševikai nieko gero nei darbininkams, nei ūkininkams nepažėgė duoti Rusijoje, tad juo labiau nieko negalėjo duoti ir Lietuvoje. Iš tikrųjų gi komunizmas neša žmonėms ne gerovę, bet visuotinią skurdą ir visokeriopą atžangą.

Visi bolševikų pasigyrimai yra perdėm žmonių mulkinimas. Savo tūščiais teigimais jie siekia tik apteminti žmonių protus, pasėti nesantalką, suskaldyti tautą, supiūdyti vienus prieš kitus, kad lengviau galėtų visiems atsistoti ant sprando, o po to jais artti ir akėti.

Prekių stoka ir brangumas, visiška ūkio suirutė, darbų pakrikimas ir bendras krašto nualinimas tartum juodas šešėlis atskė bolševikus iš Rusijos. Jau nebegalime padariau apsiręngti, jau nebegalime savo šeimos aprūpinti reikalingiausiais drabužiais ir kitomis būtiniausiomis reikmenimis, o greitai gal jau nebeturėtume nė ko pavalgyti.

Vykoms ir skarmalais apėvė ir perėdė Stalinas Rusijos gyventojus, ~~ypač~~ vyžiais ir driskiais skuba jis paversti ir mus!

Ėggh Iptingai skaudus smūgis suduotas mūsų tautai maitintojams ūkininkams. Vienu rankos mostu šimtai tūkstančių ūkininkų iš laisvų šeiminkų paversti valdžios nuomininkais ir sugriauti jų ūkiai. Kieno verdu ir kieno naudai atimama žemė iš tų, kurie ją dirbo? Tūkstančius metų lietuviai ūkininkas savo žemę šlakštė prakaitu ją dirbdamas ir laistė krauju ją gindamas. Dabar Stalinas nori tą amžiną teisą iš lietuvio atimti, ūkininką paversdamas bežemi pastumdėliu, sugriaudamas jo gyvenimo pagrindą. Bet ir tie, kam neteisėtai atimtoji žemė pavedama dirbti, gauna ją ne nuosavybės kamininko teisėmis, be jokio laido, kad rytoj žemė iš jų nebus vėl atimta ir perleista tiems, kurie bus daugiau įsiteikę komisarų ar žydų malonai.

Ne socializmas čia, ne gerovė, o antra baudžiava. Rusų carė Katrė, anais laikais Lietuvą prijungiant prie Rusijos, mūsų krašte įvedė-baudžiavą, leido stumdyti ir mėtyti iš sodybų mūsų valstiečius, iš laisvo žmogaus buvo padariusi darbo gyvulį. Tas pats ir dabar. Tik Stalinas cerus šimteriopai pralenkė. Jis griaua ūkininkų gyvenimą iš pat šėknų. Nė vienas ūkininkas dabar nebėra tikras dėl savo turto, dėl šeimos išmaitinimo, dėl savo rytojaus. Jis nebėra tikras galėsiąs plauti, ką sėjo.

Lietuvoj ūkininkai jau apšėukti buožėmis, vadinasi jie pasmerkti išneikinimui, kaip savo laiką buvo paderyta pešioje Rusijoje. Ten bolševikai išžūdė apie 20 milijonų nekaltų žemdirbių, išvarė juos iš savo sodybų, nukankino darbo stovyklose ir Sibiro miškuose. Tuos, kurie dar išliko gyvi ir savo vietose, suvarė į kolechozus, kur jie vergų padėtyje už duoną, ir tai labai blogai mėsami, pumnuogiai ir pusbaniai, turi dirbti naujiems pensams-komisarams, be jokios vilties susilaukti šviesesnio rytojaus, ar susikurti sau ir savo šeimai geresnį gyvenimą.

Toks pat likimas laukia ir lietuvi ūkininką. O kas nesupranta, kad naikinant ūkininkus naikinama ir Lietuva!

Štai kur yra šetoniškas Stalino ir jo bernų planas: jie siekia apgauti mūsų tautą pribaigti amžinai!

Lietuvos Ūkininkai!

Išmušė valanda, kada sovietų tvanui ateina galas. Galingoji vokiečių kariuomenė jau triuškina rusų raudonąją armiją ir veja ją lauk iš visur, kur tik ji buvo išviešpatavusi.

Lietuviai, susijungę į vieningą Aktyvistų Frontą, petys į petį stoja su vokiečių kariais apvalyti ir mūsų kraštą nuo bolševizmo. Atstatoma laisva ir nepriklausoma Lietuva!

Ū k i n i n k a i !

Kiekvieno Jūsų pareiga stoti į bendrą lietuvišką talką Tėvynei vaduoti.

Šalin žemės nusevinimas!

Žemė, kaip buvo, taip ir vėl turi būti Ūkininkų nuosavybė.

Šalin visokie kolchozai!

Žemę dirbantiems turi būti gražinta teisė būti, kaip seniai, laisvais ir severankiškais Ūkininkais.

Šalin komunizmas iš Ū k i o !

Viešiemis turi būti gražinta laisvė pasirinkti sau tokį darbą, kokio nori, gyventi ten, kur nori, kurti Ūkininkų gėrybes pagal savo sugebėjimą ir įgimtą gerovės siekimą, bet ne komisarų prievartavimu. Valstybė tik patikrina kiekvienam darbą ir teisingą jo atlyginimą, rūpinasi, kad darbas nebūtų piktnaudojamas ir kad visi krašto gyventojai galėtų kultūringai gyventi.

Šalin bolševistinė diktatūra!

Gyventojams turi būti gražinta laisvė visiems lygiomis teisėmis dalyvauti krašto valdyme. Valdžia turi būti tokia, kuri gins ne vienos kurios klasės interesus, o atstovaus ir tenkins visos tautos ir visų sluoksnių interesus. Klasų kova turi būti panaikinta, o tautoje atstatyta broliškoji vienybė.

Šalin sovietiškas teroras!

Krašte turi būti atstatytas teisėtumas, teisingumas, gražinta tvarka, gyventojų saugumas ir ramumas.

Žydai, GPU agentai, ohuliganai ir tautos išgamos turi būti pašalinti iš įstaigų ir įmonių, komunistų partija likviduota. Nekaltų žmonių kančias ir žudymus turi būti sustabdytas, politiniai kaliniai - tuojau išlaisvinti.

Šalin bolševikiška bedieviška dvasia!

Mūsų tauta buvo, yra ir bus tikinti į Dievą. Tikėjimas yra visos tautos dorovingumo pagrindas.

Mūsų bažnyčioms turi būti gražinta laisvė neklūdomai gyventojuose skleisti Dievo mokslą.

Ūkininkai! Jus esate visos lietuvių tautos maitintojai ir jos pagrindas, todėl tikrieji Lietuvos šeimininkai.

Tad glaudžiomis ciliėmis stokite į kovą už naują Lietuvą, kurioje lietuvis Ūkininkas bus pagrindinė valstybinio, tautinio, materialinio ir dvasinio gyvenimo atrama ir didžiausias rūpesnis.

Tad į kovą visai prieš rusus okupantus, prieš žydiškuosius komisarų, prieš pavidavėlius komunistus, prieš mūsų tautos išgamas!

Tegyvuoją nauja Laisva ir Nepriklausoma Lietuva!

Tegrižta tvarka, teisėtumas, teisingumas, laisvė, gerovė ir ramybė
į m ū s ū š a l i !

Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio
ŪKININKŲ FRONTO VADOVYBĖ.

ŽODIS I LIETUVOS GERBŪVIO KURĖJUS

Lietuviai Darbininkai !

Naujos Lietuvos prisikėlimo dieną kreičiamės į Jus, Broliai Darbininkai, sekančiu lietuviškos sielos šauksmu:

Iki Lietuvos nepriklausomybės netekimo, komunistų partija, rusų pinigais palaikoma, kurstė Jus iš pasalų prieš mūsų valstybę ir pirmo Jums sovietiška - komunistinę santvarką.

Matydama Jūsų meilę Tėvynei Lietuvai, ji nedrįso atvirai Jums pasakyti, kad siekia Lietuvos nepriklausomybės nužudymo. Kad darbo žmonėms išteikus, ji tik plakė mūsų buvusią vidaus santvarką, žadėdama Jums geresnes gyvenimo sąlygas: padaryti Jus, Lietuviai Darbininkai, vieninteliais krašto šeimininkais ir sukurti Jums rojų mūsų žemėje.

Neužginčijame, kad prie buvusiojo pakrikusio mūsų krašto režimo dažnai Jūsų, Lietuviai Darbininkai, galėjote pasijusti esąs betaisis darbdavio įrankis, vien kitų gerovei savo prakaitą liejās pastumdėlis ir turėjote pagrindo pasigėsti valstybinio teisingumo rankos. Todėl, gal būt, tikėjotės iš svetimųjų susilaukti to, ko nedavė savieji...

Tačiau, netrukus Jums, kaip ir visa lietuvių tauta, pamatėte ir patys patyrėte, kad Jums tapo įpirštas ne rojus, kurį vienas Lietuvos durnius net drįso apšaukti Stalino "saule", bet tikra pekla ir visuotina tamsama, kuri aptemdina byle kokią viltį sukurti sau ir savo šeimai geresnį gyvenimą.

Nežiūrint iškilmingų pažadų nepaliesti Lietuvos nepriklausomybės ir nesikišti į mūsų krašto santvarką, Sov. Rusija, išbrovusi perėtai metais Jėga į mūsų žemę, pirmiausia pasiskubino paglemžti mūsų laisvą ir nepriklausomybę.

Tie iš Jūsų, Lietuviai Darbininkai, kurie gal dar svajojote, kad Lietuva, nors ir su primesta jai sovietiška santvarka, kaip valstybė, vistiek išliktų savarankiška ir nepriklausoma, pasijutote prigauti: dabar Jus patys matote, kaip komunistai, prieš Jūsų tikrąją valią, judošiškai išdavė Lietuvos laisvą ir nepriklausomybę Maskvos būdeliams !

Kraštą okupavus, rusai, žydų ir mūsų komunistų padėjami, pasistengė tuojau supjudyti lietuvius vienus prieš kitus: darbininką - prieš darbdavį, beturtį - prieš tą, kas turėjo šioško-tokio turto, kaimo gyventoją - prieš miestelėną, paprastą žmogų - prieš inteligentą. Visa tai padarė tam, kad gautų lengviau užsisėsti visiems ant sprando !

Jus taip pat turėjote pakankamai laiko įsitikinti ko verta yra pati sovietiškoji santvarka, komunistų partijos Lietuvai primesta pasiremiant politikais rusų raudonosios armijos durtuvais:

Jums buvo žadėta, kad krašto šeimininkais būsite Jus, kaipo darbo žmonių klasė. Iš tikrųjų gi yra visai kitaip: tikraisiais krašto šeimininkais ir valdytojais tapo patys rusai, žydai ir riebiai apmokomi komisarai su GPU agentais.

Į valdžios įstaigas ir įmones vadovauti pašaukti ne rimti žmonės iš lietuvių darbininkų tarpo, bet visokie svieto praėjūnai, dikažuoniai, nemokėtos ir buvę kriminaliniai nusikaltėliai.

Vieton žadėtos lygybės - didžiausia nauja nelygybė. Pirmenybės teikiamos tik komunistų partijos nariams, žydams ir pataikūnams !

Vieton žadėto socialinio teisingumo - dar didesnis neteisingumas.

Kai aukštesiems sovietiškojo režimo pareigūnams, komisarams ir GPU agentams mokamos milžiniškos algos, eiliniam darbininkui, dirbančiam sunkiausią darbą, numetami tik grašiai, iš kurių sunku pragyventi vienam žmogui, o kas turi ir šeimą, tam tenka stačiai liki pusbažiu ir pusnuogiu !

Vieton socialinio draudimo - visiška tuštuma, nes socialinio draudimo kasos, kurios buvo nepriklausomos Lietuvos sukurtos, tapo bolševikų išplėstos. Kaip bepagydyti ligoni, jeigu bolševistiniame rojuje nėra reikalingiausių vaistų nebėra !

Vieton darbininko apsaugos nuo darbdavio piktnaudojimo - tik plikas išnaudojimas stachanoviečių sąjudžio ir darbo lenktyniavimo pagelbe, kuriuo būdu iššiuļpiami iš darbininko paskutiniai syvai, jo sveikatos ir laisvalaikio sąskaiton.

Vieton darbo ir geresnių gyvenimo sąlygų - bedarbė ir dar blogesnės sąlygos. Kaip gali užtekti darbininkams darbo, kai sovietiška santvarka nepajėgia aprūpinti fabrikas žaliavomis ! Kaip gali būti geresnės gyvenimo sąlygos, kai trūksta reikalingiausių prekių ir kai kainos už jas yra žvėriškos, palyginus su žemu atlyginimu darbininkams !

Vieton švietimo ir darbininkų kultūrinimo - tik jų protų atbukinimas ir jų sielų užnuodijimas komunistiniais nuodais. Negalime skaityti jokiuo švietimu to, kad darbininkui prievarta dienomis ir valakais brukama sovietiškoji propaganda ir jis verčiamas garbinti Maskvos būdelius!

Vieton žadėto darbininkams dvasinio ir medžiaginio gerbuvio - dvasinis medžiaginis skurdas. Iš ko lietuviai darbininkas bus sotus ir laimingas, jeigu daugiau, kaip pusės savo pajamų dabartinė sovietiškoji Lietuva turi atiduoti Maskvos viešpačiams !

Vieton laisvės, teistumo ir žmogiškumo - didžiausia nelaisvė, akiplėšiškiausias neteisėtumas ir brutališkiausias žiaurumas.

Uklo sugriovimas, materialinis ir dvasinis skurdas, visokeriopa atžanga, žmonių tarpusavių santykių užnuodijimas, bedieviškumas, komisarų, žydų ir GPU agentams nerūšotas siautėjimas ir gyventojų terorizavimas - štai sovietiškosios santvarkos pažibos ! Kalėjimai perpildyti nė kuo nenusikaltusiais žmonėmis, jų kankinimas ir net žudymas, nekaltų aukų kraujas, kankinių ir jų motinų ašaros - štai sovietiška! komunistinio rojaus perlai ! Mūsų kraštą, prieš tai sparčiai bendro gerbuvio ir kultūros atžvilgiais žengusį priekiu, tos sovietiškosios tvarkos pažibos ir perlai išjungė iš civilizotų Europos Vakarų ir nustūmė į visame kame atsilikusius ir dėl sovietiškosios savo santvarkos subarbarėjusius slaviškusius Rytus !!

Lietuviai Darbininkai !

Dabar Jūs būsite suprata, kad visos gėrybės, apie kurias Jums komunistų partija giedojo, buvo gryniausias melas !

Dabar Jūs būsite peraitikrina, kad komunizmas tai ne darbininkų išlaisvintojas, bet žiauriausias jų pavergėjas ir jų gyvenimo griovėjas, kad jis neša žmonijai ne gerbūvi, bet skurdą, ne pažangą, bet atžangą !

Dabar visi vienodai jaučiame, ką reiškia nebeturėti laisvės ir savo nepriklausomos valstybės !

Bolševistinis režimas Lietuvoje yra ne kas kita, kaip mūsų laisvos Tėvynės žiauri raudonųjų rusų okupacija, žydų talkininkaujama. Savo kruvina prakaitą esate priversti lieti ne savo, ne savo vaikų ir ne lietuvių tautos gerovei ir labui, bet Sov. Rusijos imperialistiniems tikslams ir žydiškojo komisaro siautėjančiam pasismaginimui ir pasityšiojimui iš lietuvių.

Bet Lietuvai aušta naujas rytojus ! Išlaisvinimo valanda jau išaušė! Lietuvių Aktyvistų Sąjudis, sujungęs visus veiklesniusius ir Lietuvos atstatymo darbui pasižventusius lietuvius, skelbia žūt-būtiną kovą už tautos laisvą ir valstybinę nepriklausomybę atgavimą.

Ši kova nulėms mūsų tautos, tuo pačiu ir lietuvių darbininko likimą, naujam gyvenimui ir laimingam ateičiai.

Nauja Lietuva prisikels laisva nuo išnaudojimo ir teroro, skaiti savo teisingumui, graži savo socialine ir kultūrine pažanga, ir kiekvienam lietuviui, be luomų skirtumo, brangi, kaip dvasinių ir medžiaginių gerybių teikėja, ugdytoja ir kultūrinių kiekvienam savo sūnui ir dukrai gyvenimo sąlygų patikrintoja.

Bet šia pat tenka tuoju pasakyti ir pabrėžti, kad tokią Lietuvą sukursime tik darbu ir dar karta darbu !

Todėl darbas skaitysis Naujoje Lietuvoje pagrindiniu visos tautos ir valstybės gerbuvio kurėju ir visokeriopos pažangos vėrykliu.

Naujoji Lietuva bus darbo Lietuva: ne palaidaus, bet sudrausminto ir teisingai tarp visų krašto gyventojų paskirstyto. Visi, kas tik sveiki, turės dirbti. Dikydauonų ir parazitų, gyvenančių tik iš kitų prakaito būti nebegalės. Padalinimas darbo į baltą ir juodą atpuls. Kiekvienas darbas, koks jis bebūtų, yra garbingas ir tas, kad jį dirba ir daugiau nudirba, bus vertas ir didesnės pagarbos...

Uždėdama visiems pareigą dirbti, Naujoji Lietuva mokės ir tinkamai suorganizuoti darbo apsaugą ir griežtai vykdyti socialinį teisingumą: ne vien ant popierio, bet tikrumoje !

Tad lietuviai darbininkas gali būti tikras, kad Naujojoje Lietuvoje jis nebesijaus beteisio darbdavio, ar, kaip dabar - žydiškų komisarų, pastumdėlių, bet su lygiateisiais krašto bendros gerovės kūrimo nariu, dalyvaus lygiomis su kitais gyventojais teisėmis krašto valdyme ir naujos visos tautos pastangomis sukurtomis medžiaginėmis ir kultūrinėmis gerybėmis.

Jam patikrinamas teisingas už darbą atlyginimas, mokesčių reikale bus atsižvelgiama jo šeimos dydžio, naudosis draudimu nuo ligos, invalidumo, senatvės, turės teisę į atostogas poilsiui po sąžiningo darbo ir bus jam sudarytos priimanamos sąlygos įsigyti nuosavą butą su vaisiadaržiu, o jo vaikai, prigimties apdovanoti ypatingais gabumais, - tinkamos sąlygos tuos gabumus, valstybei padedant, išvystyti visos tautos gerbūvio ir kultūros ugdymui.

Darbo ir dirbančiųjų klausimams ryškinti bus Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio rėmuose sudarytas

g a l i n g a s D a r b o F r o n t a s.

Lietuviai darbininkas jame suras sau tikrąjį gynėją, savo valios reiškėją, ugdytoją ir vykdytoją.

Lietuviai Darbininkai !

Pažutą lietuviškojo kraujo laisvės šauksmą, turėdami prieš akis socialinio teisingumo, darbo laisvės ir kiekvieno dirbančiojo lietuviu vertą prisikeliančioje Naujojoje Lietuvoje, Jūs esate šiandieną šaukiami atlikti savo pirmąją pareigą Tėvynės išlaisvinimui iš bolševistinės vergovės:

Pašalinkite iš įmonių bolševistinės valdžios pastatytuosius komisarų ir jų pataikūnus !

Likviduokite įmonėse sovietiška - komunistinę tvarką !

Paimkite įmones savo globon, kad kas jų nesunaikintų ar nesužalotų jų įrengimus !

Padėkite išlaisvinti suimtuosius politinius kalinius !

Pagalbėkite sukilėliams likviduoti komunistų partiją ir išgaudyti GPU agentus !

Stokite patys į sukilėlių eiles su ginklu rankoje, kad tautos veningas pasiryžimas išsilaivinti greičiausiai būtų įvykdytas ir okupantai ir jų paslaugieji talkininkai - žydai kuoskubiausiais būtų išvaryti iš mūsų krašto !

**Tegyvuoją Lietuvių Tautos Vienybė !
Tegyvuoją Naują, Laisvą ir Nepriklausomą Lietuvą !
Tegyvuoją Jos gerovės pagrindinis kūrėjas -
Lietuviai Darbininkas !**

**Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio
DARBO FRONTO VADOVYBĖ**

MOTERŲ ŠAUKIMAS I TALKA

Lietuvės Moterys I

Atėjo laikas sudėti ant Tėvynės aukuro brangiausias aukas.

Mūsų tautos sūnūs, susijungę į Lietuvių Aktyvistų Frontą, griebiasi ginklo išvaduoti Tėvyną iš barbariškosios rusų komunistinės vergijos ir vėl atstatyti Nepriklausomą Lietuvą.

Laisvės varpas šaukia Jus visas į lemtingą kovą.

Jums, lietuvės moterys, šioje kovoje už teisybę ir mūsų tautos amžinąją teisą laisvai gyventi yra Dievo ir Tėvynės skirtas reikšmingas vaidmuo.

Atsiimkite Tiek amžių išbudėjusios prie mūsų tautos gyvybės lopšio, Lietuvos vaikuose idiegiuosios negestančios Tėvynės meilės ir visiško pasiaukojimo jausmus, Jus žinote savo pareigą ir šią lemtingą valandą:

- **Siuskite savo smūsus, brolius, vyrus į Tėvynės kvičiamą eilę!**
- **Įpareigokite juos gražinti mums tautinę vėliavą ir atstatyti Lietuvos garbę!**
- **Zadinkite juose didvyrišką pasiryžimą ir lietuvių drasą!**
- **Stiprinkite jų pasiryžimą ir ištvėringumą, peršūpindamos jiems maisto ir drabužių!**
- **Palaiminkite jų kovotojiškus žygius malda į Dievą ir paguoskite savo moterišką širdimi nukentėjusiuosius kovoje!**
- **Jums prieinamais būdais pačios varykite raudonuosius okupantus lauk iš mūsų krašto!**

Kaip nėra ribų motinos pasilaukojimui, kai jos vaiko gyvybei grąsia pavojus, taip lietuvė moteris turi kovoti ir aukotis už Tėvynės Lietuvos gyvybines teises.

Lietuvės motinos, lietuvės knygnešės, lietuvės laisvės kovotojų slapstytojos ir lietuvės tikybės gynėjos pasilaukojimui, kaip ir lietuvės moters nuopelnai už Lietuvos nepriklausomybę kovojant tepaliko mūmyse dvasios stiprybę ir ištvėrą!

Lietuvės Moterys! Lietuvių Aktyvistų Frontas šaukia Jus kovoti ir aukotis už kilnius lietuviškos šeimos idealus ir krikščioniškąją moralę; prieš smurtą ir kliastra mūsų kraštui primastą sovietiška komunistinę santvarką, kuri griauia tuos idelus ir visą mūsų tautos dvasinę ir medžiaginę buitį; prieš mūsų Tautos Himno, mūsų maldos į Dievą, mūsų laisvės kovotojų kapų ir visų mūsų tautinių ir kultūrinių šventenybių išniekinimą; prieš mūsų vaikų rušinimą ir prieš jų vertimą išsižadėti Dievo, savo tėvų ir Tėvynės; prieš visuotinę neteisybę, nelygybę, skurdą ir socialinį neteisrumą; prieš nekaltai liejamą mūsų laisvės gynėjų kraują; prieš mūsų brolių ir sesių pūdytą kalėjimuose, jų barbarišką kankinimą, trėmimą į Rusijos tyrumus ir, bendrai, neregėtą raudonojo okupanto ir jo paslaugų talkininkų - žydų terorą, kuriuo siekiama išnaikinti mūsų krašte gyvąją lietuvių tautą, o mūsų šventą žemę paversti rusiškąja provincija, kaip to buvęs siekiama ir carų laikais ...

Bet Dievas su mumis! Kovą laimėsime, nes kovojame už teisybę, kuri yra galingesnė už smurtą ir neteisybę.

Laisva ir Nepriklausoma Lietuva vėl prisikels!

Zuvusiųjų kovoje už savo tautos laisvą lietuvių kraują, jų motinų ir kankinių sąsėomis apsiplėvusiai, pasimokiusi iš prasties klaidų, Naujoji Lietuva bus visiems lietuviams dar mielesnė už tą, kurios netekoms. Ji niekam nebus pamotė, bet tikra motina, visais savo artimuosius sunus ir dukras vienodai mylinti, teikianti visiems lygias teises, visiems patikrinanti žmogiškas ir kultūringas pragyvenimo sąlygas ir visus vienybėje motiškiškai globoganti, juos saugiai uganti lietuvių tautos amžinamui ir Lietuvos istorinei paskirčiai laisvųjų pasaulio valstybių šeimos tarpe.

Naujoji Lietuva nuims nuo moters lietuvės nepakeliamą materialinio ir dvasinio skurdą našta, grąžins jai kultūrišką ir ramų lietuviškos šeimos židinio gyvenimą.

Naujoje Lietuvoje moteris nebus pažeminta, bet kaip prigimties skirta bendram šeimyniniam gyvenimui su vyru lygiateisis šeimos narys.

179
Kaip motina mūsų tautos priauglio ugdytoja, ji bus aukščiausioje naujos valstybės įstatymų globoje. Kaip bendro gyvenimo su vyru mąstytoja, ji bus šeimos židinio pilnoji šeimininkė, o jos motiniškoji lietuviška siela turės istoriškai prasmingą uždavinį - sklepti priaugančioje kartoje amžinos lietuviybės idealą pagal krikščioniškosios dorovės principus.

Skaitlingoms šeimoms bus krepiama ypatingos atydos ir išskirtinos valstybinės globos.

Valstybiniame gyvenime lietuvi moteris turės, kaip moteris, pridėtiną vietą. O viešajame gyvenime - ko plačiausią dirvą švietimo, socialinio ir kultūrinio darbo srityse.

Visiems suminėms uždaviniams ir teisėms vykdyti lietuvi moteris pašauktos naujoje Lietuvoje sudaryti vieningą ir galingą Moterų Frontą, kuris bus vienas didžiųjų naujosios mūsų visuomenės santvarkos ramsčių.

Tad į kovą už Tėvynės išlaisvinimą !

Į kovą už Naujos Lietuvos Atstatymą !

Į Kovą už lietuvių moterų vienybę Naujojoje Lietuvoje !

Į kovą už lietuvių moters idealus !

Drąsiai pirmyn į naują ir laisvą ir laimingesnę ateitį !

Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio

MOTERŲ FRONTO VADOVĖ

RAGINIMAS TAUTOS PAKLYDĖLIAMS SUSIPRASTI

Lietuviai Komunistai !

Geresnėji mūsų tautos sūnūs vėl griebsiasi ginklo išlaisvinti tėvų žemę iš svetimojo jungo.

Vėl keliasi Laisva ir Nepriklausoma Lietuva.

Ją prikelti smėsi Lietuvos Aktyvistų Frontas, savo eilėse jungiąs visus veiklesniuosius ir ryžtingesniuosius lietuvius ir užsibrėžęs sutvarkyti Lietuvos gyvenimą naujais, geresniais ir teisingesniais pagrindais, kurie mūsų tautai, mūsų kraštui ir mūsų valstybei patikrins laimingą ateitį besikuriančioje Naujojoje Europoje.

Tad Naujoji Lietuva keliasi ne kerštui, bet darbu ir kūrybai. Ji nebus niekam pamotė, bet tikra motina, visus savo ištikimus sūnus ir dukras lietuvius vienodai mylinči, visiems vienodai teikianti žmogišką pagyvėjimą ir visus lygiai globojanti.

Mūsų tautai vėl grįžta laisvas, saugus ir ramus, Maskvos agentų neapserkiojamas, gyvenimas, kurį lietuviai nebeturės nuogastauti dėl savo ir savo šeimų rytojais.

Lietuviai Komunistai !

Suklydę ar kitą suklaidinti Jūs buvote įtraukti į komunistų partijos, žydų išgelvotą ir sukurtą. Nepriklausydami savo protingesnių tautiečių, lietuvių patriotų, patarimų, Jūs gal visai sąžiningai tikėjote, kad komunizmas ~~xxx~~ žmonėms neša laisvą, lygybę ir geresnį gyvenimo sąlygų darbo žmogui.

Patekę į komunizmą buči, Jūs, prieš savo lietuviškąją prigimtį, buvote pasidarę Lietuvos priešai, to patys gal nė nesuprasdami.

Iki rusų okupacijos Jūs, socialistinio teisingumo vardan kurstydami darbininkus kelti riaušes prieš darbdavį ir nelegaliai organizuodamies, iš tikrųjų tuo tik padėjote tikriesiems Lietuvos priešams rautis po mūsų valstybės pagrindais, silpnindami iš vidaus krašto išorinį saugumą.

Jūs tikėjotės, kad pasiremiant raudonosios armijos durtuvais krašte įvedus komunizmą, Lietuva, kaip valstybė, vistiek liks savarakiška ir nepriklausoma, kurią Jūs, lietuviai komunistai, vadovausite ir būsite jos šeiminkais. Dabar visi savo akimis matote, kad išėjo priešingai: pražūdėte Nepriklausomybę ir nesate jokie mūsų krašto šeiminkai. Tikraisiais krašto šeiminkais pasidarė rusai - okupantai ir jų paslaugūs sendarbininkai žydai. Visiems dabar aišku, kad po komunizmo skleidimo skraiste dabartinė raudonoji Maskva siekia tu pačių imperialistinių tikslų, kurių rusai siekė Lietuvoje carų laikais: surusinti mūsų kraštą.

Pašaukti neva remti darbininkų valdžią Jūs faktiškai pasidarėte Maskvos budelių įrankiais slopinti lietuvių tautą, okupantui išdavinėti savo tautiečius, juos kalinti, kankinti ir net žudyti.

Sovietiškoji santvarka, kurios Jūs tesate akli vykdytojai, nors dar ir neilgai siaučia mūsų krašte, bet jau sūspėjo sugriauti visą ūkį, sužaloti gamybą, vieton žadėtosios gerovės - atnešti žmonėms iki šiol Lietuvoje dar negirdėtą materialinį ir dvasinį skurdą, vieton socialinės lygybės - naują nelygybę dėl milžiniškų algų komisarams, žydams ir GPU agentams, vieton geresnių sąlygų darbininkams - dar blogesnes, vieton laisvės, teisėtumo ir teisingumo - didžiausią vergovę, neteisėtumą ir žvėriškiausią terorą.

Tai ne santvarka, bet neišmanėlių, žydų ir okupantų sauvaliaivimas. Jis iki kaklo ir kaktumo įgriso visiems tautos sluoksniams: ne tik turėjusiems turto, žemės, verslininkams, laisvųjų profesijų žmonėms, proto darbininkams, bet ir beturėliams, rankų darbininkams. Taigi, komunizmo idėjos, kuriomis sovietiškoji santvarka pagrįsta ir į kurias Jūs, lietuviai komunistai, tikėjote, gyvenime visiškai subankrutavo. Mūsų kraštui jo tepridarė milžiniškos žalos. Butų tikra beprotystė bandyti jas dar toliau vykdyti, pasiremiant vien plikais okupanto durtuvais, kai visa ta te vieningai ir griežtai nuo sovietiškos santvarkos nusigrąžė.

Naujoji Lietuva gerai žino, kad visi lietuviai girdi abundenčios besilaisvinančios Tėvynės balsą ir kiekvienas nori sąžiningai pasitarinti mūsų krašto ~~xxx~~ laisvei. Ji nori tikėti, kad ir Jūs, lietuviai

181

komunistai, tarpe yra mūsų tautos sūnų, kuriuose atbunda lietuviška širdis ir lietuviškosios sąžinės balsas.

Šią istorinę valandą kreipiamės ir į Jūs sušukdami:

- Kol dar ne vėlu, skubėkite galutinai išsižadėti savo klaidų!
- Meskite komunistines svaiones!
- Patys likviduokite komunistų partiją!
- Grįžkite į savo brolių lietuvių patriotų eiles!

Lietuvių Aktyvistų Frontas, stojęs naujos, laisvos ir Nepriklausomos Lietuvos priešakyje, brangina kiekvieno lietuvių gyvybę ir pajėgą. Jis nenori be reikalo sutepti savo suklydusio, bet norinio grįžti į lietuviškąjį kelią savo brolio krauju. Tokiam savo broliui jis tiegia brolišką ranką ir kviečia jį į bendrą Tėvynės išlaisvinimo darbą. Bet drauge jis reikalauja, kad praeities nuodėmės būtų atpirktos patriotiškai-kuoju pasiryžimu ir vyriškais veiksmais prieš Lietuvos pavergėjus.

Lietuviai Komunistai!

Jūsų, kaip lietuvių, pareiga paties tuojau sukilti prieš okupantą ir parūpinti ginklų kitiems sukilėliams, padėti jiems užimti visas įstaigas, pašalinti sovietiškojo režimo ramsčius, atakleisti priešą paslaptis, padėti išlaisvinti politinius kalinius, ko greičiau apvalyti kraštą nuo BPU agentų ir žydų, neleisti priešui naikinti, žaloti ir išsivežti mūsų tautos turta, sudrausti tuos buvusius savo draugus, kurie dar bandytų priešintis, kurstyti kitus tai daryti ar net imtųsi prieš juos prievartos.

Šiuo lemtingu momentu savo gerais darbais pasitarnavusieji Tėvynei ir lietuvių tautai Naujosios Lietuvos nebus pamiršti. Nė vienas - taip nusipelnęs lietuvis komunistas tegu tad nedreba dėl savo ir savo šeimos likimo.

Bet tie iš Jūsų, lietuviai komunistai, kurie ir šią atsakingą valandą neiste su visa lietuvių tauta, nepadėsite jai išsilaisvinti, juo labiau tie, kurie dar drįstumėt bendram tautos pasiryžimui pasipriešinti, tegu iš anksto žino, kad Naujosios Lietuvos teisingumo ranka išdalins kiekvienam tai, kas jam priklauso.

Tegu visi žino, kad tautos išdavikams, niekšams ir kraugeriams bus skaudžiai ir be mažiausio pasigailėjimo atmokėta!

Tokiems gaivalams Naujoje Lietuvoje nebus vietos! Komunizmas bei bolševitmas nušluojami nuo Lietuvos kūno visiems laikams!

Tejungia vėl visus lietuvių vieninga tautinė vėliava!

Lietuvių Aktyvistų Fronto
VYRIAUSIOJI VADOVYBĖ

SVETINGUMO ATŠAUKIMAS ŽYDAMS

Lietuvos Žydai !

Prieš penketą šimtmečių Lietuvos Kunigaikštis Vytautas Didysis pasikvietė Jus į mūsų kraštą tikėdamasis iš Jūsų bendros naudos valstybei. Lietuvoje Jūs naudojotės mūsų valstybės globa, apsauga, jos materialiniais ištekliais ir lygiomis su kitais krašto gyventojais politinėmis, kultūrinėmis ir socialinėmis teisėmis.

Būdami lygiateisiai piliečiai, Jūs, kliauklių tauta, galėjote mūsų krašte išlaikyti savo tautybę, religiją ir savo papročius.

Kurdami savo gerovę dągnai Jūs skriausdavote ir piktai išnaudojote tikrųjų krašto šeimininkų lietuvius.

Lietuvių tauta visa tai ilgai pakentė. Ji tikėjosi, kad ilgainiui Jūs suprasite, jog kiekviename krašte šalia pilietinių teisių yra ir pilietinės pareigos. Tačiau Jūs ne tiktai lietuvių tautai nerodėte dėkingumo, ne tiktai vengėte pareigos paranti Lietuvą sunkiausiomis jos istorinio gyvenimo valandomis, priešingai:

- lemiamiausiais bei sunkiausiais lietuvių tautos gyvenimo momentais Jūs ėjote ne su ja, bet prieš ją.

Lietuvių tautos lenkinimo laikotarpiu Jūs ėjote su lenkintojais.

Rusų carų priespaudos laikais Jūs dėjotės su rusais ir buvote stropus jų pagalbininkai lietuvių tautos surusavimo politikoje.

Lenkijai atplėšus nuo mūsų Vilniaus kraštą, Jūsų tautiečiai tame krašte dėjosi su lenkais ir buvo ištikimi okupantai tarnai, taigi ir Lietuvos priešai.

Nepriklausomoje Lietuvoje Jūs irgi nėjote su lietuvių tauta. Užsišpyrę laikėtės rusų kalbos, niekinot visa, kas lietuviška, ir tik išnaudojote mūsų kraštą savo egoistiniams pralobimo tikslams.

Nuo pat Lietuvos valstybės atstatymo pradžios Jūs ruošėtės mūsų valstybės laidotuvėms: Jūsų tautiečiai Lietuvoje organizavo nelegalią komunistų partiją, kurioje 90 % veikusių narių buvo Jūsų tautybės žmonės. Per komunistų partiją Jūs kaldinot Lietuvos valstybės žlugdymo planus ir slapta sluntinėjote Maskvos raudoniesiems būdeliams prašymus, kad Lietuva būtų prijungta prie Sovietų Sąjungos.

Tačiau Jūsų nelojalumas pasiekė nerėgėto laipsnio Sovietų Rusijai okupuojant mūsų kraštą. Jūs pirmieji sveikinote išbraunančias rusų raudonosios armijos bandas, keldami joms ovacljas ir apdovanodami gėlėmis. Jūsų tautybės žmonės grasino ir stumdė lietuvius kareivius, versdami juos gerbti sovietiškojo okupanto vėliavą, Maskvos būdelių paveikalus. Jūs skubėjote išniokinti mūsų tautos didvyrius, mūsų tautos himną, mūsų papročius ir tradicijas.

Išiteikę okupantui, Jūs užplūdote viešaisiais ištaisais ir pagrobėte slaptojos policijos tinklą į savo rankas. Šitaip pasiremdami plikais rusų durtuvais, iš pasalių išleidę savo nagus į mūsų tautos kūną, Jūs nepaprastu uolumu persekiojote geriausius lietuvių tautos sūnus, išdavinėjote juos okupantui, sodinote į kalėjimus, kankinote ir žudėte, versdami juos išduoti priešui Lietuvos valstybės paslaaptis ir savo brolius.

Šis Jūsų nusikaltimas, padarytas tuo metu, kada lietuvių tauta buvo nuinkluota ir bejėgė priešintis okupanto terorui, buvo išilniausias lietuvių tautos ir valstybės išdavimas.

Lietuvos Žydai !

Lietuvių tauta ilgai pakentė Jūsų nedėkingumą ir išulumą, nors savo meilės Jūs patys ugđėte lietuvių tautoje gilią panieką žydai. Tačiau Jūsų laikysenos pastaruoju laikotarpiu lietuvių tauta negali dovanoti, nes ji negali ir niekad neužmirš to fakto, kad Jūs Lietuvą išdavėte sunkiausiu ir nelaimingiausiu jos istorinio gyvenimo metu.

Todėl Lietuvos Aktyvistų Frontas, atstatydamas naują Laisvą ir Nepriklausomą Lietuvą, visos lietuvių tautos vardu iškilmingai ir neatšaukiamai pareiškia, kad:

1. Senoji Vytauto Didžiojo suteikta Lietuvoje prieglaudės teisė žydams visiškai ir visiems laikams atšaukiama!

2. Reikalaujama, kad žydai ko greičiausiai apleistu Lietuvos žemę.
Kas iš žydų tautybės žmonių šiuo metu neišsinešdins kartu su Sovietų kariuomene, tas bus:

1. Suintas ir atiduotas karo lauko teismui, jeigu jis pasižymėjo savo ypatingai piktais veiksmais, nukreiptais prieš Lietuvą, lietuvių tautą ir atskirą lietuvių;
2. Pašalintas iš Lietuvos prievarta, o jo turtas paimtas bendriems lietuvių tautos ir valstybės reikalams;
3. Kas iš žydų bandytų savo turta sunaikinti ar žaloti, tas bus ko greičiausiai baudžiamas vietoje.

Žydai, Jūsų istorija Lietuvos žemėje, trukusi per penkis šimtus metų, jau baigta.

Neturėkite jokių vilčių ir jokių iliuzijų ! Lietuvoje Jums vietos jau nebėra !

Lietuvių tauta, prisikeldama naujam gyvenimui ir naujai istorijai, Jus laiko išdavikais ir elgsis taip, kaip pridera elgtis su tokiais gavalais.

Lietuvių Aktyvistų Fronto
VYRIAUSIOJI VADOVYBĖ

VOZZVANĖJE K KRASNOJ ARMII V LITVIE

Bojey i komandiry Krasnoj Armii!

Pošti god tomu nazad pravitelstvo SSSR samym podlym i abmannym obrazom vvelo časti Krasnoj Armii na territoriju nezavisimoj iz samostojatelnoj Litovskoj Respubliki. Siloju, obmanom, ugrozami i terrorom byl vvedion sovietaskij stroj v Litvie.

Pered okupacijoje i vo vremena okupacii Litvy komisary i politruki vam objasniali, što vy javliajete osvoboditeliami litovskago naroda ot gnioa litovskich kapitalistov i što ves litovskij narod vas ožidaet i vstretit kak svoich luščich družej i izbavitelej.

Buduši v Litvie vy ubiedilis, što eto byl naglaja lož. Vo pervych my svoich kapitalistov litovcev pošti ne imieli, i vmiesto gnioa kapitalistov u nas do vsašego prihoda žizn byla svobodnaja, sytaja iz kulturnaja.

Vse litovcy patrioty, a takimi javliajetsia ves litovskij narod v vašem lice vse vremena vidieli ne svoich izbavitelej, a predstavitelej nenavistnoj sovietaskoj okupacii, šuždyh i nekulturnych prišelcev i vooružennych žaščitnikov novogo rabstva narodov pod prikrytiem i maskoju diktatory proletarijata i znamenem komunizma.

Vspomnite, bojey i komandiry Krasnoj Armii, kekaju Litvu vy našli v 1940 godu? Vy sami togda vozchiščalis našej svobodnoju torgovlej, tovarami perepelennymi magazinami i lavkami, nizkimi cienami ir vysokim urovnem litovskago naroda. Vse eto vidia vy sami togda nazывali našu rodinu Litvu "maluju Amerikoju".

Vspomnite, kak nelovko sebja čuvstvovali komandiry Krasnoj Armii, kogda oborvannyje i izgolodavšijesia ich senji pojavilis v Litvie i zdies uvidia, kak život litovskije krestjane, rabočije i intelligencija, čuvstvovali sebja na položeniji nižičich, poka ne odelis tak, kak odievajutsia našy žony i dičeti.

Svobodnaja i chorošaja byla žizn litovskago naroda do vsašego prihoda v Litvu. A što ostales ot etoj žizni posle odnogo goda kommunističeskago i židovskago chizijajničanija v Litvie? Vy sami byli luščimi svidieteliami, kak posle neudačno sygrannyh komedij s raznymi vyborami v organy upravlenija stranoju i s raznym "dobrovolnym" prisojedineniem Litvy k Sojuzu SSP, posle neudačno i neveštvenno provedennyh tak nazывajemyh reform, posle žestogo i krovavago terrora, Litva stala biednoju i nižičeju, kak i drugije sojuznyje i avtonomnyje respubliky i oblasti SSSR, a litovskij narod stal rabom kommunistov i židov, u nego bylo otniato vse, što tolko možno otniat, no samoje glavnoje - byla otniata svoboda, nezavisimost, samostojatelnost i gosudarstvennost.

No dni sovetskago rabstva akončilis. Protiv kommunističeskago zmi-ja podnialas vsia kulturnaja Evropa. Samaja luščaja i silnaja v mirie neodolimaja Germaniskaja Armija uže podniala svoj strašnyj meč, no spravedlivyj, protiv kommunističeskago SSSR. Esli Krasnaja Armija v bojach protiv maloj no chrabroj Fanlandijej zarekomendovala sebja niže vsiakoj kritiki, to šego ona možet oždat ot vojny s Velikoju Germanijeju? Niščego, krome bolščich poraženij i ošče bolščich germaniskich uspicehov i pobled.

V sej istoričeskij moment ves litovskij narod, kotorego voliu v-ražajet Front Litovskich Aktivistov, katastrofičeski i krovavo ispytavši na xxxxxx svoich pleščach nepěsilnuju nošu kommunističeski-židovskago sovetskago stroja, krasnago terrora i russkoj okupacii, vsemi svoimi silami podnialsia na borbu za vami potoptannyje naši prava, za svobodu i samostojatelnost.

My idiom nega v nogu s kulturnoju Europoju k vozstanovleniju svo-~~xxxxyxxx~~ bodnoj i nezavisimoj Litvy!

Bojey i komandiry Krasnoj Armii, vam nešego bolše dielat i ostavatsia v Litvie. Vaše soprotivlenije beznadiožno - ono končitsia vam katastrofičeski i budet slozleno nemečkoju armijeju i s oružijem v rukach vozstavšim litovskim narodom.

185

Postomu, poka ješćio ne pozdno, ostavte v Litvie nagrabennoje imušćestvo i cružije, i skoreje ubiraites tuda, otkuda neprošennymi k nam javilis.

Esli vy javliajete dejstvitelnymi patriotami i zaščitnikami svojej rodiny, to v etu istoričeskiju minutu každyj iz vas vspomnite svoj rodinyj kraj i napravte svojo cružije i svoji sily na osvoboždenije svojego naroda ot neslychannago rabstva i terrora komunistov i židov.

Da zdravstvujet Novaja Europa !

Da zdravstvujet svoboda narodov, izbavlennych ot krasnago kommunističeskago i židovskago iga !

Da zdravstvujet svobodnaja, nezavisimaja i samostojatel'naja Litva ! !

VERCHOVNOJE RUKOVODITELSTVO
Fronta Litovskich Aktivistov

KRAŠTO VALDYMO ORGANIZACIJOS PROJEKTAS

Artėjant rusų-vokiečių karui, OKW (pulk.ltn.Graebe) paprašė paruošti sąrašus asmenų įvairioms vietoms krašto valdymo aparate užimti.

Buvo sudaryti sąrašai vadovaujančiojo personale centrinėse įstaigose, nuo skyrių viršininkų iki direktorių; sąrašai pareigūnų valdymo aparatui provincijoje, būtent, karo komendantai, apakrišių viršininkai ir policijos vadai; sąaugos ir kriminalinės policijos apygardų ir rajonų sąrašai; burmistrų sąrašai ir sąrašas svarbesniųjų teisėjų pareigūnų, kaip ir sąrašas numatomo vadovaujančiojo personale svarbiausioms prekybos ir pramonės įmonėms.

Ministerių ir ministerijų generalinių sekretorių vietos buvo paliktos neužpildytos, nes dėl Vyriausybės sudarymo dar tada nebuvo klausimas išryškėjęs.

Iš esmės tai buvo daugiau teoretinio pobūdžio dalykas, nes tuomet niekas nebuvo tikras, kad asmenys, numatyti sąrašuose, bus dar gyvi ir jais bus galima pasinaudoti. Bet tai buvo nemažas darbas. Jis buvo tuo idomu, jog parodė, jog OKW numato krašto valdymą praktiškai palikti paties lietuviams, pasitenkinamas tik iš savo pusės priežiūra.

Atliktas darbas buvo pulk.ltn.Graebui įteiktas 1941 m. kovo m. 3 d. Pasinaudojant šia proga, buvo projekte išangoje fiksuoti kaikurie dalykai, turį ir politinės prasmės. Todėl šia ta išanga paduodama ištaisai:

VERWALTUNGSVORSCHLAGI. Grundsatzliches

/Siehe Anlage I/

.....

Anlage I.I. Grundsatzliches

1. Als erste Aufgabe der errichteten Landesverwaltung gilt die möglichst rasche Wiederherstellung der rechtmässigen Ordnung, Ruhe und innerer Sicherheit durchzuführen, damit die Produktion des Landes in Gang gebracht werden könnte und die erste Voraussetzung für den Neuaufbau des Landes geschaffen werden wäre.

2. Um das Land aus den durch das bolschewistische System und russische Okkupation errichteten Verwüstungen möglichst schnell herauszuholen und von den lästigen Elementen vollständig zu säubern ist eine starke und einheitliche Regierung eine absolute Notwendigkeit. Da die ehemaligen politischen Organisationen und Parteien durch die Zunichteführung der litauischen Unabhängigkeit sich selbst verurteilt haben, kann die oben erwähnte Regierung ausschliesslich von der litauischen Aktivistenbewegung gebildet werden. Denn diese neuentstandene Aktivistenbewegung hat alle schöpferischen und aktivsten Kräfte des litauischen Volkes in sich vereinigt und zu ihrem Ziel nicht nur Litauen die staatliche Selbständigkeit im Rahmen des neuen Europas zu erkämpfen, sondern auch diesen Staat auf andere, gesündere Grundlagen zu gestalten gestellt hat.

3. In dem Anbetracht dessen, dass es aus praktischen Gründen nicht ohne weiteres möglich wäre, die gänzlich neue dem Programm der Aktivistenbewegung entsprechende Ordnung sofort einzuführen, wird die Landesverwaltung sich zunächst auf diejenigen Verfassungen, - sichts- und Ordnungsgrundlagen stützen müssen, die vor der Okkupation des Landes durch die russische Armee bestanden haben und die grösstenteils noch heute bestehen. Die neuzigen Kommissariate werden in die Ministerien unbenannt. Das übrige Verwaltungssystem bzw. die administrative Eingliederung des Landes einschliesslich der Gebiete, die Litauen auf Grund des Vertrages zwischen Litauen und Sowjet-Union vom 12. Juli 1920 zukommen sollen, bleibt dieselbe.

Bitte wenden!

127

4. Die von der litauischen Sowjetverwaltung oder von der Sowjetunion selbst für Litauen erlassenen Gesetze und Anordnungen werden teilweise sofort, zum Teil stufenweise aufgehoben und durch die neuen Gesetze und Anordnungen im Geiste des Programms der litauischen Aktivistenbewegung ersetzt.

5. Die von der litauischen Sowjetverwaltung in den Staatsdienst, wirtschaftliche Organisationen, private Betriebe u.s.w. eingesetzten Juden und andere Personen als Stützen des sowjetischen Regimes werden sofort entlassen, wenn notwendig - verhaftet und zur Rechenschaft gezogen. Das ganze Verwaltungsapparat wird gründlich durchgesehen und mit anständigen, zuverlässigen Beamten und Angestellten, vor allem mit den Anhängern der litauischen Aktivistenbewegung versehen.

6. Als einzige Trägerin des litauischen Volkswillens bleibt die litauische Aktivistenbewegung.

7. Die kommunistische Partei wird sofort aufgelöst, ihre aktiven Mitglieder werden verhaftet und jegliche weitere kommunistische Umtriebe gänzlich unterbunden und schärfstens verfolgt.

8. Nach dem erfolgten Umbruch bleibt das Kriegszustandsgesetz in Wirkung, wenn es notwendig, bis zum Schluss dieses Krieges, um der Regierung Mittel in die Hand zu geben, auf dessen Grund sie schnelle Massnahmen zur Sicherung der absoluten Ordnung und Ruhe treffen könnte.

SVARBU: Šios instrukcijos turinys perduodamas sukilimo centrams tik žodžiu ir per visiškai patikimus ryšiuokus, kurie atsako savo galva už paslapties išdavimą.

LIETUVOS AKTYVISTŲ FRONTAS

1941 m. kovo mėn. 24 d.

GRIEŽTAI SLAPTA

LIETUVŲ IŠLAISVINTI NURODYMAI

I. Apie bendrą padėtį

Vieni simptomai rodo, kad Hitlerio pareiškimas, jog šie metai bus lemiantį, nėra tuščias žodis. Tikrai yra sperčiai ruošiamasi kažkokioms dideliems veiksams. Deja, niekas, išskyrus pačių vokiečių Karo Vadovybę, nežino, kuria kryptimi lemiantis bus nukreiptas.

Tai kas įvyko šią žiemą ir tebevyksta dabar įvairiuose frontuose tėra antraeiliai dalykai. Jie nesuriša vokiečių Karo Vadovybei rankų. Atbulai, jie prisidėjo prie bendros situacijos ir Vokietijos priešų tarpusavyje nesugiedojimo išaiškinimo. Pasirodžius vokiečių kariuomenės daliniam šiaurės Afrikoje, anglų puolimas Lybijoje apmirė. Vokiečių kariuomenės įvedimas Italijon garantuoja, jog Italijos laikysena nepakitės. Pastatymas vokiečių kariuomenės Rumunijoje patikrina Vokietijai rumunų šibalo šaltinius ir užkerta kelią Sov. Rusijai veržtis į Balkanus. Kariuomenės pastatymas Bulgarijoje iššifravo, jog Sov. Rusija bijo Reicho ir kad Turkija tesirūpina vien savimi. Tai savo ruožtu teikia vokiečiams galimybą priversti Graikiją baigti karą su Italija ir duoda laisvą Berlyno-Romos ašei stabilizuoti padėti Balkanuose pagal savo skonį.

Vokiečių propaganda tebeskleidžia nuomonę, kad ruošiamasi suduoti lemiantį smūgį Anglijai. Bet yra rimtų davyinių už tai, kad įvykiai gali pasukti visai kita kryptimi ir kad sakytas tvirtinimas ar tik nebus paprastas propagandos triukas, kad suklaidinus Vokietijos priešus apie tikruosius vokiečių strategijos planus.

Kaip bus pasielgta tikrumoje, parodys tik ateitis. Bet labai krinta į akis faktas, kad desantas, kuriuos vokiečių propaganda baugina Britų salas jau nuo peraitų metų rudens, iki šiol vis dar neįvyksta. Vieton to, vokiečiai tik sustensyvinio pavandeninių laivų statymą. Šią užsibrėžtas jų pristatydinti net keletą tūkstančių. Nemažas jų kiekis jau pastatytas žiemos bėgyje ir paleistas į kovą. To pasėkoje jau dabar žymiai padidėjo skaičius nuskandintų anglišių laivų. Kyla pagrįstas klausimas ar vokiečiai, išitikinę jog desantas iš atviros jūros į Britų salas, nemažes anglių kariuomenės gynamas, būtų rizikingas dalykas, nėra nuo tokio sumanymo atsisaką ir stengis kumuoti anglus vien technikinėmis priemonėmis: iš oro - pagelba aviacijos bombų, kad paralizuos anglių karo pramonę ir torizavus miestus, ir juroje - pagelba pėvandeninių laivų, torpedų ir minų, kad nukirtus Britų salų susisiekimą laivais su užjūriu ir tuo pačiu padarius nebegalimu tų salų aprūpinimą maistu ir ginklais iš toliau.

Jei šis diagnozas yra teisingas, tai karas su Anglija gali užsitęsti. Prie jo užtašno, be to, žymiai prisidės Amerikos pasiryžimas tiecti Anglijai ginklų, municijos, aviacijos ir net laivų. Tokiomis sąlygomis karas su Anglija gali tęstis net keletą metų...

Eventualus karo užsitęsimas verčia Vokietiją imtis Europos kontinento kurio didelė dalis jau ir dabar yra vokiečių kontrolėje, pertvarkymo, nebelaukiant karo galo, kad greičiau stabilizavus padėtį ir atgaivinus įvairių kraštų produkciją, būtų, kaip pačios Vokietijos, taip ir jos užimtų šalių gyventojų išmaitinimui. Kad vokiečių politika šia linkme pasuka, parodo vis dažniau pasikartoją Reicho Vyriausybės atsakingų asmenų pareiškimai, jog Vokietijos vadovaujamoje Naujoje Europoje bus suteikta visoms tautoms teisė pačioms tvarkytis pas save, kaip nori, bet UKinėje kolaboracijoje su visomis kitomis valstybėmis, Vokietijos globojamomis...

Europos pertvarkymas nebūtų betgi joks pertvarkymas, jei būtų palikta nuošalyje Sov. Rusija. Tad planas pertvarkyti Europą, beabejo, palies

ir Sov. Rusija, gal net pirmoje eilėje. Dėl sekančių motyvų: pirma - todėl, kad Sov. Rusija turi didelius derlingus žemės plotus ir visokių požeminių turtų, bet iš priešasties dabartinės savo komunistinės santvarkos nesugeba išvystyti krašte produkcijos bei pateikti Europos Vakarams tiek ūkinių gėrybių, ypač maisto produktų ir žaliavų industrijai, kiek iš tikrųjų galėtų; antra - todėl, kad Sov. Rusija, kaip komunistinio nudo lidas, gali, savo veikla iš pasauli, su laiku pasidaryti dabartiniam Vokietijos režimui pavojinga, ypač pavojinga vokiečių okupuotose kraštuose, kur gyventojai, materialinio skurdo elegiami ir okupento spaudžiami, yra stumte stumiami į komunizmo bušą; trečia - kad Sov. Rusijos sprogdinimu išmušus iš galvos byle kokią viltį tiems, kas tikisi iš Sov. Rusijos išganimo ar paramos kare prieš Vokietiją; ketvirta - kad suskaldant Sov. Rusiją į eilą valstybių panaikinus ne tik dabartiai, bet ir ateidiai pavoją Vokietijai iš slaviskųjų Europos Rytų pusės.

Sov. Rusijos pertvarkymas ir jos įjungimas į bendrą Europos ūkio produkciją yra reikalingas dar ir todėl, kad dėl anglų blokados Europos kontinentas nebegali gauti prekių iš užjūrio ir net iš Afrikos kolonijų. Savo gi nuosavų išteklių jam neužtenka, jei Rusija nesugebės atgauti to vaidmens, koki ji Vakarų Europos aprūpinime maistu ir žaliavomis klausimais buvo įgyjusi prieš 1914-18 metų karą.

Pačiu svarbiausiuoju rodykliu apie tai, kad Vokietija yra užsibrėžusi suvesti šiais metais pagrindines sąskaitas su savo priešais yra tas faktas, kad per visa šią žiemą buvo sparčiai didinama kariuomenė. Kiek jos iki šiol jau sumobilizuota - yra vokiečių štabo paslaptis. Teoretiniai įvertinimai, kad gal būtų yra sumobilizuota apie 10-12 milijonų vyrų. Charakteringa yra ir tai, kad žmonės vis dar šaukiami toliau. Visai natūraliai kyla klausimas, kuriems tikslams tiek daug kariuomenės sumobilizuota. Aišku ir ne kariškiui, kad desantui į Britų salas tokių didelių sausumos kariuomenės jėgų visai nereikalinga. Išvada aiški: pasirožta visiems eventualumams. Turima karinių jėgų, atrodo, pilnai užtektų lemiantiems veiksams ne kurioje nors vienoje kryptyje, bet keliose, pav., desantui prieš anglus, smūgiui į Rytus, pagelbinėms operacijoms Balkanuose (jei toks reikalas kiltų), veiksmams Afrikoje ir užimtų kraštų okupacijai.

II. Iki etuvos atstatymo kelias.

Prie dabartinių aplinkybių Lietuvos atstatymas vien savo nuosavomis jėgomis būtų beviltiškas dalykas. Tenka įsiekoti iš kur nors pagelbos, arba palaukti kol dabartinės sąlygos pakitėtų ir pasidarytų lietuvių tautos jėgoms penkliaomais.

Lietuvos atstatymo požūriui mums šiuo metu yra ne tiek svarbu žinoti, kuri kariuomenėsių pusiu ši karą galūtinai laimės, taip tai:

- primo - kas galėtų artimiausiu laikais išvyti rusų raudonąją armiją iš mūsų nelaimingo krašto, ir
- secundo - kas turėtų realaus intereso, kad Lietuva vėl taptų savystovi valstybė.

Į pirmąjį klausimą atsakymas yra lengvas: greitai išvyti rusus iš Lietuvos tegalėtų viena Vokietija, kaip betarpiškas mūsų krašto kaimynas, militariniai tam pilnai pasirengęs ir, be to, kurio režimas yra antipodas komunizmui.

Į antrąjį klausimą atsakymas yra sunkesnis. Viena ir antra kariuomenės pusės visai skelbia pripažįstančios tautų laisvės principą bei teisingai tautos turėti savo valstybes. Vokietija tai vaizduoja sau Naujos Europos, Vokietijos vadovaujamos, ribose. Anglija gi su savo šaliniškais - skelbia tautų laisvės principą besąlyginiai. Kam tikėti?

Žodžiams, kaip jie bebūtų gražūs, pasitikėti būtų neatsargu. Reiki savo nusistatymą remti gyvenimo faktais ir teisingu kitų valstybių interesų Lietuvos atžvilgiu supratimu bei išsiaiškinimu.

Paėmus pirmoje eilėje Vokietija, atrodo, kad, objektyviai į dalyką žiūrint, ji turi rimto intereso, kad Lietuva vėl taptų savystovia valstybe, būtent, dėl sekančių motyvų: pirma - Vokietija yra suinteresuota gauti iš Lietuvos maisto produktų ir jos rinką; antra - Lietuva sudaro priedangą Rytų Prūsijai; trečia - lietuvių tauta yra nusistačiusi anti-

lenkiškai, ir ketvirta - Lietuva, būdama nepriklausoma valstybė, irodė, jog sugebėjo savistoviai valstybiniu gyvenimu gyventi ir išvystyti visokeriopą kūrybą, taigi pasirodė, kad galėtų ir Naujoje Europoje tarpti, - kaip pilnateisūs jos narys.

Kad galėtų ir turėtų didesnio intereso Anglija pagalbėti Lietuvai vėl atsistoti ant kojų, tenka labai paabojoti, nežiūrint Anglijos valstybės vyrų gražių apie tautų laisvą pareiškimų. Pirmą, Anglija randasi geo grafiniai nuo Lietuvos tolokai. Antra, anglų pagelba pasidarytų įmanoma gal tik tada, jei Anglija laimėtų šį karą, ko iš anksto niekas atspėti negali; be to, tektų laukti iki karo pabaigos, ko negalime, nes bolševikai Lietuvoje viską žiauriausiu būdu ir be mažiausios atodairos griauina ir žudo žmones. Trečia, laimėjusi karą Anglija pati būtų labai nuvarginta, turėtų dar didelių sunkumų stabilizuoti padėti Vakarų Europoje; tokiomis sąlygomis vargu ar dar turėtų noro ir jėgų imtis naujo uždavinio, t.y. priversti raudonuosius rusus pasitraukti iš Baltijos, kas reikėtų karą su Sov. Rusija; juo labiau tai atrodė neįmanoma, kad pati Anglija dabar siekia palenkti Sov. Rusiją į savo pusę ir yra pažadėjusi Baltijos valstybių įjungimą į Sov. Rusiją pripažinti ir iš anksto užtikrina šiai pastarajai būsimajame Taikos Kongrese lygią su kitomis valstybėmis vietą.

Atbulai, galima net numatyti jog, anglams karą laimėjus, galėtų atsinaujinti mūsų pavojus iš lenkų pusės. Anglija skaitytų savo pareigą padėti Lenkijai prisikelti iš numirusių, o prisikėlusiai Lenkija vėl pasidarytų nesuvaldoma, nesukalbama ir vėl siektų Lietuvon, minimam Vilniaus krašto prisijungimo.

Turint visą tai omenyje, prisita išvados, kad Lietuvos valstybės atstatymas būtų praktiškai atsieklamas išnaudojant Vokietijos pagelbą, konkrečiai tariant, pakeitėjus dabartiniems rusų - vokiečių santykiams ir kylus tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos ginkluotam konfliktui. Todėl nusistatyta siekti sumegsti su Vokietija politinį mezginį ir, kada momentas bus pribrėžęs, - atvertis patiems ginklo Lietuvai iš bolševistinės vergijos išlaisvinti, kai vokiečių kariuomenė suduos rusų raudonajai armijai lemiantį smūgį.

III. Apie rusų-vokiečių santykius.

Rusų-vokiečių santykiai pagrįsti ne apipusiška meile, bet laikinu sutapimu interesų. Vokiečiams buvo svarbu pernai ir užpernai išvengti dviejų frontų, kai Europos Vakarose tebestovėjo stiprios anglų-francūzų militarinės jėgos. Sov. Rusija gi siekia išvengti susikirtimo su vokiečių militariniu milžinu, jo bijodama. Ji norėtų palaukti, kol Vokietija ir jos priešai savitarpinėje kovoje nutekins daugiau kraujo savo ka reivių ir daugiau nuvargins. Tikisi, kad tuomet rusų raudonoji armija bendrame jėgų santykyje Europoje įgytų didesnio svorio ir karui užsitęsus gal susidarytų tinkamos sąlygos išplėsti komunizmo viziją Europoje, - gal net viename pasaulyje. Todėl rusų - vokiečių santykiai nėra ir negali būti pastėvus, kadangi minėta Sov. Rusijos svajoną vokiečiai gerai permato. Kiekvienas naolis supranta, kas jam grėšų, eji Vokietijoje, karui perilgai užsitęsus, kiltų komunizmas. Bet tokio pavojaus dabar nėra ir tuo tarpu net perankati apie tokį eventualumą kalbėti, nes Vokietijos vidaus padėtis yra visai tvirta.

Rusų - vokiečių santykius galima palyginti katies santykiams su žūniu. Sovietai stengiasi išnaudoti savo tikslams kiekvieną progą, kai vokiečių karinės pajėgos yra užnagruotos kur kitur. Kada, pasibaigus lenkų - vokiečių karui, vokiečiams buvo begal svarbu atpalaiduoti savo jėgas iš Lenkijos ir jas greičiau permesti į Vakarų Frontą, Sov. Rusija už nerė Fabaltijos valstyboms ant kaklo "Savitarpinės Pagelbos" paktus ir bandė sunaikinti Suomiją. Kada peraitais metais vokiečių kariuomenė buvo giliai užnagruota Francūzijoje, Sov. Rusija atplėšė nuo Rumunijos Besarabijos ir Bukovinus kraštus ir okupavo Fabaltijos valstybes. Tai vokiečius smarkiai supykino, nors viešai to ir nebuvo rodoma.

Nuo pernai metų rudens, rodos, lapas apsvirtė: jau ne be Sov. Rusija, bet Vokietija pradėjo diktuoti Sov. Rusijai. Perėję metų liepos mėn., kada vokiečiai, sutriuškinę Francūziją, dalį savo jėgų saugumo su

sumetimais permatė į Rytus, rusų - vokiečių santykiai jau buvo kartą pakibę ant siūlo galo. Ne be Ribbentropas skrido į Maskvą, bet buvo iššauktas Molotovas į Berlyną. Antra kartą vokiečių-rusų santykiai buvo pakibę vėl ant siūlo galo pereitų metų gruodžio mėnesyje, kai buvo nutrukusios derybos dėl prekybos sutarties pratęsimo. Ši sutartis buvo tik tada pratęsta, kai vokiečiai pagrasino Sov. Rusijai ginklu, Umai pritraukdami savo kariuomenės dalinius Gubernijoje prie rusų-vokiečių sienos (Interessengrenze). T. Tuomet Maskvos būdeliams buvo pasidara tiek šilta, kad jie nusprendė šia žymią dalį raudonosios armijos atitraukti (dalinai ir iš Lietuvos) nuo Interessengrenze ir jas išelonusi gilumonią visą frontu, nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų, kad išvengus pavojaus pirmuose mėnesiuose netekti visą savo jėgą, kurių dydis įvertinamas šiame fronte apie 120 divizijų, arba 4 milijonus vyrų. Šis strateginis raudonosios armijos pergrupavimas vaizdiškai parodo, kaip Sov. Rusija vokiečių bijo ir kas yra nusistačiusi laikytis gynybos pagal Kutuzovo receptą. Agresyvinė propaganda prieš vokiečius, vedama raudonarmiečių tarpe ir sklaidijami tarp gyventojų gandai apie tai, kad raudonoji armija yra pasiryžusi suduoti vokiečiams smūgi, yra paprasta priemonė užmaskuoti savo silpnumą, arba galybiškai piktą provokaciją iš GPU pusės, kad išsifruvus tiek raudonoje armijoje, kaip ir gyventojų tarpe, priešingus Sovietams elementus. Savo silpnumą Sov. Rusija atskleidė, kai pasiuntė Bulgarijai kolonijamsi nota, vieton ultimatumo Vokietijai už tai, kam įveda į Bulgariją vokiečių kariuomeną...

Šiuo metu rusų-vokiečių santykiai, atrodo, jau baigia visai pašlyti. Atsakingi vokiečių pareigūnai, orientuoti vokiečių politikoje, jau nebeslepia savo įnirtimo ant Sov. Rusijos ir per privačius pasikalbėjimus su jais reiškia nuomones, kad susikirtimas su Sov. Rusija tikrai bręsta. Deje, niekas nedrįsta pasakyti kada. To, beabejo, jie nė nežino, nes tai yra aukščiausia vokiečių Karo Vadovybės paslaptis. Vieni reiškia nuomoną, kad rusų vokiečių karas prasidės šį pavasarį, kiti mano, kad tai įvyks rudėniop, bet atsiranda balsų, kad jis net gali atsitikti staigiai, jei tik Sov. Rusija padarytų dar kokią aktą, kuris vokiečiams pasirodytų per kartus.

Tikriausias rodyklis apie tai, kad rusų-vokiečių ginkluotas konfliktas tikrai bręsta, yra didelio masto kariuomenės permatimas iš visų pusių į Rytus: į Rytų Prūsiją, lenkų Guberniją ir į Rumuniją. Kiek jos jau yra į minėtus rajonus permesta - nežino pati vok. Karo Vadovybė. Be to, tas permatimas tebeina visą laiką, daug kur sustabdant civilinį gelžkelių susisiekimą. Charakteringa dar pastebėti, kad taip pat atitraukiama kariuomenės iš Francūzijos ir net arčiau, kur vyko pasirošimai desantui į Britų salas. Ar tai yra patvirtinimas to, kad nuo desanto iš viso atsisakyta, ar tik paprastas jėgų pergrupavimas?...

Lygegreičiai nempaprastai sustensyvinatas slaptas rusų raudonosios armijos sekimas iš vokiečių pusės. Atrodo, kad vokiečių štabai skubiai ruošiasi veiksmams Rytuose.

Bendrai pasakius, atrodo, kad minėti kariniai vokiečių pasirošimai nėra paprasta saugumo priemonė prieš Sov. Rusiją, nūmatant lemiančius veikus kur kitur. Atbulai, yra rimtų duomenų už tai, kad šį kartą ar tik nesiruošima lemiančiam žygiui prieš pačią Sov. Rusiją. Kaip ten bebūtų, šį vaizdą visai to, kas darosi, negalima skaityti, kad vokiečių pasirošimai Rytuose būtų tik taip sau bauginimas Sov. Rusijos. Deje, pastaruoju metu pastebėta, kad ir Sov. Rusija sustiprina savo jėgas prieš Vokietiją. Žokių žinių gauta iš Lietuvos atbėgėlių.

Išvada - tenka su eventualiu rusų-vokiečių ginkluotu konfliktu labai rimtai skaitytis ir prie to ruoštis iš anksto.

IV. Apie Lietuvos situaciją.

Dabartinę Lietuvos padėtį negalima tarptautinės teisės požiūriu skaityti galutinai. Lietuvos susovietinimas ir jos įjungimas į Sov. Rusiją įvyko prieš lietuvių tautos valią. Jis buvo primestas Lietuvai smurto pagalba, Sov. Rusijai pavertojus prieš mūsų kraštą savo raudonąją armiją ir vienšališkai sulaužius pasirašytąsias su Lietuva sutartis. Lietuva per savo diplomatinis atstovus užsieniuose prieš visą tai energingai užprotestavo. Jokia pasaulio valstybė rusų pavartoto prieš Lietuvą smurto nepateisino ir Lietuvos įjungimo į Sov. Rusiją iki šiol nepripažino. To nepadarė

ir Vokietija, nors ir pasirašė sutartį su Sov. Rusija dėl sienos pratęsimo per Lietuvą iki Baltijos jūrą. Todėl dabartinę padėtį Lietuvoje negalima skaityti nieku kitu, kaip paprasta okupacija, kuri tegali būti laikina.

Mūsų tikslas išleisvinti Lietuvą nėra užsibrėžimas sukurti kažkokią naują valstybę, bet tik atstatyti valstybę, kuri dar visai neseniai egzistavo, buvo visai nepriklausoma ir visą valstybių pripažinta, kaip pilnateisis pasaulio valstybių šeimos narys, su kuriomis Lietuva palaikė normalius santykius ir yra pasirašiusi daug tarptautinės reikšmės sutarčių, kurios formaliai lieka toliau, tik, deja, laikinai pasidariusios nebeįvykdonomis. Jos tokiomis pasidarė dėl to, kad viena iš valstybių, būtent, Sov. Rusija pažeidė Lietuvos suverenumą. Ji atstaušius, Lietuvą automatiškai pasidarytų vėl suvereną valstybę, lygiateisė su kitomis valstybėmis.

Bemėzgą politinį mezginį su Vokietija pagal p. II-me paduotą koncepciją, pasiškėjo faktų ir duomenų, kurie duoda tvirto pagrindo skaityti, jog Vokietija yra Lietuvos atstatymo atžvilgiu nusistačiusi teigiamai, išėdama iš savo interesų, skaitydamašis su tarptautinai-teisine Lietuvos padėtimi ir karo aplinkybėmis. Atrodo, kad atėjus laukiamam momentui, Vokietija mūsų reikalą peroms, ką dabartiniu paruošiamuoju momentu ji jau konkrečiai parodo, nors dėl jos pačios santykių su Sov. Rusija kol kas to viešai dar neatskleidžia.

Ar bus galima išsųk atstatyti pilną Lietuvos nepriklausomybę, ar būsimame karo aplinkybių priversti laikinai pasitenkinti apkarpyta valstybine laisve, teparodys ateitis. Žymia dalimi tai priklausys nuo mūsų pačių, būtent, nuo to, ant kiek parodysime sugebėjimo, ryžtumo ir atsparumo kovoje už savo idealą: kaip diplomatinėje kovoje, taip ir kovoje su ginklu rankoje, kada tam išmūš lemiandžioji valanda.

Geopolitiniu atžvilgiu Lietuva randasi tokioje vietoje, kad vokiečių strategija rusų - vokiečių ginkluotame konflikte mūsų krašto neaplenks. Atbulai, Lietuvos teritorija sudarys pirmąjį grumtynių tarp rusų ir vokiečių kariuomenių lauką. Bet, atsižvelgiant, iš vienos pusės - rusų raudonosios armijos blogos organizacijos, iš kitos pusės - vokiečių gero militarinio pasiruošimo ir jų gyvo strateginio intereso veikti žaibo greitumu (prie ko ir yra ruošiamasi), galima be mažiausios abejonės numatyti iš kaimo, kad karo veiksmai Lietuvoje ilgai neužbitės. Iš to galima daryti išvadą, kad karo gaisres mūsų kraštui didelių materialinių nuostolių nepadarys bei jo labai menalins. Reikia tik labai susirūpinti, kad mūsų krašto perdaug neuvalintų rusai, kai bus priversti iš Lietuvos trauktis, t.y. kad nedarytų masinių padėgimų ir kitokių materialinių nuostolių iš keršto, arba nenorė palikti turą vokieščiams.

Vokieščiams atsuzamus rusų raudonąją armiją iš Lietuvos, ar ją paėmus nelaisvėn, tuo karas šioje Europos dalyje dar nesibaigtų. Vokiečių armijai nužygiavus toliau į Sov. Rusijos gilumą, mūsų kraštas pavirstų vokiečių armijos etapų sritimi. Tai volens nolens užtrauks ant mūsų krašto įvairių suvaržymų ir pareigų. Bet jų išvengti neįmanoma grynai militariniais sumetimais. Galima ir reikalinga dėti pastangų, kad juos daugiau sušvelnintus. Tai bus įmanoma tik tada, jei mūsų tauta ir kovotojai už jos išlaisvinimą sugebės parodyti reikiamos disciplinos ir pajėgs užtikrinti vokiečių kariuomenės užpekalyje visišką ramumą, absoliutišką saugumą vokiečių etapų linijoms ir mokėjimą su vokiečiais draugingai sugyventi.

Nuo etapų tarnybos suvaržymų bus galima pasiluosuoti tik karo pabaigoje. Tai yra realybė, kurią tenka numatyti iš anksto ir su ja reikės skaitytis.

V. K a i p s i e k t i t i k s l o .

Laisvės tautoms niekas veitui nesuteikia. Tautos už jas kovoja nesigalėdamos jokių aukų. Nors ir nevisešos laimi, bet nuo savo idealo neatsisako, nežūrint, kaip ta kova nebūtų ilga ir kokių nepriseitų patirti smūgių, pakelyje iki išsilaisvinimo.

Lietuvių tauta neteko valstybinės laisvės, bet niekas negali užginčyti, jei teisės laisvę atgauti ir už jos atgavimą kovoti.

Likusioji užsieniuose Lietuvos diplomatija ir užsienių lietuvių organizacijos deda ir dės toliau visų pastangų Lietuvos atstatymo ideją nuolat palaikyti ir kelti užsieniuose visur, kur tik įmanoma.

Bet diplomatinę pastangą neužtenka. Pasakytina dar daugiau - jos tėra pagelbinės. Jei pati tauta už savo laisvą nekovotų, mažai tebtų jos iš viso vertinamos, kaip realios pastangos laisvei atgauti bei savo valstybę atstatyti. Tad lemiančiuju faktoriu Lietuvai išlaisvinti tenka skaityti kovos frontą Tėvynėje.

Antra. Taip pat būtų klaidinga manyti, kad tegaline atstatyti savo valstybę vien svetima pagalba ir kad todėl nebūtų prasmės sukloti mūsų tautos geriausius sūnus neįgygoje kovoje su galingesniu priešu. Šitokia galvosena yra salioninių politikų ypatybė, kurie niekad negali apsispręsti. Lietuva, atstatyta svetimomis rankomis, mums nebūtų miela. Be to, jos niekas mums neatstatys, jei patys nesimsime jos atstatyti. Pagelba mums, mažai tautai, yra reikalinga ir būtina, bet tik kaip pagelba. Visa ji kovos našta turime pasiimti ant savo pečių. Juo pajėgsime daugiau jos pakelti, juo daugiau įgytume svorio santykyje tarp mūsų siekiamo tikslo ir pagelbos, kurią siekiame pasinaudoti. Ta pagelba, dėka susidėdėnamos Europos Rytuose aplinkybėms, ateina mums visai natūraliai, tik mokėkime ją racionaliai savo interesui išnaudoti. Numatomomis sąlygomis ją geriausiai išnauduosime, jei, lemiančiam momentui atėjus, patys stversimės ginklo - paimeime krašto valdymą patys, bet nelauksime, kad mums kas iš šalies padarytų tokią maloną...

Tad attingumas, pasiryžimas nesigailėti jokių aukų ir stverisimės ginklo bei aktyvi kova su priešu, yra tas kelias, kuriuo tenka pasukti, kad atgavus Lietuvai valstybinių sąvystovumą ir laisvą!

Aplinkybės minėtu keliu eiti nors ir yra liūdnos, bet politiniai-psichologiniu atžvilgiu palankios. Kančios, kurias dabar kenčia mūsų tauta ir visas kraštas nuo bolševistinio teroro, visus įtikina, kad be kovos nepasiliuosime iš svetimųjų vergijos. Visi ima vis daugiau suprasti, kad lengviau kovoti ir, jei lėta, šūti didvyrio mirtimi nuo priešų kulkos, kaip būti Stalino būdėlių nukankintam kalėjimuose ar badu numerintam kur nors rusų tyrumuose...

Ginkluotas susikirtimas tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos, kaip jau buvo nurodyta p.II-me, greitai ir darosi neišvengiamas. Yra labai rimtų davinų, kad jis jau gali įvykti net artimoje ateityje. Tai reiškia, kad artėja ir mums nepaprasta proga nuo sovietiškosios okupacijos pasiliuosuoti. Prie to ruošiasi visos tautos, rusų raudonojo imperializmo pėvergtonios, kaip, pav., ukrainiečiai, baltgudžiai, Kaukazo tautos ir mūsų likimo draugės - latvių ir estų tautos... Vokietija, ant kiek yra žinoma, ruošiasi prezentuoti Europos Rytuose, kaip sakytų tautų išlaisvintoja, t.y., yra užsibrėžusi Sov. Rusiją suskaldyti į eilę valstybių, Vokietijos globojamų. Tautos, kurios linksta su ja dėtis, atsidaro perspektyva sukurti sau gerąją ateitį. Toms gi, kurios priešintųsi, grėšia vokiečių kardas. Tokiomis sąlygomis visos sakytos tautos ne neturi kito pasirinkimo, kaip eiti keliu, kurį diktuoja joms momento aplinkybės...

Lietuvos atstatymo atžvilgiu tenka remtis sekančiais eventualumais:

- 1/ Pavyksta susitarti su Vokietija iš ankato dėl Lietuvos Vyriausybės sudarymo ir tuo pat Lietuvos suverenumo bent formalaus atstatymo;
- 2/ Dėl Vyriausybės sudarymo susitarti nepavyksta, bet pavyksta pagrobti faktinę krašto valdymą, teisingiau pasakius - krašto valdymo aparatą, pasinaudojant interregnumo momentu, kuris trumpam laikui susidarys Lietuvoje kai vokiečių kariuomenė žygiuos pirmyn, o rusų raudonoji armija traukiasi atgal;
- 3/ Lietuvos Vyriausybė paskelbiama Lietuvoje revoliuciniu būdu pasėkoje įvykusio sukilimo;
- 4/ Lietuvos Vyriausybė sudaroma post-factum, susitariant su vokiečiais, kai kraštas jau būtų vokiečių kariuomenės užimtas bei nuo bolševikų paliuosutas.

Pirmam eventualumui, kuris mums būtų palankiausias, įvykdyti daroma visa, kas tik įmanoma. Yra pagrindė viljė, kad gal pavyks su vokiečių politiką sprendžiančiais faktoriais susitarti. Kol kas betgi tai nėra tikras dalykas, nes vokiečiai laikosi didelio atsargumo. Ar bus leista mums sudaryti, kaip norime, sudaryti savo Vyriausybę iš ankato, atatai greičiausiai pasieks tik paskutiniu momentu, t.y. prieš pat vokiečių kariuomenės žygį prieš raudonąją armiją, arba faktinai jam jau prasidėjus.

Antrasis eventualumas jau yra pasiekėjas ant tiek, jog galima tvirtinti, kad galėsime sudaryti krašto valdymo aparatą iš savo žmonių. To pagėdauha net patys vokiečiai ir nesiruošia daryti kliūčių, kad pasinaudodami interregnumo momentu, patys užimtume visas įstaigas, įmones ir t.t., pašalinant iš jų sovietiškuosius pareigūnus bei komiserus.

Tretysis eventualumas kiltų tik tada, jei susitarti su vokiečiais iš anksto dėl Vyriausybės sudarymo nepasisektų, arba, jei būtume įvykių užklupti. Paskelbti Vyriausybės sudarymą revoliuciniu būdu Lietuvoje, pav., Vilniuje, ypatingo pavojaus nebūtų, turint galvoje antrąjį eventualumą, kad vokiečiai sutinka ir pritaria mūsų sumanymui pagrįbti krašto valdymo aparatą interregnumo metu. Vyriausybės paskelbimas minėtu būdu verstų vokiečius skaitytis su įvykiu faktų ir tai palengvintų tos Vyriausybės legalizavimąsi.

Ketvirtasis eventualumas mums būtų mažiausiai palankus. Vokiečiams užėmus mūsų kraštą, jie jaustųsi jo šeiminkais ir galėtų statyti mums įvairių sąlygų, kai dėl pačios Vyriausybės sudarymo, jei iš viso leistų mums ją sudaryti. Be to, jos sudarymas galėtų užsitęsti ir tuo būdu būtų pakirstas Upės krašte, apie Vyriausybės sudarymą post-factum kol kas nesitarima su vokiečiais, nes visos pastangos nukreiptos į tikslą susitarti su vokiečiais dėl Vyriausybės sudarymo iš anksto.

Kaip ten bebūtų, su Vyriausybės sudarymu, svarbiausia užduotis, kuri kiltų vokiečiams žygiuojant pirmyn, tai yra krašto valdymo aparato užgrobimas. Šis užgrobimas būtų pirmas realus žingsnis prie Lietuvos suverenumo atgavimo. Todėl reikalinga dėti visas pastangas Lietuvoje slaptai taip susiorganizuoti, kad vokiečių kariuomenei pajudėjus prieš mūsų raudonąją armiją spontaniškai visame krašte įvyktų visuotinis sukilimas. Jo tikslas - paimti visą krašto valdymo aparatą į savo rankas ir pastatyti vokiečius prieš įvykusį faktą, su kuriuo jie yra nusistatę ir turės vėliau skaitytis. Be to, energingas veikimas nesigailint jokių sunkų, turėtų ne tik faktinis, bet ir moraliskai-politiškos reikšmės; Lietuva tuomi sustiprintų savo teisę reikalauti iš vokiečių, kad nedarytų kliūčių Lietuvos valstybę atstatyti, nebelaikant karo pabaigos. Pagaliau tai turėtų dar ir didelės tarptautinės reikšmės, nes iš to visas pasaulis patirtų, jog lietuvių tauta tikrai yra pasiryžusi atgauti laisvą, kas suteiktų mūsų diplomacijai labai stiprų argumentą visur, kur tik įmanoma, suintensyvinti Lietuvos atstatymo reikalo gynimą.

VI. Gairės sukilimo paruošimui.

Visas pasiruošimas vyksta vardu Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio, kuris jungia visus mūsų tautos veiklesnius elementus, idejiniame niveliuodamas visas mūsų buv. politines partijas.

Jo pagrindiniai tikslai: atstatyti nepriklausomą Lietuvos valstybę ir sutvarkyti ją naujais pagrindais, kurie patikrintų galimybę išlaikyti tautoje realią vienybę, stiprinti tautoje nacionalinį atsparumą, tobulinti tautos moralinį stiprumą pagal krikščioniškosios dorovės principus, išvystyti krašto ūkinį ir kultūrinį progresavimą, visiems patikrinti darbą ir leiduoti socialinį teisingumą, išraunant su šaknimis bet kurią apsaubą, korupciją, neteisėtumą, komunistinį išsigimimą ir žydiškąjį išnaudojimą.

Vokiečiai skaitosi su Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžiu, kaip su politiniu faktorium ir juo remiasi, megdami su Lietuva politinį mezinį. Artėjant išsilaisvinimo valandai iš sovietiški-komunistinio teroro ir žydijos išnaudojimo, reikia visomis įmanomomis priemonėmis suintensyvinti aktyvistų sąjūdžio veikimą Lietuvoje, kad pribrendus visą lietuvių tautą idejiniai ir ją parengus organizaciniai lemiančiam aktui, nuokurio priklausys Lietuvos likimas.

Idejiniame lietuvių tautos pribrendimui reikalinga sustiprinti antikomunistinę ir antižydišką akciją ir skieisti besąlyginiai minti, jog rusų-vokiečių ginkluotas susikirtimas tikrai įvyks, kad raudonoji rusų armija bus greitai iš Lietuvos išvyta ir kad Lietuva vėl taps laisva ir nepriklausoma valstybe. Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. Todėl reikia krašte sudaryti tokią tvankią prieš žydus atmosferą, kad nei vienas žydas nedirstų ir minties prileisti, jog Naujoje Lietuvoje jis dar galėtų turėti bent minimalinių teisių ir bendrai pragyvenimo galimybių. Tikslas - priversti visus žydus bėgti iš Lietuvos drauge su raudonaisiais rusais. Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasiūlins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti. Savo laiku Vytauto Didžiojo suteiktas Lietuvoje žydams svetingumas atšaukiamas visiems amžiam už jų nuolatiniui pasikartojantį lietuvių tautos išdavimą jos engėjams. Organizaciniu požiūriu yra reikalingas šis patvarkymas: Ribos aktyv...

195

vistų sąjūdžio, kaip lietuvių tautos politinės valios reiškėjo ir vykdytojo, sudarytina Tautinio Darbo Apsauga, kaip to sąjūdžio kovos organas. Ji sudaroma iš visai patikimų vyrų, galinčių valdyti ginklą ir pasiryžusių, esant reikalui, sukoti savo gyvybę už Lietuvą ir aktyvistų sąjūdžio idealus.

T.D.A. cellės sudarytinos visur, kur tik susiranda tokių ryžtingų vyrų: Nacionaliniame korpe, įstaigose valdininkų tarpe, imonėse tarnautojų ir darbininkų tarpe, studentų tarpe, mokyklose, kaimo jaunuoменėje, Ukiniuose ir t.t. Ypač stengtis daugiau užverbuoti ats. karininkų, ats. puskarininkų, buv. kariuomenės kūrėjų-savanorių, buv. šaulių.

Kadangi bendras gyventojų nusistatymas yra griežtai antikomunistinis ir antižydiškas ir kadangi sovietiškas teroras pats stačiai stumia stumia žmones svertis ginklo, tai, atrodo, nėra reikalo, kad kovos padalinuose priklausytų po daug narių. Pagrindinis dalykas yra turėti gerą organizacijos tinklą, kuris apjungtų visą mūsų kraštą ir kurio šaknis siektų kiekvieną jo kampelį, t.y. ne tik miestus, miestelius, bet ir kaimus. Lemiančiu momentu tas tinklas, jei jis tik suaidės iš tikrai ryžtingų vyrų, sugebės spontaniškai patraukti su savim visus kitus veiklesnius mūsų tautos elementus, iš anksto į organizaciją neitrauktus, bet tik numatytus tuojuo pritraukti, kai tik priartės lemiančioji valanda.

Tikslu T.D.A. organizaciją geriau užmaskavus nuo bolševikų ir mūsų tautos išgamų, pasidavusių agentais okupantui, patartina jos padalinius pavadinti įvairiausiais ir skirtingais vardais, pagal vietinių veikėjų fantaziją. Tuo būdu galėtų būti sudarytas išpūdis, jog esama ne vienos organizacijos, bet įvairių ir skirtingų viena nuo kitos. Be to, tai labai pat sunkintų priešui jų slapumą sekimą.

Kitas būtinas patvarkymas, tai paruošimas sukilimo vadovavimo skeleto. Šis reikalas yra labai opus, nes dabartinis skeletas atrodo nepakankamai planingas ir nesuderintas su eventualia karo įvykiu Lietuvoje eiga.

Kad supratus, kas šiuo atžvilgiu yra taisytina, tenka šia išsiaiškinti tai, kaip vystytis mūsų teritorijoje rusų-vokiečių karo operacijos.

Kiek tai liečia vokiečių pusę, tai, kaip jau buvo minėta, tenka laukti, jog puolimas bus vykdomas žaibo greitumu, išmetant pirmą ir į priešą užpakalį šarvuotos kariuomenės vienetus, kurių uždavinys būtų suglamžyti išsėk byle kokią iš rusų pusės planingą priešinimąsi ar metodingą pasitraukimą. Kokiomis prikt kriptimis bus nukreipti svarbesnieji smūgiai, yra vokiečių Karo Vadovybės paslaptis. Apie tai šia tegalima spėlioti teoretiniai. Galima pilsėti, kad smūgiai bus nukreipti šiomis pagrindinėmis kryptimis: vienas - Suvalkų trikampio, forsuoiant Nemuną, tikslu supti Vilniaus maza, iš pietų-vakarų pusės; antras - kriptimi Tilžė-Šiauliai, tikslu apeiti Kau no ir Nemuno įtvirtinimus iš šiaurės, ir kita šaka siekiant Latvijos; tarp šių pagrindinių kripšių dar tenka laukti, jog veiks viena ar keletą rinktinų frontaliai, pav., kriptimis Kaunas, Alytus. Suglamžius raudonosios armijos gynimąsi sistemą Kaunas-Vilnius-Gardinas trikampyje, galima numatyti, jog operacijos toliau išsirutulios: viena - kriptimi Minsko, kita - kriptimi Daugapilis.

Kai dėl rusų pasipriešinimo, tai atrodo, kad rimtesnio pasipriešinimo tenka laukti Dubysa-Nemunas linijoje, kur ruošiami įtvirtinimai. Be to, rodos (tai reiktų dar patikrinti), rusai numato dar tarpinę poziciją linijoje Muša-Levuo-Anykščiai. Spėjama, kad tai būtų priedangos pozicija pasitraukimui į Dauguvos liniją.

Vokiečių puolimo kryptys ir rusų pasipriešinimo linijos suskaldo Lietuvos teritoriją strateginiu požiūriu į sekančias aritis:

- 1/ Į plotą Nemuno kampe, apimantį mūsų Suvalkiją;
 - 2/ Į plotą tarp Dubysos ir Klaipėdos krašto, apimantį "emaitiją";
 - 3/ Į plotą šiauriau Dubysos, kuri galima prišlieti prie "emaitijos, siekiant tį iki rusų numatomos tarpinės pozicijos;
 - 4/ Į plotą tarp Nemuno ir Neris, kuriame rusų raud.armija, vokiečių supama iš pietų ir šiaurės turės padėti ginklus;
 - 5/ Į Vilniaus maza, jei šis vienu ypu nebūtų supamas drauge su Nemuno pozicija, ir
 - 6/ Į plotą Lietuvos šiaurės rytuose, kaip priedanga prie Dauguvos pozicijos
- Pirmąjį ir antrąjį plotą rusai automati nesistengs rimtą ginti ir iš jų traukėsi po priedangos sienos apsaugos elementų. Kiek didesni pasipriešinimą bandys išvystyti ant Dubysos ir Nemuno linijos. Šią liniją vokiečiams

pralaužus ar atėjus išsispąras ir Kauno centro likimas. Raudonosios jėgos trauksis už Mušos-Anyksių tarpinės pozicijos ir Nėries. Vokiečiams greitai perkirtus ir šią liniją, Vilnius mažgas būtų apsaugamas, o raudonųjų jėgos, likusias Lietuvos šiaurės rytuose, skubėtų trauktis į Dauguvos liniją.

Šitaip numatomas Lietuvos teritorijos strateginis suskaldymas visai natūraliai skatina priderinti prie jo ir sukilimo vadovavimo skeletą. Atrodo, kad šiuo atžvilgiu būtų tikslu vadovavimą padalinti į šiuos ešalonus:

Tuo dvigubo tinklo reikėtų atsiasakyti, nes lemiančiu momentu, kai ryšių palaikimas pasidarys neįmanomas, jis gali pakenkti sukilimo vykdymui.

Vyriausiuosius sukilimo paruošimo organus, būtent, Vilniaus ir Kauno Centrus, viens kitam subordnuoti, skaitant Vilniaus Centrą aukščiausiuoju Subordinacija turi būti tokia, kad kuriam nors jų nebeegalint veikti, jo veiklą galėtų automatiškai perinti antrasis Centras.

Kiekvienas sakytų Centrą savistoviai plečia savo tinklą ir kuria jam subordnuotus kovos padalinius provincijoje, būtent:

- a/ Vilniaus Centras - Lietuvos rytų pusėje;
- b/ Kauno Centras - Suvalkijoje, Žemaitijoje ir Aukštaičiuose.

Kadangi didelė centralizacija vestų prie veiklos išsivaidavimo, tai reikalinga neatidėliojant sudaryti dar šios tarpinius vadovavimo Centrus provincijoje:

a/ Subordnuota Kauno Centrui:

- 1/ Kauno rajono Centrą pačiame Kaune, plius Kauno apskritis;
- 2/ Suvalkių Centrą, pav., Marijampolėje, kuriam pavesti šias apskritis: Marijampolės, Alytaus, Sejūnų, Vilkaviškio ir Seklių;
- 3/ Žemaitijos Centrą pav. Šiauliuose, kuriam pavesti Šiaulių, Telšių, Mažeikių, Kretingos, Tauragės ir Raseinių apskritis;
- 4/ Aukštaičių Centrą, pav., Panevėžyje, su apskritimis Panevėžio, Biržų, Rokiškio ir Kėdainių.

b/ Subordnuotus Vilniaus Centrui:

- 1/ Vilniaus rajono Centrą pačiame Vilniuje, kuriam pavesti Vilniaus, Trakų ir Ukmergės apskritis;
- 2/ Šiaurės rytų Centrą pav. Švenčionyse ar Utenoj, su apskritimis Švenčionių, Utenos ir Zarasų, ir
- 3/ Lietuvių Nacionalinio Korpo Centrą.

Tarpinių Centrų sudėti nustato Vilniaus ir Kauno Centrai kiekvienas savo plote maždaug iš 3-5 ryžtingų vyrų, gyvenančių ten kur Centras sudaromas. Šitaip sudarytieji tarpiniai Centrai iš savo pusės nustato apskričių Centrų sudėti maždaug iš 2-3 asmenų. Šie gi pastarieji skiria savo patikėtinius valsčiuose, miesteliuose, mokyklose, įmonėse ir t.t. Tuo būdu pasidarys vadovavimo tinklas, kuris priduos sukilimo paruošimui daugiau planingumo ir kuriuo bus galima remtis lemiančiu momentu.

Centro nariais ir patikėtinais periferijose turi būti parenkami asmenys ne tiek atsivėlgiant to, kas kuo yra seniau buvęs, kokiam partijai priklausęs ar kokio yra išmokslinimo, kiek turi būti žiurima asmens charakterio: valios tvirtumo, ryžtingumo daryti sprendimus, iniciatyvos turėjimo gebumo kitais vadovauti ir tinkamumo konspiratyviniam darbui.

Vyriausias šiuo paruošiamuoju momentu uždavinys yra galimai daugiau pristoigtai Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio kovos padalinių. Būtų idealas, jei pavyktų atsiekti to, kad ne tik centruose bei miestuose, kur yra susispleta daugiau mūsų inteligentijos ir patrijotinės mokslavijos, bet ir visur provincijoje: miesteliuose ir kaimuose, susidarytų tokie padaliniai, vietiek, ar jie turėtų ginklų ar jų neturėtų, nes yra vilties, kad ginklų visiems susiras.

Kiekvienam steigiamam padaliniai reikia išsyk pastatyti konkretišką ir aiškų uždavinį, kurį jis turės įvykdyti sukilimo valandai atėjus, pav. užimti elektros centrą ar išjungti elektros laidus, sukelti kur nors pašonkos pagelba sprogdomos bombos, užimti pašto centrą, nutraukti telefono-telegrafo laidus X ruože, apsuikti galizkelio bėgius X rajone, užimti valsčius valdyba, paliuosuoti politinius kalinius X kalėjime ar areštuoju namuose, suimti X komunistų skyriaus valdyba, nuginkluoti X nuvedoje raud. milicininkus, susirinkti ir buti X vado dispozicijoje ir rezerve ir t.t.

Kadangi sukilimas turės vykti išnaudojant vokiečių kariuomenės puol-

mą, kuriuo kryptių ir eilinių tikslų vokiečiai iš anksto mums neatskleis, tai numatyti iš kalno bendrą visai Lietuvai sukilimo planą yra neįmanoma. Todėl kiekvienas padalinys, gavęs uždavinį, praeiškia sau atskirą planą kaip tą uždavinį geriau įvykdžius, kai bus duotas signalas sukilti. Vyriausieji Centrai praeiškia sukilimo planus tik svarbesiems tikslams atsiekti. Tą pat daro ir tarpiniai Centrai kiekvienas savo plote, prisilaikydami bendrą nurodymą, duotą iš kalno. Šiaip gi visas pasiruošimas vyksta plačios decentralizacijos pagrindais, pasitikint vietinių veikėjų iniciatyva ir sumanumu. Čia pažymimi tik patys bendriausieji uždaviniai:

- 1/ Nuginčiuoti visame krašte raudonąją miliciją ir GPU agentus ir juos suminti bei likviduoti, jei kas dar drįs priešintis;
- 2/ Arestuoti visus komisarus, politrukus ir kitus sovietiškojo režimo ramsius;
- 3/ Sunaikinti komunistų partijos centrą ir skyrius; be to, suminti visus veiklesniusios tos partijos ir jos padalinių narius;
- 4/ Priversti žydas bėgti iš Lietuvos;
- 5/ Paliuosuoti iš kalėjimų politinius kalinius ir daboti, kad jų rusai ar mūsų komunistai nenužudytų ar neišveiktų į Sov. Rusiją;
- 6/ Užimti svarbiausiasias įstaigas centruose ir provincijoje, įmones, geležkelio stotis, pašto ir telegrafo centralines, didesniusius maisto ir prekių sandėlius ir t.t.;
- 7/ Įintis priemonių, kad bolševikai, pasitraukdami iš Lietuvos, nenaikintų turto ar kas kitas jo neišgrobūtų, ypač numatyti priemones prieš padėgimus ir gaisrų gesinimą;
- 8/ Nutraukti įvairiose vietose, turinčiose militarines reikšmes, geležkelio linijas, plentus ir kelius, telefonų ir telegrafų kaip ir elektros laidus svarbesniuose punktuose, bet nenupiaustant stulpų;
- 9/ Daryti visų įmonų kiliūčių pasitraukiantiems raud. armijos padaliniams, gurguolėms ir transportui, stengtis suklytus padalinius nuginkluoti arba pulti juos iš pasalų, partizaniniu būdu;
- 10/ Jei pajėgų santykis leistų, bandyti pagalba Nacionalinio Korpo nuginkluoti rusų raudonosios armijos jėgas, kai jose kils panika.

Darant kiltus rusų raudonajai armijai pasitraukti bei rusų transportams, reikia vengti didesnių sprogdinimų, ypač nenaikinti svarbesniųjų tiltų. Atbulai, dėti pastangų juos ginti, kad jų nesunaikintų raudonieji, nes jie bus labai reikalingi žygiuojančiai pirmyn vokiečių kariuomenei, ypač jos motorizuotiems padalinims, kad jie neturėtų gaišti laiko uolų perėjimui.

Ryšius su Lietuvių Aktyvistų Fronto vyriausia vadovybe palaikyti per jos ryšininkus pasienyje. Tuo tikslu pasieninių apskrįčių Centrams tuojau pasirūpinti su tais ryšininkais susijungti, nurodant jiems ryšininkus iš savo pusės anoje pusėje sienos, kad nebebūtų reikalinga siuntinėti agentų toli į Lietuvos gilumą, kas yra susiję kas kartą su dideliu pavojum agentams patekti į GPU nagus.

VII. S u k i l i m o v y k d y m a s

Signalu sukilimui reikia skaityti momentą, kai vokiečių kariuomenė per žengs sieną ir pradės rusus pulti.

Jei apie tą momentą Aktyvistų Fronto Vadovybei pavyktų sužinoti nors kiek iš anksto, tai tuoju būtu pasitengta duoti apie tai žinių per slapto agentus ir ryšininkus, dirbančius vienoje ir kitoje sienos pusės, kad skubiai perduotų toliau per tarpinius Centrus į Kauną ir Vilnių.

Be to, ruošiamasi paskutinio momentu arba vokiečių puolimui jau prasidėjus, nusodinti Lietuvoje iš lėktuvų parašutininkus, kurie atneštų paskutines instrukcijas.

Bet, kaip ten bebūtų, tikroju signalu sukilimui turi būti skaitoma vokiečių peržengimas Lietuvos sienos. Kol to nėra įvykę, jokiems kienu nors ~~nikada~~ nurodomiems terminams netikėti, kad nepatekus į provokaciją.

Kadangi vokiečiams skubiai žygiuojant pirmyn, planingas sukilimo vadovimas būtų neįmanomas, nes visi ryšiai tarp Centrų ir periferijos būtų nutrukę, tai negalima tikėtis jokių nurodymų iš viršaus. Sukilimas tokiomis sąlygomis turi įvykti automatiškai ir spontaniškai visame krašte. Todėl kiekvienas padalinys turi gaudyti radio žinias ar kaip kitsip sekti, kada vokiečiai pereis sieną. Tokią žinią pagavęs ir pranešęs apie tai savo kaimyniniams padalinims bei aukštesniam vadui ir tuo būdu gautą žinią petik-

rinąs, tuo jau žmisi paskutinių pasiruošimų. Įsitikinus, kad gauta žinia yra tikra, kad ne kiemo paleista provokaciniais tikslais, ryžtasi vykdyti iš anksto duotą uždavinį.

Jei pavyks susitarti su vokiečiais iš anksto dėl sudarymo Lietuvos Vyriausybės, tai numatoma tuo metu, kai vokiečių kariuomenė žengs per sieną ir pradės puolimą, išplatinti Lietuvoje iš lėktuvų tos Vyriausybės viešą atsišaukimą - plakatą į tautą su parais visų Ministrų Kabineto narių, reginantį visus, kas tik gali, stvertis ginklo vyti rusus okupantus lauk iš Lietuvos. Šis atsišaukimas būtų oficialus ir visoms krašto gyventojams privalomas vykdyti.

Tuo pat metu naujai susidariusi Vyriausybė ir Aktyvistų Fronto Vadovyb, suorganizavus iš esančių Vokietijoje lietuvių ir atbėgėlių atitinkama ginkluoto smūgio padalinį, pasistengtų jėga užgrobti kurį nors punktą pasienyje Lietuvos pusėje ir iš šia perimtų bendrą sukilimo vadovavimą bei jo dorinimą su vokiečių kariuomenės žygiavimu pirayn.

Lygegreičiai būtų lietuvių Aktyvistų Fronto vardu išplatinta po visą Lietuvą iš lėktuvų įvairių, kurstančių gyventojus sukilti, atsišaukimų, būtent, Lietuvių Aktyvistų Frontą, į atsargos karininkus ir šaulius, į būvusius Lietuvos kariuomenės kūrėjus-savanorius, į lietuvių inteligentią, kultūrininkus ir valdininkus, į moksleiviją ir kaimo jaunomeną, į ūkininkus, į darbininkus, į verslininkus, į rusų raudonosios armijos karius ir prieš žydus.

Galima tikėtis, jog tokiu būdu visa tauta būtų labai išjudinta ir susidarytų krašte tokia įkaitinta prieš okupantus, žydus ir mūsiškius komunistus atmosfera, kad jų tarpe kiltų baimės panika, kuri palaistų bet kurią iš jų pusę rimtesnį pasipriešinimą. Be to, tai žymiai numatytų pas raudonarmiečius upą, kas prisidėtų prie raudonosios armijos demoralizavimo.

Tokiomis sąlygomis, galima tikėtis, jog sukilimo vykdymas visame krašte praestų sklandžiai. Tik reikalinga parodyti daugiau ryžtumo, drąsos ir revoliucinio akiplėšiškuo, kai vokiečiams puolant, raudonoji armija, mūsų žydija ir visi mūsų tautos išdavikai, panikos perimti, bėgs iš Lietuvos arba skubės slapstyti kur nors po urvus.

Iš anksto galima numatyti, kad ten kur nėra sutelkta didesnių rusų raudonosios armijos jėgų, sukilimas galėtų greitai ir be sunkumų praesti. Tuo tarpu gi ten, kur sutelkta daugiau rusų raudonosios armijos jėgų, partartina būtų atsargumas: pradžioje kovoti tikslu, kad laimėjus laiką, kol priartės vokiečių kariuomenės pagelba.

Jei dėl Vyriausybės sudarymo su vokiečiais susitarti nepavyktų, kitai variantui, jei vokiečiams pradėjus puolimą nebūtų iš lėktuvų platinama Vyriausybės ir Aktyvistų Fronto atsišaukimai, o taip pat apie Vyriausybės sudarymą nieko nebūtų iš Berlyno per radiją pranešta, tai reikia skaityti, jog vokiečiai Lietuvos atžvilgiu dar turi užpakalinių tikslų.

Nuo sukilimo betgi ir tokiam atsitikime susilaikyti nereikia. Jis turi būti vykdomas, kaip paruoštas, su tikslu pagrobti krašto valdymą aparatą ir savo rankas. Krašto Vyriausybę tokiam atsitikime turėtų paskelbti Vilniaus Centras revoliuciniu keliu, kad pastatius vokiečius prieš įvykusi faktą. Asmenims, kurie tokią vyriausybę sudarytų, ypatingo pavojaus iš vokiečių pusės negalėtų būti, nes, kaip jau minėta, jau dabar yra paaiškėję, jog patys vokiečiai yra suinteresuoti, kad krašto valdymo aparatą apstatytume savo žmonėmis.

Revoliucinės Vyriausybės paskelbimo aktas turėtų būti laiku paruoštas ir tinkamai suredeguotas, kadangi jis būtų didelės istorinės, tarptautiškai teisinės ir morališkai politinės reikšmės ne tik dabarčiai, bet ir ateičiai, ypač jis būtų svarbus pačios Vyriausybės legalizavimuisi ir kaip nesugriauamas argumentas Lietuvos diplomatijai užsieniuose ginti Lietuvos atstatymo reikalą visame pasaulyje.

Sąlygomas aktas turėtų būti sustatytas ir skelbiamas Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio, kaip vienintelio lietuvių tautos valios reiškėjo ir vykdytojo, vardu, pastatant eventualiai tos Vyriausybės priešakyje patį to sąjūdžio vadą, kad tuo galimai daugiau surišus vokiečiams rankas, nes jie deda į šį sąjūdį ir į jo vadą savo viltis, yra prieš juos užsiangažavę ir todėl jiems būtų politiniu ir moraliu atžvilgiu sunku su tokia Vyriausybe nesisikaityti ir jos nepripažinti.

Kadangi, kaip jau minėta, centralizuotas sukilimo vadovavimas numatoma sąlygose bus neįmanomas, tai sukilimas vykdomas vietose savistoviai,

vietinių veikėjų ir vadų iniciatyva. Tarpiniai ir apskričių Centrai turės uždavinį paskirti sukilimo padalinių veiksmą derinti, pasiūsti kur būtų reikalinga paspartinti iš kaimyninio padalinio ar padalinio rezervo, ir duoti papildomų nurodymų, ką daryti tam ar kitam padaliniai pradinį uždavinį įvykdytų.

Tarpiniai ir apskričių Centrai sukilimo metu vykdo vietose valdžios funkcijas, kol neužsimegė ryšis su Vilniaus Centru, Vyriausija Aktyvistų Fronto Vadovybe bei nesusidarys Lietuvos Vyriausybė ir ji neperims krašto valdymą.

Apie įvykdytus sukilimo uždavinius ir kovos eigą bei atsiuktus rezultatus žemesnioji sukilimo padalinių vadai praneša per patikimus ryšininkus sekančiam aukštesniam sukilimo vadui ar sukilimo Centrai, kurie iš savo pusės orientuoja subordinuotuosius jiems žemesniuosius sukilimo vadus ir patikėtinius apie tai, kokia susidarys bendra padėtis veikimo plote, kas atsieks kitose sukilimo srityse ir ką padaliniui toliau veikti bei kaip jam toliau laikytis.

Visur, kur tik sukilimas pavyko, pastatomi viešųjų įstaigų ir žmonių priešakyje savo žmonės. Patartina visur, kur tik dar galima, gražinti ir senas vietas buvusius, t.y. teisėtos Lietuvos Vyriausybės savo laiku paskirtus pareigūnus, kaip pav. apskričių viršininkus, miestų burmaistrus, valsčių viršaišius, geležkelio stočių viršininkus, pašto viršininkus ir t. t. Taip pat tuojuo gražintina visa viešoji policija, vieton to, kad kurus gyventojų laikiną miliciją.

Visi minėti pareigūnai turi būti tuojuo, kaip sukilimas toje ar kitoje vietoje įvyks, paraginti grįžti į savo senas vietas ir užsidėti turėtą nepriklausomos Lietuvos metu uniformą. Bendrai ir visi kitokie išoriniai pažymėjimai valstybės buvimo ir valdžios veikimo turi būti atstatyti.

Gražinti į savo vietas pareigūnai ar naujai paskirtieji tuojuo išleidi reikalingų viešai tvarkai, gyventojų saugumui ir bendram ramumui palaikyti ir viešai įsakymų, kuriuos plačiai išplatinti ir viešai išlipti, kad gyventojai žinotų, kaip jiems laikytis ir kad visi patirtų, jog valdžia yra ir veikia.

Gražinimas senų pareigūnų, uniformos restauravimas, valstybės ženklų atstatymas ir skubus išleidimas ir viešas paskelbimas įvairių valdžios įsakymų - visa tai yra aktai, kurie turi vokiečiams parodyti, jog krašto valdymo aparatas tapo atstatytas ir veikia, kaip pridera. Vokiečiai, pastatyti šitaip prieš įvykusį faktą, negalėtų su tuo nesiskaityti.

Reikalingus personalinius pakeitimus gražintuose pareigūnuose, jei jų tarpe būtų netinkamų tolesnei tarnybai, bus galima padaryti vėliau, kai sukilimui praėjus viskas vėl grįžtų į normalines vėzes.

Kad vokiečiai galėtų sukilėlius atskirti nuo šiaip kitų civilinių, gyventojų ir nepaskaitytų juos ginkluotais vietiniais komunistais, sukilimui įvykus, jo dalybiai užsideda ant kairiosios rankos baltą (drobę) juosta, su raidėmis T.D.A. (Tautinio Darbo Apsauga).

Vokiečių kariuomenės daliniai visur, kur tik jie Lietuvoje pasirodys, sutinkami kaip draugingos Lietuvai valstybės kariuomenės.

Vietos valdžios pareigūnai ir vietos visuomenės atstovai pasitinka tą dalinių vadus, jiems persistato, orientuoja juos apie vietinę padėtį, suteikia visų žinių, kokių tik turi, apie pasitraukusį priešą (rusus) ir, esant reikalui, pasiūlo savo patarnavimą.

Su vokiečių kariais ir pareigūnais reikia stengtis palaikyti geras ir nuoširdžius santykius, bet sąvąs neženinti, nes sukildami mes kovojame už savo laisvą patys, net ne vien laukiame malonės iš vokiečių, kad jie mums tą laisvą padovanotų, mes tik išnaudojame jų pagalbą. Net už savo laisvą mokame ir mūsų pečių kraujo aukomis.

Pasyvumas ir ištūmimas Lietuvą praeidė,
Aktyvumas ir ryžtumas turi ją išgelbėti ! !

LITUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTO
V A D O V Y B Ė

IŠKILMINGAS PASIŽADĖJIMAS

Aš, ištodamas į Tautinio Darbo Apsaugą (TDA) vienminčių aktyvažoje pareiškiu, jog esu pasiryžęs aukotis Tėvynės vadavimo žygiams ir visomis priemonėmis kovoti už Lietuvos Aktyvistų Fronto idealus ir iškilmingai pasižadau paslapyje laikyti TDA veikimą, vykdyti Vadovybės įsakymus ir nurodymus.

Savo garbe ir sąžine pareiškiu, kad šį iškilmingą pasižadėjimą darau ne vien lūpomis ir žodžiais, bet širdimi ir siela, kad mano šis daromas pasižadėjimas visiškai sutaps su mano principiniais ir patriotiniais nusistatymais. Kartu iškilmingai pasižadau branginti kiekvieno vienminčio garbę ir reikalui esant teikti reikalingą pagalbą.

Mano pakelta dešinioji ranka tebūnie mano sąžinės simbolinis liudytojas, kad šis mano pasiryžimas ir iškilmingas pasižadėjimas yra nuoširdžiausias ir laisvas mano sąžinės aktas, kurį darau gerai žinodamas šio pasižadėjimo prasmę ir savo, kaip TDA nario, pareigas.

Taip man, Dieve, padėk.

1941 m. kovo 30 d.

Ambrasiejus Kazys
 Aviža Albertas
 Avižienis Karolis
 Babickas Povilas
 Balys Leopoldas
 Butėnas Julijonas
 Čiuberkis Jonas
 Dobkevičius Leonas
 Dambrauskas Marijonas
 Deveikis Vaclovas
 Deveikis Bronius
 Dienkaitis Jonas
 Gedminas Jurgis
 Jakštas Jonas
 Jonynas Antanas
 Jakutis Stasys
 Januškevičius Jonas
 Janulaitis Jonas
 J. Jurkūnas
 Matulevičius Juozas

Keršys Algirdas
 Kontemis Vacys
 Kukutis Mikas
 Naujokaitis Mykolas
 Palionis Tadas
 Ramanauskas Bonifacas
 Radžiūnas Juozas
 Skirmuntas Vladas
 Strazdas Jonas
 Strikaitis Kostas
 Sidlauskas Juozas
 Skurauskas Petras
 Trybė Leopoldas
 Vaitelius Danielius
 Valiukėnas Antanas
 Zukauskas Juozas
 Banevičius Juozas
 Zemeckas Kazys
 Liaugaudas Pranas

T A U T I N I O D A R B O A P S A U G O S
L A I K I N I E J I N U O S T A T A I

I. P r a d i n i s n u o s t a t a s

Tautinio Darbo Apsauga sudaro integralinę Lietuvių Aktyvistų Fronto dalį - T.D.A.

Kol ji negali veikti viešai, jos padaliniai, maskavimosi susetimais, gali vadintis įvairiais pavadinimais.

II. T i k s l a s

T.D.A. tikslas - būti visados pasiruošusiai: iš vienos pusės - aktyviai, visomis priemonėmis, kovoti už lietuvių tautos gyvybinius interesus, iš kitos pusės - laiduoti Lietuvių Aktyvistų Frontui visišką saugumą jo politinėje veikloje.

III. V e i k i m o p l o t a s

T.D.A. sudaroma visur, kur tik veikia Lietuvių Aktyvistų Frontas, Tėvynėje ir užsieniuose.

IV. O r g a n i z a c i j a

T.D.A. susideda iš:

- 1/ Vyriausiosios Vadovybės,
- 2/ Apygardų ir
- 3/ Rinktinių.

Rinktinė susideda iš neriboto skaičiaus būrių, kiekviename po 3-4 grandis iš 6-12 narių.

T.D.A. padaliniai rikiuotėje vadinasi kovos kolonomis, o vyrai - tautos kovotojais.

Jei Rinktinėje susidaro didesnis būrių skaičius, tai jie suvedami į kuopas.

V. V a d o v y b ė

T.D.A. Vyriausiąją Vadą ir Apygardų Vadus skiria ir atleidžia Lietuvių Aktyvistų Fronto Vadovybė.

Vyriausiasis T.D.A. Vadas priklauso betarpiškai Lietuvių Aktyvistų Fronto Vadamui iš asmeniškai atsako jam už T.D.A. tverkimą, organizaciją ir paruošimą.

T.D.A. Vyriausiasis Vadas naudojami specialiniu Štabu, kurio organizaciją ir funkcionavimą nustato atskiras statutas.

Apygardų Vadai skiriami ir atleidžiami T.D.A. Vyriausiojo Vado pristatymu.

Rinktinių Vadus skiria ir atleidžia T.D.A. Vyriausiasis Vadas, Apygardų Vadams pristačius. Kuopų Vadus skiria ir atleidžia Rinktinių Vadai su Apygardų Vadų žinia.

Burių Vadus skiria ir atleidžia Kuopos Vadas, prieš tai gavęs Rinktinės Vado pritarimą.

Grandžių Vadus skiria ir atleidžia Burio Vadas su Kuopos Vado pritarimu.

Apygardų ir Rinktinių Vadams priduodami atitinkami Štabai. Burių Vadams - Adjutantai.

VI. N a r i ų v e r b a v i m a s

Kandidatais į T.D.A. verbuoja Burių Vadai, jų tinkamą tautos kovotojo pareigoms patikrina Kuopų Vadai ir galutinai juos priima į T.D.A. narius Rinktinių Vadai.

T.D.A. nariu gali būti tik Aktyvistų Fronto nariai ir tik vyrai, atitinkantieji šiuos reikalavimus:

- 1- nuo 17 iki 45 m. amžiaus,
 - 2- geros sveikatos,
 - 3- nebausti už kriminalinius nusikaltimus,
 - 4- neabejotino tautinio ir antikomunistinio nusistatymo,
 - 5- pasiryžę kovoti visomis priemonėmis už Aktyvistų Fronto idealus,
 - 6- pasižadą griežtai laikytis T.D.A. nuostatų ir drausmės.
- Narys priimamas nemažiau, kaip 5 metams.

VII. N a r i ų p a r e i g o s

T.D.A. nariai įpareigojami:

- 1/ būti visados ~~veikliais~~ veikliais kovoje už Aktyvistų Fronto idealus,
- 2/ nuolat atkaklūs vykdant gautą uždevinį,
- 3/ pavyzdingai elgtis organizacijoje ir privačiame gyvenime,
- 4/ visuomet padėti vienas kitam kovoje ir gyvenime,
- 5/ vengti draugystės su elementais, priešingais Aktyvistų Frontui
- 6/ nepriklausyti jokioms kitoms organizacijoms be savo Rinktinės Vado leidimo,
- 7/ griežtai išleikyti patikėtas paslaptis,
- 8/ tuojau pranešti savo Vadui apie kiekvieną pastebėtą keną nors ruošiamą ar nukreiptą prieš Aktyvistų Frontą veikimą, o skubiais atsitikimais reaguoti į tai savystoviai.

VIII. D r a u s m ė s p a g r i n d a i

T.D.A. stiprybė glūdi giliame tautinės garbės pajautime, griežtoje, bet sąmoningoje karinėje drausmėje, kuri pasireiškia besąlygiu organizacijos nuostatų ir Vadovybės įsakymų vykdyme.

Apie narių prasižengimus su drausme sprendžia jų Vadas, o apie šį pastarąjį - sekantis aukštesnis Vadas.

Drausmės nusikaltimai baudžiami šiomis baudėmis:

- 1/ asmeniškų įspėjimu,
- 2 / viešu įspėjimu prieš išrinktuosius T.D.A. padalinį,
- 3/ laikinu suspendavimu dalyvauti T.D.A. rinkiuotėje,
- 4/ pašalinimu iš T.D.A. narių tarpo.

Pirmąsias dvi baudmes yra įgalinti taikinti visų laipsnių Vadai. Trečiąją - turi teisę taikinti tik Rinktinių Vadai, Kuopos Vado pristaitymu. Pašalinti gi iš T.D.A. narių tėra įgalintas Apygardų Viršininkas, Rinktinės Vadai pristačius.

Pašalinamasis turi teisę paduoti T.D.A. Vyriausiajam Vadam, komanda keliu, skundą, bet ne vėliau, kaip per savaitę laiko nuo įspėjimo, kad pasiūlyta jį iš T.D.A. narių pašalinti.

Pašalintasis iš T.D.A. skaitosi vienkert pašalintas ir iš Aktyvistų Fronto narių.

IX. U n i f o r m a

T.D.A. nariai dėvi atitinkamą uniformą ir ženklus, pagal tam tikrą statutą.

X. T. D. A. T e i s m a s

T.D.A. narių nusikaltimams prieš organizacijos tikslus ir nuostatus, o taip pat savitarpiniams nesusipratimams spręsti, suderomi prie Rinktinių teismai.

Teismo Pirmininkus skiria Apygardų Vadai, Rinktinių Vadams pristačius kandidatus po 2 nuo kiekvienos Rinktinės.

Teismo nariai gi yra renkami slaptu balsavimu Rinktinių susirinkimuose, būtent, po 3 narius ir po 2 kandidatus, vieniems metams.

L I E T U V I Ų A K T Y V I S T Ų F R O N T O

V A D O V Y B Ė

1941.III.29 d.

DENKSCHRIFTbetref. die Bildung einer litauischen Legion.

Im Zusammenhang mit der zu erwartenden Wiederherstellung Litauens ist es notwendig, rechtzeitig eine bewaffnete, politisch zuverlässige Kraft zu bilden, die folgenden Zwecken dienen sollte:

1. Um den sich in Deutschland befindenden Litauern, die als Flüchtlinge und Umsiedler hier eingetroffen sind oder von früher her in Deutschland als litauischen Staatsangehörigen wohnen, die Möglichkeit zu bieten, sich wie sie alle es ersehnen, aktiv an die Beteiligung Litauens vom Bolschewismus und russischer Okkupation zu beteiligen.

2. Um die Hoffnung einer baldigen Wiederherstellung Litauens im litauischen Volke ~~mit~~ reell zu starken und den aktiveren Elementen Litauens einen Ansporn zur Selbstvorbereitung für das Ergreifen der Waffen gegen den russischen Okkupanten in Litauen selbst zu geben.

3. Um der zukünftigen litauischen Regierung eine politisch zuverlässige und bestimmt deutschfreundliche Stütze für die Beherrschung der inneren Lage Litauens zu verschaffen.

Praktisch genommen ist die Bildung einer litauischen Legion möglich und durchführbar, denn:

1. Die Zahl der bereits sich auf deutschen Boden befindenden Litauern für diesen Zweck ausreichend und durch neu eintreffende Flüchtlinge aus Litauen vergrößert sich ständig.

2. Einige Einzelfälle ausgenommen sind alle deutschfreundlich eingestellt, Deutschland gegenüber schon dafür dankbar, dass es ihnen die Möglichkeit gegeben wurde, sich vom Bolschewismus zu retten. Es ist nicht zu zweifeln, dass sie antikommunistischer Gesinnung und fest entschlossen Willens sind, für die Befreiung Litauens von der sowjetischen Okkupation die Waffen zu ergreifen.

3. Unter den sich in Deutschland befindenden Litauern gibt es eine beträchtliche Anzahl von ehemaligen litauischen Offizieren, Unteroffizieren und sonst Männern, die ihren Militärdienst in Litauen geleistet haben und daher eine militärische Vorausbildung besitzen.

4. Auf Grund des vorhandenen Offiziers- bzw. Unteroffiziers-Kaders, sowie auf Grund des zur Verfügung stehenden Menschenmaterials könnte man zunächst eine aus allen Waffengattungen zusammengestellte litauische Brigade aufstellen.

Um die Organisation möglichst besser zu tarnen, könnte man in folgender Weise verfahren:

1. Die für die gedachte Formation ausgewählten Flüchtlinge, Umsiedler u.ä. eventuell mit ihren Familien zunächst in ein Sonderlager zusammenziehen.

2. Wenn der Zeitpunkt für die Bildung der Legion selbst schon reif wird, sollten die militärisch geschulten Männer in die Kasernen untergebracht und von der Aussenwelt völlig isoliert werden.

3. Die Legion als "Umsiedler - Brigade" zu benennen.

4. Falls die unerwünschten Gerüchte sich verbreiten sollten, so könnte man die Fremden dadurch irreführen, indem man die Behauptung aufstellen lässt, dass es sich keineswegs um eine litauische Truppe, sondern um eine aus den Baltendeutschen zusammengestellte Abteilung der deutschen ~~Truppe~~ Wehrmacht handelt und daher eine reine deutsche ~~Einheit~~ ^{Einheit} ~~Legion~~ ^{Einheit} ist.

Bei energischer Inangriffnahme der Organisationsarbeit und der Voraussetzung, dass es keine Schwierigkeiten bei der Unterbringung, Bekleidung, Ausrüstung u.ä.w. entstehen würden, könnte man die Bildung der litauischen Legion sehr schnell, z.B. in einigen Wochen durchführen und die Truppe einsatzbereit haben.

ALLGEMEINE ANWEISUNGEN FÜR DIE BEFREIUNG LITAUENS

I. Allgemeines

Wenn das Volk selbst nicht für seine Freiheit kämpft, ist auch jede andere Mühe, die Freiheit und Unabhängigkeit des Volkes wieder zu erlangen, wenig wert. Daher müssen wir die ganze Last des Kampfes selbst auf uns nehmen. Daher sind Stärke, Aufopferung, Wille kein Opfer zu scheuen, Waffengewalt und aktiver Kampf mit den Volks- und Staatsfeinden der reale und richtige Weg für die Wiederherstellung der Unabhängigkeit Litauens und der Wiedererlangung der Freiheit des Volkes.

Dieser Kampf für die Freiheit und Unabhängigkeit des Volkes wird von der allen aktiveren Elemente unseres Volkes vereinigenden Litauischen Aktivistenfront organisiert und durchgeführt. Seine wesentlichen Ziele sind, - Wiederherstellung eines unabhängigen litauischen Staates und sein Aufbau auf neuen Grundlagen, die die Aufrechterhaltung einer realen Einigkeit des Volkes gewährleisten, die völkische Widerstandskraft stärken, die moralische, auf dem Christentum beruhende Kraft des Volkes steigern, den kulturellen und wirtschaftlichen Fortschritt Litauens fördern, allen Volksgenossen Arbeit verschaffen und die soziale Gerechtigkeit gewährleisten, indem jede Art von Unordnung, Korruption, Unrechtmäßigkeit, kommunistischer Ausgeburd und jüdischer Ausnutzung mit den Wurzeln beseitigt werden.

II. Die Vorbereitung des Aufstandes.

(Nur zur Kenntnis von vollständig vertrauenswürdigen Personen und der deutschen Heeresführung)

Zur Befreiung Litauens vom kommunistischen und jüdischen Joch und von der russischen Okkupation wird ein Aufstand der Litauer organisiert, der in Litauen in dem Augenblick zu beginnen hat, in dem das Grossdeutsche Heer die Grenze überschreitet und mit der Vernichtung der roten russischen Armee beginnt.

Schutz der völkischen Arbeit.

Zur Durchführung des Aufstandes wird innerhalb der Litauischen Aktivistenbewegung ein "SCHUTZ DER VÖLKISCHEN ARBEIT" organisiert. Dieser besteht aus Männern, die vollkommen vertrauenswürdig sind, mit der Waffe umzugehen verstehen, Litauen und der Aktivistenbewegung ergeben und bereit sind, notfalls auch ihr Leben zu opfern.

Abteilungen des S.V.A. werden überall dort gegründet, wo sich solche tatkräftigen Männer finden: im Litauischen Korps, in den Behörden unter der Besatzung, in den Betrieben unter den Angestellten und Arbeitern unter den Studenten, in den Schulen, unter der Dorfjugend, unter den Bauern usw. Es soll besonders versucht werden, möglichst viel Reserveoffiziere, frühere Freiwillige, Neusiedler, frühere Schaulisten heranzuziehen.

Zum Zweck der Irreführung, der Konspiration und der Gegenspionage erhalten die Abteilungen der S.V.A. die verschiedensten Benennungen nach dem Ermessen der örtlichen Führer, um so dem Feinde den Eindruck zu erwecken, als wenn verschiedene und von einander unabhängige Organisationen vorhanden seien.

Führung des Aufstandes.

In Litauen arbeiten zwei Organe für die Vorbereitung des Aufstandes: Führungszentren in Vilnius und Kaunas. Das oberste Zentrum ist in Vilnius. Die Abhängigkeit dieser beiden Zentren ist so eingerichtet, dass falls das eine Zentrum ausfällt, das andere automatisch die Arbeit jenes Zentrums übernimmt. Jedes dieser beiden Zentren vergrößert sein Organisationsnetz und gründet die ihm zugehörigen Abteilungen in der Provinz selbständig:

- a) das Zentrum in Vilnius - im Osten Litauens,
- b) das Zentrum in Kaunas - in Suvalkija, Žemaitija und Aukštaitija.

Um eine zu grosse "entralisation und damit auch eine leichtere Entzifferung zu vermeiden," werden ausserdem Ffhrungszentren in der Provinz gegrndet:

- a) Zum Zentrum in Kaunas gehren:
 - 1/ das Zentrum des Rayons Kaunas und des Kreises in Kaunas,
 - 2/ das Zentrum Suvalkija in Marijampol; ihm unterstehen die Kreise Marijampol, Alytus, Seinai, Vilkaviškis und Sakiai,
 - 3/ das Zentrum Zemaitija in Siauliai; ihm unterstehen die Kreise Siauliai, Telšiai, Mažeikiai, Kretinga, Tauragė und Raseiniai
 - 4/ das Zentrum Auktaitija in Panevežys; ihm unterstehen die Kreise Panevežys, Biržai, Rokiškis und Kedainiai.
- b) Zum Zentrum in Vilnius gehren:
 - 1/ das Zentrum des Rayons Vilnius; ihm unterstehen die Kreise Vilnius, Trakai und Ukmergė,
 - 2/ das Zentrum des Nordostens in Švenčionys oder Utena, mit den Kreisen Švenčionys, Utena und Zarasai,
 - 3/ das Zentrum des Litauischen Korps.

Die Zusammensetzung der Zwischenzentren wird von Zentren in Vilnius und Kaunas festgesetzt, von jedem in seinem Gebiet, aus 3-5 tatkrftigen Mnnnern des Ortes. Die Zwischenzentren bestimmen die Zusammensetzung der Zentren der Kreise aus 2-3 Mnnnern, und die Zentren der Kreise bestimmen die Vertrauensleute in den Amtsbezirken, Stdtchen, Schulen, Betrieben usw."

Zu Mitgliedern der Zentren und zu Vertrauensleuten werden vollkommen vertrauenswürdige, energische, mutige Mnnner bestimmt, die Initiative zeigen, Ffhrereigenschaften haben und fr Geheimarbeit geeignet sind.

III. Das Verhalten im gegenwrtigen

Augenblick

Auf dem Gebiet der Organisation

1. Die Organisierung ist zu vollenden, die Ffhrungszentren und das Netz der Vertrauensleute sind einzurichten und mit Instruktionen zu versehen.
2. Frhzeitig ist jede Abteilung des "G.V.A." sehr genau und konkret mit der Aufgabe zu versehen, die sie gegenwrtig und besonders zur Zeit des Aufstandes zu erledigen hat. Die Aufgabe zur Zeit des Aufstandes werden gemss den rtlichen Gegebenheiten sehr verschieden sein, z.B. Besetzung des Elektrizittswerkes, Ausschaltung des elektrischen Stroms, Besetzung der Post und der Telegraphenzentrale, Erregung von Panik durch Bomben- oder Granatenabwurf, Unterbrechung der Telegraphen- und Telephonlinien auf der Leitung X, Unterbrechung der Eisenbahnschiene auf Strecke X, oder am Orte X, Besetzung des Amtsgebudes, Freilassung der politischen Gefangenen aus dem Gefngnis oder dem Arresthaus X, Verhaftung des Vorstandes der Behrde X oder der Abteilung X der kommunistischen Partei, Entwaffnung der Kiz Miliz des Rayons X, Besetzung des Milizgebudes, Versammlung am Orte X zur Disposition eines bestimmten Ffhrers oder zur Reserve usw.

Anmerkung: Die wichtigsten Aufgaben, insbesondere solche militrischer Art, mssten frhzeitig von der deutschen Heerffhrung bestimmt werden.

3. Jede Abteilung hat nach Erhalten ihrer Aufgabe einen Plan zu ulerlegen und vorzubereiten, nach welchem sie ihre Aufgabe durchffhren wird. Der Plan muss bis in alle Einzelheiten ulerlegt sein, es msussen auch die verschiedenen mglichen Fehlschlge in Rechnung gestellt werden. Die einzelnen Teilnehmer msussen ihre Pflichten genau kennen. Fr jeden Teilnehmer ist ein Stellvertreter zu bestimmen, der gleichfalls Aufgabe und Pflichten des von ihm Vertretenen genau kennen muss.

4. Die obersten Zentren bereiten die Aufstandsplne nur fr die wichtigsten Ziele vor. Dasselbe tun auch die Zwischenzentren, jeder fr sein Gebiet gemss den von der Mheren Stellen bestimmten Anordnungen. Die ganze Vorarbeitungsarbeit wird nach dem Grundsatz weitgehender Dezentralisation vorbereitet, wobei Verantwortung und Vertrauen der Findigkeit und

Initiative der örtlichen Führer und Teilnehmer überlassen bleiben.

5. Organisation der Verbindungen zwischen den obersten Zentren und den ihnen zugehörigen Abteilungen, Aufrechterhaltung der Verbindung mit der obersten Führung der Litauischen Aktivistebewegung durch Verbindungsmänner an der Grenze. Die Zentren der an der Grenze gelegenen Kreise haben mit diesen Verbindungsmännern durch eigenen Verbindungsmänner dieses Gebietes die Verbindung aufrechterhalten, um so die Entsendung von Leuten aus dem Ausland an von der Grenze weit entfernte Orte in Litauen - was sehr unsicher ist - zu vermeiden. Einrichtung der Nachrichtenübermittlung durch die Zentren der an der Grenze gelegenen Kreise ohne Entsendung von Leuten über die Grenze, z.B., Herüberwerfen vonzetteln über die Grenze mit Bogensteinen u.a. Benachrichtigung unserer jenseits der Grenze befindlichen Verbindungsleute davon, wo und auf welcher Weise die Nachrichten weitergesandt und empfangen werden. Organisation einer schnellen Nachrichtenübermittlung von den Grenzpunkten zu den Zentren: wer, durch wen, wo und wie die Übermittlung erfolgen wird.

6. Benachrichtigen, wo, wieviel und welche Waffen noch benötigt werden. Ob Aussicht besteht, selbst Waffen zu verschaffen. Falls keine Aussicht besteht, Mitteilung an die oberste Führung der Litauischen Aktivistebewegung, die um Beschaffung und Überreichung von Waffen bemüht sein wird. Ist womöglich ein Radiosender oder Empfänger erforderlich?

7. Die Organisierung hat sehr geheim vorzustatten gehen. Über die Organisationsarbeit ist mit Unbeteiligten überhaupt nicht zu sprechen. Vorsicht selbst gegenüber Angehörigen, Verwandten, Kindern! Ein unvorsichtiges Wort oder ein unvorsichtiger Schritt kann nicht nur der allgemeinen Sache schaden, sondern kann auch nicht nur einen Volksgenossen-Patrioten ins Verderben stürzen.

8. Bei der ganzen Arbeit in Litauen sind Schriftwechsel und jede Art von Papier zu vermeiden. Alles ist mündlich durch vertrauenswürdige Leute unter Verwendung von Geheimparolen oder anderen sicheren Zeichen zu erledigen. Schriftlich unsere Arbeit betreffende Pläne, Verzeichnisse, Adressen, Anweisungen, Schemen, bezeichnete Landkarten u.a. hat niemand bei sich zu halten.

9. Bereitstellung von Stoffen für weiße Armbinden mit den Buchstaben S.V.A. /litauisch - TDA/; diese Armbinden sind anzufertigen und auf den linken Armel zu setzen erst dann, wenn der Aufstand schon beginnt, damit das eintreffende deutsche Heer die Teilnehmer am Aufstand von den bewaffneten Kommunisten unterscheiden kann.

Auf dem Gebiet der allgemeinen Haltung

Bis zum Beginn des Aufstandes sind Auftritte, Demonstrationen, Unternehmungen und sonst alles zu vermeiden, was die Organisation des Aufstandes behindern oder erschweren oder die Organisation und ihre Teilnehmer kompromittieren oder kenntlich machen könnte.

Auf dem Gebiet der Propaganda.

1. Erhaltung der Stimmung und der Hoffnung unter den Litauern, dass die Stunde der Befreiung tatsächlich bald kommen wird, dass deshalb kein Anlass zur Trauer besteht, die Zukunft vielmehr optimistisch zu beurteilen ist und dass ohne jeden Zweifel zu hoffen steht, dass das kommunistische Joch in Litauen nur von zeitweiliger Dauer ist und dass Litauen bald wieder ein freier und unabhängiger Staat sein wird.

2. Ermütigung der Menschen, nicht der Trauer zu verfallen und jeder Art von religiöser, völkischer und kultureller Unterjochung zu trotzen.

3. Verstärkung der antikommunistischen und antijüdischen Aktion in Litauen. Verbreitung von Gerüchten, dass ein bewaffneter deutsch-russischer Konflikt wirklich zu erwarten ist dass die rote russische Armee von den Deutschen sehr leicht besiegt und vernichtet werden und aus Litauen fliehen müssen wird.

4. Ermahnung der Litauer, im Falle eines deutsch-russischen Krieges nicht aus Litauen zu fliehen, sondern an Ort und Stelle zu verbleiben. Falls die Einwohner unmittelbar vor dem Konflikt mit Gewalt aus Litauen fortgeschafft werden sollten, hätten sie sich dem zu widersetzen und sich in Litauen zu verstecken.

5. Es ist sehr wichtig, dass Litauen bei Gelegenheit des künftigen Krieges und seiner Befreiung das Judentum los wird. Daher ist gegen die Juden schon frühzeitig eine so gedruckte Stimmung zu verbreiten, dass nicht ein Jude wagen kann, daran zu denken, dass es im neuen Litauen noch nur die geringsten Rechte und die geringste Möglichkeit der Existenz haben werde. Zweck dieser Aktion - Zwang der Juden, zusammen mit den Russen oder sogar früher aus Litauen zu fliehen.

Auf dem Gebiet der Information

1. Sammlung von Nachrichten über grössere Bewegungen, Unternehmungen, Zusammenziehungen und Transporte der russischen Armee. Die Nachrichten sind wichtig für die künftigen Kriegsoperationen, sie sind daher über die Grenze zu senden.

2. Nachforschung, wo und welche Befestigungen angelegt, wo Stellungen, Aerodrome, Landeplätze, Schützengraben, Hindernisse gegen Tanks, Panzerwagen und Infanterie vorbereitet, wo und in welchem Umfang Minenfelder gelegt werden, damit darüber das deutsche Heer informiert werden kann.

3. Nachforschung, wo und welche Brücken, Gebäude und Wege zur Sprengung vorbereitet sind oder werden, wo und welche Sprengmittel aufbewahrt werden, wie die Gegenstände und Sprengmittel bewacht werden, wo und wieviel Posten aufgestellt sind, wo sich die Wache befindet, wo die Sprengleitungen liegen, wie die Posten leichter zu ent Waffen sind und die Wachen zu besetzen sind, wo und wie die Leitungen zu unterbrechen sind, um Sprengung und Zerstörung zu vermeiden. Bestimmung, wer was erforschen hat und wer und auf welche Arbeit sich jeder zur Zeit des Aufstandes schon jetzt vorzubereiten hat.

4. Nachforschung, wo und welches Militär - oder anderes Gut (Getreide, Nahrungsmittel, Futter, Brennstoff, Intendanturgut, Kleider, Waren u.a.) lagert, wie es bewacht wird, wie es vor Entfremdung, Plünderung, Feuer und allgemein vor Vernichtung zu schützen ist.

5. Feststellung, wo und welche wichtigen Betriebe, Fabriken und Behörden sich befinden, die während des Aufstandes vor Zerstörung und Ausplünderung zu schützen sind.

6. Feststellung, wo sich die wichtigsten Staatsbehörden, Archive, Kulturwissenschaftlich- und Kunstschatze und Denkmäler befinden, die der Aufsicht und des Schutzes bedürfen.

7. Kenntnis und Verfolgung der Kommissare, Kommunisten und der in der Politik aktiven Juden, damit beim Aufstand sie bekannt sind und damit schnell gegen sie vorgegangen werden kann.

ANDERE Anweisungen für die gegenwärtige Haltung.

1. Falls aus irgend einem Grund für einen Teilnehmer der Aktivistenbewegung die Gefahr der Verhaftung entsteht, ist der Verhaftung durch Verlassen des Ortes möglichst aus dem Wege zu gehen. Falls notwendig, ist in Litauen Versteck zu suchen. Est ist zu versuchen, Litauen bis zum letzten Moment nicht zu verlassen. Nach Deutschland ist nur im wichtigsten Falle zu fliehen, falls kein anderer Ausweg mehr besteht und falls ein dringender Notfall vorliegt.

2. Im Falle einer Verhaftung sind Geheimnisse, durchgeführten Arbeiten oder Personen unter keinen Umständen preiszugeben. Preisgabe von Geheimnissen ist Verrat: mit dem, der Geheimnisse preisgibt, wird wie mit Verräter verfahren.

3. Falls die Russen Litauer zum Heeresdienst einberufen und falls diese den Regimentern oder Abteilungen des Litauischen Korps zugeteilt werden sollten, so ist dem Widerstand nicht zu leisten. Falls die Einberufenen anderen rein russischen Abteilungen zugeteilt werden sollten, ist um Aufnahme in das Litauische Korps zu bitten. Wird der Bitte nicht stattgegeben, so ist Verwanderung und grosse Unzufriedenheit zu Ausdruck zu bringen und um Aufnahme in die in Litauen stationierten russischen Abteilungen zu bitten. Falls dem stattgegeben werden sollte, so ist der Heeresdienst unwillig, aber immerhin doch anzutreten. Falls auch dieser Bitte nicht stattgegeben werden sollte, ist mit organisiertem Boykott zu antworten und schlimmstenfalls in Litauen Versteck zu suchen oder nach Deutschland zu fliehen. Ebenso zu verhalten haben sich auch die Reservisten der alten litauischen Armee, falls sie mobilisiert werden sollten.

IV. Der Aufstand und die T^utigkeit
w^uhrend der Kriegsoperationen

Die F^uhrung des Aufstandes

1. Als sicheres Zeichen f^ur den Beginn des Aufstandes ist der Augenblick zu halten, in dem die deutsche Armee die Grenze uberschreitet und die Russen angreift.
2. Falls es der F^uhrung der Aktivistenbewegung gelingen sollte uber den Beginn des deutschen Angriffes wenigstens etwas vorher Nachricht zu erhalten, so wird versucht werden, durch die Verbindungsm^unner und Agenten die F^uhrungszentren in Vilnius und Keunas dar^uber zu benachrichtigen.
3. F^ur den letzten Augenblick oder schon f^ur den Beginn des deutschen Angriffs werden Vorbereitungen getroffen, um Litauen Fallschirmj^unger zu landen, die die letzten Anweisungen uberbringen werden.
4. Trotzdem ist in jeder Hinsicht das sichere Zeichen f^ur den Beginn des Aufstandes das uberschreiten der litauischen Grenze durch die deutsche Armee. Solange dies nicht geschehen ist, ist mit dem Aufstand nicht zu beginnen, um Provokationen zu vermeiden.
5. Bei einem schnellen Vormarsch des deutschen Heeres ist eine zentralisierte uleitung des Aufstandes von oben nicht denkbar. Daher ist der Aufstand in solchem Falle im ganzen Land automatisch und spontan durchzuf^uhren.
6. Es ist vorgesehen, wenn m^uglich, beim uberschreiten der Grenze durch das deutsche Heer in ganz Litauen aus Flugzeugen von der neuen litauischen Regierung verfasste Aufrufe an das Volk zu werfen, in denen der es nur kann, aufgefordert wird, die Waffen zu ergreifen und die u russischen Okkupanten aus Litauen zu vertreiben. Dieser Aufruf wird von allen Mitgliedern des Ministerkabinetts unterzeichnet und die erste uffentliche, alle Einwohner des Landes verpflichtende Anweisung der neuen Regierung sein.

Ausserdem ist vorgesehen, im Namen der Litauischen Aktivistenfront in ganz Litauen Aufrufe an die litauischen Aktivisten, an die derzeitigen K^umpfer (Freiwilliger), an die litauischen Kulturtr^uger, an die Jugend, an die Bauern, die Arbeiter, an die Frauen, die litauischen Kommunisten, an die rote russische Armee und gegen die Juden zu verbreiten.

Die T^utigkeit w^uhrend des Aufstandes

1. Zun^uchst hat jede Abteilung des S.V.A. die Aufgabe durchzuf^uhren, auf die sie sich fr^uhzeitig vorbereitet und f^ur deren Durchf^uhrung sie einen Plan uberlegt und ausgearbeitet hatte.
2. Alle Kommissare, politischen F^uhrer und alle anderen Tr^uger des kommunistischen Regimes sind zu verhaften.
3. Im ganzen Lande sind die kommunistische Miliz und GPU-Beamten und Agenten zu entwaffnen, zu verhaften und, falls jemand von ihnen Widerstand leisten wollte, zu liquidieren.
4. Die Juden sind zu zwingen, Litauen zu verlassen.
5. Die politischen H^uftlinge sind aus den Gef^ungnissen zu entlassen. Es ist darauf zu achten, dass sie von den Russen oder den litauischen Kommunisten nicht erschossen oder in die Russunion verbracht werden.
6. Die uzentren und Abteilungen der kommunistischen Partei sind zu vernichten: ihre Archive, Akten und Schriftwechsel sind aufzubewahren, die aktivsten Mitglieder der Partei und ihrer Gliedern sind zu verhaften.
7. Neue Verhaftungen oder Entf^uhrungen von politischen Geiseln durch die Russen sind nicht zuzulassen, es ist zu versuchen, die Verhafteten sofort zu befreien.
8. In den litauischen Zentren und Provinz sind die wichtigsten Beh^uerden, Betriebe, Eisenbahnstationen, Post- und Telegraphenzentralen, die grosseren Nahrungsmittel- und Wechllager u.s. zu besetzen, indem die Russen aus ihnen entfernt werden.

9. Es sind Massnahmen zu ergreifen, um zu verhindern, dass die Bolschewisten bei ihrem Rückzug aus Rache oder in der Absicht, sie nicht den Deutschen zu überlassen, Werte vernichten oder dass andere zu Plünderungen schreiten; es sind Schutz- und Hilfsmassnahmen zu ergreifen, um Brandstiftungen und Feuerbrände zu vermeiden.

10. Es sind an verschiedenen Stellen die elektrischen, Telefon- und Telegraphenleitungen von militärischer Bedeutung zu unterbrechen, ohne dass dabei die Leitungstangen zerstört werden. Die für den Rückzug der Russen wirklich erforderlichen Eisenbahnlinien, Chaussees und Wege sind zu verbarikadieren oder zu zerstören; aber dies hat nur an den Stellen zu geschehen, an denen solche Zerstörungen dann russischen Rückzug tatsächlich und unzweifelhaft schaden können. Anderwo ist dies zu vermeiden, da die Wege für den Vormarsch der deutschen Armee sehr notwendig sein werden, besonders für die motorisierten Abteilungen. Aus dem gleichen Grunde sind auch Sprengungen und besondere Zerstörungen der wichtigsten und grössten Brücken zu vermeiden. Im Gegenteil, es muss versucht werden, sie zu schützen, damit sie nicht der Feind zerstört.

11. Es sind den sich zurückziehenden Teilen, dem Train und den Transporten der russischen Armee möglichst viel Hindernisse in den Weg zu legen. Es ist zu versuchen, die Abteilungen zu entwaffnen oder aus dem Hinterhalt nach Freischarlerart anzugreifen.

12. Falls die Stärkeverhältnisse es gestatten, hat das litauische Territorialkorps zu versuchen, Abteilungen der russischen Armee zu entwaffnen, sobald unter ihnen Panik ausgebrochen ist.

13. Bei der Durchführung der vorgesehenen Aufgaben ist stets zu bedenken, dass man sich nicht zu viel vornehmen und dass man seine Kräfte nicht verzetteln darf, andernfalls können die Kräfte für die Durchführung aller Aufgaben nicht ausreichen und vielerort Misserfolge entstehen. Man soll sich daher nicht vornehmen, alles durchzuführen, sondern nur so viel, wie die vorhandenen Kräfte erlauben, aber dafür mit der Gewissheit, dass das einmal gefasste Vorhaben auch wirklich gelingt.

14. Den nächst höheren Führern ist mitzuteilen, wo und was durchgeführt ist und wird.

15. Falls hier oder dort eine Abteilung des S.V.A. von grösseren Kräften des Feindes angegriffen werden sollte, ist Widerstand zu leisten. Falls Widerstand nicht möglich oder unzweckmässig ist, ist nicht zu kapitulieren, sondern der Rückzug in die Wälder anzutreten und nach Freischarlerart weiter zu kämpfen, bis die deutsche Armee eintrifft.

V. Die Tätigkeit nach dem Aufstand

1. Die Zwischenzentren und Zentren der Kreise haben die Unternehmungen der einzelnen Abteilungen der Aufständischen auf einander abzustimmen, wo erforderlich, Hilfe von einer Nachbarabteilung oder der Reserve zu schicken. Die Abteilungen, die die ihnen zunächst aufgetragenen Aufgaben bereits erledigt haben, mit weiteren Abweisungen zu versehen, falls diese solche Anordnungen nicht schon erhalten hatten.

2. Die Zwischenzentren und Zentren der Kreise haben die Funktionen der örtlichen Staatsgewalt zu übernehmen, bis Verbindung mit dem Zentrum in Vilnius, mit der obersten Führung der Aktivistenfront oder mit den Vertretern der litauischen Regierung aufgenommen ist.

3. Überall, wo der Aufstand gelungen ist, sind an die Spitze der öffentlichen Behörden und der Betriebe eigene Leute zu stellen. Es ist ratsam, wo nur irgend möglich, diejenigen Bediensteten in ihre Ämter einzusetzen, die sie vor der Okkupation der Bolschewisten innegehabt haben, z.B., die Landräte, Kriegskommandanten, Polizeichefs, Leiter der Polizeidistrikte, Bürgermeister, Amtsvorsteher, Postvorsteher, Eisenbahnstationsvorsteher u.a. Falls unter den wiedereingestellten Bediensteten sich solche befinden sollten, die für eine weitere Verwendung nicht tauglich sind, so werden die erforderlichen Veränderungen später vorgenommen werden können, sobald das Leben sich normalisiert und geordnet hat.

4. Alle neuen Bediensteten haben die alten litauischen Uniformen anzulegen. Alle anderen früheren Symbole und Zeichen des Staates und

244

der Staatsgewalt sind sofort wieder zu verwenden.

5. Die neuen Bediensteten haben sofort die zu Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung, der Sicherheit der Einwohner und der allgemeinen Ruhe erforderlichen Verordnungen und Bekanntmachungen zu erlassen.

6. Es ist darauf zu achten, dass die Verhafteten nicht eigenmächtig ermordet werden und dass mit den Verhafteten zwar streng, aber menschlich umgegangen wird.

7. Das öffentliche und private Vermögen ist vor Raub und Plünderung zu schützen.

8. Die geheimen Archive, Akten und Korrespondenz der öffentlichen Behörden sind sofort in Verwahrung zu nehmen.

9. Die Führer der Abteilungen der deutschen Armee sind zu empfangen, die Betreffenden haben sich ihnen vorzustellen, sie sind zu orientieren und über die Russen zu informieren, erforderlicherfall ist ihnen Hilfe zu leisten.

10. Die Führer der Abteilungen haben ihre Vorgesetzten und den Zentren über die Lage zu informieren; mit ihnen ist Verbindung aufrechtzuerhalten. Die Zentren des Aufstandes haben die ihnen unterstellten Zentren, Führer und Vertrauensleute über die allgemeine Lage zu informieren, auch darüber, was in den anderen Aufstandsgebieten erreicht ist und was die Führer und Abteilungen weiter zu tun haben.

VI. S c h l u s s b e m e r k u n g e n .

Um unser Ziel zu erreichen, müssen wir alle die uns zur Verfügung stehenden Mittel, Kräfte und Energien anwenden, falls erforderlich, auch Opfer an Blut nicht zu scheuen sind.

Alles ist mit Vorsicht zu unternehmen, gleichzeitig aber auch sehr tatkräftig und energisch, stets eingedenk dessen, dass Tat- und Entschlußkraft die wichtigsten Faktoren sind, die unser Litauen erretten werden.

D I E F Ü H R U N G
der Litauischen Aktivistenfront

VERPFLICHTUNG

Indem ich freiwillig die mir für die Befreiung meines Vaterlandes (Litauen) vorgesehenen Aufgaben übernehme, verpflichte ich mich freiwillig vor Gott und meinem Gewissen, diese gewissenhaft, ohne Rücksicht auf meine Gesundheit und mein Leben auszuführen und mich dabei der deutschen Militärdisziplin völlig zu unterwerfen.

Zugleich verpflichte ich mich, alles das, was mir anvertraut oder zur Durchführung übergeben wird, völlig geheim zu halten.

Diese Verpflichtung übernehmend erkläre ich, dass ich die mir nach den deutschen Gesetzen zufallende Verantwortung für das Nichteinhalten des Geheimnisses und der Militärdisziplin bekannt ist.

Gott segne mich, die von mir übernommenen Aufgaben für das Wohl meines Vaterlandes erfolgreich zu erfüllen.

Šis pasižadėjimas buvo sustatytas OKW pageidaujant ir jam ši tekstą aprobačius.

Jis buvo duodamas pasirašyti LAF rekomenduotiems asmenims, kurie prieš rusų - vokiečių karą būdavo siunčiami per sieną su slaptais uždaviniais į Lietuvą.

Ryšiams su rusų okupuotąja Lietuva palaikyti buvo ant sienos sudarę keturi punktai, kurie veikė kontakte su Centru Berlyne.

Iš viso buvo pasiųsta į Lietuvą virš 120 asmenų, skaitant nuo 1940 m. balandžio mėn. pradžios, dauguma trumpai prieš rusų - vokiečių karą ir jam prasidėjus, t.y. kartu su vokiečių kariuomenės daliniais. Iš Berlyno pasiųsta 65 asmenis, kiti - iš pasienio punktų. Į šį skaičių neįeina asmenis, kurie buvo iš Centro ir pasienio punktų pasiųsti per sieną į Lietuvą su slaptais uždaviniais anksčiau ir kuri šie paduoto pasižadėjimo tekstas dar nebuvo pasirašomas.

Dauguma siunčiamųjų gaudavo, apart grynai karinių uždavinių, specialių pavedimų perduoti vietiniams veikėjams Lietuvoje, kaip pasiruošti sukilimui prieš rusus - okupantus.

Šitaip pasiųstų asmenų tarpe yra ir skaudžių aukų: žuvusių nuo priešo pereinant sieną, patekusių į jo rankas jau esant Lietuvoje ir ten kalėjimuose nukankintų. Tai yra garbingos aukos už Lietuvą.

ARIZIANS IŠVAIDUKIŲ LENKŲ. -NUO ŽYDIJOS ŽYDŲ.Broliai ir seserys Lietuviai.

Netrukus ateis seniai laukta valanda, kada lietuvių tauta atgaus savo tautinę laisvę ir atstatys Lietuvos valstybę nepriklausomybę.

Kiekvienas iš mūsų kas kuo gali ir kur gali turi ruoštis šiuolaikinei kovai, kad sąjungomis jėgomis išlaisvintume savo tėvyną iš baisaus, šlykščiausio ir kruvino pavergėjų - okupantų jungo.

Šiandien visi stojame į kovą prieš vieną bendrą, švilpytį priešą. Tas priešas yra -

raudonoji armija, rusiškasis bolševizmas, paslauginkas okupantų bandos, kurios 1940 m. vasarą įsibrovė į mūsų šalį ir šienai, pasinaudojęs mūsų saugybos "lietuvių" išgany ir valstybės išdavikų patarnavimais, nužudė mūsų valstybę nepriklausomybę, įvedė vadinamąją sovietų santvarką ir kas dieną ir valandą vis gliaučia grandino lietuvių tautą į vergovę ir skurdą, skandino terorą, priespaudos, kankinimą ir plėšimą bangose.

Mes visi ištikimą, kad -

Šis priešas pats didžiausias ir paslaugiausias taikiniškas buvo žydai. Žydai nepriklausomai jokiam tautinei bendrumams. Jis atstovai tėvynės ir valstybės. Jis visur ir visuomet yra tik žydai. Rusijos žydai buvo ir liks pats aktiniausias komunisto variklis. Danga su okupacine bolševikių kariuomene prigrūmė ir į Lietuvą eibės žydai, kaip komisarai, čekistai, politruktai ir t.t. Taip pat ir Lietuvos žydai buvo ir liks pamatinio skindarčio paliko pats akt atkakliausias rusiškojo bolševizmo tarnas, pats rusiškiausis sveikintųjų okupantų valios vykdytojas, pats šlykščiausias sadogėjas ir parazitai, kokių bet kada yra jutasi ant savo sprando lietuvių tautai.

Rusiškasis komunistas ir jo mokinys - taras žydai, - yra vienas bendras ir tas pats priešas.

Rusiškojo komunisto okupacijos ir žydijos vergovės pašalinimas, yra vienas bendras ir tas pats šviesiausias reikalas.

Šią istorinę valandą, kada tautiškai visas jėgas už laisvės ir nepriklausomybės atstatyti, mes visi turime žinoti, jog netrukus išeisime į laisvą ir nepgaliną kovą ne tik prieš kruvinojos Stalino bandų okupacijos terorą, bet ir prieš visą jo klaidingumą ir taikiniškumą, ir ypą žydų neribotą siuntėją.

Žydai gerai pažįstame ne tik mes gyvioji, bet ir visa sena lietuvių tautos ir valstybės istorija.

Mūsų valdovus Vytautas Didysis buvo pūnė, kuris suteikė žydams Lietuvoje prieglaudą teisą, tikėtumais, jog jie nepertemps sveikintumo prievolių. Bet Izraelio arkei tai buvo tik pirmoji proga išsikibti į lietuvių tautos kūną. Netrukus po to žydai vis daugiau plito, kaip vertelgos sukčiautojai, pinigų skolintojai, nuošlėsių lupikai, karščių steigėjai, kol pagali kono visa prekyba, pramonė ir daugumas amatų susitelkė jų rankose ir kontroleje.

Didi. Kaze pabėgė, atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę, žydai visai nupriešėjo prie bendrųjų tautos pastangų. Nepriklausomą Lietuvą jie netikėjo, jos nenorėjo, gi mūsų tautiškumą atbūdine jie visuomet kėtė su nepagalėjama konkurencija. Žydai jau tuomet pasirėiškė, kaip karščiausi Rusijos bolševikių šalininkai. Tik vėliau, kai pasišūjo, kad Lietuva be žydų pramonė pati susitūšė, ir jie šokėsi įei į "taiką", Tuomet jau bet atstairė žydų "kovojuosiu už Lietuvos nepriklausomybę"...

Šis žūklus, tikrai žydiško tvirtinimo pas mus veikė neikas nemėgino tinkamai peneigti. O je vėrdan žydai per šviesintą nepriklausomą gyvenimo metų, kaip "lygtaičiai piliečiai" devynis milijus lupę nuo lietuvių tautos. Žydai iškart įsivyravo pramonėje, vidaus bei užsienio

prekyboje, amatuose, bankuose, aplamai vienas Ukrainame gyvenime ir dangelyje sverbiųjų lietuvių profesijų. Žydiški buvo visi mūsų miestai ir miesteliai. "Lietuvians gatvės, o namai - jų pakraščiai" (t. y. namai), - sakydavo atvirai patys žydai. Visos, kad ir žvalniausios lietuvių pastangos įsigyti sau pridėramą vietą prekyboje ar pramonėje sutikdavo ankščiau žydų pasipriešinimą ir rikimą. Jis būdavo vadinas antisemitizmu, dėl jų Lietuvos valstybės vardas be atodairos buvo šmeižiamas viso pasaulio žydijos spaudoje.

O Lietuvos žydais nuosekliai šalinami ir neigė vis, kas lietuviška, lietuvių kalbos nesimokė ir negerbė, o demonstratyviai vartodavo kitas kalbas, ypač rusų. Jie tik suktybėmis ir apgaidėmis krovė milijonus iš lietuvių darbo ir prakaito, žemgaliavo, gabeno mūsų pinigų ir ubalienis, durydami nepaprastai daugumai mūsų tautos ukiai. Žydai išplėtė Lietuvoje negirdėtą kvėsininkavimą ir papirkėtiną sistemą, kuri smarkiai padėjo pūdyti Lietuvos valstybės valdininkų aparatą.

Galia to, mūsų žydai visuomet buvo ypatingai geri Sovietų Rusijos "draugai". Lietuvos Komunistų partija, tikrųjų Rusijos bolševizmo agentų ir Lietuvos nepriklausomybės suokkasių sąjūda, visą laiką 80-90 metų šį sudarė žydai. Visi veiklesniaji komintern'o agentai, reusai po nepriklausomos valstybės pamatais, ir basidieji komisaris ar komisarių "iškamšų" diriguotojai, buvo žydai, žydai, žydai...

Visos senosios Lietuvos vyriausybės su žydų paragitimu nenkai tekojoje, o dar daktaria ranka ranka sanderbininkavo. Kartais jos bijojoai savųjų žydų bei tarpatautinės žydijos grašiniui, kartais ji net vyriausybės nariai bei ne vienas sukūtas valdininkas notiai suodavoai iraukiamai i žydų suktybių ir papirkėtinų valdininkų. Išdriusiam, kad niekas iš anuostinių mūsų valdytojų nesugėbėjo suprasti iš viso, kas tai yra žydais ir kokia yra mašina žydijos rolė tautų gyvenime. Rolė siurbelės, sukūšias, parazitai, kurytytojo...

Patgi Lietuvos žydų nusikaltimų sąskaita iki negirdėto laipsnio buvo pervisdyta, amsinant Stalino banditų okupacijai ir visą laiką vėliau, kai, pamačius Lietuvos nepriklausomybę, mūsų tautą užviešpatavo raudonasis terororas.

Mūsų miestuose ir miesteliuose žydai ir veik tik vieni žydai karštai sveikino svetimo krašto okupaciją kariuomenę...

Žydų vadovaujama komunistų partija, tarnaudama Stalinui, kominternui ir Maskvai, įvykdė tarimajį "savanorišką", "legalų" Lietuvos prisijungimą prie Sovietų Rusijos.

Žydai buvo aktivingiausiai visokių žydkūšiasių "rinkimų" komedijų organizatoriai, balsavimų klustotojai, gventojų terixizuotojai...

Žydai atsistėjo i visus sverbiausias mūsų krašto ekonominio, socialinio ir kultūrinio gyvenimo vietas, kai kur tydiomis palikdami priešakyje vieną ardu išgamą "lietuvių" komisari, kaip priešmaga ir etiketa, jog, žiurėkite, "lietuvių valdo"...

Patys pikčiausiai sekistai, lietuvių sekundėjai ir suistųjų lietuvių kankintojai buvo ir yra žydai. Išdriusiu metu ir kiekvienu progą žydai be skrupulo ir atodairos niekina ir taršia žvalniausius lietuvių tautinius ir religinius jausmus, šmeižia mūsų istorinę praeitį ir lietuvių tautos nugalitus kūrtybinis daktas.

Vienu špėčiu, - žydai yra visur patys žūnėkiausiai lietuvių darbininkų, ukraininkų ir miestelėnų kankintojai, išnaudotojai ir napatoti namos erkės.

Broliai ir seserys lietuviai.

Atėjo lemiama gelutinio su žydais atsiskaitymo valanda, Lietuva turi būti išvadauta ne tik nuo azijatų bolševikų vergijos, bet ir nuo ilgamačio žydijos jungo.

Lietuvos Aktyviųjų Frontas viso lietuvių tautos vardu ke iškilmingiausiai pareiškia:

Akivaizdoje Lietuvos žydų nuolatinio elgesio, nesuderinamo su esminiais ir žvalniausiais lietuvių tautos interesais, ir akivaizdoje negirdėtai gausių žydų išdavysčių bei aukščiausių nusikaltimų prieš Lietuvos valstybę, -

1. Senoji Vytauto Didžiojo laikais sutelkta Lietuvoje prielaidos teisë žydams yra visiškai ir galutinai atšaukiama.
2. Niekvienu būdu išimties Lietuvoje žydams nėra leisti įsidarbinti valstybinėse įstaigose, valstybinėse mokykloms, universitetams, ligoninėms ir kitoms valstybinėms įstaigoms.
3. Vieni tie žydai, kurie išskirtinai pasitarnavo Lietuvos valstybei išdavimo ir lietuvių tautai pervertimo, kankinimo ir skriaudimo veiksmais, atskleidė bus ir toliau atskleidė ir nuolatiniams bausimais. Jei pasirodys, kad kas nors atstiekiavo ir Lietuvos atšaukimo valanda ypatingai nusikaltusioji žydų randa galimam atšaukimui kur pasirašyti, visi dorajai lietuvių bus pareiškęs teisę nuosavybės teisėmis tokiems žydams susitaisyti ir, svarbiau atvežti esant, bausmei iškviesti.
4. Vienas Lietuvos žydų valdytojas ar tebevaldytojas kinologams ir nekinologams turtas, žydiškų suktybių ir išamocionių būdu sudarytas iš Lietuvos žmonių darbu ir prekio vaisių, per vis lietuvių tautos nuosavybėn. Šis turtas teisingu būdu perleidimas lietuviams, tikroje eilėje aktyviausiems kovotojams už Lietuvos išvadevius nuo bolsavikų ir žydų jungo, bet kuri pastebėta iš žydų mums pastanga šiam turtui naikinti ar šaloti ko griežčiausiai bus vietoje baudžiama.

Naujoji Lietuvos valstybė bus statatyta pašios lietuvių tautos narių jėgomis, darbu, širdimi ir išmintimi. Žydai iš jos pašalinami visiškai ir vienu laikams. Jei kuris iš jų drįstu tikėti naujojoje Lietuvoje vis dėlto pasirašyti šiekia tokią užuovėją, tegu jis jau šiandien sugrįžo nusišaukiamą sprendimą, žydams: naujai atsistiečiusioje Lietuvoje nė vienas žydas neturės nei pilietinių teisių, nei pragyvėnų galimam. Tuo būdu bus atitaisytos praeities klaidos ir žydų niekšybės. Tuo būdu bus padėti stiprūs pagrindai mūsų arijų tautos laimėjimui ir kūrybai.

- Tad visi ruoškimės į kovą ir pergale -
- už lietuvių tautos laisvę
- už lietuvių tautos savivalmę
- už nepriklausomą Lietuvos valstybę
- už skaidrią ir laimingą ateitį.

Lietuvos Aktyvistų Frontas.

LIEKUVOS PASIUNTINĖS
VOKIETIJOSE

Berlynas, 1960 m. spalio m. 9 d.

Nr. 1.

Gaujai: Gn. Št. palk. Grinius, Prak. Pat. Kuz-
minskas, Attache Čapas, Attache
Baronas, P-lė Šakenytė ir p-lė Pau-
laitėAplinkraštis

Likusias užsienioose mūsų diplomatinės šefo pamo Įgalioto
Ministro St. Loxoraičio nurodymu, pranešu buvusiam man pave-
stos Pasiuntinybės nariams kas mėnesio soka:

1/ Pasiuntinybės tarnautojai, gava likviduojantis Pasiun-
tinybei pagal Pensių ir pašalpų įstatymo 37 str. kompensaci-
jas, įpareigojami toliau pasilikti Pasiuntinio dispenčiojeje
ir atlikti be atskiro atlyginimo darbus, kurie jiems Pasiunti-
nio nuolūka būtų pavesti, tiek mėnesių, už kiek metų jie gavo
kompensaciją;

2/ Vykdam p. 1/ paduotą nuostatą ir atsižvelgiant į
paskiriamus Pasiuntinybės tarnautojams išskirtos kompensacijos
didumą, Šis Pasiuntinybė tarnautojai turi pasilikti mano dis-
penčiojeje ir dirbti mano kiekvienam atskiram nurodytus dar-
bus be atskiro už tai atlyginimo:

Gn. Št. Palk. Grinius	10 mėnesių	10 d.
Prak. Pat. Kuzminskas	7 "	28 "
Attache Čapas	9 "	22 "
Attache Baronas	3 "	-
Sekretorė II oit. Šakenytė	10 "	5 "
Raštvedė Paulaitė	5 "	4 d.

3/ Jei vienas paminėtų p. 2/ asmenų, kaip esantių mano
dispenčiojeje, neturi teisės tam punkte nurodytam laikotar-
pyje be mano sutikimo pasišalinti iš Berlyno, juo labiau iš-
vykti iš Vokietijos;

4/ Tais pažeidimo darbe ar stoti į kitą tarnybą galima
tik su mano lūpa;

5/ Šis aplinkraštis skelbiamas visiems jame paminėtiems
buv. man pavestos Pasiuntinybės nariams p-lisant jų parašus,
kad su aplinkraščiu yra susipažinę.

pas. K. Škirpa
Įgaliotasis Ministras

P a r a š a i

- 1/ Plk. Grinius
- 2/ Pat. Kuzminskas
- 3/ Att. Čapas
- 4/ Att. Baronas
- 5/ P-lė Šakenytė
- 6/ P-lė Paulaitė

Jo Mal.

Pomai Stasiui L o z o r a i š i u i,
Igalietam Ministrui,
R o m o j e.

Turiu gerą Tamstai pranešti, kaip likusios užsienioose Lietuvos diplomatinės Šešui, kad man pavestos Pasirūpintybės karo attache Gen.Š. pulkininkas K. GRINIUS, nežinantis mano grįžtų ir pakartotinų įspėjimų, š. m. vasario 3 d. savavališkai apšleido savo postą ir išvyko su visa savo šeima į Šiaurės Ameriką.

Taip pasielgęs, Gen.Št.pulk.Grinius ne tik sulaukė drausmą, duotą Karalinke garbės Šeši, bet ir padarė Pasirūpintybei materialinių nuostolių, nes negrąžino kompensacijos, kurią jam buvo išmokėjęs su ta sąlyga, kad pasilikis Berlyne ir pagalbos man Lietuvos atstatyme darbe.

Kaip žinoma, karo attache gaudavo algą ne iš Žemienų, bet iš Krašto Apsaugos Ministerijos kreditų. Taip man pavesta Pasirūpintybė neturėjo nei teisės, nei specialių kreditų išmokėti karo attache bet kurią kompensaciją.

Vadovaudamasis Lietuvos atstatymo motyvais ir manždamas, kad būtų vistiek nebeoniška Gen.Št. pulk. Grinių pamiršti, nusistatiau minėtai foraglacis savęs nevertyti ir jį kompensacijos išmokėjimo atžvilgiu traktuoti lygiai su kitais man pavestos Pasirūpintybės tarnautojais.

Taip nusistatyti manė paskatino dar ir sekanti svarbi aplinkybė:

Abudiejų su pulk. Grinius pažiros į Lietuvos užsienio politikos klausimus dažnai skirdavosi. Jis daugiau tikėjo į lenkų - prancūzų laisvėjimą, Anglijai į savo neišsamius materialinius išteklius padedant. Rašydamas Kanai taip pranešimas, pulk. Grinius nuolat kišdavosi į politiką ir tuo žymai prisidėjo prie buv. mūsų Krašto Vyriausybės suklaidinimo ir kenkė man, kaip Lietuvos Pasirūpintinui, pastangoms minėtą Vyriausybę nuo tokios iliuzijos atitrūkti bei Vyriausybę paveikti, kad ji, rūpindamasi išsaugoti Lietuvos egzistenciją, daugiau skaitytųsi ir rėmtųsi politiniais faktoriais, kurie buvo Lietuvos pašonėje, pirmoje eilėje Vokietijoje, ir betarpiškai lėmė mūsų krašto likimą, bet ne pasiduočių teoretiniam apšilėjimui įtakai nuo karo baigtis.

Vokietijai sutriuškinus Lenkiją ir Prancūziją, o Lietuvai patekus po Sev. Rusijos okupaciją, aš, pasikvietęs p. m. rugpiūčio mėn. pradžioje pulk. Grinių pas save į kabinetą, tarpybiniai pa-

Klausiau, kaip jis įvertina susidarusias politines padėti, ar tiki, kad galima būtų atstatyti Lietuvos valstybę, ar yra pasiryšęs prie to darbo vprleidėvi ir kaip jo manymu šis idealas siektinas.

Atsakydamas į šiuos klausimus, pulk. Grinius aiškino, kad tenka skaityti su akandis realybe ir, kad jis jau sutinkęs su mania, jog beliko vienas Vokietija, kuri, jei tik panorėtų, galėtų paliuosuoti mūsų kraštą nuo bolševikų ir realiai padėti Lietuvai atsistatyti. Jis reišė mums, kad rusų - vokiečių santykiai kada nors pakitės, kad tos dvi šalys vėl susitikis ir tada galės xi susidaryti tinkamos aplinkybės Lietuvai išlaisvinti. Tui mane nudaugino, nes jo pagalba, kaip karo atstaka, palaikinsio santykius su vokiečių karininkais Štubu, man būtų buvusi labai naudinga naujam su Vokietija politiniam nezinijui, kuri sū tada planuoju.

Norėdamas perdutikrinti, ar pulk. Grinius tikrai galiu reaktis, paklausiau jį pakartotinai, ar nusistatymas, kuri jis pareišė, yra tvirtas ir, ar pulk. Grinius gali man duoti šodi, kad jis jo laikysis ir, kad drauge dirbsime minėta linkme Tėvynės-Lietuvos labui.

Pulk. Grinius užtikrino, kad jo nusistatymas esq tvirtas ir, kad duoda man karininko garbės šodi, jog jo laikysis.

Taip užsitikrings, atskleidžiau pulk. Griniui savo planą, kaip, mano nuomone, galima būtų atstatyti Lietuvą ir pasidalinoms viltimis apie ateities eventuslumas.

Išmokant kompensacijas, prilyginu pulk. Grinių prie kitų Pasiauntinybės tarnautojų ir jam išmokėjau 12.700 R.M. Atskaičius 60 % į Lietuvos atstatymo fondą, pulk. Grinius gavo į rankas 6.350 R.M.

Deja, nspraudus ir mėnesiui laiko kai buvome priversti aplėsti Pasiauntinybės romus, patyriau, kad pulk. Grinius, anglams pradėjus dainiau apėdyti Berlyną bombomis, susirūpino išvykti į Šiaurės Ameriką. Man an atkreipus jo dėmesį į tai, kad išvykimas į Ameriką būtų priešingas jo pasižadėjimui likti Berlyne ir man padėti Lietuvos atstatymo darbe, pulk. Grinius aiškino, kad jis galėtų būti Lietuvai naudingas ir Amerikoje, būtent išvystant ten Lietuvų tarpe aukų rinkimą Lietuvos politinei veiklai finansuoti.

Grįšus man iš Romos pė pasitarimą su kitais kolegomis, Lietuvos Pasiauntiniais, pulk. Grinius, užėjus yos mane, jei neklystu p. m. spalio m. 2 d., pareišė aktyvintoje pens K. Žaluskio, kad jis jau galutinai nusistatė išvykti į Ameriką. Nurodžiau, kad tai būtų puikinga priimtas Romoje nusistatymas, pagėd kuri Lietuvos Pasiauntiniai ir Pasiauntinybių personalas turė ši karo palaikios likti sostinėse, kur jie akredituoti ir toliau rėpintis Lietuvos reikalais, kaip kur vietos sąlygos leidžia. De to, pulk. Grinių palaikomas, kad ypaš

yra svarbu visiems pasilikti Berlyne, nes nusistatytas bandyti kaip nors susiegti politinį veicinį su Vokietijoje.

Su priimtais Romoje nusistatymais pulk. Grinius nepanoro skaitytis. Atsiliepė apie juos pašiepiantis. Pulk. Grinių įspėjau, kad jo išvykimas į Ameriką gali būti paskaitytas savavale ir pasiūlymus iš savo posto.

P. m. spalio m. 9 d., vykdydamas Romoje priimtus nusistatymus išleidiu man pavestos Pasiuntinybės tarnautojų žinią ir vadovavimui atitinkamą aplinkraštį, kuriame nurodžiau: 1/ kad jie tebeskaitomi mano, kaip jų šefo, žinioje; 2/ kad jie, kaip gavę pinigines kompensacijas, yra įpareigojami be atskiro atlyginimo atlikti darbus, kuriuos rasčiau reikalingu jiems pavesti, bent tiek mėnesių dirbti, už kiek metų gavo kompensaciją; 3/ kad be mano sutikimo jie negali pasiūlyminti iš Berlyno, jau labiau išvykti iš Vokietijos ir 4/ kad imtis pašalinio darbo ar stoti į kitą tarnybą galima tik su mano žinio.

Pulk. Grinius atsieškė pasirašyti, kad šį aplinkraštį skaitė. Tuo būdu jis formaliai parodė, kad ne tik nesiskaito su bendrais nusistatymais, bet ir nebepripažįsta man teisės duoti jam tarnybinių nurodymų, visam Londonui, naujoje drausmės laulyne ir Lietuvos atstatymo darbe dezorganizavimui bei skaldymo keliui.

Po to visa man neliko kitos išeities, kaip duoti pulk. Griniui suprasti, kad jis bent grąžintų jam išmokėtą kompensaciją, nes manau, kad tokiu atveju ji esanti be prasmės, išmokėta be prasmės, išmokėta be reikalo ir be pagrindo, skriaudžiant kitus tarnautojus. Pulk. Grinius tai šėdėjo padaryti išvykdamas į Ameriką. Jis sakėsi esąs dantelėms, tvirtino jog gyvenęs ne iš kompensacijos ir iš kaimo gyventojų, kad ją grąžinti jam nesusidarytų jokių sunkumų. Tam pilnai galime tikėti, nes pulk. Grinius, nesiskaitydamas su Lietuvos interesus taupyti užsienų valiutą, savo sutaupant laiką ne Lietuvoje, bet užsienyje. Be to, likviduodamas buto įranginą šis susiriako apie 30.000 R.M.

Nežinrint į pasiūlymus, kad kompensaciją grąžins ir į penerykų apie dantelėmsišumą bei pinigingumą, pulk. Grinius, užėjęs pas mane š. m. vasario m. 3 d., t. y. vieną dieną prieš išvykstant iš Berlyno, pareiškė, kad kompensacijos grąžinti nebemanas, skaitydamas jog esąs už ją atidarius atitinkamą skaičių mėnesių.

Instebintas tokiu pasakymu, aš nurodžiau pulk. Griniui, kad jis man per visą laiką nuo Pasiuntinybės darbų užsarymo ne tik nepadažo dirbti, bet, priešingai, viską kritikuodamas ir skleidamas atbėgėlių tarpo piktus gandus, tik klindė kūrybinį darbą. Pats nieko

nevykdamas, pulk. Grinius testirūgino vien savo išvykimu į Ameriką. Todėl atskaita, kad su juo susidoro, kad už gautą kompensaciją esąs atitarnavęs, sutikti negaliu ir nuo pareigos prideramai atsilyginti su Pasiautinybe juo neatpažinduoju. Prisiūdmas juo paties pažada, kad išvykdamas į Ameriką kompensaciją grąžins, paprašiau, kad jis tai padarytų. Vienkart pabrėžiau, kad pinigai politinei veiklai Berlyne yra labai reikalingi ir, kad tai jis, jei skaito savo patriotu, turi suprasti.

Doje, išvykdamas pulk. Grinius savo pažado neišpildė, ir nepardė jog yra išsantalkėmas: kompensacijos jis taip ir negrąžino, tuo savo visiem laikams atitinkamai kvalifikuodamas.

Pranešdams visa tai Tamstos, kaip likusios užsienioose Lietuvos diplomatinijos šefui, šiniui, prašau Tamstos

1/ skaityti Gen. Št.pulk. K. Griniu dezertavusiu iš karo atlechte pareigų Berlyne;

2/ reikalauti, kad pulk. Grinius grąžintų į Lietuvos atstatymo fondą 6.350 R.M., kurias jis gavo iš man pavestos Pasiautinybės apgaulės koliau;

3/ šį mano raštą prijungti prie likusios užsienioose mūsų diplomatinijos personalinių bylų ir jį pateikti Koreliuomenės Teismo Valstybės Gynėjui, kad Lietuva bus atstatyta;

4/ įspėti, jei laikytumėte reikalinga, visus diplomatinius bei konsularinius postus ir visas politines lietuvių organizacijas (vairios valstybėse, ypač Šiaurės Amerikoje, kad visi, į ką pulk. Grinius kreipsis, laikytųsi politiniams ir piniginiams klausimams prideramo atsargumo.

Šia proga reiškiau Tamstai, mилоs Kolega, gerų linkėjimų ir kolegijališkos pagarbos

pas. K. Škirpa

buoraišus asuna:

Visi Lietuvos Pasiautininiai,
L.T.K.Pirmininkas ir L.O.T.
Pirmininkas.

*visi lietuvi
nėsis pana-
išaus negarone.*

LIETUVOS PASIUNTINĖ
VOKIETIJOJE
IR

Berlynas, 1940 m. gruodžio 13

Ponui

St. Kuzminskui
Prakytos Petarėjui,

Berlynas

Savo ž. m. spalio m. 9 d. apšaukime, aš, pasirašęs p. Igal. Ministro St. Loxerešio, kaip Lietuvos užsienio reikalų diplomatinės tarnybos nurodymu, esu pranešęs visiems man pavestoms Pasiuntinybės valdininkams, jog jie neturint, kad Pasiuntinybė tuo tarpu neradusiai veikti nebegali, pasilieka toliau mano, kaip Pasiuntinybės šefo, dispozicijoje ir turi be atakiro atlyginimo atlikti visus darbus, kuriuos rasiu reikalinga jiems pavesti.

Moms šis apšaukimas Tamstai žinomas yra. Tamsta, neturint mano reikalavimo pranešėti man apie atbėgėlių šelpimą, iki šiol vengė tai daryti, neklausė mano nurodymų ir atsiskai atlikti darbus, kuriuos Tamstai, kaip Pasiuntinybės šefas, esmą pavadęs, nekaltai bent jau apie nuolatinius ginčus ir Tamstos prieštaravimus kiekvienam reikalui ir tai, kad Tamsta neišlaikė mano patikėtų pasėpėjų bei keli prieš mane atbėgėlių tarpe piktas intrigas.

Iš šios dienos pasikalbėjimo su Tamsta telefonu supratau, kad Tamsta iš viso nebeskaitė mano Lietuvos Pasiuntinio.

Vias tai rodo, kad Tamsta visiškai iškrūpė iš drausmės ir esė naujais dezorganizacijos bei tarnybos sabotavimo keliu - tuo konkdamas ne tik atbėgėlių padėčiai, bet ir bendram Lietuvos atstatymo reikalui.

Dėl tokios Tamstos destruktivinės laikyenos, aš, kaip Pasiuntinybės šefas ir vokiečių įstaigų pripažintas visų lietuvių Vokietijoje globėjas, randu reikalingu pareikšti savo to griežčiausius rezervus ir įspėjau, kad, jei Tamsta nesilinsai ir toliau varė destruktivų darbą, būsiu priverstas ištis prieš Tamstą atitinkamą priemonių, kurių pasekas Tamsta pajusi ne tik šia Berlyne, bet ir ateltyje, kad Lietuva bus atstatyta.

pas. K. Škirpa

Igaliosios Ministras

Berlynas, 1940 m. gruodžio 20 d.

Ponui
K. Škirpai

Berlynas
Acherbachstr. 1.

Atsakydamas į Tamstos ž. m. gruodžio 13 d. laišką, Nr. 2., pareiškiau štai ką:

Tamstos surašytus priekaištus griežčiausiai atmetu. Tamstos grasinimus paniekinau su didžiausiu pasiūlyktojais. Savo ruzmas teisėms sprinti ir sąngvui patilinti ieškoniu visų man prieinamų kelių ir būdų.

/pas./ St. Kuzminskis

Lietuvu Tautos gīv. Bērīne Sājungā e. V. Valdības 1941.
1.3 d. posēdīo protokolā īštrauka

Svarstībai

-
2. P. Šķirpa prasēšīns. P. Šķirpa prasēšīnē gūstā īš Žēdēikio laiškā ir kai kurias vietas gūstā īš Rozorēšio laiškā dēl aukā pabēgēliam šolpti, taip pat savo atsakāmā Žēdēikio. Be to, jis prasēškē savo santykīus su Valdības pīrminīku, konstatuodamas, ka toliak nebēgalis su juo bendradarbiuoti. Prasē valdībā īš to padarīt īšvadas. Atsakās dar ī Ancevišius Klausīus Šķirpa īš posēdīo īšējo. Valdība aptarē susīdarīnīā padēti. Valdības pīrminīkas Kuzīnskas prasēškē, ka jis joku būdā nenori Sājungos veiklos sunkīnti, prasē pīlēt ī atsīstātīdīnīā īš pīrminīko prasēgā. Sājungos Valdība, solīdarītuodama pīrminīkui, nutarē taip pat atsīstātīdītī, pasīlīkēdam prasēgōo tik kol Susīrīnkīus īšriakā naujā Valdībā. Susīrīnkīus šaktī artīnīausīā laikā.
3. Susīrīnkīo Šakīns Klausīis s. Kotīnī Sājungos narij susīrīnkīnā nutarē sūrvīestī 1941 n. samsio 17 d. 19 val. Kāfres Impēriāl patēlpōo, Potādamerstr. 118 nr.
-

īštrauka tīkros

pos. Šeikāļ Vēdējās.

Berlynas, 1940 m. gruodžio m. 15 d.

L.A.F. Vadovybės Pranešimas

Kovos Draugai,

Pranešu visų dalyvavusių L.A.F. Staigiamajame Susirinkime ginai sekantį gautą iš Dr. Karvelio laiško tekstą:

"Berlynas, 1940-XI-22 d.

Geop. P. Ministeriui Škirpai

Turia gerbės pranešti Jums, kad aš prašau mane skaityti iš "Aktyvistų Fronto" užmozungos išstejusiu ir tai, svarbiausia, sekas šiais motyvais.

1. Kada buvo pradėta galvoti apie reikalingą kurti politinę organizaciją, kuri būtų už kovoti už Lietuvos nepriklausomybę atstatymą, aš esu aiškiai savo nusistatymą išdėstęs ir, kiek apytovos laido, prisidėjęs prie šios idėjos įtvėdinimo.

Sudarant "Aktyvistų Fronto" branduolį š. m. lapkričio mėn. 17 d. aš turėjau aiškių abejonių ar šėti savo parašą ar susilaikyti. Memorėdamas demonstracijose ir vengdamas sukelti ginčus bei klaidinantiems mano nepasirašymo aiškinimus, ypač nemorėdamas kalbėti, kas šiandien dar gerantisi viešai svarstyti, aš pasirašiau, bet aiškiai rašiau, kad Jums tos yra pareiktas man nepasitikėjimas, kuri liudy "Aktyvistų Fronto" vadovybės sąstatais. Tuo būdu mano tolymenis būvimas šioje organizacijoje darosi beprasmiškas ir nevaisingas.

2. Kai kas iš "Aktyvistų Fronto" užmozungos ir vadovybės narių mano manyu, neteikia būkliai organizacijai nei pakankamo rėtumo, nei nesudaro tos aplinkumos, kuri reikalinga nuodėrdėms bendradarbiai, nekalsbant jau apie kai kurių žmonių politinę atsakomybę už nepriklausomybės praradimą.

Pabrėžiū, kad mano politinis nusistatymas nėra nė kiek pasikeitęs. Kaip ir 1938 metais, kada buvo kuriamas "Sąjūdas tūgis" aš esu įsitikinęs, kad Motvai yra reikalinga vienaulytė drausminga politinė organizacija sugebanti tinkamai atstovauti Lietuvos reikalius naujai persitvarkančioje Europoje.

Ta proga liūkau savo pareiga pabrėžti, kad aš neatsisakau atstovauti su "Sąjūda bendradarbiauti, jeigu tai Jumsa zosi reikalingu ir visu, kuo galū prisidėti prie Lietuvos atkurimo.

Linkėdamas Jums tai pasisekio, prašau priimti mano pagerbės
/pas./ Dr. Karvelis".

Laiške turūngs parodo, kad Dr. Karvelis buvo patekęs į L.A.F. narius per klaidą.

Dalyvavusių susirinkime mūsų kovos draugų rėtumo kvėstionavimas ir rodymas nepasitikėjimo iš anksto net pačiai L.A.F. Vadovybei bei reikšdama pretėnzijos, kodėl nepakvieciau jo į L.A.F. Centrą, pėtvirtina, kad Dr. Karvelis stverbėsi į mūsų eiles ne nuodėrdėms ir drausmingam čėrbui Lietuvos labui, bet intrūgavimui mūsų tarpe, siekiant esėnėiškos gerbės.

Bet amuo, kuris negerbia pats savo parašo ir duoto žodžio, negali būti kitų gerbiamas, nes nėra vertas pasitikėjimo.

L.A.F. yra peikalinis asmenys, sugebą išleidyti savo šodį net sunkiausiomis aplinkybėmis, taigi tikri kovotojai - idealistai, bet ne tokie, kurie savo šodiu prekiauja kaip politiniai bisieriai.

Kad Dr. Karvelis mūsų eilių toliau nebeapsunkintų, išbraukia jį iš L.A.F. narių ir įsakau nutraukti su juo visus L.A.F. ryšius.

Rezervuoja L.A.F. teisą panaudoti prieš Dr. Karvelį atitinkamus priemonių, jei jis bandytų išduoti L.A.F. paslaptis ar kaip kitaip kenkti L.A.F. veiklai.

K o v o k .

U Ē K Ā K O V O J Ā A S T Ū V I S T Ā I JI. LIETUVA BOLŠEVIZMO VERĢOVĒS PĀRĪŅUMS.1. Aizinas Lietuviškums.

Marsas aistīgu gaidēs, kuriose l i e t u v i a i visosmeturojo vadovojamā vaidamā, senovēje buvo sukurusis didēļi ir galin-gā valstybā. Didēļi Lietuvos kunigaikštēsi ir karalīki parādē daug mārso, sunāsmo, trūso ir sielos pastatyti valstībai, kuri per Sint-mēšius apsprandē Lietuvu tautos likimā ir visiem amiams Lietuvie sielose ištvirtino nepalauciamā līvesis ir neprieklausomē valij. Daug didēļu sunā išugdē senoji aistīgu Senā. Kūndugo, Gedimāno, Algirdo, Kęstutio, Vytauto vardai šios ordivē padangēje tādian visosmet švies, kaip pašos skaidriusios švaidēdes...

Saļa didybēs ir pergālēs, Saļa līvesis ir garovēs Lietuvu tautē savo nuotykingos istorijos bāgijē gavo poryvanti ir daug sunkių bei juodų dienu. Patēkusi ā nelaiminga "unija" su senajā Lenkija, Lietuvas didēļi kunigalkitijs draugē patēko ir ā tē netvarkos srovē, kuri visosmet lydējo lenkų tautā ir kuri pagaliam bendrājā Lietuvu lenkų valstībā privedē prie gēdingo išpareoliavimo. Dēka unijos su Lenkija buvo stengiamis pavogti ar nusivinti didēļi didingos Lietuvos praicitis dalis. Lenkiškos Klečtos itaka siverbēsi ā Lietuviskās Senos, stengiamosi susilpninti ir iškreipti Lietuvisko savarankiškumo valij. Su Klečtos nusipolitikavimā ir Lietuvu tautā patēko ā visiško orizmo jungā, kuris truko daugiau kaip šimtuoti ir kurio metu Lietuvu tautai iš realiskų bēndarų tēko iškentēti šiauria tautinā, dvasinā ir finān priēspūdā.

Bēt aizināsis Lietuviskums, senāsisis stiprybēs iš savo didin-gos praicitis, susikauptas Lietuviskos Senās pūtenoju sielose, oarū imperiālismo ir lenkinis priēgapsaudos nebuvo nei susiliktas, nei nuge-lētas. Gīmē nauji pranašā ir kovotojai. Lietuvu tautai āmē brēksti naujo gyvenimo A u š r a. Līvesis V a r p o garšai suskambē. Nujaunāsi nū didēļi europinū kiviirū iēvēkarēs ir Lietuvu tautai āmē ievēsti neprieklausomē V i l t i s...

Didysis Karas sugrūdiē didināsiāji Europos tautū kalējiamā - eoristinā Ruadijā. Netrukus ir Lietuvu tautos atstovai savo aizinojojo sositinēji Vilniujā 1918 m. vasario 16 d. paskelbē Lietuvos valstībēs Neprieklausomā. Paskelbtāji Neprieklausomēs Aktū tukstenšiai geriam-siū tautos sunā savanariū savo kraujū ir pasiaukojimā pavertē gyvenimo tilrove.

1918-20 metais Lietuvos neprieklausomēbēs buvo iškovota, nors ir nepvyko atēstāti Lietuvos valstībēs jos teisingos sienos. Veik treēdalis lešijū su sositine Vilniud paliko okupuota klištingo "isto-rinio brolio" - naujesios Lenkijos imperiālismo.

Aizināsis Lietuviskums dvidešinti su viršūn metū vēl gavo iēv-līsti ā savo trektāsmā garionisā tautinū jēgū reikšimosi pavidalā - l a i s v ā ir n a p r i k l a u s o m ā valstībā. Sunklusimosi silygomis jis sugēbēje paladinā sveikas tautines pējēgas, kurios per trumgā laika, veik ā nioho galējo sukurti naujos valstībēs pastatā. Šitame neprieklausomēs kurybos laikotaryjē Lietuvu tautā darē jau šiamā palangā, pilnai pateisinio savo valstībēs gīvāvijū ir sugēbēje atēstāti kitiū civilizomū valstībūjū šeiens turpen.

Naujas didysis kiviirās, šā kartā kilgs dēļ pagrindinio ir vai-singsimio Europos tautū gyvenimo partvarkimū, atēgo gilisi sukretē ir Rytū Europos ardivēje esanūjū valstībūjū įprastos laikymos pagrū-tūs. Lietuvos politinū vairavimieji žmonēs neprematē šijū pasikeitimū pramēs, reikiamū momentu neparodē ry-timo gerūngai ir realiai apai-spregti didēļijū įvykiū sukuryje ir, galis, pamiršo, kad valstībēs neprieklausomēbē ir tautos līvesis veikia g i n t i.

1940 m. birželio 15 d., Prickmas Sovietų Rusijos stokitų ultimatumą, Lietuvos politikai, vairavusieji žmonės nuėjo visiškai kapituliacijos arba pasidavimo kelia, drauge be pasipriešinimo atiduodami ir visą Lietuvos tautą svetimųjų okupacijai.

Amžinasis lietuviškumas, lietuvių tautos valia gyvenanti laisva ir nepriklausoma dėl to nesaugo ir nelaukė. Tikrai kraštas vėl buvo atiduotas naująja carine apėdinų bei tarptautinių parasitų sauvalia vieni, apie kurio didumą ir sūsiūngumą, lietuvis prieš tai net išvarduoti nežino.

2. Žydiškai rusiška Komunistų okupacija.

Į Lietuvą išbėrė nesuskaitomas skaičius vadinamos raudonosios bolševikų kariuomenės, o drauge su ja ir ištisą gaują naujos komunistinės santvarkos vykdytojų, rusų ir žydų.

Okupantai pavyko iš lietuvių tarpo surasti keletą suarų ir išgamų, iš kurių okupacinio marto pėsčinyje buvo sudaryti vadinamoji "Lietuvos liaudies vyriausybė". Tikrajai raudonosios Maskvos politikai vykdyti buvo palaikta nedešiant legalizuota Lietuvos komunistų partija, kuri su Lietuva tiek bendro turėjo, kad jos tarpe buvo katalikiška senų lietuviškų išgamų ir keletas žintų lietuvių, gimusių žydų. Ši okupanto paskatyta "vyriausybė", veikdama sutartinai su Maskvos raudonaisiais austrais ir vykdydama išsamiškai žydiškos vad. Lietuvos komunistų valią, šį okupacinę "vyriausybę" begėdiškiausiais "liaudies seimo" rinkimais suklastoto tikrąją lietuvių tautos valią ir paskelbė tai, ką okupantas diktavo: - Lietuvos išjungimą į Sovietų Rusiją.

Šitai prieš pasaulį buvo apsigyta pridengti nuoga Maskvos suarų. Iš tikrųjų gi Lietuvos, kaip ir kitų Baltijos valstybių okupacija, buvo tik paprastas senojo rusiško imperializmo viekinas vėl užvaldyti rytinio Baltijos pajūrio tautas. Skirtumas tik tas, kad šiu dienų rusiškas imperializmas turėjo "ideologinių", t.y. bolševikiškąjį arba komunistiškąjį pavidalą, o jo gvardiniais vykdytojais buvo ne caras su savo kazokais ir kendaris, bet komunistinis Džingisvilis - Stalinas su nesuskaitoma sturbelių karalio rūja.

Komunizmas, šita viena iš tarptautinės vyšios pramoninių tautoms vadyti ir smgti, Lietuvos senėje tikinčiausiais perodė, kad naujosios "rojiškos gyvenimo santvarkos" diekinamais troškėjais, o vėliau vykdytojais buvo mūsų miestų ir miestelių žydai. Ši erkė, tiek mūsų sturbai lietuvių tautos geriausius svyus, dabar išėjo į priešakinis eiles, - ir jos malonėje ar nemalonėje atsidūrė lietuvių tautos likimai...

Raudonojo Maskvos imperializmo smurtininkai, prigrudę į visas Lietuvos istigas savo nepriešalinių komandyrų, deka suarė gal porą žintų niekų ir lietuvių tautos tarpe. Į tą skaičių neįeina Lietuvos komunistai, kurie visuomet buvo Lietuvos nepriklausomybės priešai ir todėl sutautiški išsibranke iš lietuvių tautos tarpe. Tai buvo žydai keletas lietuvių kilmes išgamų, dėl kurių šie netenka plačiau aiškinti.

Okupantas per savo žydberius privedė lietuvių tautai komunistinę, arba vadinamąją torbūną santvarką. Pradžioje jis nepilėjo tautos tikrą patadų, kaip lygiai nesiveržė mūšiniams propagandinėmis pasakomis apie nuostabią gerovę kitose Sovietų Rusijos respublikose. "et skaidi tiesa nestrukus išdrėikė šią melagrabiją m. lą. Žiaurį gyvenimo tikrovė išaišė vieną iliuzijas ir viltis net tų lietuvių darbininkų, kurie tikėjosi gausiai patikūdyti raudonosios Stalino suarės stokaitėje.

Tikrovnė iškilė visu savo nuogumu. Lietuvos žemė ir lietuvių tauta pajuto pliaū žydiškai rusišką komunistų okupaciją, kurios skurdė ir smarto "evangelijai" skelbti, kurios terorui ir niakūtyms vykdyti voliai, kaip aprieti žemas, dar tebetaravo gauja tautos išdavių.

3. Lietuviško gyvenimo realizavimas

Prijungus Lietuvą prie Sovietų Rusijos, t.y. sunaikinus mūsų tėvynės valstybinę nepriklausomybę, raudonųjų okupantų ir Lietuvos gyventojų sąsąjūdiams dar daugiau sustiprėjo.

Savo programą, paremtą raudonarmiečių durtuvais, G. P. U. ir nesuvaidomą neapykanta visam, kas lietuviška, Lietuvos okupantai, kvėdarniai ir išgamos pagrindė dviem liaudį "masiniais" žiniomis:

1. Reikia Lietuvą apviesti raudonoja Stalino sale;
2. Reikia Lietuvai pasivyti kitas komunistinės sovietų Rusijos respublikas.

Kas gi lietuviai, per ligi šiol išgyvenę, palyginti trumpą laiką jau sodiai gyvena įsitikinti, kokia karita yra kruvinoji Stalino "saulė" ir kaip mes vajams kitas komunistinės sovietų Rusijos respublikas.

Ką patyrėme, ką matėme ir ką šiamdienos matome šiuorijoje gyvenimo tikrovėje?

Buvę nepriklausomos valstybės piliečiai, mes buvome paversti okupantų ir žydų vergais milžiniško tautų kalėjimo, Sovietų Rusijos, provincijos užkampyje.

Vergijos "saulė" pasiryžusi išdegti lietuvišką kūną ir lietuvišką dvasią. Okupantas, žydas, išgamas ir tautos išduikas per trumpą laiką jau sodiai gyvena įsitikinti, kokia karita yra kruvinoji Stalino "saulė" ir kaip mes vajams kitas komunistinės sovietų Rusijos respublikas. Ką patyrėme, ką matėme ir ką šiamdienos matome šiuorijoje gyvenimo tikrovėje?

Okupantai nepakako savosios G.P.U. ir vietos žydų pagelbos. Komunistams mums tapo štoniškausiais priemonėmis siuloma pasidaryti žmogų. - tuomet jis palaikomas iš kalėjimo. Gražinimais areštuoti arba išvesti, atskirti vaikams nuo tėvų ir t.t. vadinami intis šūkinėliai. Šiandien šūkinėliai apskaitinti žmonių, vyrų, moterų ir jaunuolių; tėvas pradėjo bijotis sūnaus, vyras žmonos, brolis brolio... Taip norima visiškai sudesoralizuoti lietuvių tautą ir varsti, kad patys save naikintume.

Kad Lietuva galėtų "pasivyti", t.y. prilygti kitas komunistines Sovietų Rusijos respublikas, žmonių, toborių, šuvelių ir pan. respublikas, okupantas su visa šūkinėliai mūsų pirmiausia iš pamatų sugriauti visą lietuvišką gyvenimą, sunaikinti tai, ką laikėsi būdami esame sukurę.

Kiekvieno nepriklausomo krašto laisvės fizinę atžangą pirmiausia sudaro jos išduktosios jėgos. Okupantas tas pasistengė neatsidėmus sunaikinti nepriklausomą Lietuvos kariuomenę ir jos šalinę karinę organizaciją - Šiulių Sąjungą. Lietuvos kariuomenės likusiai buvo įjungti į raudonąją armiją, paversti vad. "Baltijos korpusu", kuris vertėms ruošti tarnauti naujos raudonojo imperikalizmo užsienio ir išpažinti grėsmingą komunizmo mokslą.

Komunistų mokslas materiją stato aktyviam dvasios. Praktiškas ir gelutinis jo mokslo idealas: kad žmonės galėtų lengviau ir mažiau dirbti ir tašiau turėti pilnesnius pilvus. Bet kaip visoje Sovietų Rusijoje per su visam dvidešimti metų komunizmas tošgalėje atnešti tik naujinį visuotini škurda su kasdieniniis nepritekliais, taip ir Lietuvos jor per trumpą laiką šia kryptimi jis pasiekė labai didelių "laimejimų". Pirmiausiai okupantas šūkinėliai Lietuvą, kur tik ir ką tik galėjo.

Užgrobę valstybės laisvę, išsivėnė geriausiųjų rabiųjų mairas, našto gaminis, gatyvas prokas, net kaikiuris šūkinėliai... O! toliu-maujoji "ukinė sistema" šūkinėliai iš pamatų sugriauti visą mūsų ūkinį ir socialinį gyvenimą. Kur tik mesi žvilgsni, ten pamatysi lietuviškojo proto ir reiki

ne vien ūkinę bei socialinę, bet ir kultūrinę bei dvasinę lietuviškojo gyvenimo sritį.

Okupantas iš pirmos pradžios lyg ir nedirbo tiesiogiai pulsti mūsų religijos, mūsų bažnyčią ir dvasininkų. Bet jis nesigailėjo priemonių visokeriopai propagandai, kuri skiepijo ir lietuvių tautai žydiškojo marksizmo moksle pagrindinį dėsnį, jog religija esanti tik migdantiųjų nuodai, arba opijumas, liaudiesi. Bet vėliau ir bažnyčia tapo puolimų bei griovimo taikiniu, dvasininkai buvo pradėti areštuoti, o karkurie net veržiami pasidaryti savo tikinčiąjų... **Š n i p a s i s.** Koki bolševikiškę okupaciją atlieka Šeiminį griovimo darbu, visu nuogromu galės parodyti jau netolima ateitis.

Okupantai, žydai ir išgamos nė minutės negailėjo naikindami ir uždarydami visas lietuviškas visuomenines ir kultūrinės bei visas kitas jaunimo organizacijas. Tiesiogiai tautinės kultūros kuriai jis tuojuo užmovė geležinį sparną. Visi lietuviškiji laikraščiai buvo uždrausti, laikas naudotis gali tik rusiška, žydiška ir bolševikiška spauda. Lietuviškos patriotinės minties pasirodžiusios literatūroje ir menose laikomas "rakolinis propaganda", draudžiamas ir prosokojamas. Daugelis lietuvių menininkų ir kultūros kurėjų veržiami garbinti raudonąją vergiją, arba turi nutilti. Betgi ir tylėjimas laikomas nusikaltimu, nes jis rodo "nepagrįstą opoziciją". Nesuvaldomai steigta tik keblolika literatūros, meno bei teatro srities niekų ir išgamos, daugiųgaudėnų už jukdžiškus grašius, kurie jiuos numetami už apsiputojusią svetimos okupacijos, rusiška žydiško smarto gynimą, ir raudonosios vergijos garbinimą.

Su staliniška Lietuvos mokyklų reforma netiesioginiai ir tiesioginiai būda kartu stėjo viso lietuviškojo gyvenimo rusifikacija. Pagrindiniais mokyklo ir mokslo dalykais pasidarė Rusijos bolševikų partijos istorija, visokios markizmo-leninizmo-stalinizmo "doktrinos", rusų kalba, Rusijos geografija, Rusijos istorija... Kiti mokslo dalykai bei liuanistika buvo nustumti į paaukštintą pasukimą vietą. Lietuvos graicitės ir kitos brangios lietuvių patriotės siela vertybės šlykštūsiamai niekšinos ar iškoripomos.

Pradžios, vidurinės ir aukštesios mokyklos paverptos rusiška žydiško kasuizmo naujų skaidymo frankais, mokytojai ir moksle - okupacijos ir raudonojo smarto garbinimo tarnaitėmis. Iš moksleivių ir studentų reikalausima, kad jie sudėkštų okupanto gnyėjimą, Nepriklausomos Lietuvos priešais. Tyrasis šio jaunimo lietuviškumas stačiai išsiverčia gėviliškai, ir todėl begėdiškiausios okupantų smarto prieš jaunąją lietuvių kartą atstaveria vis Ameris ir dainis...

Okupantai ir išgamos, kartodami vieną kaukaziešio Džiugašvilio posakį, paskelbė, jog jis lietuvoje kuria naują kultūrą, socialistinę savo t u r i n i u ir tautinę savo f o r m a. Kadymai lietuviškąją gyvenimą ir nuodindami lietuvišką gyvenimą dvasia, silidindami intelektualizimą, rusifikaciją ir judėjimą, jie gal ir sukurtų kada nors tam tikrą "kultūrą". Tačiau ji būtų bolševikiškai žydiška savo turiniu ir žydiškai rusiška savo forma.

Apnuikimas stačios Lietuvos nelaisvę, lietuvių tautai vergiją, skurdą ir terorą. Jis užslojo susidiktinti vieną gvyją lietuvių tautos gyvenimą. Jis jau daug sugriovė, iš mūsų paltungus ir civiliuoto krašto jis rauna Vakarų Europos kultūros šaknis ir nori perkelti mus į Aziją.

Jis uždarė lietuvių tautą į didžiulį Rytų Europos tautų kalėjimą.

Raudonasis imperializmas nuolat provokuoja karą. Jis neišvegiaimai ištūmė ir Lietuvą į naują karą orbitą. Jis mobilizuoja ir lietuvi, nors ir kolisi, tarnauti jo užsienio arba drauge su juo šūti...

4. Pasiryšimas.

Taip ilgiau negali pasilikti.

Lietuvių tauta negali ir nemori toliau pasiduoti, kad ją, kaip

avimų bandai, skursta, mirtotų ir žalotų pusiaukinis okupantas su visa savo žyga ir tautinių išdavikų raju.

Lietuvių tauta nematoja ir negali nustoti didelio vilties, kad šis raudonasis maras, tautos puolanti ir žudanti žygiška cholera visą dieną ir jau astrada, turis būti pašalinta nuo žemės paviršiaus, taigi, ir iš mūsų tėvynės.

Didžioji dar gyva Lietuvių tauta nebesori ir nebegali toliau pasivyti žūsti ir laisvi po griaušančia okupanto keroro letena būti didinges mėsų girdės vaikams.

Lietuvių tauta ryžiasi atkinti k o v o t i u ų savo gyvenimo tautai.

Šis šventas p a s i r y t i m a s Lietuvos žiemoje jau negalėjo pilygti apstija, pakūlėms ir nevilti, kurias pradėjo buvo aukštesis gėdingas ir baisus savo kraujas ir savo valstybės praradimas.

Šis šventas pasiryšimas šė iškovoti tikrąs pavidalo ir kelio. Tai grįvaisiškai išsiliejo į naują LIETUVIŲ AKTYVISTŲ SĄJUDĮ.

Lietuvių Aktyvistų Frontas yra naujo Lietuviško aktyvistinio sąjūdžio o r g a n i z a c i o n a forma. Šiandien jis vadinais F r o n t a s nes jo nariai visomis priemonėmis, ir su giaklu rankoje, yra pasiryšę k o v o t i u ų naują Lietuvos laisvą.

Lietuvių Aktyvistų Sąjūdis, į kurį kasdien įstraukia vis daugiau geriausiąją Lietuvos vyrų ir moterų, yra gimęs iš trojopo b ū t i n ų n u m o i:

1. Išlikyti visam visam laikam aiškiai Lietuvosimui.
2. Atkovoti Lietuvos tautai prarastą laisvą ir gyvenimo teisę ir
3. Atkurti naują nepriklausomą Lietuvos valstybę, kuri Lietuvos tautai leiduoti naują, garo ir didelio gyvenimo stotį.

Šiuo metu, kada visa pasirengimas tokiam sunkiam ir didesiam kovai kiekvienas aktyvistas, kaip ir kiekvienas doras Lietuvos, privalo sudaryti suvokti padėti. Nes tik tada jis bus tikrai sąsdingas ir stipriausias kovotojas, kuri iš jo reikalinga ir dar daugiau pareikalaus begalinio ir visiško pasiuokojimo.

Tad jau šiandien kiekvienas iš mūsų reikia aiškiai ir giliai suvokti ne tik dabarties okupacijos juodą klaidumą, bet taip pat ir netolimes p r a e i t i a s pradėdij, bei padarytos klaidos, kaip lygiai ir didžiausias pagrindinius stebiles uždavinius naujai atkuriamoje Lietuvos valstybėje.

Tik toks visapusiškas sąsdingas kovotojas bus tvirtiausias ir niekad nesvyruos. Tačiau tik toks giliai ir fanatiškai savo didžiausius uždavinius ir idealais kvėpėtas aktyvistas karys pašvęs v i s a s a v e švūbtinai kovai, nepalūšdamas prieš jokią klaidą ir nepalūšdamas jokios antos.

Tik tokie vienintys valios, bendro idealo, tos pašios minties ir vienorio jaunimo vedama kova atkūsis ar vėliau atneš didesį ir visišką pergalę.

VI. NEPRIKLAUSOMYBĖS KLUGIMAS

Užsienio politikos klausimai.

Lietuvos nepriklausomybės klugimas ar sušūngimas nebuvo nei kelin valandų, nei kelin dieną darbas. Šis klugimas nepriklausė vien nuo to fakto, kad 1940 m. birželio 14 d. Sovietų Rusijos vyriausybė (tikė Lietuvosimui) ultimatumą, kuri auvestinai mūsų vyriausybė priėmė, o birželio 15 d. raudonosios bandos pūsto užplūdo Lietuvos žemę.

Lietuvės ir nepriklausomybės praradimas turėjo dar visą ošlą kitų pagrindinių bei antrinių "lydinčių" priemonių, nors ir niekas nedrįsinti, kad raudonojo imperikalimo umantis vel pavartyti Lietuvos viešpatavimai Baltijos kraštus buvo vienas iš pačių svarbiausiųjų priešasčių. O tai, kad Maskva jau nuo seno Lietuvoje turėjo sauja, savo slėptų

agentu, tautinių išgany ir ypač rydų, organizuojamą i vadinamąją Lietuvos komunistų partija, - bolševistinė okupacija buvo dar pelenavinta ir sudaryta progos, visiškai karinės okupacijos pavėsyje skiplėšikiamis, klatojant lietuvių tautos vėlią, nova "laisvoniškas" ir dargi "šalinusius" Lietuvos valstybės prisijungimai prie Sovietų Rusijos.

Laisvės potekimas, tačiau, labai daug prisidant ir nuo mūsų pačių elgesio bei saviosenos ir, žioma, ypač nuo mūsų valstybės politikos bei karinės vadovybės klaidų ir pasipiktos kryties, trūkumai, nuo kurių skaudžiai kantojo Lietuvos politinis, ūkinis bei visuomeninis gyvenimas, ir nedovanotinos klaidos, kurias darė Lietuvos politikos vadovai, nesąžiningai pribrėdino Lietuvos okupaciją, kurią raudonasis imperializmas, patogia vėlandą išsitrinęs, nebepildė domai iškėdė.

Tie trūkumai ir tos klaidos galimai ir atnašė nepelnytą paribaištinę okupacijos rezultatą. Jos reikšmė ir buvo padarytos tiek vidaus, tiek užsienio politikos srityje. Pastarojoje srityje jos buvo gal dar sunkesnės, kadangi sudarė t i e s i o g i n a Lietuvos nepriklausybės pradžioje prieštai. Jų pagrindines šias trumpai pasiliai ir peraiūresime.

1. Lietuvos padėtis Rytų Europos erdvėje.

Geografinės ir politinės sąlygos, arba, trumpai tariant, vadinamoji g e o p o l i t i n a Lietuvos padėtis Šioje Rytų Europos erdvėje išskirusiai valstybei visais laikais buvo jautri, išstatyta didelėms išorinėms įtakoms ir pavojams. Tiek gyventojų skaičiais, tiek politiniu ar ūkiniu svariu stambesni už aplinkus slavų ir germanų vienetai ne kartą vertėsi i didžiū, o pirmoje vietoje i lietuvių gyvenamąją erdvę. Tos įvyrištos, dažnai priegingos įtakos šiasusiskirsdavo ir išvirsdavo i atvirus konfliktus. er pastaruosius šimtmėsius beveik kiekvieno stambaus europinio konflikto metu ir Lietuvoje suvengdavo didžiųjų galybių ginklai, o šali terioje praeinančios armijos.

Iš esmės ne kitokia buvo ir po Didžiojo Karo naujai atsikūrusios nepriklausomos Lietuvos valstybės geopolitinė padėtis. Ir kadangi lyginant su praeities Lietuva, mūsų naujoji valstybė atgimė išvirišpai sumušėjusi, svetimų andrų nuteriata, be to, su tautiniu atviličiu mišriais paknešiais ir neišsprastais valstybinių slavų klausimais, - ši padėtis kėlė dar daugiau sunkumų ir užpė visą oia ataities pavojų.

Dviejų nepriklausomos Lietuvos valstybės dešimtmėsių metu mūsų politikai stengėsi sugalėti šiuos sunkumus, kartais rodydami nemaža energijos ir ryztuvė. Su didesniais ar mažesniais nukrypimais i viena bei kita pusę jie šje tuo helio, kuri dikavo Lietuvos geopolitinė padėtis ir ūkiniai interesai, būtent, - stengėsi palaikyti gerus santykius su didesniais vakari ir rytų civilizaciniais valstybėmis, sveikiai išbalansuojant jų interesus priešingus Baltijos erdvėje.

Šalia to, niekas ne paslėptis, jog Lietuvos politikai vadovavusioje žmėnės buvo stipriai persidavę išėjimas, kurią išvirišką ir instrumentu jie matė Tautų Sąjungos organizacijoje. Tuo būdu jie dėjo pagrindus "dvasiniai santarvei" su Lenovos įstaigos karėjais, pirmoje vietoje su Didž. Britanija ir Prancūzija. Nors, žaogiškai žiūrint, ir yra suprantamas toks mūsų valstybių palinkimas orientuotis i tuometinei Europai vadovavusias, kar. laimėjusias, šėgus, tačiau šioje pus nus dažnai pabrėžiamoje "Tautų Sąjungoje" politikoje glūdžio ir tes tikro neuosaikumo bei prieštaringumo pradai. Didįjį Karą laimėjusias, o po to Tautų Sąjungą išvirsios valstybės, o ypač Prancūzija ir Anglija įk juk labai šaltai ir net neadrugiškai žiūrėjo i Lietuvos valstybės atstatymo pastangas, o vėliau švenšėjusias Lietuvos sieklus ankoje kitų jėgų (Lenkijos)

stiprinimui, tuo tarpu kai iš karą pralaimėjusios Vokietijos mūsų valstybės atsistatymo laikotarpyje Lietuva juto realios peramos bei mūsų pastangų supratimo, be abejojimo kilusias iš kaikiurių abipusių interesų bendrumo...

Susikertančių jėgų išbalansavimo politika, kaip minėta, truko du dešimtmečiai - su savo pliusais ir savo deficitais, - pasidug ligi 1939 metų pavarso. Tuo metu dar aiškiai, kad visa Europa ir pirmiausia mūsų artimos erdvės neišvengiamai atsistos didelių sukristųjų okupacijoje. Iš vienos pusės Anglija ir Prancūzija ir savo Karinių gimtinausiųjų tarpu mėgino ištraukti Sovietų Rusiją, iš kitos pusės - Vokietijos apsisprendė viena ar kita būdu išspręsti Danijoje ir Koridoriaus klausimą. Konfliktams atsirėjant ir plečiantis staiga buvo paskelbtas daug kas nelauktas susitarimas: - Vokietijos ir Sovietų Rusijos rugpjūčio 23 d. (?) pasirašė nepuolimo ir draugiškumo paktą.

Šis paktas pasirašius, tarpinės lenkų valstybės likimas buvo išspręstas. Bet kartu su paktu pasirašant, drauge iš pagrindų pasikeitė visos Rytų Europos erdvės, tokią ir Lietuvos padėtis. Mūsų balansavimo politika kėlėme europinio karo išvakarėse, ilgusius laikus nebegalėjo būti įsamonos. Grėmė pasikartoti įvykiai, kurie prasitęjo jau vieną kartą ištiko bendrąją Lietuvai - "enklaves "Respubliką". Reikėjo skubiai apsispręsti...

Laimei būdu tam tikro apsisprendimo galimamai dar buvo. Nors laikas padaryti sprendimai buvo gana trumpas, tačiau mes tebeturėjome iniciatyvos laisvą, ir iš pačių toliau nuatėnusių lietuvių tarpo netruko valstybės politikai vadovavusiems žmonėms pagrįstą įspėjimą ir giliai apgalvotų patarimų. Užtat priėmę juos ko-rinšiumus dėsesim, anonstiniškai Lietuvos politikos vairuotojai tokius lietuvius išvedino "karštesniais" ir "avantiuristais", o patys be galo nedrąsiai, lėtai ir nevykusiai tū "aiškintis" įvairių Lietuvos užsienio politiką apsprendinčių "faktorų" nuostatas...

Klausimai gi stovėjo trumpi ir aiškūs:

1. Ar Lietuva yra pasiryžusi su didiu rankoje plūti savo laisvą bei savo šviesiausias laisvius interesus?
2. Ar Lietuva pasiryžusi pasidūda aiškiškos kultūros ir raudonoje šviesiai bolševikiško imperializmo globon ir varžovon, tuo išsivadama savo iš vakarų kultūros ir, pirmoje eilėje, iš nacional-socialistinės Vokietijos politikos bei civilizacijos orbitos ir
3. Ar Lietuva aktyviai ruošis atitaisyti jai lenkų padarytą žurta ir netolybą, tuo pačiu prisidūda prie naujosios Europos tei-slaugumo pertvarkymo, nes senosios Europos visapagal nebetino su pirto pūdinimui, kad Lietuvai padarytos arimados būtų kada nors atitaisytos.

Nė i vieną iš šių pagrindinių klausimų Lietuvos politikos vairuotojai nedavė griežto ir valingo atsakymo. Mūsų politinė vadovybė padėtis psalioitimo nesuprato, vienduteiškai galimo realaus sprendimo laiku nepadarė, jo padaryti nespėbėjo, o gal ir nemorėjo.

Tai buvo pati pirmoji mūsų klaida (švelniausiai tariant), kurios padėkos vėliau taip karčiai tū aiškinti.

2. Laista "kovos" už Vilnių.

Sunkios Lietuvos valstybes atkurimo spiliungbės ir pokarines Euro-pai vadovavusių Anglijos ir ypač Prancūzijos susitaratybes bet kuris kaina sukurti "aukišką, necestrvą" padarėtai, kad Lietuva buvo vienduteiškai valstybės Europoje ir pasaulyje, kuri turėjo susierganinti ir grąvinti be savo tikrosios sėstines ir šiesios savo etnografinių žemų dalies.

Sulaukūdamį pasirašytą sutartį ir Pilsudskio-Zeligovskio "pušu" smurtiškai okupuodami sėstingą Lietuvos sostinę Vilnių su veik trečdaliu kitų Lietuvos žemų, lenkai Rytų Europos erdvėje padarė per skundžią žiaurą, kad ją būtų buvo galima užgydyti. Šalia to, jie visa

dydeiktavai, nerizikavusiai su jokiais priemonėmis, vėrė pasibaigtina lietuvių gyvatojų persikiojimą, Vilniaus krašte, sodino į šį kraštą lenkus kolonistus, siekdami užslopinti jo tradicinį lietuviškumą, ir tuo būdu ketinami sukurti aršus, kuri ir taip jau istorijos vingių paskoje buvo nenatūrali daug įsikūrę svetimo elemento.

Lietuvos politika ir lenkų sąmąta ir taliesios užmačios atrakė vienasipale įsi tuokart gulima priemonė: - prototo žaidimo nepalaikyti su lenkija jokių santykių ir išskoti teisiniamu atskaitymo litais, kad ir savo teisiu, ji surdus nesusos vėr, tarptautinės opinijos dailies supratimo, net užuojautos, kiekviena legalu tarptautinės institucija (Tautų Sąjunga, Rėgos Tribunalas), negadinio jos juridinių titulu ir savo sąmąja sostingą. Tačiau visa tai paliko tik graus ir tušti žodžiai. Lenkiška imperializmas puselejęntis Ambasadorių Konferencijos 1925 m. kovo 15 d. sutarimas liko galioti ir ne viena iš vadovaujančiųjų Tautų Sąjūga didžiųjų valstybių nematiko net girdėti apie Vilniaus krašto persikiojimą lietuvių valtoje.

Kada to. Po įvairių bandymų Becko ir Co imperializmas tiek įsidrąsino, kad 1938 m. kovo 17 d. išleikė Lietuvai žinomąją ultimatumą su reikalavimu tuoje užsėgti su Lenkija santykius, ir jeigu ši svetainis tautybėmis persijusd valstybė būtų nebijojusl jam anouto užuodisimo atsisis atsikaitymo iš kai kurių savo didžiųjų kaimynų puse, ji būtų nesvyruosl dėl apėtito praryti dar vieną tautą, Lietuvą, neturėdama ir neieškodama verto sąjungininko savo siekiam atramai, begėdiška, Becko ultimatum, tada priėmė. Taip, nors ir ne formaliai, bet faktiniai buvo sudotas dar vienas skaudus smūgis mūsų vėr. "Vilniaus vadovino" politikai...

Bet kaip visą 20 metų, taip ir po tos tragiškos valandos visos lietuvių tautos šventas pasiryšimas ankščiau ar vėliau atvaduoti lenkų okupuota sosting ir Vilniaus kraštą paliko karštas ir nepalūšęs. Bet ir profesionalams politikams, vėdos, tada turėjo pasišėkti, kad tautos kėlio ar vien savo karinėmis išomis Vilniaus nebūs galima pasiekti, o tiek leukti palankiu sąlygų ta prasme, kad nenatūraliai sukurta ir imperialistiškai puslitolusi lenkija ankščiau ar vėliau netis vėrėtams atdėvėsi ir vėr su kuria nors dūsis valstybė, pirmoje eilėje su atstūmamoje Vokietija.

Ar Lietuvos politikos vairuotojai Mitokiam atvejui bent slaptai rengė lietuvių tautą dvasiškai ir žiniškai, tenka vėliaiškai pasabejoti. Dar daugiau, 1939 m. vasarą vokiečių lenkų karas jau kyboje ore, bet Lietuvos pasiuntinio Berlyne pulk. Skirpos mūsų vyriausbei tuo reikalui pareikštos nuomonės ir pasiūlymai palieciai susilaukė tik jų autorių papėidinčių valčių. Ji kurai jau einant visai konkretus pulk. Skirpos projektas Vilniai atvaduoti, pagrįsti realiais politiniai bei kariniais argumentais, mūsų užsienio politikos vadovybės su pykčiu ir net panika buvo atstūti.

Ir iš tikrųjų, kai vokiečių lenkų karas viesuliškai, bet joki būdu ne notikėtai Lietuvos, mūsų valstybės politinė ir karinė vadovybė nusprendė... sulaukyti tautą nuo jos didžiausio siekimo vykdyti. Kai po definitis dienų jau negalima buvo abejoti dėl lenkų "noverstvos" likimo, mūsų valdininkai su užkėtejiu laikėsi savo pasyviausias linijos. Kai rugėžio 17 d. Lenkijos pribūgti išėjadino radoneji sovietų kariuomenė, - ir šios paduotinės progos diena Lietuvos vyriausybė tebespėlioje apie savo neutralumą.

Vadovybė pilna to kodio prasme sulaukė nuo didžiausio troškimo vykdyti tautą, kurios sveikis instinktas tomis laimėjusis diuonias manifestavai atvirai ir ryškiai, ypač visoje Lietuvos provincijoje. Kai kurie ankšti dignitoriai šį šventą ir sveiką troškimą išvadino... "valstybės interesų išdėviam", o vieną savaitrėsti, kuris tomis diuonias padarė iškių kovos skatinčių aliūnų, ilgėntis laikui uždarė.

Practinė mūsų politikos vadovybė bei partijų politikai išdėvė visos lietuvių tautos šventiausią valią. Paskandą į "ankštosios",

"tarptautinės" politikos miglotas spekuliacijas, jie ir patys prieš save, ko nenusekiaučiai pasielgė: - žodžiais tiek mūsų ruožą lietuvių tauta "kovai už Vilnių", nuolat tvirtina ir patys ištikimai šios kovos teisingumą ir teiktumą, jie prieš tai atsiekė kovoti, kai pagaliau atėjo tikimamasis momentas, kaip jie pralaido pačių pūkiančių, vienintelį kartą tepasitaikiusią progą. Jie tik bailiai žvilgsioje išteli ir i visas šalis, su kibirkščių vilties, kad gal kažkas iš lenkiškos "mocarstvos" duobkasių Vilnių Lietuvai padovanos.

Atsisakydami kovoti už savo teisą ir gyvybinius interesus, ji ne tik pralaido šią vienintelę progą, bet sąprogo prarado ir Lietuvos tarptautinį svorį, kaip valstybę, vėriškai kovojančią už savo teises ir orumą. Tai i galutinai prarado ir visas galimybes dalyvauti Rytų Europos erdvės partvarkyme ir naujos europinės santvarkės kūrime. Jau nekalbant apie charakterį ir lietuvių tautos garbę svetlimųjų akyse.

Tai buvo didžiausia sūginė ir nusikalstanti klaida neapdirbamosios Lietuvos istorijoje. Patys Lietuvos vadai sprendimui momentu išjungė tautą nuo dalyvavimo savo esminių interesų sprendime. Tautoms, kurios brangias vėlią ir charakterį, Lietuvos valstybė pasidarė nebeįdomi. Ir taip ji pradėjo pasaulinę kalioną per maurus...

Lietuva autentiškai pateko i Rytų zoną, kur jau jau raizgė tinklą bolševikiškai komitėškos y o r o s. Ar netrukus - jau kaip koki elgė ta - ji pasibeldė i Kramlėius vartus...

3. Rusiškasis kursas.

Nuo 1930 metų taikos sutarties pasirašymo mūsų santykiai su Rusija buvo laikomi nusistovėjusiais. Lygti per de dešimtmecius mūsų atžvalgieji politikai ir spauda šiuos santykius vadino tradiciniai draugiškais, gerais ir talkingais. Išnešant iš Lietuvos geopolitinės padėties, t.y. siakiant suinteresuoti mūsų erdvėje priešingų įtakų išbalansavimo, geri santykiai su Sov. Rusija sudarė mūsų užsienio politikos kertinį dėsnį.

Kaip kiekvienos naujos valstybės santykiai su didžiausiais kaimynais, taip ir mūsų geri santykiai su Sovietų Rusija turėjo savo stiprią ir silpnąją pusę.

Lenkoms okupavus Vilniaus kraštą ir išvedus dirbtinai koridorių ligi Latvijos sienos, Sovietų Rusija nebuvo mūsų tiesioginis kaimynas, nors tuo verdu nes ją vienanot iš juridinio mandagumo tituluodavome. Lietuvos visuomenai labai sudarė įspūdis, jog ir k o s u a i a t i n e s Rusijos povejis Lietuvai nėra betarpiškas, vadinami, ir komunistinio skverbimasis nestrodė "baisus". Antra vertus, daugiau negu šalti, o kartais ir gana blogi sovietų lenkų santykiai Lietuvos politikos žymniais vairuotojais visuomet atrodė tui tikras korizis, kur grieš lenkiška spaudima buvo galimas reaktis sovietiškoju veiksmu. Tada, kad Rusija taikos sutartimi pripažino Vilniaus kraštą Lietuvai ir Hisipjūn duodavo suprasti, jog ir vėliau lenkų okupacijos tase krašte nepripažįsta teisėta, - mūsų politikos vadovams ir viešajai nuomonei buvo neišsėmiamas pasigėrėjimo šaltinis, ir sovietams nebuvo galimas vilų jausmų pareiškinio.

Iš tikrųjų, per tą 20 metų buvo traukti kitaip...

Tiesa, kad Vilnišus klausimai Sov. Rusija stovėjo lyg i Lietuvos pusėje. Bet iš to Lietuvai buvo labai nedaug realios naudos. Net ir diplomatinėje plotėroje, kai tik kur sovietai tvirtiau pareiškėdavo palankumą Lietuvos vilnišiškosios politikos tendei, tuojuo pat kita raka lenkų akyse savo "palankumą" atrodė vosi suvalinti. Visą taiybą išreiškiant, lietuviškajai Vilniaus politika sovietams tik tiek bur o i domi, kiek ji neleidė Lietuvos somoje iškvaliti lenkiškai itakai ir tiek iš viso ji buvo rusų interesams pavaldus. Kaip klaidanti sudarė tik i prieksoviatiškas frontui nuo Sovietų Rusijos iki i sodučių jūro. Kiek iš tikrųjų buvo verčės sovietų palankumas Lietuvai Vilniaus klausimu, kiekvienas ištikimam būdu pasikėrėjo 1939 u. pavasarį, kai Beckman, Smigly ir ko žinomoju ultimatumu grūšino pulti Lietuvą, pasire-

60, kad sovietų "simpatijos" neina toliau grafių sodin...

Tačiau dėl to netenka daug stebėtis. Kaip visuomet yra v a l - s t y b ė į susitvikius. Kaip Dievas paprastai padeda nusisidavimui, taip ir kaliginai rodo simpatijos ir skaitosi tik su tokiais, kurie už savo reikalus kovoja ir, kas jiems priklauso, išlaikuoja. Betgi yra daug nuostabių, kad iš savo gerą santykią su Sovietų Rusija Lietuva nepakenkiamai nokėsi išvėgti į molatinius b l o g u s reiškinius iš k e m u n i a t i n a s Rusijos puses.

Kiekvieną metą, kai Lietuva suderindavo su Rusija kokią sutartį, tuoju pat dėjavo su perėjusiomis tokios sutarties intencijomis Lietuva sąrašiusi į Lietuvos slaptą, neslaidinę, prisirašę sovietiško komunistinio agitatoriaus. 1930 m. komunistinės bandos pasivadinusios "kompi-ninkų" ir kitokiais vardais, net atvirai bandė išvesti Lietuvos remsionąjį terorą. Tai buvo taikos sutartį su Sov. Rusija pasirašius.

1926 metais, kai valdžios valres pateko į vadinamųjų kairiųjų partijų rankas, visoje Lietuvoje prasidėjo socialinio pobūdžio neramumų bei streikų banga. Tame susidariusiu tuojuo į pirma vietas dėjo kilni žydai ir komunistai, kurie skaižėsi vadovaū Lietuvos proletarijato galutinio išvadavimui kovai. Šie Maskvos organizuojami ir apmokomigai gaivalai, tikruosji svetimos valstybės agentai, jau tada siekė Lietuvos susijungimo su Rusija. Tai buvo tuojuo po kazzo to, kai Maskva su Lietuva pasirašė šimonaū... nepuolinio pakty. Ant diplomatiško popierio - nepuolinis; iš už nugaros ir per pogrindį - Lietuvos puolinis iš vidus...

Pagaliam, 1939 m. spalio 10 d. SSSR ir Lietuva pasirašė tarpusavės pagalbos sutartį, pagal kurią Rusija iškilmingaiai pasirašė lo gerbtai Lietuvos nepriklausomybę, suvaranum ir niekokiū būdu neikiūsi į mūsų vidus svetonis. Ktaro mardang aktualio neseniai, ir toji pati Sovietų Rusija iškilmingai ir brutališkiausiu būdu okupuavo visą Lietuvą, klaidomai supuolinio jos nepriklausomybę ir sydi-kai bolsjeviška iustiam v šimolo iš psatū suvriūti visą Lietuvą-kali svetonis.

Štai ko buvo vertos Lietuvos sutartys su Sovietų Rusija. Štai ko buvo verti ir visi tie geri, tradiciniai draugingi ir nuoširdūs kalnyviški santykiai. Lietuvos politinė vadovybė ir pati visuomenė per neskaip vertino grimsionū komunistinio devojū, per kasį kreipė dėmesio į Maskvos organizuojamas prisivalstybinis komunistine agitaci-ja, klaidomai taika Sov. Rusija valstybe, su kuria, kaip su kitomis šalimis santykiu normalius ir syvonus politinius santykius. Su k o r a u n i a t i n e Rusija tokiū santykiū nerūti, nes jos tikar-tes užskatė nuvalderti per komizms visoje Europoje ir net visame per šalyje. Vagos nužėnėtos Sovietų kaliginos valstybės tuo įsitikino.

Atviro Lietuvos politiškos puslėmsis kurais prasidėjo 1939 m., kada namis ir Europai stėjo didžiūją aprendimū laikas. Duo tada prasi-dėda ir didžioji mūsų udieniū politikos vadovybės atsakomybė. Nuo-tda prasidėda mūsų politikos auskalatama eis transporegikumas, jeigu ne visiūms skilmas, atūnags vėliau kraūty, su tokiū baidū neisim.

Buvo gerai žinoma, kad 1939 m. pavasari derybose Maskvoje su angliais ir prancūzais Sovietų Rusija pateikėvo už sąrams kars su Vo-kiūciai perlaisti jos išidimūj ismas. Tai, praktikai kalbam, anksciau ar vėliau sukomunistuoti ir prisidūmūi Maskvos valstybės. Tetai rodė, kad sovietų vadinamas draugikumas Lietuvaū buvo tik sy-das, paprasta apygulė ir kad tik laukia sovietai patogaus momento, kai galės atvirai veikti. Mūsų politikai turėjo dabar pūktiai su-prasti, kad Rusija nerūti būti toliau Lietuvos nepriklausomybiškos politikos ramsiu, kad ji nėra Lietuvos draugikas, jau nekaižant aplo nuolat politikos valstybės pūmūgi grimsionūj sovietiškojo ko-munistinio devojū.

Net mūsų politikos vadovybė iš to jokiu išdavų, kaip vėliau pa-sirodė, nepadarė. Dar daugiau, ji jokiū išvadų nepadarė nė tada,

kai Vokietija su Rusija pasirašė nepuolimo paktą (laikomo karo atveikią išvakarėse ir to karo reikšmę). Baltijos valstybės tada galutinai "pakibo ore", nes visa senoji rusišvyros ir balansavimo politika mūsų erdvėje sugriuvo. Miesto ir kraštų ji nedarė ir tada, kai maždaug nuo 1939 m. rugpjūčio 3 d. kelias į Vilnių buvo beveik laisvas.

Miesto ir nieko, mūsų politinė ir karinė vadovybė ramiusiai žiūrėjo, kai į perlokiktą "veikią visą rytų ruožu išėmę Sovietų Rusijos kariuomenė ir kai ji toliau įeis ir į mūsų sostinę. Lietuvos valdiniškai, tiek metų skelbė kovą dėl Vilniaus, dabar daravo sudėję rankas, vadinu tautą supaliojimas apie neutralumą ir laukė, kol Sovietų Rusija "pašovenc" mus Vilnių užėmė.

Šis sąvokas išsiplidė. Vilnius su apkrūpta to krašto teritorijomis kaimais (iškraipyt ir nevykdant 1920 m. sudarytos Lietuvos sovietų taikos sutartyje numatytas a i e n a s) buvo pašovencs Lietuvos, žina to raudonasis banditams ji iš pagrindų apilėmiant. Dėlto su tuo Lietuva gavo dar sovietų 20.000 raudonųjų kariuomenės žmonių įvairiose mūsų krašto vietose ir tarpasvines pagalbos sutartis, kuri visiška ir apskritai raudonoji vėre tiklė supaliojo Lietuvą, tiek politinė, tiek kultūrinė. Nuo to momento apie rusišką kūrą, jau nebėra kalbėti: buvo nuvaldoma ir tokią padėtį, kur jau nebėra galima vadinti Lietuvos politinės savaraimiškumo. Dribsi jau buvo išvirsta ir garavo. Turėjo nedideli atskirti laikas ją išsukti...

bet mūsų politinė vadovybė net ligi paskutinės valandos dėjosi nesuprantanti, ko dar darė Sovietų Rusija stebė. Šu visai artimo kaimiško poveikio skivaldoje mūsų politinė vadovybė visiems viešoms nuomonėms volkanėms (spūdai, radijofoimai) išskindė vertyti rusams dėkingi, ir ko draugiški mūsų propagandai. Taip buvo dar daugiau nuaklūtos ir uždaroformuotos, sveiko instinkto patikimoja Lietuvos tautos sąjūdo ir budrumo laimėms. Vėliau daugelis žmonių net manė, kad kollektivizmo gal iš viso atsverta taip bijojta, kad mus visuomet traditiškai draugiški sovietai juk negalės ką nors blogo daryti...

Si k a r i n ė v a d o v y b ė nesiruošė ir nesistengė parngti mūšį sutikti taip, kaip pridėra garbingai ir laisvą vylinčiai tautai. Su kariuomenės vėdu priešakyje ji nuėjo pasitaikinti, i s d a v i n o ir aplamai gėdingos kapituliacijos kelio. Į kariuomenę tautė buvo sudėjusi šimtus milijonų savo parakito ir darbe, bet kariuomenės vadovybė nepasiryžo valstybės šalinio valandą įskirti parakiti ir priešą bent vieną žvū. Priešingai, kai kurie generoliai išprekitažė gėję pastabas, kad v i s a s Lietuvos kariuomenės apginklavimas ir visai žmonės nesumaminta kiekis potektų į okupanto rankas...

Neteška kalbėti ar visa, ta važinėjai mūsų rusiškosios politikos kursą galima kvalifikuoti tik už "užėmė". Tai yra viena iš dviejų: arba - nuaklūtas, arba - beprotiškas.istorija tegu atskleis kiekvienam pagal nuopelnus.

4. Užsienio politika.

Trys šia suminėtos aplinkybės įveda mus į pagrindines Lietuvos užsienio politikos krypties aptarimą dabartine karo išvakarėse ir vėliau.

Kaip minėta, veiki da dešimtmėties Lietuvos užsienio politikos vadovybė savo laikyvasą stengėsi derinti su Tautų Sąjungos paktu. K o l e k t y v i s i o sąjungos skanki sąjyka tiek mūsų vadovaujančiuose politiniuose sluoksniuose, tiek viešojoje nuomonėje visuomet nuodojosi labai šilvomis simpatijomis. Taip Lietuvos dvidešimti metų mokėjo brangią, drąsina sąsūklį žemovos įsūklį, nors nei iš tos įsūklies, nei iš jos vadovaujančių šeimūnių savo pagrindines užsienio politikos sūklėms, pav., Vilnius smarto atitaisyto klausimui

237

išskyrus porą pageltesių resolucijų ar šiaip jau gražių roželių, nieko realaus neausilaukė.

Mankstantis Europos padangulė, mūsų politikos vadovybė pagaliau šiam kelėje pradėjo savo "kelią atgal". 1933 m. Ženevos pichame metu buvo deklaruota, kad Lietuva ateityje pasiliks sau privačiomis paktu 15 straipsniu dėdama, grievočių. Praktiškai tai reiškė, kad Lietuva pasiliks sau teisingą atsivertimą nuo kolektyvinės sąjungos politikos ir kilmis karui tarp kita valstybių, pasiilkti neutrali.

Tuo to suligijimo apsigaravimas negarėjo nė piliui metui, ir karo žūklis Europoje jau buvo pirštu apčiuopiamas. 1933 m. rugsejo 1 d. karo veiksmai prasidėjo tarp mūsų tiesioginių kaimynų - Vokietijos ir "sąjūdos". Tuo pat metu Valstybės Prezidentas paskelbė įsigaliojant Lietuvos neutralumo įstatymą.

Šis įstatymas neskelbiamas, - nepalikant jokių rezervų dėl svarbiausio Lietuvos politikos siekimo - sudaro amaliną mūsų uždienio politikos kilmę ir pirmaį tiesioginį nepriklausomos Lietuvos valstybės susilaukimas Lietuvos mumsai prisidėti.

Istorija galės nuodugniau ir smulkiau išaiškinti musotinus, kuris Lietuvos politiką bei karinę vadovybę paskatino šitaip apsigarvoti. Šiandien galima ir reikiis tik trumpai pažymėti, kad Lietuvos politikos vadovai, aną valandą paskandė visiškai ir besąlyginio neutralumo keliu, apsigarvendė ramtis po Lietuvos paonele esančių salinesis politikais bei militaristais, o darome realiais veikimiais, bet karokiais tuovintais spoliuotais, palbos atėjimas bespaektuotais, tolimos atėjimas nusabūmiais, išpaolūnėmis ir moraliniais vertybėmis bei diplomatiskais sąprotavimais dėl galimų šio antrojo dešalio pasaulinio karo laimetojų.

Kaip tikėtoms nedero nė tik realus politikai, bet išviki ir 15 viso politikai, ypač užajų tautų, esančių tiesioginėje kaimynystėje su didelėmis tautomis. Juo labiau nebuvo galima šitaip daryti 1933 m. rugsejo 1 d., kada jau sveaitė nu viršus buvo paskeibtas vokietisų sovietų nepuolimo ir draugingumo paktas. Juo labiau šitaip negalima buvo daryti mūsų geopolitinėje padėtyje, kuriaz po vokietisų sovietų susitarimo giliai pakeitė pasaulį. Baltijos erdvėje ir esančius mūsų politikos metodus pavertė nebeveisingais ir naiviais.

Šitokia laika ir šitokiais politukomis aplinkybėmis skelbti besąlyginį neutralumą visškai prilygo grabišo Afrikos dykumų paskėčio strauso "politikai". Kaip šis paskėtis išvydas pavoju, paneria galvą dykumos umalyje ir turtiai jau pasilapėjęs, taip ir Lietuvos politikos vadaį grąpingos ateities atvairintoje nutarė nieko nedaryti, t.y. paskelbti savo visiškai neutralumą, arba panirti galvą į smėli, galings dalykams, turėdamai tuo būdu patiesiai išsaugojusi pavoju...

Šitokia visiškai neutralumo politika, kurios buvo laikomasi su nuodėdiniu užsispyrimu, neišturint vis daugiau beskeisidantių (mums labai palankia prasmė) politikos ir karo aplinkybių, neišvengiamai ir greitai turėjo duoti tam tikrų vaisių. Juos galima sutraukti trejų opų požiūriu:

1. Vidams politikos ir spūsmū politinės moralės atšvilgiu neutralumas stebilizuoja tautą. Platieji, sveikai galv jantieji ir natūraliai jaušiantieji grv tojeju silvokeriai buvo sulinkyti nuo veiksmų, kurioms jų dvasia buvo pasiryžusi, laikas priekas, aplinkybės palankiausios. Kyla entuziazmas ir aukščiausias tėvynai padėkojimo gaismas buvo užsiilpnai ir uždesinti. Iš antros pusės - ilgesnet mūsų politikos tomė, pagrindinis elikimas, atėjiai topas visos tautos svajoje, tinkamiausiam momentai atėjus, kaipodžiai nevykdomas. Taigi, elgiamasi namoniskiai, nekonekventiška. Po viso to, tautos tikėjimas politikos idealais ir pasitikėjimas vadovybe negai nepalūžti, politinė moralė negali neišsiginti, pasidėremuoti. Tauta netenka kritėrijams ir masto, kada ir už ką jai privala kovoti? Tokia pirmoji neutralumo politikos pasėpa: - atsiskėjimas eiti išvaduoti okupuoti sesti...

2. Režiančiai namoniskiai arba nekonekventiška politika užsieniu

se turėjo daryti beisto išpuolius. Aš vaiždoje valstybę, kurios vertina tautų ryšius, valią, charakterį, sąsėbėjus, vėriškai kanti už savo šventas tautos, nes pradėdama t o k i o s tautos vardą, o per tai be galio gungingoms savo moralinai ir visai nebetekoms politinio svorio. Pasvydas tautos tarptautinėje rinkoje perka ar parduoda, jos darosi mainų objektu, jeigu pasiūkėja, kad jos neturi ryšiumo už savo interesus k o v o t i. Mažia to, amo mato apsilinkėdama mūsų neutralumo paskolbinas i kova atojenios laikijos stāviliu galėjo būti laikomas tik p i s a k i u š e s t u žini, svetimų tautų prisigrobūčiai feodalinei "mocarstvai". Vokietijai, o ten tikru atvilgiu net ir Rusijai Hitoks mūsų laikymasis galėjo sukelti tik naigiano išpuolius, jeigu nesakyti - įtarimo...

3. Visiško neutralumo paskolbinu mūsų politinė vadovybė pasiektė tai, kad mes išėjome iš Trečiojo Reicho politinės orbitos ir pasiūkėme visiška vieni su savo "tradiciniais draugais" Maskvoje. Viasu kuri laiką dar likusias glaudesnio bendradarbiavimo su Vokietija pilyšius - vienintoli palikus, išvengti visų politinio komunisto artėjimais okupacijai - mūsų politikos vadai skubėjo sukurti vis naujais ir naujais neutralumo pareiškimais. Lietuvos pslantiniai Vokietijoje buvo įschiniai uždėdama net kaltėtis su Reicho politikais tokiis klausimais, per kurius galėtu būti pakeičtas mūsų neutralumas. Išau užsienio politikos, ministerija Norijus nioko nesiteiravo net dėl grynai lietuviškų Savalių sritis valstijų perlaidius Lietuvai, - ir vis tik maz kad netutu pakeičtas mūsų neutralumas. Pagaliau, buvo pakeičta arba sąmoningai nerorėta žinoti, jog šis kuras kilo ir siva dėl naujo Europos partvarumo. Skelbėdama tokiis sąlykybėmis visiška neutraluma mūsų politinė vadovybė faktinai žėrėdė tai, kad taie naujais Europa ji visai nesidomi, dar daugiau - kad taie naujais Europoje ji nerori žinti. Ji sąmoningai išskyrė iš pastaruo ir kvu Europoje sukurti nauja tvarka, kur jos didieji ir laisvieji interesai patalibus galėtu būti išvengti. "Neprekdama kovoti ir bent aktyviai pasidėsti prie naujosios kvu Europos sutvarkimo ji automatiškai pastoko i rusiška žvėdina bolševikiškos klijos sektoriai. Visiškas Lietuvos Nepriklausomybės suminkimas ir tikrujų šios zonos strapy okupacija daber buvo tik diany ar savėdij klausimas. Ir tetai įvyko.

Savaimis suprantama, kad dėl šios strauos politikos pirmoji bei tiesioginė atsakomybė kranta mūsų valstybės buvusiai politinei ir karinei vadovybei. Tačiau iš antros pusės taika įschiniai pabrėžti, kad visų smugetinai Lietuvos viešai ar mažiau viešai sąvayutu atėjimiu politiniu būdu ir vadovybės pilnai arba didžia dalimi pritarė vyriausybės pasiskelbtajai neutralumo politikai, gėnė ir ir nepuikiaravo tiek spūdoje, tiek žiniainiu vaidinamojoje visuomenoje. Kad negėli maseti ir visų jų moralinis atsakodavimas. Kaip vyriausybės, tai ir kvu politikų partijų beakrotas mūsų užsienio politikoje yra lygiavertis ir lygiavertis.

Ma daug ka šiuo klausimu atsilikė ir vedinamoji smuometinė politiška galvojanti visuomenė. Jos abotavai, "nepurtiniai" politikai, vaidininkai burokretai, namų rėvininkai, naujųjų centrųjų valdytojai, buržuoziniai intelektualai, presiniai kiamuriniai, i to tarp įschitanti visą eilą administracijos ir net generalinio šėto karininkų, - visi jie sudarė tai sąlionines politikos grėtinė, kuri juo labiau toliau, juo mepaniam iki koctumo buvo įrguati. Mėro ir lengvo gyvenimo mėpėjai, nieššioniškuo stilius įkvūtojai, išėjimiai sutrašiusios naujosios lietuviškos buržuazijos šėgijonai, oinikai ir karjeristai, - visi jie ir toliau tik padė potegiai gyvanti, bijojo rinkos ir nuogastavo, kad sauš Visiškie, neparasėty savo "iškovota postolijų". Ryšėtis kokiam sukredioniziam veiksmui ar kovos įrgiui, sukotis už tautos didiejiu šėgje, plaukti i naujus, dar netišbandytus vandenis, - ne, tam jiems truko ir valios, ir ryšumo, politikio ir fantazijos.

Žinoma, visi jie labai noriai pritarė neutralumo politikai... Įrgiai kaip valiau su begėdikiu usiu nusidėdžiam draugėlis iš kv per-

brukų uodegas, kadangi prie okupanto puspašalio, vis dar mėginamą gelbėti savo "uoliosis", ir jis betgi vadino net... Lietuvos politiku.

Visi šie veiksniai daugiau ar mažiau rėmė oficialiąją Lietuvos užsienio politiką, nuvestą ir paskutinį šunkaitį, iš kurio beėjo vienintelis išėjimas - nebeišvengiamas žydizmas ir bolševikiškas valdymas.

Praktiškos partijų rungtynės.

Partišką politinių partijų laikymą ir tos tikros šalies visuomenės laikymą, nes tuo pačiu pavidalu į mūsų vidaus politikos smiltį. Joms smailių bruožų bei tendencijų pabrėžėjimas yra ne mažiau reikalingas, nesamais gyvenimas ir ne mažiau svarbus.

Menstrai padams, dėjams, kad be geros vidaus politikos nėra ir užgali būti geros užsienio politikos, galioja ir čia. Tarp šių dviejų sferų visais istorijos laikais, o ypač paminėtinais laikais buvo ir yra labai glaudus tarpusavinis susivėlikimas ryšis. Praktiškai žinoma, būdavo ir yra taip:

Gera vidaus politika, geras ūkiškis, sociališkis ir administraciškai susitvarkęs kraštas, aukštai patriotiškai išmokyta ir pastingo vertybių suita sucaukontuota visuomenė, tvirtos dvasios, sveikos moralės, didelis idealias pėdaiškiai tauta paprastai veda ir sveiką bei vaistingą užsienio politiką. Kit, tokia tauta arba tokia valstybė yra pajėgi nuolatini ir vyriškai išlaikyti ir atstovauti savo pažiūrai, liūdi. Užsienio politikos paimėse ir patikimaisiose sukaucosa ji gali daugiai rėmtis savo užaugariu, nes žino, kad jos žydais visuomet susitvarko apgondingos tautos prietarais ir besalyginis paramos.

Gi bloga vidaus politika, korupcija administracijoje, žemas ūkiškas socialinis bei kultūrinis lygmuo, susištaldžiusi ir tarpusavyje kovojanti, partijose besipildanti tauta, savanaukiška, egoistinė, smeturialojiai visuomenė ir pan., - bet kokias svarbesnes pastangas užsienio politikoje nepaprastai silpnina, blaško, paraližuoja arba pagali atsitiktinai vryvaujantių grupių interesus iškraipo. Tokia netvarkinga, nevykinga ir dvasiškai išsiperksaliavusi valstybė niekadaos negali vesti didelės užsienio politikos, o pavojeius valandą ji dar daugiau susipainioja ir nebetenka patikimajime, nes stingo veiksmų, kuriais ji išgelbalo ir besalygiškai galėtų rėmtis.

Ir priešingai, gera užsienio politika, gyvenimo laikotarpia realistiška, volimėtais ataities parengtyvoje smatanti rytdiena, nuosiki, ryškina, esminiais tautos ir valstybės klausimais griežta ir bekompromisinė, kupina karvinių idėjų ir išsilaikanti tikimyb joms reikšti smegenybių, - tokia, užsienio politika šalina tautą, iškelia stipnias jėgas, ikvėpia dvasios, diėsmnių užsiojimą, ūkišką, kultūrinį ir dvasinių laisėjimų siekius. Kai tuo tarpu bloga užsienio politika šaloja teigiamąsias vidaus gyvenimo pastangas, kelia kartėlio ir apgandų, mažina entuziazmą, sterilizuoja piliečių valią, su charakteri ir atsparumą, o kartais ir viską, kas buvo dešimtiesių darbu sukurta, praranda ir praranda...

Toks paprastai yra tiesioginis ir nuolatinis tarpusavinis susivėlikimas ryšys tarp užsienio ir vidaus politikos.

Jau buvo sakojau pabrėžta, kad mūsų valstybės klugina svarbiausią rolę suvaidino vestoties užsienio politikos klaidos. Joms yra tiesioginės valstybės kviemo kultūrinės. Tačiau taip pat netenka užmiršti, kad netiesioginio, bet vis dėlte pakankamai reikšmingo pranso prie laisvos lietuvių tautos žmums likimo dramos prieidėjo ir mūsų vidaus gyvenimo, arba vidaus politikos trūkumai bei šunkaiškis. Siekiant atkurti naują Lietuvos valstybę, siekiant laisvoti lietuvių tautai geresnę ateitį, yra būtina bent keliasis brūkšniais atkurti ir šioje vietoje nuosita kolia pėdsakus. Tautai labai daug prisideda prie išryškinoje idėjų ir metodu, dėl kurių jau dabar turi sikišti ir turinčiai apsiaprusti klebrienas nujosios aktyvistinės Lietuvos atkūtojas.

Šio klausimo plėtojama pirmiausia patobėjimo vidaus psichologinio pobūdžio smulkmena: - kaip užsienio politikos srityje daugelis iš mūsų esame buvę neapdus, pernelyg atstargūs, be risikos, nuolat nepasiry-

Šis or svyravoje, taip vidaus politikoje esame buvę gana dažniau ir atkakliau tarpusavyje karinėms, užeigėm ir fantastiškes, nemoralines savo stambių ideologijų partizanai, bočiai - marksistai anarchistai...

Per dvidešimt metų tėtis davė labai vešlių vaisių.

1. Beparamiškes susiskaldymas.

Dar prieš nepriklausomos valstybės atstatymą, jau antrojeje lietuvių tautinio atbudimo etape, lietuvių tautos narių tarpe šis reikštingas skirtingos politinės, socialinės bei kultūriškai konfesinės (tikybinės) srovės.

Kada partangos ir perspektyvos savo valstybei atkurti daugiau surealėjo, o ypač kada valstybė jau buvo galima apčiuopiamai statyti, tos visos srovės netruko išvirsti atskironis, savaimingomis politinėmis partijomis. Nuo to laiko p a r t i n ū d v a s i a nuolat xxy vyravo visokioms nepriklausomos Lietuvos gyvenime.

Per pirmąjį dešimtmetį Lietuvoje veikė tiek partijų, viešasis gyvenimas buvo taip suskaldytas, į skirtingas ar net priešais priešingas stovyklas išsilalęs, kad mes suomet nieko nestatėme, o tik daug kur šioje srityje pralenkdavome kitus kraštus. Per antrąjį dešimtmetį padirviškė daugiau partangų partinei dvasiai šaboti. Pirmas priemonės buvo mechaniškos, norimų vaisių nedavė, nes nebuvo nugebėta partinės dvasios vietoje sukurti gilesnių idėjų ir joms giliai įkvėpti visą tautą.

Tautos susiskaldymas į visokias partijas nereikėdė lojalumų, o juo labiau santarminę jų bendradarbiavimą aukštesniajam - visos valstybės nepriklausomybės ir pažangos - tikslui. Partijos tarpusavyje kovavo, žiauriai, pistingai, demagogiškai, niekinančiomis viena kitas, meladamos tautos pilietinę sąmonę, kilnias tarpusavyje nesuprantas, antpažindamas bendrogius tautinius bei valstybinius idealus.

Sitoks susiskaldymas į partijas netikėdė reikšmingas teigiamas piliečių konkurencijos lenktyniauti partangomis bendrosios tautinės gerovės varden, bet tik smūgio ir šūblingo vietoje ir net pilvatinio gyvenimo atmosferą, kurioje lietuvių prieš Lietuvą ir kėlė didesnę švieson žaizdinius instinktus bei bešveriamus tarpusavyje priekybių metodus. Partijų tarpusavyje kova visiškai horeikalingai skvojo lietuvių tautos jėgas. Tokiu būdu ir židėdė silpnino bendrai tautos atsparumą ir ryžtingumą tiek prieš išorinius bei vidinius pavojus, tiek kritiškė sudarėme daru tautos ūkinę, socialinę ir kultūrinę pastangos kelyje.

Partijų kova nė kiek nesilpo ir tuo laikotarpiu, kada šis metomas didėdė pavojai pašal Lietuvos nepriklausomybei. Nesumėdėjo ji net tuomet, kai į mūsų šalį įėjo visiškai svetimas kumas - komunistinės bazilios raudonarmėdėjų, jų pavidai. Politikuojanti lietuviška visuomenė tada parodė visą savo besakikį apjūgą, neregėtą partijų pažatimą ir tikrą politinį pasidėjimą. Ji be stovėros, pasidėjama artimū ir tiesioginį pavojų tautos laivui, ant tilto vokieko prabanginai ryošė partijų grūstinių puotų ir medicinijų mokymėjų turpuzus. Sitokia sistema ir šitokia piliečių sąlycena parodė atkakliumą nesuprandant ir nupikeldant okupai. Jau vien dėl tokiu balsams apskaito šitokių laimėnu laiką mūsų politinės partijos būvę visoms laikams pakiradėjusios nepastovias partijas tauta omi.

Mūsų tautos skaldymasis į partijas buvo juo pragmatikuojantis ir beparamiškesnis, kad tiek savo opaimais siekiamais, tiek dirbamis darbu mūsų politinės srovės praktiškai, nedaug kas teisiokė. Pradedant "kairiaisiais" ir baigiant "dešiniiaisiais", visos jos skėlė siekiančios sutvirtinti valstybę, pakeičti ūkinę, socialinę ir kultūrinę gerovę, laiduoti visiškas gyvenėjų suoksmams teigiamas ir be tinkamaisias gyvenimo bei pragyvimo sąlygas ir pasaulį.

Tad kyla klausimas: kodėl jos tada tarpusavyje taip atstriai kovavo? Kodėl tą darė viena partija, buvo blaga antrojai, o ką darė šia

antroji - val atrodė kiamis ir Šaliga trečiajai...

Šių klaidinių pasiautimų nesidėdė. Pirmojoje vietoje stovi, be abe-
jo, partijų vadų egoizmas, žaliėja, garbėtroška ir savanaudiškumas.
Antroje vietoje - nesugebėjimas skirti bendrųjų p o l i t i k o ų i d e-
jų ir svarų asmeninių ar pasaulėžiūrinį "idejų". Pridirėjęsi i savo
programas imas bendrų ir gražių idėjų, viena partija tušias nuri,
kad juos vykdytų tik tokia, o ne kitokia žmonių grupė. Antra partija
mano, kad tik tada bus vienas tvarkoje, jei darą žvaizdus vyksupai ir
aktyviai prisidės dvasininkai. Trečia partija įsakiniausiai pabrėžia,
kad jei vyksupai ir dvasininkai kišis i politiką, tai vienas bus bla-
gai, ir ji bus priversta kovoti prieš klerikalizmą. Ketvirta partija
mano, kad visos pirmenybės reikia skiduoti fininio darbo darbininkams
ir pirmiausiai patenkinti jų reikalavimus. Penkta, - kad tik Ukianinai
ir žemdirbių reikalai pirmoje vietoje tegali būti idomūs. Šešta, - kad
tik demokratija ir selmas ligėms Lietuva. Septinta, - kad demokratija
pradėdys Lietuvą, ir t.t.

Esant tokiui būklei, kaip galėjo būti varti kilniajai ir bendrija
pbalaisi partijų programose? Nors bendrjieji politiniai siekiami buvo
gana panašūs, bet partijos atkakliausiai piovėsi dėl antrastilių daly-
kų, dėl vadinasųjų "priemonių", "metodų", "taktikos" ir panašiai. Vos
taip apjubo dėl "metodų", kad net valstybės žlugimo išvakarėse negalė-
jo sustoti bendros kalbos. Bet okupacijai atėjus, jos dar mėgino suve-
džioti savo sąskaitas ir tuo tik tarnavo prieš propagandai...

Ir, deja, nebavo nei tinkamų žmonių, nei pakankamai kūrybiškų idė-
jų, kurios visai štai beprasmiškai ruja būtų padariusios galą. Tikrai
kad ant sprando atsivėdė puslankinis skapentas su savo naujaisiais
kasokais - žydais, visi partijų partizani pumstė, kaip kvailios ir be-
prasmiškas buvo jų ligtolinis pestymas...

Partijų vadei ir partikūnui pasidavusi mūsų visuomenė atnešė
duoklį didžiajai tragedijai. Pasoka buvo par brangiai apmokėta, kad
lietuvių tauta ateltyje galėtų turėti kitoki ištikimiam, kaip tik ši-
skaldomasis i partijas ir partinė kova visiems laikams nuėjo i lūpoms
prašyti.

2. Tautinės bendruomenės idėjos nsubyimas.

Lietuvių tauta su savo politiškei galvojančiais žmonėmis bei va-
dovaisne protensija turinčiais asmeniais lygloi, kaip ir daugelis kitų
tutų, atidavė savo duoklį vadinasajai laiko dvasiai, sukūrusi valsty-
bą pakerinime pasaulyje proklamuojuamojo demokratizmo bei partinės
parlamentarizmo metu ir lietuvių tauta, sūkus dalyka, negalėjo išsi-
lenkti vyruojančių idėjų bei autikų spaudimo.

Demokratiniai sąjūdžiai, plačiąją masių atvedimas i aktyviają po-
litiką, tautiniai judėjimai, partinio parlamentarizmo plėtojimas -
visi tai sudarė neabejotinai civilizacijos pažangos veiksnius per visą
19-ą ir pradžioje 20-jo šimtmčio. Didži karų užbaigus, buvo tikėtasi,
kad štai atėjo, pagaliau, klestėjimo gėdynė demokratiškosios idė-
jos.

Buvo nesuovkta, kad buržuazijos ir daugelis proletarų geidžiamas-
sis demokratizmas su partiniu parlamentarizmu iš tikrųjų buvo jau su-
valdinus savo kaip pažangos sūdujo rolę ir jau atlikęs savo pagrindi-
nį uždavinį, kaip amajų politinių, ukinių bei socialinių jėgų išlais-
vintojas. Porykops senitai, jis neišvengiamai darėsi atžangos veike-
niu ir naujos socialinės plėtotės stabėdžiu. Buržuazinės partijos, lai-
mėjusios daugumą rinkimuose, demokratiškai pavertė frankliu jų egojisti-
niam tikslams tonkinti ir priemonė neribotam savanaudiškum viešpata-
vimui. Žodžiu jis virto tuo, kas vėliau buvo pavadinta p l u t o k r a
t i n e a n t v a r k a.

Šalia to, demokratizmas dar daugiau išsiedrino klasių ir grupių
kovą. Jo pažiūromis, valstybė neturi trukdyti laisvo, jėgų reikišimui.
Kas ką Ukianame gyvenime išsikovoja, tuo jis nevartomai tesinaudoja.

Tokių būdų gamybos priemonių ir kapitalų sąvinkams leidžiama atstovai įsidėti, iš kurios jie gali gauti ir išnaudoti plačiausias naudas. Žinoma, jog kapitalų ir gamybos priemonių natūralieji savo ruožtu vėl organizuojasi ir nori kapitalistams atstovoti. Kaip sine qua non latvė kova, užuot pasiekus to, kad priešingai interesai būtų teisingai išlyginami bendrai viso krašto gyventojų gerovei ir palangai.

Bet, kaip minėjome, demokratizmas su partiniu parlamentariumu tikėto negali vykdyti. Jis iš principo nėra teistiškas, o skelbia visu gyventojų ir rasų lygybę. Žinoma, tautą jis sutinka laikyti valstybės pagrindu, bet ją supranta, kaip visuomeninį grupių arba partijų sąjungą. Taiigi ir kokios nors vieningos tautos valios jai negali būti, o tik sudėta arba tam tikru būdu išbalansuota atskirų grupinių ar partinių interesų suma.

Atsižvelgiant į lietuvių tautos grupinį susiskaldymą buvusioje nepriklausomoje Lietuvoje ir bendrąjį tautinių siekių išporeciliavimą į partinius sklypelius, yra visiškai suprantama ir natūralu, kad ne vienas politinis ar idejinis sąjūdis veikęs per mus vienokios ar kitokios partijos vardu nesuprėpė ir nesugebėjo apimti vis o s t a u t o s. Tiesą sakant, panašių protamsių yra buvę nemaz. Taip pat nebruko ir daugelis ar mažiau teisingų teoretinių programų. Bet visi mūsų režimui gyvenimo praktikoje išsilaikavo ir sėkėms ir visai sinerjėntios sektos viešpatavimą, arba į taip vadintamasis "kiltas prieš valdžios loviu". Išku, kad tai nebuvo ir negalėjo būti rinkamas jau (nekalbant apie geriausią) atstovavimas lietuvių tautos politinei valiai.

Tarba nėra vien ta pačia kalba kalbančių bei bendros istorijos sąponės jungiamą sąjungą sum. Tauta nėra vien tik atskirų grupių ar partijų statistinis susibūrimas. Tauta yra dvasinė idėja ir nedalomas organizmas, jungias į arve vienas, visus tam tikros bendruomenės narius. Tauta yra grupis, kurdas, istorinio likimo ir kove veikalo už bendrą atstovą sukurtą žmonių bendruomenę. Tautos politinė valia, kuri teikiama laisvės bei nepriklausomybės ir visuokropos pažangos visuotiniui siekiui, tikimamaisi atstovauja žmonės, arba net vienas žmogus, jeigu jis arba jis sugeba visoje tautoje sužadinti žiems tikslus siekti energijos, jei vadovauti organizuotai ir planingai būdu, numatyti ateitį ir parengti tautą visomis priemonėmis negalėti jai galinčius kilti pavojus. Visoks kitoks tautos valios atstovavimas yra surogatas arba tik žemas poichuly "pavaldyti" ant kitų aprand...

Neišsivadavęs nuo partinės dvasios ir neįsipažinęs vieningos tautinės bendruomenės idėalo, kas mus ne vienas politinis režimas ir ne vienas vyriausybė nesugebės vesti tolios politikos, kuri būtų į mą viena tautingą bendruomenę jungiantis žmonių sąjungai ir sąvokimaisi kariauna žmonių, lauko bei žieso darbininkus, verslininkus, išsiviasis profesijas ir įvairių kultūras bei dyklos vartojimą karelius.

Atsių, laukis, grupių ir net profesijų tarpusavio kova buvo nuolatinis veikišny. Išsistomis būdėjoni žiems, o kiltas visomis davyvomis mirše prieš žiems. Valstybė nerakėjo ir nerisio būti jū tarpe teisingas ir bešalikiškas arbitras, kadangi valdantioji pasitenkino tik šekimaisėjoniis apie "tauting vienybę", bet negyveno tautinės bendruomenės idėalais, kurie visi tik gali suburti visą tautą į vienybę.

Visoks tautinio suklėjimo ir propagandos artas buvo apšiestas, nes pirma, tai nešavė greito ir apčiuopiamo pelno, o antra - buvo nepatogu dar daugiam kalbėti apie tai, ką vykdyti vistiek truko noro ir pagyrizimo.

"Nemostabu tad, kad ne vienas ūkininkas savo valdantį valstybėje apgyvendavo, kaip kolektyvų sukėtoje, "o visa kita - man vistiek". Nemostabu, kad daugelis darbininkų nevertino tėvynės laisvės ir noriai laikė saktima pranašų kiekvieną demagogą, kuris išėjo už dyką pripildyti jų pilvus. Nemostabu, kad vadinaujosi miestų "inteligentija", visokis verslovidininkai bei "meno žmonės" savo patriotizmą ma-

tauo karjeros kategorijų laiptais, perangų kiskiu ar sotaus dykinėjimo valdomais.

Atėjęs okupantas rado daug sunktesnės sąsėlygos savo eksperimentams. Tačiau jis atliko ir vieną teigiamą darbą: dabar iškilio i vandenų paviršių pats būriausias sąsėlygas. Tauts žinos, nuo ko jai reiki visiškai apsisvalyti.

3. Pažangos klausimas.

Pažangos vardu čia suprantamos ne vien tik deklaratyvinės pastangos pastūmėti priekiu atakiro žmogaus Ukinį, socialinį ir kultūrinį gyvenimą, pakelti i aukštesnę plokštumą jo buitį, suteikti daugiau galimamų piliui naudotis bendraisiais mokslais, kultūros ir materialinės civilizacijos laimėjimais. Pažangos vardu čia suprantama ypač tai, kas jam realiai padaryta visos tautinės bendruomenės gyvenimo lygiui pakelti, pagerinti ir patobulinti.

Pažangos klausimas buvusiojoje nepriklausomoje Lietuvoje stovi prieštaringoje šviesoje ir todėl nagrinėtinas dvejopu požiūriu.

Atkovojuosi laisvę ir atstatausi nepriklausomą valstybę, Lietuvos tauta labai sunkiomis sąlygomis turėjo organizuoti ir kurti savo naują ateitį. Atsivėlgiant i negausų jos gyventojų skaičių ir turėtus nedidžiaginius išteklius, Lietuvos tauta per dvidešimtmetį suvyrankišką gyvenimo metų padarė labai daug visoje eilėje Ukinio gyvenimo sričių: gausya buvo pakelta keleriojai, suorganizotos ir išplėstos visai naujos gamybos šakos. Atstatyti kuro sugriauti miestai ir miesteliai. Darbą delintys tikėtamųjų naujų Ukininkų, sukultūrinta daug nenaudotos žemės plotai, sodžiaus gyventojų materialinis ir sąsėlyginis lygis, turint galvoje charakterinės priespaudos palikimą, keleriojai pakeltas. Išplėstas visuotinis švietimas, plešimas ir gilinamas aukštesis mokslas, išaugusi speca, literatūra, dailės, muzikos ir teatro menai. Buvo sukurta Lietuvos administracijos kadrai, švietimoonės-būriai, pradėti formuoti Lietuvos lietuvių versalininkų, laisvųjų profesijų luosai. Išauginta gausi kariuomenė. Visame kraste išsišakojęs politikos, Ukie ir kultūros draugijų bei organizacijų tinklas.

Netamomai kelias šalis viso to net išiminti. Trupai pabrėžtina tai, kad Lietuvos tauta oficialiai darbu įrodė, turinti visokerioam suvabiamą reikišis, kaip pamaui, kurvibama, darinti ir sveika europietiška tauta. Suo būdu jia su kmaus pateisino savo valstybės atkūrimą ir nepatvirtinat atvirkštinio visam pasauliui, jos paristai užima visą kitą kias sąsėlyginu tautų tarpe.

Ucinis nes, lietuvių, sąvboje, kalis to teigiamojo požiūrio, visai pamatuoti atstydavoms ir kitom klausim: ar ginau socialinę ir kultūrinę pažangą yra tolia, kad ja kalis pasistencinti, ar ji yra tolia, kuriai mes atidodame visam savo pastangas, surebėjimus ir išnaudojame visam gausi prielaimas galimybes?

I ši klausim, ne vienas atsakydavome anuomet ir atakoms dabar aiškini n e i g i s n a i. Ne, Pasiviršiamos partijos per daug delė, nei 18 ečių išleisdavo tolesnes ir didenes mūsų kraste pažangos vėliavas. Niekadon nebuvu suvabėta (vis dėl ty partinų ar pasaulietinųjų skarelių) sutelkti i vieningą darbą visam kurvibiškam lietuviškam sąsėlygam. Šikė sričių teidrovome. Ekonominiame gyvenime valstybė lietuviui per mažai tapėdėjo, o saugojo svetimitautinį perantimą. Naujoji buržuazija išaugė kelias dešimtis vengyra, kurie buvo, dešimti nesuvertois prisomėmis, kitų tautos sluoksnių sąskaiton. Socialinio išlygindimo tarp įvairių valstybės sričių ir luosų nebuvu pasiekta ir tinkamai nomicė. Tautinės kultūros kūrėjai, kultūrinų sričių darbininkai, sąlyginas su kitais verslinis ekonominių sričių savanaudžiais, buvo tikroje postūni padėtyje.

Turėjome daug nepatentintų šmokių. Ir ne dėl to, kad smilnas nepasitenkinimas yra kiekvisom kurvibiškam žmogaus sąvboje, bet dėl to,

Kad vieni per dideli prabanga reikiše skurdą kitoms, o visuomenoje žin-
tai tikstančių lietuvių tautos vėliavę negalėjo grėvoti gyvenimui, kuris
priliko mūsų europietiški tautai.

Svarbiausia mūsų per lėtos pažangos priežastis, be jau minėtų-
jų, yra ta, kad nė vienas reikiamas natūralio sūkiškos bei konservacijos
kultūrinės ir socialinės politinės programos, dėl to nepasiekiamai
vėdė konstitucija (teisiškai) visuotinės laisvės kultūros karyba, so-
cialiai teisingumui ir socialinei sąveikiai.

Pastarąjį dešimtmečio reikiamas vieną kitą klausiam buvo paskel-
bas ir moderniška bei sveikų mūšių. Tačiau tautinės kultūros poli-
tikos programos jis natūralio, blaškęsi visais pavėjais ir skendėjo
prieštarausumo. Socialinėje srityje gi nesitvirtinai bebraužų grafių
deklaracijų, visą laiką liko atžangausios rūšies ta liberalizmas:
pauselėjo biurokratui, ūkinį gerbių pelnus, pasiskirstėdavo netai-
stingai, tinkamai nesitvirtindamas visuotinio tautinės bendruomenės
pažangos intereso.

Turėdamas prieš akis didelius kūrybinius lietuvių tautos sugė-
bėjimus, kiekviena sūkiška, kad socialinės ir kultūrinės pažangos
srityje vis dėlto buvo padaryta per maža. Gal jau bolševikiško trauko
gyvenimas daug kas ir strodė idealus, bet smaga, kovojejančias už naują
lietuvių Lietuvą, apindai daug plitoms horizontai.

4. Šeštis ir kitas svietėjai.

Kitas istorinis likimas padarė tai, kad lietuvių tauta savo ord-
vėje jau nuo seniai negalėjo jaustis viena. Nuo unijos su Lenkija
pradžios į gyvenai lietuviškas žemes pradėjo skverbėtis lenkišbė. Lietu-
vos bejorai užmurgė ši artima bendravimas su lenkais, patys nuomoni ne
darytojais ir neisidavaišdavo, kad tai bus ilgai iki jų pačių pra-
kaidimas ir tautinė mirtis. Drauge su lenkų didiki skverbėjimais į Lie-
tuvą, su vienu bejorijos lenkėjimu šio ir kitajam lenkiška koloniza-
cija bei emigracija į mūsų ardą, kuri per kelias šimtas metų sukelo
ir iškreipė lietuvių tautos gyvenamųjų plotų pietines ribas. Patekus
į Rusijos oarų noliavą, prasidėjo antras finišis lietuvių tautos mi-
kinimas, lietuvių kalbos ir tikybos negirdėtas persiklojimas, rusų
kolonistų ir burliučių sudidimas lietuviškoms žemėms. Mūsų apendimas
šiais priedais prie musulvinko Lietuvos rytinių plotų. Daugelis
"mabalgūdėjai" bū sūsių gyvenojų tarpai yra graniusio lietu-
viško kilimo. Pagaliau, vakaruose per kovas su kryžiuočiais lietuviams
neteko dar kitų sūsiškųjų plotų, kur įsitvirtino germanai.

Kad nepriklausomai valstybė buvo įstatyta su didroka gyvenojų
Kledele, o trečdalis lenkų oligopotoz tautotijos su Vilniaus miestu
pateko į naujos susidrijintos lenkiškos kolonizacijos ir tautinio per-
skiojimo aukurį.

Vis dėlto pradėjoje gana ryškiai buvono pradėjų valytis nuo
svietėjai ir sūsiškųjų lietuvių tautai padarytus nuostolius bei s
skriaudas. Žemės reforma istorinis svarbos įvykis, grūšias lietuvių
tautai stiprius žemes plotus, kurienes žinomiaji bagrje buvo sugrupa
privilegijautieji b o n k y ir iš diles r a s q kolonizatoriai.
Tiesa, žemės reforma buvo pravasta ne be nerūkalingų skrupulų. Len-
kams ir kitoms svietėjams dvarininkams buvo nuostyta už žemę
atlyginimas. Tuo titulu vėliau buvo įimas grūšitas dalis žemių arba
išmoksd pindiktat atlyginimai. Ugdai viešai mūšikidavimas šis svie-
tėjai, lenkiškai sūsiškais, valstybiniai bei sūsiškai neociaini ir iš-
sūsiškai sūsiškais. Tai buvo lenkiška neociainio sūsiškio ir lenkų
Tik dėl to, kad lenkai dvarininkai buvo palikimus keliasdešimties
durselės į kai kurių sūsiškai reikiamų Lietuvos valdytojų žemės... Vie-
nalyčio, gyvenai lietuviško sūsiškųjų luomo taip vis dar netuvo pe-
sūkte.

Su r a s i š k a j a įtaka buvo maikas žėdes. Ši galėjo dingti

be pabrėžta, jaigu Abotų būvą suteiktą per daug vaišingą pastogę
 eliai pabrėžti, rusų monarchistų (jie buvo perodinti į valstybės ad-
 ministracijoje, krikščionių, privatių bei ir nekiludomai vertėsi lais-
 vovios profesijoje). Tada atsitiko gal daugiausia dėl to, kad didelis
 lietuviškosios senovės kartos visuomenės dalis skandalingu būdu tebe-
 buvo persilavinusi rusiškosios kalbos, kultūros, galvosenos bei papročiu
 itakai. Dėl darino šia prasme priklaista jie visi mokėdavo labai mone-
 riai praitisinti, bet visomet atsidėdavo, lyg turai lietuvių tauta
linda motų širdį nebūtų gyvenusi ogy varovėis, kur pasaulis keturias
dešimtis metų nebūtų barbariškiausiai persekiolusi lietuvių kalbos ir
kultūros, nukalidusiai Sibira žilias persilavinusi daug vyrų, lyg turai ru-
siškais imperializmas bolshevistikos forma niekad daugiau nebūtų grėmus
musi kraštai...

Betgi visa tai toli gražu negali ir lyginti su ta bėdiu, kuria
 lietuvių nesė "išrinktosios tautos vaikai" - I z r a e l i o z s U -
 n U s .

Šie galvėnai - seni lietuvių tautos paklėstami. Jau Vytauto Di-
 džioje laikais tiems pasaulio perejūnams buvo leista įsikurti Lietu-
 voje, rimyrai kad šia prisidėtu prie prekybos išplėtimo. Bet žydi, -
 kaip visur, taip ir pas mus, savo sukybėmis, apgyvystėmis ir bogedū-
 kumais, kuris kilpstrūkiškai patirangė jiems pradėjo rodyti avetinumą.
 Lietuvių tautos darbe ir prakilto valdai pausia susikūpė žydų klė-
 nės, jie tarpo ne tik pirkliai - monopolistais, bet ir pamonkai-
 kais ir bankininkais, užgrobė palniajūsius žemus, laisvasias profes-
 sijas ir aplamai visą tautos ūkinio gyvenimo dirgėvius.

Žydai visomet šjo, t.y. gerinosi stipresniais. Čia ne laikais
 nors viešai ir atidomai, jie parveidė rusidūmams: žydai ir bandėms
 visomet parimūnial pavarėms. Okupuotais Vilniaus krašte žydai atsto-
 vavo lenkų kalbą ir "necarstvos" interesus. Tai ir suprantama, kadangi
 žydai nesvarbe tauta, nesvarbe tėvynė - jos svėrnu, kad tik jie galėtu
 išnaudoti aplinką ir kraštą ko didesnius lobius.

Neprilūsusiosios Lietuvos žydai nenorėjo, nes bijojosi lietuvių
 konkurencijos. Jie buvo visiškai neapinteresuoti valstybės atstatymu
 ir nieku šioms darbe apsidūdė. Visas jų rūpestis buvo išlėsti, kad
 tik žydai naujojoje valstybėje įgytų daugiau privilegijų.

Ir mūsų žydai neapsitiko. Jieš nebūvo sukliudyta iš karto paimiti
 į savo rankas visus Lietuvos ūkinio gyvenimo nervus. Prakyboje ir pra-
 monėje žydai įsikūrė be konkurencijos. Jautuose ir laisvosese varaluose
 žydai taip pat grojo pirmuoju smūku. Žydams priklausė visiški aplamai
 miestai ir miesteliai. Miesi ir žemių sūlypi augančiuose miestuose
 sudarė paikią konjunkturą spekuliacijai. Ne jokių pastangų daugybė
 žydų tapo milijonieriais. Vien dėl to, kad nes sukandė valstybę ir
 leidėms jiems savvaliati...

Ketams bėgant šni būsti sveikais tautos instinktais. Pradėta rei-
 kalauti ir lietuviams širdies tokios vietos varaluose ir aplamai mie-
 stuose. Šis tas buvo pariektas žydijai kaltant beivisiu, triukšmą ir
 šmeižiant Lietuvą užsieniuose. Valstybė taip pat sunkate organizuoti
 prekybą, kaiturias prasėte šakas ir eksportą, kur grėloje laisviai iš-
 tuvis pasireikšti. Bet šios pastangos buvo nesėmėios ir lėtos.

Lietuviškumo interesams buvo ne vietiok. Kad vis dėlto bent du
 trečdaliai mūsų nerėvis suėdavo į žydų rankas, į rankas galvėnai,
 kuriems Lietuva buvo tik meliška karve, kurie nieuricidai išnaudojo
 lietuvių tautą, gabėms mūsų turta - pinigai ir užsienais, valdė mūsų
 miestus, apskūtinio gyventojus, plėtė korupciją ir lyšindukėvą, ty-
 čiojosi iš mūsų kalbos (patys damkaučiai rusiški kalbėdavosi) ir vi-
 sokiu stūvilniu sudarė visiškai avetinį kraštą, Lietuvos valstybėje.

Ne kartą pasigirėdavo balsai, kad žydai turi būti pašalinti iš tu
 pozicijų, kurios Lietuvoje jiems nesoli priklausyti ir kad bent šiek-
 tiek turėtų būti apskūtinis žydų įšulimas. Visos Lietuvos varluosėms
 skubėdavo žydams pašalinti, kad nepritaris tokios apšmeižiklės
 balsams ir darai prievarta atšildavo tu balsu kėlojus. Savo aiškins-

na, kad su Ryšais musis reikia geruoju gyventi, nes jei juos sugydysi-
me, tai beaisi mokantis, o gal net bus Lietuvos valstybė...

Štai koks buvo demonstruojamas psichologiškas minties išsigimimas
kuris kitąp negalima išaiškinti, kaip tik persidavimu žydoms. Iš tik-
rųjų, ne vienas krovė lobius iš žydų, kryšių bei kitokių dvarų. Ne vienas
plešiau žmogus Lietuvos pastaraisiais laikais jau atvėrė dėjosi
prie žydų biximų ir atstovavo jų savanaudiškas alstras valdžios įstai-
gose. Daug Ukrainų gyvenimo bėgimois arčiau buvo palikta amoniškai
viršiniui nuodiurai, - ir tai buvo atviras laugas korupcijai ir žydų
papirkinėjimams žydėti. Niekas neapkeičiuos, kiek dėl to kentė Lietu-
vių ūkis ir buvo apgavimai Lietuviai gyventojai, kiek dėl to suėjo lo-
bių ir svetintautbių parasitų ir žybernių ruskas.

Trumpai kalbant, žydų valdė Lietuvosje buvo pasiekusi 6 su vir-
šum procento visų gyventojų skaičius /mos buvimo viena iš žydiškiau-
sių valstybių Europoje/. Visuose miesteliuose ir miestuose žydai sud-
rė 20 - 30 % gyventojų. Jie buvo sugrobę bent du trečdalius namų, moky-
pų, prekybos ir pramonės įmonių ir sunaudojo tiek pat viso krašto gau-
namų pelną. Žodžiu:

1. dėl žydų globojimo negalėjome sukurti lietuviškų miestų,
kūrinio ir svarbaus veikimo tautinės valstybės egzistencijai;
2. agrarioj orkei laikomai nekilusomai išūpti variančius lietuvių
tautos svus, kurių lairdai didžiausias nuostolius lietuvių sociališ-
nei ir kultūrinei žemėjai;
3. palaikėms savo valstybės kama stipria savanaudiškaisia tarp-
tautinių bendrų ir stirbėlių gausia, kuri stipuliavo tarptauti kojam-
na tol, kol galioje takti mūsų prakaitu, o aplinkoms psichinius vi-
suotiniai versio i tarptautinio žydiškai komunistinio nuro tarptiba,
ident dar atviriau ir beapėdiškiau galėtu atsivesti lietuvių tautai
šiai sprando.

Dėl žydiškosios politikos neša sunkių atkakomybę visos buvusios
Lietuvos vyriausybės, įsigus jos vadindavosi net ir pašiais "tautiš-
kianais" vardais. Lietuvų tauto visuoje tarp pat rodė per daug
kantrumo ir ir per daug apykantos šiai hiurialai Izraelio orkei. Paty-
rimai pasirodė per daug kartus, kad iš jų nepadarytume logiškiusią
ir grėšėliausią išvādą atšial.

3. Dvasinė tautos nuodėklavimas.

Pastaraisie Nepriklausomos Lietuvos reikimes, siejams su Lietuviai
Tautininkų Sąjungos vardu, išsilikė per tryliką metų. Jis žymia de-
liad pra pavėlėms Lietuvos valstybę bei tautinę risonomiją ir sudar-
ręs tas aplinkybes, kuriose tauta, didžioios trepsidijos valandai at-
ėjus, pasijuto nuogs.

Šis reikimas dar teisingiau rėšams su Antano Smetonos vardu. A.
Smetona veik keturiolika metų buvo Lietuvos Prezidentui: pirmaisiais
Nepriklausomybės atstatymo metais ir vėliau trylika pastarųjų metų.
Toks, palyginti per 2 nepriklausomos gyvenimo metus ilgas vieno es-
mens vadovavimo laikotarpis beišvengiamai taroje padaryti gilių įspa-
dų i visokeriopą valstybės politikos krypti, jos ūsą bei metodus,
žodžiu, kaip sūtyta, i visą mūsų valstybinę bei tautinę risonomiją.

Niekas negindis, kad A. Smetona priklauso prie tų didžiųjų Lietu-
vių ails, kurių bendrųjų pastangų visišus buvo Lietuvos nepriklaus-
omybė. Jis buvo didis lietuvis ir velius, kaip valstybės presiden-
tas, iškėles daug sveikų, modernių bei kūrybiškų idėjų mūsų valstybei
organizuoti ir Lietuviai tautai ugdyti. Tatal konstatuojant pačiu
neišlikiančiu būdu, lygiai neteška pasidėti esminių ir labai svar-
bių A. Smetonos vadovautos režimo trūkumų, kurie savo kritišomis udi-
nių politikoje ir savo išsigimimu vidaus politikoje priklusė valstybei
lija žlugimo, o lietuvių tautai - prie gėdingos Kapitalizacijos rusiš-
kai žydiško bolševizmo vargovei.

Horiant teisingai suprasti šio reišmo pobūdį ir jo liūdną galą, nėra kiek pašvelėti į greitį. Saetonos partija atėjo į valdžią ne per masinį sąjūdį, ne per visuomeninę kovą, ir ne per idėjinį tautiečių didžiulios tikėjimą, kaip buvo kažkuriuose kituose šaliuose. Kraštuose, kur nauji nacionalistiniai sąjūdiniai pakeitė partijų kovą pagrindinį parlamentarizmą, 1926 m. gruodžio 17 dieną grupė aktyvių kardinųjų pašalinė anarchoistinį krikščionių partijų koalicinę vyriausybę ir valstybei vadovauti p a k v i s t o t a. Saetoną. Tik po to Saetona vėliau pradėjo plėsti savo vadovauti, Tautininkų Sąjungą, kaip p a - g e l b i n i a k a valstybės administravimą ir kaip naują kuriamą reišmą, reikalui esant, dvasios reiškėją. Šiaip jau Tautininkų Sąjungos, kaip politinio organizmo rolė valdyme jos vado buvo varoma bei nivediama, ir pati Saetona visą laiką laviravo tarp kitų įvairių besikertančių politinių galių ir savo valdžios pirminio šaltinio - kariuomenės nuotikinę. Iš savo pusės gi kariuomenė neišaugino stambesnių politinių sąmybių ir psaliko bergėdžioje reišmą "kontrolierių" rolyje.

Suprantama, kad šitokiais aplinkybėmis Saetonas ir vėliau ant su-
naudytų pasodintą reišmą niekada nepasiejo rodyti nei tvirtu charak-
terio, nei nuostakumo, nei energijos įvykdyti kokią nors platesnę viešą
šios programą, nei rasti taikotą visuotinių ar bent paaušarų stipumą.
Toliau labiau nei laimėjus, vėidomai šio reišmo liūdną likimui su-
valdino patenki jo vadas. "Kvalifikacinis konstruktyvas naujosios santver-
kos idėja, A. Saetona epigoniškai visur pasavo, kaip ją įvykdytojas.
Įaktviringas prezidentaroje, jis daugiau abstraktus filosofas, negu
realus politinių idėjų kūrtojas, susikiviršijo su visa sile savo ar-
timeonių bendradarbių ir šne aplink save burti įvairius patalikus,
korupcinius bei silpataikus žagelius, iš kurių našibiųjoje koki
nors "nepaklausmas" ar sąvojamus. Šis ligalindis reišmas pradėjo išai-
ginti į aišrus epigoniškas kitkas viešpatavimą.

Toji kitka su Saetona priešakyje slogino bet kokią iš šalies ir
net iš pačių tautininkų pasirodžiančią dvasinę ir energikėną lai-
diatyvą, o sile pastangų reformuoti patėrėjusią sistemą naušino muogs
politine jėga. Ji bijojo atvirai bendradarbiuoti ir kalbėtis su tauta,
reiklaudama iš jos vien sile ir vergiško paklausimo. Ji kratėsi ir
atidėlijo sile būtinusiu reformų, vilkino savo dagančių klausimų
sprendimą, o bet kurie dūšams ir p l a n i a g o darbe tiek užlė-
jo, tiek socialinėje bei kultūrinėje srityse vengė kaip velnias ky-
šius. Tokis savo laikyena jis tiek dar daugiau provokavo netilstan-
čias partines sistemas, kol pagaliau suskilo ir palys tautininkai.

Trumpai sakant, A. Saetonos reišmas juo toliau, juo daugiau tolo
nuo deklaracijose skelbiamų dagančių ir p r a k t i š k a i įkūnijio
visas tas didžiulius kitikus bei trūkumus, kuriuos esame išsinėję.
Bent jau Lietuvos likimui esmė Saetona nustatė įvykdytiną kitikus mūsų
uabentio politikoje, o j vidaus dolkybos - valiausiai išvairavo į
partines koalicijos mėsivius, kuriuo ne vienas dalyvis nebuvo patenkis-
tas. Turvusavinės Saetonos didžiulius ypatybes pavojų atvairdojo
tokiu būdu savo program dar daugiau pasirokoti. Tautininkų bendruomenės
idealus buvo esminiai žemas atmetamas, o tauta, visa laiką buvusi be
kitikėnos vadovytės, beki sunkiųjų valandų politko visiškai be jos.

Partinių koalicionių, korupcinių, plutokratių, silpavalių bei
patalinių kitikas, susijungiant su Saetona, kovodamas su aktyviųjų
tautiečių siekimais, kaip d v a s i š k a i n a u a l i n o t a u -
t a ir umirgė jos savišaros jauną, jos spondiniam momentui at-
ėjus, lietuvių tautą, kaip ir jai vadovavusi tautininkų koalicinė vy-
riausybė, pasirodė dvasiškai nušikluta ir nepaauota gvybimui kov-
vai iš savo laisvės ir nepriklausomybės.

Kada daromas šitoks sprendimas apie būvanti mūsų politinę bei
karingą vadovybę, neišdrįsusią net šėdiniu p r o t e s t o prieš išu-
lian raudonojo imperializmo užmašis, tauti sąvaine sile, jos likimai

gyvėli ir aktyvioji lietuvių tautos sąjauja savo rikiui su visais lietuvių tautos, priešais nušlavusiu vyrais.

Kaip pat reikia sutikti, kad nepatenkintoseios vyriausios padėtimi pajėgos savo laiku per mada kovoję su viešoju blogu. Jos pašios per daug buvo parėgusios patęry gvardin, ir vengė rimikos. Jos galiausiai telstengė sudaryti tik opozicinių partijų koaliciją, tuo parodydama, kad nepajėgic ir pat nesuporta išsiti i kovą, subėciausias lietuvių tauti n e s b e a d r a o m e n e s politinio idealo plėtmėje.

Todėl no to - svaikios ir aktyviosios lietuvių tautos pajėgos visiška ir pilninti nušlavio nuo buvusiu politiniu partiju blokadu nu, istikusias tauta naktines, kaip lygiai ir senųjų politiniu ideolo gija bendroto skyvaistoje jos visos surado naują visatętinę tautiniu energiju telką ir išsilięlo i naujojo lietuviško aktyvimo sąjauja.

Ivyko galybiska protų ir sielų revoliucija, vis pasiryžo sukilti i sutubintą kovą už lietuvių tautos laisvą ir naują gvardiną stryba.

Audinojo lietuviškame švente ir kilni nidijs vėl apšvietė šiu vyrų ir moterų sąmonę.

Senovės aiščių kraujas užvirė aiščių galese.

XXXX

[Toliau - trečioji ir paskutinė dalis].

219

III. Kova už laisvę ir naują ateitį.

Nepricklausoma Lietuva bus atstatyta.

Sveikas ir kritiškas praėjusias bei dabartines įvertinimas jau yra nekilusiu puse programos a b e i d i a i. Bet, tokiu įvertinimu negalima būti atliktas be tam tikro masto, arba kriterijaus. Šis mastas praėjusiai ir gyvenamajam momentui vertinti sudaro nuostabią programą, pagal kurią turi būti kuriamas naujas pasaulis gyvenimas, statomam naujo laimėjimo ateitis.

Aktyvumoje, paslapiuose, nors ir labai bendrais bruožais, mes turime tokį įvertinimą padarę. Iš jo kiekvienas ryškiai gali matyti, tiek mūsų užsienio politikos kryptis, lyvedusias valstybę į šunskelius ir nušlavusias nepricklausomybę bei šovinizmą vergovėn, tiek ir vidinę politikos trukmę, vyriausimui pasireiškiančius pragmatiškoje ir beprasmiškoje p e r t i j y arugnybomis, akaldžiavimo tautą, šdunioimis jos geriausias jėgas, silpnėjimomis bendrujį šalies pajėgumą, bei nusparius vidus ir užsienio pavojams, trukdžiusiems tautos socialingą ir kulturing pažangą.

Tuo patiu metu iš praėjusio įvertinimo kiekvienas gali aiškiai jausti k i t o k e i o l i n i s, kurio nepricklausomybe laikais turėjo eiti mūsų vidus ir užsienio politika. Nesokėjusi bei nenorėjusi surasti šio kelio, ji ne tik sau pasirašė nestiprią mirties testamentą, bet pradedė valstybę ir tautą į šerutį, nelaimę. Kad jos veikalingumas yra šios silpnės patyrimo p e a o k o s visiškas šitimas lietuviams. Giliai įsibėgavęs mes jau į savo galvą ir širdis. Patyrimo prisiminti, ties pasukas mes dedame naujojo lietuviškojo kelio ir kovos bruožais.

Esame kelintis padintis palietę ir o k u p a c i a y Lietuvos gyvenimo laikotarpi. Kiekvienas ant savo kelio šiuos, mį, reiškis šis atėjimui kovoms, tyčy ir išgama gausos neregėtas suvaliavimas. Šių tautų padedamas, raudonasis Rusijos imperializmas pasiryžo sunaikinti Lietuvos gyvenimo pagrindus, išretinti gyvąją lietuvių tautą ir išrauti lietuvišką tautišką dvasią, - kad ši šalis niekada nelegalėtu prisikelti savarankiškam, laisvam lietuviškam gyvenimui...

Mes esame pasiryžę šiam išsobilėjimui užsienio arisčiai pasipriešinti.

Prisipriešinti ne tik gintis, laisvę, laisvę išvadu, bet ir k o v a .

Mes esame pasiryžę neieškoti sunaikinti Lietuvos tautos.

Esame pasiryžę neieškoti svetimos barbaros, išsivimus ir šviesos turėti lietuviškos žemės.

Esame pasiryžę neieškoti šeruti tautiškos lietuviškos dvasios.

Esame pasiryžę, nepasiginti sunkiusi kietovi ir nelvyti žemę, - kovoti ir laisvę.

Mes, aktyviai, kiekvienas savo paties, vienas su vienu lietuvių tautos, parba osing aišy praėjusias ir Lietuvos ateities atvairuosi.

Esame išsivimusiai ir nustipriai arisčiai kovoti už lietuvių tautos laisvę ir valstybinę nepricklausomybę.

Mes esame fantastiškai kietingi, mes esame stipriausiai pasiryžę ir tat stipriomis visim tauti:

- Nepricklausoma Lietuva bus atstatyta.
- Lietuva, k o v o e i

1. Taisind ir faktinė Lietuvos padėtis.

1940 m. birželio 15 d. Sovietų Rusijos raudonoji armija okupo Lietuvos valstybės teritoriją. Už poros dienų okupanto įgaliojimai pasiekė naują "Lietuvos vyriausybę". Ši okupacinė vyriausybė 1940 m. liepos 14-15 d. pravedė referendumus "liudies sesno" rinkimus, būdamas 13 mlabto okupantų paimfonuoti, kad šio "sesno" svarbiusiais ude-

viens buvo — nuspręsti Lietuvos nepriklausomos valstybės panaikinimą. 1940 m. liepos 21 d. tarsi seimas Lietuvai paskelbė "socialistinė tarybų respublika" ir nutarė Lietuvos įstojimą narių į Sovietų Rusijos valdomą respubliką sąjungą. Sovietų Rusija, žinoma, ši nutarė patenkinti, ir 1940 m. rugpjūčio 3 d. Aukščiausioji Sovietų Taryba priėmė Lietuvai Sovietų Rusijos valdomą respubliką sąjungos nariu.

Tuoju metu buvo panaikinti tiek faktiniai, tiek išoriniai valstybės nepriklausomumo ženklai. Užsienioje Lietuva neturėjo teisės turėti savo diplomatinės atstovybės, kadangi vadovavimas užsienio politikai priklausė centrinei Maskvos t.y. visos Sovietų Rusijos vyriausybei. Buvo panaikinta Lietuvos kariuomenė (pakeičtas simbolinis "Pabaltijo korpusas" šia neturėdamas jokios reikšmės), kadangi visos sovietinių respublikų sąjungos išoriniu sąaugmu rūpinasi tik bolševistinė raudonoji armija. Užsienai ir finansinėms Lietuvai buvo sujungta su Rusija, įvedus vadinamąsias komunistinių tarybų sąvokas ir rusišką rublį. Vidinius reikalavimus institucijų vadovybę perėmė iš Maskvos styka GPU komisarai, kuriems Lietuvos komunistų partija tikrai teikiavinkavo. Buvo panaikinta Lietuvos Himnas, Keutinė Vokliava bei kitai valstybiniai ženklai, pakeičiant visa tai rusiškai sovietiniais.

Kaip matyti, nepriklausoma Lietuvos valstybė po okupacijos laipsniškai sustojo gyventi. Toliau togiu okupuojamas tarėsi išsprendę formalių ir faktinių Lietuvos valstybės panaikinimo klausimą.

Cia reikia aiškiai nustatyti: kokia iš tikrųjų yra Lietuvos būklė? Tas klausimas yra svarbus kalėdinių atšvilčių.

1. Netenka neigti f a k t o, kad nuo 1940 m. birželio 15 d. Lietuva yra priešio kariuomenės okupuota. Netenka taip pat neigti f a k t o, kad Lietuvos valstybė yra materiališkai sunaikinta ir prijungta prie Sovietų Rusijos.

Te Lietuvos užsienai bei prijungtas f a k t o negali neigti ir kitos užsienio valstybės, nors jos to prijungimo teisiškai arba formaliai ir nepripažintų. Iš tikrųjų, Lietuva, kaip ir kitų Baltijos valstybių prie Sovietų Rusijos prijungimo nė viena užsienio valstybė nėra pripažinusi. Reikuriai iš jų yra sudariusios su Sovietų Rusija šiekį bei tokių sutarčių, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai liečia ir Lietuvai. Bet šiose sutartyse skaitomasi tik su faktinai egzistuojančiais padėtinai, apsinant klausia, kai dėl visiško sovietų okupacijos Lietuvoje pripažinimo. Tai yra, bendrai pažamu, techninio pobūdžio sutartys, kurios panaliošia ir neraši paliešti Lietuvos valstybės buvimo ar nebuvimo teisinę sąlygą.

2. Galutinai, todėl Lietuvos suverenumo klausimu gali pasakyti ne koki nors svetima pasaulinė jėga ar valstybė, bet tik pati Lietuvos tauta - vienintelė Lietuvos valstybės kūrėja, išmutoja ir palaikytoja.

Čia ši Lietuvos tautos valios gyventi laisvai ir nepriklausomai kaip buvo, taip ir tebėra nepaliekta. Visi veiksmai, kuriuos okupuojamas tautos smurtu, teroro ar grėsinimų būdu, negali turėti ir neturi jokios teisėnės reikšmės. Jėga sutaria faktiniai padėti, su kuria tenka skaityti, bet ji negali sukurti t o i s š e s, ji negali sunaikinti tautos valios laisvai gyventi nepriklausomoje valstybėje, jeigu pati tauta šios valios neparenda ir šios šventos teisės neatsisako.

"Laisvės sąjona" autoriškai panaikinti Lietuvos nepriklausomybę nepriklausomą tauti josios teisę ir lietuvių tautos suvaldomos valios. Šeimas buvo "Išrinktas", okupuojant jėga reikalingu. Šeimo rinkimus pavadė okupanto pastatyta vyriausybė. Tauta neturėjo teisės išstatyti savo kandidatus, o buvo smurto, grėsinimų ir pasiekiojimų v e r š e ima beisudai už jai pakilę kandidatus. Niskas nepaėjo tikrinti balsavimo sąlygų ir rinkimų rezultatų. Šis vadinamoji stiklini buvo tik biuraviskas tikrosios lietuvių tautos valios sunaikinimas. "Išrinktas" siūku, kad apsinant tautos "morus" nužudytai savo tautingai laisvai valstybinę nepriklausomybę būtų priešingai tikrai šią laisvą smogus prigėdinti ir yra tik paika nesąmonė...

Joks tautos valios klaidinimas ar to klaidinimo atvėrtinimas Mask-

vole nepriklausomas Lietuvos valstybės konstitavimo teisinis kelias pagal nei sunaikinti, nei panaikinti. Lietuvos valstybė tik tarpininkas toliau atvilioti, tik Lietuvos tautos sąmonėje ir širdyje tebėra gyvenanti, ~~www ir aktuali.~~ Dabartinė Lietuvos būklė yra tik svetimos žalos okupacijai, kuri gali traukinti ar išlikti trukti, - kol bus padaryta.

3. Okupacija pastatyta vyriausybė daugumoje susiję su žmonų, kurie arba jau seniau, kaip išgyveno ir išdavikai geidė Lietuvos nepriklausomybės panaikinimo, arba buvo nusistatę be gėdos ir garbės tarnauti visoms raudonojo imperikalimo bei rusiškai rydiško komunisto užgaidoms. Suprasdama, prie kokio kelio gale artima laiku turi prisieiti, ji nesistatė į uždariusius paslysti valstybės išdavikai pritariančių atstovų, kurių, beje, niekas ten nebūtų ir prideda.

Tuo tarpu tikrosios nepriklausomos Lietuvos valstybės atstovai, mūsų diplomatiniai pasistenimai usieniuose visi iš vieng ištiesios eiles valstybių vyriausybes įskaidai peraiškė prisižadavimus apotastus dėl galios laisvą sutarčių sulaukimo iš Sovietų Sąjungos mums, dėl Lietuvos valstybės okupacijos, dėl skandalizuojamo lietuvių tautos valios subliugavimo, okupacijoje esančio pilietinio pravedant tarptautinius seimo rinkimus ir neskelbiant Lietuvos valstybės išvardinti Sovietų Sąjungos valdomą respubliką pilnumu.

Šie teisėtųjų Lietuvos valstybės atstovų protestai usieniuose sukuro neišsilaikoms teisinis liktas, kurie tarpininkais plotmėje užtvirtina lietuvių tautos valią, neišsilaikė savo laisvės ir nepriklausomybės. Šie taip pat pabrėžia lietuvių tautos pasiryžimą kovoti tol, kol okupacija bus panaikinta ir nepriklausoma valstybė vėl atstatyta.

4. Kai mes šiandien kalbame apie m a s u s o s L i e t u v o s s u k u r i m ū, tetai reikiama suprasti, kaip pastangos sutvirkinti Lietuvos valstybę nauja tarna, naujas organizacijas esantvarkos formos, o už vis svarbiausia - nauja dyvija ir naujas išdėtas, kuriomis visuotinai parsiėjusi lietuvių tauta kurti naują gyvenimą.

Naujos Lietuvos v a l s t y b ė s kurti norikim, o reikia tikrai sugrįžtąją atstatyti. Kaip po Didžiojo Karo, taip ir dabar Lietuvos atstatymas nėra ir nebavo naujos valstybės Europoje įkūrimas. Lietuvos Valstybė šiuo metu yra gravo senovėje. Ji gravo ir tuo metu, kai buvo personalinės uolios pagrindu susirūšusi su Lenkija. Vėliau Rusijos eary ji buvo okupuota. Ši okupacija truko ilgai - daugiau kaip išsilaik šimtas-ti, bet ir eary kalėjime lietuvių laisvės išdėta nebuvo užgaidinta. Iš Didžiojo Karo vienąsį ji išėjo tik sustiprėjusi - ir naujam gyvenimui atidėre nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Ir dabartinė toliavilų okupacija tėra laikina. Kol lietuvių tauta yra gravo, ji siekia laisvės ir kovos už valstybinę nepriklausomybę, kurią presityje teikiavo p m prerasti ar tai dėl per didelės priešiškių išorinių jėgų peruvaros, ar dėl savo pačios klaidų bei trukumų.

Nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymas tuo būdu yra tik senos šimtasėjų tradicijos tęsinas. Taip presityje taip ir visados lietuvių tauta niekad neišsilaikėdė nepriklausomos valstybės aukštiausios ir tobuliausios tautos organizacijos formos ir tautinės laisvės garanto - idėjos.

Nepriklausoma Lietuva bus atstatyta. Tokia yra šimtasėtinis esilinojo lietuviškumo testamentas. Tokia yra mūsų visų gyvųjų lietuvių nepalenkiamas valia. Pagaliau ir dabartinis Europos karas turės prisieiti prie to, kad judsobilvismas, mūsų dabartinis didžiausias ypatas bus sunaikintas ir visos kurybinėsios raudonojo eare pavergtosios tautos prisikels naujas gyvenimai.

3. Sąryšiai su kaimais.

Kol Europoje ir pasaulyje tebėra karas, kiltėti m, nors konkrešiau apie Lietuvos santykius su kitomis valstybėmis ir iš viso apie politinį kėty Europos susitvarkymą dar nėra galima. Visu giliau, kad pamainos,

kurios nuo 1939 m. rydenu prasidėjo Rytų Europos erdvėje, yra tik išau-
ga i naujus laikus. Čia dar labai daug kas turės pasikeisti. Ir kol kas
ne tik šio karo eigoje, bet ir vėliau, kol šiose tautybėms susidūsioms
gritvys bus įkurta teisinga, sveika, pastovi ir vienas tautos labą ne-
šanti tvarka.

Vienu iš lemiamusių Rytų Europos pertvarkymo grandios momentų
lietuvių tautai jos amžoncinė politinė vadovybė primate visiškai p a-
s y v i a r o l i q. Išsijungusi iš postangų Šioje erdvėje sukurti nau-
ją tvarką, bijodama rizikos ir vengdama atsakomybės, Lietuvos politi-
nė vadovybė išstatė kraštė begaliniam pavojui ir nuviravo i pasidavi-
mo rusiškai lydiško bolševizmo klaidingai okupuojai. Lietuvių tautai
per tai buvo be galo smalsinti galimam tikimam būdu dalyvaui Rytų
Europos pertvarkyme ir šia laiduoti sau priklausanti bei tikam, vie-
ti.

Prasities negrąžinti... - bet iš jos reikiama o k y t i s. Mes
sklyvintai, esame pasiryzi padaryti viską, kad lietuvių tauta vol pa-
kitu nauju gyvenimu ir, kadgi bei kadgi patvirta uspradima, su
kurta jau visiem laikam atinai kovotu su savo erdve ir gyvenimo
teise.

Šiuo metu, kol taboelna karas, mes neniloisime i tuščias praneš-
tes ar apeliacius. Karo daug kas gali keistis, susidaryti šiokių
bei tokių komplikacijų, atsirasti naujų veiksnių ar iškrapių. Mums
ei svarbu lietuvių tautos likimas ir josios šioje visada atsvealis
likimas ir netiesis visomis aplisomis ar blo likimois padetyse,
kol kas tik jei gali sudaryti sąlytines k ro erde ir be inomas stoti-
ties irtojus. Šiuo dyviliotame kelyje man visio veliava yra - Lietu-
vos laisvė, o kalio iras - istatijos netviki ir tie velosiniai nor-
kimai nepolitiniai dmsiai, kurie visai isia nusakvaso, musko ir,
tur but, maizms muskys lietuvių tautos ir Lietuvos valstvos likim.
Tad šiuo atveiliu mus nėra reikelo versti pranašatėmis, ar apeli-
acijais, o tik ko galimam išsipaolini uduvinius, kurie aktualius
viniams laikams, ir turėti prieš akis padėti, kurios bus visokiems
atsvealim.

Vienu iš pagrindiausių ir Lietuvos širdiesi jautriausių kiau-
simų yra buvusių ir lig šiol esančių santykių revizija su l a t -
v i a i s. Latviai yra mus broliška savo krauju tauta. Tokio pat
osa esame latviai. Lietuviai ir latviai yra dvi gausingonės senųjų
sisčių glaudės, kurios pogravo sunkius ir visauligus šimtusius ir
išliko gyvos ataities amžius. Tos glaudės tik turėjo skirtingą liki-
mą ir atliko skirtingas misijas. Lietuviškoi glaudė sisčių pasaulyje
buvo vadovaujanti, ji sukūrė galimą valstybę ir tokiu būdu geran-
tavo sisčių išlikim. Latviai turėjo kitoki, praeiti ir savo išsivadav-
imo pasiekė tik Didžioje Karo pabirioje. Dvi glaudės dšar atstatojo
viena šalia kitos ne tik kaip atskiros valstybės, bet ir atskiros
tautos.

Tenka rusiškai pamarti to prasities gust, kurieji dvi tokios bro-
liškų glaudės neleskeko bendro kalio ir bsdros kalbos, o gyvena be-
tarpiškoje kaimynystėje lyg du atskiri pasauliai, o kartais net besipyk-
tę kaimynai. Bismos mirštingis kalbiai, jos misio sau daugiau ne-
pasiekė, o tik išprasivaito sisčių erdve ir smalsino su mūsų rasės
pajėgom. Tuo tarpu vakarykštieji patvykai per daug iškalbiai parodė
kad Lietuvos ir latvių misija buvo ir yra ir bus kitoki - bei kit-
ka nei latviams. Mūsų ir rusių misija latviai. Aki sisčių
glaudės yra lygiai reikalingos viena kitoms klavos. Todai kas, Lietu-
viai atsviesai, esame pasiryzi diti noudirviancas pastangas, kad
lietuviai ir latviai, dvi gyvenios broliškos sisčių glaudės, ko dau-
giausiai suartėtu, ko glaudimam sviviatybę savo politines, misias
ir gyvenias jėgas tik savo patij gerovės, tik Lietuvos visiningo-
slis A i s t i j o s idealo vardem. Mes viliame, jog šiais siekimais
bus pareidamsi ir latviškoi sisčių glaudė, prieš bendrą priešą,
bendroje kovoje pasiekiami išsivadavimo. Praktišką Lietuvos ir latvi-

jos santykiavimą nustatys vedovaujanti sąsąny valia bei išmintis ir įvykios aplinkybės, kurios išandien būtų dar per anksti nagrinėti. Visu tik nesabejojimas, kad Lietuvių ir latvių jungtinis atitinka tas naujas organizacijas Europoje, pasireiškiančias lietuvių, kurios stebėjimais, švedais, keltis ir ukrainio palidų atpažinti subtrime - į vieną ar kitą ir naują pletamą grupę pakuo jausius organizacijas.

Lietuvos išsivadavimas nuo Sovietų Rusijos okupacijos, tenka naryti, negali būti kitas, kaip tik per bendrą daugelį milijonų lietuvių išsivadavimą, nuo lydiškai bolševikiško jungio. Ties ir išmintis lietuvių tautos turi padirškinti pakankamai aukštąjį psichikinti savo atstatomai valatybei rytuose ir pietuose, mažiaus tas pešias etnografines sienas, kurias ji buvo susibrėžusi 1918-20 metais ir kurios tiek etnografiniai, tiek istorikai, tiek pagaliau tikšiai yra teisinios, tikslingos ir realios. Ne dėl lietuvių kultūros atvirumo keltis, o dėl šių didžiųjų tautinis įvontų pabrėžia sudaro klausimą, kuris turės būti teisingai, oerginai atskleidžiamas.

Amžonių ar volian išsivadavimai nuo bolševizmo ir lydišios atskaidytis atstatytas tautinis runų valatybė. Su ja mes, lietuvių, tiesioginės kairiųjų tautinėse arba tik ties latvių lietuvių sektorių. Istorija moko, kad rusams nuo mūsų apsigyvenus pietuose, iš kurių trūksta ptočių išėjimą į didžiuosius vandens kelius, jų politika visuomet siekė bratis ir lydišios jaus erdvę. Tai rusiškasis imperializmas muštė sudarė pavojų Pabaltijio tautos ir šitą su visus metų jas laikė pavojus. Dėl šio rusiškojo imperializmo pavojus tikslinga Baltijos tauta rodavo ir visuos turės rodyti ko didžiausio pavojus, kaip mus toki, kol rusija supras savo pastangų bergėdam, psichikinis savo turimomis parnaišų plėtimis erdvėms ir savo gamtos lobius ir be imperialistinių užrašų prišėd prie visos Baltijos tautos ir visai Europos tautybių bendruomenės abipusiškai naudingo, trikaus ir tikšiai našus bendradarbiavimo.

Dauginės pietinių slavų grupės, ukrainiečių, tautinis sąjūdis yra tiek senas ir toks stiprus, jog visokie atveji tenka skaitytis su didelės aprikliausoms ū k r a i n o s a valatybės įtikimais. Lietuva, visuomet nuogrėdžiavimai palaidiusi šias išsivadavimo pastangas, su Ukraina leidios ir ras daugrę bendrą politinį bei ukainio bendradarbiavimo interesų. Jos taip pat negali neįdominti ir b a l t o g a d e i u klausimas, su kuriais lietuvių tautos kairiųjų yra susidūsi istoriniais saitsis ir kur tiek mūsų veikė išmintingie Lietuvos didžiųjų kairiškųjų administracija. Visokie atveji, kaip išsigręstų baltųjų tautos likimo klausimas, tenka skaitytis su artina tarp šių dviejų tautų bendradarbiavimo, ypač ukainio erityje, nes baltijio sudaro natūralų Baltijos uostų užnagarį.

Šitai pagai geografinės ir priginties sveikus dėjimus kryptali mojančiais šitų Europos erdvė, savidne suprantama, kad nekurybiškas ir patrakas kairiško imperializmo švėrbis-sis turi sustoti ne tik vakaruose, pietuose ir rytuose, bet ir š i a u r e j e. Lenų tauta noro namoros turės psichikinti jei likimo skinta kairalia ir teisinge vieta. Iš pagrūdi išpursdami nema laukiškos kolonizacijos bei endografinės klausimas lietuviškoje erdvėje, Lietuva galės rasiti plėtoti su lenkais tokius santykius ir bendradarbiavimą, koki laukai, jei jis tikrai ir lojalini supras šitų Europos partvertyne, bus pešėgas abipusiškai verti.

Pagaliau, reikia paliesti svarbiausią Lietuvos ukainio politikoje klausimą: - santykius su vokiečiais. Aktyvistai yra laisvi nuo trūkumo neįvertinti nacionalsocialistinės Vokietijos milinaiško švedaisio bei materialinio ukio, ir jos rolds, kaip pagrūdinio ir vedovaujanti vokiečių viso Europos tergoje pozityvumai. Visokie, laisvės ir nelaimės atveji, Lietuva šino, kad ji grupas tieologinai kairiųjų są 30 milijonų vokiečių tauta. Su šia gelina, nepaprastai kurytina, darbšči ir išskirtinai organizaciniai gabusis apdovanta tauta Lietuva turės visuomet palaikyti gerus ir abipusiškai nau-

dingus bendradarbiavimo ryšius. Tai patvirtina ne taikantis prie "Kouf-aktoras", bet tūriai sąlygo ilgametis patvirtis ir didelis istorinis sąrašas, jog Vokietija visuomet buvo ir bus mūsų politikoje vienas iš pagrindinių veiksmų. Tiesiant iš to fakto, jog didelis ilgametis patvirtis kovų laikotarpiu yra netiesiog daug savo kraujo žmonių ir ušleidiu nesėkmes žemės plotus geramų akcijoms ir rytus, paskutiniuo laiku glaudimais lietuvių vokiečių santykiams raskovoti tau šiuos kiekis psichologiją liuvinų. Bet daberties dinastika negalės šiuos liuvinus ir pagaliau, galės išlygtinti kolia natūralius, teisingus ir abipusiai vaisingus baidy tautų bendradarbiavimui.

Šiuo metu Vokietija vada šūbūtiną ir didinimą kovą ne tik už savo gyvūnių interesų apgaurą, bet ir už viso Europos šarūno iš-
lai vūinimą nuo išsukūnių nekonsentūnių įtekojų, - kovą už visos Europos naują taikingą ir naują reorganizaciją. Senosios, vėralindos Europos vadovaujantis jėgos neapgebėjo suburti teisingos ir patve-
rios tvarkos. Pati Lietuva, kurios teisišausis teikiui nesuraska-
vo atbalsio suosectūnių galimų asyrase, yra vienas iš iškalbingūnių
senosios neteisės kulto liudinūky.

Realidi Lietuva, be abeje, negalės valdinti laimuso vaidmens
naujos Europos pertvarkymui. Tadiu ji gali tik sveikinti pastangas
naujai geramai tvarkai mūsų šarūno įgyvendinti. Ji yra p. dirpliai
atlikti ko teigiamausis vaidmeni Ryty Europos erdvės stabilizavimui
ir tuo prisidėti prie visos Europos tautų bendradarbiavimo, kūrybi-
nės ir taikingos stalties statybos.

Savitas sąraštas, kad Europos šarūno naujas persėnis partvar-
kymas galėtu psykti tik per mus arba ir visai nepavykti, jeiku tokis
šūbūti su milijonais gyvenūnių arsa milijonūniū kiekis intelektualis
europinis erdvės plotas ir toliau racionaliai neišnaudojami, psilū-
ky, o tik nuostijai judokolikivimo, kaip nuolatinis provokacijos vi-
sai kultūrinūniū Europai ir visai civilizūniū prapūti. Ne, šis šar-
kas turės būti visoms laikams pabūlingas nuo šarūnų paviršius. Kad
ausikūrti nauja Europa, neišvengiamai turės būti suriada Sovietų šar-
šūis, o bolševizmo nepavytos tautos įvy duotos į šarūnų gyvenūniū ir
vaisingū darbui. Šiuo rykiu Vokietijai taip pat pridūsa vadovūje
naisis vaidūne ir tes gyvis bendrai pralietu krauju dar daugiau sutvir-
tins Centrinės ir Ryty Europos bendradarbiaviu pagrūdinu.

Šioje kovoje lietuvių tauta vis piliau supras sąsajos Europos
realūbes. Jos kančios ir pralietus kraujus nebus bergūšias, bet su-
kurs mūsų tautai nelūgriausūmą laisvės ir amūnos stalties laida.

Europinisis stalties šūis.

Realidi vertindami stalties, t.y. pasirendami istorijos ir geopo-
litikos duomenis, tadiu mes turims kiekvienas kiekis išidėti į
galvą, kad istorijai ir geopolitijai šūbūti tik tada visu pilnamu
galija, jeiku pagal jų dvias atliksūniū aplūgiū suaba veikti ma-
šios ir kūrybinos sąsajos. Šūbūtos sąsajos visūmet buvo, yra
ir bus gyvūnūniū istorijai vienas veikimas, nuo pasira tautū nau-
giu turi tokiū sąsajū, susisūjūniū būgūvūje vienū o idealo
grūndai, juo ji pilniau ir tobuliau gyvenūniū jai istorijos ir geo-
politikos šūrtis, niūjū. Ir prišūngai, - pasvūnos, neveiklios, be
narsos ir charakteris sąsajos, tadiu ir iš jų susidūdami tauta
lika istorijai vykūo suošūlyje, kitų šūbūngūniū tautū bama pralėti-
te ir išlūnūniū darosi... tik nūsis kitų klėbūjūniū dirvai patraūti.
Kokliūkis ledidinis tariant, subjektivūs jėgos gali iškreipti, pa-
kelėti ir net perdūrti objektivūs sąlygas.

Kada mes kalbūm apie stalties, turims kiekvienas lietuvis trok-
šta ir gali šūbūti, tuo pačiu kalbūm ir apie mūsų p. dirpliaiū st-
alties šūbūmą būdūmą. Vienas liktu tik arada šūbūti, kada šū-
tai tūkstūniū lietuviū šūo šarūnų, kur duos ko šūbūniūi net-
pavūngū šūo naujos stalties politikūje, nesūmū tu vienūmū ide-

slu grandis, nesuciburtu i kitu vienos valies vadovaujama organizacija, ir nebutu atskleidusiai pasiryza nepagalieti jokios sukos didesnes udeavinimas igyvandinti.

Jau šiandien mes turime vykdyti visa gvyzju ir aktyvaja lietuviu kaju pajegy suburima. Jau šiandien turime įkvėpti kiekvienas dar svyruojančias, dar nepasitikinčias, dar silpnas besijaugiančias lietuviu nauja vilti, fanatiška tikėjimą ir galinga pasiryžimą kovai už laisvą ir naują ateitį. Jau šiandien mes turime organizuoti šias jėgas i bendra sąsūrą, išmokyti disciplinos ir pasitikėjimo.

Kiekvienas žino, kad šis darbas tenka dirbti pačiuoia sunkiausio- mia ir pavojingiausioia sąlygoia. Okupantas ir vidinis išdavikas, kur- tis jau sunaikino, ištrėmė i kalėjimas, uždarė tūkstančius lietuviu patrioty, šiandien dar bedrius tyko kiekvieną lietuviu tautos pajudėjimą, idant suspėtu dar galuote užgniauti tai, kas rytoj bus jau per- vėlu. Ir tarsi, kad joks svarbus ir teroras, jokie kauniniai ir mir- ties pavojai skandinavų lietuviu patėvijoje nuo pasiryžimo i kovą, - tai tai yra savas trokšmas, kad lietuviu tauta gali būti tikra dėl savo li- vės, laisvės, kurie jau kvieči, ir didvyriai, kurie skaito gyvenimo va- landos okupanto kalėjimose, yra suge vienišas svėntas pavvyza ir namu pasiryžimo kolierodis.

1. Vadovavimo parsais ir taisy.

Jeigu kiekvienas supranta tas tinkamas vadovybės reikalingumas at- skirai draudžiai, ar Ukiniam sąsūriui, ar karincomės dainiui, tai jau labiau supranta ir aiškus vadovavimo būtinumas toliau plėčias organizui, kaip visa tauta, toliam komplikotam aparatui, kaip valsty- bė.

Nam, lietuviams aktyvistams, v a d o v a v i m o. Klausimas turi ypatingas svarbas. Mes mes žinome, kad tinkamas vadovavimas yra labai glaudžiai susijęs tiek su lietuviu tautos laisvės kovos pasisekimu, tiek su nepriklausomos valstybės atstatymu, tiek ypač su milžinišku darbu naujai Lietuvai sukurti.

su ankščiau buvo paminėtos pagrindines prieštastys, kurias išsau- kė lietuviškoje aktyvistų sąjūdi. Šiandien tūkstančių tautiečių pajuto, kad dar viena kartą mūsų tautos istorijoje lietuviu tauta turi sukilti ir visomis jėgomis atsigirti okupantų, tydų ir išgany pastangoms vi- siškai sunaikinti lietuviu tautą. Šis supretu, kad tik per aktyvą ir atkaklią k o v ą, perisekim laisvės, atstatytime nepriklausomą val- stybę ir sukursime naują Lietuvą.

Kaip šio lietuviško aktyvistų sąjūdi rinktinė grupė ir organi- zuota forma, - kilo ir i pirmasias policijas išėjo lietuviu aktyvistu Frontas. Šis pirmoje vietoje tū būria visos tos lietuviškoios poli- cijos, kurios visais laikais, visokioje sąlygoia, stovėmos suko- sian politiniu partija ar tose partioje darvyvijos savo dirvyse ne- kloje vietas lietuviu tautiečių bendruomenės ideala ir visose at- kintai reikišai. Apimančios lietuviško aktyvistu sąsūrą, jos reiki- nai atkaklė ryžius su bat kokia partija, kviečių ar kviečių apsu- vių paeitimi. Jos susibūrė i vieninga organizaciją, idant kovais už lietuviu laisvą vyriausį atstovautu aktyviu lietuviu tautos valdą ir karvyvijos, didines atgim ištomi jos tradicijas. Šiuo sunkiame ma- budame pajugiančias, aktyviausias ir etadiu vieništelis organi- zuotas lietuviškųjų pajegy sąsūriai, lietuviu aktyvistu Frontas jautė šventą p a r e i š ą padidinti ant savo pečių vadovavimą lietuviu lais- vės kovai, lietuviu valstybės atstatymui ir josias etatikus kūrybai.

Su šios be galo sunkios, etadiu, ir milkinikos paridos pe- sišiam lietuviu aktyvistu Frontas nam, kad drąsūs jis turi ir šio vadovavimo t a i k ą. Tarsi jin turėm pabrėžia visokiems galimam namuipratinam etatijje išvengti. Viena buvusias mūsų politinėe par- tijos tiek savo uniočių politikos nepaspaļo di, tiek vėdam turtinio

paties pagrindiniausias idėjas, kuriomis savo veikloje tiek dabar, tiek artimiausioje ateityje vedovautumi kiekvienas aktyvistas ir iš viso kiekvienas lietuvis, kuris tik ryštas aktyviau prisidėti prie Lietuvos laisvės sąjūdžio.

Pagrindiniai uždaviniai ir esminės idėjos yra tos esencijos, kurios gali sujungti gyvenimą ir darbą žmonių bendruomenę. Tai yra tie rodikliai, kuriuos turėtume prieš akis ir abiejose pusėse kiekvienas kovotojas, kaip kalba mūsų tautos poetas, - nepasus kelio dėl tautos.

Šiai Lietuvos Aktyviųjų Fronto didžiųjų ir konkrečių uždavinių pastabas:

I. Bolševikų okupacijos pašalinimas.

Tai yra pati pirmutinė sąlyga, be kurios būtų beprasmiški ir be pagrindų visi toliausieji lietuvių tautos siekimai. Tai yra proto didžiausias blogis, kuris pašalinami ir sunaikinami kiekvienas lietuvis mato sutrikimą patiręs. Ši daugiausia rusų bolševikų žydų peraugusi ir mūsų tautos išgyvąs hidra, sunaikinasi nepriklausoma Lietuvos valstybę ir užsimežusi savitvimi užaugusi mašinė ir įvykė lietuviškumą, - yra susipelnusi to, kova su ja būtų vedama be jokio skrupulio. Visos priemonės, kokias tik gali būti ir kas tik gali būti, jeigu jos prisideda prie bolševistinės okupacijos pašalinimo ir visiškai sunaikinimo, - mūsų gyvenamasis aplinkybėmis yra pateisinamos, tinkamos ir naudotinos.

Vadimieji Lietuvos komunistų partija, kuriom šiais žydų valdomais laikais yra įstojęs ir tam tikras skaičius lietuvių, kaip buvo seniau, taip ir palaiko tikrai Sovietų Rusijos pagalbinis žandis okupacijai palaikyti ir vietinei komunistų valdžiai paremti. Kaip nuo pat nepriklausomos Lietuvos statymo, kaip vieną laiką Lietuvos komunistai vedė kovą prieš nepriklausomybę, taip jau didesni Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos išdėvimi pasidūrė po to, kai mūsų žemę okupavo raudonieji gangsteriai.

Eventaisi vadimams kounistinis režimas yra ne tik savo esme priešinga lietuvių tautos gyvenimo supratimui, religiniams nusiteikimams, viešiesiems papročiams ir ilgameis istoriniams tradicijoms, nepakenčiamas savo svietis dvasia, brutali, žiauriausias metodais ir laukišiais priemonėmis, - bet jis yra svietimas ir būtutiniai veojingas savo pagrindiniais užmačiais, nes be viso kito laipsniškai vykdė Lietuvos rasinimą, ir ardo esminius tautos pamatus.

Socialiniu bolševiniu atviliu bolševizmas, kaip pas savo namie, taip ir vieną mūsų kraštą togiu paversti ištisia elgetynu. Tautos ir pavieniams žmonėms jis neša tik skurdą, atšalimą, neviltį, užinę suirutę ir atima bet kokios kurybos džiugumą. Kultūriniai atviliu jis perkamia Lietuvą iš Europos į Aziją, iš kultūrinio pasaulio - į puslankinių bandą. Doreviniai atviliu jis žemia žmogaus ir tautos kiminąsą, griauia moralines ir religines vertybes, ardo šeimą, nepakenčiamai nuodijs žmonių tarpusavinius santykius.

Bolševikų okupacija yra tik raudonojo imperikalimo, žydų ir jų bendrininkų klastos smurto užėsta vergija lietuvių tautai. Šios vergijos pašalinimas yra pirmoji pakopė žvaizdž kelyje į naują Lietuvos išlaisvą.

II. Nepriklausomos Lietuvos valstybės statymas ir lietuvių tautos susienėjimas.

Kokiodis sąlygomis bei aplinkybėmis bei vykty bolševikų okupacijos pašalinimas nuo mūsų žemės, tuoju pat iškyta entras neragstamos svarbos uždavinys: - Nepriklausomos Lietuvos valstybės statymas.

Nes jau ne kartą esame pabrėžę, kad kaip kiekviena civilizacijoje pasaulio tauta, taip lygiai ir lietuvių tauta geriausią savo tautinių galybių reiškimosi laida ir tobuliausią organizacinę formą mato nepri-

Klausomos valstybės turėjimas. Žmonija ligi šiol dar nesuradė jokios geresnės tautos tvarkymo ir valdymo gyvenimo priemonės, kokia yra nepriklausoma valstybė. Visos kitos tautinės organizacinės formos yra nepasiekiamos, nepilnos ir nenaudingos. Jos visuomet ištato tautą, kito kurio didesnio tautinio junginio priklausomybei ir poveikiui būti arba nutautinti arba visiškai išnaudojami.

Lietuvių tauta, turėdama šimtmečines valstybines tradicijas ir po Didžiojo Kuro atkurtosios valstybės gyvenimo prityrimą, net negali ir išsivaiduoti, kad kas jai galėtų gindyti, bolševikų okupaciją pašalinus, savo nepriklausomos valstybės atstatymo teisę. Jokia europinė sąstverta šiais laikais nepalėmų būti pastovi kontraktvyi, teisinga, taikinga, materialiai ir moraliai naši, jeigu ji neįgytų civilizuotoms tautoms valstybinės nepriklausomybės teisę.

Bolševikų okupacijos laikotarpis nusprendė sugriauti veikt visas kitas Lietuvos tautos vidines organizacines formas, išblaškė tautines pajėgas ir moraliskai sutalojo dangeli paskirį patulėję. Šios padėties ir artimiausios ateities reikalavimą aktyviausio kyla kitas taip pat nelygtamos reikšmės uždavinys: - Lietuvių tautos sąvienijimas.

Visos ir visokeriopos veikiančios lietuviškos pajėgos, Lietuvos Aktyviųjų Fronte vadovaujamos, turi būti suvienytos ir sujungtos į vienasitą tautinę bendruomenę, kuri yra tikrasis ir esminis Lietuvos valstybės pagrindas, jos vėliava, gyvenimo ir ateities laidas. Tautos vienybė negali būti dirbtinė, bet reali. Tautos vienybė nėra sugautojamas dalykas, bet yra valdymas tikėjimo į bendrą idealą. Kai visą tautą, spina bendras tikėjimas, kai ji gyvena bendrais idealais ir yra pasirūpusi juos išmūšyti gyvenime, - tautos vienybė staiga tampa automatiškai, savaimine, pati iš savęs.

Tik šitokia tauta gali pasiekti savo troškinį maksimumą.

Tik šitokia turi būti nepriklausoma aktyvistinė Lietuva.

III. Lietuvos tautos ir jos išvadas nuo šv. paranytu ir išmūš.

Nauja nepriklausoma Lietuvos valstybė turai būti ir turės būti tik tautinė. Lietuviška valstybė tik tada gali būti reali dėl savo ateities, valdymai plėtoti savo kūrbinės pajėgas ir įkūnyti aukščiausią gyvenimą, jeigu jos kūnas - l i e t u v i ū t a u t a - sudarys ne vien etinį, bet ir rasinį politinį, ūkinį ir dvasinį vienetą.

Practiškos sąlygų padariniai ir ypač bolševikų okupacija Lietuvos tautos organizmą labai sujaukė, užteršė biurokratinės bacilomis ir lietuviškoje žemėje prisidėjo cibą piktybių. Todėl Lietuvos Aktyviųjų Frontas, atstatydamas naują Lietuvą, yra pasiryšęs nugalinti ir išmūšyti du atlikai Lietuvos tautos ir jos išvadas nuo šv. paranytu ir išmūš.

Šio uždavinio šviesoje apsisprendimas nuo šv. sudaro petį stambiausiajį reikalą. 2 y d i j a, kuri lietuviškoje žemėje per penkis šimtmečius pasistovėjo gausiai prisivaidė, riekdama jokių atvilygiu nesuradę su ta žeme kūrbišką sąlygą, o visą laiką tik sąvandenikiškai išnaudojo Lietuvos tautos darbą ir jo vaisingumą. Kaip aplėmų vingar, taip rpsd pas mus, šv. dvi priklausę prie tapptautinės pareijimų ir vertelgų, kurie staigiai tik išlypti kaip grėsė, aplikos a vus, bet nieko narduoti kraštui, iš kurio gyvena. Šv. dvi vitaris laikais liko svietini lietuvių tautai. Abiejų rasiskų okupacijų metu jis išrodė, jog begidikiškai pareina į atgimimo tarą, ir pradėta ont lietuvių tautą, kuri net visai išdrįsta plonkti bei išdrįsti.

Tadai bet kurie svetingame šv. dvi parviršijo nepriklausomoje Lietuvoje ir ypač bolševikų okupacijose sta. Išnaudojama suktybėmis kraudami lobius iš Lietuvos tautos pradžio, kita puse šv. dvi buvo sverbiensėji komunistinės priešvalstybinės ateities organizatoriai. Visą laiką Lietuvos komunistų partija sudarė netikėtai 80-90 % šv. dvi.

Šiuo paaiskinimu rožimas visas svarbiausias pareigas atlikindžio ir lietuvių tautos mairikimiai vadovavo taip pat lygiai.

Įtraukio giminė, vykdydama Tautos ir Slono išauindų nurodymus, vadindama savo "Dievo išrinktoje tautoje", yra užsiėmėjusi valdyti visas tautos, visą pasauli, - įsitrau ne su sunku, tai su išdūiu patalab. Pat- tam komunistams, marksizmo vaikas, yra juk kvėpū dvasios ir siekimas ku- rinyti. Tad ir Lietuvos šydai, nors ne vienas jų noprisklausomoje Lietu- voje buvo idilijonarius, lygiai gerai ir laugvai surado riebiausias komasurų vietas "proletariškoje Lietuvoje".

Šausis patyrimai parodė, kad lygiai nepasidėdė jokiai autuiliaci- jai ir neišėjimui į jokia tautingą bandruomeną. Prigastys glūdi ne kalboje, kurią jie daug kur noriai pasinaivina, ne religijoje, kurią jie taip pat moka pakviesti, bet gyvatingoje senitiškoje r a s e j e, šios veikatiškos zitams tautos būde, kuri riekia tik parankiame gyve- nime.

Atsižvelgiant į parankiųjų šių tarptautinių parėjimų vaidmūį vi- soje lietuvių tautos istorijoje, atsižvelgiant į sukūšimus ir neati- taisoms musikatinams valstībės išdavim, Lietuvių Aktyvistų Frontas oledumais sutartiniai su atimtančios Europos arškos dvasia, yra pasi- vėras visiškai atskirti vėrus nuo Lietuvos valstybinio bei tautinio šūno ir išauindūkių lydyti vėrus pasaulisim iš lietuviškosios tautos spūsmi, visas kvėpū išauindūliu ir sukūšėdė suruomus kilnolė- sia turės kolūi ištatovo turės būti grąžintas lietuvių tautai ir bei- šinrai padalinant lietuvių vėdavim bei nuosavėn.

Lygiai parankinai turės būti pravestas lietuvių tautos išvėlymas ir nuo tų niškū, išgama ir išdavimų, kurie būdamai lietuviams stojo maršais į komunistų partiją ar į niškū natsižvelgėdai pasidū oкупan- tui savo patėrmovims. Wapleba būti parankitai ir atėgėy tū baikių bei išauindūsių, kurie mairikimėi bet kokias oкупante parankimū, klūbėjo demonstruoti savo išdangą dėl "Stalino smūlo" atėkėjimo, iškūbo oкупantių karjary arba vėdėd bet kuri bandvos kraugerių pa- vėstą uždėvini, - tuo tarpu kai tūštandūi parankitū lietuvių patrio- tų buvo sukūmū, apšalinū, buteliškū kankimū ir nušadom.

Yra suprantama, jog ne visiems išdūm išmė ginti ir būti hero- jais. Ne visi galėjo išlikti lygiai atėgėy lietuviškū tikėjimū ir va- lia. Tad ne visiems taikintinas vienodas mastas. Bet patė mažiausias šiai lietuvių grupėi mastas, pagal kurį būtų įmanūm jų toisė grąžintū prišti į tautingą bandruomeną, yra atėgėy ir rapkas stojimas į bandū Lietuvos laisvės kovų bent tū valandū, kai bus duotas pirmasis prisiki- limo signalas.

Lietuvių tautos ir išmė išvėlymas nuo šydū, parankitū ir išgama bus mairikiškas tautinės savinaugos bei savigėrības įėjimo sutvirtini- mas, o taip pat visais iš pačių esančių vėlygū, musivalius nuo parvū, - pakūmū namūm gyvenimū, išpūtotū visas kvėpūines jėgas ir suspi- dėti dar nešimam aiškiū istorijoje grūmū.

IV. Lietuvių tautinės bandruomenės išdūi siekimas ir vėdūmas.

Lietuvių Aktyvistų Frontas, atstatys noprisklausomą valstybę, su- viešinąs lietuvių tautū ir išvėdys jos šūmū nuo visokeriopū piktiolū, yra parankitū pasidūti visas jėgas mairikolės Lietuvos kvėpūbei.

Kiekvienas iš mūsų suprantū, kad tai bus be jalo smūlus darbas, kaip yra didelis ir patėmū uždėviny. Lietuva bei ševimas sumairikūta, kovos visėslū auterista. Vėsus Europa ir visas pasaulis karo nuvergū- tas ir suiras. Kokios pagalbos, kuri būtų rūkalimas, niškur iš sve- tur nuėjimū. "Aks parėvėntū" gal ne vieneri sunkūs masti. Vėl visū turėsimas patys savo rankomis padaryti, kaip kadais.

Bet mes visi esame parankitū tū padaryti. Laisvė ir noprisklaus- ogebės išdūmas telkia neišsėimūmū jėgū.

260

Kiekvienas lietuvis tase daro is karto susiduria tiek su programos, tiek su metodo klausimais. Gali kilti ivairiu mokesiu, diskusiju, nesutikimu. Vietos bus rugulsta, valkas subaga i viena, taigi, jei tame svies ne perioriu grupiu, ne amoniki, ne lauminali ar profesionali, ne aiurai ideologiniai ar konfesiniai interesai, - bet visos lietuviu kulturos bendruomenes idealai, kurie tik sudaro p.o.l.i.t.i.k.a.s, t.y. viešosios ir visuomeniškosios atšios ariti.

Konkrečias programos ir metodas šia gali nustatyti tikrai konkrečias gyvenamasis laikas ir vienos kitos aplinkybes.

Vyriausias paires, kuriomis atšivystai yra sudibros, vadovautis visokia atševju ir visokiais aplinkybėmis, sudarom šie du principai:

1. Vienalytė vienos pagrindis organizuota kultinė bendruomenė yra valstybės kūrybas, udrėdas ir jos udrėdas atševties;
2. Tautos, kaip nacionalios ar kaip klišėtinės atševties profesionalinio, klišėtinio ir socialinio pavardio.

Šiegi, politinis lietuviu atšivystu ideologija musko: kultinė valstybė, nacionalizmas, klišėtinis atševties ir socializmas.

Šia dvasia atšivystai yra pastatyt peramukti visą n-šiosios Lietuvos gyvenim, ir totai įrepti savo darbais.

Daugiau smailiant program, ir konkretinant udrėdinius, galima juos pasiskirstyti i keturias grupes. Pėlias is karto pabrėstina, kad jie vienas priklauso kito ir visai jaugiam i viena, visam - lygiai yra svarbiai ir tuo pačiu laiku siektini.

a/ Politiniai udrėdiniai

Visi viešieji ir visuomeniški valstybės ar tautos reikalai sudaro tai, kas vadinama p.o.l.i.t.i.k.a. Politiniai udrėdiniai susiaurinta to patšio praso atšivystu ideologijoje muskomi pavardomis išplėtoti, žininti darinti ir karybiškai reiktis visos gyvenimos lietuviu tautos pajėgoms tiek valstybinio atševties pagalba, tiek ivairiomis klišėtinis organizacinėmis priemonėmis. Savimo aiška, kad t.a.u.o.s.p.r.i.n.a.t.a šie sudaro viso valstybės praso ir sukšičiausiu vertinimo mastu. Iš to kyla ir atšivystu pavilnia i valstybės santvarka. Kaip pati valstybė yra svarbiausia p.r.i.e.m.o.nė tautos gyvenimui reiktis, taip valstybinė s.a.n.t.v.a.r.k.a yra tik b.u.d.a.s taikinimas pajėgoms organizuoti, darinti ir plioti. Santvarka gali keistis ir ivairuoti pagal laiko reikalavimus ir tautos interesus. Pastovus elementai šia tašias yra: vienuos vadovbė, draugė ir tarpininkas pašio klausimais.

Atšivystinė pavilnia atševties vienos klišėtinis tautu akadpti i politines partijas ar pavilniais išsologines atševties. Kadamas vienintelinis kultinias bendruomenes valios reiktis, vadovs ir vydytojas, lietuviu atšivystu Frontas apima visos politinio atševties ariti, ruginasi realia kultinuo darbe atševties, kultinuo sukšičiu ir kultinuo idejos propagavim, o taip pat patirina armu ivairiųjų organizacijų veikim. Įpatiną dāmsi jis klišėtinis i jaunio politini udrėdas, atševties pavilnia pavilnia nauju tautu ir valstybei vadovauti.

Savo veikiu grįždamas klišėtinio atševties atševties, turimo materialinio galia jis leidžia viešaji, dopi ir šia praso sandariai bendradarbiauzis su klišėtinis. Jis sukšičiu i politinuo mitu, garbinim, ja vienos religines atševties kad tikoj o liava, taip pat atševties mus šalinios klišėtinis i politinuo.

b/ Kultiniai udrėdiniai

Lietuviu atšivystu Frontas atševties visos atševties iki sukšičiausio laikinuo išdėsti šalinu vertinim, atševties sudaryti vienu tautai ko didžiausiu atševties klausimuo pavilnia. Jis atševties ir valstybinio mastu vadovauja p.r.a.n.i.m.g.a.m. atševties. Ši-

nie veikian pagrindu, jis priversta privatinę sukurtybę, skatina privatinę iniciatyvą, o ten, kur jis nepajęja pabrėžti visumos reikalingumą, žmoni organizacijas valstybinėmis ar kooperacinėmis priemonėmis. Tautinė bendruomenė gerovę visur statoma aukštiam už privatinis ar asmeninius interesus. Sumažėjusiai kapitalai veršiamai tarnauti visuomeni išnašoj i būti, privatiniai pabrėži kontroliuojami ir ribojami.

Žemės ūkio srityje išplėtojimas ir supaprastinimas sudaro lietuvių tautos ūkinio reikšmės svarbiausią ir pagrindinę sąlygą. Tačiau pagal turimas išteklius bei jėgas palankios visos kitos pramonės šakos ir įvairūs verslai bei amatai. Pažalinus arčiau iš lietuvių ūkinio gyvenimo visumą lietuviams atstovėti daug plačiau ir svarbių galimybių.

Sutvarkius tautinę ir racionaliis švietimo bei švietimo sušalotą, žemės ūkio, t. y. statydamas lietuviškojo sodinius būti, lietuvių lietuvių frontas yra pasiryšęs nedelsiant praveisti plėbį ir giliai lietuvių mai e s t y reformą ir padaryti tai, kad plėbį kartą naujojoje lietuvių istorijoje mūsų miestai pasiūlyt lietuviški. Tautos ateitimi, valstybės solidumu ir tautinė kultūra labai lietuviški miestai yra sė kiek numažina svarbus vaidmuo, kaip ir lietuviški sodiniai.

e/ Socialiai uždaviniai.

Yra pasaulyje kraštų, kur negausi, bet "viršutinė" vadinama grupė ne vien savo amatininkais gabumais, bet dar daugiau klientais ir nuoga jėga laiko sugrėbusi i savo rankas žemes bei fabrikus, švietimo šakos ir gyvena šviningose pilyse. Jos labai ir prabangai dirba milijonai žmonių, bet s e u uždirba tik duonos plėbį ir drėgnai lašydami.

Tokie kraštai niekada negali būti mums pavyzdžiu. Juose tik negausi grupė naudojasi visais gyvenimo ypatumais, o milijonai nepatinkintųjų suolat mištanje, kolie riušės, gyvena neapykantoje. Šiandien tokios valstybės nebepali būti laikomos civilizacijos. Jos nepateiktina savo būvimo prasmė, kaip širdių liūdus - pagaliau visiems jos apskirtina gyvenim, ir rytojų durs netilpa.

Taip, žmonės nėra lygūs nei savo gabumais, nei darbo ištanga. Bet tikrai turi visi. Darbas yra žmogaus gyvenimo patvirtinimas ir vienintelis visokeriopų vertybių kūrėjas. Tautinė bendruomenė yra įpareigota padėti praeitims, ligonim, invalidai bei sumalpusiam. Atkviemas už savo ūkio darbo kiekį ir gėjų turi teisė turėti teisingą medžiagą ir norintį atpildą. Tačiau tie, kuriems prigimtis šaukia davę, privale daugiau dauti ir tautinei bendruomenei. Visi tautos atkviemai tuo būdu turi solidariai bendradarbiauti, p turpusvini arba vadinauoji klasių kovą yra musikalitėms aukštesniais jam tautos interesai.

Aktyvistinė lietuvių ypačiai pabrėžia savo varysimos socialinio teisingumo ir socialinio išlyginimo politikos likimą. Atkviemas dirbančiam bus teiktama pirmas tikimasi iškurti ir gyvinti. Pravedus miestų reformą, ar visomis išgalėmis sudarant kiek galima visuose krašte pajonose lygias kultūrinio gyvenimo sąlygas, turės išnykti bergėdžia rivalizacija tarp įvairių tautos sluoksnių, sūbių, kaduo ir vieno ir pan.

Sėkma sudėro socialinio gyvenimo pagrindinius viastus. Todėl turi būti lobojama gatyvata ir rimtos gausijos šeimoms. Lietuvių tautos marių skaičius turi būti didinamas ir gyvai rūpinamasi sveikata.

Tautinio arba n e o i e n a l i n i o prado iškilimas, pabrėžimas ir specialus tautinių galių puoselėjimas vadina n e o i e n a l i n a m a s . Taip lygiai bendruomeninio arba s o c i a l i n i o prado iškilimas ir socialinių sąsėdų atkaklius siekimas va-

šiuo atveju yra tikroji socialinio sąjokos
prasmė, kurią naujajam amžiui žydiškasis kartos bei kitų klasių
kovos ideologijų mokymas iškreipė, sužalojo ir suguvino.

4. Pagrindiniai uždaviniai.

Jeigu valstybė yra tebuliausia priemonė išsaugoti, organizuoti
ir plėtoti tautinių pajėgų reikšimais, jeigu valstybės šalinė poli-
tika leidžia tautos gyvenimui būtini reikalingų medžiaginių verty-
bių gamimą, jeigu socialinė politika užtikrina teisingą bei tiks-
lingą šių medžiaginių vertybių pasiskirstymą ir išnaudojimą tautoje,
tai k u l t ū r i n ė politika ugdo visokeriopas tautos dvasines pa-
jėgas ir teikia jos kultūrinį vertybių kūrėdai, kuri yra aukščiausias
suosios gyvenimo lygmeninis ir amžinis t a u t i n ė s i n d i v i d u a l y b ė s patvirtinimas.

Vicos medžiaginės vertybės ilgiamui susivertėja ir dingsta, te-
kantis laikas ar piktas žmogus jos gali staigiai sunaikinti. Bet au-
šimas išlieka dvasinės vertybės, tautos sielos ir širdies puošmena,
jos menai, jos kalba, jos filosofija ir jos dvasios kūryba, be ko ne-
galėtų būti t a u t o s, be ko išbluktų amžinąjį lietuviškumo idėja,
vis tiek, ar šios vertybės yra pasiryšę sąsąjūčių dvasios vaisius, ar
vadinaujasi tautosaka.

Lietuvių Aktyviųjų Fronto vadovaujama valstybė, siekdama ko tin-
kamausiai parengti gyvenimui ir dvasiškai apinkluoti naujosios Lie-
tuvos statybei priimančiąsias lietuvių tautos kartas, rūpestingai
vykdys visuotini bendrąjį ir specialųjį mokymą. Gebodamas bus teikia-
ma išskirtinis parama ir paminymė.

Pagrindinis auklėjimo tikslas - išugdyti dvasiškai ir fiziškai
stiprias lietuviškas sąsąjūtes, kurios tarpusavyje mokėtų sugventi
taip, kaip reikalinga tautinės bendruomenės aukščiausiasį interesai
ir socialinio teisingumo principai. Tautinės sąjokos stiprinimas, at-
sparus grūdinimas, diegtiųjų ir konkrečių kasdieninių tautos ar val-
stybės uždavinių išlikimas stichikamas lietuviškojo aktyvumo dvasia
gerauntes ir vienągi vadovaujamos p r o p a g a n d o s, tam rei-
kalmi naudojant viešosios nuomonės formavimo priemones.

Galutinai išprovoti rytietiškojo nihilizmo įteklių likimas, sau-
damas jėgų iš lietuviškosios sielos gelmių ir sąvokos distinkcijos
žemė, lietuvių tautos kūrybinė valia turės darniai įsijungti į svei-
kosios vakaristinės europinės kultūros tėklą. Todėl teks vicosis
priemonėmis ir labai aktyviai vis į aukštesnę pakopą kelti Lietuvos
kultūrinį lygmenį.

Vadovaudamas tautinės kultūros kūrybos politikai, Lietuvių Akty-
viųjų Frontas yra pasiryšęs plėsti masu teiktį visas lietuviškas
kultūrinės kūrybos pajėgas, tautinės bendruomenės idealų siekimo var-
dan, o jų visaišingą reikšimais sudaryti tinkamas moralines ir mate-
rialines sąlygas. Tam tikslui turės būti sudaryta atitinkamai plati
ir pajėgi valstybinė institucija.

Tadai, kas per amžius išliekė lietuvių t a u t i n ė s i n d i v i d u a l y b ė s ir išsaugojo tautos individualybę, aktyvumą aktyvistinėje Lietuvo-
je turės protėstį dar namatybe vaikams ir grožio šėdais.

Per kovą į pergalę!

"O skaudink per amžius vaikus Lietuvos:
Tas laisvės nevertas, kas negina jos..."

Lietuvių tauta per amžius klausėsi balso, kurio skambėjo masę
laisvės Varpas. Šiandien ji žindė be galo giliai suprato, kad laisvės
musipolne tas, kuris dėl jos besąlygiškai kovoja. Tik per kovą Lietu-
vių tauta vėl atsivieks laisvės ir nepriklausomybės. Tik per kovą ir
kiek darbe, ji sukurs naują ir gražią Lietuvą.

K o v o k - tai lietuvių aktyvistų šūkis, kuris šių pašių yra persamušęs jų visą esybą ir apykštą pasireiškėti vis naujais žygiais, vis atkaklesniais veiksmais, vis platesniais laimėjimais.

Lietuviai aktyvistus netrukta patoguus gyvenimus ir nebijo gyventi pavojingai. Jis šventai vykdo visus pareigas, klusmus vadovybės įsakymams, pasiryšęs sukotis dėl idealo, fanatiškai tikintis didžiulių lietuvių tautos priekabių, iškalbingomis veiksmais negu šėdintis. Aktyvistas tai naujas, atnaujas a i s š i o tipas.

Tai, kas šis buvo laikėta, yra tik išėjimas gaires galesnei politinei sąmonei susiformuoti ir atleistas atdeviniam vieningai suvokti. Tiesiogiai lietuvių Aktyvistų Fronto programomis radosiu veiksmais ir darbais.

Berlin, 1941 m. gegužės 10 d.

Br. Raulis

Lietuvos Igl. Ministeris
Vokietijoje
Berlin W 50
Achenbachstr. 1

Dokumentas LXXI 264

S l a s t a i

Jo Mal.

Pomui Leonardui Š i m u š i u i,
Lietuvai Gelbėti Tarybos Pirmininkui,

Chicagose
2334 Soskey ave

Didžiai Gerbiamas Tamsta,

Prašau nenustebti, kad Tamstos asmeniškai, rodo, nepažindamas, kreipiuos į Tamstą šiuo laišku, kur paliečiami dalykai, apie kuriuos tegalima kalbėti labai diskretiškai.

Kreiptis į Tamstą mane skatina tas pats reikalas, dėl kurio mūsų tautiečiai Amerikoje sudarė Lietuvai Gelbėti Tarybą, kurios Pirmininku esi Tamsta. Tas reikalas yra šis - ne vien siekvartauti dėl prarastos laisvės ir valstybinės nepriklausomybės, bet imtis konkrečių pastangų Lietuvos valstybei iš naujo atstatyti.

Savaime suprantama, būtų tiksliau tokio reikalu išsikalbėti asmeniškai su Tamsta ir kitais Jūsų pirmininkaujamos Tarybos nariais. Tuomet vienas antrą greičiau suprastume. Deja, pajudėti iš čionai negalime: mane šia laiko prižiūras prie vietos sakytas, visiems lietuviams rūpimas reikalas, nes bendros politinės aplinkybės yra tokios, kad niekas nėra užtikrintas, kas gali atsitikti sekančią dieną. Nuvykimas į Ameriką yra susijęs su didesniomis keliomis išlaidomis ir brangaus laiko galėjimu. Atsižvelgiant dabartinių susisiekimo su užjūriu sunkumų ir sąvartymų, tokia kelionė prisieitų panaikinti daugiau mėnesio laiko. Kas žino, kas per tą laiką šis dar gali atsitikti. Antra, per tą laiką šia gali nudirbti nemažai konkretaus ir pozityvaus darbo, siekiamas minėto, visų mūsų užsibrėžto, tikslo bei idealo. Šios aplinkybės verčia mane nuo svajonės vykti į Ameriką pasinatyti su Jūsų Taryba atsisakyti ir tą, ką norėjau Jums pasakyti, išdėstyti šiame laiške. Todėl, atleiskite man, kad jis išeis ilgokas...

Kad būčiau geriau suprantas, skaitau reikalinga visų pirma pasisakyti, kaip žiūriu į ištikusią mūsų kraštą ir tautą nelaimę: kokias matau pagrindines priežastis, prie tos nelaimės mus privedusias. Tai darau šia ne tam, kad reustis kitų žmonių įsitikinimose bei sąjūde arba kad ką palietus asmeniškai, bet tikslu iš praities klaidų pasimokyti, nes mokintis galima ne tik iš malonių, bet ir iš nemalonių patyrimų.

Priežastys tos yra dviejų rūšių: praejusios nuo mūsų valstybės vidaus negalavimų ir kilusios dėl padarytų klaidų užsienio politikos srityje.

Pagrindinė vidaus pobūdžio priežastis buvo ta, kad paskutinysis mūsų krašto režimas, valdęs Lietuvą ištisus 14 metų, nesugebėjo išugdyti tautoje realios vienybės. Norėdamas išlaikyti prie valstybės valdę, jis vartojo tokias priemones, kurios ne tautą jungė, bet ją skaldė. To rezultate jis pats sistematingai didino prieš save opoziciją. Besiugdamas nuo jos, jis faktinai vis daugiau kovojo su aktyvesniaisiais mūsų tautos elementais, kurie jautė ir matė, kad kraštas veiruojamas klaidingu keliu, vieton to, kad tais elementais pasirėmus išvystyti dinamišką kurybą visose gyvenimo srityse. Šitaip bekovodamas su veiklesniajja mūsų tautos dalimi, jis išsėmė savo energiją ir kada didieji politiniai įvykiai pastatė Lietuvą prieš dilemą apsisprąsti vienaip ar kitaip, jis visiškai supasavo, palikdamas demoralizuotą ir dezorientuotą tautą savo likimui...

Pagrindinė klaidų užsienio politikos srityje buvo buv. mūsų politikos veiruotojų neryžtumas. Jo pagrindą sudarė stoka intuicijos ir noras turėti politikoje, kaip kokioje matematikoje, 100 % aiškumo, ko politikoje niekad nebūna.

Po Muencheno susitarimo, kuris prilygsta Čekoslovakijos išdavimui buvo visai aišku, kad Francūzija su Anglija supasuoja ir kad Vokietija

diktuoja Europai savo sąlygas. Ši aplinkybė vertė ir Lietuvą apsišvalgyti, kaip geriau išsaugojus savo valstybinę egzistenciją, pirmoje eilėje, kaip išsaugojus Klaipėdos Krašto priklausomybę Lietuvai. Minėtas anglių - prancūzų supasavimas mums pirštą rodė, kad Klaipėdai gelbėti jokios efektingos pagalbos tikėtis iš Signatarų nebegalime ir kad vienintelis būdas tą Lietuvos teritorijos dalį išsaugoti telieka betarpiškas susitarimas su Vokietija. To susitarimo kaina būtų buvusi Lietuvos palinkimas į vokiečių politikos orbitą. Deja, buv. mūsų Krašto politikos vairuotojai to padaryti nediršo; vengdami netekti politinės pekalybės bei nepatikti Signatarams - jie rizikavo netekti Klaipėdos Krašto. Jo, tat, ir netekome.

Gražinus Klaipėdos Kraštą Vokietijai, buvo iš vokiečių pusės pekarotiniai ir prinygtiniai peršamas Lietuvai Vokietijos draugingumas. Ne vien gražiais žodžiais, bet visai realiais pasiūlymais: davė geras kainas už mūsų ūkio produktus ir tik pagedavo, kad jų į Vokietiją galima daugiau eksportuotume; siūlė štintus milijonų kreditų mūsų žemės ūkio produktams išvystyti; siūlė kiek tik norime ginklų saskaiton Lietuvos kapitālų, įkištų į Klaipėdos Kraštą; rodė didelio palenkumo įsteigiant Lietuvai laisvą zoną Klaipėdos uoste, ir buvo puošniai linkę kompensuoti mus Vilniau už Klaipėdos atplėšimą. Mūsų politikos vairuotojai šį iš Vokietijos pusės neabejotiną palenkumą ne tik nepriėmė, bet stačiai jo bijojo ir jį atstumtinėjo; žaidė užsigavusios gražuolės rolę už Klaipėdos Krašto atėmimą, lyg užmerkdami akis į didžiųjų politikos įvykių raidą Europoje, kurie bendrion mūsų kraštui mirtingas pasekmes...

Nutraukinas 1939 m. pavasari lenkų - vokiečių draugingumo sutarties buvo neabejotinas signalas, kad sekančiu savo ekspansijos tikslu Vokietija pasirinko Europos Rytus, kitaip sakant - Lenkiją. Įvertindamas minėtą politinį įvyki, aš 1939 m. gegužės m. 8 d., taiti beveik 5 mėnesius prieš lenkų - vokiečių karą, atkreipiau raštu mūsų Užs. Rkl. M-įsio stydą į tai, kad 1/ lenkų - vokiečių konfliktas yra neišvengiamas ir kad Vokietija siekia suvesti su Lenkija pagrindines saskaitas; 2/ kad vokiečiai mes prieš Lenkiją didžiulą savo ginkluotų pajėgų ir, paldama ją iš Slovakijos, Silezijos, perkirsdami Dancigo koridorių ir supdami lenkus iš Rytprūsii, tikisi sutriuškinti Lenkiją į kokias tris savaites laiko, arba daugiausia į mėnesį laiko; 3/ kad vokiečių ir lenkų kairysis, respektyviai dešinysis, sparnai šiauriau Lozės ir Augustavo kanalo nesieks; 4/ kad todėl nei iš vokiečių nei iš lenkų pusės Lietuvai pavojaus nekils, nes jau pirmose karo dienose lenkai bus priversti visas savo jėgas, kurios randasi Vilniaus, Gardino, Suvalkų srityje, ir Vilniaus krašte dar sumobilizuotų, atitraukti į Lenkijos gilumą, kad suteikus galimai daugiau pajėgų ten, kur bus sprendžiamas Lenkijos likimas; 5/ kad tuo būdu susidarys Lietuvai galimybė lengvai atsinti Vilnių ir Vilniaus Kraštą, kol jo neužima vokiečiai savo keirioje sparno apsaugos smėtimais arba jo nepagrobia Sov. Rusija, kurios laikysena tuomet dar buvo neaiški. Tame pačiame rašte aš dar nurodžiau, jog žygis į Vilnių priverstų mus prie suertėjimo su Vokietija ir nukrypimo nuo neutralumo, įrodinėjau, jog tame mėnatau pavojaus, nes jei lenkų - vokiečių karas išsivystytų į Europos karą, tai militariniai įvykiai nukryptų į Europos Vakarus ir Lietuva galėtų sau observatorius rolęje laukti, kuo tas naujas Europos karas pasibaigs ir jei jis praktiškai vystytųsi kitaip, negu tada numėčiau, tai Lietuva turėtų pakankamai laiko persiorientuoti ir savo politinį balansą išlyginti...

Tai ką šis aukščiaus atpesakojau šiandieną atrodo, kad buvo profetiškai teisinga. Bet, anuomet mūsų Užs. Rkl. M-įsiai tai viskas pasirodė neapreantama. 1939 m. gegužės m. 11 d. ji išsiuntinėjo visoms mūsų Pasivntinybėms instrukciją laikytis 100 %-nio neutralumo, pabrėždama, kad jo turi būti laikomasi "bet kurioje padėtyje ir bet kurioje klausianau"...

Suponuodamas, kad griežtu neutralumu norima tik prisidengti, kad laimėjus laiko ir išvengus ginčo su Lenkija pirm laiko, aš tų pačių metų vasarą praleisdamas atostogas Lietuvoje stengiausi asmeniškai įtikinėti anuometinės mūsų Vyriausybės narius ir žymesniauosius mūsų visuome-

nės veikėjus, kad apie progą atgauti Vilnių galvotų rintai ir tam iš kaino tykiu būdu pasiruoštų. Trumpai prieš pat karą, aš stačiai insi- stavau tuometiniam Ministrui Pirmininkui generolui Cerniui, kad tuoju sudarytų slaptą komisiją paruošiamiesiems darbams atlikti, išpėdamas, jog karas tarp mūsų kaimynų Vokietijos ir Lenkijos gali prasidėti kiek- viena dieną. Užsienių gi Ministerijai siūliau laikas nuo laiko lansuoti spaudoje žinučių, kurios formaliai nebūtų priešingos Lietuvos neutralu- mui, bet faktinei prisidėtų prie Vilniaus klausimo atgaviniimo viešosios opinijos aktyse. Tikėjau, kad vokiečių propaganda, suinteresuota ~~xxx~~ prieš Lenkiją, tas žinutes pagelba savo mišiniško propagandos aparato paskleisti po visą pasaulį ir Vilniaus klausimas taptų tuoju vėl gyva tarptautinė problema... Kai generolas Cernius lyg ir rodė mano pasiūlymų pritarimo, susilaukiau iš Užs. Rkl. Min-jos pusės piktos pastabos neva savo įsistavimu ruoštis eiti į Vilnių sudaręs apie save geramnofilo opi- nią -- Su p. Cernium ir Užs. Rkl. M-ja kalbėjau 23-24 rugpjūčio, tai- gi vos koletą dienų prieš karą.

Prilimti nusistatymą žygiuoti į Vilnių buvo, mano nuomone, visai ne- sunku, tik reikalinga buvo, kad Kaunas vertintų politinius ivykius rea- listiniai ir nesivadovautų sentimentalais. Pirmą, kiekvienam, kas nors - ~~šiek tiek~~ šiek Boka politiniai galvoti, buvo aišku, kad Vilniaus iš Lenkijos geruoju neatgausime ir kad patys savo Jėgomis jo taip pat neatgausime: tykojome jį atgauti proga kokio nors didesnio konflikto tarp Lenkijos ir jos kurio nors didžiojo kaimyno. Lenkų - vokiečių konfliktas buvo tam tikra proga. Antra, nusistatyti eiti į Vilnių buvo loginga dar ir todėl, kad iš anglų - prancūzų derybų su Maskva 1939 m. pavasari ir vasarą buvo pasiskėjta, jog Sov. Rusija reikalauja leisti jai prisijungti Pabaltijo valstybes. Taigi, Sov. Rusija nebuvo Lietuvos draugas, nebekalbant jau apie nuolatinį komunistinį povejų, kuris mums gresė iš rusų pusės. Atbu- lai, kiekviena toliau numatanti politika, šis permanentinis pavojus mus stumė stūmė ieškoti atremos i kuri nors kitą dviejų mūsų kaimynų. Ka- dangi i Lenkiją atsiremti nebuvo tikslu, nes ji pati buvo, kaip nesu- valstybė, silpnoka ir be to, turėjome su ja Vilniaus konfliktą, tai nie- ko nepaliko kito, kaip suartėti su Vokietija. Deja, šito viso buv. mūsų politikos veidurotoji nesuprato...

Prasidėjus lenkų - vokiečių karui, aš 1939 m. rugsėjo 1 d. telegra- favau i Kauną, kad tuoju mobilizuotų mūsų ginkluotas pajėgas ir jas su- telktų tinkamoje vietoje centralitetui ginti. Tai reikė, jog suteikti - jas reikia ties lenkų ir vokiečių armijų išoriniais sparnais, iš kur mūsų kariuomenė būtų galėjusi efektingai arba gintis, jei kuris mūsų kaimy- nas būtų mėginęs supti savo priešą per Lietuvos teritoriją, arba, laikui pribrendus, - žygiuoti i Vilnių. Mūsų politikai ir strategijai buvo teku- si lengva užduotis: iš lenkų - vokiečių karo operacijų eigos išskaityti momentą, kada būtų patogausia duoti iškvymą mūsų kariuomenei žygiuoti i sostinę. Ne peranksti, kad nesusidūrus su perdidelių mūsų pajėgomis iš lenkų pusės pasipriešinimu ir ne pervėlai, kad Vilnių neužimtų vokiečiai arba, kad i jį neįsibravtų rusai, nes ir vieni ir kiti vėliau statytų Lietuvai savo sąlygas. Vienkart pasišūliau, kad gražintų mane i karių eiles, manydamas, jog tokio momentu būčiau buvęs Tėvynei naudingesnis kariuomenėje. (Tikrai buv!)

Ivykiui lenkų - vokiečių karo lauke vystėsi žybo greitumu. Juos atyžiniai sėkdamas, aš kuo ne kas dien primindavau Kaupui nepraleisti mo- mento žygiui i Vilnių ir pakartotinai prašiau, kad atšauktų gegužės 11- dienos instrukciją dėl 100 %-nio neutraliteto ir autorizuotų mane mums rūpimu reikalu išsiaiškinti su vokiečių Užs.Rkl. Min-ja. Deja, sakytą instrukciją ne tik nebuvo pakeistas, bet net neausilaukiau i mano sugė- stijas jį pakeisti jokia iš Kauno atsakymo. Spręsdamas iš to visko, kad Užs.Rkl.M-ja ir bendrai Vyriausybė nuinga klaidingai keliu, rugsėjo 7 d. nusistatiau pradėti zondavimus pas vokiečius man rūpimu Vilniaus klau- simu savo iniciatyva ir savo atsakomybe. Rugsėjo 7 d. pasiūniau karo attache gen. št. pulk. Grinių i vok. Karo Min-ją pasiteirauti, ar vokie-

Taip pat paminėjau išsiaiškinti - kaip vald. atstovai vedė...

Šiai negalėtų suteikti jam žinių apie lenkų kariškas pajėgas Vilniaus krašte. Pulkinininkas gavo atsekumą, kad tuo metu jokių rintenių lenkų kariškų pajėgų Vilniaus krašte nebėsa, išskyrus paskirų atsargos batalijonų, pusiau apginkluotų ir be jokios artilerijos. Visa organizuota ir susibūzuota lenkų kariuomenė esanti jau prieš kelėtą dienų atitraukta į Lenkijos gilumą. Paskutinis vienetas, būtent viena divizija, baigiama atitraukti ir iš Suvalkų. Nors karo attache pulk. Grinius šioms gautoms iš vokiečių, žinioms išslyk dar nenorėjo tikėti, bet gautos už poros dienų iš mūsų pačių štabo žinios apie padėtį Vilniaus krašte patvirtino, kad vokiečiai mus neklaidino.

Priduodamas pulk. Grinius gautoms iš vokiečių štabo žinioms reikšmingos reikšmės ir jas skubiai perdavęs į Kauną, aš nusprendžiau Kaunui padaryti motyvuotą pasiūlymą, kad paskatinus pagaliau nusistatytį eiti į Vilnių ir petiekti visą planą, kaip tai atlikti ir kaip mūsų žygi į Vilnių užmaskuoti politiniu atžvilgiu. Tą pasiūlymą parašiau ir jo reziume patelegrafavau Kaunui rugsėjo 8 d. po piet. Šios istorinės reikšmės dokumento nuorašą šia pridodu.

Padaręs sąkaptą pasiūlymą, suėjau į kontaktą su vienu, Reicho Užs. Rkl. Ministrui artimu, asmeniu, kad neoficialiai patyrus, kaip žluri į Vilniaus reikalą ir mūsų laikysena vokiečių užsienių politikos atsakingas vairuotojas.

Paaikškėjo mums nepaprastai svarbios reikšmės dalykai. Firma, kad jau per von Ribbentropo pasikalbėjimus Maskvoje su Stalinu ir Molotovu rugpjūčio 23 d., t.y. progą rusų - vokiečių nepuolimo ir konsultacijos pakto pasirašymo, buvo Vilniaus klausimas aptartas ir kad abu mūsų didieji kaimynai - Sov. Rusija ir Vokietija - buvo vieningos nuomonės, kad Vilniaus kraštas turi būti grąžintas Lietuvai. Antra, kad vokiečiai sutinka suteikti mums diplomatinės pagalbos išaiškinti Maskvos nusistatymą betarpiui, jei tatal dar skaitome esant reikalinga. Trečia, galėtų mums pagelbėti militariniui, jei kartais susidurtume su didesniu iš lenkų pusės pasipriešinimu užimant Vilniaus kraštą. Ketvirta, davė suprasti, kad už kelių dienų sovietų kariuomenė gali peržengti rusų - lenkų sieną ir kad beturime labai mažai laiko apsisprendimui. Pagaliau užtikrinėjo, kad mums jokių komplikacijų nei iš kur nekils, jei nusistatysime eiti į Vilnių. *(Ka šio pasakojimo tai, už ką, žinoma)*

Nežiūrint viso to, rugsėjo 11 d. gavau iš Užs. Rkl. Min-jos telegramą, iš kurios paaikškėjo, kad gegužės 11 dienos instrukcija tebe laikoma galioje ir kad pasilikama prie neutraliteto.

Rugsėjo 13 d. išėjau Kauną, kad apie 16 rugsėjo galima laukti, jog raudonoji rusų armija peržengs lenkų - rusų sieną ir pulks Lenkija iš savo pusės. Rugsėjo 15 d., gavęs šios žinios patvirtinimą, pasiūliau Kaunui, tuč tuojau, duoti įsakymą mūsų kariuomenei užimti Vilnių, kol jo nepagrobia Sov. Rusija.

Rugsėjo 16 d. grįžo iš Kauno per Stockholmą mano eipl. kurjeris, kuri buvai pasiuntęs į Kauną rugsėjo 9 d. su paduotu aukščiausiu istoriniu mano pasiūlymu eiti į Vilnių ir atvežti piktą, p. Bizauskio pasirašytą ir judviejų su p. Turauskui drauge nustatytą laiška, kuriame padaryta man mane stačiai užgaunenčių asmeniniui priskaištų. Juos prideramai atėmęs, tą pėčią dieną telegrafavau į Kauną, prašydamas atleisti mane iš Lietuvos Pasiuntinio pareigų. Vienkart su atitinkamu lydraščiu pasiūniau formalų prašymą tuo reikalu Respublikos Prezidentui. Prašyme nurodžiau, jog pasireiškus tarp manęs ir Užs. Rkl. M-jos Centro pasiūry skirtumai pagrindiniuose Lietuvos užsienių politikos klausimuose, ypač Vilniaus kraštą vadavimo reikalu, nebegalii atstovauti Berlyne mūsų Užs. Rkl. M-jos Centro politinei linijai, kurią iš savo sąžinės, patriotinės pareigos ir ištikinimo laikau esant klaidinga...

Rugsėjo 17 d. anksti rytą raudonoji rusų armija peržengė rusų - lenkų sieną. Jeigu neklystu, tą pačią dieną Lietuvoje buvo paskelbta mobilizacija. Bet jau buvo porvėlu, nes 19 rugsėjo sovietai, nesutikę iš lenkų pusės jokio rintesnio pasipriešinimo, jau pasiekė Vilnių. Taigi atsitiko tai, ką aš buvau numatęs net 5 mėnesius prieš lenkų - vokiečių karą ir ko aš už vis daugiau prisibijojau...

Gautas kad neat- Bėdo

I visą tai, ką aš pats stiliau ir ką pranešiau patyręs iš Berlyno, Kaunas, tikriau pasakius mūsų Užs. Rkl. M. Jos Centro galvos, tuomet p. Bizauskas su p. Turausku, Žiūrėjo, kaip į nukreiptą prieš Lietuvą iš vokiečių pusės piktą intrygą. Dar blogiausia ~~mis~~ apie vokiečių pritarimą, kad eitume į Vilnių buvo pranešta mūsų Pasiluntiniam Paryžiuje ir Londone, pavadant jiems pazonuoti, kaip pašūrėtų į tai tą sostinių Vyriausybės, jei Lietuva nusistatytų į Vilnių žygiuoti. Aš apie tokios telegramas pasiluntiniam visai nebuvau orientuotas. Kazkoku būdu ją perėmė vokiečiai. To pesėjoje rugsėjo 17 d. buvau išsuktas ir Auswaertiges Amta pas Politikos Departamento Direktorių, kuris padarė man ~~Kazk~~ Reicho Vyriausybės vardu labai piktų priekaištų, pabrėždamas, kad Vokietija rodė Lietuvai geros valios ir draugingumo, kad mes tai panaudojome pranešimui jos priešams Prancūzijai ir Anglijai ir kad tokiais sąlygomis Reichas nebeturį jokio intereso tame, kaip Vilniaus klausimas bus išspręstas. Iš savo pusės dėju milžiniškų pastangų šį skaudų ir mūsų santykiams su Vokietija begal žalimą atsitikinę kaip nors sušvelninti. Tam dalykui pasikalbėjime su Politikos Direktorium neužteko. Po to dar du kartus buvau išsuktas pas patį Reicho Užs. Rkl. Ministrą von Ribbentropą, į Vyr. Vok. Karo Vadovybės buveinę fronte...

Per pirmą pasimatymą, kuris įvyko rugsėjo 19 d., von Ribbentrop patvirtino man visą, ką prieš tai buvau patyręs Vilniaus reikalu iš jo patikėtino neoficialiu būdu. Man užsiminus ar per numatomas naujas derybas su Sov. Rusija nebūtų galima Vilniaus klausimo vėl kaip nors išskirti, von Rib. atskleidė sausiai, kad tuo tarpu jis dar neturįs galutinio nusistatymo ar tai bus galima, atsižvelgiant į padėties pakitėjimą, t.y., kad Vilnių jau užėmė rusai.

Per antrąjį pasimatymą, kuris įvyko porą dienų vėliau, t.y. rugsėjo 21 d., būtent Zoppote, von Rib. pareiškė, kad jis mums rūpimą reikala pergalvojo ir mano, kad per būslančias neužilgo derybas su Maskva busią galima paliesti ir Vilniaus problema, atsižvelgiant į tai, kad pasirašant nepuolimo ir konsultacijos pakta rugpiūčio mėn. rusai buvo vienodas su Vokietija nuomonės, kad Vilnius turi būti gražintas Lietuvai. Betta progą von Rib. davė man suprasti, kad Lietuva lyg įeina į Vokietijos politikos orbitą bei sudare Vokietijos įtakos zona. Mes esą turį ivertinti savo padėti realiai: mums esą svarbu išlaikyti savo nepriklausomybę, Vokietija gi irgi yra suinteresuota, kad Lietuva išsilaikytų, nors, rusams užėmus Vilnių, padėtis žymiai pakitėjusi... Ponas von Rib. išreiškė pagoldė vinių skubiai pasimatyti su mūsų Užs. Reikl. Ministru p. Urbšiu. Aš buvau tuo nužiugintas ir pažadėjau von Rib. asmeniškai tą pačią dieną skristi į Kauną paveikti Vyriausybę, kad p. Urbšys neatidėliojant pakvietimu pasinsudotų...

Rugsėjo 22 d. po ilgesnio pasitarimo pas Respublikos Prezidentą, kur ir aš dalyvavau, buvo nusistatyta, kad p. Urbšys von Rib. pakvietimu turi priimti. Be to, buvo priimtos gairės, kurių p. Urbšiu laikytis pasikalbėjime su von Rib. Deja, nusistatyta dar kartą pabrėžti Lietuvos neutralumo politiką. Asmeniškai aš tam ypatingai nebesipriešinau, suprasdamas, jog rusams Vilnių užėmus jau yra susidariusi visai skirtinga padėtis, palyginus su ta, kuri buvo prieš tai: Vilniaus gražinimas daugiau priklausė nuo Sov. Rusijos malonės, negu nuo Reicho paramos. Tikėjau, kad p. Urbšiu nurykus pas von Rib. konkretiškiau paaiškės, ką reiškia "itakos zona", apie kurią von Rib. buvo man minėjęs ir ko aš pats negalėjau išsiskirti, nes man iš Kauno buvo kuo griežčiausiai uždrausta leisti su von Rib. į byle kokius gilesnius pasikalbėjimus bei statyti jam kokius klausimus ar jo ko nors prašyti. Deja, p. Urbšys padarė didelę klaidą. Pranešdamas Vokietijos Pasiluntinui apie savo sutikimą vykti pas von Rib., jis atskleidė ir tai su kokiu nusistatymu jis pas von Rib. vyks, t.y., kad Lietuva ir toliau laikosi neutralumo... Po to, pasimatymas su Reicho Užs. Reikl. Ministru taip ir nebeįvyko... o Lietuva pesėjoje rusų - vokiečių susiterimo dėl pasidalinimų interesų zonomis, pasirašyto rugsėjo 28 d., iš vokiečių "itakos zonos" staigiai pateko į sovietų įtakos zoną... (kaip iš bus slaptų sovietų, vokiečių, slavų susitarimų)

Žygių pradžios atspėjimas

Žygiavimui į Vilnių aš, kaip matyti iš to, kas aukščiau buvo šia paduota, buvau nustatęs laiką su nepaprasta precizija: nuo 8 iki 15 rugsėjo. Deja, patarimų buv. mūsų politikos vairuotojai nepaklausė. Atsisakydami nuo žygio į Vilnių, atsisakėme ir Reicho paramos Lietuvai - išsigelbėti nuo sovietiška - komunistinio pavojaus. Toks iš mūsų pusės neryžtumas, pagrįstas noru būti gudregniu už dugrąjį, Lietuvos politini avorį vokiečių akyse nepaprastai numušė. Mes pasirodėme kažkokiais lepašiais, kad per 20 su viršum metų daivną Vilniaus daivą ir Vilnių laiką savo aukščiausiu idealu, lemiandiu momentu pasigailėjome kraujo lašo tam idealui atsiekti savo rankomis... Dar blogiau, kad apie vokiečių parodytą mums palankumą ir gerą valią mums pagalbėti, buvo pranešta Vo- kietijos priešams. Tai buvo tikra beprotystė, kuri pakirto pas vokiečius pasitikėjimą mumis, kaip valstybės vyrais. Šeip taip šią klaidą man užtušėvus, buvo padaryta netrukus ir kita, jau Lietuvai mirtina, klai- da, kad nors paskutinėje minutėje buv. mūsų politikos vairuotojai ne- susiorientavo, jog neutralitetas tose aplinkybėse, kokiose tada Lietuva buvo, buvo ne išganymas, bet priežastis pražūties...

Neturiu šia jokio specialaus intereso vokiečius užstoti, bet jau- šiu moralinę pareigą atvirai pasakyti, jog skaitau, kad iš vokiečių pu- sės buvo iki atitinkamo momento padaryta labai daug ir parodyta mums daug geros valios, kad Lietuvą nuo sovietiška - komunistinio tvano išsaugojus. Tik mūsų buv. politikos vairuotojai ta vokiečių pagelba patys nenorėjo pasinaudoti. Žygiuodami į Vilnių, mes būtume savo krau- ju, pralietu prieš bendrą priešą, santykius su Reichu taip sustiprinę, kad jam būtų buvę politiniai - psichologiniai atžvilgiu neįmanoma daryti byle kokių nuolaidų Sovietams už Lietuvos nugeros...

Atsisakius nuo žygio į Vilnių ir užleidus sostinę rusų raudonajai armijai, mūsų buv. politinė vadovybė davė Sov. Rusijai į rankas užsta- ta, kuriuo pasiremiant jie galėjo daryti spaudimą į Reichą ir primesti Lietuvai tokias sąlygas, kokias jie panorėjo. Tie, kas priešinodė žy- giui į Vilnių ir suartėjimui su Vokietija, turi šiandien, kada mstome prieš ko mus bėlių ir štrausų politika privėdė, ausiduoti sau į kruti- ną ir tarti mea culpa, net neitariant kitus Lietuvos pražūdyme nusik- kaltus. Deja, dar esama pas mus ir dabar galioninių politikų, kurie norėdami užtušuoti savo klaidas, vis dar drįsta tvirtinti, kad vokie- čiai vistiek būtų Lietuvą perleidę Sovietams, jei ir butume į Vilnių žygiavę. Tai yra pigus pasakymas. Ginčytis dėl tokio teoretinio tvirti- nimo nėra jokios prasmės. Patyrmėniu šia tik tiek, kad tuo metu, kada Lietuva iš vokiečių politikos orbitos slydo į sovietiškają zoną, Reicho visa kariuomenė, kuri buvo sutelkta prieš Lankiją, dar tebebuvo Rytuo- se ir Sovietai tuomet nebuvo dar tokie drąsūs, kaip kai kam, karinės padėties arčiau nežinančiam, galėjo atrodyti. Bet visa mūsų nelaimė buvo tame, kad mūsų politikos vairuotojai buvo pamiršę seną patyrimą, jog laisvės tautei niekas veltui neduoda ir kad už idealus tenka kovo- ti. Mes turėjome gražų idealą - Vilnių. Už jį ištvermingai kovojome politinėmis priemonėmis, bet kada atėjo momentas pakelti ginklą - supa- savome. Rugsėjo mėn. pradžioje, kada aš inaiščiau duoti įsakymą ka- riuomenai eiti į Vilnių, buv. tuomet generolo Černiaus vyriausybė, pa- čian Resp. Prezidentui p. A. Smetonai palaiminant, nusprendė to neda- ryti ir siekti Vilniaus vien taikiomis priemonėmis. Ji Sov. Rusija mums, tiesa, taikiu būdu gražino, bet vienkart ir įbruko Lietuvai pikų nuodų taurę / sovietų kariuomenės garnizonus mūsų teritorijoje ir savitarpinės pagalbos paktą. Tai mus ir privėdė prie pražūties... Neutralumo politika, kurios laikėsi buv. mūsų krašto vairuotojai ir kurią jie taip garsiai anuomet reklamavo, kaip neva labai protinga ir vienintelei teisinga Lietuvai, kaip mažam kraštui, nebuvo pagrįsta realiais ir aktualiais Lietuvos interesais, bet teoretiniu spėlioji- mu, nuo šis kerus galėtų pasibaigti. Kadangi, to iš anksto niekas at-

spėti negali, tai, kad niekam nenusidėjus, ir buvo nusistatyta laikytis pasyviai aktyvaizdoje viso to, kas darėsi ne tik toliau Europoje, bet ir Lietuvos pašonėje. Buvo nanyviai tikima, kad niekas Lietuvai negalės piktoto padaryti, jei ji niekur nepridės savo pirstų! buvo i neitraliteta žiurima, kaip dalyka, kuris lyg pats savaime būtų teikęs Lietuvai reikalingo išorinio saugumo, Vieton to, kad išnaudojus Lietuvos valstybinę egzistencijos išsaugojimui politinius faktorius, kurie formavosi pačios Lietuvos pašonėje ir lėmė jos likimą, buvo galimas brangišias laikas tušioms teoretinėms diskusijoms apie karo pabaigos eventualumus. Lietuvos interesai, pirmoje eilėje Vilniaus vadavimo reikalas, ir net pati Lietuvos valstybės egzistencija buvo subordinuojami kažkokiams neapčiuopiamiems politiniams faktoriams bei tolimų nuo Lietuvos kitų valstybių interesams ir propagandos viliojimams. Tokia politika nebuvo realii ir todėl ji privedė Lietuvą prie prašties...

Paktas su Sov. Rusija, primestas Lietuvai prieš jos norą, ant tiek speščiojo mums rankas, kad buv. mūsų politikos vairuotojai ne nedrįso ieškoti kelių, kaip nuo sovietų kariuomenės garnizoną nusikratyti. Visi jautė, kad svetimos, ypač dargi raudonos, kariuomenės garnizonų buvimas mūsų teritorijoje yra Lietuvai begal pavojingas dalykas. Bet buv. Vyriausybė, aplinkybių verčiama, skleidė visuomenėje dirbtiną optimizmą, kad nesą nieko baisaus. ~~Mą~~ Besulkindama kitus, pati tam pradėjo tikėti. Jokie pasiūlymai bandyti iš kalno pasiruoti didesnei nelaimėi i ją neveikė: Vyriausybė tiems pasiūlymams buvo kurčia. Ji bijojo ką nors daryti, kad nenusidėjus Sov. Rusijai ir neužtraukus ant savęs ir Lietuvos rusų nemalonės. Toks teikymasis nieko nepagalbėjo. Jis tik buvo begal žalingas ta prasme, kad prisidėjo prie visuomenės užsnaudinimo. To pasekoje įsta net vadovautis iliuzijomis, kad Sov. Rusijoje jokie komunizmo faktiniai nebėsa ir kad iš čia mums jokie pavojaus negrasia. Kavinėse buvo diskutuojama, kad geriau patekti po rusais, negu po vokiečiais. Tik kada p. m. gegužės mėn. Sovietai pradėjo ieškoti priekabių ir birželio m. 14 d. pastatė ultimatumą, pareikalavdami atstatyti teisėtą Lietuvos vyriausybę ir išleisti i Lietuvą neribotą sovietų kariuomenės skaičių, visuomenės akys atsivėrė: visi suprato, kad kraštas tapo nuvairuotas i sovietiškaikomunistinę prarają. "Eja, jau buvo per vėlu padėti gelbėti. Kadangi, iš antrojo mūsų kaimyno Vokietijos - jokie užsitikrinimo ir paramos iš anksto nebuvo pasirūpinta gauti, tai buv. mūsų krašto vairuotojai patys sugniužė i š baimės nuo skaitlingos raudonosios armijos ir be mažiausio pasipriešinimo užleido Lietuvą raudonam rusų okupantui... Kuo jie patelins prieš istoriją toki negarbingą savo pasielgimą ir kuo atpirks savo nuodėmes, už kurias dabar mūsų tauta, patekusi po raudonuoju jungu, turi taip skaudžiai ir nekaltai kentėti?...

Leidau čia sau plačiau apsiototi ties prasities klaidomis ir mano pastangomis paveikti buv. mūsų krašto vairuotojus, kad jų būtų išvengtas, skaitydama, kad tai pagalbės Tamstai, Pona Pirmininke, ir Lietuvai Gelbėti Taryb os nariams geriau suprasti mano tolesnius planus, kaip atgauti tai, ką taip lengvapėdiškai pradžudė buv. mūsų krašto politikos vairuotojai - kaip ir kokiomis priemonėmis Lietuvos valstybę vėl atstatyti.

Aišku yra kiekvienam, kad vien savo priemonėmis Lietuvos neatstatysime, nes esame persilpni, kad galėtume kam nors, o ypač mūsų krašto okupantui, ką nors diktuoti. Tat tenka ieškoti pagalbės iš kitar. Bet kur jos galime pasti? Ar ieškoti jos šalyje, kuri karą laimės ir laukti kol šio karo laimėtojas pasiškęs, ar jau dabar priimti nusistatyma, i ką orientuotis? Štai visa eilė klausimų, i kuriuos ~~im~~ nelengva duoti atsakyma.

Lietuvos valstybės atstatymo požiriu mums yra ne tiek idomu iš anksto žinoti, kuri kariaujančiųjų pusų laimės karą, - nes to ir pačios

kariaujančios šalys nežino, o tik tiki į savo ginklų laimą - kiek tai, kas galėtų Lietuvai nuo bolševikų okupacijos paliausuoti ir kas turi ar turėtų realaus, o ne vien platoniško, intereso pagelbėti Lietuvai atsitoti ant savo kojų.

Pasanalizavę klausimą minėtais dviem požiūriais, prisisine loginos išvados, kad tokia šalinį galėtų būti tik Vokietija. Jos režimas yra antipodas komunizmui. Vienas pagrindinių nacionalsocializmo tikslų yra komunizmo sunaikinimas ir jo, kaip baisiausio nuodo, kuris dezorganizuoja ūkį, pakerta produkciją, užmuša pas žmones norą dirbti ir kurti materialines gerybes, užgniaužia žmonių laisvą, slopina religiją, vienu žodžiu - stumia žmoniją į materialinį ir dvasinį skurdą, - išrovimas iš pat šaknų, kur jis bebūtų. Antra, žinau ir neturiu jokios abejonės, jog Vokietija turi intereso, kad Lietuva vėl taptų savistovi valstybe. Lietuvos išjungimas į Sov. Rusiją įvyko prieš Vokietijos valią. Vokietija tam negalėjo pasipriešinti tik dėl to, kad turi surištas rankas Europos vakaruose ir yra aplinkybių priversta skaitytis su Sov. Rusija, iš kurios ji gauna sau reikalingų maisto produktų, ypač grūdų, ir žaliavų karo industrijai, svarbiausia degamųjų skysčių...

Iš kitos pusės, taip pat mesbejoju, kad turi Lietuvai simpatijų ir priešingoji Vokietijai kariaujančioji pusė, t.y. Anglija, už kurią stovi Amerika ir daug kitų šalių su demokratiškais režimais. Tik kyla pagristų abejonų, ar Anglija, laimėjusi karą, norės ir galės Lietuvai realiai pagelbėti atstatyti savo valstybę. Laimėjusi karą ji pati bus labai nuvargusi, turės nepaprastą sunkumą pertvarkyti Vokietiją pagal anglų politikos kulpai. Teikimas pagelbos Lietuvai, reikėtų Anglijos karą Sov. Rusijai, nes rusai, karta Pabaltėje ištvirtinę, taigi ir Lietuvoje, geruoja, vien tik sulig kienu nors pareikalavimo, iš tų kraštų nepasitrauks. Man atrodo perdaug fantastinių dalyku, kad Anglija užsibrėžtų tikslą, šį karą, laimėjusi, dar kariauti su Sov. Rusija. Tiesa, Anglija yra išpareigojusi padėti Lenkijai. Bet, ant kiek esu girdėjęs, nei vienas rimtas anglų politikas ne nemano atstatyti tokią Lenkiją, kokia ji buvo prieš dabartinį karą. Bet Lietuva nėra Anglijos sąjungininku. Nuo Lenkijos eventualaus atstatymo Lietuvai nei kiek nebus šilta. Atbulai, Lenkija, atsistojusi ant kojų kad ir anglų pagalba, gali vėl pradėti pūstis ir siekti primesti Lietuvai unią. Tokiame atsitikime vėl galėtų kilti mums pavojus iš lenkų pusės. Kad prieš ją atsispirus, manau, tektų ieškoti pagelbos ne kūr kitur, kaip pas vokiečius, kaip tai buvo 1918 - 1920 metais. (3)

Išvada iš to seka, kad reali pagalba iš anglų pusės yra labai problematinis dalykas. Be to, ji pasidarytų įmanoma tik Anglijai laimėjus karą ir susikirtus ginklais su Sovietų Rusija. Kuo šis karas gali pasibaigti, niekas iš anksto nežino. Taigi tektų laukti iki karo pabaigos ir nebūnant tikram, ar reikiamos pagelbos iš anglų pusės tikrai galime tikėtis.

Kas kita Vokietija. Visų pirma tenka pažymėti, jog ji yra mūsų betarpiškas kaimynas, su kuriuo turime bendrą sieną. Todėl, jei tik nenorėtu, galėtų kiekvienu momentu rusus - bolševikus iš Lietuvos išvyti. Bet ji to dabar nenori, kaip jau minėta, dėl jos dabartinių santykių, tikriau pasakius, politinio flirto su Sov. Rusija.

Kad išsiaiškinus, ar eventuali pagalba iš Vokietijos pusės Lietuvai nuo bolševikų apvalyti ir Lietuvos valstybę atstatyti yra realiai pagrįsta, tenka pasanalizuoti, ką reiškia dabartiniai rusų - vokiečių santykiai tikrumoje ir bendrai kokie yra Vokietijos planai.

Pradedant nuo paties Hitlerio viešų pareiškimų ir baigiant eilinio vokiečio, vokiečių propagandos apkarvyto, nuomone, oficiali vokiečių karo politikos tezė yra tokia: pirmausia sutriuškinti Britų salas; po to pertvarkyti Europos kontinentą pagal vokieškąjį skonį. Priešius, kad vokiečiams pavyksta Britų salų pasipriešinimą nugalėti, seka iš to išvada, kad po to Europos kontinentas būtų kažkaip naujai patvarkomas. Kaip vokiečiai praktiškai Europą pertvarkys, šlandiena

dar nėra pakankamai pasiekęją. Tai tėra tik mėsos lozungas, kad sužadintus vilčių pas tuos, kurie esama padėtinai yra nepatenkinti. Tai taikytina ir Lietuvai. Bet ant kiek tenka iš įvairių vokiškų šaltinių patirti, nėra jokios abejonės, kad vokiečių vaizduojamas Europos patvarkymas nesiribotų vien naujų tarp Europos valstybių sienų nustatymu. Pirmoje eilėje vokiečiams rūpi toks Europos atžeminųjų ir požeminių materialinių išteklių paskirstymas tarp valstybių, kad Vokietijai Europoje dominuojant, ji, Europa, galėtų gyventi ir prosperuoti pasiremdama vien šia pat Europos kontinente esančiais materialiniais ištekliais. Beje, tų išteklių nelūšiamai kiekiai randasi ne Vakarų, bet Rytų Europoje - Sov. Rusijoje. Kitaip saktant, be Sov. Rusijos pertvarkymo, Naujoje Europoje, kaip ją sau įsivaizduoja vokiečiai, derosį neįmanoma. Susitarimo keliu, kaip praktika parodo, Sov. Rusijos išteklių panaudoti bendram Europos labui nėra galima, nes sovietiška - komunistinė režimas sąlygoje šalyje nepažįgia išvystyti to didelio krašto produkcijos. Tai neliaka kitos išeities, kaip minėta raudonąji režimas išsproginti: jei negalima to atsiekti iš vidaus, tai - padiktuojant iš viršaus, svatimo ginklo pagalba, suskaldant Sov. Rusiją į silą savystovių valstybių, kurios nusilenktų Vokietijos reikalavimams. Apie tai, kad Vokietija kada nors pasuks prieš Sov. Rusiją, čia čiulba visi švitbliai: vienai tvirtina, kad tai gali įvykti net greičiau, kaip kad galima tikėtis: kiti - kad dabartiniai "draugiški" santykiai tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos dar gali ilgai užsitęsti. Mūsų politikos požiūriu svarbu yra, kad pasikeitimų šioje Europos dalyje tikrai dar bus...

Vokiečių noras pirmą apsidirbti su savo priešais Europos Vakaruose ir tik po to imtis spręsti problemas Rytuose, yra visai suprantamas dalykas, nes strateginiai sumetimai nepataria Vokietijai turėti išslykdu frontus: vieną - Vakaruose ir kitą - Rytuose. Visai kas kita, ar tą savo norą pavyks vokiečiams praveisti. Tai priklauso ne nuo jų vienu, bet ir nuo kitų, ypač nuo tolesnio politinių ir karinių įvykių vystymosi. Tuos įvykius seka visi. Ypač juos seka betarpiškai suinteresuota Sov. Rusija, kuri mato Vokietijoje sau mirtiną priešą, nors žiandieną su juo ir paktuoja...

Rusų - vokiečių dabartiniai santykiai nėra tikras dalykas. Jie yra pagrįsti ne nuodėdžių kolaboravimu, bet noru vienas antrą prisaurinti. Vokietijos ir Sov. Rusijos interesus iš esmės yra visai priešingi vienai antriam. Jau buvo minėta kokie yra Vokietijos interesai atžvilgiu Sov. Rusijos: Vokietija yra suinteresuota gauti iš rusų grūdų, benzino ir žaliavų karo industrijai tik tiek ilgai, kol jos rankos tebėra surištos Europos Vakaruose. Kai dėl Sov. Rusijos, tai ji jau šiais aplinkybių priversta tas gerybes Vokietijai tiekti prieš savo tikrąjį norą, net limituodama tų gerybių pareikalavimą pas save. Sov. Rusija turi tai daryti iš baimės, kad Vokietija jau dabar pat napsakutų į Rytus. Militarinį jėgų ji turi tam sumobilizavusi užtektinai. Sov. Rusija siekia tik laimėti daugiau laiko ir skatina Vokietiją vis daugiau išvelti i sunkias karo operacijas Vakarų Europoje, kad ten nuskintų daugiau vokiško kraujo ir tuo pat daugiau išskivtų nacional-socializmo energijos. Tikrasis Sov. Rusijos tikslas yra ne padėti Vokietijai, bet nusilpinti karo pagalba Vakarų Europos valstybes ant tiek, kad vėliau pati galėtų diktuoti šioms valstybėms savo sąlygas bei išplėsti komunizmą visoje Europoje, ar net visame pasaulyje...

Vokietija, iš savo pusės, minėtas Sov. Rusijos planus puikiai permato. Ji žais su Sov. Rusija tiek ilgai, kiek jai pečiai tetai yra reikalinga ir kiek tetai leis jos vidaus padėtis. Flakdamas savo laiku Čekoslovakiją už jos draugiškus santykius su Sov. Rusija, pats Hitleris kartą pasakė, kad tas, kas paktuoja su komunizmu, nuo komunizmo gali ir žūti. Tuos žodžius kielvianas ~~xxxxxi~~ vokiečis dar gerai atsimena. Todėl naujų partijoje yra pasireiškusios labai ryškios dvi tendencijos: viena - baigti flirtą su Sovietais ir duoti jiems i sprendą, nebelauskiant karo pabaigos Europos Vakaruose, ir antra - dar delsti. Bet juo

273

ilgiu selsiama, juo silinui vokiečiui, ypač darbininkui, derosi vis sunkiau atskirti baltą nuo juodo: kuo skiriasi nacizmas nuo komunizmo. Tai yra pavojingas dalykas. Bet vidaus saugumas visą tai gerai mato ir todėl Hitleris ir kiti nacių vadai pastaruoju metu vis daugiau kreipia dėmesio į plačiųjų gyventojų masių nuotaikas; stengiasi jas taisyti ne tik skambiomis, pro socialistinėmis kalbomis, bet kitokiomis realesnėmis priemonėmis, pvz. maisto ir darbo sąlygų visokiais pagerinimais. Asmeniškai aš skaitau, kad komunizmo pavojaus iš vidaus Vokietijai tuo tarpu nėra, bet žaidimas su Sovietais galėtų pasidaryti vokiečių vidaus frontui pavojingas, jei karo lauke pradėtų Vokietijai nebesisekti... Wisi režimai nuo perdidelio iteupimo pamažu susidėvi. Dėvisi ir dabartinis Vokietijos režimas, bet iki jo galutinio susidėvėjimo dar yra toli ir būtų neatsargu pasiduoti Vokietijos priešų propagandai, kuri gal tvirtina, kad šia einama prie komunizmo ar kitokio vidaus sukretimo. Jei kada nors prie kokio nors vidaus sukretimo ir prieitų, tai dar ne taip greitai ir tai būtų ne komunizmas. Vokiečių tauta yra per daug patriotinga, per daug disciplinuota, per daug praktiška žiurinti į gyvenimą, o jos inteligentija, ypač karininkai, mokslininkai ir politikai per daug aktyvus, kad sunku sau išvaizduoti, kad jis prisistų kraštą prie vidaus sulirutės komunistinės epidemijos forma. Jei dabartiniam naciškam režimui būtų lenta nuo valstybės viro pasitraukti, ko šis režimas lengvai nepadarys, tai į jo vietą tuojau atsirastų kitas režimas, kuris sugebėtų palaikyti krašte tvarką--- Pagalau, pačios Vokietijos istorija parodo, kad vokiečių tauta revoliucijų nemėgsta: esant reikalui keičia vidaus padėtį greitai ir tvarkingai. Po nacių greičiausia stotų Vokietijos priekyje išsėk kokis nors pasiūlymą generolas, kuris restauruotų krašte monarchiją. Bet tuo tarpu tai tėra teoretinis peliojimas, kol kas visai ne aktualus...

Lietuvos padėtis pakitėjimas priklauso nuo tolesnės rusų - vokiečių santykių raidos. Kadangi tie santykiai nėra muoždūs, tai šia gali dar įvykti visokių pakitėjimų ir net siurprizų. Man, pavyzdžiui, nesudarytą jokie netikėtumo, jei Reichas, dabar taip ryškiai akcentuodamas ruošimosi pulti Britų salas, po šios propagandos skraistės skaičiai pasuktą visai į priešingą pusę, būtent, į Europos Rytus, kiek suklijavęs situaciją Balkanuose. Juk ir Napoleonas, kaip yra žinoma, ruošėsi pulti Angliją, o iš tikrųjų nužygiavo prieš Rusiją 1812 metais. Esama daug duomenų už tai, kad ir Hitleris gali būti aplinkybių priverstas pasekti Napoleono pėdomis. Santykius su Sov. Rusija vokiečiai toleruoja tik iš bėdos. Bet jie juos kenčia sukanę dantis. Sov. Rusija moka dabartinę Vokietijos padėtį išnaudoti, bet tuo ji vis daugiau Vokietijai įgrįsta. Vokietijos pakantumas kada nors turės išsisemti. Kai dėl militarinio pasirengimo Rytuose, tai jis jau seniai vokiečių yra sudarytas: prieš Sov. Rusiją sutelkta ir laikoma tiek kariškų jėgų, kad veiksmai gali būti pradėti kiekvienu momentu. Jaučia tai ir Sovietai. Todėl iš savo pusės yra ėmėsis atitinkamų karinių pasirengimų. Bet, deja, raudonoji armija ne sapne negali lygintis su vokiečių kariuomene. Kilus ginkluotam susikirtimui, ji ištaškytų raudonuosius rusus, kaip kitas akmuo ištaško vandenį. Ant kiek pažistu raudonosios armijos militarinę vertę, skaitau, kad vokiečiai galėtų rusus nugalėti dar greičiau, kaip nugalėjo Lenkija. Jiems ne nereikėtų žygiuoti iki Maskvos, kaip tai turėjo padaryti Napoleonas, nes po pirmo smūgio, raudonajai armijai išsibėgiuos, subirėtų ir visa Stalino sistema, kurios gyventojai nekenčia ir tik laukia progos nuo raudonojo teroro nusikratyti byle kokia kaina. Žinios apie sovietų kariuomeną iš Lietuvos parodo, kad daugelis net jos vadų visai nė nemano vokiečiams pasipriešinti: laukia vokiečių puolimo tik tam, kad ta proga suvedus lengviau savo sąskaitas su Stalino režimu. Kariuomenė, kurios vadai panašiai galvoja, nėra joks kariškas instrumentas, jokia pajėga, nežiurint kaip ji bebūtų skaitlinga ir apginkluota. Raudonoji rusų armija laikosi ne gilia ideja ar patriotizmu, bet paskutiniosios rūšies teroro disciplina ir šnipų-komisarų bei politrų sistema...

274

Galimas dalykas, kad Vokietija padarė klaidų, kad nepasuko į Rytus pernai, tuojuo po Prancūzijos nugalėjimo. Ji lyg užsibrėžė pirmą suvesti sąsaitas su Anglija. Bet, atrodo, kad Britų sąly užėmimas jai nebus taip lengvas dalykas. Gal militariniu atžvilgiu desantais iš atviros jūros į krantus, energingai geros kariuomenės ginamus, išviso yra naikindamas. Gyvenimas tai turės parodyti, nes iš istorijos tėra žinomi priešingai pavyzdžiai. Amerikos pasiryžimas tiktai Anglijai neribotame kiekyje ginklų, municijos, lėktuvų ir t.t. žymiai sustiprina Britų sąly gynimą. Tai gali karą labai ilgai uždelsti. Gali susidaryti tokia padėtis, kad nei vokiečiai Anglijos, nei anglai Vokietijos negali militariniai perbloktis. Bet karui su Anglija užsitęsus be galo, Vokietijai vis daugiau pasidarytų sunku išspręsti krašto maitinimo problemą ir bendrai ginkluotų pajėgų aprūpinimą visomis karo reikmenomis. Ši aplinkybė verstų vokiečius, net nebelaukiant karo galo, patverkti Europos kontinentą taip, kaip kad jis pavirstų Vokietijos mobilizuotų jėgų ir gyventojų tiekimo baze. Kitaip sakant, organizuoti produkciją, kas savo ruožtu verstų Vokietiją suteikti okupuotiems kraštams nors kiek daugiau laisvės, be kurios žmonės neturi noro dirbti ir produkuoti, ir imtis Sov. Rusijos pertvarkymo. Iš to seka, kad karo užsilaikymas Vakaruose, t.y. prieš Angliją, Rytų problemų sprendimą ne atideda, bet verčia vokiečius jų sprendimą pagreitinti.

Vienokiškai ar kitokiškai sumetimais Vokietija, atrodo, turės su Sov. Rusija susikirsti. Kada ji pajus reikalą tai padaryti, niekas jai iš šalies to nenurodys: ji spręš apie tai pati ir savo interesų stumama. Mums ir kitoms tautoms, kurios tik laukia momento, kaip nuo sovietiška komunistinio teroro nusikretyti, terūpi vienas dalykas: ar Vokietija, žygiuodama į Rytus, suteiks mums ko trokštamo, t.y. išlaisvinimo iš sarko teroro, ar pati uždės mums savo jungą. Ant kiek asmeniškai iš įvairių šalių šaltiniu tenka man girdėti, vokiečiai Lietuvos atžvilgiu yra nusistatę teigiamai: žiūrį į ją su užuojauta ir rodo neabejotiną palinkimą, kad ji noro, kad Lietuva vėl taptų valstybe. Intymiuose pasikalbėjimuose, kurių šia turū su artimaisiais man asmeniškai pažįstamais, įvairių vietų pareigūnais, jie iki šiol net nestato jokių sąlygų. Gal tai šiklis kada reikalaus bus daugiau pribrendęs. Be to, žandavimsi, kurių šia darau, yra grynai privatus, neoficialaus pobūdžio ir juos negalima skaityti tikru ir galutinū dalyku. Čia apie juos užsinau tik todėl, kad juos laikai vistik šikių tokių rodikliu apie vokiečių nuotaikas Lietuvos atžvilgiu.

Apie tai, ką vokiečiai mano su Lietuva daryti, tenka spręsti ne pagal to ar kito vokiečių pareigūno neoficialų pasisakymą ar pažadėjimą, bet pagal gyvenimo faktus, kurių, deja, tuo tarpu dar mažai turime. Jų pasireikš daugiau, kai pradės kitėti dabartinis Vokietijos flirtas su Sov. Rusija...

Objektyviai žiūrint į padėti Europos Rytuose, atrodo, kad vokiečiai žygiuodami prieš Sov. Rusiją, galėtų labai pateisinti Vokietijos vardą. Iki šiol Vokietija, siekdama militarinių laimėjimų, buvo priversta okupuoti daug mažesnių ar didesnių valstybių, pasitaikiusių vokiečių žygiams pakelyje. Tuo būdu vokiečiai sudarė apie save opinią užpuolikių, prispaudėjų ir išnaudotojų. Europos Rytuose jie galėtų, jei tik sugebėtų vesti protinę politiką, suvaldinti rojų tautų išlaisvintojų. Visos tautos, kurios kenčia nuo Stalino diktatūros ir sovietiška - komunistinio teroro, ir byle kokia kaina norėtų iš to jungo pasilauosuoti, sutiktų vokiečius iškėstomis rankomis. Tokie žinios pasiekia mane iš Lietuvos, Ukrainos, Baltgudijos ir Kaukazo. Paliuosuodami tas tautas iš sovietiškojo komizmo ir suteikdami jiems nors apkarpytos laisvės sukurti ar naujai, kaip Lietuvą, atstatyti savo tautines valstybes, vokiečiai galėtų prezentuoti prieš visąją pasaulio opinią, kaip civilizacijos gelbėtojai nuo komizmo, kuris tą civilizaciją griaua...

Iš kitos pusės, pasikliūti vien vokiečių norais ir planais negalima. Norint Lietuvą atstatyti, turime tuo daugiausia rūpintis patys.

Kadangi, kaip buvo šiemė laiške jau minėta, galėtų pailuonuoti Lietuva nuo sovietiškių okupantų ir pagalbėti jai atsistatyti vėl tik viena Vokietija, tai mums, mano nuomone, nelieta kito kelio, kaip žūt-būt su vokiečiais surasti bendrą kalbą. Tai nereikiška aklą dėjimą kortos vien ant Vokietijos, bet šios pastarosios eventualio žygio į Rytus išnaudojimą Lietuvos reikalui. Tikslas, kurį sau išivaizdinau ir kurio siekiu yra sekantis: vokiečiams ruošiantis žygiuoti į Rytus, gauti Reicho pritarimą ir sutikinimą sudaryti mums savo vyriausybą ir perinti Lietuvos valdymą tuojuo, kaip tik kraštas būtų apvalytas nuo raudonosios rusų armijos. Jei šio tikslo pavyktų atsiekti, tai jau būtų labai didelis rezultatas. Suprantu, kad vokiečių pagalba pastatytoji mūsų vyriausybė nebūtų savo veiksmuose kraštą valdant visiškai laisva. Ji turėtų su vokiečių reikalavimais labai skaitytis. Bet vistiek mūsų krašto gyventojams ji būtų geresnė, negu vokiečių okupacinė valdžia. Dar svarbiau tokios, kad ir labai suvaržytos, vyriausybės turėjimas Lietuvos ateičiai. Su Lietuvos paklausimu nuo rusų okupacijos, Rytų problema dar nebūtų išspręsta. Vokiečiai, galima tai sau iš kalno pasakyti, būtų priversti žygiuoti ir toliau, į Sov. Rusijos gilumą, kad Stalino imperiją suskaldžius iš pagrindų. Bet ir tai atsiekus, karas dar nebūtų baigęs: jei ne Rytuose, tai Europos vakaruose. Jam užsitęsus, vokiečių jėgos ir ekspansijos noras pamazū turėtų dilti. To pasėkoje, Vokietija turėtų pasidaryti nuolaidesnė. Leukiant kuo karas baigsis, Lietuvai, turint savo vyriausybą, būtų lengviau išsiderėti ar tai iš pačių vokiečių, ar šalies, kuri karą galutinai laimės, pripažinimą ir geresnes sąlygas, kadangi ji savo reikalavimus jau turėtų kuo paremti: ne vien žodžiu, bet ir gal šiekia tokia pajėga, kurią gal pavyktų per tą laiką kaip nors suorganizuoti...

Tai, ką šia projektuojau apie eventualią mūsų krestę vyriausybą, nėra vien fantazija ir mano personalinis noras. Vienu momentu ši fantazija jau buvo arti realybės. Taip dalykas buvo bepradėdas virsti, kai p. m. liepos mėn. buvo permetamos vokiečių kariuomenės jėgos iš vakarų į rytus, t.y. po Prancūzijos nugalėjimo. Kol vokiečiai dar nebuvo suskubę perimesti į rytus pakankamai jėgų, jie labai prisibijojo, kad Sov. Rusija neiškirstų Vokietijai šposo: nesuduotų smūgio į nugarą. Tuomet buvo įtariama, kad Sov. Rusija turi su Anglija slaptai sutarti, lygiagrečiai su kariuomenės permutim į rytus, buvo iš vokiečių pusės daromi ir kažkokie slapti pasiruošimai politinio pobūdžio. Lietuvos atstytymo klausimas buvo tada pasidaręs aktualus. To pasėkoje, buvo man iš vokiečių pusės neoficialiai ir slaptai duota suprasti, kad pagalvočiau ir aš apie galima staigų Lietuvos padėties pakeitimą. Tuo pasirėmiamas, aš buvau numatęs bei suprojektavęs Vyriausybės sąstatą ir paruošęs eilę raštų, kurie būtų buvę panaudoti, jei laikinai pasikeitimai būtų įvykę. Pasiūkėjus vėliau, kad Sov. Rusija į vokiečių kariuomenės permutimą į rytus iš savo pusės nereguoja ir pasuoja, teko projekta Lietuvos vyriausybės sudarymo atidėti sekančiam kartui. Noriu tikėti, kad tas klausimas vėl pasidarytų aktualus, jei rusų - vokiečių santykiai vėl pasidarytų blogi.

Šia proga galiu šia pridėti, kad esama ir kitų konkrečių duomenų, kurie liudija apie pozityvų Vokietijos nusistatymą Lietuvos atžvilgiu. Lietuvii - atbėgalių traktavimas iš vokiečių visuomenės ir staigų pusės yra žmoniškas ir palankus. Vokiečiai toleravo mano aštrią kovą su Kaunu ir Sovietų šionyktė Ambasada dėl Pasiauntinybės rūmų. Pasipriesiminimas užleisti Pasiauntinybės rūmus Sovietams ir privertimas Sovietų Ambasados atstovų pasilikti už geležinių vartų, t.y. gatvėje, buvo tikra sensacija ir labai prisidėjo prie pasaulinės opinijos palenkimo Lietuvos naudon, būtent, ta prasme, kad pagalba mano sukurtą sensaciją pavyko parodyti pasauliui, jog Lietuva ne tik ant popierio, bet ir materialiai protestuoja ja prieš jos įjungimą į Sov. Rusiją. Vokiečių vidaus įstaigos dar ir šiandien skaitosi su Lietuvos pasais, jų kol kss neatimtinėja ir juos laiko, kaip tinkamus asmens liūdėjimus. Jie taip pat neskuba reikalauti, kad šionyktė Lietuvii Draugija, kuri iš seniau tesivadina "Lietuvos pi-

liešiu sąjunga", pakeistų savo įvadinimą, kuris juridiniai nebeatitinka naujai padėčiai, kadangi formaliai imant Lietuvos piliečių nebėra: jie turėjo būti paskaityti Sov. Rusijos piliečiais. Pagaliau, vokiečių įstaigos skaitosi su manim, kaip su neoficialiniu Lietuvos atstovu, pripažįsta mane visų lietuvių, buvusių Lietuvos piliečių, globėju Vokietijoje ir nedaro kliūčių rūpintis kitais svarbesniais mums politiniais reikalais bei burti lietuvius emigrantus į tam tikrą politinį sąjudį, apie kurį plačiau paduodu šio laiško kitoje vietoje. Visą tai, kad čia paminėta, parodo, kad su vokiečiais susikalbėti galima, nors ir nėra lengva, nes viskas turi būti laikoma paslapyje...

Nemustodamas vilties, kad kada nors susilausiu geresnių aplinkybių, kurios leis man statyti Lietuvos klausimą konkrečiau, galiu Tamataš Pone Pirmininke, pasakyti, kad aš laiko šia veitui negalėtu: darau visą, ką galiu ir esu atsiekęs apčiuopiamų ir pozityvių rezultatų, kurie priduoda man įsitikinimo, kad savo tikslą atsieksime, kai tik įvyktų rusų vokiečių santykiuose pasikeitimas. Dėka senoms pažintims, o taip pat kaikiurims naujoms, man pavyko sudaryti šie tokius asmeniškų ryšius su neoficialiniais vokiečių politikos spiruokliais, kad aš kiekvienu momentu galiu jausti Vokietijos vyriausybės pulsą Lietuvos atžvilgiu. Tame man daug padeda mano konsekventiška politinė linija, kurią aš stengiaus praveisti santykiams su Vokietija dar prieš Lietuvos įjungimą į Sov. Rusiją. Jis, kaip mūsų liūdnas patyrimas parodė, buvo teisingas: Galia, tik, kad anuomet buv. mūsų politikos vairuotojai kaune mano patarimų ir pasiūlymų nepaklausė. Vokiečiai jautė, kad aš dėjąu pastangų paveikti kauną ir todėl šiandien jie manim pasitiki ir neskaite su ironija, kad aš būčiau pasidaręs gudrus, kaip tas lenkas, po bėgos.

Iš konkretiškai nuveiktų darbų šia paminėsiu šiuos: 1) nutiesti šiekie - tokie ryšiai per spigliuotų vielų sieną su Tėvyne; 2) padaryta naujų "knygnešių" užomazga ir jau paleista ilgesnių rastų į Lietuvą ten likusių aktyvesniųjų mūsų tautos elementų orientavimui apie Lietuvos tarptautinę padėtį, apie tai kas iki šiol padaryta ir dar daroma Lietuvos atstatymo reikalu ir ką turi iš savo pusės daryti ir kaip laikytis mūsų žmonės Tėvyneje; 3) parašyta brošiūra apie tai, kaip buvo protestuota prieš Lietuvos pavergimą; kai jis bus baigiama dalinti, bus galima ją išleisti; 4) baigiama ruošti antra brošiūra apie Lietuvos santykius su Sov. Rusija pradėdant nuo savitarpinės pagalbos pakto pasirašymo iki rusų ultimatumo ir Lietuvos nepriklausomybės pavergimo; šių brošiūrų numatoma išversti ir į svetimas kalbes ir išplatinti diplomatiniais ir politiniais atstovams visose sostinėse; 5) taip pat jau gerokai įpusėta trečia brošiūra apie tai, kaip Stalino "seulė" atrodo Lietuvoje ištikrųjų; 6) projektuojame dar parašyti knygą, kurioje būtų paduota davinijų apie Lietuvos atsiėktus per nepriklausomo valstybinio gyvenimo laikotarpį pažangos rezultatus visose gyvenimo srityse, kad tuo parodžius, jog Lietuva buvo verta būti savistovi valstybe; 7) artimiausiu laiku pradėdame leisti periodinį žinių biuletėnį, skirtą lietuviams atbėgėliams; su laiku gal pavyks tą biuletėnį paversti visų lietuvišku laikraštėliu. Nežianga pirmas biuletėnio numerius jau ~~parašė~~ parašėta.

Ypatings relikmės noriu priduoti naujam lietuvių politiniam sąjudžiui, kurį užsibrėžiau suorganizuoti ir kurio gere pradžia jau yra padaryta. Tas sąjudis apima ne tik lietuvius emigrantus, atsiradusius šia Lietuvai netekus valstybinės nepriklausomybės ir nuo seniau gyvenusius Vokietijoje lietuvius, buvusius Lietuvos piliečius, bet jo antenos jau yra paliestos ir į okupuotąją Lietuvą, kur, kaip atsimėnėtos iš ten žinios parodo, kuriais slapsti veiklesniųjų mūsų tautos elementų būreliais kad laiku pasirodžius visokiems eventualumams. Tą sąjudį pavadinome Lietuvos Aktyvistų Frontu. Jo užomazga buvo padaryta p.m. lapkrišio m. 17 d., kada po gana skaitlingų pasitarimų su paskirais šia atsimėnėtais lietuviiais inteligentais, buvisiais mūsų visuomenės veikėjais, buvo prita galutino nusistatymo, kad norint atstatyti naują Lietuvą turime eiti ir nauju keliu...

Kalbamas sąjūdis nėra Vokietijoje viešas, bet vokiečių toleruojamas. Galime čia plautėti, kaip sakant, ant ideologinio pagrindo, ~~stikm~~ diskretiškai ir be jokių išorinių skambučių bei viešų aktų, kad nebuvo Sovietams formalaus pagrindo padaryti prieš mane ir tuos, kurie apie mane buriasi, demaršą vokiečių Vyriausybei. Tat prašu apie tai, ką čia pranešu, neduoti jokių žinių lietuvų spūdui Amerikoje.

Toki sąjūdį suraganizuoti buvo svarbu ne vien ateities reikalui, bet ir tam, kad turėčiau kuo pasiremti mezgant politinį mezinį su vokiečių politikos spūruokliais.

Ateities sumetimais kalbamas sąjūdis yra reikalingas todėl, kad senais keliais eidami vargu ar pajėgtume sužadinti mūsų tautoje naujos ~~mar~~ energijos kovai už savo laisvą. Senieji, partijų ir susiskaldymo keliai, privėdę Lietuvą prie pražuties, yra pasidarus tiek nebepopularūs kad nuo jų veiklesnieji mūsų tautos ~~telementai~~ jau seniai nusigrįžo. Valstybės pražūdymo yra kaltas ne tik buvęs mūsų krašto režimas, bet ir opozicinės srovės, kurios tą režimą nuolat gnaibė, bet pačios nieko žavingesnio nesukurė ir nesugebėjo pašalinti nuo valstybės viro tuos, kuriuos jos skaitė kaip vairuojančius mūsų kraštą į pražūtį. Be to, buv. opozicinės srovės - krikdėmai ir liaudininkai - užsienio politikoje darė tas pačias klaidas, kaip ir mūsų krašto režimas bei jį rėmusi tautininkų sąjunga. Pagaliau, opozicinių partijų atstovai jos buvo paskutiniu metu net Vyriausybėje. Valstybės pražūdimas yra tiek didelis prieš tautą naikalimas, kad jo istorija niekad nedovanos. Režimas ir partijos, padariusios tokį naikalimą, nebeturi moralinio pagrindo toliau egzistuoti ir pretenduoti iš naujo į tautos valios reikškę ir jos vykdytojus.

Santykiuose su vokiečiais, naujo sąjūdžio sudarymas buvo reikalingas tam, kad parodytų vokiečiams ir visam pasauliui, jog Lietuvos tautoje vistiek dar yra energijos kovai už Lietuvos išlaisvinimą, nors buv. mūsų krašto politikos vairuotojai tos energijos nesurado ir pritrūko kvapo padaryti ryštingesnius sprendimus bei rusų okupacijai pasipriešinti. Už tai yra svarbu pabrėžti turinti reikalą su dabartiniu naciškuoju Vokietijos režimu. Kaip kas nacių nesėdgtų, bet tai yra realybė, su kuria čia, megrdamas politinį mezinį, turiu skaitytis. Načiai gi yra ryštingi ir greitų dečiųjų šalininkai. Į buvusią mūsų krašto režimą ir buv. mūsų politines partijas jie žiūri, kaip į buv. Vokietijos ne draugas, o gal net jos dabartinių priešų simpatikus. Todėl su tų partijų vardais prieš nacių operuoti ne negalima bandyti. Buvo tat gyvas reikalas prezentuoti jiems visai naują ideją ir naują politinę Lietuvos platformą... ne akiai kopijuotą nuo pačių nacių, ko jie ne ir patys nemėgsta, bet mūsų pačių sugalvotą ir sukurtą, pasiremiant netolimos mūsų skaudžios praities ir nelaimės patyrimu...

Kas gi yra tas Lietuvos Aktyvistų Frontas?

Aktyvistų Frontas turi tikslą sujungti visas lietuvių tautos veikloniškias pajėgas bei sujungti visas lietuviškas širdis ir protus į neišsemiamą lietuvių tautos energiją, kovai už laisvos ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymą, išnaudojant tarptautinę padėti Rytų Europoje, jei ta padėtis pasidarytų tam palanki, dabartiniams rusų - vokiečių santykiams pakitėjus. Antra, atgavus savo valstybę, ją sutvarkyti ir valdyti naujais pagrindais ir tuo būdu išvesti lietuvių tautą į skaitesnę ateitį.

Aktyvistų Fronto politinė programa ir organizacijos statusas dar tebruošiami atitinkamų komisijų. Tie darbai jau yra gerokai įpusėję. Laukiant jų galutinio paruošimo, vadovaujamas mano pranešimu, kurį padariau Aktyvistų Fronto užuomazgos susirinkime p. m. lapkričio 17 d.

Aktyvistų Fronto programos pagrindiniai principai yra šie: nacionalistiškumas, krikščioniškumas, visuotiniškumas, sudrausvinta visuomenė, darbas kaip pagrindinis visų materialinių gerybių kūrėjas, griežtas soėt cialinis teisingumas ir daliniai socializmas, griežta kova su komunizmu kaip visą ardančia socialine epidemija; valstybė ~~kontrolluojamas~~ ir kontroliuojamas ir

278

diriguojamas krašto ūkis bei visa produkcija, pagrįsta privatinės nuosavybės principu, bet ir nevenigiant valstybės monopolijų ton, kur tai būtų racionalu atsižvelgiant bendro visų gyventojų gerbuvio ugdymui; nuolatinis aktyvumas ir kuryba visose gyvenimo srityse; pareigingumas iki pasiaukavimo; knogriežiškiausia kova su moraliniu pakrikimu, materialiniu nešverumu, apsiidėjimu darbe ir produkcijoje, plutokratiskais pakrikimais ir korupcija; atstama ir smerkiama klasių ir grupių kova ir visuotinis labas stotomas aukščiaiu paskiro asmens naudai; atpalaidavimas lietuvų tautos nuo kitataučių, ypač žydiško, išnaudojimo ir stiprinimas lietuvybės visose srityse ir visomis priemonėmis; pažiūra į tautą, kaip etniniai, socialiniai, moraliniai, ekonominiai ir istoriniai gantos sąlygų ir praeities tradicijų sukurtą vienetą, turinčią negindojamą teisę augti, kuri savo tautinę kultūrą, rūpintis savo materialiniu ir dvasiniu ~~gxxx~~ gerbuviu ir turėti savo valstybę, vieninai ir vieningos valios vadovaujamą.

Aktyvistų Fronto nariu gali būti kiekvienas fiziniai ir dvasiniai subrendęs materialiai ir moraliai švarus lietuvis, nežūriant kokiai politinei partijai jis seniau būtų priklausęs ar kokios būtų laikėsis pasaulėžiūros, jei jis sutinke su jomis nutraukti visus ryšius, pritaria Aktyvistų Fronto ideologijai, pasiduoda jos drausmės reikalavimams, yra jam ištikimas, pasiryžęs visomis priemonėmis kovoti už Lietuvos valstybės atstatymą ir jos sutvarkymą pagal Aktyvistų Fronto idealus ir nėra tiesioginis kaitininkas už Lietuvos nepriklausomybės gražindimą bei pasizymėjęs prašityje savo ypatingai piktaiis veikimais prieš aktyvesniuosius mūsų tautos sūnus, kovojusius su buvusiojo režimo paragais žinga politika.

Ant paduotos aukščiaiu platformos susėjo buv. seniau įvairių politinių partijų asmenys, pradėdant nuo voldemarininkų baigiant teutiniai nusistačiusius socialistus. Tai nėra jokia buv. partijų koalicija ir ne fašizmas ar nacionalsocializmas, bet grynas lietuviškas aktyvizmas, pagrįstas realia tautos vienybe, skaudaus smūgio (netenkant savos valstybės) pagimdyta. Ši vienybė buvo įmanoma tik atsidūrus kraštui ir tautai dabartinėje nepaprastai sunkioje padėtyje. Mane labai džiugina, kad patriotizmas padėė viršų ant partikuliarizmo, nes tik eidami vieninai ir kovodami suvienytomis jėgomis galėsime atsiekti užsibrėžto tikslo - Lietuvos atstatymo.

Į šią esmę aktyvistų idėja nėra visai naujas dalykas. Ji buvo jau pasireiškusi ir seniau, prie buvusiojo mūsų krašto režimo. Visiems gerai žinoma, kad pastaraisiis koletą metų visose buv. mūsų partijose veiklesnioji elementai nebetilpo tų senų partijų rutinoje ir veržėsi į paviršių, ieškodami naujo kelio politinei veiklai ir formavo naujas idėjas. Tai buvo pastebima kaip opozicinėse srovėse, taip ir valdančioje teutininkų sąjungoje. Buvo net bandymų jau ir anomet tų mūsų tautos aktyvųjų elementų sąjungti į vieningą naują srovę Lietuvos atnaujiniimui. Bet, anomet, visi bandymai tikalo nepasiekdavo: jie atsimušdavo į senųjų ir surambėjusiųjų partijų status, iš kitos pusės - buvo smarkiai perseliojami buv. režimo, kuris tame matė sau didelio pavojaus. Daugelis veiklesnių mūsų tautos sūnų už savo iniciatyvą turėjo net skaudžiai nukentėti: buvo tremiami į darbo stovyklas, sodinami į kalėjimus ar kaip kitaip prislėgiami. Tiems praeities režežiams nūnai nukritus, ši veiklesnioji mūsų tautos dalis stoja priešakin Lietuvos atstatymo ir tikisi patraukti savim visą tautą, uždegti plačiuosius tautos aluoksnius nauja viltimi, giliu tikėjimu, kad Lietuva vėl atsistos...

Kad Tamstoms būtų suprantama, ką Aktyvistų Frontas jungia, šia paduodu eilę jo narių pavardžių: inž. Brunius, doc. Maceina, adv. Skitpitis, dr. Brakas, inž. E. Galvanauskas, inž. Auguštaitis, kun. Yla, adv. Katilius, dr. Karvelis, dr. Ancevičius, dipl. jur. Žalaksuskas, ats. majomas Pyragius, pulk. inž. Ambroziejus, ats. maj. Puodžiūs, adv. Kašlignas, dipl. jur. Dirseikis, kun. Barauskas, dipl. phil. Alantas, dipl. jur. Raila, kun. Kijcas, dipl. jur. Kavolis, dipl. soc. Valiukėnas, dipl. ekon. Dants, vet. gyd. Avilėnis, dipl. mišk. Viliušius, dr. Jarkūnas, pulk. inž. Jurgutis, dir. Petraitis ir t. t. Žymi dalis šia atsiračiusių lietuvių inteligentų

279

faktinai jau priklausio prie Aktyvistų Fronto. Mariais priimami ne tiek tuos, kas nori, bet kas Aktyvistų Frontui atrodė priimtinas, taigi atrenkos keliu. Aktyvistų Fronto organizavimasis užsienyje eina iki šiol sklandžiai. Kaip vyksta jo padalinių formavimasis Lietuvoje, tuo tarpu smulkų žinių dar neturime: žinoma tik tiek, kad Aktyvistų Fronto idėja prigijo, kad įvairiose vietose pasireiškė Fronto padalinių užuomazgos, kartais prisidengiančios visai kitokiais pavadinimais ir kad bendra sujūdėta. Jei nekils iš šalies kokių nors nematytų kliūčių, turiu vilties, kad šis didelis darbas nenueis niekais ir kad suveidins Lietuvos atstatyme svarbų vaidmenį. Kiekvienam, objektyviai galvojančiam, politikui yra aišku, kad, jei galime ką gero savo kraštui atsiokti, tai tuo pirmiausia turime pasirūpinti mes patys: mūsų reikalais kiti už mus nesirūpins.

Politinė linkmė, kurios laikosi Aktyvistų Frontas, nėra mano vieno išsilimas. Tiesa, aš tokios linkmės laikias ir seniau ir norėjau ir dabar, kada atsigręžėme prie suskilusios gėdos - kada supratome, jog esame netaką savo valstybės - tai linkmė pritaria visi: ne tik atsiradę Vokietijoje ir iš Lietuvos pabėgę gelbiantis nuo bolševikiško persekiojimo lietuviai inteligentai, bet visa ~~visas~~ mūsų tauta, kuri sunkaus ir žiauraus jungo prispausta ir kentėdama nuo visokerioje komunistinio teroro, instinktyviai laukia pagalbos iš ten, iš kur ji būtų praktiškai įmanoma - būtent, iš Reicho pusės. Nors Sovietai ir mūsų tautai teatstovė išdavikai, žydų labai padedami, dar neilgai Lietuvoje šeiminkauja, bet jau suspėjo įgrįsti visiems mūsų tautos sluoksniams: ne vien mūsų inteligentijai, kurią jie stengiasi atstiebi išnaikinti, kad palikus tautą be politinių bei dvasinių vadovų, bet visiems miestelėnams, visiems ūkininkams, net mažžemiams ir darbininkams. Šie pastarieji ypač dabar suprato, kad komunizmas, kuris jiems iš pasaulio buvo per silpną puršamas, kaip darbininkijos išvadotojas iš vergo ir darbavijų tariamo išnaudojimo, iš tikrųjų pasireiškė kaip žiauriausi priemonė žmogaus laisvei slopinti ir jo gerbūviui naikinti. Tat nenuostabu, kad pasipriešinimo komunistui ir rusifikacijai reiškiasi vis daugiau kaip tik darbo žmonėse ir silniuose kareiviuose, kurie rodo opoziciją, kad inteligentiškesnis mūsų tautos elementas bei turėjęs šiek - toki turta, kaip žiauriai persekiojamas, dar stengiasi kaip nors prisitaikinti, kad galbūtis savo gyvybę. Iš to vis soka, kad nauja politinė linkmė, kurios laikausi, atitinka tautos sielai ir yra realus dalykas.

Skaitau, kad tokiuo momentu, kada okupantas po komunizmo skraiste naikina mūsų tautą fiziniai, laukti karo pabaigos ir tik tada, t.y. paaiškėjus kas šį karą laimėjo, - intis priemonių tautai ir kraštui gelbėti - būtų nesamone. Padėtis Lietuvoje versta verčia mus ieškoti gelbėjimosi priemonių nestiduliojant. Tie, kurie to vis dar nesupranta, tie yra atskilę nuo realybių, nuo pačios mūsų tautos ir tapę rieliais be armijos. Dieve duok, kad tokių salioninių "politikų" atsirastų nedaug, nes jie tik tendina esamą liūdną mūsų padėtį. Jie niekad negali politiniai nusistatyti, jiems visados viskas neaišku ar dar nepakenkamai paaiškėjo ir visa jų jų galvosena baigiasi bergėdžiomis ir begalinėmis diskusijomis, galšinant brangų laiką...

Niekas neturi moralės teisės pakaltinti tautą ar tuos jos veikėjus, kurie tautos ir krašto egzistencijai gelbėti pavartojo tam priemones, kurias suranda vietoje ir kad tų priemonių neieško kažkur toli, kaip niekas negali pakaltinti žmogaus, kuris, jo namai užsidegus, panaudoja gaisrai gesinti pirmą po rankai pasitaikusi kibirą su vandeniu o ne bėga ieškoti vandens kažkur toli, rizikuodamas kad per sugalžtą laiką jo namas gali visai sudegti... Sveiko proto žmogus stengiasi deginti namą gelbėti, kaip jis įmano ir tik po to, kai gaisras užgesintas, rūpinasi savo bemo vidujiniu ir išoriniu pataisymu bei papuošimu, kad namas gražiau atrodytų jo savininkui ir kaimynams. Panašiai esame pasiryžę ir mes: pirmą gelbėjime kraštą tokiais priemonėmis, kokios yra tik įmanomos ir vietoje randamos, ir tik po to ieškome kelių politiniams išsibalsavimui su kitomis valstybėmis, jei vėlesnės ap-

linkybės to iš mūsų reikalautų, atgautos valstybės išsaugojimui... Politikoje, ypač tarptautiniuose santykiuose, nėra nieko užsino. Politika keičiasi, jei keičiasi krašto interesai. Vyriausias mūsų interesas šiandieną yra atgauti valstybę laisvą. Ka darysime po to ir kaip teks pasielgti vėliau, galėsime apie tai spręsti, kada pasieks naujos aplinkybės: kada pasieks kuos šis karas pasibaigia ir su kokiais naujais faktoriais turėsime skaitytis...

Panašios politinės koncepcijos, kaip Tamstoms, turbūt, yra žinoma, buvo nusistatyta laikytis Romoje, per įvykusį ten Lietuvos Pasiautinių pasitarimą p. m. rugsėjo mėn. antroje pusėje. Tai, ką kurių šia Berlyne, yra ne kas kita kaip sakytos koncepcijos praktiškas vykdymas. Jei gyvenimo reikalybės, kurių iš kalno niekas negali atspėti, parodytų, kad šia išdėstytoji politinė linkmė mas prie užsibrėžto tikslo neveda, tai Lietuvos Tautiniam Komitetui, kurio nariu skaitausi ir aš asmeniškai, tiktų užduotis surasti naują kelią, atitinkantį naujoms aplinkybėms... Tautinis Komitetas, kaip Tamstoms, turbūt, jau žinoma, buvo sudarytas pasėkoje šakytų pasitarimų Romoje ir jo pagrindinė užduotis yra dirinti visą dar tebeveikiančių Lietuvos Pasiautintųjų, o taip pat Pasiautintųjų, kurios buvo priverstos likviduotis, bet kurių šefai lieka savo postuose neoficialiai, veiklą, kaip ir veiklą visų kitų lietuvių organizacijų pasaulyje, kad Lietuvos valstybę vėl atstatytumėm...

Plačiai, kaip šia paduota, apibūdindamas mano užsibrėžtą ir jau vykdomą praktiškai politinį linkmą, aš kreipiuosi į Tamstą ir Tamstos Kolegą Lietuvai Gelbėti Taryboje, kaip matote, atvira širdimi, tikėdamasis, kad susilauksiu ir iš Jūsų tokio pat atvirumo ir pasitikėjimo manim, kokius reikiū Jūs iš savo pusės. Tikslas, kurių Tamstos ir aš siekiame, yra tas pats: Nepriklausomos Lietuvos atstatymas. Man, kaip aplinkybių pastatytam ir priešakingam šiam tikslui siekti pozicija ir stovintisiam arčiau Tėvynės, kur visų mūsų brolių akys yra nukreiptos į mane, būtų labai svarbu ir naudinga patirti iš Jūsų, kaip mūsų skaitlingos emigracijos Amerikoje atsakingą atstovų, kokios yra Jūsų pažiūros į esamą padėtį ir kaip Jūs esate užsibrėžę prisidėti prie bendro visoms lietuviams aukšto tikslo siekimo.

Suprantu, kad Jūs gyvenote visai kitokiose sąlygose, negu tenka mums gyventi Vokietijoje. Bet mūsų pastangos Lietuvai atstatyti turi būti suderintos. Būtų, pavyzdžiui, labai žalingas bendram reikalui dalykas, jei kiekvienas nuetume savo keliu, nesiskaitydami su viens kito padėtimi, kurios patys pakeisti negalime ir esame aplinkybių vertinami ja remtis ir ją išnaudoti savo tikslui. Todėl, iš savo pusės, prašau Jus teikti paveiktį, kad Amerikos lietuvių spaudoje netilptų kreivių mūsų šio vykdomos politinės linkmės aiškinimų, kurie galėtų ne tik pakenkti man šia pasakingai megsti politinį mezgini, bet ir mano vardui, arba neigiamai atsiliepti į sukų rinkimą pačioje Amerikoje Lietuvos atstatymo veiklai finansuoti. Antra, perdaug piktes lietuvių spaudos tonas Amerikoje prieš Vokietiją, taip pat galėtų pakirsti mano santykius su šlonykščiais vokiečių politikos spiruoklėmis. Būtų, mano nuomone, mūsų siekimo tikslo sumetimais naudingiau mums, kaip mažai tautai, perdaug nesikišti į didžiųjų valstybių vedamą vieną prieš kitus spaudos ekeiją ir daugiau laikytis nuo to popierinės kovos nuosalyje: daboti pirmoje eilėje savo gynrai lietuviško intereso Lietuvos atstatymo reikalo. Nors negaunu Jūsų spaudos ir todėl ne nežinau, kas ten apie mus rašoma, bet galiu sau įsivaizduoti, kad įvairūs gandai iš šia mūsų tautiečių spauda Amerikoje pasiekia. Jų tarpe gali būti ir labai klaidinančių. Šis laiškas teprisideda prie tikrosios padėties nušvietimo ir abipusio susipratimo.

Visą, ką šia esu parašęs, prašau laikyti slaptu dalyku, skirtu vien tik Tamstos ir Lietuvai Gelbėti Tarybos narių intymiam orientavimui. E

Beigdamas, pabrėžiu dar kartą, kad šia tegaliu savo politinį mezgini megsti tik labai diskretiškai, nedarant jokių viešų aktų, spaudos pareiškimų ar kitokių viešų skambučių. Jei kas nors, apie ką šia

Tamstoms taip atvirai su pilnu pasitikėjimu Tamsta ir Tarybos narys, pranešu, patektų į viešumą ir virstų tema diskusijoms spaudoje, tai tuo būtų labai pakenkta visam reikalui, kuris kaip man, taip ir Jums begal ir visodai rūpi, tai Lietuvos statymo reikalui, nebekalbant jau apie tai, kad tuo būtų suteikta Sovietams argumentų demaršui prieš mane esmeniškai Berlyne.

Nors ši laiška siunčiu, rodos, visai patikimu kanalu, bet - mano nusiraminoimo dėlei - teikitės man tuoju patelegrafuoti, kai laiška gausite.

Naudojuos šia proga užmegsti su Tamsta, Pone Firmininke, pažinti ir vienkart pareikšti Tamstai, drauge su kuogeriausiais linkėjimais sėkmingo darbo Tėvynės - Lietuvos labui, savo giliausios pagarbos.

pas. K. Škirpa

Tautiečiai ir Tautietės,

Sunkią lietuvių Tautos gyvenimo valandą Lietuvos Tautinis Komitetas kreipiasi į Jus.

Nepriklausoma Lietuvos Valstybė, kuri 1918 metų Vasario 16-tos Akto buvo atstatyta ir visos Tautos vieninga valia, pasiaukojimui, kraują ir darbui įgyvendinta, yra prieš okupuota. Daugiau kaip dvidešimt metų lietuvių Tauta tvirtai ėjo pažangos keliu, neatsilikimo nuo kitų Tautų, tobulino savo Valstybę ir padarė ją vieno krikščioniškosios civilizacijos ir tvarkios atremų prieš Maskvos bolševikų skverbimais į Europą.

Visi Maskvos Komunistinio Internacionalo bandymai platinti Lietuvos komunistines idėjas, kurtymai organizuoti bolševikini perverimai, įvesti "proletariato diktatūrą" nepasisekė, bolševikų propaganda buvo bejėgė prieš lietuvių patriotizmą, religingumą ir sveiką protą. Negaudama kitaip įveikti Lietuvos, Maskvos bolševikai griebsi atviro smurto. Leužydami sutartis bei teisę, pasinaudodami dėl Europoje kilusio karo susidariusia padėtimi ir savo jėgų didžiuliais persvara, jie užpuolė Lietuvą ir ją okupavo. Kelias dešimtis kartų skaitlingesnio prieš užpuolė, neapsaugota jokių gantų kiučių, kurios palengvintų gynimąsi, negaudama pagalbos iš svetur, Lietuva, ėsja, negalėjo pasipriešinti ginklu.

Reikėdami visos tautos ir vyriausybės valią, visi Lietuvos Respublikos pasiuntiniai, atskiru įgaliojimu, įteikė svetimų Valstybių Vyriausybėms protestus prieš Lietuvos okupaciją ir prieš okupantų sudaryto vadinamo "seimo" nutarimą įjungti Lietuvą į Sovietų Sąjungą.

Šis bolševikų agentų susirinkimo padarytas nutarimas, begėdiškai falsifikuojantis lietuvių Tautos valią, neturėjo jokios teisinės ar moralinės galios, lygu būdu jos neturi ir neturės visi kiti, tuo nutarimu pagrįsti, aktai.

Brutališka jėga, niakiškas melas, klaida bei apgaulė - štai prie monės, kuriomis Maskvos vyriausybė, siekdama užimti naujas pozicijas Europai sprędinti ir užpulti, įvykdė šią naują Komunistinio Internacionalo nusikaltimą prieš civilizuotą pasaulį.

Tomis pačiomis priemonėmis naudojamesi, Maskvos bolševikai slaužia ir šiandien mūsų Tėvų žemėje. Jie iš pagrindų sugriovė, tolydžio ėjusi pažangos keliu, Lietuvos ūkinį gyvenimą. Jie išardė mūsų mokyklas, universitetus, lietuvių kultūros židinius, keičiamiesi paversti juos komunistinės propagandos įstaigomis. Jie rosina Lietuvą arčiau, kaip Muravjovo-Koriko laikais. Jie persekioja ir niekina mūsų Bežnyšią. Jie falsifikuoja lietuvių Tautos valią, šekistų teroro ir raudonarmėčių durtųjų pagalba darydami tariamus rinkimus. Jie siekia pažinti lietuvių Tautos garbę, naikindami mūsų istorijos paminklus ir tradicijas.

Bolševikai paverė Lietuvą ištisu mišinišku kalėjimu. Tukstančių tukstančiai nekaltų žmonių kalinami, žiauriausiai kankinami, išvežami Rusijon, be teismo ir be kaltės žudomi. Šitame kalėjime visi yra lygūs: vyrai ir moterys, jaunuoliai moksleiviai ir moksleivės, suaugę ir net vaikai; visiems: ūkininkams, netekusiems savo protėvių žemės, darbininkams, tapusiems bolševikinių komisarų vergais, šviesuoliams, šmeižiams ir niekinamiems, visoms Lietuviams yra lygus bolševikų atneštas skurdas, okupantų vykdomas teroras ir sprespanda, nes bolševikai kovoja su visa lietuvių Tauta.

Tačiau lietuvių Tauta nenugalėta. Nenugalimas jos patriotizmas, kieta pasiryžimas kovoti už savo laisvą, neišveikiama jos dvasia. Mes visados tikėjome mūsų Tauta. Tą mūsų tikėjimą patvirtina ir nešališki stebėtojai. Jie liūdiuja, kad tarp Tautos ir bolševikų okupantų yra neperžengiama praraja.

Tolygiai vieningi ir patriotiškai nusistatę yra Lietuvos sūnūs ir dukterys, gyvena už Lietuvos ribų. Skaitlinga Lietuvos išsivija, sudarančioji žymią Tautos dalį, yra pasmerkusi Maskvos smurtą prieš Lietuvą ir susijungusi kovai už Lietuvos laisvą šėkia.

Lietuvos Respublikos Pasiuntinių nuterimas sudarytas Europoje Lietuvos Tautinis Komitetas įmasi vadovauti kovai už Nepriklausomos Lietuvos Valstybės išvadavimą iš bolševikų okupacijos, derinti visų Lietuvių pastangas, nukreiptas į šį tikslą, ginti ir atstovauti Lietuvos reikalus ir, ligi Lietuva yra okupuota, rūpintis visais kitais Lietuvių Tautos ir Valstybės reikalais.

Lietuvos Tautinis Komitetas šiuo kreipiasi į gyvenančius už Lietuvos ribų Lietuvius, sveikindamas juos ir kviesdamas visokeriopai remti kovą už Lietuvos Nepriklausomybę. Komitetas siunčia brolišką pasveikinimą Lietuvai Gelbėti Tarybai, kuri sekmingai dirba J.S. Amerikos Valstybėse ir visoms kitoms tos rusies Lietuvių Organizacijoms kituose šalyuose.

Mūsų, išsiviję, ypačiai Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuviai, prašityje visada jautriai atsiliepdavo į Lietuvos reikalus, suteikdami didelės dvasinės ir medžiaginės paramos. Lietuvos Tautinis Komitetas šventai pasitiki, kad dabartinėje kovoje už Lietuvos Laisvą, jie ir vėl bus pirmose patriotų eilėse. Kiekvienas pagal savo išgalas - žodžiu, raštu ar medžiagine parama - prisidėdamas prie kovos su bolševikų smurtu. Laisvą atgavusioji Lietuvos Tauta suteiktos paramos niekada nepamirš.

Iškentėjusi žiaurų bolševikų jungą, pasimokiusi iš praeities, Lietuvos Tauta atkurs savo valstybę tobulesnę, gražesnę, teisingesnę. Lietuviai ir Lietuvės!

Nepamirškite senosios savo Tėvynės skaudžiausioje jos istorijos valendoj.

Remkite kuo kas gali kovą už Lietuvos išvadavimą iš žiaurios bolševikų okupacijos, kovą už L a i s v a, N e p r i k l a u s o m a, S u v e r e n i n a ą L i e t u v o s V a l s t y b a.

Aukštai iškelkime mūsų šventos kovos Vėliavą, įrašę joje Diešiojo Atgimimo Dainiaus "aironio žodžius:

- "Petys gi į petį, na, vyrai, kas gali,
- "Sustoją į darbą už mylimą šalį,
- "Prikelkime Lietuvą mūsų..."

LIETUVOS TAUTINIS KOMITETAS

Europoje, 1940 m. gruodžio mėn.

Ein Grenzvertrag.

Berlin, 10. Januar /DNE/. Am 10. Januar wurde in Moskau auch ein Vertrag zwischen dem Deutschen Reich und der UdSSR über die deutsch-sowjetische Grenze vom Fluss Igorka bis zur Ostsee unterzeichnet. Dieser Vertrag legt fest, dass die Staatsgrenze des Deutschen Reiches und der UdSSR im oben erwähnten Abschnitt auf der Linie der ehemaligen Staatsgrenze zwischen Litauen und Polen und weiter auf der Linie der ehemaligen deutsch-litauischen Grenze verläuft, wie sie durch das Abkommen zwischen Deutschland und Litauen vom 29. Januar 1929 und vom 22. März 1939 festgelegt wurde.

Der Vertrag hat folgenden Wortlaut:

Zwischen der Deutschen Reichsregierung, vertreten durch den deutschen Botschafter in Moskau, Grafen von der Schulenburg, einerseits und der Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken, vertreten durch den Vorsitzenden des Rates der Volkskommissare der UdSSR, W.M. Molotow, andererseits wurde im Hinblick auf die am 3. August stattgefundene Aufnahme der Litauischen Sozialistischen Sowjetrepublik in den Bestand der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken folgender Vertrag über die Staatsgrenzen des Deutschen Reiches und der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken auf dem Abschnitt vom Fluss Igorka bis zur Ostsee abgeschlossen.

Artikel 1.

Die Staatsgrenze des Deutschen Reiches und der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken verläuft im oben erwähnten Abschnitt von dem bei der Vermarkung der Staats- und Interessengrenze des Deutschen Reiches und der Staatsgrenze der Sozialistischen Sowjetrepubliken im Jahre 1940 festgelegten Punkt mit dem Grenzzeichen Nr. 1 am Fluss Igorka in etwa nordwestlicher Richtung bis zur Küste der Ostsee. Diese Grenze verläuft:

A/ Im Abschnitt von Punkt Nr. 1 am Fluss Igorka bis zum ehemaligen Dreilort Deutsches Reich-Litauen-Polen auf der Linie der ehemaligen tatsächlichen Staatsgrenze zwischen Litauen und Polen, wie sie in dem Beschluss der Botschafterkonferenz vom 15. März 1929 beschrieben ist;

B/ Im Abschnitt von dem im Punkt A erwähnten Dreilort bis zu den Grenzen des ehemaligen Memelgebietes auf der früheren Staatsgrenze zwischen dem Deutschen Reich und Litauen, wie sie im Verträge zwischen dem Deutschen Reich und der Litauischen Republik vom 29. Januar 1923 beschrieben ist.

C/ Auf dem Abschnitt von dem südlichsten Punkt der Grenze des ehemaligen Memelgebietes bis zur Ostsee auf der ehemaligen Staatsgrenze zwischen dem Deutschen Reich und Litauen, wie sie im Artikel 1 des Vertrages zwischen dem Deutschen Reich und Litauen vom 22. März 1939 festgelegt ist.

Artikel 2.

Auf die Rechtsverhältnisse an der in Artikel 1 bezeichneten Grenze finden die Bestimmungen des deutsch-sowjetischen Grenzvertrages vom 31. August 1940 entsprechende Anwendung.

Artikel 3.

Beide vertragsschließenden Teile sind übereingekommen, die Frage der Rechtsverhältnisse auf den Grenzwasserläufen im Wege späterer Verhandlungen zu prüfen.

Artikel 4.

Dieser Vertrag soll ratifiziert werden. Der Austausch der Ratifikationsurkunden wird in Berlin in möglichst kurzer Zeit erfolgen.

Der Vertrag tritt mit seiner Unterzeichnung in Kraft, Ausfertigung in zwei Urschriften, davon je eine in deutscher und russischer Sprache, wobei beide Texte die gleiche Gültigkeit haben.

Moskau, den 10. Januar 1941.

In Vollmacht der Regierung der UdSSR gez. W.M. Molotow. Für die Deutsche Reichsregierung gez. Graf von der Schulenburg.

PRO MEMORIA

Im Zusammenhang mit dem sich bereits im Gange befindenden Austausch der Umsiedler aus Litauen und Deutschland entstand unter den Litauern des Suwalkigebietes, wie die Nachrichten von dort besagen, grosse und ernste Sorge und Beunruhigung. Als Grund dazu seien die Absicht der dortigen örtlichen Verwaltungsstellen möglichst alle Litauer von dort auszusiedeln.

Die dortigen örtlichen Verwaltungsstellen üben bereits ihren Einfluss und zum Teil Druck auf die dortigen litauischen Bauern und sonstige Besitzer aus, indem sie dringend raten, dass die Litauer sich bei den Sowjetrussischen Umsiedlungskommissionen zwecks Umsiedlung nach dem Sowjetrussland anmelden, und schüchtern sie ein, wenn sie es nicht tun, so werden sie sowieso hier nicht belassen, sondern nach dem Generalgouvernement abgeschoben.

Die dortigen Litauer sind deshalb völlig deprimiert und desorganisiert. Sie wissen überhaupt nicht mehr, was sie tun sollen. Sie hängen mit ihren Herzen an ihren Schollen und Heimstätten wo auch ihre Vorfahren von uralten Zeiten gewohnt haben, so dass ihre Entfernung von denselben für sie direkt eine menschenvernichtender Schlag wäre.

Nach dem Sowjetrussland wollen sie überhaupt nicht gehen. Den russischen Joch müssten sie schon über hundert Jahre getragen und wollen sie nicht mehr haben, besonders ihre neuen sowjetischen Methoden kennen lernen und in jenen Verhältnissen zu leben. Nach dem Generalgouvernement zu gehen, bedeutet - wieder gemeinsam mit Polen zu leben, von denen sie 20 Jahre so viel leiden müssten, mit denen sie sich niemals vertragen konnten und niemals was gemeinsames zu tun haben wollen. Sie waren vom Herzen froh, dass sie durch den Polenkrieg von Polen getrennt wurden. Sie atmeten sich schon unter neuen Verhältnissen auf, und jetzt bedroht sie wieder eine quasi Verbannung. Dies alles würde bedeuten als ihre Abtrennung von eigenen Volksangehörigen, Ausrottung ihrer Sitten, ihres volkseigenen Charakters und vor allem - eigenen Sprache, was man für die Kultur der Völker besonders im deutschen Reich als das ausschlaggebend und besonders wertvoll angesehen wird.

Den örtlichen Volksdeutschen und der deutschen Verwaltung gegenüber sind die dortigen Litauer sehr gut gesinnt und waren froh, ihre Zukunft in Ruhe aufbauen zu können. Sie stehen aber, wie es scheint, vor der Störung des genannten Aufbaus. Was anfangs erwünscht worden ist, beginnt sich tatsächlich zu verwirklichen. Beeinflusst von den betreffenden örtlichen Verwaltungsstellen haben sich viele Litauer aus Desorganisiertheit als Umsiedler bei den Sowjetrussischen Kommissionen angemeldet und somit den Sowjet-Russen ausgeliefert. Allen Übrigen steht die Drohung vor, ihrer Besitzungen enthaben zu werden. Zwei ersten Beispiele sind schon da. Der sonst sehr anständige und ordentliche Bauer DOBKEVICIUS aus dem Dorfe Zegary, Amtsbezirk Beranikai, wurde aufgefordert von seinem Besitz sich zu entfernen und seiner Volksdeutschen Familie ohne jegliche Entschädigung abzutreten. Als er dieses nicht folgte, ~~was~~ wurde er zwangsweise mit seiner ganzen Familie innerhalb einer sehr kurzen Zeitfrist ohne Hab und Gut irgendwohin abtransportiert. Ganz ähnlicher Fall ist mit dem Bauern JONAS GRIGUTIS aus dem Dorfe Lavuošiai, Amtsbezirk Zebariški, geschehen. Er musste mit seiner Familie sein Besitztum innerhalb eines Tages und einer Nacht verlassen, ebenso ohne Hab und Gut und ohne jegliche Entschädigung. Da dieser der Aufforderung gefolgt hat, so dürfte er vorläufig bei seinen Verwandten noch Beherbergung finden. Von örtlichen Verwaltungsstellen nennt man schon weitere Familien, die demnächst ganz aus derselben Weise ihre Besitzungen verlassen werden müssen. Das sind die Bauern SPOSKELIUNAS aus dem Dorfe Valinšiai, Amtsbezirk Pusk, u. a. Von örtlichen Verwaltungsstelle n werde es erzählt, dass solches Schicksal alle Litauer wartet und dass ihr Verbleiben in diesem Gebiete nur vorübergehenden Charakters ist, weil sie

ihre Plätze Volksdeutschen überlassen müssen.

In betracht dessen alles, was oben gesagt worden ist, sehe ich eine grosse Bedrohung des Schicksals meiner Volksgenossen und fühle mich genötigt, die Bitte auszusprechen, alles tun zu wollen, um die Massnahme der örtlichen Verwaltungsstellen des Suwalkigebietes den dortigen Litauern gegenüber sofort einstellen zu lassen und sie auf ihren Boden und Scholle weiter in Ruhe wohnen zu gestatten.

Berlin, den 5. Februar 1941.

Herr
Führer und Reichskanzler

Adolf Hitler

Wir undesunterzeichneten Litauer aus dem Suwalkigebiet erlauben uns an Sie, Herr Führer und Reichskanzler, in folgender Angelegenheit zu wenden:

Seit uralten Zeiten wohnten unsere Vorfahren hier wo wir auch jetzt wohnen und vor dem Weltkrieg lange von dem russischen Joch und die letzten 20 Jahre von der polnischen Unterdrückung und Gewalt gelitten haben. Von dieser Gewalt hat uns die glorreiche deutsche Armee befreit. Wir haben bis jetzt mit den deutschen Beamten, Behörden und den dortigen Volksdeutschen immer sehr gut vertragen und freuten uns alle für die schöne Zukunft unserer beiden Völkern.

Plötzlich ist es aber ein ungewöhnlicher Schlag für uns alle Litauer eingetreten:

Vor etwa zwei Monate begannen die örtlichen Verwaltungsstellen einige unseren Volkszugehörigen ohne jeglichen Grund und sogar ohne jegliche Entschädigung von ihren Besitzungen zu entfernen. Als ersten sind zwei bekannten und anständigen Landwirte Dobkevičius aus dem Dorfe Zagary Amtsbezirk Barznikai und Jonas Grigutis aus dem Dorfe Lavočiai Amtsbezirk Zabariski bereits von ihren Besitzungen beseitigt und mit ihren ganzen Familien in das elendeste Leben gestossen worden. Bauern Stodkeliunas aus dem Dorfe "auspučiai Amtsbezirk Punszk, Baranauskas aus dem Dorfe Valinčiai Amtsbezirk Punszk droht ebenso ihrer Besitzungen enthoben zu werden.

In der letzten Zeit beeinflussen uns die örtlichen Verwaltungsstellen uns bei den Sowjetkommissionen anzumelden um uns den Russen, deren Joch wir schon über Hundert Jahre getragen haben zu ergeben. Andererseits wurde uns zu verstehen gegeben, dass wir nach dem Generalgouvernement abgeschoben werden, also bei den Polen von denen wir so viel gelitten haben und nichts mit ihnen gemeinsames weder früher noch jetzt haben wollen.

Wir flehen Herr Führer an um Ihre Veranlassung den Druck der örtlichen Verwaltungsstellen zu unterbinden und uns allen Litauern des Suwalkigebietes an unseren Boden und Scholle wo wir mit allen unseren Kräften gemeinsam mit Ihnen arbeiten werden, weiter zu belassen.

P a r a š a i ir kaimų pavadinimai.

"Berlingske Tidende" Nr. 68, 1941.III.9 d.

Dr. Goebbelsas apie Vokietiją ir mažąsias valstybes Europoje

Naujos organizacijos planai

Ūkio, valiutos, militarinės ir užsienio politikos bendrumas

Mūsų korespondento Berlyne,
šeštadienis.

Dr. Goebbelsas vakar vakare pasikalbėjimo su keliais užsienio žurnalistais, kurių tarpe buvo ir Jūsų korespondentes, pranešavo, jog Vokietija savo kare su Anglija dar turi porą "Gift-pfeile", kurios bus iššauktos iš vokiško lanko. Reicho ministres toliau kalbėjo apie Naująją Europą. Jem yra savaimė aišku, kad Vokietija šia turi turėti dominuojančią įtaką, kadangi jo įsitikinimu vokiečių tauta kartą yra įrodžiusi didžiausius gabumus organizuotis. Jis laukia tokios padėties Europoje, kurioje Vokietija užims globėjo (kuratoriaus) vietą, tai kad "ein Wink von Berlin" turės pakakti, kad padarius tvarką. Šiaip Vokietija kitoms tautoms statys reikalavimus tikrai ūkišku, valiutos, militarinės ir užsienio politikos atžvilgiais. Už šitų sričių atskiros tautos dėl Vokietijos galės pasirinkti tokias valstybės formas, kokios joms patiks. Jeigu tik bendradarbiavimas šiose srėtyse bus patikrintas, tai Vokietijai vistiek, kokia pasaulėžiūra atskiros tautos gyvens. Tačiau vis dėl to šituose Dr. Goebbelso žodžiuose pasireiškė įsitikinimas, kad nacionalsocialistiškos idėjos visvien laimės, kadangi yra beviltiška joms priešintis. Svarbiausieji Dr. Goebbelso išsireiškimai išryškėjo pasikalbėjimo metu:

Vokietija nenori versti prisidėti prie Trijų Paktų

Vokietija turi ginkų ir armacijos perteklių, taip pat ir karių. Jų yra tiek daug, kad net sunku jais naudotis. Jei šita milžiniška armija nenaudojama prieš mažąsias valstybes Europoje, kaip pav. prieš Švediją arba Šveicariją, tai tuo įrodoma, kad Vokietija neturi jokio noro jas užkariauti. Militariniu atžvilgiu jų nugalėjimas būtų tikrai kelių savaičių klausimas, bet Vokietija neturi puolimo tikslų prieš jas. Vokietija taip pat nenori šių valstybių priversti prisidėti prie Trijų Paktų. Pašiekama jų pačių gudrumui, ar jos nori prisidėti, ar ne. Savaimė aišku, kad laiku reikia parodyti aukų, norint vėliau prisidėtim

xxx prie Naujosios Europos. Laiku prie to visko prisidėti yra sąlyga, kad vėliau pasidarius dalininku, kuriems bus padalintas šis didelis palikimas. Kaip loterijos bilieto išgyjimas reikalauja aukos, taip lygiai reikia būti aktyviam, kad užsitikrinus palikimo dalį.

Kraštai su principine veikimo laisve

Apie tai, kad Vokietijos okupuoti kraštai prisidėtų prie Trijų Pakto, negalvojama, nes tiems kraštams trūksta organų, kurie galėtų kalbėti tautos interesų vardu. Jeigu vokiškieji Reicho komisarai, pv. Olandijoje ar Norvegijoje toki žingsnį padarytų, visvien niekas netiktėtų, kad jie veikė tos tautos vardu ir atstovavo jų interesams. Dėl to tatau vengiama. Bet kitaip yra su tais kraštais, kuriuose Vokietija turi tikrai karo bazes (Stützpunkte), tačiau nėra perėmusi viešosios administracijos. Šitai suprantama tu kraštų padėtis, i kuriuos vokiečių armija išvyavo be kovos. Šitokie kraštai principe gali veikti patys. Jie patys turi suprasti ir apsvarstyti klausimą apie prisidėjimą prie Trijų Pakto ir patys daryti sprendimą, ar jie nori dalyvauti palikime. Vokiečiai norėjo, kad Norvegija būtų tu valstybių tarpe, kurios būtų galėjusios turėti tokią veikimo laisvę.

Vokietijos reikalavimai mažosioms tautoms

Anksčiau iš vokiečių pusės buvo dažnai pareiškiami, kad kaip prancūzų revoliucija prieš 150 metų skrido per visą Europą nuo vieno bažnyčios bokšto prie kito, taip dabar per šį karą nacional-socialistinės revoliucijos idėjos taps bendra Europos nuosavybe. Iš Dr. Goebbelso pareiškimų sekė, kad šiandien situacija taip aprašoma: "dabar, karo metu, būtų bergėdžia kalbėti apie tai pv. su olandais. Jie vistiek su viena ausimi yra Anglijoje. Dėlto neapsinoka jiems argumentuoti dabar. Dėl viso to reikia palaukti iki karo pabaigos. Tada naujosios idėjos laimės savaine, bet tai nėra prievarta prieš mažas tautas.

Vokietijos reikalavimai mažosioms tautoms susieti vien tikrai su kontinento organizavimu, taip kad kai kurios valstybinio gyvenimo sritys yra tvarkomos europistinės bendruomenės (statymu: 1) ūkiškoje, 2) valiutos (Valutapolitik), 3) militarinės, ir 4) užsienio politikos srityje vadovybė turi būti bendra. Už šių sri-

Šių kiekvienas gali elgtis taip, kaip jam patinka.

Dvi išimtys

Kad Vokietijos reikalavimai nesiekia toliau, įrodoma tuo, jog Vokietija šio karo metu neužkariavo mažųjų tautų, nors tai būtų buvę įmanoma, jeigu to būtų buvę norėta. Nuosevybės santykiai šio karo metu yra įvykę. Čekoslovakijos pakeitimas Protėktoratu ir jos įjungimas į Vokietiją nėra faktas, kalbės prieš Vokietijos norą su mažosiomis tautomis turėti taikingus santykius, nes čekai yra išikišę geografiškai, politiškai ir militariškai kaip kyllis į Didžiąją Vokietiją.

Generalgubernatūros suorganizavimas taip pat nėra prieširodymas, kadangi generalgubernatūros įsteigimas niekuomet nebuvo Vokietijos noras. Taip įvyko tik dėl to, kad lenkai visiškai nesugebėjo atlikti jiems skirtų uždavinių. Be to, šia turima reikalo su negermaniška tauta. Germaniškosios tautos yra vienatinės, kurios gali gauti leidimą stoti savanoriais į vokiečių kariuomeną. Kiekas kitas negali įgyti šios privilegijos. Jokios kitos "Waffen-SS" standartės, kurios sudaro savitą kariuomenės dalį, nesteigiamos, kaip vien tikėtai "Westland" iš olandų ir flamandų ir "Nordland" iš norvegų.

Europos ūkiška bendruomenė

Minėtose keturiose srityse: ūkiškoje, valiutos, militarinės ir užsienio politikos srityse Europoje turi veikti bendras režimas. Jeigu agrarinis kraštas Europoje vadovaujasi tikėtai šiais principais, savo produktus teikia Vokietijai ir teisingas perka vokiškos pramonės prekes, viškas tvarkoje. Gėvaimė aišku, kad agrarinis kraštas negali steigti didelių naujų pramonių norint konkuruoti su Vokietija. Šitose keturiose srityse reikia steigti naują bendrą režimą Europoje. Naujoji organizacija turės išspręsti tuos uždavinius, kurių Tautų Sąjunga nesugebėjo atlikti, kadangi ji šioje pasaulio dalyje stengėsi sukurti bendruomenę be pasekmių. Vokietija Europoje turi būti vienybės faktorius. Vokietija turi tapti turtinga ir pakankamai stipri, kad jai nereikėtų gyventi išnaudojant kitas Europos tautas. Jeigu tetai bus atsiakta, Vokietija vietoj to visko bus kitų tautų kuratorium (Treuhand)er), kuris rūpinsis jų reikalais.

Kada bus galima su Anglija kalbėtis išlytintingai

BETŲ - tetaš Reicho ministras - visai netikra daryti išvadą, kad

Naujoje Europoje sutartys neturės galios. Karas baigsis šiais metais su laimėjimu, kaip Hitleris pranašavo šių Naujų Metų pranešime. Angliai priklauso prie tos rušies žmonių, su kuriais galima išmintingai kalbėtis tik tada, jeigu jiems esi išmąšęs dantis arba esi jiems gerokai įkirtęs į sprandą. Šitaip su jais bus elgiamasi šiais metais. Anglų radijas praneša, kad našiosios Europos tantos darys revoliucijas. Bet tai yra neapmonė, nes, jeigu iš to anglams būtų naudos, tai revoliucijos turėtų kilti dabar, karo metu. Po karo anglams iš to naudos nebus.

Išitikinimas laimėjimu šiais metais

Dr. Goebbelsas galų gale pabrėžė, kad nacionalsocializmo istorijoje Hitleris pirmą kartą davė terminuotą pažadą. Jis pranašavo laimėjimo baigą dar šiais metais. To anksčiau niekadės nėra buvę. Tai yra įrodymas nepaprasto išitikinimo, kad jis karą laimės. Nereikia įsivaizduoti, kad karas lemiamas vien tikrai viena ginklų rušimi. Vien tik povandeniniais laivais arba oro pajėgomis arba invazija. Viskas veikia kartu, ir klausimas nestatomas taip, ar Londonas bus okupuotas, bet ar Anglija bus sumušta. Čia glūdi ir Hitlerio pažadas šį karą laimėti dar šiais metais.

Kn.

Perspausdinimas draudžiamas

Berlin, den 18. Juni 1941

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ich beehre mich hiermit Ihnen die Abschrift meiner Aufzeichnungen über die Unterredung, die ich am 14. Juni mit Herrn Čenkus gehabt habe, zuzusenden.

Dies tue ich, um jegliche Missverständnisse und eventuelle falsche Auslegungen zu vermeiden.

Zugleich erlaube ich mir, hierbei die Abschrift einer Denkschrift betreffend die litauische Frage zu Ihrer Kenntnisnahme zuzufügen.

Diese Denkschrift habe ich die Ehre gehabt an die aussenpolitisch zuständigen Stellen zu überreichen, um den litauischen Standpunkt rechtzeitig und klar zur Kenntnis dieser Stellen zu bringen.

Es war mein Wunsch, eine direkte Aussprache auch mit Ihnen zu haben, jedoch, wie Sie es wohl begreifen werden, war ich gerade in diesen Tagen viel zu viel von anderen wichtigen Angelegenheiten in Anspruch genommen.

Es ist selbstverständlich, dass ich nach wie vor bereit bin, die Fragen, die Sie interessieren, persönlich mit Ihnen zu besprechen.

Ich benutze diese Gelegenheit, um Ihnen den Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung zu versichern.

Beilagen: 2.

Ihr ergebener

An

den Herrn Dr. G r e f e,
Borkauerstr. 35

(K. Š k i r p a)
Litauischer Gesandter

B e r l i n

293

DENKSCHRIFT

betreffend die Zumutungen der Geheimen Staatssicherheitspolizei über
die Zukunft Litauens

Am 14. Juni dieses Jahres besuchte ein gewisser Herr Čenkus, ehemaliger Beamter der litauischen Staatssicherheitspolizei den litauischen Gesandten K. Skirpa in seiner Wohnung und übermittelte dem Herrn Minister die auffallenden Zumutungen über die Zukunft Litauens, die der Übermittler selbst folgendermassen formuliert hat:

1. Beim Einmarsch der deutschen Truppen in Litauen dürfen die litauischen Flüchtlinge nicht, eine litauische Regierung aus der Reihe der litauischen Flüchtlinge in Deutschland oder aus den Personen, die sich in Litauen selbst befinden, eigenmächtig zu bilden, ohne dazu das Einverständnis der zuständigen deutschen Behörden zu haben.

2. Die litauischen Flüchtlinge in Deutschland dürfen keinen Auftrag beim Einmarsch der deutschen Truppen in Litauen an das litauische Volk erlassen, ohne dazu das Einverständnis der zuständigen deutschen Behörden zu besitzen;

3. Die Führer und Mitglieder der litauischen Flüchtlingsorganisationen in Deutschland sollen sich an den Grundlinien der deutschen Politik, sowie an den Anweisungen der zuständigen deutschen Behörden festhalten und davon nicht abweichen;

4. Die Staatsgewalt in Litauen wird bis Ende des jetzigen Krieges von den zuständigen deutschen Verwaltungsorganen ausgeübt. An die Verwaltung des Landes werden die Deutschland zuverlässigen Elemente aus den litauischen Kreisen herangezogen;

5. Zu diesem Zwecke soll die Führung der litauischen Flüchtlinge in Deutschland eine Liste von litauischen Flüchtlingen, die gegenüber Deutschland zuverlässig sind, aufstellen und den zuständigen deutschen Behörden vorlegen.

Diese Zumutungen hat Herr Čenkus, wie er selbst erklärt hat, im Auftrage des deutschen Innenministeriums übermittelt. Auf die Frage des litauischen Gesandten, von welcher Stelle Herr Čenkus beauftragt worden sei, dies zu übermitteln, wollte Herr Čenkus zunächst die Antwort verweigern. Erst nach der Bemerkung des Gesandten, den Zumutungen keine Bedeutung beizumessen, falls Herr Čenkus den Auftraggeber nicht genau namhaft macht, gab Herr Čenkus unwillig bekannt, dass dies ihm von Dr. Graefe vertraut wurde.

Zu den von Herrn Čenkus übermittelten Zumutungen hat der litauische Gesandte folgende Bemerkungen Ausdruck gebracht:

1. Er könne nicht umhin, sein Erstaunen darüber zum Ausdruck zu bringen, dass die deutsche geheime Staatssicherheitspolizei ihm die oben erwähnten Zumutungen durch eine dritte Person übermitteln, obwohl Dr. Graefe den litauischen Gesandten persönlich kennt und mit ihm einige Besprechungen gerade zwecks der Klärung der litauischen Fragen gehabt hat;

2. Die Fragen, die die übermittelten Zumutungen der Geheimen Staatssicherheitspolizei berühren, sich von besonderer Wichtigkeit und gehören zum Bereich der deutschen Aussenpolitik. Daher zweifelt der litauische Gesandte sehr, ob der Zuständigkeit der Geheimen Staatssicherheitspolizei und ist der Ansicht, dass er darüber nur mit dem deutschen Aussenministerium sprechen kann.

3. Die litauischen Flüchtlinge in Deutschland, die sich der politischen Autorität des litauischen Gesandten unterstellen, nichts unternehmen, was gegenüber Deutschland illegal wäre und wenn etwas unternommen wird, so geschieht dies in vollem Einvernehmen mit den zuständigen Behörden des Deutschen Reiches.

4. Was die Fragen der Staatsicherheit anbetrifft, die hauptsächlich darin bestehen, dass beiderseits bestrebt wird, damit kein Spion des Bolschewismus sich unter den litauischen Flüchtlingen einnistet, wird der Kontakt mit den Organen der Geheimen Staatsicherheitspolizei vom litauischen Gesandten aufrechterhalten.

5. Der litauische Gesandte erklärte, dass er auf Grund seiner bisherigen Eindrücke mit den zuständigen Deutschen Behörden einen anderen Eindruck über Deutschlands Einstellung zur Frage der litauischen Zukunft erhalten hat, als es die Geheime Staatsicherheitspolizei diesmal vertreten mag und zwar: er habe einen festen Eindruck gewonnen, dass Litauen als ein freier und selbständiger Staat wiederhergestellt werden wird.

Dabei wurde die Tatsache hervorgehoben, dass all das, was Herr Čenkus dem litauischen Gesandten übermitteln hat, nicht mit den Erklärungen der Mitglieder der Reichsregierung über das von Deutschland zugesprochene Dasein der kleinen Staaten im neuen Europa in Einklang zu bringen ist.

6. Ferner hat der litauische Gesandte erklärt, dass er sich gegen über Deutschland sehr loyal verhält und dass niemand von den litauischen Flüchtlingen hier in Berlin die Absicht hat, eine litauische Regierung zu bilden, ohne darüber im Einvernehmen mit der Reichsregierung zu sein;

7. Der litauische Gesandte ist in der Lage, einen politischen Einfluss nur auf die litauischen Flüchtlinge in Deutschland auszuüben; jedoch kann ihm die Verantwortung dafür nicht zugeschrieben werden, was die einzelnen Politiker oder ihre Gruppen in Litauen unternehmen könnten.

8. Was die praktische Zusammenarbeit zwecks der Auswahl der passenden Personen für den litauischen Verwaltungsapparat anbetrifft, so ist der litauische Gesandte bereit, soweit er über die nötigen Personalkenntnisse verfügt, seine Hilfe anzubieten, was bereits schon mit einer anderen Stelle der Fall war.

DENKSCHRIFTbetreffend die Wiederherstellung der staatlichen
Unabhängigkeit LitauensI. Allgemeines

Wie es wohl bekannt sein dürfte, ist Litauen mit Wilnagebiet das größte unter den kleinen baltischen Staaten, die sich seit dem Weltkrieg vollere Freiheit und Unabhängigkeit erfreut hatten.

Die Einwohner Litauens beträgt 3,6 Millionen, die Größe des Territoriums umfasst 85.000 km². Drei Viertel der Bevölkerung sind Landwirte.

Die Litauer gelten als die ältesten Arier in Europa. Soweit die Geschichte kundgibt, haben die Litauer die Wacht gegen das Vordringen der verschiedensten Völker aus russischer Ebene nach Westen gehalten. In diesem Völkerringen haben die Litauer es verstanden, ihren nationalen Charakter, ihre Sprache, Sitten, Siedlungswesen und Lebensraum zu bewahren und zu erhalten.

Von früheren Mittelalter an haben die Litauer es vermocht, durch Jahrhunderte hindurch nicht nur den Druck von Osten her aufzuhalten, sondern die aggressiv auftretenden slawischen Wellen zu zerbrechen und die litauische Herrschaft bis nach Moskau, Kijew und bis zum Schwarzen Meer auszudehnen.

Erst die Union mit Polen, die noch jetzt von ganzem litauischen Volke aus ein Verhängnis empfunden wird, hat Litauen zur Mächteinbusse geführt und die Bresche für die slawische Expansion nach Westen gemacht.

Als das russische Zarenreich im Weltkriege zusammenbrach, haben die Litauer ihre politische Freiheit wieder erlangt. Trotz dem bewaffneten Angriff seitens des russischen Bolschewismus gelang es dem litauischen Volke, sein nationales Ziel durchzusetzen, d.h. den unabhängigen litauischen Staat wiederherstellen.

Man war unso sehr stolz, als man zu diesem Resultat nicht etwa infolge des Versaillervertrages gelang, sondern als es in erster Linie durch eigene Leistung des Volkes erreicht wurde.

Zweizwanzig Jahre lang waren die Litauer Herren in eigenem Lande. Obwohl Litauen ein Kriegsschauplatz während des Weltkrieges zu erleben hatte und die Lasten seiner Befreiung selbst ertragen musste, wurde es jedoch seitens der Sieger im Weltkriege als eine unerwünschte Erscheinung aufgenommen und hatte die Besetzung eines Drittels seines Territoriums einschließlich der Hauptstadt Vilnius /Wilna/ durch Polen lange Jahre auszuhalten.

Dessen ungeachtet gelang es dem litauischen Staate, eine gut geordnete Verwaltung rasch zu bilden, die Produktion des Landes zu entwickeln, gesundes Geld- und Finanzwesen aufzubauen und eine ziemlich gut ausgebildete und modern ausgerüstete Wehrmacht zu schaffen und es zu unterhalten. Alle Volksschichten konnten sich immer wachsenden Wohlstandes erfreuen. Ein beträchtlicher Fortschritt war von Jahr zu Jahr auf allen Gebieten zu verzeichnen und die als Folge der russischen Herrschaft hinterlassene Rückständigkeit wurde allmählich überwunden. Das Leben des kulturell und wirtschaftlich sich emporkommenden Volkes war voll im Gange.

Dies alles wurde aber durch den Gewaltakt Sowjetrusslands im vorigen Jahre ohne jeglichen Grund und gegen jegliche menschliche Vernunft zerstört.

2. Die Beziehungen zu Sowjetrussland.

Seit dem litauischen sowjetrussischen Friedensvertrag vom 18. Juli 1920, durch den die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken als Nachfolgerin des russischen Zarenreiches freiwillig

und bedingungslos die Unabhängigkeit und Souveränität Litauens anerkannt, auf irgendwelche territoriale Ansprüche gegenüber Litauen für alle Zeiten verzichtet und zugleich die endgültige Grenze zwischen den beiden Staaten gezogen hatte, galten die Beziehungen zwischen Litauen und Sowjetrußland als normal und haben keinen Anlass zu irgendwelchen Mißverständnissen im Laufe der ganzen zwanzig Jahre gegeben.

Durch den Nichtangriffsvertrag vom 28. September 1928, der durch seine Verlängerungen vom 6. Mai 1934 und 4. April 1934 die Gültigkeit bis zum 31. September 1945 haben sollte und durch welchen Sowjetrußland sich verpflichtet hatte, die Souveränität Litauens in jeder Hinsicht zu respektieren, seine territoriale Integrität nicht anzutasten und sich von irgendwelcher Machtanwendung gegen Litauen zu enthalten, sowie durch die Konvention über die Definition des Aggressors vom 8. Juli 1933 erfahren die Beziehungen zwischen Litauen und Sowjetrußland nur eine weitere Bekräftigung dessen, was bereits vorhanden war.

Die guten Beziehungen zwischen den beiden Staaten haben auch daran nicht gelitten, dass Litauen von einem absolut antikommunistischen Regime regiert wurde.

Als Sowjetrußland am 10. Oktober 1939 Litauen einen Vertrag über die gegenseitige Hilfe aufzwang, verpflichtete es sich noch einmal, die Souveränität und innere Ordnung Litauens auf keiner Weise anzutasten.

3. Gewaltakt Sowjetrußlands.

Der im Jahre 1939 ausgebrochene Krieg stellte Litauen plötzlich von einer gänzlich neuen Lage. Der ewige Drang der Slawen nach Westen nahm wieder seinen Fortgang. Das Vordringen der Russen unter der Ausnutzung des deutschen Sieges über Polen und die Teilung der Interessenzone zwischen Sowjetrußland und Grossdeutschland haben Litauen dem stärksten Druck Moskaus ausgesetzt.

Was die bolschewistische Mäthlarbeit nicht vermocht hat, in Litauen herbeizuführen, hat die Entwicklung der geschichtlichen Ereignisse im osteuropäischen Raum es ermöglicht. Daher erfasste Sowjetrußland diese Gelegenheit sofort, um Litauen am 10. Oktober 1939 des schon bereits erwähnten Vertrag ~~in~~ über die gegenseitige Hilfe aufzuzwingen, ungeachtet dessen, dass Litauen keine solche Hilfe von Sowjetrußland gewünscht noch benötigt hatte, da es sich von keinem ~~Wahne~~ seiner anderen Nachbarn bedroht ~~fühlte~~.

Der Zweck dieses Vertrages war nicht eine Hilfe für Litauen zu leisten, sondern dem litauischen Staate den roten Dolchstoß ins Rücken zu versetzen, in dem man Litauen die Garnisonen der roten russischen Armee auf dem litauischen Territorium d.h. im Innern des Landes stellte.

Die Errichtung dieser Garnisonen vermochte es aber nicht, die innere Lage Litauens zu trüben. Es gab unter der Bevölkerung zu wenig Anhänger des Kommunismus, die sogar unter der Ausnutzung der Anwesenheit der roten Militäre Mut nicht genug besaßen, den kommunistischen Einfluss zu entfalten und eine Macht zu bilden, um den litauischen Staat von innen zu erobern, bzw. in Litauen die Sowjetordnung einzuführen.

Als aber im Mai 1940 das deutsche Heer im Westen ganz in Anspruch genommen wurde, hielt der Moskauer Imperialismus den Moment als günstig, um alle drei baltischen Staaten zu vergewaltigen und sich ihrer endgültig zu bemächtigen.

Um die wirklichen Beweggründe dieses Gewaltaktes zu tarnen, machte Moskau zunächst der litauischen Regierung scharfe Vorwürfe, die absolut unbegründet und von den Russen selbst erfunden waren. Es wurde nämlich Litauen vorgeworfen, dass die Organe der litauischen Regierung einige Soldaten der russischen Garnisonen entführt und sie zu strafbaren Taten verlockt hätten. Ungeachtet dessen, dass die litauische Regierung sofort sich bereits erklärt hatte, die ihr angegebene Hilfe gemeinsam mit den Russen zu prüfen und die Schuldigen, falls solche sich herausstellen sollten, am schärfsten zu bestrafen, stellt die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken brutal an die

litauische Regierung am 14. Juni 1940 ein Ultimatum, in dem verlangt wurde:

1. Die verfassungsmässige Regierung zum Rücktritt zu zwingen und sie durch eine von Moskau gewünschte zu ersetzen;
2. Den Innenminister und den Direktor der Staatssicherheitspolizei ohne jegliche rechtlich begründete Schuld vor Gericht zu stellen; und
3. Das russische Militär in unbegrenzter Zahl nach Litauen einmarschieren zu lassen.

Gleich darauf wurden sehr starke Kräfte der roten russischen Armee in Marsch gebracht und das ganze Land besetzt.

Der bewaffnete Widerstand sah unter gegebenen Verhältnissen als vollständig aussichtslos aus, wurde deswegen nicht geleistet, weil es einen Selbstmord des Volkes gegolten hätte.

Mit tiefstem Schmerz erlebte das litauische Volk die Wiederkehr der russischen Herrschaft, die im Lande immer als Symbol der Unterdrückung und des wirtschaftlichen Verfalls galt.

Nach der erfolgten Okkupation des Landes und nach der Auferlegung der russischen Kontrolle auf die gesamte Verwaltung, versuchte die Regierung der Sowjetunion der vollzogenen Tatsache nachträglich eine Rechtfertigung zu verschaffen. Unter dem roten Terror, in dem man rasch eine kommunistische Partei bildete, ihr die freien Zügel gab, während alle anderen bürgerlichen Parteien und nationalen Organisationen sofort auflöste und die nationale Presse vergewaltigte, liess Moskau am 14.-15. Juli 1940 neue Wahlen zum sog. Volksparlament durchführen. Als Kandidaten zu den Mitgliedern dieses Okkupationswerkzeuges wurden nur die Anhänger der kommunistischen Partei allein und einige der Sowjetregierung passende Personen zugelassen. Als dieses Werkzeug der bolschewistischen Gewaltpolitik am 21. Juli 1940 sich versammelt hat, fasste es auf Verlangen der Moskauer Regierung den Entschluss, im Innern des Landes die Sowjetordnung einzuführen und Litauen selbst in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken einzugliedern. Dadurch wurde es jedem Einzelnen klar, welche die wahren Ziele die Sowjetunion durch ihren Gewaltvorstoss gegen Litauen verfolgt hat.

4. Litauens Proteste gegen die Vergewaltigung

Die in Absatz 3 geschilderten Taten der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken bedeuten nichts anderes als eine litauischerseits nicht herausgeforderte Vergewaltigung Litauens unter dem Bruch aller zwischen den beiden Staaten unterzeichneten Verträge und unter der grössten Verletzung der allgemein anerkannten Grundsätze des Völkerrechts.

Das litauische Volk war in Wirklichkeit aber nicht gewillt, seine unter grössten Opfern erkämpfte staatliche Unabhängigkeit der über das Land hereingebrochenen Fremdherrschaft zu opfern.

Da die verfassungsmässige Verwaltung des Landes durch die fremde Okkupation unmöglich gemacht wurde, sah sich der Staatspräsident der litauischen Republik genötigt, am 15. Juni 1940 d.h. beim Einmarsch der Sowjetstreitkräfte das Land im Zeichen des Protestes gegen den Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken zu verlassen. Dadurch hat er sich vom Machtbereich des bolschewistischen Okkupanten entzogen.

Als die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken wie es bereits erwähnt wurde, durch Scheinwahlen zum sogenannten Volksparlament einen ~~Nein~~ Gewaltakt nachträglich durch die Fälschung des litauischen Volkswillens zu rechtfertigen versuchte, haben alle in Auslande beglaubigten Gesandten und bevollmächtigten Minister Litauens als rechts- und verfassungsmässige Vertreter des litauischen Staates, die damals noch alle in ihren Ländern waren, sowie alle Organisationen der Auslandslitauer, die in der Lage waren, das freie Wort im Namen des litauischen Volkes zu führen die schärfsten Proteste gegen die Vergewaltigung bei den Auslandsregierungen erhoben und sie gebeten, die Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken nicht anerkennen zu wollen.

Durch diese Proteste wurde die ganze Tücke Sowjetrusslands entlarvt und der gesamten Welt formell bekannt gemacht, dass Litauen auf seine staatliche Unabhängigkeit weder verzichtet hat noch verzichten wird.

Bis heute hat auch nicht ein einziger Staat der Welt den Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken gebilligt. Die Souveränität des litauischen Staates wird also von keinem Staat bestritten. Als praktischer Beweis dafür kann z.B. die Tatsache erwähnt werden, dass ein

grosser Teil der litauischen Gesellschaften und Konsulate im Auslande auch weiter bestehen bleiben und ihre Tätigkeit ausüben können.

Die jetzige Herrschaft Sowjetrusslands über Litauen kann rechtlich lediglich als eine vorübergehende tatsächliche Okkupation angesehen werden.

5. Bildung der Kräfte zur Wiederherstellung Litauens.

Die Litauer sind keine Slawen. Ihrer Rasse nach gehören also nicht zu Russland.

Die litauische Sprache, als Älteste lebendige indogermanische Sprache in Europa, ist nicht mit russischer Sprache verwandt.

Die litauische Kultur findet ihre Wurzeln in eigenartiger Natur des Volkes. Sie tritt im Gegensatz zu den slawischen Völkern den Geist der westeuropäischen Zivilisation, für die die Aktivität, Selbstbeherrschung und Zweckmässigkeit eigen sind.

Das litauische Bauerntum und sein Siedlungswesen, das jetzt ausschliesslich in Form des Einzelhofes auftritt, ist der russischen Agrarverfassung insbesondere dem sowjetischen Kolchosensystem vollkommen fremd.

Die ganze Art des Lebens, wie Glaubensbekenntnis (das vorwiegend römisch-katholisch ist), Volksgebräuche und -Sitten, Rechts-, Lebens- und Weltanschauungen, die ganze Volksseele, ist vom russischen Volkswesen grundlegend verschieden, wie die Erfahrung nicht nur von heute, sondern auch aus der zaristischen Zeit vollkommen klar macht.

Daher nahm das litauische Volk mutig den ihm von dem bolschewistischen Okkupanten aufgezwungenen Kampf auf, um seine Kultur, seinen Wohlstand zu verteidigen und seine politische Freiheit wieder zu gewinnen.

Von den Schulkindern angefangen, alle Alter und Schichten des Volkes, wie die Arbeiter, Bauern, Beamten, Soldaten, Studenten, Geistlichen usw. haben in Tausenden ihren Willen zum Ausdruck gebracht dem roten Imperialismus und bolschewistischer Unterjochung Widerstand zu leisten und die heiligen Rechte des litauischen Volkes mit allen Mitteln zu verteidigen.

Unbeachtet des grausamsten Terrors, trotz der Tatsache, dass alle Gefängnisse von den Opfern der bolschewistischen Herrschaft überfüllt sind, geht dieser Kampf auf Leben und Tod weiter. Das litauische Volk ist gegen den Kommunismus noch mehr immun geworden und von der felsenfesten Überzeugung beseelt ist, dass das Recht einen Sieg davon tragen wird und dass die Stunde der Erlösung früher oder später doch kommt.

Das Befreiungswerk Litauens vom Bolschewismus zu vollbringen und den unabhängigen litauischen Staat wiederherzustellen hat sich das Nationale Komitee Litauens zur Aufgabe gemacht. Es ist eine Emanation der früher von der rechtmässigen litauischen Regierung im Auslande beglaubigten Gesandten und bevollmächtigten Ministern, die gegen den Gewaltakt Sowjet-Russlands und die Einverleibung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken protestiert haben. Das Nationale Komitee Litauens besteht aus mehrerer Mitgliedern - der früheren litauischen Gesandten - unter der Beteiligung der Vertreter der Organisationen der Auslandslitauer. An seiner Spitze wurde ein früherer mehrjähriger litauischer Ministerpräsident des unabhängigen Litauens, als Präsident des Nationalen Komitees, gestellt. Um dieses Komitee sind alle sowohl im Auslande, als auch in der Heimat wohnende Litauer, die auf die Rettung seines Landes hinarbeiten, vereinigt.

Die praktische Durchführung der Wiederherstellung des litauischen Staates wurde der Front der Litauischen Aktivistenbewegung überlassen. Unter diesem Namen ist eine politische Organisation tätig, die alle früher massgebend gewesenen litauischen politischen Richtungen unter der Selbstauflösung in sich einschaltet hat, alle aktivsten und tatkräftigsten Elemente des litauischen Volkes umfasst, völkisch national und sozialistisch, aber scharf antikommunistisch eingestellt und auf dem Prinzip der einheitlichen Führung aufgebaut ist.

Auf die vollständige politische Einigkeit des litauischen Volkes sich stützend, hat die Front der Litauischen Aktivisten zu ihrer ersten Aufgabe gemacht alle Kräfte, die sich zum Kampf bereit melden, planmässig zu leiten und die nötigen Vorkehrungen zu treffen, damit das litauische

Volk in der Sache der Befreiung Litauens von der bolschewistisch-russischen Okkupation nicht abseits bleibt, sondern mit Blut und Opfern die Wiederherstellung unter reifsten und massenhafter Beteiligung erlangt.

Als ihre nächste Aufgabe gilt es für die Front der litauischen Aktivisten, die nötigen Vorbereitungen zu treffen, damit die gesunden Grundlagen für Neuaufbau und Neugestaltung des befreiten litauischen Staates, sowie für dessen gerechte Einführung in das Neue Europa rechtzeitig festgelegt werden würden.

Das litauische Volk bekennt sich mit seinem ganzen Wesen zum Westen. Die allgemeine Zuneigung des litauischen Volkes zum westeuropäischen Kultur hat das Auftreten der bolschewistischen Zerstörungswucht, die von litauischen Volke als ein Ausdruck des slawischen Volkswesens empfunden wird, nur noch verstärkt.

Beseelt vom unerschütterlichen Glauben an die bessere Zukunft, durch die grenzenlose innere Solidarität zusammengeschliedet und in vollem Bewusstsein der Gerechtigkeit seiner Sache, hat das litauische Volk den feierlichen nationalen Schwur geleistet den Kampf nicht aufzugeben, bis die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit und Souveränität erreicht worden ist.

6. Die Grundsätze der Wiederherstellung Litauens.

Im Fall Litauens handelt es sich nicht um die Errichtung eines gänzlich neuen Staates, sondern um die Wiederherstellung der Souveränität eines Staates, der noch vor kurzem bestand, völlig unabhängig war und von allen anderen Staaten der Welt als gleichberechtigtes Mitglied der Völkergemeinschaft anerkannt war.

Da die jetzige Lage Litauens nur als eine fremde Okkupation des Landes angesehen werden kann, so ist es zu sagen, dass Litauen vom völkerrechtlichen Standpunkt aus gesehen als Staat auch noch heute existiert und zwar nicht nur formell, sondern auch de facto. Es ist nur durch die vorübergehende bolschewistische Fremdherrschaft zwangsweise in die vierzehnte Republik der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken umbenannt worden. Die Sowjetregierung Litauens wurde aber von niemandem anerkannt weder vom litauischen Volke selbst noch von den anderen Staaten der Welt.

Mit dem Austritt aus der U.d.S.S.R. und mit der Selbstbefreiung und von dem ihm jetzt aufgezwungenen Bolschewismus, kommt Litauen automatisch wieder in die Gemeinschaft der selbständigen Staaten Europas, als dessen vollberechtigtes Mitglied zurück.

Dies ist umso mehr leicht durchführbar, das die bolschewistische Herrschaft über das Land noch nicht lange bestanden hat und deswegen war sie nicht in der Lage, alles das, was in der Periode des selbständigen Lebens vom litauischen Volke auf allen Gebieten, des Staats-, Kultur- und Wirtschaftslebens geschaffen wurde, zu ruinieren. Man braucht das Land vom Okkupanten zu befreien, ihm die staatliche Freiheit zurückzugeben und seinen noch von früher her bestehenden Verwaltungsapparat (Ministerien und Verwaltungsbehörden, die von den Sowjets in die Kommissariats umbenannt worden sind) von den bolschewistischen Kommissaren und GPU-Agenten zu säubern, so wird es sich sehr rasch aus der durch die Sowjetordnung angerichteten Verwüstungen herausholen, seine wirtschaftliche Produktion wieder in die normalen Verhältnisse zurückbringen können.

Außenpolitisch ist es wichtig, die Kontinuität des litauischen Staates möglichst deutlich zu unterstreichen, um von vornherein jeden Grund zur Verdächtigung, als ob es jemand Litauen einerseits habe anerkennt wollen, zu entziehen. Durch das Festhalten am Grundsatz der Kontinuität wurden die Feinden der Neugestaltung Europas vor ein Dilemma gestellt, entweder sich mit der Tatsache der Wiederherstellung Litauens, als des ersten der von Sowjetrussland noch vor kurzem unterjochten Staates, abzufinden und damit als Verdienst der Achsenmächte in aller Offenheit anzuerkennen, oder durch dessen Bestreiten sich als Gagner der Unabhängigkeit und der Befreiung der von dem russischen Bolschewismus versklavten Völker zu entlarven.

Aus demselben Grund ist eine aktive Beteiligung des litauischen Volkes am Kampfe gegen den roten russischen Okkupanten von Wichtigkeit. Dadurch wurde der gesamten Welt ein absolut klarer und durch die Tat bekräftigter Eindruck verschaffen, dass die Wiederherstellung der litauischen staatli-

lichen Unabhängigkeit, sowie Litauens Einfügung in das Neue Europa nicht eine Intrige irgendwelcher anderen Macht, sondern ein natürliches, vom litauischen Volke selbst erstrebtes Ziel, absolut freier und selbständiger Beitrag zur Neugestaltung Europas ist.

2. Die gedachte praktische Durchführung der Wiederherstellung Litauens

Für seine Freiheit und Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit ist das litauische Volk, wie bereits erwähnt wurde, fest entschlossen, an erster Stelle selbst die dazu notwendigen Opfer zu bringen.

Seine eigenen Kräfte allein aber, als die des kleinen Volkes, würden in Vergleich mit zahlenmäßig weit überlegenen Streitkräften des roten russischen Okkupanten, nicht ausreichen, um dem Feinde zu trotzen. Daher ist eine Hilfe von aussenhalb unbedingt und dringend notwendig.

Um diese Hilfe sich zu verschaffen und die dazu notwendigen Vereinbarungen mit den anderen Staaten im Namen des litauischen Volkes treffen zu können, sowie um die Einfügung Litauens in das neue Europa vorzubereiten und die Verwaltung des Landes nachdem es von der sowjetischen Okkupation befreit worden ist, sofort zu übernehmen, ist es notwendig, wenn die Zeit und die allgemeine Lage dazu als vollreif erachtet werden, eine litauische Regierung zu bilden.

Diese Regierung würde sich auf die litauische Aktivisten-Bewegung stützen, die die aktivsten und schöpferischsten Kräfte des litauischen Volkes in sich vereint und daher als einziger Träger des litauischen Volkswillens gilt und entschlossen ist, für die Wiederherstellung Litauens keine Opfer zu scheuen und, aus eigener Überzeugung heraus, bereit ist, den litauischen Staat als ein gleichberechtigtes Mitglied in das Neue {.....} von Deutschland und Italien einzufrügen.

Die Bildung der litauischen Regierung sollte den Litauern selbst überlassen werden, damit es in Anwendung des Legalitätsprinzips gemäss der litauischen Staatsverfassung erfolgt werden könnte.

Die Anwendung dieses Legalitätsprinzips wäre noch in folgender Hinsicht von Wichtigkeit: erstens würde sich die nochmalige de Jure-Anerkennung Litauens durch die anderen Staaten erübrigen; zweitens würde sie zur Konsolidierung der Lage im Innern des Landes erheblich beitragen, was für die Neugestaltung des Staates in Ruhe und Ordnung und für die Inangasetzung der Produktion des Landes von Bedeutung ist.

Das litauische Volk trägt keine Schuld daran, dass es infolge der allgemeinen militärisch-politischen Lage, die in diesem Teil Europas vor einem Jahre entstanden worden ist, als Opfer der brutalen bolschewistischen Gewalt Moskaus fallen musste. Deswegen fühlt sich das litauische Volk moralisch berechtigt zu sein, nicht nur mit den Sympathien der zivilisierten Welt, sondern auch mit einer realen Hilfe und Unterstützung seitens der anderen Staaten rechnen zu dürfen.

Insbesondere rechnet das litauische Volk damit, dass die Völker und deren Führer, die die Durchführung einer gerechteren Weltordnung, die den Völkern des europäischen Kontinents Frieden, Gerechtigkeit und bessere Lebensverhältnisse sichern soll, auf sich genommen und zum Ziel des heutigen Kampfes gemacht haben, auch die Kulturschande, die über Litauen gegenwärtig von Sowjetrussland verdrbt wird, aus der Welt schaffen werden.

Berlin, den 27. Mai 1941.

Im Namen des Nationalen Komitees
Litauens

K. Škirpa
Ausserord. Gesandter und bevollm. Minister
von Litauen

D E N K S C H R I F Tbetreffend die Wiederherstellung der staatlichen
Unabhängigkeit Litauens .I. Allgemeines

Litauen als unabhängiger Staat war kein Zufallsergebnis, sondern eine natürliche von seiner langen und ruhmreichen Vergangenheit abgeleitete Gutmachung des historisch, ethnisch, kulturell, wirtschaftlich und geopolitisch begründeten Anspruchs des litauischen Volkes.

Soweit die Geschichte kundgibt, haben die Litauer, die als Ältesten Arier in Europa gelten, die Wacht gegen das Vordringen der verschiedensten Völker aus russischer Ebene nach Westen gehalten. In diesen Völkerringen haben sie es verstanden, ihren nationalen Charakter, ihre Sprache, Sitten, Siedlungswesen und Lebensraum zu bewahren.

Vom früheren Mittelalter an haben die Litauer es vermocht, durch Jahrhunderte hindurch nicht nur den Druck von Osten her aufzuhalten, sondern die aggressiv auftretenden slawischen Wellen zu zerbrechen und die litauische Herrschaft bis nach Moskau, Kijew und bis zum Schwarzen Meer auszudehnen.

Erst die Union mit Polen, die noch jetzt vom ganzen litauischen Volke als ein Verhängnis empfunden wird, hat Litauen zur Machtelibusse geführt und die Bresche für die slawischen Expansion nach Westen gemacht.

Als das russische Zarenreich im Weltkriege zusammenbrach, haben die Litauer ihre politische Freiheit wieder erlangt. Trotz dem bewaffneten Angriff seitens des russischen Bolschewismus gelang es dem litauischen Volke, sein nationales Ziel durchzusetzen, d.h. den unabhängigen Staat wiederherzustellen.

Durch den litauisch-russischen Friedensvertrag vom 12. Juli 1920 hatte die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken als Nachfolgerin des russischen Zarenreiches freiwillig und bedingungslos die Unabhängigkeit und Souveränität Litauens aner-

kannt, auf irgendwelche territoriale Ansprüche gegenüber Litauen für alle Zeiten verzichtet und zugleich die endgültige Grenze zwischen den beiden Staaten gezogen.

Die Einwohnerzahl des aufgestellten Litauens betrug 3,6 Millionen, die Grösse seines Territoriums - ca. 85.000 qkm.

Wenn dies in keinen Vergleich zu der Grösse Litauens der Vergangenheit zu bringen war, so war man doch darauf stolz, dass man zu diesem Resultat nicht etwa infolge des Versaillervertrages gelang, sondern dass man es in erster Linie durch eigene Leistung erreicht hatte.

Obwohl Litauen ein Kriegsschauplatz während des Weltkrieges war, die militärische Besetzung durch Deutschland zu erleben hatte, und die Lasten seiner Befreiung selbst ertragen musste, wurde es jedoch seitens der Sieger im Weltkriege als eine unerwünschte Erscheinung aufgenommen und hatte die Besetzung eines Drittels seines Territoriums einschliesslich die Hauptstadt Vilnius (Wilna) durch Polen lange Jahre aufzuhalten.

Dessen ungeachtet gelang es dem litauischen Volke, eine gut geordnete Staatsverwaltung rasch zu bilden, die Produktion des Landes zu entwickeln, gesundes Geld- und Finanzwesen aufzubauen und eine ziemlich gut ausgebildete und modern ausgerüstete Wehrmacht zu schaffen und sie zu unterhalten. Alle Volksschichten konnten sich immer wachsenden Wohlstandes erfreuen. Ein beträchtlicher Fortschritt war von Jahr zu Jahr auf allen Gebieten zu verzeichnen und die als Folge der russischen Herrschaft hinterlassene Rückständigkeit wurde allmählich überwunden. Das Leben des kulturell und wirtschaftlich sich emporkommenden Volkes war voll im Gange.

Dies alles bildet einen unbestreitbaren Beweis dafür, dass Litauen, wenn es kein grosser Staat war, so doch lebensfähig und daher lebensberechtigt war. Sein Fortschritt wurde aber durch den Gewaltakt Sowjetrusslands im vorigen Jahre ohne jeglichen Grund und gegen jegliche menschliche Vernunft zerstört.

2. Gewaltakt Sowjetrusslands

Seit dem oben erwähnten litauisch - sowjetrussischen Friedensvertrag galten die Beziehungen zwischen Litauen und Sowjetrussland als normal.

Durch den Nichtangriffspakt vom 28. September 1926, der durch seine Verlängerungen vom 6. Mai 1931 und 4. April 1934

die Gütigkeit bis zum 31. Dezember 1945 haben sollte und durch welchen Sowjetrußland sich verpflichtet hatte, die Souveränität Litauens in jeder Hinsicht zu respektieren, seine territoriale Integrität nicht anzutasten und sich von irgendwelcher Machtausübung gegen Litauen zu enthalten, sowie durch das Abkommen über die Bestimmung des Aggressors vom 5. Juli 1933 erfuhren die Beziehungen Litauens zu Sowjetrußland nur eine weitere Bekräftigung dessen, was bereits vorhanden war.

Diese Beziehungen haben auch daran nicht gelitten, dass Litauen von einem absolut antikomunistischen Regime regiert wurde.

Zusammenfassend gesagt haben die Beziehungen zwischen Litauen und Sowjetrußland im Laufe der ganzen zwanzig Jahre keinen Anlass zu irgendwelchen Missverständnissen von Bedeutung gegeben.

Der im Jahre 1939 ausgebrochene Krieg stellte Litauen plötzlich vor eine gänzlich neue Lage. Der ewige Druck der Slawen nach Westen nahm wieder seinen Fortgang. Das Vordringen der Russen unter der Ausnutzung des deutschen Sieges über Polen und die Teilung der Interessenzonen zwischen Sowjetrußland und Großdeutschland haben Litauen dem stärksten Druck Moskaus ausgesetzt.

Was die bolschewistische Wählerarbeit nicht vermocht hatte, in Litauen herbeizuführen, hat die Entwicklung der geschichtlichen Ereignisse im osteuropäischen Raum es ermöglicht. Daher erfasste Sowjetrußland diese Gelegenheit sofort, um Litauen am 10. Oktober 1939 den Vertrag über die gegenseitige Hilfe aufzuzwingen, ungeachtet dessen, dass Litauen keine solche Hilfe von Sowjetrußland gewünscht noch benötigt hatte, da es sich von keinem anderen Nachbarn bedroht fühlte. Dabei sei es bemerkt, dass Sowjetrußland durch diesen Litauen aufgezwungenen Vertrag sich abermals verpflichtet hatte, die Souveränität und innere Ordnung in keiner Weise anzutasten.

Der Zweck dieses Vertrages war in der Tat nicht eine Hilfe für Litauen zu leisten, sondern dem litauischen Staate einen Dolchstoß ins Rücken zu versetzen, indem man Litauen die Garnisonen der roten russischen Armee in ihrem Gesamtbestand von 20.000 Mann auf dem litauischen Territorium, d.h. im Innern des Landes stellte.

Die Errichtung dieser Garnisonen vermochte es aber nicht, die innere Lage Litauens zu trüben, Es gab unter der Bevölkerung zu wenig Anhänger des Kommunismus, die sogar unter der Ausnutzung der Abwesenheit der roten Militärs Mut nicht genug besaßen, den kommunistischen Einfluss zu entfalten und eine Macht zu bilden, um den litauischen Staat von innen zu erobern, bzw. in Litauen die Sowjetordnung einzuführen.

Als aber im Mai 1940 das deutsche Heer im Westen ganz in Anspruch genommen wurde, hielt der Moskauer Imperialismus den Moment für günstig, um alle drei baltischen Staaten zu vergewaltigen und sich ihrer endgültig zu bemächtigen.

Um die wirklichen Beweggründe dieses Gewaltaktes zu tarnen, machte Moskau zunächst der litauischen Regierung scharfe Vorwürfe, die absolut unbegründet und von den Russen selbst erfunden waren. Es wurde nämlich Litauen vorgeworfen, dass die Organe der litauischen Regierung einige Soldaten der russischen Garnisonen entführt und sie zu strafbaren Taten verlockt hätten. Ungeachtet dessen, dass die litauische Regierung sofort sich bereit erklärt hatte, die ihr angegebenen Missetaten gemeinsam mit den Russen zu prüfen und die Schuldigen, falls solche sich herausstellen sollten, am schärfsten zu bestrafen, stellte die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken brutal an die litauische Regierung am 14. Juni 1940 ein Ultimatum, in dem verlangt wurde:

1. Die verfassungsmässige Regierung zum Rücktritt zu zwingen und sie durch eine von Moskau gewünschte zu ersetzen;
2. Den Innenminister und den Direktor der Staatssicherheitspolizei ohne jegliche rechtlich begründete Schuld vor Gericht zu stellen, und
3. Das russische Militär in unbegrenzter Zahl nach Litauen einmarschieren zu lassen.

Gleich darauf wurden sehr starke Kräfte der roten russischen Armee in Marsch gebracht und das ganze Land besetzt.

Der bewaffnete Widerstand sah unter gegebenen Verhältnissen als vollständig aussichtslos aus, wurde deswegen nicht geleistet, weil er einem Selbstmord des Volkes geglichen hätte.

Mit tiefstem Schmerz erlebte das litauische Volk die Wiederkehr der russischen Herrschaft, die im Lande als Symbol der Unterdrückung und des wirtschaftlichen Verfalls galt.

Nach der erfolgten Okkupation des Landes und nach der Aufer-

legung der russischen Kontrolle auf die gesamte Verwaltung versuchte die Regierung der Sowjetunion der vollzogenen Tatsache nachträglich eine Rechtfertigung zu verschaffen. Unter dem roten Terror, indem man rasch eine kommunistische Partei bildete, ihr die freien Zügel gab, während alle anderen bürgerlichen Parteien und nationale Organisationen sofort auflöste und die nationale Presse vergewaltigte, liess Moskau am 14.-15. Juli 1940 neue Wahlen zum sogenannten Volksparlament durchführen. Als Kandidaten zu den Mitgliedern dieses Okupanten-Werkzeuges wurden nur die Anhänger der kommunistischen Partei und einige der Sowjetregierung passende Personen zugelassen. Als dieses Werkzeug der bolschewistischen Gewaltpolitik am 21. Juli 1940 sich versammelt hat, fasste es auf Verlangen der Moskauer Regierung den Entschluss, im Innern des Landes die Sowjetordnung einzuführen und Litauen selbst in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken einzugliedern. Sowjetrussland nahm durch den Beschluss seines Obersten Rates vom 3. August 1940 die genannten Entscheidungen des sogenannten litauischen Volksparlaments entgegen. Dadurch wurde es jedem Einzelnen klar, welche die wahren Ziele der Sowjetunion durch ihren Gewaltvorstoss gegen Litauen verfolgt hat.

3. Litauens Proteste gegen die Vergewaltigung

Die im Absatz 2 geschilderten Taten der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken bedeuten nichts anderes als eine litauischerseits nicht herausgeforderte Vergewaltigung Litauens unter dem Bruch aller zwischen den beiden Staaten unterzeichneten Verträge und unter der grössten Verletzung der allgemein anerkannten Grundsätze des Völkerrechts.

Das litauische Volk war in Wirklichkeit aber nicht gewillt, seine unter grössten Opfern erkämpfte staatliche Unabhängigkeit der über das Land hereingebrochenen Fremdherrschaft zu opfern.

Da die verfassungsmässige Verwaltung des Landes durch die fremde Okkupation unmöglich gemacht wurde, sah sich der Staatspräsident der litauischen Republik genötigt, am 15. Juni 1940, d.h. beim Einmarsch der Sowjetstreitkräfte das Land im Zeichen des Protestes gegen den Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken zu verlassen. Dadurch hat er sich vom Machtbereich des bolschewistischen Okkupanten entzogen.

Als die Regierung der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken, wie es bereits erwähnt wurde, durch die Scheinwahlen zum sogenannten Volksparlament ihren Gewaltakt nachträglich durch die Fälschung des litauischen Nationalwillens zu rechtfertigen versuch-

te, haben alle im Auslande beglaubigten Gesandten und bevollmächtigten Minister Litauens als rechts- und verfassungsmässige Vertreter des litauischen Staates, die damals noch alle in ihren Ämtern waren, sowie alle Organisationen der Auslandslitauer, die in der Lage waren, das freie Wort im Namen des litauischen Volkes zu führen, die schärfsten Proteste gegen die Vergewaltigung bei den Auslandsregierungen erhoben und sie gebeten, die Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken nicht anerkennen zu wollen.

Durch diese Proteste wurde die ganze Hinterlist Sowjetrusslands entlarvt und der gesamten Welt formell bekannt gemacht, dass Litauen auf seine staatliche Unabhängigkeit weder verzichtet hat noch verzichten wird.

4. Die jetzige Rechtslage Litauens.

Durch die Gewaltsowjetisierung des Landes hat Litauen als Staat formell nicht aufgehört zu existieren.

Vom völkerrechtlichen Standpunkt aus kann die jetzige Lage Litauens nur als eine fremde Okkupation des Landes angesehen werden, denn:

1. Der Staatspräsident der litauischen Republik als Träger der Souveränität des Staates hat sich, wie oben erwähnt wurde, vom Machtbereich des bolschewistischen Okkupanten entzogen und keinen Akt unterzeichnet, der als Legitimierung der Einverleibung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken angesehen werden könnte;

2. Litauen hat gegen seine Einverleibung in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken protestiert;

3. Kein Staat der Welt hat den Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken gebilligt;

4. Alle Verträge, die Litauen als unabhängiger Staat mit anderen Staaten unterzeichnet hatte und die die internationale Lage Litauens bestimmen, darunter auch die seinerzeit von diesen Staaten über die de jure-Anerkennung Litauens gemachten Akte, sind von keinem Staate aufgehoben, bzw. zurückgezogen worden. Daher bestehen sie formell weiter, ungeachtet dessen, dass sie wegen der Okkupation des Landes durch Sowjetrussland vorübergehend undurchführbar geworden sind;

5. Die Souveränität des litauischen Staates wird, wie es aus den letzten zwei Punkten hervorgeht, von anderen Staaten nicht bestritten. Als praktischer Beweis dafür kann z.B. die Tatsache erwähnt werden, dass ein grosser Teil der litauischen Gesandtschaften und Konsulate im Auslande auch weiterhin bestehen bleiben und ihre

Tätigkeit ausüben können.

Praktisch genommen besteht Litauen als geschlossener Staatsorganismus auch noch heute. Dies ist aus folgenden Tatsachen ersichtlich:

1. Das Territorium des Staates ist dasselbe geblieben, von anderen Gebieten Sowjetrusslands abge sondert und vom Okkupanten selbst durch die Grenzwa che abgesperrt und isoliert;

2. Der frühere Verwaltungsapparat des Landes (Ministerien und andere Verwaltungsorgane, die von den Sowjets in die Kommissariate umbenannt worden sind) bleibt weiterhin bestehen, wenn auch mit den bolschewistischen Kommissaren und GPU-Agenten immer mehr versehen wird;

3. Alles das, was in der Periode des unabhängigen Staatslebens von litauischen Staats und Volke auf allen Gebieten des Staats-, Kultur- und Wirtschaftslebens geschaffen wurde, ist augenblicklich von der bolschewistischen Herrschaft noch weit nicht ruiniert worden, wenn auch überall tiefgreifende Verwüstungen angerichtet worden sind;

4. Besteht sogar noch weiter das litauische Heer unter dem Namen des 29. Armeekorps der roten russischen Armee mit früheren Offizieren, Unteroffizieren und Mannschaften, Es besitzt seine Waffen und verbleibt auf litauischem Boden.

Kurz gesagt wurde Litauen nur zwangsweise in die 14. Republik der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken umbenannt worden. Die bolschewistische Herrschaft besitt sich zwar das Land zu sowjetisieren, die Zeit ist aber noch zu kurz gewesen, um das nationale Litauen tatsächlich zu vernichten.

5. Bildung der Kräfte zur Wiederherstellung Litauens.

Die Litauer sind keine Slawen. Ihrer Rasse nach gehören sie also nicht zu Russland.

Die litauische Sprache als älteste lebendige indogermanische Sprache in Europa ist nicht mit russischer Sprache verwandt.

Die litauische Kultur findet ihre Wurzeln in eigenartiger Natur der Volkes. Sie vertritt im Gegensatz zu den slawischen Völkern den Geist der westeuropäischen Zivilisation, für die die Aktivität, Selbstbeherrschung und Zweckmäßigkeit eigen sind.

Das litauische Bauerntum und sein Siedlungswesen, das ausschließlich in Form des Einzelhofes auftritt, ist der russischen Agrarverfassung, insbesondere dem sowjetischen Kolchosensystem vollkommen fremd.

Die ganze Art des Lebens, wie Glaubensbekenntnis (das vorwiegend römisch katholisch ist), Volksgebräuche und - Sitten, Rechts-

308

Lebens- und Weltanschauungen, die ganze Volksseele ist vom russischen Volkswesen grundlegend verschieden, wie die Erfahrung nicht nur von heute, sondern auch aus der zaristischen Zeit vollkommen klar macht.

Das litauische Volk bekennt sich mit seinem ganzen Wesen zum Westen. Die allgemeine Zuneigung des litauischen Volkes zur westeuropäischen Kultur hat das Auftreten der bolschewistischen Wucht, die vom litauischen Volke als ein Ausdruck des slawischen Volkswesens empfunden wird, nur noch verstärkt.

Daher nahm das litauische Volk mutig den ihm von dem bolschewistischen Okkupanten aufgezwungenen Kampf auf, um seine Kultur, seinen Wohlstand zu verteidigen und seine politische Freiheit wieder zu gewinnen.

Von den Schulkindern angefangen, alle Alter und Schichten des Volkes, wie die Arbeiter, Bauern, Studenten, Geistlichen u.s.w. haben in Tausenden ihren Willen zum Ausdruck gebracht, dem roten Imperialismus und bolschewistischer Unterjochung Widerstand zu leisten und die heiligen Rechte des litauischen Volkes mit allen Mitteln zu verteidigen.

Ungeachtet des grausensten Terrors, trotz der Tatsache, dass alle Gefängnisse von den Opfern der bolschewistischen Herrschaft überfüllt sind, geht dieser Kampf auf Leben und Tod weiter. Das litauische Volk ist gegen den Kommunismus noch mehr imman geworden als je zuvor.

Beseelt vom unerschütterlichen Glauben an die bessere Zukunft, durchdrungen von der felsenfesten Überzeugung, dass das Recht einen Sieg davon tragen wird, durch die grenzenlose innere Solidarität zusammengeschmiedet und im vollen Bewusstsein der Gerechtigkeit seiner Sache hat das litauische Volk den feierlichsten nationalen Schwur geleistet, den Kampf nicht aufzugeben, bis die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit und Souveränität erreicht worden ist.

Das Befreiungswerk Litauens vom Bolschewismus zu vollbringen und den unabhängigen litauischen Staat widerherzustellen hat sich das Nationale Komitee Litauens zur Aufgabe gemacht. Es ist eine Emanation der früher von der rechts- und verfassungsmässigen Regierung im Auslande beglaubigten Gesandten und bevollmächtigten Ministern, die gegen den Gewaltakt Sowjetrusslands und die Einverleibung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken protestiert haben. Es war und folgerichtig bleibt weiterhin die Aufgabe der litauischen Gesandten, die Interessen und Unabhängigkeit Litauens zu vertreten und es gegenüber den anderen Staaten zu

verteidigen, wie es in ihren Beglaubigungsschreiben geschrieben steht.

Das Nationale Komitee Litauens besteht aus mehreren Mitgliedern der früheren litauischen Gesandten unter der Beteiligung der Vertreter der Organisationen der Auslandslitauer. An seiner Spitze wurde ein früherer mehrmaliger litauischer Ministerpräsident des unabhängigen Litauens als Präsident des Nationalen Komitees gestellt. Um dieses Komitee sind alle sowohl im Auslande als auch in der Heimat wohnenden Litauer, die auf die Rettung ihres Landes hinarbeiten, vereinigt.

Die praktische Durchführung der Wiederherstellung des litauischen Staates stützt sich auf die Front der Litauischen Aktivistischen Bewegung. Unter diesem Namen ist eine politische Organisation tätig, die aller früher massgebend gewesenen litauischen politischen Richtungen unter deren Selbstauflösung in sich eingeschaltet hat, alle aktivsten und tatkräftigsten Elemente des litauischen Volkes umfaßt, völkisch national und sozialistisch, aber scharf antikommunistische eingestellt und auf dem Prinzip der einheitlichen Führung aufgebaut ist.

Auf die vollständige Einigkeit des litauischen Volkes sich stützend, hat die Front der Litauischen Aktivisten zu ihrer ersten Aufgabe, alle Kräfte, die sich zum Kampf bereit melden, planmäßig zu leiten und die nötigen Vorkehrungen zu treffen, damit das litauische Volk in der Sache der Befreiung Litauens von der bolschewistischen russischen Okkupation nicht abseits bleibt, sondern mit Blut und Opfern die Wiedererlösung unter reger und massenhafter Beteiligung erlangt.

Als die nächste Aufgabe gilt es für die Front der litauischen Aktivisten, die nötigen Vorbereitungen zu treffen, damit die gesunden Grundlagen für Neuaufbau und Neugestaltung des befreiten litauischen Staates sowie für dessen gerechte Einfügung in das Neue Europa rechtzeitig festgelegt werden würden.

6. Grundlagen der Wiederherstellung Litauens.

Im Falle Litauens handelt es sich nicht um die Errichtung eines neuen Staates, sondern um die Wiederherstellung der Souveränität eines Staates, der noch vor kurzem völlig unabhängig war, von allen anderen Staaten der Welt als gleichberechtigtes Mitglied der Völkerfamilie anerkannt war und dessen Verwaltungs-

310

organismus zum grossen Teil noch heute besteht.

Da die jetzige Lage Litauens nur als eine fremde Okkupation angesehen werden kann, so ist es zu sagen, dass Litauen nach seiner Herausholung aus der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken und Befreiung von dem ihm jetzt aufgezwungenen Bolschewismus automatisch in die Gemeinschaft der selbständigen Staaten Europas wieder zurückkommt.

Dies ist umso mehr leicht durchführbar als die bolschewistische Herrschaft über das Land noch nicht lange bestanden hat und deswegen, wie es bereits erwähnt wurde, war sie nicht in der Lage, alles das, was in der Periode des selbständigen Lebens auf allen Gebieten geschaffen wurde, zu ruinieren. Man braucht das Land vom Okkupanten zu befreien, ihm die staatliche Freiheit zurückzugeben und seinen noch von früher her bestehenden Verwaltungsapparat von den bolschewistischen Kommissaren und GPU-Agenten zu überbern, so wird es sich sehr rasch aus der durch die Sowjetordnung angerichteten Verwüstung herausholen, sein Leben in die normalen Verhältnisse zurückbringen und seine wirtschaftliche Produktion wieder weiterentwickeln können.

Aussenpolitisch ist es wichtig, die Kontinuität des litauischen Staates möglichst deutlich zu unterstreichen, um von vornherein jeden Grund zur Verdächtigung, als ob es jemand Litauen seinerseits habe annektieren wollen, zu entziehen. Durch das Festhalten am Grundsatz der Kontinuität würden die Feinde der Neugestaltung Europas vor ein Dilemma gestellt, entweder sich mit der Tatsache der Wiederherstellung Litauens als des ersten der von Sowjetrussland noch vor kurzem unterjochten Staates abzufinden und damit dies als Verdienst Deutschlands und seiner Verbündeten in aller Offenheit anzuerkennen, oder durch dessen Bestreiten sich als Gegner der Unabhängigkeit Litauens und der Befreiung der vom russischen Bolschewismus verklebten Völker zu entlarven.

Aus demselben Grunde ist es wichtig, eine aktive Beteiligung des litauischen Volkes am Kampfe gegen den roten russischen Okkupanten hervortreten zu lassen. Dadurch würde der gesamten Welt ein absolut klarer und durch die Tat bekräftigter Eindruck verschaffen, dass die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit sowie Litauens Einfügung in das Neue Europa nicht eine Intrige irgendwelcher anderen Macht, sondern ein natürliches, vom litauischen Volke selbst erstrebtes Ziel, absolut freier und selbständiger Beitrag zur Neugestaltung Europas ist.

Diese Stellungnahme stützt sich auf eine grundlegende Erkenntnis, dass es im Interesse des litauischen Volkes liegt, politisch, wirtschaftlich und kulturelle in engen Beziehungen zu Deutschland zu stehen, wie die Erfahrung bei der Wiederherstellung Litauens in den Jahren 1918 - 1920, sowie die kulturelle und wirtschaftliche Entwicklung in der Periode des unabhängigen Staatslebens und auch der Kampf des ~~litauischen~~ litauischen Volkes gegen das Polentum bewiesen haben.

Im Gegensatz zur ehemaligen litauischen Aussenpolitik der Neutralität und Unentschlossenheit, die die litauischen Aktivisten noch vor dem Verlust der litauischen Unabhängigkeit lange Jahre bekämpft haben, bürgt nun zum Vertreter des gesamten litauischen Volkswillens herangewachsene Litauische Aktivistenbewegung durch ihre klare und deutschfreundliche Einstellung dafür, dass das neue Litauen von dem oberdargelegten Wege seiner Lebensinteresse nicht abweichen wird.

7. Die gedachte praktische Durchführung der Wiederherstellung Litauens

Für seine Freiheit und für die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit ist das litauische Volk, wie es bereits erwähnt wurde, fest entschlossen, an erster Stelle selbst die dazu notwendigen Opfer zu bringen.

Seine eigenen Kräfte allein aber als die des kleinen Volkes würden im Vergleich mit zahlenmässig weit überlegenen Streitkräften des roten russischen Okkupanten nicht ausreichen, um dem Feinde zu trotzen. Daher ist eine Hilfe von Aussen unbedingt und dringend notwendig.

Mit grossem Interesse und tiefer Genugtuung hat das litauische Volk die wiederholten Erklärungen der deutschen Reichsregierung vernommen, durch die allen Völkern im Neuen von Grossdeutschland geführten Europa die Möglichkeit verhoissen wird, ihr staatliches und völkisches Leben selbst zu gestalten.

Das litauische Volk glaubt daher, dass es ihm in seinen Freiheitsbestrebungen die Unterstützung durch deutsche Regierung nicht ausbleiben wird.

Um diese Hilfe sich verschaffen und die dazu notwendigen Vereinbarungen mit Deutschland im Namen des litauischen Volkes treffen zu können, sowie um die Einfügung Litauens in das Neue Europa vorzubereiten und die Verwaltung des Landes, nachdem es von der sowjetischen Okkupation befreit worden ist, sofort zu übernehmen,

ist es notwendig, eine litauische Regierung zu bilden.

Dabei sollten auch die Auswirkungen auf die gegenwärtig in ganzen Lande vorhandene deutschfreundliche Stimmung in Erwägung gezogen werden, die eintreten würde, falls die allgemeine Erwartung des litauischen Volkes, gleichzeitig mit der Befreiung des Landes von der bolschewistischen Okkupation seine eigene Regierung zu erhalten, nicht in Erfüllung kommen sollte.

Diese Regierung würde sich auf die litauische Aktivistenbewegung stützen, die entschlossen ist, für die Wiederherstellung Litauens keine Opfer zu scheuen und, aus eigener Überzeugung heraus, bereit ist, den litauischen Staat als ein gleichberechtigtes Mitglied in das Neue von Deutschland geführte Europa einzufügen.

Die rechtzeitige Bildung einer solchen Regierung ist noch in der Hinsicht wichtig, weil die Eventualität nicht ausgeschlossen ist, dass die Regierung, falls sie im Voraus nicht gebildet wird, von der litauischen Bevölkerung selbst infolge des Aufstandes gegen den Okkupanten gebildet werden würde, was zu unerwünschten Begleiterscheinungen führen könnte.

Die Bildung der litauischen Regierung sollte den Litauern selbst überlassen werden, damit es in Anwendung des Legalitätsprinzips gemäß der litauischen Staatsverfassung erfolgt werden könnte.

Die Anwendung dieses Legalitätsprinzips wäre noch in folgender Hinsicht von Wichtigkeit: erstens würde sich die nochmalige de jure - Anerkennung Litauens durch die anderen Staaten erübrigen; zweitens würde sie zur Konsolidierung der Lage im Innern des Landes erheblich beitragen, was für die Neugestaltung des Staates in Ruhe und Ordnung und für die Inangabeetzung der Produktion des Landes von Bedeutung ist.

Das litauische Volk trägt keine Schuld daran, dass es infolge der allgemeinen militärisch politischen Lage, die in diesem Teil Europas vor einem Jahre entstanden worden war, als Opfer der brutalen bolschewistischen Gewalt Moskaus fallen musste. Deswegen fühlt sich das litauische Volk moralisch berechtigt zu sein, nicht nur mit einer realen Hilfe und Unterstützung seitens der anderen Staaten rechnen zu dürfen.

Insbesondere rechnet das litauische Volk damit, dass die Völker und deren Führer, die die Durchführung einer gerechteren Weltordnung, die den Völkern des europäischen Kontinents Frieden, Gerechtigkeit und bessere Lebensverhältnisse sichern soll, auf sich

genommen und zum Ziel des heutigen Kampfes gemacht haben, unter der Berücksichtigung der heutigen Leiden des litauischen Volkes auch die Kulturschande, die über Litauen gegenwärtig von Sowjet-russland verübt wird, aus der Welt schaffen werden.

Berlin, den 19. Juni 1941.

Im Namen des Nationalen Komitees Litauens

gez. K. Škirpa

a.o. Gesandter und bev. Minister Litauens

An Seine Exzellenz

Herrn Reichsaussenminister

in Berlin

Jo Malonei

Ponui Kaziu Škirpai,
Pirmajam Lietuvos kariuomenės Savanoriui-Kūrėjui,

Berlyne

Didžiai Gerbiamas,

Lietuvos Tautinis Komitetas, po to, kai Sovietų Sąjunga, klatingai sulaužydama visas sutartis su Lietuva, okupavo mūsų kraštą, yra perėmus Lietuvos valstybės reikalų gynimą ir jungęs lietuvių tautos pastangas išlaisvinti mūsų kraštą nuo bolševistinės okupacijos ir atstatyti nepriklausomą valstybę.

Ivertindamas Rytų Europos politinius bei karinius įvykius, gyvybiškai liečiančius Lietuvą, Lietuvos Tautinio Komiteto vardu kreipiuosi į Tamstą kviesdamas šią lemiamą mūsų tautos ir valstybės gyvenimo valandą paimti sunkią našta ir sudaryti Lietuvos Respublikos Vyriausybę, jei vadovauti bei atstovauti, pasiremiant 1938 metų vasario 12 d. Lietuvos Konstitucija (Vyr. Žinios Nr. 600).

Kadangi Lietuvos Respublikos Prezidentas yra išvykęs į Amerikos Jungtines Valstybes ir dėl karo sudarytų sąlygų greitai su juo susisiekti negalima, tai Lietuvos Vyriausybės paskyrimas pagal Lietuvos Konstituciją yra neįvykdomas dalykas. O tuo tarpu Vyriausybės sudarymas yra gyvybinis ir neatidėliotinas Lietuvos reikalas.

Kviesdamas Tamstą imtis taip didelės atsakomybės dėl mūsų tautos likimo, Lietuvos Tautinis Komitetas yra tvirtai įsitikinęs, kad Tamsta paaukosi visas savo jėgas šiam didžiam uždaviniui, aukščiau už viską brangindamas Tėvynės laisvą ir gimdamas lietuvių tautos teises.

Lietuvos Tautinis Komitetas linki, kad Tamstai kuo greičiausiai pavyktų atstatyti krašto turėtąją santvarką ir sujungti visus lietuvius į brolišką vienybę, vairuojant lietuvių tautą ir valstybę tokiu keliu, kuris užtikrintų visokeriopą Lietuvos gerovės klestėjimą.

Lietuvos Tautinis Komitetas kviečia visus lietuvius padėti Tamstai, vykdam ~~šiuos~~ šiuos didžius uždavinius, ir aukoti viską Tėvynės laisvei patikrinti ir lietuvių tautos gerovei sukurti.

Berlynas, 1941 m. birželio 22 d.

pas. E. Galvanauskas

Lietuvos Tautinio Komiteto
Pirmininkas

Bonui

E. Galvanauškui,

Lietuvos Tautinio Komiteto Pirmininkui,

Berlyne

Didžiai Gerbiamas Pone Pirmininke,

Primdamas Tautos pakvietimą šiuo svarbiu metu vadovauti Lietuvos valstybei ir jausdamas tą didelį atsakingumą, kuris man tenka dėl mūsų tautos likimo, Dievo, tautos ir viso pasaulio aki-vaizdojė pareiškiau, kad aš padėsiu visas pastangas neopvilti man teikiamo pasitikėjimo, oisiu šias pareigas žiūrėdamas Lietuvos reikalų ir visomis jėgomis ginsiu Tautos laisvę.

Berlynas, 1941 m. birželio 22 d.

pas. K. Škirpa

VYRIAUSYBĖS SĄSTATAS

Ministras Pirmininkas	
1. UEs.Rkl. Ministras	Gen.št.pulk. Kazys Š k i r p a
Finansų Ministras	
2. Min.Pirm.Pavaduotojas	Inž. Ernestas G a i v a n a u s k a s
3.Teisingumo Ministras	adv. Rapolas S k i p i t i s
4.Krašto Apsaugos Ministras	Generolas Stasys R a š t i k i s
5.Vidaus Reikalų Ministras	Ats.pulk.int.advok.Petras G u ž a s
6.Žemės Ūkio Ministras	Dr. Petras K a r v e l i s
7.Švietimo Ministras	Docentas Antanas M a c c i n a
8. Darbo ir Socialinės Apsaugos Ministras	inžin.Klemas B r u n i u s
9.Susisiekimo Ministras	inžin. Vytautas A u g u s t a i t i s
10. Tautinės Kultūros ir Propagandos Ministras	Dr. Albertas G e r u t i s

Valstybės Kontrolierius	Dipl.Teis.Karolis Ž a l k a u s k a s

Šis sąstatas buvo numatytas tam, kad jį patiekus, jei būtų pavykę susitarti su vokiečiais dėl Vyriausybės sudarymo iš anksto. Tokiu atveju Vyriausybė būtų buvusi paskelbta vokiečių kariuomenei peržengiant Lietuvos sieną. Jos pagrindinis uždavinys buvo numatytas šis: pasirašyti atsisaukimą į Tautą, raginant ją sukilti prieš rusus okupantus. Rūvykus į Lietuvą, ši Vyriausybė būtų buvusi tuoju perorganizuota, kad ją sudarius iš asmenų, pasireiškusių sukilimo motu pašians krašte.

Nepavykus su vokiečiais dėl Vyriausybės sudarymo iš anksto susitarti, paduotas aukščiau Vyriausybės sąstatas niekur nebuvo panaudotas ir pasiliko tik projektu.

Berlin, den 22. Juni 1941.

Sehr geehrter Herr Oberst,

Ich beehre mich hiermit ein Verzeichnis von weiteren Dolmetschern Ihnen zu übermitteln.

Die im Verzeichnis angegebenen Kammeraden begeben sich heute abend nach Königsberg und werden dort morgen mit dem Frühzug eintreffen. Dr. P. (von Ihrem Amt) wurde angewiesen, Sie über das Eintreffen der im Verzeichnis erwähnten Kammeraden zu benachrichtigen, damit Herr Bremer sie empfangen kann.

Zugleich begibt sich nach Königsberg auch Herr General R. mit dem Wunsche hin, seine Familie in Litauen möglichst schnell treffen zu können.

Was die politische Lösung der litauischen Frage anbelangt, so muss ich mein größtes Bedauern aussprechen, dass ich bis jetzt noch völlig im Unklaren bin, wie die Frage gelöst werden wird, oder sie bereits gelöst ist. Alle meine Bemühungen, meine Vorschläge bei den politischen Stellen durchzusetzen scheinen bis jetzt zu keinem Resultat geführt zu haben. Ich wollte noch vor den militärischen Ereignissen die notwendige Klarheit gewinnen und bewarb ich mich einen Besuch beim Staatssekretär Herrn Weizsäcker, jedoch war er für mich nicht zugänglich. Es wurde mir eine Möglichkeit gegeben, die Ihnen bekannte Denkschrift über die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens nur privat an einen Beamten im Auswärtigen Amt zu überreichen. Seinen Namen kann ich nicht aus den Korrektheitsgründen erwähnen. Heuten, da die militärischen Ereignisse bereits vor sich gehen, habe ich drei mal das Protokoll des Auswärtigen Amtes telephonisch gebeten, mir einen Besuch bei Herrn Staatssekretär von Weizsäcker oder bei Herrn Unterstaatssekretär Dr. Woermann oder bei einem anderen verantwortlichen Beamten des Auswärtigen Amtes zu errangieren. Jedoch war alles das vergeblich: Ich habe keine Antwort erhalten.

Dies alles versetzt mich persönlich in eine sehr peinliche Lage, da ich dadurch zu einer Vermutung veranlasst bin, dass der Einmarsch der deutschen Truppen in Litauen nicht eine Befreiung meines Landes, sondern eine bedrückende Enttäuschung der Erwartungen des gesamten Volkes bedeutet. Aus dieser Verzweiflung wollte ich persönlich dorthin begeben, wo meine Kammeraden bereits schon sich befinden. Aber Dr. P., mit dem ich heute um 16 Uhr 30 die gesamte Lage Litauens besprach, riet mich von diesem Schritt ab.

Ich bitte Sie, sehr geehrter Herr Oberst, über die Folgen nachdenken zu wollen, die unvermeidlich entstehen würden, ~~XXXXX~~ falls Litauen in seinen Hoffnungen und Freiheitsbestrebungen durch die jetzigen Ereignisse enttäuscht würde.

Ich benutze diese Gelegenheit, um Ihnen meine besten Wünsche und Grüße zu übermitteln.

Ihr ergebener

(gez.) K. Škirpa

P.S. Herr General, als dieser Brief bereits verfasst worden war, hat sich entschlossen noch in Berlin zu bleiben.

E u e r e E x z e l l e n z ,

In dieser historischen Stunde, in der das litauische Volk seine Freiheit wieder erlangt, gestatte ich mir als Gesandter der früheren verfassungsmässigen litauischen Regierung im Deutschen Reich, Ihnen und dem siegreichen deutschen Heer den tiefsten Dank für die Errettung Litauens aus bolschewistischer Okkupation auszusprechen.

Zugleich habe ich die grosse Ehre, Ihnen ganz ergebenst folgendes vorzutragen:

Nachdem im vorigen Jahr Litauen durch den Gewaltakt der Moskauer Regierung in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken eingegliedert worden war, bildete sich angesichts des bolschewistischen Terrors aus den aktivsten und tatkräftigsten Elementen im Lande unter meiner Führung die litauische Aktivistenbewegung mit dem Ziel, die bolschewistische Herrschaft abzuschütteln und die staatliche Unabhängigkeit wieder zu erkämpfen.

Nach der Erreichung dieses Zieles erstrebt die litauische Aktivistenbewegung die innere Neuordnung des litauischen Staates auf völkischer Grundlage und seine Einordnung in die Schicksals- und Solidaritätsgemeinschaft des neuen Europas. Eine genauere Darlegung der Einstellung und der Wünsche Litauens ist in einer von mir am 19. Juni 1941 dem Herrn Gesandten von Grundherr im Auswärtigen Amt überreichten Denkschrift niedergelegt. In dieser ist die grundlegende, durch die Vergangenheit erwiesene Erkenntnis, dass engere politische, wirtschaftliche und kulturelle Zusammenarbeit Litauens mit dem Deutschen Reich im lebenswichtigen Interesse des litauischen Volkes liegt, hervorgehoben.

Unnahr hat die litauische Aktivistenbewegung im Wege durch den heldenhaften Vormarsch der deutschen Truppen ermöglichten Revolution am 28. Juni 1941 das Sowjetregime beseitigt, die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens proklamiert und eine nationale Regierung gebildet, an deren Spitze ich berufen worden bin.

In der Hoffnung auf Ihr geneigtes Wohlwollen bin ich aus vaterländischem Verantwortungsgefühl heraus bereit und sehe ich mich als Führer der litauischen Aktivistenbewegung auch verpflichtet, dem an mich ergangenen Ruf meines Vaterlandes zu folgen und mich in dessen Dienst zu stellen.

An Seine Exzellenz
Führer und Reichskanzler
A d o l f H i t l e r

Ich betrachte es daher im Augenblick als meine erste Aufgabe, mich - das Einverständnis der deutschen Reichsregierung vorausgesetzt - sofort in meine Heimat zu begeben, um aus Anlass der Übernahme der Regierungsgeschäfte im Namen des gesamten litauischen Volkes dessen Ihnen und dem deutschen Volk für die Ermöglichung der Wiederaufrichtung des litauischen Staates geschuldeten und die Verbundenheit Litauens mit dem deutschen Volk vor aller Welt zu verkünden.

Ich wäre Ihnen ausserordentlich verbunden, wenn Sie mir die Ehre erweisen würden, in einer persönlichen Aussprache meine volle Ergebenheit Ihnen und dem deutschen Reich gegenüber zu erweisen.

Berlin, den 23. Juni 1941.

gez. K. Škirpa

Berlin, den 23. Juni 1941

Sehr geehrter Herr Reichsaussenminister,

Hierdurch beehre ich mich, Ihnen ein an den Führer und Reichskanzler des Deutschen Reiches gerichtetes Schreiben zu überreichen und Sie ergebenst zu bitten, dieses Schreiben dem Führer und Reichskanzler vorzulegen.

Ich habe mir erlaubt, eine zweite Urschrift meines Schreibens zu Ihrer gefälligen Kenntnisnahme beizufügen.

Genehmigen Sie, Herr Reichsaussenminister, den Ausdruck meiner tiefsten Ergebenheit und vorzüglichsten Hochachtung

K. Škirpa

An den
Herrn Reichsaussenminister von Ribbentrop

Berlin
Wilhelmstrasse

Exzellenz,

Ich habe die Ehre, Eurer Exzellenz ergebenst folgendes zu unterbreiten:

Gleichzeitig mit dem Vormarsch des deutschen Heeres gegen die rote russische Armee vollzog sich in Litauen noch vor dem Eintreffen der deutschen Truppen, also im Rücken des Feindes ein allgemeiner Aufstand des litauischen Volkes gegen den sowjetrussischen Okkupanten.

Infolge dieses Aufstandes wurde die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit proklamiert und eine nationale Regierung gebildet, die sich auf litauische Staatsverfassung stützt.

Wie ich durch die Redionschriften des Kaunauer Rundfunk weiter erfahren habe, hat die litauische Regierung die Erklärung abgegeben, dass Litauen gewillt ist, mit Grossdeutschland in freundschaftliche Beziehungen zu treten und an der Durchführung der Neuordnung Europas aktiv mitzuwirken, was in der Tat meiner politischen Einstellung vollkommen entspricht.

Zugleich hat die litauische Regierung einen Aufruf an das litauische Volk erlassen, die in Litauen einmarschierenden deutschen Truppen freundlichst aufzunehmen und ihnen jede Hilfe zu leisten.

Die weiteren Verordnungen der litauischen Regierung bezwecken die Regelung des litauischen Wirtschafts- und Staatslebens.

Jetzt steht es fest, dass die litauische Regierung die Landesverwaltung bereits praktisch übernommen hat und mit den weiter marschierenden deutschen Truppen im Einvernehmen steht.

Die schnell gebildeten litauischen Truppen, von der ganzen litauischen Zivilbevölkerung eifrig unterstützt, kämpfen Schulter an Schulter mit den deutschen Truppen gegen den gemeinsamen Feind.

Die Tatsachen sprechen also dafür, dass das litauische Volk nicht nur politisch, sondern auch militärisch auf deutscher Seite kämpft.

In Anbetracht des Obenerwähnten habe ich die Ehre, die Reichsregierung um ihr Einverständnis für die Wiederaufnahme meiner Funktionen als der des litauischen Gesandten im Deutschen Reich zu bitten.

Ich benutze diese Gelegenheit, um Eurer Exzellenz den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung auszusprechen.

Berlin, den 24. Juni 1941.

gez. K. Škirpa

An Seine Exzellenz
Herrn Staatssekretär von Weizsäcker

i n B e r l i n .

Berlin, den 26. Juni 1941.

An Herrn Generalfeldmarschall von Brauchitsch

Wie durch Kaunaer Rundfunk bekannt gegeben wurde soll heute nachmittags die Beerdigung der im Kampfe gegen die Russen gemeinsam mit den deutschen Soldaten gefallenen litauischen Aufständischen stattfinden.

Der Aufstand wurde im Einvernehmen mit den deutschen militärischen Stellen von der litauischen Aktivistenbewegung, deren Führer ich bin, organisiert und im Rücken des Feindes vollzogen. Dadurch haben die litauischen Aufständischen ihren Anteil zum deutschen Siege beigetragen, wodurch ich meine besten Kameraden geopfert habe.

Als Soldat, als Mensch und Führer der litauischen Aktivistenbewegung halte ich es für meine Pflicht und moralisches Recht, an der Beerdigung meiner Kameraden teilzunehmen.

Ich habe mir viel Mühe gegeben, um dieseszüglichen Einverständnis der deutschen Stellen zu bekommen, aber alles war bis jetzt ergebnislos. Ganz im Gegenteil. Gestern wurde mir von der deutschen Staatssicherheitspolizei mitgeteilt, dass ich ohne besonderes Erlaubnis meine Wohnung bis auf weiteres nicht verlassen darf.

Diese Umstände und die Kürze der Zeit bis zur Beerdigung zwingen mich, meine Bitte direkt an Sie, Herr Generalfeldmarschall, zu wenden.

Mein Ehrengedanke als Soldaten ist nicht minder als dies der deutschen Soldaten.

Ich appelliere daher an Sie, Herr Generalfeldmarschall, und bitte Sie ergebenst, mir unverzüglich die Möglichkeit verschaffen zu wollen, mich nach Kaunas zu begeben.

K. Škirpa
Oberst im Generalstabe, Zehnjähriger
Militärattaché in Berlin, zuletzt
litauischer Gesandter im Deutschen
Reiche

Übermittelt:

1. Dienststelle von Ribbentrop um 11 Uhr,
2. OKW, Abwehrabtl. um 11,20 Uhr /angenommen von Herr LtA. Hummel/, Gebeten das Telegramm sofort weiter zu befördern

323

Dokumentes LXXXVIII

OBERQUARTIERSGEBIETE IV
IM GENERALSTAB DES HEERES

Berlin W. 35, den 19.7.41.
Tirpitzufer 66.

Sehr geehrter Herr Minister,

Der Herr Oberbefehlshaber des Heeres hat mich ~~zum~~
beauftragt, Ihnen den Empfang Ihres Briefes vom 26.6.
41 dankend zu bestätigen, in dem Sie die Bitte aus-
sprechen, an den Trauerfeierlichkeiten für die im
Kampf gegen den Bolschewismus gefallenen litauischen
Aktivisten teilnehmen zu dürfen.

Infolge der Abwesenheit des Herrn Oberbefehlshab-
ers des Heeres von Berlin gelangte dieser Brief erst
so spät in die Hände des Empfängers, dass es leider
nicht möglich war, Ihrem Wunsche zeitgerecht zu ent-
sprechen.

in vorzüglicher Hochachtung

(gez.) Matzky

Generalmajor

Berlynas, 1941 m. liepos m. 10 d.

Ponui
Ministeriui K. Škirpai,
Berlín W. 50
Achenbachstr. 1.

Turėdami galvoje dabartines aplinkybes ir gyvybinius Lietuvos ir lietuvių tautos reikalus, žemiau pasirašiuoieji laiko savo pareiga štai ką Tamstai, Pone Ministeri, pareikšti:

Bolševikų okupacija Lietuvoje ir tos okupacijos neapsakomai skaudus mūsų tautai padariniai (valstybinės nepriklausomybės netekimas, ekonominio gyvenimo suardymas ir Lietuvos apilėšimas, mokyklų sudarykymas, sąžinės bei ištikinimų laisvės visiškas pameaugimas, tūkstančių žmonių areštai, suimtųjų kankinimai, žudymai ir gabenimas Rusijon, siaučiantis teroras ir visi kiti mūsų tautai žalingi bolševikų darbai) pažadino mūsų sąmoningųjų lietuvių norą ir pasiryžimą nuversti bolševikų jungą ir atstatyti Nepriklausomą Lietuvą.

Berlyne, kur susispletė žymus politinių pabėgėlių kiekis, atsirado galimumas vienam politiniam frontui sudaryti, sujungti esamas lietuvių jėgas į vieną organizaciją, kovai su bolševikų okupacija dėl Nepriklausomos Lietuvos atstatymo. Šis organizacija pasivadino Lietuvių Aktyvistų Frontu ir Tamsta pasiėmė jam vadovauti.

Šis Frontas, susidaręs Berlyne iš įvairių srovių ir pakraipų žmonių, stiprina politinį autoritetą mūsų atstovo Berlyne santykiuose su Reicho įstaigomis, jungė pačių lietuvių koloniją, davė progos padirbėti politinei minčiai bei pagalvoti apie būsimos Lietuvos sutvarkymą. Be to, buvo užmegsti ir palaikyti ryšiai su okupuota Lietuva, gaivinta okupantų spaudžiamoji Lietuvoje išsilaisvinimo viltis, informuota apie daromas užsienyje ir darytinus pačioje Lietuvoje pastangas laisvei atgauti.

Rusų-vokiečių susidūrimui artėjant Fronto vadovybė Berlyne aktingai dirbo kontakte su atitinkamomis Reicho karinėmis įstaigomis, rengdama sukilimą prieš bolševikų okupaciją Lietuvoje.

Rusų-vokiečių karui prasidėjus, numatytas sukilimas Lietuvoje įvyko ir pavyko. Sukilėliams paskelbė Nepriklausomos Lietuvos atstatymą ir sudarė laikinąją vyriausybą. Politinė padėtis grietelai pasikeitė. Politinės veiklos centru tapo Lietuva. Tuo būdu Berlyno Lietuvių Aktyvistų Frontas savo uždavinį atliko, kartu netekdamas savo tolesnei veiklai pagrindo.

Antrą vertus, Lietuvos atstovo veikla atrodo suvaržyta, kad jis stovi šio fronto priešakyje.

Visa tai turėdami galvoje, priėjome išvados, kad Tamsta turėtų tuoj sukviešti Fronto Vadovybės bei jos steigėjų ~~xxx~~ susirinkimą Berlyne Lietuvių Aktyvistų Frontui likviduoti, o jei tatau esamosiomis sąlygomis nebūtų įmanoma, tai Tamsta pats, kaip šio Fronto Vadas, tuojau turėtų paskelbti jį Berlyne likviduota.

Jei šio Fronto vienu ar antru keliu likvidavimas Tamstai nebūtų priimtinas, tai prašome nuo šio rašto gavimo dienos laikyti mus iš jo išstojusius.

Su pagarba: /pas./ E. Galvanuskas
/pas./ Dr. F. Karvelis.
/pas./ R. Škipitis.

Jo Malonei

Berlynas, 1941 m. liepos m. 15 d.

Ponui Inž. Ernestui Galvanauksui,

B e r l y n e .

Gerbiamasis Tamsta,

Sudarant praeitais metais Lietuvos Tautinį Komitetą, aš rėmiau Tamstos kandidatūrą į to Komiteto Pirmininkus, prisiminamas Tamstos iniciatyvą, ryžtumą ir veiklumą kovoje už mūsų tautos idealus praeityje ir tikėdamasis, jog tas ypatingas Tamsta pilnai pareikšį ir atsakingame Tėvynės išlaisvinimo iš bolševistinės okupacijos ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymo darbe.

Tokiomis pat geromis viltimis vadovavau, kai pasiūliau Tamstai prisidėti prie mano tada dar tik pradėto kurti Lietuvos Aktyvistų Fronto ir kai pakviečiau Tamstą į savo artimiausiųjų bendradarbių - mano politikinių-būrelių pagalbėti man tos politinės organizacijos vadovavimo ir naujos Lietuvos valstybės atstatymo paruošiamąsias darbe, nors iš kitų mano idėjos draugų ir turėjau nemažos opozicijos prieš Tamstos asmenį dėl Tamstos nepasipriešinimo rusų okupacijai, dėl Tamstos dalyvavimo išdaukiškoje Palestino vyriausybėje ir dėl kitų politinių klaidų.

Per dešimt mėnesių bendro darbo Lietuvos Tautiniam Komitete ir Lietuvos Aktyvistų Fronte pasiūkėjo, jog mano viltys nepasitvirtino.

Kaip L.T.K.Pirmininkas, Tamsta neparodė nei iniciatyvos nei didesnio veikumo. Tamstos darbas šiose pareigose tepasiraikė tuo, kad Tamsta laikas nuo laiko užleidavai pas mane pasiskaityti mano raštų vokiečių ir kitais, kitais L.T.K.nariams ir šių pastarųjų laiškus man, bei šiaip sau pasiformuoti pas mane, ką esu Lietuvos reikalais padaręs ir naujo patyręs. **Km**

Kelis kartus išvykdamas į Klaipėdą ir ten išbūdamas po mėnesį ir daugiau laiko, Tamsta ne tik nieko man nebepagalbėdavai savo nuomone, bet iš viso atitoldavai nuo savo, kaip L.T.K.Pirmininko, pareigų ir tesirūpindavai vien savo asmeniškais reikalais. Man begal skaudu konstatuoti, kad šitaip Tamsta elgėsi tokiuo metu, kai kiekviena diena buvo labai brangi Lietuvos išlaisvinimo ir valstybės atstatymo paruošimui ir kai Tamsta, būdamas arti manęs ir matydamas tai, kiek aš turėjau daug darbo, kaip giliai sielvartavau Tėvynės reikalais, kiek turėjau sunkumų visokioms kliūtims ir net piktos valios žmonių intrygoms prieš LAF veiklą ir mane asmeniškaui nugulėti.

Tamstos neveiklumas ir stačiai šalinimasis nuo savo pareigų ir darbo kilo pagrįsto nepasitenkinimo Tamsta, kaip L.T.K.Pirmininku, ne tik Vokietijoje, bet ir kitose lietuvių kolonijose užsienyje, ypač Amerikos lietuvių tarpe, kur tas nepasitenkinimas pasireiškė net viešu priekaištu spaudoje visam L.T.K. ir privertė p.St.Lozoraitį, kaip likusios užsieniuose mūsų diplomatijos teta ir L.T.K.Vicepirmininką viešai už visą L.T.K. aiškintis, ginant jo narių garbę.

Nepasitenkinimas dėl Tamstos pasyvumo buvo ryškus ir pačiame L.T.K. Jis šia pasireiškė tuo, kad susilaukiau iš kito jo narių privatiškų sugestijų patarti Tamstai iš L.T.K.Pirmininko pareigų išviso pasitraukti.

Taip pat nesulaukiau iš Tamstos pusės didesnio įnašo į L.A.F. veiklą. Tamstos darbas L.A.F.tepasireiškė tuo, kad dalyvavai Vadovybės posėdžiuose ir buvai iškalbingas bei naudingas savo mintimis šiuose klausimuose. **Pet** Tamsta, tikiuos, neužginčysį faktų, kad Tamsta neatlika eilės darbų bei neparuošė svarbių raštinių projektų, kuriuos buvau prašęs Tamstos padaryti. Tamstai gerai žinoma, kaip aš dėl to pasiūliau privertęs ne kartą karčiai nusiskųsti Tamstai apeliuodamas į Tamstos patriotizmą ir valstybės vyro pareigas pajautimą.

Apie pasiekusius mane iš šalies ir iš kitų L.T.K.narių nepasitenkinimo ženklus dėl Tamstos neveiklumo, kaip Tamsta žinai, esu savo laiku Tamstai lojaliai ir kolegiskai pranešęs, vardan visiems mums, lietuviams, rūpino Lietuvos atstatymo reikalo.

Tuo pat sumetimais aš, nors ir pats vis daugiau jaučiuosi Tamstos apvilta, stengiausi Tamstą užstoti ir prisidinau kitų sugestijoms patarti Tamstai iš L.T.K.Pirmininko pareigų pasitraukti ar duoti Tamstai suprasti, jog Tamstos neveiklumas nesiderina su vienu iš pagrindiniųjų

reikalavimų, statomų L.A.F.nariui, būtent, visados būti veikliam ir kad todėl Tamstos pasiikimas L.A.F. eilėse nustoją gilesnės prasmės, nes kitiems nariams nedavėte gero pavyzdžio.

Šiaip santūriai laikiausi ne vien iš moralinės pareigos gerbti Tamstą kaip seną ir turintį nuopelnų Lietuvai mūsų visuomenės veikėją ir valstybės vyrą, bet ir dėl to, kad vis dar tikėjau, jog Tamstos patriotiškumas paskatins Tamstą suaktyvėti ir kad Tamsta savo patirtimi gyvenime ir valstybiniame darbe dar gali būti visų lietuvių užsibrėžtam tikslui siekti naudingas ir reikalingas.

Be to, nepritariani sugestijoms keisti L.T.K.Pirmininką ir nesiryžau atleisti Tamstos iš savo, kaip L.A.F.Vado, artimiausių bendradarbių tarpo dar ir todėl, kad nenorėjau suteikti Lietuvos priešams ar šiaip politiniams neišmanėliams bei plėpiams pagrindą visam tam pridurti didesnę politinės reikšmės bei galimesis gandas, kad neva pasireiškė skilimas ir tatau pamsudoti lietuvių tautos vienybei ardyti bei kovotojų už Lietuvos išlaisvinimą normaliam ryšumui silpninti.

Neparodžius reikalingo veikumo ir darbingumo prieš birželio 23 d. istorinį įvyki Lietuvoje, Tamsta, po to, kaip pirmoje eilėje L.A.F.vadovybės pastangomis ir su didžiulio politinio sąjudžio narių pasiaukojimu Tėvynai buvo įvykdytas sukilimas prieš raudonąjį okupantą, proklamuotas Lietuvos nepriklausomybės atstatymas ir sudaryta nauja aktyvistinė Lietuvos Vyriausybė, staigiai nei iš šio nei iš to, pradėjai mane piktai užpuldinėti, paneigdamas mano atliktų sukilimų peruošti darbų reikšmę, iškoneveikdamas mano pastangas kilusiam tarp mūsų ir vokiečių politiniams konfliktui išbalansuoti, tačiau vokiečius priverčiant skaitytis su įvykusiu faktu bei nauja Vyriausybe. Mane šiaip puldamas Tamsta, besikarščiudamas, leidai sau pavartoti net mane asmeniškai užgaunančius žodžius, tarytum aš būčiau iš savo pėsės Tamstai padaręs ką nors pikto.

Šių metų liepos 12 dieną Tamsta, drauge su p.P.Skipsčiu ir Dr.Karveliu, užėjęs pas mane be atskiro prieš tai tokiam pasitarimui susitarimo, įteikėte raštą, datuota liepos 10 dieną, kuriame iš Jūsų šimtą trijų ultimatyvių reikalavimų likviduoti lietuvių Aktyvistų užuomazgos branduolį Berlyne. Vienakrt pareiškėte, kad skaitytiau Jus visus tris išstojusius iš L.A.F., jei Jūsų reikalavimų nepatenkinčiau.

Pakartodamas tai, ką jau esu sakyto rašto įteikimo proga pareiškęs žodžiu, pranešu Tamstai štai ką:

1. Nematau nei reikalo nei pagrindo sakytą L.A.F.branduolį likviduoti;
2. Skaitau, kad kalbama padalinio likvidavimu patys savo rankomis suduotume moralinį smūgį visam lietuvių Aktyvistų sąjudiui Lietuvoje;
3. Jo likvidavimas padarytų į L.A.F.priešus išpūdiu, tarytum LAF vadovybė yra kažko pabūgusi ir pradeda supasauti;
4. Jau labiau nėra jokie būtinumo L.A.F.padalini Berlyne likviduoti, kaip patys vokiečiai ir mūsų kolkas nėra pareikalavę;
5. Kadangi L.A.F.padaliny buvo kurtas Berlyne mano pastangomis ir yra susijęs su mano asmenimi ir mano, kaip Lietuvos Vyriausybės gūlvo, dabartine keblia padėtimi, tai jo likvidavimas mano rankomis galėtų būti ir iš vokiečių pusės suprastas kaip tam tikro mano silpnumo pasireiškimas. Tai galėtų savo ruožtu pasunkinančiai atsiliepti į Vyriausybės legalizavimosi reikalą ir eventuelius tolesnius pasitarimus tuo reikalu su vokiečių įstaugomis.

Esu tos nuomonės, kad siekiant Vyriausybės legalizavimo mes turime būti ne palaidūs, bet vieningi ir laikytis tvirtai. Dėko tvirto laikymosi ir mano stovėjimo Vyriausybės priešakyje, kaip vokiečių iki sukilimo įvykdymo bei nepriklausomybės paskelbimo pripažinto persona gratis sūna, manas jau pavyko laikyti daug laiko, kuri Vyriausybė Lietuvoje galėjo pamsudoti ir panaudojo savo įsitvirtinimui ir užimimui visų sąsto valdymo pozicijų. Šios taktikos reikia laikytis ir toliau.

6. Sutinku, kad sudarytasis L.A.F.padaliny praktiškai, kada dauguma jo narių mano buvo pasiūti į Lietuvą, šia nebe daug ką gali nuveikti. Bet pats likvidavimas politiškai būtų žalingas, taigi nedarytinas. Išdėstęs anksčiau parduotus motyvus, siūliu Tamstai ir p.Skipsčiui su Dr.Karveliu tą pareiškimą atsiimti. Jums visiems atsisakius tautai padaryti, pareiškiau, jog tokį Jūsų pasiūlymą skaitau bandymu iš Jūsų pusės skaldyti L.A.F.organizaciją, ardyti aktyvistų vienybę ir pa-

327

Kirsti mano kaip L.A.F. Vado prestižą L.A.F.narių ir vokiečių akyse. Pridėjau, kad tuomet Jūs, gal prieš Jūsų psčių norą, prisidedate prie kai kurių mūsų buv. sąugonių lintrygos prieš L.A.F., intrygos, kuri Jums buvo gerai žinoma, kurią Jūs patys prieš tai smarkėte ir kuri, kaip tai yra visiškai pasaiškėję, buvo ir tebėra svetimos rankos diriguojama ir nukreipta prieš Lietuvos nepriklausomybę.

Mane begal stebina, kad tokio politiški svarbaus klausimo neradote reikalo su mania aptarti bei kodiu pasiskalbėti, kodėl pas Jus iš viso kilo mintis reikalauti L.A.F. branduoli Berlyne likviduoti ir kokie sumatini bei kas Jus pasiskatino to priešikimo ultimatyvine forma grasinti pasitraukimu iš L.A.F.narių.

Lietuvos nepriklausomybės atstatyme ir Lietuvos vyriausybės paskelbime L.A.F.suvaizdino lemiamą vaidmenį, kurio jau niekas iš Lietuvos istorijos nebeišbrauks. Tiesa, tai suvedė mus į politinį konfliktą su vokiečiais. Mūsų uždavinys yra šį konfliktą kaip nors likviduoti, bet jokia būdu neišsivadant to, ką atkovojo mūsų tautos geriausiųjų sūnų krauju. Todėl aš tikiu, kaip kad Tamstos ir p.Skipiūčio su Dr.Karveliu pasiryžtas man, kaip L.A.F.Vadui, ultimatus ir išstojimas iš L.A.F.narių esamos dabartinės politinės sunkios padėties nepalengvina, bet tik bereikalingai ją dar apunkia.

Naujoji Lietuva rimaisi tomis jėgomis, kurios jau atkovojo valstybinę nepriklausomybę, taigi L.A.F.Jis yra dabar vienintelis organizuotas lietuvių tautos valios reiškiėjas, jos vykdytojas ir Lietuvos ateities garantas. Kas drįsta eiti prieš jį, ar esmoms politinėmis sąlygomis silpninti jo vienybę, tas imasi jau nebe lietuviško darbo.

Tamstos ir p.Skipiūčio su Dr.Karveliu padarytą priekaištą, kad paliekant L.A.F.branduolį Berlyne nelikviduotą susidarytų krašto politiniam vadovavime dvilypumas, kuris galėtų dar daugiau sukomplikuoti Lietuvos santykius su Vokietija, griežtai atmetu kaip visiškai nepagrįstą. Tarp mūsų kaip Lietuvos Vyriausybės galvos ir L.A.F.Vado ir pačios Vyriausybės Lietuvoje ryšis yra patikrintas ir aš veikiu su kitais Vyriausybės nariais solidariai.

Atsilveigiant viso to, kas aukščiau pasakyta, o taip pat nepaprasto opumo politinių aplinkybių, kuriomis Tamste draugs su p.Skipiūčiu ir Dr. Karveliu savo ultimatyviniu raštu šį skandala sukėlėte, kaip ir visiškai nesuprantamo motyvų, kodėl Jūs radote reikalinga taip padaryti šiuo Lietuvai nepaprastai sunkiu momentu, turia garbės pranešti Tamstai, Ponas Galvanaukai, štai ką:

- 1.Kaip L.T.K.narys šiuo atšaukiu mano iki šiolei reikštą Tamstai pasitikėjimą pasilikti L.T.K.Pirmininko pareigose;
- 2.Apie šį savo nusistatymą pranešu kitoms L.T.K. nariams ir aiškiu atšanti iš Tamstos mandato toliau skaitytis L.T.K.Pirmininku;
- 3.Kaip L.A.F.Vadas išbrauki Tamstą kartu su Tamstos bendradarbiais p.Skipiūčiu ir Dr.Karveliu iš L.A.F.narių tarpo už nesilaikymą L.A.F.nariams privalomes ir jų laisva valia prisidintos draumės;
- 4.Kaip lietuvių tautos auklėlių paskelbtos Lietuvos Vyriausybės galva ir kaip Lietuvos Pasirūpinęs Vokietijoje prašu Tamstą be mano žinios nesileisti į politinio turinio, paliečiančio Lietuvą, pasiskalbėjimus su vokiečių įstaigomis ar pasikrais pareigūnais. Jei iniciatyva pasiskalbėjimui kiltų iš vokiečių pusės, tai prašu Tamstą teprilinti visą, ką iš vokiečių patirsi, vien ad referendum ir tuojuo man apie tai pranešti;
- 5.Rezervuoju sau teisę šį laišką pasiskalbtli lietuvių visuomenės žiniui, jei Tamsta kasintumeis vesti kokią nors akciją prieš L.A.F.veiklą ar kaip kitaip kliudyti man, kaip L.A.F.Vadui ir Lietuvos Vyriausybės galvai vesti toliau kovą už Lietuvos išlaisvinimą.

Visa tai pranešamas Tamtos žiniui, skaitau reikalingu šia pažymėti, kad neturiu nei mažiausio tikslo šiuo raštu Tamstą kokuo nors būdu užgauti esmeniškai ar paliesti Tamstos, kaip Lietuvos piliečio garbę. Aš jį leidau sau Tamstai parašyti, vadovaudamas vien Lietuvos valstybės interesų ir prašu Tamstą pilnai tikėti mano nuoširdžiam norui toliau pasilikti geruose ameniškuose santykiuose su Tamsta.

Su aukšta pagarba

Nuorašas gauna: L.T.K.nariai p.Lozoraitis, p.Turaukas ir L.A.F. Štabo Viršininkas pavauduotojas p.Prapuolenis.

Berlynas, 1941 m. liepos m. 15 d.

Jo Malonei

Ponui adv. Rapolui Skipičiui

B e r l y n a s

Š.m. liepos 12 d. Tamsta, drauge su p.Galvanausku ir p.Dr.Karveliu, užėjęs pas mane be atskiros prieš tai tokiam pasimatymui susitarimo, išeikė raštą, datuotą liepos 10 d., kuriame iš Jūsų trijų ultimatyvial reikalavimų likviduoti Lietuvių Aktyvistų Fronto užuojautos branduolį Berlyne. Vienkart pareiškėte, kad skaityčiau Jus visus tris išstojusiais iš L.A.F., jei Jūsų reikalavimų nepatenkinčiau.

Pakartodamas tai, ką jau esu šio rašto išeikimo proga pareiškęs šodniui, pranešu Tamstai štai ką:

1.Nematau nei reikalo, nei pagrindo sakytą L.A.F.branduolį likviduoti;

2.Skaityu, kad kalbamo padalinio likvidavimą patys savo rankomis su duotame moralinį smūgį visam Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžiui Lietuvoje;

3.Jo likvidavimas padarytų į L.A.F.priešus įspūdiu, tarytum jo Vadovybė yra kažko pabūgusi ir pradeda supasuoti;

4.Juo labiau nėra jokie būtinumo L.A.F.padaliniį Berlyne likviduoti, kai patys vokiečiai to iš mūsų kolkas nėra pareikalavę;

5.Kadangi L.A.F.padalinyje buvo įkurtas Berlyne mano pastangomis ir yra susijęs su mano asmeniu ir mano, kaip Lietuvos Vyriausybės galvos, dabartine padėtimi, tai jo likvidavimas mano rankomis galėtų būti ir vokiečių suprestas kaip tam tikro iš mano pusės silpnumo pasireiškimas.Tai savo ruožtu galėtų atsiliepti pesunkinančiai į visos Vyriausybės padėti;

6.Sutinku, kad sudarytosios L.A.F.padalinyje praktiškai, kada dauguma jo narių mano buvo pasiūti į Lietuvą, čia nebe daug ką gali nuveikti. Bet pats likvidavimas politiškai būtų žalingas, taigi nedarytinas.

Išdėstęs aukščiau parduotus motyvus, siūliau Tamstai ir p.Galvanauskui su Dr.Karveliu tą pareiškimą atsiimti.

Jums visiems atsisakius tatau padaryti, pareiškiau, kad toki Jūsų pasiūlymą skaitau bandymu iš Jūsų pusės skaldyti L.A.F. organizaciją, ardyti aktyvistų vienybę ir pakirsti mano, kaip L.A.F.Vado prestižą L.A.F. narių ir vokiečių aktyse. Pridėjau, kad tuomi Jūs, gal prieš Jūsų pašių norą, prisidedate prie kai kurių mūsų bur. sąjungiečių intrygos prieš L.A.F., intrygos, kuri Jums buvo gerai žinoma, kurią Jūs patys prieš tai smerkėte ir kuri, kaip tai yra visiškai pažiškėja, buvo ir tebėra svaitimos rankos dirguojama ir nukreipta prieš Lietuvos nepriklausomybę.

Mane begal stebina, kad tokio politiškai svarbaus klausimo neradote reikalo su manim aptarti bei šodniui pasikalbėti, kodėl pas Jus iš viso kilo mintis reikalauti L.A.F.branduolį Berlyne likviduoti ir kokie smurtiniai bei kas Jus pasiekino to pareiškimo ultimatyvine forma grąžinti šisitraukimui iš L.A.F.narių.

Š.m. liepos m. 13 d. penkvietais Tamstą pas save, aš dar kartą itin kinamai prašiau Tamatos pareiškimą, kaip žalingą lietuviškam reikalui dalyką, atsiimti. Bet Tamsta pakartotinai atsisakė tatau padaryti.

Lietuvos nepriklausomybės statatyne ir Lietuvos vyriausybės pakelbime L.A.F. suveidino laisvųjų vaidmenį, kurio jau niekas iš Lietuvos istorijos nebeišbrauks. Tiesa, tatau suvedė mus į konfliktą su vokiečiais. Mūsų uždavinys yra ši konfliktą kaip nors likviduoti, bet jokie būdu neišsivadent to, ką atkovojoje mūsų tautos geriausiųjų sūnų krauju. Tokiais aktais, kaip kad Tamsta su p.Galvanausku ir p.Karveliu padarėte, dabartinė sunki politinė mūsų padėtis ne lengvinama, bet tik bereikalindgal dar pesunkinama.

Naujoji Lietuva rimaisi tomis jėgomis, kurios jai atkovojo valstybinę nepriklausomybę, taigi L.A.F.organizaciją. L.A.F. yra dabar vienintelis organizetas Lietuvių tautos valios reiškėjas, jos vykdytojas ir Lietuvos ateities garantas. Kas drįsta eiti prieš jį, ar esančios politinės sąlygomis silpninti jo vienybę, tas imasi jau nebe lietuviško darbo.

Ypatinai apgailstaujau Tamstos, ponas Skipiti, pasitraukimą iš L.A.F. kaip bereikalingą ir žalingą demonstraciją, kuri gali sutelkti keiksm pagrindo pamanyti, kad naujoje Vyriausybėje esama nevieningumo. Nejaugi Tamsta nesupranti, kad esanose politinėse aplinkybėse byla koks viešes paraiš pasireiškimas nesutikimo tarp Ministrų Tarybos narių, ypač tarp jos Pirmininko ir Ušs.Rkl.Ministro, kuriuo juk Tamstasi sukliėlių apšauktas, yra begal kenksmingas Lietuvai dalykas?

Tamstos ir p.Gavauskusio su Dr.Karveliu padarytą man priekaištą, kad paliecant L.A.F. branduolį Berlyne nelikviduotą susidarytų krašte politiniame vadovavime dvilypumas, kuris galėtų dar daugiau sukomplikuoti Lietuvos santykius su Vokietija, griežtai atmetu, kaip visiškai nepagrįstą. Tarp manęs kaip Lietuvos Vyriausybės galvos bei L.A.F.Vado ir pačios Vyriausybės Lietuvoje ryšis yra patikrintas ir sė veikiu su kitais Vyriausybės nariais solidarai.

Atsižvelgiant viso to, kas aukščiau pasakyta, o taip pat nepaprasto opumo politinių aplinkybių, kurioais Tamsta drauge su p.Gavauskiu ir Dr.Karveliu savo ultimatyviniu raštu šį skandalą sukėlėte, kaip ir visiško nesuprantanumo motyvų, kodėl Jūs rašote reikalinga tai padaryti šiuo Lietuvai nepaprastai sunkiu momentu, turiu garbės pranešti Tamstai štai ką:

1.Kaip L.A.F.Vades išbraukiu Tamstą kartu su Tamstos bendrininkais p.Gavauskiu ir Dr.Karveliu iš L.A.F.narių tarpo už nesilaikymą L.A.F.nariams privalomos ir jų laisva valia priimtose drausmės;

2.Kaip Lietuvos Vyriausybės galva išakmiai prašau Tamstos, kaip Ušs.Rkl.Ministro, be mano žinios nedaryti Berlyne jokių politinių aktų o jei ką iš vokiečių patirtumėte ir skaitytumėte reikalinga daryti kokiu žygiu, tai prašau pirmusia su visu kuo supažindinti mane ir su mania visame kame sutarti;

3.Rezervuoju sau teisą šį laišką paskelbti lietuvių visuomenės žiniui, jei Tamsta kesintumeis vesti kokią nors akciją prieš L.A.F.veiklą ar kaip kitaip kliudyti man, kaip Lietuvos Vyriausybei galvai ir L.A.F.Vadui vesti toliau kovą už Lietuvos išlaisvinimą, pirmoje eilėje esamosios Vyriausybės legalizavimo prieš Vokietiją.

Visa tai pranešdamas Tamstos žiniai, skaitau reikalingu šia pažymėti, kad neturiu nei mažiausio tikslo šiuo raštu Tamstą kokiu nors būdu užgauti asmeniškai ar paliesti Tamstos, kaip Lietuvos piliečio garbę, Aš jį leidau sau Tamstai parašyti vadovaudamasis vien Lietuvos valstybės interesu ir prašau Tamstos pilnai tikėti mano nuoširdžiam norui toliau pasilikti geruose asmeniškuose santykiuose su Tamsta.

Su aukšta pagarba

Nuorašus gauna:

- L.T.K.nariai p.Lozoraitis ir p.Turauskas,
- L.A.F.štabo V-ko pavaduotojas p.Prapuolenis.

Berlynas, 1941 m. liepos m. 15 d.

Jo Malonai

Ponui Dr. Petruui Karveliui

Berlyne

Gerbiamasis Tamsta,

Š.m. liepos 12 d. Tamsta, drauge su p. Galvanausku ir p. Skipičiu, užėjus pas mane be atskiro prieš tai tokiam pasinystymui susitarimo, įteikėte raštą, datuotą liepos 10 d., kuriame iš Jūsų trijų ultimatyviai reikalaujama likviduoti Lietuvių Aktyvistų Fronto užeomozgus branduolį Berlyne. Vienkart pareiškėte, kad skaityčiau Jus visus tris išstojusius iš L.A.F., jei Jūsų reikalavimų nepatenkinčiau.

Pakartodamas tai, ką jau esu sakytą rašto įteikimo proga pareiškęs ~~žodžiu~~ žodžiu, pranešu Tamstai štai ką:

1. Nematau nei reikalo, nei pagrindo sakytą L.A.F. branduolį likviduoti;

2. Skal tau, kad kalbama padalinio likvidavimu patys savo rankomis suduotume moralinį smūgį visam Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžiui Lietuvoje;

3. Jo likvidavimas padarytų į L.A.F. priešus išpūčio, tarytum jo vadovybė yra kažko pabūgusi ir pradeda supasauti;

4. Juo labiau nėra jokio būtinumo L.A.F. padalinį Berlyne likviduoti, kai patys vokiečiai to iš mūsų kol kas nėra pareikalavę;

5. Kadangi L.A.F. padalinys buvo įkurtas Berlyne mano pastangomis ir yra susijęs su mano asmeniu ir mano, kaip Lietuvos Vyriausybės galvos dabartine padėtimi, tai jo likvidavimas mano rankomis galėtų būti ir vokiečių suprasamas kaip tam tikro iš mano pusės silpnumo pasireiškimas. Tai savo ruožtu galėtų atsiliepti pasunkinančiai į visos Vyriausybės padėti.

6. Sutinku, kad sudarytasis L.A.F. padalinys praktiškai, kada dauguma jo narių mano buvo pasiūstų į Lietuvą, šia nebe daug ką gali nuveikti. Bet pats likvidavimas politiškai būtų žalingas, taigi nedarytinas.

Išdėstęs aukščiau padočius motyvus, siūliu Tamstai ir p. Galvanauskui su p. Skipičiu savo pareiškimą atsiimti.

Jums visiems atsisakius atai padaryti, pareiškiau, jog toki Jūsų pasiūlymą skaitau bandymu iš Jūsų pusės skaldyti L.A.F. organizaciją, ardyti aktyvistų vienybę ir pakirsti mano, kaip L.A.F. vado prestižą. LAF narių ir vokiečių akyse. Pridėjau, kad tuomi Jūs, gal prieš Jūsų pečių nors, prisidėdote prie kaikiurių mūsų buv. saugumiečių intrygos prieš LAF organizaciją, intrygos, kuri Jums buvo gerai žinoma, kurią Jūs patys prieš tai smerkėte ir kuri, kaip tai yra visiškai paaiškėjo, buvo ir tebėra svetimos rankos diriguojama ir nukreipta prieš Lietuvos nepriklausomybę.

Mane begal stebina, kad tokio politiškai svarbaus klausimo nerado te reikalo su manim aptarti bei žodžiu pasikalbėti, kodėl pas Jus iš viso kilo mintis reikalauti L.A.F. branduolį likviduoti ir kokie sumeti mai bei kas Jus paskatino to pareiškimo ultimatyvine forma grąžinti pa situacijum iš L.A.F. narių.

Š.m. liepos 13 d. paakvietęs Tamstą pas save, aš dar kartą įtikinamai priešiau Tamatos pareiškimą, kaip žalingą lietuviškam reikalui dalyką, atsiimti, bet Tamsta pakartotinai atsisakė tatal padaryti.

Lietuvos nepriklausomybės atstatyme ir Lietuvos Vyriausybės paskelbime L.A.F. suvaidino lemiamą vaidmenį, kurio jau niekas iš Lietuvos istorijos nebeišbrauks. Tiesė, tatal suvedė mus į konfliktą su vokiečiais. Mūsų uždavinys yra šį konfliktą kaip nors likviduoti, bet jokiu būdu neišsivadant to, ką atkovojo mūsų tautos geriausiųjų sūnų kraujai. Tokiais aktais kaip kad Tamsta su p. Galvanausku ir p. Skipičiu padarėte, dabartinė sunki politinė mūsų padėtis ne lengvinama, bet tik bereikalingai dar pasunkinama.

Naujoji Lietuva romiasi tomis jėgomis, kurios jai atkovojo valstybinę nepriklausomybę, taigi L.A.F. organizacija. L.A.F. yra dabar vienintelis organizuotas lietuvių tautos valios reiškėjas, jos vykdy-

tojas ir Lietuvos ateities garantas. Kas rįsta eiti prieš jį, ar esamo-
mis politinėmis sąlygomis silpninti jo visumą, tas imasi jau nebe lie-
tuviško darbo.

Tamstos ir p.Galvanausko su p.Skipišiu padarytą man priekaištą, kad
paliėkant L.A.F.branduolių Berlyne nelikviduotą susidarytų krašto politi-
niame vadovavime dvilypumas, kuris galėtų dar daugiau sukomplikuoti Lie-
tuvos santykius su Vokietija, griežtai atmetu, kaip visiškai nepagrįstą.
Tarp manęs, kaip Lietuvos Vyriausybės galvos bei L.A.F.Vado ir pačios
Vyriausybės Lietuvoje ryšis yra patikrintas ir aš veikiu su kitais Vy-
riausybės nariais solidarčiai.

Atsižvelgiant viso to, kas aukščiau pasakyta, o taip pat nepaprasto
opumo politinių aplinkybių, kuriomis Tamsta drauge su p.Galvanausku ir p
Skipišiu savo ultimatyviniu raštu ši skandalą sukėlėte, taip ir visiško
nesuprantamumo motyvų, kodėl Jūs radote reikalinga tai padaryti šiuo
Lietuvai nepaprastai sunkiu momentu, turiu garbės pranešti Tamstai štai
ką:

1.Kaip L.A.F. Vadas išbraukiu Tamstą kartu su Tamstos bendrininkais
p.Galvanausku ir p.Skipišiu iš L.A.F. narių tarpo už nesilaikymą L.A.F.
nariams privalomos ir jų laisva valia priimtoms drausmės;

2.Kaip Lietuvos Pasiuntinys Vokietijoje įsakniai prašau Tamstos
nedaryti Berlyne jokių politinių konsachtų su vokiečiais be mano žinios,
o jei ką iš vokiečių patirtum, kas indomantų mane, kaip Lietuvos teisėtą
atstovą ir Vyriausybės galvą, tai prašau apie tai mane tuojuo painformuo-
ti.

3.Rezervuoju sau teisą ši laišką paskelbti lietuvių visuomenės ži-
niai, jei Tamsta kasintumeis vesti kokią nors akciją prieš L.A.F. veiklą
ar kaip kitaip kliudyti man, kaip Lietuvos Vyriausybės galvai ir L.A.F.
Vadui vesti toliau kovą už Lietuvos išlaisvinimą, pirmoje eilėje esamo-
sios Vyriausybės legalizavimą prieš Vokietiją.

Pastebiu, kad šis drausmės sulaužymas iš Tamstos pusės jau yra neb-
pirmas. L.A.F. užuomazgai tik ką susidarius, Tamsta jau buvai sudaręs be-
reikalingų komplikacijų. Anuomet vien dėl to, kad Tamstos nebuvau pakvie-
tęs į savo artimiausius bendradarbius, mano patikėtinius. Šis antras at-
sitikimas pakartotinai mane įtikino, kad tuomet aš nei kiek nebuvau su-
klydęs laikydamasis Tamstos asmens atžvilgiu su reikalingu rezervu.

Visa tai pranešdamas Tamstos žiniai, skaitau reikalingu šia pažymė-
ti, kad neturiu nei mažiausio tikslo šiuo laišku Tamstai kokiu nors bū-
du užgauti asmeniškai ar paliesti Tamstos, kaip Lietuvos piliečio garbę.
Aš leigau sau ši raštą Tamstai parašyti vadovaudamasis vien Lietuvos
valstybės interesu ir prašau Tamstos pilnai tikėti mano nuoširdžiam no-
rui toliau pasilikti geruose asmeniškuose santykiuose su Tamsta, kaip
kad buvome iki šiam laikui.

Su aukšta pagarba

Nuoraša gauna:

L.T.K. nariai p. Lozoraitis ir p.Turavskas,
L.A.F.štabo V-ko pavaduotojas p.Prapuolenis

Didžiųjų dienų užrašai

Artėjant rusų vokiečių karui, Lietuvos reikalas vis daugiau aštrėjo: Iš vienos pusės buvo suaktyvintas sukilimo puošimas Lietuvoje, iš kitos pusės išvystyta didesnė diplomatinė iniciatyva Berlyne ir iš trečios - teko pakelti didžiausią spaudimą iš vokiečių pusės, kuris pasireiškė tuo, kad per mūsų saugumiečius buvo atbėgėlių tarpe skleidžiami pikčiausi gandai prieš mane, intrigus ir net grasinimai mane asmeniui. Šis spaudimas pasiekė kulminacinį punktą birželio 14 d., kai atvykęs pas mane Genkus, kaip jis sakė, vokiečių vidaus reikalų ministerijos pavedamas perdavė man žinomas pareiškimas, kurių pagrindiniai punktai buvo šie: Lietuva visų pirma busianti okupuota; po okupacijos seks Zivilverwaltung, kuris pasiliks Lietuvoje iki karo pabaigos, kada Lietuvos likimas busias išspręstas galutinai. Absakiau, kad tai yra politiniai dalykai, dėl kurių vidaus įstaigas nelaikau kompetetingas ir kad politinius klausimus sėdauoju politinėje instancijoje, iš kurių esu sudaręs sau tvirtą įspūdį, jog Lietuva kaip severantiška valstybė bus atstatyta. Skaitydamas Genkaus pareiškimą provokaciniu, juos surašiau ir su savo pastabomis pasiūniau kaip atitinkamą Denkschriftą vokiečių Gestapo pareigūnui, kuris tuos pareiškimas buvo Genkui pavadęs man padaryti. Greta šito spaudimo vokiečiai per mūsų saugumiečius Meškuskui, Genkui, o vėliau ir p. Alantą išsiųsę ieškojo kito vado ir kelis kartus kalbėjosi su generolu Raštikiu, motyvuodami, kad aš esu nenoris su vokiečiais kalbėtis, per daug reikalaujais ir kad to pasėkoje galima ir nieko negauti. Salytas Denkschriftas pateikė Gestapui į pačią skaudžiausią vietą. Gestapo pasijuto priverstas padaryti kvotą. Kvociant mane man buvo padaryta įvairių priekaištų, kurių svarbiausias buvo tas, kam aš pridaviau Genkaus pareiškimas reikams. Aš įrodžiau konkrečiais daviniais kodėl aš patikėjau, kad Genkus yra atvykęs Gestapo pavedamas. Po to man paskaitė kai kurias vietas iš paties Genkaus parodymo, kur Genkus akiplėšiškai tvirtina, kad jis atvykęs pas mane ir su manim kalbėjęs tik kaip lietuvis patriotas, bet ne vokiečių įstaigų vardu. Kvotos pabaigoje man buvo nurodyta, jog aš neprivalau, kaip politinis emigrantas, užsistoti politika. Bet Genkus ne tik nebuvo areštuotas, o dar daugiau suintensyvinė skėciją prasme jog duotų man pareiškimą ir net tuo tikslu buvo sušaukęs vieno biurolio lietuvių susirinkimą.

Kai santykinai ir darbas su kariškoniis vietomis vyko sklandžiai, o taip neblogoi funkcionavo ir mano ryšiai su neoficialiniais vokiečių politikos vietomis, Aussenante manęs prisė savęs neprisleido. Vos ne vos pavyko birželio 19 d. įbrukti ponui von Grundherrui platesnį Denkschriftą, kuriame išdėdėjau Lietuvos nusistatymą ir pageidavimus. Pagrindinis tų pageidavimų buvo šis: leisti mums sudaryti Lietuvos Vyriausybę iš anksto, kai tik momentas tam bus jau visiškai pribrendęs. Vyriausybės sudarymo tikslas - padaryti su Reichu atitinkamus susitarimus Lietuvių nuo bolševikių okupacijos išvaduoti ir antra - jos vardu išplatinti sąsiskukimus Lietuvoje sukilimui išsekti, kai tik prasidės karo veiksmams. Šio Denkschrifto nuorašus savaitę anksčiau buvau įteikęs vokiečių karū vadovybei, Rosenbergo Štabui ir Dienststelle von Ribbentrop. Taip pat persiūdamas Denkschriftą dėl Genkaus pareiškimo pasiūniau vieną nuorašą sakyto dokumento ir pačiam vokiečių Gestapui, kad tuo būdu ir šį taip pikną prieš mus įstaigų būtų sachlich ir lojaliai apie Lietuvos reikalą painformuota. Tuo būdu vienos vietos, kurios šikiau ar tokiu būdu mūsų reikalą lėmė, buvo iš mano pusės kuo plačiausiai ne tik žodžiu, bet ir raštu orientuotas.

Prasidėjus karui, t.y. birželio 22-ją aš tą dieną prieš piet tris kartus prašiau Aussenante protokolą skubiai aranduoti man pasikalbėjimą su Weizsackeriu, Weehrmann arba su kitu Aussenante atsakingu pareigūnu. Deja į tai nesusilaukiau jokio atgarsio. Tą pačią dieną po piet (16,30 val.) apsiliečiau į Vokiečių karo vadovybę. Pakartotinai išdėstęs viską, kas mums rūpi, pakartojęs, kaip supratau padėti, išpėjau asmeni, su kuriuo kalbėjau, kad sukilimas Lietuvoje tikrai įvyks ir kad belieka vos keletas valandų Vyriausybei sudaryti iš anksto, jei norima išvengti siurprizų, kad vyriausybė bus sudaryta sukilimo pasėkoje. Prašiau tai tuoju perduoti vokiečių kariuomenės vyriausiajam vadui feldmaršalui von Brauchitschui ir Štabo viršininkui generolui Halderiui bei kitims savo aukštesiems pareigū-

nams, kad nors paskutiną minutą paveiktų kur prišiera vyriausybės sudarymo reikalui. Diebą vėliau, kalbėdamas su tuo pačiu asmeniu, o taip pat ir iš konteksto su vienu Rosenbergo štabo pareigūnu (Prof. von Mendel), įsitikinau, kad mano minėtasis prašymas buvo išpildytas.

Birželio 23 d. trumpai po dešimtos valandos užsukus radijo, patyrėme iš Kauno, kad sukilimas įvyko ir kad jo pasekoje paskelbta Lietuvos nepriklausomybės atstatymas ir Lietuvos vyriausybės sudarymas su manim priešakyje. Be to, iš radijo patirta eilė smulknesnių žinių, iš kurių seka, kad sukilimiai Vokietijos atviliuja laikosi draugiškai. Tai patyręs tuoju pasipriešiau pas p. von Grundherrį, jam pabrėždamas, kad turiu labai svarbų reikalą. Nuvykęs pas jį 12 val. 45 min. išdėstiau jam, ką esu patyręs iš Kauno radijo ir jam ištikiau savo vėrašį tuo reikalu. Šis mano pareiškimas į Grundherrį paveikė kaip bomba. Pašokęs iš kėdės jis bėgiojo iš kampo į kampą savo kambaryje karšiuodamas ir išvėsinodamas Lietuvai ir man asmeniškai už tai, kas atsitiko. Jis net pagrasino, kad Lietuva už tai turėsianti sumokėti. Aš jį nuraminau positeisindamas, jog atvykau pas jį ne ginčui vesti, bet smūkiui ir lojaliai pairesformuoti Aussenanto apie visą, kas atsitiko ir kaip prie to prisita. Šia proga jam išdėstiau, jog sukilimas buvo ruošiamas su vokiečių atitinkamų vietų, ypač karo ministerijos žinio, pagal mano planą, kuri sausio mėnesį esz įteikęs vokiečių karo vadovybei. Išdėstiau, kad sukilimas buvo ruošiamas Lietuvos nepriklausomybei statatyti ir kad šiuo atveju net turime iš vokiečių kariškių pusės užtikrinimo, jog tikrai Lietuva kaip suveraniška valstybė bus statatyta. Jam paminėjau, jog toki pažada yra vokiečių Karaliaučiaus štabas davęs mūsų sukilimo centrui Vilniuje ir kad be to tai seka iš pasirašėjimo teksto, kuri asmeniškai aš su vokiečių štabo Karaliaučiuje susitačiau ir kuris buvo paimamas iš tų žmonių, tikrai, iš tų mano draugų, kurie apsiėmė įvykdyti nepaprastai sunkius ir gyvybei pavojingus uždavinius Lietuvoje prieš pat karui prasidėjant. Von Grundherrui įteikiau ir to pasirašėjimo tekstą. Šis pasituoju tik jo politines vietas: "Indem ich freiwillig die mir für die Befreiung meines Vaterlandes (Litauen) vorgeschenen Aufgaben übernehme, verpflichte ich mich freiwillig vor Gott und meinem Gewissen, diese gewissenhaft ohne Rücksicht auf meine Gesundheit und mein Leben auszuführen" ir t.t. Be to, pasirašėjimo gale figuruoja sakiny: "Gott segne mich, die von mir übernommenen Aufgaben für das Wohl meines Vaterlandes erfolgreich zu erfüllen". Klausydamas tai von Grundherr rodė didelio nusistebėjimo ir aiškino, kad jam apie tai nieko nebuvę žinoma. Atsakiu, kad tai yra jau vokiečių interninis dalykas. Be to, pridėjau, kad andutungsveise aš jam daug ką ir seniau buvau stakleidęs, tik negalėjau nuomest visko preciziškai pasakyti dėl nepaprasto tų dalykų slaptumo. Men besant pas von Grundherr kažkas jam paskambino telefonu. Supratau, jog jam referuojama irgi apie įvykius Lietuvoje ir jam daroma kažkokių asbrių sugo stijų. Jis lyg ramino su juo kalbėjusi žmogų, kad nesikaršduotų. Pabaigęs pasikalbėjimą, p.von Gr. dar bendė man tėti scena, bet aš papriešiau jį, kad būtų prasminga rimtai pagalvoti, kaip visai tai, kas atsitiko, legalizavus. Jam paterisui referuoti tatal savo vyriausybei pasiūlymą, kad p.v. Ribbentropas arba pats Fhreris mane vyktųsi tuoju priimt. Tuo būdu sakiau, būtų prieš viešumą pudesonstruota visiškas solidarumas tarp Reicho politikos ir įvykių Lietuvoje, ir Lietuva galėtų būti įvesta į Vokietijos kurimą ir vadovaujama naująja Europa kaip gėlių puokštė. Daviau jam suprasti, jog mano nuomone būtų Vokietijos interesuose ne daužyti porcelano, bet jį gražiai išlaikyti bei įvynioti į tinkamas prezentavimui viešumai diplomatinės formos, kurias vokiečių propaganda jau galėtų panaudoti Reicho didžiosios politikos tikslams.

Vausdamas Aussenanto nepaprastą užsikirtimą ir prisibijodamas, kad neįvyktų katastrofa, dėjau visų įmanomų pastangų per visus kanalus, kur tik tai galėju priištati žodžiu ar telefonu, užbėgti įvykiui už akių. Tuo tikslu birželio 23 d. pasiunčiau per von Ribbentropą laišką Vadui, kurio kitą egzempliorių irgi pasiunčiau jam per vieną prietelių dėl kontrolės, kad tas laiškas tikslai pasiektų savo tikslą. To laiško turinys yra toks: (Žiur. Dokm. LXXXIV).

Pagalvą Kauno radijo žinią, kad vyriausybė paskelbė, jog ji jau yra faktiškai perėmusi visą krašto valdymą ir susiorientavęs, jog ji veikia kontakte su vietine vokiečių karine vadovybe, nusprendžiau pasiųsti ponui von Weizsackeriui šitokio turinio laišką mano funkcijų perėmimo reikalui. Laišką datavau 24 birželio, nors faktiškai suspėjau jį pasiųsti per kurjerį birželio 25 dieną. Dėl šio laiško įteikimo buvau iš pat pradžių dar manęs kalbėtis su protokolu, bet, pakvietus mane dar kartą iškintis Gestape, nusistačiau laiško įteikimą atlikti formaliai, kad uždokumentavus padėti. Čia paduodu šio laiško turinį (žiūr. dokm. LXXXVI).

Birželio 25 d. 18 val. buvau iššauktas į Gestapo duoti paaiškinimų dėl įvykių Lietuvoje ir Vyriausybės paskelbimo. Plačiai nušviečiau, kaip sukilimas buvo paruošiamas, kad jo paruošimo pradėjau rūpintis dar pernai birželio mėnesį, lankydamasis Kaune, kad jį ruošiau su atitinkamų vokiečių vietų žinia ir t.t. Kai dėl vyriausybės paskelbimo, tai pareiškiau, jog tą įvykių skaitau naturalia sukilimo paseka, pabrėždamas, jog savo laiku apie tokį eventualumą esu Aussenantą išpėjęs (priminiau savo Denschriftą įteiktą Grundherrui), jei vyriausybė nebūtų sudaryta iš anksto.

Į klausimą, kaip žiūriu į vyriausybės paskelbimą iš esmės, atsakiau, jog kaip lietuvis iš to galiu tik džiaugtis. Į sekantį klausimą, kaip žiūriu į tai, kad esu paskelbtas vyriausybės galva, atsakiau, jog skaitau tai visai naturaliu dalyku, kaip aktyvistų sąjudžio vadas. Pabrėžiau, jog esu labai nustebintas ir apgailėstauju, kodėl man neleidiama tuojau grįžti į savo kraštą ir perimti pareigas, kurioms esu mano tautos kviečiamas. Pridėjau, kad šią dieną skaitau man ypatingai skaudžia ir nuėis į praeitį kaip tragiškiausia mano gyvenime, kad negalėsiu asmeniškai dalyvauti mano kovos draugų laidotuvsė, kurios numatytos 26 birželio. Dar buvau paklaustas, ką manau daryti toliau, atsakiau, kad kol neturiu galimybės išvykti į Lietuvą, liksiu šia Reicho vyriausybės dispozicijoje eventualiems pasitarimams dėl santykių tarp abiejų valstybių. Pabaigus kvotą, man buvo atskleista, jog esu prašomas iki sekančio parėdymo neapleisti savo buto. Jei man kas paskaubintų ar tai iš vokiečių įstaigų ar šiaip Stellen, tai kad kiekvieną kartą pir negu pakvietimą priimsiu atskliausčiau Gestapo sutikimo. Davė man telefono Nr. kur atskliausti. Esant reikalui Gestapo pasimatymus esu sureguliuos pats.

Man paklausius, ar tai reiškia areštą, kvotą mane valdininkas atsakė, kad jokiu būdu ne, bet šios priemonės buvę imtasi vien mano asmens apsaugos sumetimais. Kai pastebėjau, kad man apsauga nereikalinga ir kad aš kaipo karininkas moku naudoti pistoletą, man buvo atsakyta, jog taip esą angeordnet von Oben ir kad dėl to aš ne nesiteiraučiau URM-je, kuriame apie tai žinoma. Po kvotos vienas gestapo valdininkas palydėjo mane iki mano buto. Šiaip gi su manim visi buvo labai mandagūs ir buvo matyti, kad jautėsi labai nesmagiai. Taip tad nuo 25 birželio sėdžiu savo bute izoliuotas, bet telefonu galiu naudotis, taip pat galiu priiminėti interesantus ir siuntinėti sekretorius į miestą.

Birželio 26 d. iš ryto padiktavau telefonu vokiečių karo vadovybei žemiau sekančio turinio telegramą, prašydamas ją tuojau persiųsti general felđmaršalui Brauchūiui: (žiūr. dokm. LXXXVIII).

Telegramos nuorašą padiktavau telefonu Dr. Kleist sekretorei, Dienststelle von Ribbentrop.

Į paduotus aukščiau raštus ir telegramą jokio atgarsio iš vokiečių pusės nesusilaukiau, bet nebuvo ir jokios piktesnės reakcijos.

Lygiagrečiai Gestapo ir kaip vėliau paaiškėjo su Aussenanto žinia intensyviai vystė intrygą prieš mane tikslu surasti man konkurentą. Buvo pakartotos pastangos žūt būt verbuoti gen. Raštiki. Birželio 25 d. vėl kreipėsi į Raštiki p. Alantus-Jakševičius ir kalbėjosi su juo mažausko pavedamas. Šis gi pasterasis antra dieną karo išvyko į Lietuvą organizuoti Nacionalsocialistų partijos ir, spėjama, sprogdinti sukilėlių vyriausybės iš vidaus. Buvo dar atvykęs diens iš Suvalkų p. Čenkus, kuris betgi pasisukinąjęs Berlyne vėl pranyko. Matomai irgi drožė į Lietuvą su vokiečių pavesta misija. 26 birželio apie 12 val. gen. Raštikis užėjęs pas mane papasakojo pasikalbėjimą su Alantu ir pareiškė, kad jis atsisaikęs dar kartą ~~net~~ priimti pasiūlymą tapti vadu. Bet Raštikis, kai Alantus

prasitarė, jog galimas daiktas, kad mums bus galima turėti šiekia tokia kariuomenė, prasitarė, kad nuo darbo kariškoje srityje jis neatsisakysias, tik vengias politikos. Aš nurodžiau Raštikiui, kad tuo savo pasakymu jis pravėrė vokiečiams plyšėli tolesnei intrygai ir profetiškai perspėjau jį, kad vokiečiai tuojau bandys tuo pasinaudoti ir meškerios pas Raštiki toliau. Užreukiant pasikalbėjimą su Raštikiu, atvyko visai nelauktai vienas gestapo pareigūnas ieškodamas Raštikio pas mane ir jį čia radęs pasakvietė jį su saviu išvykti į kažkoki pasitarimą. Tą pačią dieną vakare patyriau iš p. Galvanausko, kad Raštikis 14 val. 30 min. su policijos automobiliu kažkur buvo išvežtas ir turėjo pasikalbėjimą su kažkokiu vokiečių politiku. Bet Raštikis atsiskak pasakytį Galvanauskui, su koku politiku ir kur jis tarėsi. Be to, Raštikis asmeniškai nepasistengė atvykti pas mane, kad painformavus apie ką gi tokio pašlaptingo tarėsi. Jis prasitarė Galvanauskui, jog esąs davęs žodi, niekam nesakyti nė apie tai, su kuo kalbėjosi, kur kalbėjosi ir apie ką. Man tai pasirodė iš syk labai įtartinu juo labiau, kad per mano pasikalbėjimą su Raštikiu tą pat dieną prieš aš buvau jį įsakmiai išpėjęs į jokus pasitarimus be mano žinios nesileisti. Kitą dieną 27 birželio apie 13 val. patyriau iš Skipičio, buk gen. Raštikis 14 val. (taigi po valandos) išskrendas į Lietuvą. Supratau, kad Raštikis nueina klaidingu keliu, net manęs nepainformodamas. Tuojau pasiunčiau pas jį p. Galvanauską pareikalauti mano vardu, kad Raštikis pasakytų su kuo jis tarėsi, apie ką ir ką jam vokiečiai pėvedė. Pažadėjau tai laikyti visiškai paslapyje. Galvanauskui nuyvykus pas Raštiki, telefonu daviau per p. Galvanauską papildomą nurodymą Raštikiui, kad jokio paskyrimo iš vokiečių nelmtų, bet jei jau nebūtų kitos išeities, t.y. nebegaletų atsiskaktyti nuo savo pažado, tai, kad nors pestatytų vokiečiams sąlygą, jog priimsias eventualiai pėvedamas jam pareigas, tik mano paskyrimu, kaip einančio pagal Lietuvos konstituciją Lietuvos prezidento pareigas. Grįžęs iš pasikalbėjimo su Raštikiu Galvanauskas pranešė man, kad gen. Raštikis pakartotinai atsiskakė pasakytį Galvanauskui apie ką ir su kuo jis kalbėjosi ir ką jam vokiečiai sakė. Raštikis prasitarė Galvanauskui tik tiek, kad jis kalbėjesis su politiku, pas kuri aš buvau užiprašęs ir nebuvas priimtas. Taigi išeitų su Weizsacker, o gal net su pačiu Hitleriu, nes tik pas tuos asmeniškai buvas prašesis priimamas ir Raštikiui apie tai buvas sakak.

Šitoki gen. Raštikio pasiėlgimą skaitau didžiausia klaida, kurią jis padarė per nenusiimaną politikoję ar karjeros pagundos paimtas. Jis visų pirma sulaužė drausmą, kadangi leidosi į pasikalbėjimus, kuriuos aš jam buvau uždraudęs. Antra, kaip karininkas ir lietuvis jis neturėjo teisės duoti pažado svetimos valstybės pareigūnui, kad laikys paslapyje, ką jam tas pareigūnas pasakė, juo labiau laikys paslapyje nuo manęs, kaip Lietuvos vyriausybės galvos ir aktyvistų fronte vado, būdamas šito politinio sąjudžio nariu. Davęs minėtą pasižadėjimą jis vis tiek turėjo man visą papasakoti, nes pasižadėjimas duotas svetimos valstybės pareigūnui neturi pagal Lietuvos įstatymus jokios galios, ypač kai liečiamai valstybiniai reikalai. Dar blogiau, kad jis išvyko pelikdamas mane visiškai neorientuotą, kokias tikslais ir kur jis išvyko. Kyla klausimas, kuo pėaiškinti vokiečių užispyrimą su manim nekalbėti ir užisbrėžimą žūt būt suresti kitą žmogų. Asmeniškai aiškinau sau šitą dalyką šitai: prieš Balkanų karą vokiečiai kalbėjo atvirai su manim apie tai, kad Lietuva bus atstatyta ir nedarė kliubių aktyvistų sąjudžiui vystytis. Kai Balkanų karą palyginamai greit laimėjo, jų apėtetas pakilo. Kai Balkanų karo laimėjo, griebėsi tuojau intrygų per mūsų saugumiečius prieš mane asmeniškai ir bendrai prieš aktyvistų sąjudį, kuris jiems, kaip realus politinis faktorius pastatė sau vyriausiuoju tikalu Lietuvos valstybės atstatymą, pasidarė jiems nepriimtinas, nes stovėjo skerai kelio Vokietijos imperialistiniam tikslams, suplanuotems Europos Rytuose. Iš to išdygo vokiečių koncepcija, kad Europos Rytuose tautos išslyk neduoti savo valstybių, bet pirmiausiai viską okupuoti, po to gal kai kur įvesti tvilini Verwaltungą ir tik karo pėabaigoje žiūrėti, ką pėaversti Vokietijos ramu, o kam duoti šiekios teidos laisvės. Lietuvos diavryškas sukilimas ir nepriklausomybės paskelbimas juo labiau su manim priešakyje kaip iki šiol buvusiam personai gratisimai minėtą

vokiečių planą išsprogdino. Iš to pasaulis sužinojo, kad Lietuva siekia nepriklausomybės ir net sudarė savo vyriausybę. Vokiečiams šiandien tarptautinės propagandos sumatėmis visiškai neparanku toks mūsų pasipainiojimas jiems po kojų. Tai patvirtina ir tas faktas, kad apie mūsų didvyriškus žygius sukilimo metu, nepriklausomybės paskelbimą ir vyriausybės sudarymą nerandame nė vieno žodiško vokiečių spaudoje, o Ancevičiaus telegramos ir Ameriką cenzuruojamos ir sulaukimos išskyrus pora, kurios prespruko per pačios propagandos ministerijos nepašalinimą. Taip pat vokiečių spaudos konferencijose spikeris ir nuolat pakartojamus klausimus, ką aš šia veikiu Berlyne ir kodėl neišvykstu į Lietuvą, nieko gudresnio sugalvoti negali ir tik atsakinėja trafaretiniai, kad esą Lietuva dar tebėra Okupacijos-Gebiet, kur žodis priklauso kariams, bet ne politikams. Kadangi vokiečiams tuo tarpu neparanku mūsų laimėjimus užslopinti, brutališkai, tai jie užsibrėžė mus žūt būt išsprogdinti iš vidaus nesisekaitant su manim ir medžiojant kitą koki asmenį, kuri jau jie patys paskirtų ir tuo pačiu padarytų jį savo belaisviu. Jei Raštikis šia prasme jiems patarėms, tai atliks nebe lietuvišką darbą; kiekvienam politiškai galvojančiam žmogui suprantama, kad svarbiausias uždavinys dabar yra sukilimo paskelbtą vyriausybę legalizuoti, bet nepadėti vokiečiams ją sprogdinti. Kai pagavau radio žinią, jog Lietuvoje įvyko sukilimas ir paskelbta vyriausybė, aš spontaniškai pasakiau stovėjusiems prie radio mano draugams, jog tai reikiama man kelią į visišką laisvą arba į kalėjimą. Bet vokiečiams pasodinti mane šiandieną į kalėjimą sunku. Todėl jie su manim žaidžia gaidžiami laiką, nors mane nepaprastai šikanojami. Arx jie vis tik galiu gale mane pasodins, parodys ateitis ir tai kaip jiems seksis mūsų tik ką atgautą laisvą vėliau grniauži, ko jie siekia deju ne savo jėga, bet mūsų pačių rankomis, praktikuodami Dekanozovo metodą. Mūsų visų lietuvių politikų uždavinys šiandien rodyti maksimalinio atsparumo, bet nepasiduoti ištiziimui ir sklūdimui. Ar išlaikys mūsų žmonės Lietuvoje šį egzaminą, nuo kurio priklausys, ar atgautą nepriklausomybę turim ar ją prarandam. Patikrinu jus, kad parašo niekur nepadėsiu tos nepriklausomybės išsižadėjimui. Kai visa tauta stovi šiandien su manim. Jei pateksiu į kalėjimą, tai žinokite, kad nuieinu į jį su aukštai iškelta Lietuvos Nepriklausomybės vėliava, kuri vienkart yra visų lietuvių patrijotų širdyse, nes sukilimo mes aktyvistai ir sukilėliai nuplovėm gėdą nuo Lietuvos kimo, kurią pereitų metų ištiziimas ir neįgytavimas į Vilnių buvo užtraukęs.

Sekantis klausimas, tai kokios laikytis taktikos artimiausioje ateityje. Asmeniškai manau, kad reikėtų laikytis sekančių tezių: 1. mobilizuoti visą pasaulio opiniją už Lietuvos nepriklausomybę ir didvyrišką lietuvių tautos kovą už ją; 2. operuoti Vokietijos savineile, lansuojant visur žinias, kur tik galima, nurodant, kad tai yra Vokietijai egzaminas jos pačios duotam pažadui, jog mažoms tautoms naujoje Europoje bus ~~lik~~ leista turėti savo valstybes ir gyventi nepriklausomą gyvenimą naujojoje Vokietijos vadovaujamoje Europoje; 3. energingai vykdyti krašto valdymą ir skubiai įsivertinti visose valstybinio gyvenimo pozicijose; 4. derybose su vokiečiais laikytis tvirtai, nedarant jokių koncesijų, kurios siektų nepriklausomybės panaikinimo: jei nepriklausomybės praktiškai ir neturėtume, tai svarbu išlaikyti nors ją formaliai, nes tai labai svarbu ateičiai; 5. stengtis betgi išvengti ginkluoto su Vokietija susirėmimo ir laikytis su ja galimai švelnesnių santykių, nežiūrint į tai, jei ir būtume priversti pasirašyti toli siekiančių sutarčių; 6. populiarinti Lietuvoje ir pasaulyje lietuvių sukilėlių didvyriškumą, lyginant juos prie Suomijos didvyrių, kaip kad patys vokiečiai privačiuose pasikalbėjimuose apie mus atsiliepa; 7. taip pat labai svarbu populiarinti ir sukilimo vadus, pirmoje eilėje mano asmeni, kad tuo būdu priverstus vokiečius su tuo daugiau skaitytis.

Apie savo tolesnį likimą bijau ką nors pasakyti, bet esu linkęs manyti, kad mano spėjimus dar nėra baigtas. Faktas, kad vokiečiai manęs dabar iki šiolei nesulikvidavo ir rodo mandagumą, nors jau ir laiko izoliavę parodo, kad vokiečiai mano, kad aš jiems dar galiu būti reika-

lingas. Taigi turiu dar pasikantrauti, nors pats iniciatyvos vargu ar begaliu daug reikėti, palikdamas ją nekuriam laikui vokiečiams, kad atsiekus šio tokio Entspannungo. Mano padėti galėtų žymiai palengvinti prašymai iš Lietuvos adresuoti per vokiečių kariškius, kad man būtų leista atvykti į Lietuvą perimti man pavestas pareigas ir antra griežtas laikinosios vyriausybės nusistatymas be manęs jokių susiterimų su Vokietija, kurie užangažuotų mūsų krašto steiti, nedaryti. Kadangi vokiečiai mano asmens atžvilgiu, kaip man atrodo, viešo skandalo dar privengia, tai gal tuo būdu ir pavyktų mano legalizavimosi min. pirmininku ir ein. valstybės prezidento pareigas pravesti. Tai atsiekus jau tikrai stovėtume ant tvirtesnių kojų.

Jei Meškauskas bandytų Lietuvoje tikrai kurti nacionalsocialistų partiją, tai reikia iš jo ir tos partijos reikalauti, kad ji formaliai ir iš esmės stovi ant Lietuvos nepriklausomybės pagrindo ir kad apie tai viešai skelbtų. Kiek man yra žinoma, šio reikalavimo Meškauskas nėra autorizuotas ir negalės viešai skelbti, todėl ir iš jo kuriamos partijos nieko rimto esamomis Lietuvoje sąlygomis negalėtų išeiti. Be to, visokiais būdais Lietuvoje reikėtų stiprinti propagandą už nepriklausomybę, kvalifikuojant priešais tuos, kurie žodžiu ar raštu nedrįsta viešai tą prasmę pasisakyti.

Kai dėl propagandos užsienyje, tai Vokietijos piktai pulti nereikėtų, nebent Vokietija ryžtųsi mūsų atgautą laisvą brutališkai jėgos pagalba susprogdinti. Tuomet, savaime suprantama, visi ventiliai būtų atidaryti.

Tai, kas anksčiau čia surašyta, o ypač pacituotieji raštų tekstai, tuo tarpu sudaro didelę paslaptį ir todėl su jų vartojimu reikia būti labai atsargiems.

1941 m. birželio 28 d.

K. Š k i r p a
W 50, Aehsnbachstr. 1

Berlin, den 2. Juli 1941.

An

Herrn Oberstleutnant G r a e b e

an der Ostfront

Sehr geehrter Herr Oberstleutnant,

Ich bedanke mich für Ihren Brief vom 21. Juni 1941 und bitte Sie um Ihre Verzeihung, dass ich so lange der Antwort schuldig blieb. Sie werden wohl verstehen, dass ich viel zu viel von anderen wichtigen Angelegenheiten in Anspruch genommen worden war.

Ich schreibe diesen Brief in tiefsten Bedauern, dass ich mich in diesem Augenblick nicht in meiner Heimat befinden darf.

Meinerseits habe ich alles getan, um das litauische Volk in seinem Kampfe für die Wiederherstellung seiner staatlichen Unabhängigkeit auf die deutsche Seite zu bringen. Dies habe ich nicht nur aus meiner Liebe zu meinem Vaterlande, sondern auch aus meiner freundschaftlichen Einstellung zum deutschen Volke durch männliche Taten und durch die Blutsopfer meiner Kameraden beweisen und bekräftigen wollen.

Mit Genugtuung stelle ich fest und bin geneigt zu glauben, dass auch Sie, Herr Oberst, dies nicht bestreiten wollen, dass die litauischen Aktivisten, sowie alle anderen Aufständischen, die dem Beispiel meiner Kameraden gefolgt haben, durch den Aufstand im Rücken des gemeinsamen Feindes greifbare Dienste für die Führung des deutschen Heeres geleistet und dadurch einen Anteil zum deutschen Siege über die roten russischen Kräfte in Litauen beigetragen haben.

Nach dieser heldenhaften Tat des litauischen Volkes, wodurch die Ehre Litauens wiederhergestellt wurde, vermisse ich eine wohlwollende Anerkennung des Geleisteten durch die Führung des Reiches.

Ich habe mir viel Mühe gegeben, um zu einer Aussprache über die Zukunft Litauens mit den verantwortlichen Personen des Auswärtigen Amtes zu gelangen, aber es war bis jetzt ergebnislos.

Da die Angelegenheit wichtig ist und deren freundschaftliche Regelung nach meiner Auffassung nicht nur im litauischen, sondern auch im deutschen Interesse liegt, so habe ich mich entschlossen, mit einem Brief vom 23. Juni 1941 an den Führer und Reichskanzler Adolf Hitler selbst zu wenden. In diesem Briefe habe ich die Frage Litauens, den Aufstand selbst und meine Berufung zum litauischen Ministerpräsidenten unmissen und ihn gebeten, mir sein wohlwollendes Einverständnis für meine sofortige Abreise nach Litauen und eine diesbezügliche Audienz nicht verweigern zu wollen.

Anschliessend richtete ich noch einen Brief vom 24. Juni 1941 an Herrn Staatssekretär von Weizsäcker, in dem um das Einverständnis der Reichsregierung bat, die litauische Gesandtschaft wieder in Tätigkeit treten zu lassen.

Leider haben auch diese Schritte von mir zu keinem positiven Ergebnis bis jetzt geführt. Im Gegenteil. Es wurde mir von der deutschen Staatssicherheitspolizei mitgeteilt, dass ich ohne besondere Erlaubnis meine Wohnung bis auf weiteres nicht verlassen darf.

Mein telegraphischer Appell an Herrn Generalfeldmarschall von Brauchitsch, meine Teilnahme an der Beerdigung der während des litauischen Aufstandes gefallenen Kameraden zu ermöglichen, blieb ebenfalls unberücksichtigt.

So befinde ich mich seit dem 25. Juni in meiner Privatwohnung isoliert und deutscherseits sehr enttäuscht.

Bitte wenden!

Indem ich Ihnen, sehr geehrter Herr Oberst, es in Ihre Kenntnis bringe, möchte ich das Urteil Ihnen selbst darüber überlassen, welche psychologische Auswirkungen auf die litauische Aktivistenbewegung in Litauen und welchen Eindruck auf die öffentliche Meinung der übrigen Welt dies alles haben könnte.

Ich kann nicht umhin, zu fragen, welche Interessen Deutschland dazu führen, durch ein solches Vorgehen eine Misstimmung im litauischen Volke zu erwecken, ihm die Ennatschung vorzubereiten, anstatt die Kampf- und Blutgemeinschaft, die zwischen den beiden Völkern entstanden worden ist, durch eine aufrichtige Anerkennung der litauischen Wünsche und Aspirationen nur noch weiter zu stärken.

Ich kann nicht umhin, meine Befürchtungen zum Ausdruck zu bringen, dass die deutsche Reichsregierung vom Gedanken führen lässt, den litauischen Existenzwillen nicht zur Geltung kommen zu lassen.

Sollten diese Befürchtungen der Wirklichkeit entsprechen, so muss ich mit tiefstem Bedauern feststellen, dass kein einziger patriotisch gesinnte Litauer es als Pflicht empfinden würde, die Freundschafts- und Dankbarkeitsgefühl gegenüber Deutschland in seinem Herzen walten zu lassen.

In einem solchen Falle wäre es auch mit nicht mehr möglich, Ihnen in Ihren Aufgaben zu verhelfen, da es mit meinem Gewissen nicht in Einklang zu bringen wäre.

Ich benutze diese Gelegenheit, um Ihnen, sehr geehrter Herr Oberst, meinen Dank für unsere bisherige kameradschaftliche Zusammenarbeit auszusprechen.

Ihr ergebenster

gez. K. Škirpa

Grundlagen

der deutsch-litauischen Verständigung.

1. Deutschland betrachtet Litauen als einen freien und unabhängigen Staat.
2. Litauen anerkennt seinerseits die führende Stellung Deutschlands in Europa und tritt als gleichberechtigtes Mitglied in die von Deutschland geführte Völkergemeinschaft ein.
3. Es werden folgende Bindungen zwischen Litauen und Deutschland in Erwägung gezogen:

- a) Abkommen über die Einheitlichkeit der Aussenpolitik,
- b) Militärbindnis,
- c) Engere Bindungen im Verkehrswesen,
- d) Vertrag über die wirtschaftliche Zusammenarbeit,
- e) Kulturabkommen.

4. Um Neuaufrichtung Litauens gleich durchzuführen, seine Produktion schnell in Gang zu bringen, sowie im Punkt 3 erwähnten Bindungen zwischen Litauen und Deutschland zu verwirklichen, ist es notwendig, der neugebildeten litauischen Regierung, an deren freundschaftlichen und loyalen Einstellung zu Deutschland kein Zweifel bestehen kann, die Verwaltung des Landes sofort zu überlassen.

Diese Regierung stützt sich auf die litauische Aktivistenbewegung, die dem nationalsozialistischen Ideengut sehr nahe steht.

Die litauische Aktivistenbewegung hat ihre Tatkraftigkeit durch den von ihr durchgeführten Aufstand gegen den roten Okkupanten bewiesen, wobei auch die Waffenkameradschaft zwischen Deutschland und Litauen bereits eine Wirklichkeit geworden ist.

5. Zur Wahrung und Durchführung der im Punkt 3 erwähnten Verträge wird es für zweckmässig gehalten, wenn die Reichsregierung der litauischen Regierung folgende Organe erteilt:

- a) Eine Sonderbeauftragten für die politischen und wirtschaftlichen Fragen,
- b) Eine Militärkommission zur Hilfe des litauischen Generalstabes beim Wiederaufbau des litauischen Heeres und dessen Verwendung gegen den gemeinsamen Feind in diesem Krieg, sowie bei der Durchführung anderer Massnahmen der Landesverteidigung im Rahmen des vorgesehenen Militärbindnisses.

6. Fragen der litauischen Grenzen: a) Grenze mit Deutschland: Bleibt dieselbe, die am 14. Juni 1940 war (ohne Memelgebiet). Weiter südlich - der von den Litauern bewohnte nordöstlicher Streifen des Suwalkizipfels sollte Litauen überlassen werden.

b) Die Ost- und Südgrenze Litauens: Bleibt gemäss dem litauischen-russischen Friedensvertrag vom 12. Juli 1920.

Die früheren polnischen Bezirke Bialystok, Wolkowysk, Slonim und Nowogrodek, die südlich von der Grenze von 1920 liegen, sollten ebenfalls an Litauen angeschlossen werden, weil sie ethnographisch litauisch waren und in der Vergangenheit Litauen angehört haben.

Falls Weissrussland als selbständiger Staat nicht errichtet wird, könnte das Gebiet zwischen der litauisch-russischen Grenze von 1920 und der polnisch-russischen Grenze von 1921 nördlich von Njemen bis zu Düna hinauf eventuell auch an Litauen angeschlossen werden, weil die wirtschaftliche Struktur dieses Gebietes derjenigen Litauens ähnlich ist, die Bevölkerung im Unterschied zu den übrigen Weissrussen vorwiegend römisch-katholischen Glaubens ist und geographisch der Anschluss dieses Gebietes an Litauen eine natürliche Ergänzung Litauens darstellen würde.

c) Die nördliche Grenze Litauens:

Bleibt dieselbe, mit einigen Korrekturen, darunter folgende von besonderer Wichtigkeit:

Der wenig bewohnte Landstreifen an der Ostseeküste westlich von der bisherigen litauisch-lettischen Grenze bis ungefähr zum Fluss

Barta sollte Litauen überlassen werden, um die Grenze gradliniger zu machen und den Zugang Litauen zum Meer zu vergrößern. Dieser Anspruch wird auch dadurch begründet, dass die Letten diesen Zugang durch die vollzogene Tatsache verengt haben.

Das ganze Gebiet von Subatas, Ilukste und südlich von Dünaburg sollte naturgemäss an Litauen angeschlossen werden, weil es vorwiegend litauisch ist und von den Letten durch Gewalt im Jahre 1920, als die litauische Armee im verzweifelten Kampf gegen Polen (General Zeligowski) stand, von Litauen abgerissen wurde. Diese Korrektur wird auch dadurch begründet, dass Litauen einen Zugang zur Dünna braucht.

7. Um Litauen die Benutzung des Memeler Hafens zu erleichtern, wäre es erwünscht, den Vertrag zwischen Deutschland und Litauen über die Freizone im Memeler Hafen wieder in Kraft treten zu lassen.

B e r l i n, den 11. Juli 1941.

EHRENFRIED SCHÜTTE

Berlin-Wannsee, 8.7.1941.
Lohengrinstr.1.
Fernruf: 80 79 20

Sehr verehrter Herr Gesandter,

Ich bitte Sie mit Gelegenheit zu einer Rücksprache mit Ihnen zu geben und wäre Ihnen dankbar, wenn Sie mit an einem der nächsten Tage, möglichst noch in dieser Woche eine Zeit benennen liessen, zu der ich Sie besuchen kann. Unter der Voraussetzung, dass Ihnen diese Zeit zugesagt, würde mir der zeitige Vormittag oder späte Nachmittag am besten passen.

Die Abschrift Ihres Schreibens an Herr Oberstleutnant G r a e b e habe ich dankend erhalten.

Mit der Bitte um Empfehlungen an Ihre Frau Gemahlin grüsst Sie, sehr verehrter Herr Gesandter,

Ihr stets ergebener

(gez.) Schütte

Berlynas, 1941 m. liepos 19d

Jo Malonei

Ponui J. Ambrazevičiui,
esantčiam Ministro Pirmininko pareigasK a u n e

Didžiai Gerbiamasis Tamsta,

Šią pirmą pasitaikiusią progą džiaugiuosi galėdamas užmegyti su Tamsta kontaktą kad ir per laiškus.

Sveikinu Tamstą linkėdamas iš visos gilumos mano lietuviškos širdies Tamstai ir kitiems Ministrų Tarybos nariams pasisekimo ir tolesnės išgyvenmės nešti nelengvą šios aplinkybės krašto vairavimo naštą.

Kai mane pasiekė žinia apie Jūsų visų tvirtą laikyseną, aš labai nu-
džiugau ir pasakiau sau, kad su tokiomis vyrais, kaip Tamsta ir kiti mūsų kolegos, Ministrų Tarybos nariai, atlaikiusiais pirmą nelengvą bandymą, bus galima sėkmingai prasiti visas audras, kokioms psikelyje į visišką Lie-
tuvos išsilaisvinimą dar galėtų pasitaikyti.

Apie politinę padėtį, kaip ji man atrodo žiurint iš Berlyno ir gerai tuo tarpu dar nežinant vietinių sąlygų Lietuvoje, galiu pasakyti štai ką:

Olynykščiai mano vokiškieji prieštaliai, kurie žinojo apie sukilimo ruošimą ir man tame pagelbėjo, atrodo, nelabai norėjo tikėti jo pasiseki-
mu ir todėl dabar jaučiasi nustebinti, kad staidūrė ties įvykusiuoju fak-
tu. Ypatingsi jie jaučiasi užklupti tuo, kad tapo paskelbtas Lietuvos Nepriklausomybės atstatymas ir sudaryta Lietuvos vyriausybė, dargi su ma-
nim priešakyje. Aš juos išakmiai buvau išpėjęs, kad taip gali atsitikti, jei neleis sudaryti vyriausybės iš anksto Berlyne. Dabar tai turi kramty-
ti pirštus, kad mano patarimų ir išpėjimų nepaklausė...

Kaip kiekvienos šalies politikoje, taip ir pas vokiečius esama įvai-
rių tendencijų. Vienos jų mums visiškai palankios, kitos mažiau palan-
kios, o yra ir tokių, kurios Lietuvai stačiai priešingos.

Įvykus siurprizui, sveikame suprantama, daugiausia susilaukiamo dėl
to Lietuvai nepalankiausioji tendencija ir paspaudė visus spiruoklius,
kad Lietuvos laisvės daigui neleisti išaugti į tvirtą medį. Priemonės,
kurios tam buvo parvartotos, buvo šios: neleidimas man tuojuo vyksti į Kau-
ną bei uždarymas manęs mano bute ir spaudimas, kurį teko pakelti Jums.

Dabar atrodo, ši pirmoji nepalankaus vėjo srovė jau yra atšamušusi
į mūsų kietumą ir nuo jo atšoksta. Bet tai dar nereiškia, kad jau viskas
mūsų laimėta. Dar gali tekti pakelti ir kitokių sunkumų, kuriuos sunku
iš kalno numatyti.

Kokių laikytis gairių, kad eventualius naujus sunkumus nugalėti?
Mano nuomone, jos yra sekančios:

1. Būtenybė laikytis tvirtos vienybės, kaip pačioje vyriausybėje,
taip ir visuomenėje, kad jokie intriganai, svetimos rankos diriguojami,
nesurastų mūsų tarpe nė mažiausio plyšelio, pro kurį jie galėtų išbrau-
ti į mūsų tarpą, kad mus susilpninus iš vidaus;

2. Skubiai organizuotis ir dar kartą organizuotis, o taip pat skubėti
užimti visas pozicijas krašto valdyme ir ūkio srityje;

3. Pasitarimuose su vokiečiais laikytis atspariai; bet konfliktų nes-
vengti, ypač neprileisti prie ginkluotų incidentų; iš atskirų nesuspren-
timų nedaryti didelių istorijų ir kur įmanoma ir reikia - mokėti susi-
valdyti ir dirksnius ir ambicijas;

4. Nuo nepriklausomybės principų jokių būdu neatsisakyti, kaip vo-
kiečiai negrasintų ar kokių nesintų kitų priemonių;

5. Maksimali riba, iki kurios, mano nuomone, nes galėtume pasitari-
muose su vokiečiais eiti, tai sutartis dėl bendros užsienių politikos
bei jos vieningumo su Reicho užsienių politika, karo sutartis, ankšti
Ūkiniai santykiai, sutartis dėl ankštų santykių susisiekimo srityje ir
kultūros sutartis, kaip draugiung su Vokietija santykių papuošimas;

6. Jei vokiečiai tuo pasitenkintų, tai tu susitarimų reikėtų laiky-
tis nuobūdžiai, kadangi tai būtų mūsų pačių interesuose, nes neturime
jokio su Vokietija intereso pyktis bei jai vėlyti karą pralaimėti. Vo-

kietijai karą pralaimėjus, mums kiltų pavojaus iš lenkų pusės ir rusų, vis tiek ar raudonųjų ar iš baltųjų. Tokiu atveju pagalbos lauktume ne iš kitur, kaip tik iš pačios Vokietijos, kaip kad tatal yra atsitikę 1918-20 metais. Iš to seka, kad gerus santykius su Vokietija turėti yra mūsų gyvybinis reikalas bei mūsų užsienių politikos pagrindinis principas.

7. Vidaus politikos srityje reikia Vyriausybei laikytis vienu visų partijų ir dėli pastangų neleisti partijoms atsisąjinti. Vyriausybė tik ruožu ramsčiu turi būti Lietuvos Aktyvistų Frontas, į kurią yra susispietę visi mūsų tautos ryžtingesnieji ir veiklesnieji vyrai, vienos valios ir vienos idėjos vedovaujami. Šis frontas turi būti skubiai konsoliduotas ir sudrausmintas. Jo išlaikymas vienybėje ir drausmėje yra tikriausias laidas visų mūsų per sukilimą atsiektų laimėjimų tęstinumui. Skiriant asmenis įvairioms pareigoms turi būti atsižvelgiama pirmiausia asmens būdų sąvybių ir atsižymėjimų sukilimo metu. Visose vedovaujamosiose vietose turi būti pastatyti asmenys, daugiausia rizikavę savo gyvybe, o didesniųjų kvalifikacijų asmenys turi būti pritraukiami tik kaip technikai į darbą. Kitas principas, kurio reikėtų būti laikytis, yra šis: duoti elgą tiems, kurie daugiausia kentėjo tiek nuo buvusiojo režimo, tiek nuo bolševikų, būtent: buvusieji voldemarininkai, buvusieji aktyvesnieji tautininkai, buv. krikščionys ir buv. liaudininkai žmonės, nenuėję su bolševikais, savaime suprantama, jeigu jie visi priklauso Lietuvos Aktyvistų frontui, tiki į jo giliai idėją ir visiems laikams yra išsižadėję savo pertiškumo. Šio principo respektavimas yra svarbus dar ir tuo požiūriu, kad nesukėlus pas vokiečius išpuščio, jog kraštą pas mus valdo kuri nors buvusi partija, tik prisidengus Aktyvistų Fronto vardu. Ypač svarbu išmūšti vokiečiams iš galvos įtarimą, kad krašte išiešmininkavo krikščionys demokratai, kurių seniau rodytas palinkimas susitarti su Lenkija vokiečiams yra raudona skara.

Bilinis ir svarbiausias uždavinys buvo ir tebėra legalizuoti vyriausybės padėtį Vokietijos atžvilgiu. Šios legalizacijos atsiėksime laikydamiis tvirtai ir vieningai. Neatrodo, kad būtų pavojaus, jog vokiečiai ryžtųsi išskleidyti Vyriausybę jėga. Tam įrodymu galim būti kad ir šis faktas, jog vokiečiai ligi šioliai Vyriausybės neišskleidė. Atrodo, kad vokiečiai skaitosi su viešąja pasaulio opinija ir nenori kelti skandalo, kuris sudarytų išpuščio, kad naujoji Europa kuriama ne tautų laisvės principu, bet tautos stiprumu slopinant. Viso pasaulio akys yra nukreiptos į tai, kaip vokiečiai sureguliuos Lietuvos reikalą. Tai yra stiprus kozeris mūsų rankose, kurio neturime pigiai iš rankų išleisti. Čia tenka ir mano asmeniui svarbus vaidmuo. Man žinoma, kad vokiečiai jaučiasi ypy ypatingai nujaukiai, kad Vyriausybės priešakyje pastatė mane. Jei to nebūtumėte padarę, galimas daiktas, Vyriausybė jau būtų šiandien nebeegzistavusi. Nors vokiečiai manęs ligi šiol ir neprileidžia perimti sukilėlių man pavestas aukštąsias pareigas, bet manęs dar nelikviduoja. Atrodo, kad dėl šio tikėdamiesi mane kaip n ors eliminuoti šveitni būdą, panaudojant apaudimą ir kitas priemones Lietuvoje. Konfliktui užsidėlus, mano padėtimi reiškia susirūpinimo jau ir vietinio diplomatinio korpuso šefai, nebekalbant jau apie reklamą, kurią man ir bendrai Lietuvai sudarė užsienio spauda. Jei vokiečiai, nepaisant viso to vis tiktai vengtų su manim skaitytis ir aš tikrai pasijusčiau kliutimį Vyriausybės legalizavimui prvesti, tai savaime suprantama, galėčiau iš man pavestų pareigų pasitraukti, bet su ta sąlyga, jei vokiečiai sutiktų klišių vyriausybę pertvarkyti mums patiems, t.y. kad nauja Vyriausybė būtų paskirta mano, kaip einančio Respublikos Prezidento pareigas, parašu. Tuo būdu nors ir koncesijos keliu vyriausybė vis dėlto būtų legalizuota. Jokių būdu betgi nereikia sutikti, kad Vyriausybė paskirtų vokiečiai, nes tokią Vyriausybę, kai ji jiems nebepatiks, jie vėl galėtų lengvai savo nuožiūra pakeisti. Be to atrodo, kad ir mano asmeninė padėtis gerėja, nes šuo šiandien namų areštas jau nuimtas.

Baigdamas reiškiau Jums aukštos pagarbos ir tolesnės ištvermės linkėjimus.

pas. K. Škirpa.

Berlynas, 1941 m. liepos m. 26 d.

Jo Malonei

Ponui Dr. Ambrazevičiui,
sinančiam Ministro Pirmininko pareigasK a u n e

Gerbiamas Tamsta,

Vėl pasitaikė proga parašyti Tamstai keletą eilučių ir pasidalinti su Tamsta ir kitais Ministrų Tarybos nariais mintimis apie padėtį ir mūsų rūpinimą reikala.

Rėšau šį laišką pasigedamas daugiau žinių iš Jūsų pusės. Todėl jei kad kas Jums pasirodytų kaip neatitinkas padėčiai Lietuvoje, nepaskaitykite už blogą, atsižvelgiant į tai, kad tebėsa perškirti kinų siena ir abipusiškas informavimas yra labai ap sunkintas.

Pirmiausia keletą žodžių apie mano dabartinę padėtį. Nuo paskutiniojo laiško, parašyto Tamstai š. m. liepos 19 d. ir kuri, tikiuos, būsi Tamsta gavęs /jo nuorašą be to, dar pasiūniau Jums ir kitu kanalu, tik keletą dienų vėliau/, mano asmens situacija nebuvo tapusi kitė. Tiesa, nuo liepos 19 d. jau esu laisvas nuo naminio arešto. Galiu tai susieiti su tuo man reikia, kad surinkus daugiau informacijų. Bet Vyriausybės legalizavimo klausimu iki šiol nieko apčiuopiamai ir pozityvaus padaryti negalėjau, nes vok. Užs.Rkl. Ministerija tebesilaiko užsibarikadavusi ir vengia su manim kalbėtis. Du kartus bandžiau prasiveržti pas kažkurius sakyto ministerijos pareigūnus, bet jie išsisukinėjo ir manęs neprisileido. Sitokiai jų laikysena suprantu ta prasme, kad, matomai, visos vokiečių patengos tebėra nukreiptos į Kauną, kad spaudimą toliau vykdžius betarpiškai į Jus. Ar nepavyko vokiečiams Kaune surasti kokio nors plyšelio Jūsų tarpe, pro kurį jie siekia būt prasiveržti ~~į~~ ir Vyriausybę priversti eiti koncesiją ar net visišką supasavimo keliu? Ką veikia generolas Raštikis ir kokia jo tolesnė laikysena. Jų pasiūlymas su manim Berlyne, dar ir šiandien kelia manyje didelio susirūpinimo. Ar jis nėra daug vokiečiams kokių pažadų, nuo kurių jis nebegali nusikratyti ir todėl yra, gal net prieš savo valią, pasidėjęs vokiečių politikos paprastai iran kiu. Mane labai sualarmavo žinia, būk generolas vis dar nėra savo pareigų, kaip Kr.Aps.M-ras ir Kabineto narys, bet toliau tebeveidina kažkoki tarpininko rolę tarp Vyriausybės ir vokiečių. Ar tai tiesa ir kokiais sumatiniais jis tokios rolės toliau laikosi?

Kai rašiau Tamstai savo pirmąjį laišką (liepos 19 d.), mane buvo pasiekę gandai, būk vokiečiai nori primesti Lietuvai protektoratą ar net kaip kitaip prijungti ją prie Vokietijos. Kadangi tai atrodė man tik gandas, kažkienu tyčia paleistas mus tarerizuoti, tai aš Tamstai apie tai aną kartą nieko nerašiau. Bet šiomis dienomis esu patyręs iš rimtų baltinių žinių, kad vokiečiai artimiausiomis dienomis įvesią Lietuvoje Zivilverwaltungsą. Man buvo pasakyta, kad toks sprendimas jau esąs padarytas ir sakytas Verwaltungsas pradėsias veikti net jau nuo ateinančio pirmadienio. Konstrukcija esą būsianti tokia: krašto valdymo priekykyje būsianti pastatyta mišri lietuvių - vokiečių komisija; įstaigos, valdymo aparatas ir savivaldybės pasiliksiančios lietuviškos; leidžiama mums turėti savo vidaus policiją; teritorija paliekama tokia, kokia buvo paskutiniuoju metu, prie Sovietų valdžios, bet sienų apsauga būsianti sudaryta mišri; savo valiutos turėti negalėsime, bet bus įvesta vokiečių ostmarkė, kursu 25 pfeningai už rublį. Visos tris Baltijo valstybės (Lietuva, Latvija ir Estija) sudarysiančios Baltikumgau, priekykyje su Sthalalteriu p.Loze, kuris iki šiol buvo Luebecke Gaulaiteris. Reziuosias pradžioje Kaune, o vėliau jo rezidencija būsianti perkelta į Rygą. Esą jis išvyksta į Kauną perinti savo pareigas šį pirmadienį. Politine Lietuvos reikalų puse rūpintis esą pavesta p.Dr.Schuette, p.Dr.Kleist padėjėjui. Abu dirba Dienststelle v.Ribbentrop. Ponui Kleistui esą pavesta rūpintis visų trijų Baltijo valstybių reikalais. Jis tebėsa Kaune ir grįšias į Berlyną ateinanči pirmadienį. Prieš porą dienų skubiai išskrido į Kauną ir Dr. Schuette. Abu juodu pažistu asmeniškai ir esu su jais daug kartų kalbėjęs Lietuvos reikalais. Atrodo, kad jie nėra Lietuvai pikto nuistatų, bet, savaime suprantama, kaip vokiečiai vykdys tai, ko iš jų vokiečių

politika reikalauja. Todėl iliuzijų dėl jų palankumo Lietuvai sau nedarykime....

Jei paduotos šia linijos apie įvedimą Lietuvoje Živilverwaltungs yra tikros, tai tenka padaryti išvadą, kad vokiečiai yra galutinai nusistatę mūsų sukilėlių kraujumi atkovotą Lietuvos nepriklausomybę žūt-būt panaikinti ir kraštą palaipsniui prijungti prie Reicho, šio pastarąjo raumui padidinti. Galimas daktas, kad jie aiškina, kad Živilverwaltungs įvedimas neprijudikuoja Lietuvos ateities išsprendimo ir kad tai tėra laikina priemonė, karo sąlygų jiems padiktuota. Gal atiras pas mus nyvėlių, kurie tokiam aiškinimui bus linkę tikėti. Asmeniškai aš tam netikiu. Reikia lavimus, kurie seka iš dabartinės karinės padėties, pilnai būtų galėję patenkinti ir kaip nepriklausoma valstybė, jei vokiečiai būtų skaitę su mano pasiūlymais padaryti Lietuvą Vokietijos sąjungininke, kaip kad esu apibūdinęs savo Grundlagen für die deutsch-litauische Verständigung, kurio vieną egzempliorių esu Tamstai per vieną asmenį prižiūtas ir kitą įteikęs Dr. Schuette laike lėgšnio pasikalbėjimo su juo š.m. liepos 14 d. Tai padariau vien savo vardu, t.y. ne visos Vyriausybės, duodamas p. Schuette suprasti, kad galėčiau bandyti sakyti projektui praversti gauti ir Vyriausybės sutikimą, kuriam reikalui prašiau p.Schuettes parūpinti man leidimą nuvykti į Kauną pasitarti su kitais savo kolegomis. Bet iš to matoma nieko neišėjo. Vokiečiams ir šitoksai, toli siekiantis pasiūlymas pasirodė nepakankamas. Bendrai pasakius, iš mano pusės netruko geros valios ir iniciatyvos. Tik visa tai buvo vokiečiams permaša...

Kadangi vokiečiai, nesąžiningai, nuėjo savo imperialistinių planų vykdymo keliu, pamiršdami patys savo graius pažadus apie Europos pertvarkymą, kur visoms tautoms būtų patikrinta teisė turėti savo tautines valstybes ir nekludomai ugdyti savo tautinį, ūkinį ir kultūrinį gyvenimą tik po bendrą Vokietijos, kaip Europos didžiausios valstybės vadovybę, tai ir mums nebėlieka kitos išeities, kaip padaryti iš to atitinkamas išvadas. Šitokioje padėtyje, kokion mus vokiečiai dabar pastato, siekiami užslopinti mūsų valstybina nepriklausomybę, atsidurus, turime pirmoje eilėje daboti, kad nepadarytume jokių aktų, kurie galėtų surišti mums veikimo laisvą ateityje bei kurie duotų vokiečiams pagrindo tvirtinimui, jog mes patys savo laisva valia nepriklausomybę išsižadėjome, kaip kad savo laiku tai padarė rusai, pereitais metais okupavę Lietuvą. Antra, savo sukilimu, kuris sužadino visas aktyviasias mūsų tautos jėgas ir kurio dėkagalėjome paskelbti Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, mes igijome didelį politinį-moralinį kapitalą, kuris yra kertinis akmuo tolesnei kovai už Lietuvos valstybės atstatymą. Svarbu atidžiai šio kapitalo nesudemoralizuoti.

Iš ko ir kaip krašto valdymo organas bus sudarytas tuo tarpu šia patirtimi nebuvo galima spėjama, kad gal vokiečiai bandys prie to organo sudarymo pritraukti mūsų Vyriausybę, kad tuo būdu ją šveičiai sulikvidavus. Manau, kad ant šios pinklės nereikia pasiduoti. Politiniai tai mus visiškai įklampintų. Mes pasidarytume paprastais vokiečių okupuotinio režimo vykdymo pagalbininkais, nieko už tai nepriklausomos Lietuvos atstatymo požiūriu iš vokiečių nesusilaukdami. Pasaulis pradėtų mus skaityti vokiečių bernais ir būtų ateityje sunku iš tos klympynės atsipalaiduoti. Atėi ties sumetimais būtų tikslingiau, kad Vyriausybė nuo tokios kolaboracijos griežtai atsirubežluotų, einant net iki to, kad vokiečiai mūsų Vyriausybę paleistų ar net išklaidytų policijos pagalba. Šitai patitiktus, reikėtų pareikšti dėl tokio iš vokiečių pusės pasielgimo protestą, bet nekiršinant prieš juos gyventojų. Tanka nepamirėti to, kad tokio protesto pačiai Vyriausybei vokiečiams nepadarius, būtų sunkoka ir mūsų diplomatams ką panašaus daryti, nes vokiečių propaganda tuoju atskirstų, kad viskas įvyko susitarus su pačia mūsų Vyriausybe. Bet jei šios mano mintys jau būtų pavėluotos, t.y. Vyriausybės jau būtų nusileista ir minėta pramė sutarta su vokiečiais kolaboruoti, tai pirmą progą turėmumėt nors padaryti krašto valdymo komisiškai formaliu pareikšim su Vyriausybės narių pareišais, kuriame būtų išdėstyta koks buvo daromas į Jus iš vokiečių pusės spaudimas, kokiomis sąlygomis Jus sutikote kolaboruoti su vokiečiais krašto valdyme, kad tuo jokiū būdu nuo Lietuvos nepriklausomybės neatsisakot ir kad paliekatė Vyriausybei laisvas rankas sektytą kolaboravimą.

kiekvienam metu nutraukti, jei vokiečiai tiesioginiai ar netiesioginiai bandytų Lietuvos teisą būti savystoviais bei nepriklausoma valstybe sfurinti. Paskartoju, kad visais atvejais būtų tiksliau ir toki konsačta nei visai Vyriausybei nei paskierams jos nariams nesileisti...

Jei šia miniam krašto valdymo organą vokiečiai tikrai užsispirtų sudaryti nušalinant dabertinę mūsų Vyriausybę, tai tegu susiranda sau tinkamą asmenų šiaip iš mūsų visuomenės tarpo, bet tik ne Vyriausybės narių. Nesant kitos išėities, manau, vokiečių pasiūlymų mūsų visuomenės veikėjai neturėtų sabotuoti. Geriau vistik, kad krašto reikalus patvarkyma dalyvautų kas nors iš rimtesnių mūsų žmonių, žegu kad jų patvarkymų patatų vieni vokiečiai ir savo rankas arba pasakviesių sau ir pagalbininkus mažai vertiną elementą, kuris kraštui ir tautai galėtų pridaryti daug žalos. Dalyvumą sakytoje komisijoje reiktų palikti kiekvieno, sutikusio vokiečių pavkvietimą priimti, asmens nuožiūrai ir atsakomybei.

Karakteringa, šia proga pastebėti, kad panašaus metodo, kaip su mumis, vokiečiai laikosi ir ukrainiečių atžvilgiu. Ukrainiečiai irgi buvo paskelbę savo Vyriausybę, kai vokiečiai užėmė Lembergą. Vokiečiai visų pirma tos Vyriausybės narius izoliavo savo butuose. Po to jos pirmininką atgabeno į Berlyną ir šia laiko ji policijos priežiūroje, nebeleisdam jam grįžti į Lembergą. Tuo tarpu jie neškerioja ukrainiečių veikėjų tarpe asmenų, kad sudarius Verwaltungsratą. Taigi panašų organą kaip kad yra užsibrėžę primesti Lietuvai. Man ukrainiečiai pasakojo, kad jie yra nusistatę jų paskelbtos Vyriausybės narių ir sakytą vokiečių kuriamą valdymo organą nesileisti.

Vokiečiams nелеidžiant mūsų Vyriausybei pasilikti, man kyla klausimas, ar beyra prasmės būtinai veržtis, kad jie leistų mums sudaryti savo kariuomeną. Jei vokiečiai yra nusistatę Lietuvos nepriklausomybę paglamžti, tai jie to sieks visokiais būdais. Siūlymu pagalvoti jiems kariauti su bolševikais ir tam suaukoti mūsų geriausius vyrus, vokiečių nenukreipšime nuo jų užsibrėžto prieš Lietuvą tikslo. Kas kita, jei jie būtų leidę mūsų Vyriausybei pasilikti ir skaitęsis su Lietuvos nepriklausomybės paskelbimu. Pasidarydami Vokietijos sąjungininku, būtume mes patys turėję intereso dalyvauti kare Vokietijos pusėje. Dabar tas interesus, mano nuomone, atpuola. Vienintelis mūsų interesus tokionis sąlygomis yra šis: stengtis laimėti laiką ir išsaugoti galimai daugiau mūsų tautos narių nuo išnaikinimo. Kas dar nežinia kaip ilgai gali užsitęsti ir kokių dar gali pasitaikinti mūsų tautai naujų sukrėtimų. Žiaurkine daugiau pirmyn, o ne vien to, kas vyksta šiandien.

Apie bendrą padėtį Europos Rytuose galėčiau pareikšti sekančią nuomoną. Jau pakankamai pusiškėjo, kad vokiečiai, žygiuodami prieš Sov.Rusiją, nusistatę niekam iš kalno nisko nežadėti. Paskelbė tik tai, kad eina naikinti komunizmo ir sovietiška barbariškosios sątvarkos Rusijoje. Bet ką jie duos paskirosos Sov. Rusijos pavergtoms tautoms viešikai nutyli. Aiškinosi, kad tautų išlaisvinimo nenorėja pažadėti, kad nuo nesužadinus pas rusus didesnio patriotizmo ir to pasakoje nepasunkinus savo kariuomenai rusų raudonosios armijos nugalėjimo. Net nieko iki šiol nepažada ukrainiečiams, kuriuos seniau mēgdavo suvilkti kuopalankiausiai pažadais. Kas už šitokios taktikos slepiasi iš tikrųjų - nežino patys vokiečiai. Asmeniškai esu nuomonės, kad vokiečiai nieko tautoms nežada daugiausia todėl, kad siekia pirmiausiai viską okupuoti ir pagalba okupacijos prisigabenti sau daugiau visokio turto ir Vokietiją, skaitydami kad tai bus realiausia priemonė kompensuoti save už pralietą kraują kovoje su bolševizmu... Mat, politikoje jokių sentimentų nėra. Iš antros vėl pusės, kad vokiečiai nelaukė tokio didelio iš rusų pusės pasipriešinimo, kokį sutiko ir turi nugalėti, atrodo tikras dalykas. Todėl militarinės operacijos užsitęsia. Tai gali paskatinti vokiečius reviduoti ir savo nusistatymą paskirtų tautų atžvilgiu...

Užimtų Rytuose kraštų tvarkymas pavestas žinomajam Alfredui Rosenbergui. Tuo tikslu prie Reicho Vyriausybės sudaroma atskira ministerija, kuriz spręs visas problemas, liečiančias Sov.Rusiją. Šią numatyta padalinti Sov.Rusiją į eilę generalgubernatūrų ~~ka~~ ar šiaip valdymo provincijų. Jau minimi ir aukšti pareigūnai bei būsintieji Sov.Rusijos dalių valdovai. Pabaltijo kraštams, kaip jau minėjau, numatytas p.Loze.Velikorusi-

348

jai valdyti esąs numatytas p.Koch, dabartinis Rytų Prūsijos generaliteris ir Oberpräsidentas. Ukrainas esąs numatytas p.Kaufmann. Apie tai, kad būtų kas numatytas Baltgudijai, tuo tarpu dar nieko neteko girdėti. Kalbama, kad Baltgudijos iš viso nebebūsią. Taip pat nieko negirdėti ir apie tai, ~~kaip~~ kaip bus pasielgta su Kaukazu. Visi minėtieji aukšti pareigūnai priklausysią betarpiškai p.Rosenbergui. Taigi šis pastarasis pasidarys lemiančiu faktoriu visoje vokiečių politikoje užimtuose buv.Sov. Rusijos kraštuose. Tiesa, taip pat nieko negirdėti ir apie eventualumą, kad būtų sudaryta kokia nors rusų Vyrtausybe. Atrodo, kad pirmiausia vokiečiai viską stengsis okupuoti. Tik po to, kai panorės, - imsis organizuoti atskiriems kraštams vietines valdžias...

Baigdamas šį laišką, kuris jau ir taip išėjo labai ilgas, prašau Tamstos teiktis plačiau painformuoti ir mane iš savo pusės apie viską, kas dedasi Lietuvoje. Tokios žinios yra reikalingos ne tik man vienam, bet ir kitiems Lietuvos Pasiuntiniams užsieniuose, su kuriais aš turiu neblogą ryšį. Ypač svarbu, kad būčiau apie viską orientuotas laiku. Todėl padarykite viską, ką tik galite. Iš savo pusės aš toliau stengiuos palaikyti su Jumis ryšį ir Jums parašyti, kai tik pasitaikys byle kokios proga ar ją pats sudarysiu...

Atleiskite, kad šį laišką parašiau su klaidomis ir pateisomis. Jį rašiau stačiai mašinėle, o mašininkė iš manęs yra menka. Bet, tikiuos, nepasikaitysi Tamsta man tai už bloga... Svarbu yra tik tai, kad vienas kitą dažniau ir išsamiam painformuotume, nors ir blogai parašytais laiškais.

Linkėdamas Tamstai ir visiems kitiems Ministrų Tarybos nariams viso geriausio, lieku su aukšta pagarba.

Jūsų

PS: Priede siunčiu Tamstos orientacijai nuorašą vieno Denkschrifto, kuri esu pasiuntęs Vokietijos Sąjungininkų atstovams Berlyne jų supažindinimui su dabartine Lietuvos padėtimi ir su mūsų pageidavimais.

Berlin, den 23. Juli 1941.

Sehr geehrter Herr Kollege (Botschafter),

Ich erlaube es mir, hiermit Ihnen als Vertreter des mit Deutschland verbündeten Staates eine Denkschrift über die jetzige Rechtslage und über die Wünsche Litauens zu Ihrer persönlichen Orientierung und wohlwollende Berücksichtigung zuzusenden.

Ich tue dies inoffiziell, da es mit bis jetzt nicht möglich geworden ist, in meine Funktionen als die des litauischen Gesandten im Deutschen Reich wieder zu treten.

Ich benutze diese Gelegenheit, um Ihnen, sehr geehrter Herr Kollege (Botschafter), den Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung zu wiederholen.

(pas)

K. Škirpa
A.o.Gesandter u. bev.Minister
Litauens
(z.Z.nicht in Funktionen)

Pasiūsta:

1. Herrn D. Alfieri, Botschafter von Italien,
2. Herrn General E. Espinosa de los Monteros,
Botschafter von Spanien,
3. Herrn General Oshima, Botschafter von Japan,
4. Herrn P. Graganoff,
a.o.Gesandten u. bev. Minister von Bulgarien,
5. Herrn Prof.Dr.T.M.Kivimäki,
a.o.Gesandten u. bev.Minister Finnlands,
6. Herrn Feldmarschalleutnant Doemo Sztojaj,
a.o. Gesandten u. bev. Minister von Ungarn,
7. Herrn Matus Černak,
a.o. Gedandten u. bev.Minister von der Slowakei,
8. Herrn Raul Boscy,
a.o. Gesandten u. bev.Minister von Rumänien.

D E N K S C H R I F Tbetreffend die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit
Litauens und seine Wünsche .

Wie erinnerlich wurde Litauen im vorigen Jahre von der Moskauer Regierung militärisch besetzt und dann in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken eingegliedert.

Litauen hat gegen diesen Gewaltakt der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken protestiert und zwar in folgender Weise:

1. Der Staatspräsident der litauischen Republik als Träger der Souveränität des Staates hat keinen einzigen Akt, der als Legitimierung der Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken angesehen werden könnte, unterzeichnet und das Land im Zeichen des Protestes am Tage des Einmarsches der sowjetrussischen Streitkräfte verlassen;

2. Alle diplomatischen Vertreter Litauens im Auslande haben die schärfsten Proteste gegen den Gewaltakt Sowjetrusslands bei den Auslandsregierungen erhoben, in denen darauf hingewiesen wurde, dass die Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken gegen den Willen des litauischen Volkes und unter dem Bruch aller von ihr mit Litauen unterzeichneten Verträge und abgegebenen feierlichen Erklärungen, sowie unter der grössten Verletzung russischerseits der allgemein anerkannten Grundsätze des Völkerrechts erfolgt ist.

3. Alle Organisationen der Auslandslitauer, die noch in der Lage waren, das freie Wort im Namen des litauischen Volkes zu führen, haben ebenfalls ihre Proteststimme gegen die Unterjochung ihrer Heimat - Litauen durch Sowjetrussland erhoben.

Durch diese Proteste wurde der gesamten Welt formell bekannt gemacht, dass Litauen auf seine staatliche Unabhängigkeit weder verzichtet hat, noch verzichten wird.

In Wirklichkeit hat auch kein Staat der Welt den Gewaltakt der Moskauer Regierung gebilligt.

Diese Feststellungen findet ihre Bekräftigung in den diesbezüglichen Erklärungen verschiedener Auslandsregierungen, darunter in dem vor kurzem veröffentlichten Aufruf des Führers und Reichskanzlers an das deutsche Volk, sowie in den Noten der Reichsregie-

35

rung und der Regierung Italiens an die Moskauer Regierung am Ausbruch des Krieges gegen die Union der Sozialistischen Sowjetregierungen.

Die Souveränität des litauischen Staates wurde also von keinem Staat bestritten.

Als praktischer Beweis dafür kann z.B. die Tatsache erwähnt werden, dass ein grosser Teil von litauischen diplomatischen Vertretungen und Konsulate im Auslande nach der Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken auch weiterhin verbleiben konnten und seine Tätigkeit ausüben durften.

Aus dem Obenangeführten geht folgendes hervor:

1. Die durch den Gewaltakt der Moskauer Regierung in Litauen geschaffene Lage konnte vom völkerrechtlichen Standpunkt aus lediglich als eine blosse Okkupation angesehen werden;

2. Litauen besitzt das Recht, nach seiner Befreiung von der sowjetrussischen Okkupation und seinem Austritt aus der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken in die Gemeinschaft der selbständigen Staaten automatisch zurückzukehren.

Auf diesen Augenblick hat das litauische Volk ein ganzes Jahr hindurch unter den schwersten Leiden gewartet. Ungeachtet des grausamsten Terrors seitens des bolschewistischen Okkupanten hat das litauische Volk alles unternommen und keine Opfer gescheut, um seine Freiheit und staatliche Unabhängigkeit wieder zu erlangen.

Als der deutsch-russische Krieg ausbrach, vollzog sich in Litauen in der Nacht vom 22. auf den 23. Juni 1941 ein allgemeiner Aufstand des litauischen Volkes gegen den sowjetrussischen Okkupanten.

Infolge dieses Aufstandes wurde am Vormittag des 23. Juni:

1. Die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens proklamiert;

2. Die frühere Staatsverfassung Litauens in Kraft gesetzt;

3. Eine nationale litauische Regierung gebildet;

4. Bekannt gegeben, dass Litauen gewillt ist, mit Deutschland in freundschaftliche Beziehungen zu treten und an der Durchführung der Neuordnung Europas aktiv mitzuwirken;

5. Die litauische Bevölkerung durch einen Aufruf der litauischen Regierung an das litauische Volk aufgefordert, die in Litauen einmarschierenden deutschen Truppen freundlichst aufzunehmen und ihnen jede Hilfe zu leisten.

Am 24. Juni gab die neugebildete Regierung öffentlich bekannt, dass sie die Landesverwaltung bereits praktisch übernommen hat.

All das vollzog sich in der Zeit, als die deutschen Truppen noch in den Grenzbezirken Litauens im Kampfe gegen die Sowjetstreitkräfte

standen. Es ist eine unbestreitbare Tatsache, dass Litauen durch seinen Aufstand im Rücken des Feindes für die Führung des deutschen Heeres greifbare Hilfe geleistet hat, indem es mit eigenen Kräften die Verkehrsknotenpunkte, darunter die Hauptstädte Kaunas und Vilnius besetzte und bis zum Einmarsch der deutschen Truppen, also mancherorts mehr als zwei Tage, in den Händen der Aufständischen auszuhalten vermag. Dadurch wurde eine Anzahl von strategisch wichtigen Brücken über den litauischen Flüssen sowie viele andere Objekte, die militärisch und wirtschaftlich von Bedeutung sind, von der bolschewistischen Zerstörung und Sabotage gerettet.

In welchem Umfang der litauische Aufstand erfolgte und mit welcher Entschlossenheit das litauische Volk sich in den Kampf für seine Freiheit und staatliche Unabhängigkeit einsetzte, beweist es die Zahl der im Kampfe gefallenen Aufständischen, die einige Tausende beträgt.

Aus den Erklärungen der litauischen Regierung und aus den dargebrachten Leistungen des litauischen Volkes geht folgendes hervor:

1. Der wiederhergestellte litauische Staat hat sich vom völkerrechtlichen Standpunkt aus gesehen in die Lage versetzt, in der er sich vor der sowjetrussischen Okkupation, also in die Lage eines unabhängigen Staates, befand;

2. Die durch den Kampf gegen den gemeinsamen Feind zwischen Litauen und Deutschland entstandene Waffenkameradschaft ist zum ~~Wegweiser~~ Wegweiser der neuen litauischen Außenpolitik geworden.

Zusammenfassend gesagt sei es erlaubt folgende Wünsche Litauens zum Ausdruck zu bringen:

1. Litauen ist fest entschlossen, seine Freiheit und staatliche Unabhängigkeit zu bewahren und ist in der Hoffnung, dass andere Staaten dieses Recht ihm nicht absprechen werden;

2. Um die Wiederherrichtung des litauischen Staates sofort in Angriff zu nehmen, ist es notwendig, die Staatsgewalt unbehindert der neugebildeten Regierung, deren freundschaftliche Einstellung zu Deutschland durch ihre Taten bereits bewiesen ist, zu überlassen;

3. Litauen ist gewillt, in die von Deutschland und seinen Verbündeten geführte Schicksals- und Solidaritätsgemeinschaft der freien europäischen Völker als deren gleichberechtigtes Mitglied einzutreten;

4. Litauen ist gewillt, sich im Kampfe gegen die bolschewistische Gefahr, deren Beseitigung als erste Voraussetzung der europäischen Neuordnung angesehen werden muss, weiter aktivst zu beteiligen.

Avant-projekt

Rusų-vokiečių karui prasidėjus, įvyko Lietuvoje gyventojų sukilimas prieš rusus okupantus ir Maskvos primestąją perėtais metais Lietuvai sovietiškąją santvarką.

Sukilimas įvyko tuo metu, kai vokiečių kariuomenė dar tebekovojo su rusų raudonosios armijos jėgomis Lietuvos-Vokietijos pasienio srityse.

Sukilimui įvykus ir jam pavykus, š. m. birželio 23 d. rytą buvo sukilėlių sudaryta tautinė Lietuvos Vyriausybė, prišakyje su Lietuvos Pasiuntiniu Vokietijoje K. Škirpa, kaip Ministru Pirmininku, kuriam pagal Lietuvos Konstituciją tenka eiti ir Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas, pašiam Respublikos Prezidentui A. Smetonai tuo metu esant Šiaurės Amerikoje.

Sakytą Vyriausybę savo aktu, paskelbtu per Kauno radiją ir atspausdintu vietiniuose lietuvių laikraščiuose, tą pačią birželio 23 d. deklaravo Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymą ir grąžinimą krašte teisėtos vidaus sątvarkos, kuri veikė prieš rusų okupaciją.

Be to, naujai susidariusioji Vyriausybė pareiškė, kad ji yra nusistačiusi laikytis gerų su Vokietija santykių ir viešu atsišaukimu į tautą paragino krašto gyventojus sutikti vokiečių kariuomenę ir draugiškai ir teikti jai visokeriopos pagalbos jos žygyje prieš rusų raudonosios armijos jėgas Lietuvos teritorijoje.

Trumpiausiu laiku sukilėliai nuginklavo visame krašte raudonąją miliciją, užėmė ne tik miestuose, bet ir valsčiuose visas viešąsias įstaigas ir svarbesniasias įmones, apvalė jas nuo bolševikiškųjų komisarų ir GPU agentų, o vieton jų grąžino buvusiuosius prieš rusų okupaciją teisėtos valdžios pareigūnus ir įvedė normalią tvarką.

Todėl birželio 24 d. po piet Vyriausybė jau galėjo pareikšti ir viešai pareiškė, jog ji visą krašto valdymą yra faktinai perėmusi.

Kaip pats sukilimas, taip greitas sovietiško režimo pašalinimas, o taip pat ir grąžinimas krašte teisėtos sątvarkos buvo įmanomi dėka griežto visos lietuvių tautos, visų jos sluoksnių, nusistatymo prieš rusus bolševikus ir jos nepalaužiamo pasiryžimo pašalinti ir tvarkyti kraštą.

Sukilėlių pastatytoji Vyriausybė ne tik išsilaikė rusų raudonosios armijos užpakalyje keletą dienų vien savo jėgomis, bet ir valdė kraštą kol atvyko vokiečių kariuomenė. Sukilėliai išgelbėjo daug turto nuo priešo sunaikinimo, daug žmonių nuo išgabenimo į Sov. Rusijos gilumą, jų iššūdamą kalėjimuose ir žymiai prisidėjo prie rusų raudonosios armijos jėgų pašalinimo iš Lietuvos. Nelygioje kovoje su priešu žuvo sukilėlių lietuvių apie 4000 vyrų.

Vokiečių kariuomenė, žygiuodama gilyn į Lietuvos teritoriją, rado miestus ir valsčius jau sukilėlių užimtus ir tautinėmis Lietuvos vėliavomis pasipuošusius.

Nors ir rusams kraštą okupavus Lietuva nebuvo praradusi savo suverenumo teisės, nes nė lietuvių tauta, nei svetimos valstybės tos okupacijos nebuvo pripažinusios teisėta, - tačiau šis sukilimas nutraukė bet kokius rusų - bolševikų žiauriosios okupacijos varžtus, išjungė Lietuvą iš Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos ir grąžino Lietuvą į padėtį, buvusią ligi tos okupacijos, t.y. ligi 1940 m. birželio m. 15 d., taigi į padėtį tarptautinės teisės požiūriu laisvos ir nepriklausomos valstybės.

Vokiečiai iš pradžių su šia padėtimi skaitėsi. Susidariusioji Vyriausybė kuri laiką galėjo veikti nekliudoma ir buvo užsimezgęs bendradarbiavimas tarp jos ir vokiečių vietinės kariškosios vadovybės, momentu aplinkybių reikalaujamas.

Tačiau praėjus vokiečių kariuomenei Lietuvos teritoriją ir paskui vokiečių kariškas pajėgas atsekus į kraštą Reicho policijos elementas, padėtis žmąi pakitėjo; vokiečiai pradėjo su Lietuvos Vyriausybės pareidymais nebesiskaityti, kištis į Lietuvos vidaus reikalus, cenzuruoti spaudą ir radijo transliacijas ir net nebeleisti viešai minėti apie pašios Lietuvos Vyriausybės buvimą bei jos veikimą, nors praktikoje ta Vyriausybė dar pasiliko ir veikė.

Liepos m. 3 d. buvo per vokiečių saugumo policijos pareigūną pareikalauta, kad Vyriausybė išsiskirstytų. Priešingu atveju buvo pagrasinta pavartoti prieš ją jėgą.

Vyriausybė šio grasinimo nepabugo, neišsiskirstė ir dirbo toliau valstybės tvarkymo darbu, kiek leido kariškos padėties varžtai.

Ministrai Pirmininkui K. Škirpai, gyvenusiam Berlyne, nežiurint jo prašymų, nebuvo leista nuvykti į Lietuvą ir net buvo jam uždėtas naminis areštats, kuris buvo išlaikytas nuo š. m. birželio m. 25 d. iki liepos m. 19 d. Šį areštą nuėmus, lieka jam iki šiol uždrausta iš Berlyno niekur neišvykti.

..... d. vokiečių Kariškoji Vadovybė Lietuvoje paskelbė, kad vyriausioji krašto valdžia priklauso jai. O jau d. Reichas įvedė Lietuvoje vokiečių civilinę valdžią, pašalinant Lietuvos Vyriausybą nuo krašto valdymo.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva nebuvo nustojusi suverenumo teisės, kad Lietuvos gyventojai patys numstė rusų bolševikų jungą, kad sukilusioji prieš rusus okupantus lietuvių tauta pastatė savo Vyriausybą, kuri grąžino visame krašte tvarką ir rami, kad Lietuvos Vyriausybė pati paskelbė esanti draugingaiki nusistačiusi Vokietijos atžvilgiu ir net paragino gyventojus padėti vokiečių kariuomenei kovoti su rusų

raudonąja armija, be to, turint galvoje, kad pati Vokietija nepuolimo sutartimi, savo laiku pasirašytą su Lietuva, buvo pasižadėjusi prieš Lietuvą jėgos niekuomet nevartoti, kad pati Vokietijos valdžia yra paskelbusi, jog naujoje Europoje mažosios tautos turėsiančios laisvą savarankiškai tvarkyti savo buitį - toks Lietuvos Vyriausybės prievarta pažeidimas ir įvedimas Lietuvoje vokiečių okupacinės valdžios yra grubus tarptautinės teisės pažeidimas ir pačios Vokietijos pasižadėjimų laužymas ir lietuvių tautos teisės turėti savo valstybę ir savarankiškai tvarkyti savo gyvenimą išplėšimas.

Prieš šį Vokietijos smurto aktą prieš Lietuvą, Lietuvos Vyriausybė yra pareiškusi Vokietijos Vyriausybei griežtą protestą.

Prenešdamas tai žiniai, turiu garbės prašyti ...
 šį pareiškimą taikties priimti dėmesin ir jo atsižvelgti tolesnėse lietuvių tautos pastangose nepriklausomai Lietuvos valstybei atstatyti.

**POLITINIŲ ĮVYKIŲ LIETUVOJE IR LIETUVOS TRISINĖS
PADĖTIES APŽVALGA.**

Kai Sovietų Sąjunga perėmėtais metais okupavo Baltijos Kraštus ir prieš Lietuvį tautos valią Lietuvą įjungė į Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungą, aktingesnieji Lietuvos elementai tuoju pat užsibrėžė tikslą Lietuvą koku nors būdu išvaduoti iš rusų okupacijos ir vėl grąžinti Lietuvai valstybinę nepriklausomybę.

Šis didelis tikslas naudojosi visuotina lietuvių tautos simpatija, nes rusų pavartotoji prieš Lietuvą klasta giliai pažeidė tautos savimailę ir jos teisą turėti savo nepriklausomą valstybę. Be to, Lietuvai priėmstasis sovietiška komunistinis režimas, iš pagrindų griovęs lietuvių tautos avangarą ir materialią gerovę, lygiai kaip ir tam režimui pavartotas bolševistinis teroras patriotiškai nusiteikusius krašto gyventojus stumė stumė į griežtą opoziciją komunistui, kuris lietuvių tautoje, kaip savo pagrindę susidarantią iš ūkininkų, visa savo siela ir kumu susirūšiusiu su savo nuosava žeme, niekadoms neturėjo pasisekimo.

Juo raudonasis teroras krašte daugiau siautėjo, juo daugiau stiprėjo lietuvių tautos pasiryžimas viso to galimai greičiau atsikratyti bei atgauti valstybinę nepriklausomybę. Lietuvių politinių vairotojų uždavinys buvo nurodyti tautai tą kelią, kuriuo ji turėtų eiti norėdama nusikratyti okupacinio jungo ir nustatyti tą momentą, kada šis pasiryžimas turi būti įvykdytas.

Kiekvienas lietuvis gaudė su pasitenkinimu žinias per radiją apie didžiųjų demokratijų rodomas simpatijas bei užuojautą pavergtosioms bei savo valstybinės nepriklausomybės netekusioms tautoms, kurių tarpe šiandien yra atsidūrusi ir lietuvių tauta. Kiekvienas lietuvis žavėjosi didžiųjų demokratinių valstybių vyrų pareiškimais, kad, šį karą laimėjus, visos valstybės vėl bus atstatytos, taigi bus atstatyta ir Lietuva, savo laiku tapusi demokratijos priešė aiška. Bet antra vertus, kiekvienam buvo aišku, kad gelutinai išsilisvinimo valanda yra dar toli ir dėl to lietuvių tautai grėšia didelis pavojus daug ko nustoti ir daug ką prarasti, kol toji išsilisvinimo valanda ateis. Juo sunkiau buvo pakuoti dėsimo taktikai, kada lietuvių tauta buvo ne tikta kad iš pamatų griuonama, bet buvo stengiamasi ją visiškai išnaikinti, vadinasi, buvo kepsintasi į visišką jos sunaikinimą. Tad laukti skaidresnės būties, kurią pavergtosioms Europos tautoms pažadėjo tiek Anglija, tiek Jungtinės Amerikos Valstybės, buvo neįmanoma. Elementariškiausias savisaugos jausmas vertė lietuvių tautąintis ir tokių gelbėjimosi priemonių, kurios didžiųjų demokratijų akyse ir nestorėdė populiaros. Tačiau lietuvių tauta buvo priversta tų priemoniųintis jau dėl to, kad jos buvo šia pat vietoje ir jų veikimas į tolimesnį lietuvių tautos likimą buvo ne ryt dienos, bet dabarties klausimas.

Pirmoji sąlyga Lietuvos valstybei atstatyti buvo raudonosios armijos pašalinimas iš krašto. Bet tos armijos buvo pilni Lietuvos miestai, miesteliai ir sodžiai. Gą blogėjant rusų - vokiečių santykiams raudonosios armijos skaičius Lietuvoje kas kart didėjo. Prieš pat rusų vokiečių karą raudonosios armijos skaičius Lietuvoje buvo vartinamas ligi 500-700.000 vyrų. Kiekvienam buvo aišku, kad maža lietuvių tauta nepajėgs vieno savo jėgomis nusikratyti raudonojo okupanto. Todėl visai natūraliai visos lietuvių viltys krypo į artimiausią kaimyną - Vokietiją. Tas viltis stiprino joku būdu ne kokios nors simpatijos vokiečių nacionalsocialistiniams režimui ar pašiai Vokietijai. Tai buvo daugiau desperacijos išvada, desperacijos, į kurią rusų raudonasis teroras buvo nustmęs visą lietuvių tautą.

Rusų kariniai pasirengimai Lietuvoje kiekvienam kad ir ne kariškiui rodytė rodė, jog rusų vokiečių santykiai nėra pastovūs, nors to meto abiejų kraštų viešojoje propagandoje stengėsi stiprinti įspūdį, kad Vokietijos - Sovietų Rusijos santykiai yra išleikę bet koki patvarumo egzaminą. Lietuvių tautoje vyravo įsitikinimas, kad naktėšiau ar vėliau tu dviejų kraštų politiniai santykiai pasikeis iš pagrindų ir kad Vokietijos karas

357

su Sovietų Rusija kas kartas darosi nebe lūvengiamesnis. Šio karo lietuvių tautoje buvo laukiama, kaip išganymo, kad greičiau nusikračius sovietiškojo režimo ir rusų okupacijos. Tam momentui buvo sistemingai ruošiamasi.

Lietuvių tautos laisvės kovai vykdyti ir vadovauti susikūrė politinė organizacija, pasivadavusi Lietuvių Aktivistų Frontas. Šiam frontui vadovavo Lietuvos Pasiuntinys Vokietijoje Gen. Stabo Pulk. K. Skirpa.

Ši organizacija pasistatė sau uždavinį suburti visus veiklesnius ir rytingesnius lietuvių tautos elementus į naują vieningos valios vadovaujamą politinį frontą, nes seniau veikusios lietuvių politinės partijos buvo kaltinamos tautinės vienybės skaldymu ir Lietuvos Nepriklausomybės pražudymu ir todėl nustojusios plačiųjų masių patikėjimo. Lietuvių Aktivistų Frontui priklausė visų buvusiųjų lietuviškųjų politinių partijų žmonės.

Lietuvių Aktivistų Fronto veiklos planas bei programa buvo tokia: iš anksto tinkamai pasiruošus, vokiečių - rusų karo atveju prarasti visuotinį lietuvių tautos sukilimą prieš Sovietų Rusijos okupaciją, pašalinti krašte sovietiškojo režimą, paskelbti Lietuvos Valstybės atstatymą ir perimti krašto valdymą.

LAF organizavosi ir veikė slapta. Nepaisant bolševistinio teroro ir nepaprasto sovietiškojo saugumo organų budrumo šiam frontui visame krašte pasiekė patiesti platų organizacijos tinklą ir visur pristaigti savo kovos padalinių: miestuose ir kaimuose, kariuomenėje ir mokyklose, įstaigose ir įmonėse etc.

Apie šios organizacijos susidarymą ir veikimą vokiečiams buvo žinoma. Taip pat jiems buvo žinoma, kad Lietuvių Aktivistų Frontas siekia atstatyti Nepriklausomą Lietuvos valstybę, tam tikslui išnaudojant eventualų vokiečių - rusų ginkluotą susikirtimą.

Iš pradžių vokiečiai į Lietuvių Aktivistų Fronto veiklą ir kartu į jo užsibrėžtą tikslą atstatyti nepriklausomą Lietuvą žiūrėjo palankiai. Bet artėjant rusų - vokiečių karui vokiečių nuostatymas Lietuvos atžvilgiu tolydžio kito. Reicho slaptosios policijos organai į LAF veiklą pradėjo žiūrėti šmaizai ir reikšti nepasitenkinimo dėl to, kad LAF per daug akcentuoja Lietuvos nepriklausomybės idealą. Kadangi nuo šio idealo nei LAF vadovybė, nei pats frontas nebuvo linkę atsisekyti, tai iš vokiečių slaptosios policijos pusės buvo bandoma per savo papirktus agentus LAF organizaciją suskaldyti. Ypač buvo stengiamasi nusulinti LAF vadą K. Skirpą ir jo vieton iškelti buvusį Lietuvos kariuomenės vadą Gen. Raštiki, kuris savo laiku galbūdamasis nuo bolševistinio teroro buvo pabėgęs į Vokietiją ir kaž kodėl vokiečiams atrodė sukalbėmėnis bei nuolaidėnis.

Tačiau lietuvių laisvės apsisprendimas buvo tiek stiprus ir Lietuvos nepriklausomybės idealas lietuvių sąmonėje buvo tiek subrendęs, kad jokia intriga iš šalies ir jos vokiečių spaudimas lietuvių tautos politinio nusistatymo negalėjo pakeisti.

Lietuvių pažiūra į Lietuvos padėtį ir numatytais Lietuvos atstatymo planas yra nusiviestas viename memorandumo, įteiktame Reicho Užsienio Reikalų Ministerijai 1941 m. birželio 19 d., taigi, trumpai prieš rusų - vokiečių karą.

Šiame memorandumo Lietuvos klausimas buvo statomas maždaug taip: Lietuvių tauta, turėdama galvoje, kad sovietiška - komunistinė sąjūdas Lietuvai buvo primestas jėga, o pati Lietuva į Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungą buvo įjungta taip pat smurto keliu, laikosi pažiūros, kad Lietuvos valstybė, nežiūrint šių smurto aktų, formaliai nenustojo egzistavusi. Tapsikeitė Lietuvos faktinė padėtis, kadangi šiuo metu pavadinta 14 Sovietų Sąjungos Respublika.

Padėtis, į kurią Lietuva atsidūrė prievartos keliu ją įjungus į Sov. Sąjungą, tarptautinės teisės požiūriu yra ne kas kita, kaip svetima okupacija, kadangi:

1) Lietuva buvo įjungta į Sovietų Sąjungą prieš tikrąją lietuvių tautos valią;

2) Lietuvos Respublikos Prezidentas, kaip valstybės suvereniteto reikšėjas, rusams okupuojant kraštą protesto ženklais pasitraukė į užsienį, nepasirašydamas nė kokio akto, kuris Lietuvos įjungimą į Sov. Sąjungą būtų legalizavęs;

3) Lietuva per savo nepaprastus Pasiuntinius ir Įgaliotus Ministrus užsieniuose pareiškė visoms vyriausybėms, prie kurių jie buvo akredituoti, formalų protestą prieš Sov. Rusijos smurtą, prašydami Lietuvos įjungimo į Sov. Rusiją nepripažinti. Visi Lietuvos diplomatiniai atstovai tuo metu dar tebebuvo savo vietose ir tebėjo jiems teisėtus Lietuvos valdžios pavestausias pareigas;

4) Analoginius protestus pareiškė ir visos užs. lietuvių organizacijos, kurios tik galėjo tarti laisvą žodį lietuvių tautos vardu;

5) Tuo būdu visos civilizotosios pasaulis formaliai buvo išpėta, kad Lietuva savo valstybinės nepriklausomybės neišsižadėjo ir niekada jos neišsižadės;

6) Nė kokia pasaulio valstybė Sov. Sąjungos smurto prieš Lietuvą nepateisino ir Lietuvos įjungimo į Sov. Sąjungą nepripažino;

7) Nė viena valstybė neatšaukė sutarčių, kurias ji savo laiku buvo pasirašiusi su nepriklausoma Lietuva ir kurios nustatė Lietuvos tarptautinę padėtį. Lygiai nebuvo atšaukti savo laiku kitų valstybių sudarytieji aktai apie Lietuvos pripažinimą de jure. Todėl visos tos sutartys ir aktai formaliai tebegalioja, tik dėl įvykdytosios krašto okupacijos praktiškai tuo tarpu pasidarė neįvykdomos.

Iš to visko seka, kad Lietuvos valstybės suverenumas jokios valstybės nebūvo kvestionuojamas. Kaip praktiškas to teigimo įrodymas buvo nurodyta į faktą, kad didelė dalis nepriklausomos Lietuvos pasiuntinybių ir konsulatų užsieniuose galėjo pasilikti ir toliau ir eiti savo funkcijas.

Tad Lietuvos suverenumo teisė tėra okupanto pažeista, tačiau tarptautinės teisės požiūriu ji nėra galutinai panaikinta.

Šių konstatavimų išvadoje buvo pabrėžta, kad Lietuvos atveju negali būti kalbos apie kokios nors naujos valstybės bei naujo politinio junginio sudarymą, bet apie atstatymą tokios valstybės suverenumo, kuri yra pažeidusi Sov. Sąjungą. Toji valstybė dar neseniai buvo visiškai laisva bei nepriklausoma ir viso pasaulio valstybių tarpe buvo pripažinta kaip lygiateisėms narys.

Remorandumu buvo įrodinėjama, kad Lietuva, išsilaisvinusi iš bolševistinės rusų okupacijos, automatiškai turėtų atgauti nepriklausomos valstybės padėtį, kurioje ji buvo prieš ją įjungiant į Sov. Sąjungą.

Lietuvos valstybės atstatymas negalėtų sudaryti ypatingos problemos dar ir dėl to, kad bolševizmas Lietuvoje viešpatavo neilgą laiką, tad negalėjo suspėti ~~užkurti~~ sugriauti viso to, ką lietuvių tauta ir valstybė per savo nepriklausomo gyvenimo laikotarpį įvairiose gyvenimo srityse buvo sukūrusi. Valstybės teritorija pasiliko ta pati, kaip seniau, nuo kitų sovietinių respublikų atskirta pasienio sargybos ir izoliuota. Valdymo aparatas, ministerijos ir kitos įstaigos, sovietų pavadinotos komisariatais, tebeveikė tas pats, nors tolydžio papildomas bolševistiniais komisariais ir GPU agentais. Tebeegzistavo net lietuvių kariuomenė, įjungta į rusų raudonąją armiją ir pavadinata 29-ju nacionaliniu raudonosios armijos korpusu. To korpuso kariai, puskarininkiai ir kareiviai tebevyveno tomis pačiais politinėmis idėjomis, kaip seniau ir dėl to sudarė lyg tautinę Lietuvos ka-

359

riuomeną. Šis Korpusas tebestovėjo Lietuvos teritorijoje ir buvo apsiginklavęs. Sovietiškasis režimas Lietuvos ūkyje ir socialinėje srityje ėmėsi daug radikalių eksperimentų, tačiau jis neprigijo, nors daug kur pridarė didelės žalos. Žodžiu, sovietiškas režimas stengėsi viską apversti kojomis, tačiau jo viešpatavimas dar neilgai tęsėsi, kad būtų įstengęs visiškai sunaikinti tautinę Lietuvą.

Išlaisvinus kraštą iš bolševistinės okupacijos, grąžinus jam valstybinę laisvą ir valdantią krašto aparatą apvalius nuo bolševistinių komisarių bei GPU agentų, visas kraštas nuo padarytųjų žaizdų greitai atsigautą, atkustų jo gamyba ir gyvenimas grįžtų į normalias vėžes.

Memorandume buvo nurodyta, kad Lietuvos valstybės kontinuiteto išlaikymas yra ir pačios Vokietijos interesas. Tokiu atveju niekas negalėtų Vokietijos įtarinėti, kad ji Lietuvoje turi kokių nors imperiaalistinių tikslų. Vokietijos skelbiamos Naujosios Europos priešai būtų pastatyti prieš dilemą: arba pripažinti Lietuvos nepriklausomybę atstatymą Vokietijos nuopelnu, arba, to nepripažįstant, patiems pasirodyti Lietuvos nepriklausomybės bei kitų sov. Rusijos pavergtųjų tautų laisvės priešinkais.

Buvo natūralu ir pateisinama, kad lietuvių tauta, sovietiškojo teroro kankinama ir fiziškai žudoma, buvo linkusi užmerkti akis prieš tą didelę skriaudą, kurią jai padarė Vokietija, atplėsdama savo laiku nuo Lietuvos Klaipėdos kraštą, o tą pačią 1939 m. rudenį ir visą likusią Lietuvą su sov. Sąjunga pasidalindama. Neturėdama kitos išeities, lietuvių tauta volens - nolens turėjo guostis viltim ir tikėti Reicho Vyriausybės atsakingų vyrų pareiškimams, kad Naujoje, Vokietijos kuriamoje, Europoje mažosios tautos bus patikrinta galimybė turėti savitas tautines valstybes ir laisvai siekti tautinės kultūros ir pažangos.

Lietuvių tauta tikėjosi, kad Reichas supras jos pastangas atsistatyti savo nepriklausomą valstybę ir tuo būdu atpirks savo išdavimą, kurį jis įvykdė 1939 m. rudenį, pasidalindamas su Sov. Rusija įtakos zonomis.

Net ir ši mintis memorandume buvo išreikšta ta forma, kad lietuvių tauta dėl savo valstybinės nepriklausomybės netekimo nesijaučia kalta. Tačiau iš savo pusės lietuvių tauta buvo pasirūšusi nesigailėti jokių sunkų ir nevengti logiškųjų konsekvencijų, kurios plaukia iš dabartinės jos politinės padėties.

Nekantrybiškai laukdami rusų - vokiečių karo, lietuvių tautos ryštingesnieji elementai ruošėsi visuotiniam sukilimui prieš raudonąją rusų okupaciją. Sukilimas buvo ruošiamas ne tam, kad padėjus kitam okupantui užinti savąjį kraštą: jis buvo ruošiamas iš ištikinimo, kad sukilimo aukos atneš Lietuvai laisvą.

Derinti abiejų kraštų interesams kovoje prieš bendrą priešą - rusiškąją bolševizmą taip pat eventualiai pašalinus iš Lietuvos sovietų okupaciją perinti krašto valdymą į savo rankas buvo norima iš anksto sudaryti Lietuvos vyriausybę ir šis klausimas buvo iškeltas taip pat memorandume, prašant tam reikalui Reicho Vyriausybės sutikimo. Ši Vyriausybė lietuvių pagėdavimui turėjo būti sudaryta Vokietijoje prieš pat rusų-vokiečių karą. Karui prasidėjus buvo numatyta Vyriausybę ir LAF vardu paskleisti į Lietuvos gyventojus oia atsilaukimą, kuriuose visi tautos sluoksniai buvo šaukiami vieningai sukilti prieš sov. Rusijos okupaciją.

Lietuvos Vyriausybę buvo norima sudaryti remiantis Lietuvos Konstitucija, kuri krašte galioje iki bolševistinės okupacijos, t. t. iki 1940 m. birželio 15 d. Praktiškai tatau atrodė įvykdomas dalykas, nes Lietuvos Resp. Prezidentas, kuris pagal šią Konstituciją Vyriausybę sudaro, yra užsienyje, todėl Vyriausybę paskirti galėjo. Šitai sudarytoji Vyriausybė, priešingai visokioms kvailingų Vyriausybėms, būtų buvusi konstitucinga bei teisėta ir stitikiusi lietuvių tautos valią.

Kadangi vokiečių slaptosios policijos intrygos jau pradėjo reikštis prieš šio memorandumą išeikimą, tai buvo numatytas dar ir kitas su eventualumas. Tuo atveju, joigu dėl Lietuvos Vyriausybės sudarymo su vokiečiais nepavyktų susitarti iš anksto, arba, rusų - vokiečių karas

kilų staiga ir netikėtai, buvo numatyta krašto Vyriausybą sudaryti aukštesnio metu. Apie tokį eventualumą vokiečiai žinome memorandumu taip pat buvo išakninti išpėti ir įtikinėjami geriau leisti vyriausybą sudaryti iš anksto. Tačiau visais atvejais buvo nusistatyta vengti, kad Vyriausybė būtų sudaryta bei paskirta pačių vokiečių, nes tokia vyriausybė būtų visiškai priklausoma nuo vokiečių malonės ar nemalonės, tad tuo pačiu ji būtų buvusi priversta daugiau paisyti Vokietijos, bet ne Lietuvos interesų.

Nepaisant įtikinančių šio memorandumo argumentų, vokiečių Vyriausybės atsakingieji asmenys vengė bet kokių pesikalbėjimų apie Lietuvos Vyriausybės sudarymą, tiek apie Lietuvos klausimą su Lietuvos Pasiuntiniu ir Igalioju Ministru Vokietijoje. Iki pat rusų vokiečių karo į šį memorandumą nesusiilaukta nė kokio ataskymo. Tai buvo neabejotinas signalas, kad Vokietija Lietuvos atžvilgiu turi užpakalinių tikslų, nukreiptų prieš Lietuvos valią atstatyti Lietuvos valstybinę nepriklausomybę.

Ankščiau buvo prileidžiama, kad rusų - vokiečių karo atveju Reichs pasirodys ne tikrai kaip bolševizmo naikintojas bei Europos civilizacijos gelbėtojas nuo šios žmonijos pabaigos, bet kartu ir kaip sov. Rusijos pavergtųjų tautų išlaisvintojas. Buvo laukiama, kad pirmoje eilėje bus atstatytos Baltijos valstybės, sukurtas Ukraina, atpalaiduotos nuo rusų Jungo Kaukazo tautalės ir t.t. Tačiau artėjant rusų-vokiečių karui šie ryškėti, kad Reicho politika pasuka visai kitokiu keliu, būtent: sutruškinti raud. Armiją, Reicho galią išplėsti visose sov. Rusijai priklausančiose srityse. Tuo metu išryškėjo ir vokiečių programa Rytuose, būtent: iš pradžių užimti visus sov. Sąjungai priklausiusius kraštus, ignoruojant atskirų tautų laisvės teisę ir primetant joms vokiečių civilinę valdžią. Tų kraštų ūkiniai išteklių turėjo tarnauti vokiečių karo tikslams, o tikrai karui pasibaigus būtų galutinai išspręstas klausimas, kuris kraštai turės pasidaryti vokiečių ordvės objektu ir kurioms tautoms bus suteiktos didesnės ar mažesnės savarankumo teisės.

Lietuvai, kaip artimiausiam Vokietijos kaimynui, tokiu būdu grėsė pavojus pavirsti vokiečių raumu. Ši aplinkybė dar labiau paskatino lietuvių politikus rusų-vokiečių karo atveju aiškiai ir nedviprasmiškai pareikšti lietuvių tautos politinę valią, kad visuotinio sukilimo būdu vilizizotose pasauliu dar kartą priminus neatšaukiamą lietuvių tautos pasiryžimą gyventi laisvai ir nepriklausomai. Antra vertus, kad ir su didėle doza skepticizmo, vis dėlto dar buvo tikėtasi, kad Vokietija, pastatyta prieš įvykusį faktą, turės su juo skaitytis, nes nesiryš prieš visą pasaulį demaskuoti savo imperialistinių užmačių Lietuvoje. Pagaliau tenka pripažinti, kad sukilimas buvo jau paruoštas ir visa tauta jau buvo pasirėngusi kiekvieną dieną ir kiekvieną valandą sukilti. Tad sukilimą sustabdyti 12 įvykių valandą techniškai nebebuvo galima. Sukilimui buvo ruošiamasi ištisus metus ir pagal numatytąjį planą jis turėjo įvykti praėjus 24 val. nuo to momento, kada vokiečių kariuomenė buvo pradėjusi pulti raud. Armiją.

Prasidėjus rusų-vokiečių karui, birželio 22 d. rytą Lietuvos Pasiuntinys Berlyne kelis kartus prašėi primamas Reicho Užs. Rkl. M-joje, kad išsiaiškintus Lietuvos padėtį ir dar kartą išpėjus Reicho Vyriausybę apie paruoštąjį lietuvių sukilimą. Tačiau Auswärtiges Amt jo nepriėmė. Tada reikė, kad politinis konfliktas tarp Lietuvos ir Vokietijos yra neišvengiamas. Partizaniniai veiksmai Lietuvoje faktiškai prasidėjo dar prieš rusų-vokiečių karą, kai bolševikai pradėjo vykdyti masinius areštus ir vežti lietuvius į Sov. Rusijos gilumą. Pirmas masinis išvežimas vyko birželio 14-18 dienomis ir palietė nieko nekaltų žmonių - iš viso apie 30.000. Išvežtųjų tarpe buvo didelė dalis šmininkų, inteligentų ir darbininkų. Buvo vežami vyrai ir moterys, vaikai ir paliegaliai. Bruttaliausiu būdu išvežamieji žmonės buvo kišami į prekinius vagonus, be maisto, be vandens ir net be drabužių, paskirai vyrai nuo savo šeimų, moterys atskirtos nuo savo vaikų ir kūdikių.

Gelbėdamiesi nuo išvežimo pavojaus, žmonės slapstėsi kas kaip bei manydamas, natūraliu būdu susiformavo ir ištisai partizanų būriai, aktyviai

pasipriešinę bolševikų smurtui ir apsisprendę geriau žūti savajame krašte, negu Sibiro dykumose, ar koncentracijos stovyklose. Neturėdami ginklų, tokie partizanų vienetai užpildinėjo atskirus sovietų kariuos ar politinės milicijos narius ir tokiu būdu pasirūpino priemonių ginkluotam pasipriešinimui.

Pats sukilimas įvyko pagal numatytąjį planą birželio 23 d. rytą.

Sukilėliams pavyko Jėga užimti Kauno ir Vilniaus radiofonus bei radio stotis ir iš ten paskelbti sukilimo aktus. Birželio 23 d. 9 val. 28 min. Lietuvių Aktyviųjų Fronto Štabo viršininkas dipl. prek. Leksas Prapuolėnis sukilėlių vardu paskelbė laik. Lietuvos Vyriausybą, kurios sudėtis yra šitokia:

1. Ministras Pirmininkas - Kazys Škirpa

Ats.gen.St.pulk., buv. 1926 m. Lietuvos Gen.St.Viršininkas, pastaruoju metu Lietuvos Pasiuntinys ir įgaliotas Ministras Berlyne, Lietuvių Aktyvistų Fronto Vadas;

2. Užsienių Reikalų Ministras - Rapolas Škipitis

Advokatas, vienu metu buv. Lietuvos Vidaus Reikalų Ministras, ilgametis užs. lietuvių Draugijos Pirmininkas, pastaruoju metu Lietuvių Sąjungos Vokietijoje Pirmininkas;

3. Krašto Apsaugos Ministras - Stasys Raštikis

Divizijos Generolas, buv. Lietuvos Kariuomenės Vadas;

4. Vidaus Reikalų Ministras - Vladas Nasevičius

dipl.juristas, buv. užs.lietuvių Draugijos reikalų vedėjas;

5. Teisingumo Ministras - Petilas Mackevičius

dipl.juristas, iki šiol buv. advokatas;

6. Finansų Ministras - Jonas Matulionis

dipl. ekonomistas, buv. Lietuvos ūkio Banko direktorius;

7. Pramonės Ministras - Antanas Demušis

inž., savo laikų žinomas pramonės organizacijos srityje specialistas;

8. Zemės ūkio Ministras - Balys Vitkus

Žemės ūkio Akademijos Profesorius;

9. Švietimo Ministras - Juozas Ambrazevičius

Vytauto DID. Universiteto profesorius;

10. Prekybos Ministras - Vytautas Statkus

dipl. juristas, buv. Lietuvos Banko direktorius;

11. Darbo ir soc. apsaugos Ministras - Juozas Pajausis

ekonomijos dr., buv. Prekybos instituto docentas;

12. Komunalinio ūkio Ministras - Vytautas Landsbergis-Žemkalnis

buv. Kauno ir Vilniaus miesto statybos inspektorius, inž.dr.

13. Sveikatos Ministras - Kazys Vencius

medicinos daktaras;

14. Susisiekimo Ministras - Antanas Novickis

dipl. inž., buv. Statybos vyriausias inspektorius;

15. Valstybės Kontrolierius - Pranas Vainauskas

dipl. ekonomistas.

Pasiekę, kad V.Statkus ir V.Nasevičius paskutiniu momentu taip pat bolševikų išvežti į Sov.Rusiją į jų vietą buvo pakviesti:

a. Jonas Šlepetys, ats. pulk. - Vidaus Reikalų Ministras,

b. Pranas Vainauskas, dipl. ekonomistas - Prekybos Ministras.

Trys šios Vyriausybės nariai gyveno Berlyne kaip politiniai pabėgėliai, būtent: Min. Pirmininkas K. Škirpa, Užs.Rkl.Ministras R.Škipitis ir Krašto Apsaugos Ministras S.Raštikis. Sukilėlių štabas Lietuvoje tikėjosi, kad žinoms Vyriausybės nariams, priešakyje su pačia Vyriausybės galva ir Lietuvių Aktyvistų Fronto Vadu, pavyks susitarti su Reicho Politine Vadovybe, dėl sukilėlių paskelbtos Vyriausybės legalizavimo, t.y. jos pripažinimo. Šis viltis stiprino dar toji aplinkybė, kad K.Škirpa jos pripažinimo. Šis viltis stiprino dar toji aplinkybė, kad K.Škirpa Berlyne buvo išbuvęs 10 metų Lietuvos karo attache ir 2 metus Lietuvos Pasiuntiniu ir įgal. Ministru ir netgi nacionalsocialistinės Vokietijos politiniuose sluoksniuose buvo skaitomas persona gratissima. Lietuvos Pirm. Min.Pirmininkui esant Berlyne, jo pareigas kaip Min.Pirmin. Pava-

duotojas šio Švietimo Ministras prof. J. Ambrazevičius.

Laik. Lietuvos Vyriausybė dar tą pačią birželio 23 d. proklamavo laisvos ir nepriklausomos Lietuvos atstatymą. Atakiru atsišaukimu Lietuvos gyventojai, be kita ko, buvo kviečiami vokiečių kariuomeną sutikti draugiškai ir teikti visokeriopą pagalbą jos kovoje su raudonąja kariuomene Lietuvos teritorijoje.

Lietuvos nepriklausomybės atstatymo paskelbimas ir vyriausybės sudarymas lietuvių tautoje buvo, kaip žinoma, ir perako dėžė. Slaptoji lietuvių Aktyvistų Fronto organizacija bolševikinės okupacijos metu buvo suorganizavusi apie 36.000 karių. Tačiau sukilimas žaibo greitumu rado visuotinį lietuvių tautos pritarimą. Senas ir jaunas, turtingas ir burtis, ginkluotas ir beginklis griebėsi ginklo ir kaip įsnydamas šmė likviduoti raudonosios armijos padalinius. Tokiu būdu pirmuosius sukilimo valandomis sukilėliams pavyko užimti didžiulius krašto centrus - Kauną ir Vilnių, o lygiagrečiai į sukilėlių rankas perėjo ir visa provincija. Sukilė valdininkai užėmė valstybines ir savivaldybines įstaigas, sėkilingieji darbininkai seugojo įmones nuo sunaikinimų, o visi kiti stengėsi apsaugoti ar perimti iš savo rankas didžiulius susisiekimo mazgus, viešuosius pastatus ir šiaip ginti visuomenės turtą. Bolševistiniai komisarai ir GPU agentai, jei nesusėję pabėgti, pateko į nelaisvę, pasipriešinimieji buvo naikinami vietoje. Nuginfluota raudonoji milicija ir likviduota komunistų partija, kur, be kita ko, visame krašte teisingė teisėbuoti 2.500 karių, iš kurių 80 % buvo ne lietuvių tautybės žmonės. Netrukus buvo atstatyta valstybinė ir savivaldybinė krašto administracija, grąžinant visus jos tarnautojus į tas vietas, kurioms jie teisėtai priklauso Lietuvos vyriausybės buvo paskirti prieš Sovietų Rusijos okupaciją t.y. prieš birželio 14 d. 1940 m. į išvežtųjų ar žuvusiųjų vietas buvo paskirti nauji žmonės, pirmoje eilėje savo veiksmais išrodė lietuviškąjį patriotizmą ir valstybinį nusistatymą.

Kaip vėliau paaiškėjo, sukilime aktyviai dalyvavo apie 120-130.000 žmonių. Be to, dar aktingas vaidmenį sukilime suvaidino lietuvių nacionalinio korpuso daliniai, kurių bolševistinis okupantas dar nebuvo spėjęs galutinai išformuoti. Tai buvo Lietuvos tautinės kariuomenės likučiai - apie 12.000 karių. Nors aukštesnieji lietuvių nacionalinio korpuso karininkai buvo jau veik išimtinai rusai, nors pačiuose daliniuose politiniai komisarai buvo tik rusai, o šalia jų saugumo sumetimais buvo ir eilinių rusų karių, tačiau visos tos priemonės neišstengė palaikyti visuotinio lietuvių pasipriešinimo atskratyti bolševikinio okupanto. Kad ir neskaitytinas Lietuvos kariuomenės branduolys, kad ir praradęs savo aukštesnius vadus, pirmąją sukilimo dieną sukilė vidavo savo bolševistinius komisarus ir naujai persiformavęs atidarė ugnį prieš pačią sovietų raudonąją armiją. Ypatinai didelį vaidmenį lietuvių nacionalinis korpusas suvaidino, užimant Lietuvos sostinę Vilnių, ir valė Lietuvos rytines sritis nuo bolševistinių partizanų.

Sukilimas įvyko tuo metu, kada vokiečių kariuomenė dar tebekovojo su raudonąja armija Lietuvos-Vokietijos pasienyje. Sulikvidavęs sovietiskąją rėžimą ir jo ramščius, sukilėliai išsilaukė savo jėgomis raudonosios armijos užnugarįje apie 2 - 4 dienas. Dėl sukilimo ir partizaninių veiksmų raudonojoje armijoje kilo panika, kad rusai buvo priversti iš Lietuvos skubiai ir netvarkingai trauktis. Ši aplinkybė sako, kad Lietuvos sukilimas turėjo ne tikrai politines, bet ir strategines reikšmės.

Kai vokiečių kariuomenės trupės traukė per Lietuvos miestus ir miestelius, kraštes jau buvo pasipuošęs Lietuvos tautinėmis vėliavomis, o valstybinę galią vykdė sukilimo atstatytoji vyriausybė ir teisėtoji administracija. Birželio 25 dienos vakarą pirmiesiems vokiečių daliniams išgylavus ir Kauno miestą, gatvėse jau buvo pardavinėjamas pirmasis nepriklausomos Lietuvos dienraštis "Į Laisvę", kurį vėliau perėmė vokiečių okupacinė valdžia ir, pakeitusi redaktorių, pakeitė jo turinį ir dvasią.

Sukilime žuvo ir sunkiai sužeistų buvo per 4.000 sukilėlių. Į tą

skaičių neišleina karo dienomis nuo besitraukiančių sovietų karių žuvusių civiliniui krašte gyventojai, daugiausia kritę kaip rusų keršto aukos už sukilimą. Kai kurioms Lietuvos vietos besitraukiančioji rusų kariuomenė be jokios priežasties išžudė žintus ir tukstančius Lietuvos gyventojų, ypačiai politinių kalinių.

Sukilimo dalyvių ir žuvusiųjų sukilėlių skaičius vaizdžiau ir tiksliau, nei kas kita nusako sukilimo apimtį ir politinę reikšmę. Turint galvoje, tas nepaprastas sunkias sąlygas, kuriomis sukilimas buvo organizuojamas ir vykdomas, ir bešališkas stebėtojas turi pripažinti, kad lietuvių tauta tikrai yra pasiryžusi ginti savo laisvą ir nepasiduoti nė kokiai svetimai okupacijai. Tokio pripažinimo buvo laukiama iš ir iš vokiečių pusės.

Tačiau kiek sukilimas pavyko, tiek nebuvo laimta paveikti Reicho nusistatymo teigiamose prasme. Pasirodė, kad Reicho vadovybė ligišoliniais keršiniais laimėjimais yra tiek apaveigusė, ir tiek atbukusi moraliniams ir teisiniams argumentams, kad jos sprendimų negalėjo paveikti nei logiški politiniai samprotavimai, nei teisingumas ir teisėtumas, nei, pagaliau, priminimas Reicho iškilmingų pažadų Naujojoje, Vokietijos kuriamojoje Europoje ir mažosios tautos pripažinti laisvės ir valstybinio savarankumo teisę bei galimumą.

Birželio 23 dieną vos sužinojęs apie sukilimo pradžią ir eigą, Lietuvos Nepaprastas Pasiuntinys ir Igaliojtas Ministras Vokietijoje p. K. Škirpa pasiprašė Reicho Užsienio Rkl.M-joje būti priimanas ir ši kartą jau buvo priimtas. Aukštas Ministerijos pareigūnas, priėmęs p. K. Škirpą ir iš jo patyręs, kad Lietuvoje įvyko sukilimas, paskelbęs Lietuvos nepriklausomybės etatų ir laik. Lietuvos vyriausybę, reaguojantį tai visiškai neigiamais pareiškimais. Ponas K. Škirpa iš savo pusės pareiškė, kad už viską, kas dabar vyksta Lietuvoje, jis kaip Lietuvos Aktyvisti Fronto vadovas pasima visiški atsakomybę, kartu pabrėždamas lietuvių tautos teisę turėti savo laisvą ir nepriklausomą valstybę ir Reicho Vyriausybei prisidėdamas jos karių viešus pareiškimus, kuriuos Reichas yra visoms pažadėjęs tautos teisę Vokietijos kuriamojoje Naujojoje Europoje turėti savo valstybes. Reicho Užs.Rkl.M-jai p.K.Škirpa patarė "nedaužyti su Lietuva porcelano" ir netrukdyti lietuvių tautos pastangų atstatyti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Kartu jis pareiškė pagidavimą, kad jį skubiai ir oficialiai priimtų Reicho užs.Rkl.Ministras arba, jei galima, ir pats Reicho kancleris ir Fuhreris, kad išaiškintų Reicho nusistatymą Lietuvos atžvilgiu.

Nesusilaukdamas į tai nė kokio atsakymo, p. K. Škirpa birželio 23 d. po pietų per Reicho Užs.Rkl.M-ją pasiuntė specialų raštą pačiam Vokietijos fuhreriui ir Reichskancleriui Adolfui Hitleriui. Tame rašte trumpai nušvietęs Lietuvos sukilimo ruošą ir eigą, taip pat nusakęs sukilimo sukurtąją politiška teisina padėti Lietuvoje ir pabrėžęs Lietuvos nusistatymą su Vokietija būti kuo geriausiuose santykiuose, p.K.Škirpa prašėsi audiencijos pas Reicho kanclerį ir kartu jo sutikimo p.Škirpai tuojuo išvykti į Lietuvą ir perimti tas aukštas pareigas, kurioms jis sukilimo yra pasauktas.

Kita dieną t.y. birželio 24 d. p.Škirpa parašė raštą Reicho Užs.Rkl. M-jos Valstybės Sekretoriui Weizsäcker, prašydamas Reicho vyriausybės sutikimo atgaivinti Lietuvos Pasiuntinybės Berlyne veiklą. Šis raštas buvo motyvuojamas tuo, kad lietuvių tautos sukilimas įvyko rusų raudonosios armijos užnuguryje, kad yra deklaruotas Lietuvos nepriklausomybės atstatymas ir sudaryta laik. Lietuvos vyriausybė, kuri remiasi Lietuvos valstybės konstitucija ir jau yra perėmusi visą krašto valdymą ir visiškai pareiškusi, kad Vokietijos atžvilgiu ji laikosi draugiškai.

Į visus suminėtus demaršus p.K.Škirpa iš Reicho vyriausybės nesusilaukė nė kokio atsakymo. Priešingai, užuot p.K.Škirpui leidus vykti į Lietuvą ir ten perimti Lietuvos Ministro Pirmininko funkcijas, birželio 29d. po pietų p.K.Škirpa buvo iššauktas į vokiečių slaptąją policiją ir ten buvo kvočiamas. Po kvotos jam buvo pranešta, kad iki kito paradymo jis neturi teisės aplėsti savo buto. Tai reikšė namų areštą.

Namų areštą p.K.Škirpa buvo išleikytas daugiau, kaip tris savaites. Tačiau liepos 19 d. ir nuėmus namų areštą p.K.Škirpai buvo uždrausta be atskiro leidimo iš Berlyno išvykti.

Šių policinių sprendimų nepoveikė nė vyriausybės prašymas, nei lietuvių Aktyvistų Fronto Štabo specialus raštas, įteiktas Vokiečių kariuomenės daliniui Lietuvoje vyr. vadui gen. von Rock liepos 15 d. Tame rašte Lietuvių Aktyvistų Fronto Štabas plačiai išdėsto reikalavimą p.Škirpai grįžti į Lietuvą. Buvo nurodyta, kad tetai reikalinga ne vien krašte valdymo sumetimais, bet kartu ir lietuvių korpuso sudarymui. Tas korpusas buvo numatytas įjungti į kovą su bolševizmu, sudarant jį iš lietuvių aktyvistų, partizanų ir išlikusių lietuvių nacionalinio korpuso karių. Jo vadu buvo numatomas p. K. Škirpa, kaip tinkamą karinį kvalifikacijų karys ir "nuoširdus Vokietijos draugas", asmeniškai pažįstamas atsakingiesiems Reicho asmenims ir Vokietijos karinei vadovybei amuo.

Kodėl vokiečiai neleido p. K. Škirpai vykti į Lietuvą, buvo jau visiškai aišku, nes Lietuvos nepriklausomybės paskelbimas ir laik. Lietuvos vyriausybės sudarymas sužadė Vokietijos politinius planus Pabaltijoje valstybių erdvėje. Tačiau, antra vertus, šiandien tenka stebėtis, kodėl Vokietija dar prieš rusų - vokiečių karą nesulikvidavo p. K. Škirpos veiklos Berlyne, kodėl jie netrukė vesti propagandos už kovą dėl Lietuvos nepriklausomybės ir kodėl jie toleravo p. K. Škirpos ryšius su Lietuvoje siūpanti organizacijomis Lietuvos Aktyvistų Fronto būriais. Šiandien visa tai aiškinama tuo, kad vokiečiai, matomai, netikėjo, jog Lietuvoje pavyks tokiais sunkiais sąlygomis prarasti rimtą sunkilumą, tad Lietuvos Aktyvistų Fronto veiklą jie, matyti, norėjo panaudoti kaip pirmėnė savo tikslams. Tikėdamiesi, kad Lietuvoje tesudarys paskiri partizanų būriai, kurie eventualiai palengvins vokiečių žygį per Lietuvą, jie, matyti, nesitikėjo, kad iš to visko galėtų kilti tokia politinė problema, kurios nebajstontų nė kokie grasinimai ar intrigos lengvai sulikviduoti.

Kad Lietuvos sunkilams vokiečiams buvo nelauktas dalykas, rodo ir tas faktas, kad iki šiolie vokiečių spauda apie tai nieko nerašė, teprisiimdama partizaninius veiksmus ir taip juos nušviesti, tarytum visa tai būtų buvę epizodinis ir ne asmeninio pobūdžio reiškiniai. Juo uoliau vokiečių spaudoje tylima apie Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą ir laik. Lietuvos vyriausybės sudarymą.

Birželio 26 d. Lietuvoje įvestoji vokiečių karinė cenzūra lietuvių spaudoje nepraleido nė vienos žinutės ir nė vieno straipsnio, kuris ką nors turėjo su Lietuvos valstybine nepriklausomybe ir jos vyriausybe.

Lietuvoje įvykus nelauktais dalykais, vokiečių saugumo organai pasijuto gana keblioje padėtyje. Todėl intensi prisiemonių Lietuvos laisvės vėliavą galima greičiau iš naujo pašalinti. Tos prisiemonės buvo šios: visų pirma, Lietuvos įvykius nuslėpti nuo vokiečių viešosios nuomonės ir, kiek galima, nuo viso pasaulio; antra, sulikviduoti pačią Lietuvos vyriausybą, kol ji dar nespėjo krašte suorganizuoti tokios karinės jėgos, kuri eventualiai galėtų pasipriešinti vokiečių imperialistinėms užmačioms.

Kad lengviau būtų galima vyriausybą likviduoti, pirmiausia buvo izoliuotas jos pirmininkas p. K. Škirpa. Antra, tuo metu, kada laik. Lietuvos vyriausybės Min. Pirmininkas buvo izoliuotas ir vokiečių slaptosios policijos maitretuojamas, buvo mėginama daryti spaudimą į pačią vyriausybą. Lietuvoje, stengiantis priversti ją pasitraukti bei išsikirstyti. Štai šio tikslo pradžioje vokiečiai bandė atsiakti pačių lietuvių rankomis.

Birželio 26 d. vokiečių saugumo policijai styvyko į p. K. Škirpos butą ir šia rada gen. S. Raštiki išsikviatė kažkokiam pasitarimui Lietuvos atelities klausimui. Kaip vėliau pasirodė, gen. S. Raštiki priėmė Dr. Kleist, dirbęs von Ribbentropo biure. Šiame pasikalbėjime dalyvavo ir vokiečių slaptosios policijos valdininkas Regierungsrat Dr. Greefe. Tame pasikalbėjime vokiečiai mėgino gen. Raštiki įtikinti, kad tiksliausia ir išganingiausia lietuvių tautai būtų, jeigu laikinai Lietuvos vyriausybė pati išsikirstytų. Vienintelis ir vokiečiams įprastas argumentas šio kiai tzei buvo gruožimas visomis nuoseklomis išvdomis, kurias lietuvių tauta patirtų tuo atvoju, jeigu Lietuvos nepriklausomybės šalininkai ryštųsi nesiskaityti su vokiečių lemiamu Europos rytų politine tikrove.

Matyt, vokiečiai iš gen. Raštikio tikėjosi susilaikti savoje bendradarbie likviduojant laik. Lietuvos vyriausybą ir Lietuvos nepriklausomybės idėją. Gen. Raštikio sutikimas kitą dieną vykti į Lietuvą šias vokiečių

viltis dar labiau sustiprino, ne be to, kad toji jo kelionė tuo metu, kai Vyriausybės galva slaptosios vokiečių policijos buvo maltretuojamas, nebūtų tam tikram laikui sukėlusį neigiamą sprendimą Lietuvos patriotų pusėje.

Gen. Raštikiui kartu su dr. Greefe specialiniu lėktuvu atvykus į Kauną, teko visų pirma susipažinti su esama politine tikrove ir padaryti atitinkamas išvadas. Jos tapo su visos vyriausybės vieningu nusistatymu, jos atitiko ir visos tautos politinę valią, būtent: nepabūgti vokiečių ir vyriausybei nesusiškirtyti to, kol vokiečiai to nevers daryti į šoną.

Vokiečiai iš pradžių norėjo gen. Raštikių pavartoti kaip įrankį savo politinei intrygai, netrukus turėjo ir šia skaudžiai apsigilti. Liepos 3 d. dr. Greefe, įsitikinęs, kad nė kokia intryga nepaėdės laik. Lietuvos vyriausybės išskleidyti, gen. Raštikiui pagrusino jėga ir, trenkdamas kumščiu į stalą, pareikalavo, kad laik. Lietuvos vyriausybė pati išsiškirtytų, nes jai sulikviduoti vokiečiai turi pakankamą priemonių. Į tai gen. Raštikis taip pat atsakė kumščiu trenkiam pridurdamas, kad jis nėra linkęs pasidaryti tautos išdaviku ir dėl to šitokiems uždaviniams save laiko netinkamą.

Tačiau vokiečiai nesiryžo jėgas pavartoti nei prieš patį gen. Raštikių, nei prieš visą Lietuvos vyriausybą. Kilusi įtampa užsitęsė.

Liepos 12 d. vokiečiai per savo atstovus laik. Lietuvos vyriausybą dar kartą bandė įtikinti, kad vyriausybė turi likviduoti patį, vengdama bet kokių likvidavimo aktų. Šį kartą iš vokiečių pusės pasikalbėjimą vedė dr. Kleist iš NSDAP Dienststelle von Ribbentrop. Lietuvos vyriausybė atstovavo ministru pirmininko pavaduotojas prof. J. Ambrazevičius ir prof. Z. Ivinskis. Tačiau ir šis pasikalbėjimas liko be vokiečiams pageidaujamo pasiekimo.

Nepavykus Lietuvos vyriausybės priversti grąžinti, vokiečiai nusprendė Lietuvai primesti savo okupacinę valdžią ir tokiu būdu nuslėpti Lietuvos vyriausybą.

Liepos 30 d. buvo paskelbtas Reicho komisaro Rytų Kraštui atsišaukimą į lietuvius, iš kurio matyti, kad visą krašto valdymą Lietuvoje perima vokiečių civilinė valdžia. To atsišaukimo tekstas šia pridėdamas. Lietuvai pasirto generalinio komisaro p. von Renteln pasakytoje kalboje į Lietuvos Ministrų Tarybą tarp Kita ko sakoma:

"Po civilinės valdžios įvedimo Jūsų darbas kaip ministrų turi būti laikomas beįgys. Galutinį šio krašto santykių sutvarkymą Fuhreris pasiliko iki karo pabaigos" (žiūr. priedą 2).

Po to Lietuvos vyriausybės veikimas, savaime suprantama, pasidarė ne tik praktiškai, bet ir formaliai neįmanomas. Tad laikinoji Lietuvos vyriausybė išsilakė nuo birželio 23 dienos, kada ji sukilimo buvo paskelbta, iki rugpjūčio 5 d. kada įėjai prieš jos pašios valią buvo priversta savo veikimą sustabdyti. Taigi, ji veikė maždaug pusantro mėnesio.

Kokiomis sąlygomis teko veikti laik. Lietuvos vyriausybė ir ką ji yra nuveikusi, matyti iš jos 3. m. rugpjūčio 5 dienos protokolo, kurio esmingesnės ištraukos šia pridėdamos (žiūr. priedą 3).

Reaguodama į vok. okupacinės valdžios įvedimą laik. Lietuvos vyriausybė rugpjūčio 5 d. vokiečių generaliniam komisarui von Renteln įteikė atitinkamą memorandumą, kuriame išdėstoma jos pažiūra į Lietuvos padėtį tarptautinės teisės požiūriu, išryškinta lietuvių tautos teisė laisvai ir savarankiškai gyventi, nusakytos visos tos aplinkybės, kuriose Lietuvos vyriausybė susidarė, kokių ji dėjo pastangų norėdama susilaikyti Reicho pripažinimo ir pareikėtos papartinis apgailėtavimas dėl to, kad Reicho vyriausybė nesuteikė pripažinti atsišaukusios Lietuvos suverenumo teisių ir nepanoro skaityti su ta politine tikrove, kuri Lietuvoje susidarė įvykus tautos sukilimui. Šio istoriškai, politškai ir teisiškai svarbaus dokumento tekstas pridėdamos beveik išsiai, išskyrus kelias neesmines vietas, kurios apšildžiamos dėl vietos taupumo (žiūr. priedą 4).

Nors memorandumą skaitant jausti stiprių išsireiškimų taupumas, tačiau visumoje padama, jis yra tikras protestas prieš naują Lietuvos okupaciją, kurią šį kartą Lietuvoje įvedė Vokietija.

Rugpjūčio 18 d. vokiečių generalinis komisaras Lietuvai p. von Renteln pasakė šiuos žaizdus savo patarėjais komisarinų generalinių tarėjų tituluais:

1. Generolą Petrą Kubilinską - pirmuoju generaliniu tarėju ir generaliniu tarėju vidaus reikalams;
2. Prof. Vladą Jurautį - generaliniu tarėju krašto ūkiui;
3. Joną Matulionį - generaliniu tarėju finansams;
4. Prof. Balį Vitką - generaliniu tarėju žemės ūkiui;
5. Dr. Praną Germaną (Moškauską) - generaliniu tarėju teisingsumui;
6. Adv. Mešislovą Mackevičių - generaliniu tarėju teisingumui;
7. Inž. Kazį Germaną - generaliniu tarėju susisiekimui;
8. Dr. Joną Paukštį - generaliniu tarėju darbo ir socialinei apsaugai;
9. Majorą Stasį Puodžių - generaliniu tarėju administracinei kontrolei.

Nors faktiškai šie visi tarėjai yra pastatyti įvairių ministerijų priešakyje, tačiau jie neturi sprendimo laisvės ir todėl tėra paprasti vokiečių generalinio komisaro Lietuvai patarėjai ir pagalbininkai Lietuvai valdyti pagal Reicho politines užgaidas ir nurodymus. Administracija lieka lietuviška. Taip bent yra iki šiol. Galima tikėtis, kad taip pasiliks ir toliau, nes, kaip atrodo, vokiečiai ne tiek yra linkę skaitytis su laikinosios vyriausybės sukurtąja padėtimi, kiek yra prisiversti tą padėti pripažinti vien dėl to, kad administraciniai aparatai užimti trūksta vokiškųjų pajėgų. Tačiau iš esmės visas krašto valdžios aparatas yra verčiamas tarnauti vokiečių okupacinei valdžiai, taigi, pirmoje eilėje tenkinti pačios Vokietijos interesus.

Turint galvoje, kad lietuvių tauta, kąsdoma neišsivaizduojamą bolševistiną terorą buvo versta vorėdama visas savo gerąsias viltis nukreipti pirmiausia Vokietijos link, gi iš antros pusės, turint galvoje, kad įvyko visuotinis tautos sukilimas, pašalinęs bolševistiną sistemą ir deklaruojęs nepriklausomą Lietuvą atstatymą, pasinaudojant vokiečių karo žygiu prieš Rusiją, Reichas turėjo nepaprastai geras sąlygas Lietuvą įjungti į taip vadinamąją Vokietijos kuriamą Naująją Europą su laisvomis visos tautos pritarimu ir Lietuvos problemos sprendimą panaudoti savos politinės propagandos reikalui. Tačiau imperialistiniai nacionalsocialistinio režimo užsieniojai, matomai, nustelbė sveiką protą ir elementariną logiką. Nesiskaitydamas su Lietuvos valstybės atstatymo faktu Reichas dar kartą parodė visam pasauliui, kad jis ne tikta Europos vakaruose, bet ir Rytų srėvėje nieko konstruktyvaus nesugeba kurti, o tikta stengiasi viską naikinti ir slopinti. Lietuva šiuo atžvilgiu yra šviežiausia sūka. Po Lietuvos vargų ar kuri nors Europos tauta galės tikėti į Vokietijos reklamuojamąją Naująją Europą.

Kiek liečia lietuvių tautos nudenines nuotakas, tai jina šiandien Reicho atžvilgiu tebejausia dėkingumo pareigą už rusų reuoncosios armijos pašalinimą iš Lietuvos. Bet tas jaunas labai nubluko, kada vokiečiai užuot į Lietuvą atvykę kaip išlaisvintojai, atėjo su imperialistinėmis užmačiomis ir Lietuvai primatė naują okupaciją.

Dėl įvykusio sukilimo niekas Lietuvoje nesigaili, nes tuo būdu buvo atstatyta Lietuvos istorinė garbė, išryškinta neišsamiama lietuvių tautos energija ir gražintas psitikejimas savi ir savo jėgomis. Juo sunkesnė bus naujoji okupacija, juo tos jėgos ir toji energija daugiau brędaujan pasiryžimui už laisvos ir nepriklausomos Lietuvos idealą, dėl kurio lietuvių tauta tol nesiliaus kovojusi, kol jis nevirš gyvenimo tikrove.

Kaunas, 1941 m. rugpjūčio 25 d.

Priedų: 4.

DIE POLITISCHEN ERREIGNISSE IN LITAUEN UND DESSEN RECHTLICHE LAGE
IM ÜBERBLICK

/Einundhalb Monat litauischer Unabhängigkeit/

Als die Sowjetunion im vorigen Jahre die baltischen Staaten okkupierte und Litauen gegen den Willen des litauischen Volkes in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken eingegliedert wurde, haben die aktiveren Kräfte des litauischen Volkes sich zur Aufgabe gestellt, Litauen so oder so von der russischen Okkupation zu befreien und die staatliche Unabhängigkeit Litauens wieder herzustellen.

Diese Zielsetzung wurde vom ganzen Volke eifrig unterstützt, weil der sowjetrussische Betrug, der das litauische Volk seines Rechtes auf die Freiheit und staatliche Unabhängigkeit beraubt und dadurch das Ehrengelühl des litauischen Volkes tief verletzt hatte, von einem jeden Litauer schmerzhaft empfunden wurde. Hinzu kam noch folgendes: das Litauen aufgezwungene Sowjetregime, vor allem der bolschewistische Terror als Stütze dieses Regimes verpetzte die Bevölkerung Litauens in eine scharfe Opposition gegen den Bolschewismus, der schon deshalb keinen Erfolg im litauischen Volke haben konnte, weil das litauische Volk hauptsächlich aus den Bauern besteht, die mit Leib und Seele an ihrem Boden hängen.

Je mehr der rote Terror um sich griff, desto stärker wurde der Entschluss des litauischen Volkes, sich vom Bolschewismus möglichst bald loszulösen und seine staatliche Unabhängigkeit wieder zu erkämpfen. Die führenden Männer der litauischen Politik standen vor der Aufgabe, den Befreiungsweg dem litauischen Volke zu weisen und den Zeitpunkt festzusetzen, an dem der allgemeine Traum des Volkes verwirklicht werden sollte.

Mit tiefster Genugtuung vernahm jeder Litauer die Nachrichten, dass die Weltdemokratien ihre Sympathien und Mitleidsgeföhle den unterjochten kleineren Völkern gegenüber empfinden und sich für die Wiederaufrichtung der kleineren Staaten einsetzen. Mit Freude hat jeder Litauer die Erklärungen der führenden Staatsmänner der Weltdemokratien aufgenommen, in denen es hieß, dass auch die kleineren Völker, darunter also auch das litauische Volk, ihre Freiheitsrechte nach Beendigung dieses Krieges wiedererlangen werden. Jedoch war es andererseits für jedermann klar, dass die Stunde der endgültigen Befreiung noch weit ist und daher für Litauen eine grosse Vernichtungsgesfahr besteht. Umso schwieriger fiel es ein, die Verzögerungstaktik, bzw. die Taktik des Abwartens zu wählen, da das litauische Volk nicht nur seiner Freiheit beraubt, sondern einer physischen Vernichtung ausgeliefert worden war. Deshalb war es unmöglich, auf das Kriegsende zu warten, abgesehen von der realen politischen Erkenntnis, dass jedes Volk den Anspruch auf sein Freiheitsrecht nur dann erheben darf, wenn es sich selbst dafür mit allen Kräften einsetzt. Schliesslich war das litauische Volk vom elementarsten Selbstverteidigungsinstinkt gezwungen, sich jener Rettungsmittel zu bedienen, die an Ort und Stelle zu finden waren und deren Wirkung auf das Schicksal des Volkes nicht eine Frage von Morgen, sondern eine Tatsache von heute sein konnte. Man war sich wohl dessen bewusst, dass diese Mittel weder im Volke selbst noch in der übrigen Welt populär waren, aber die verzwweifelte Lage Litauens zwang es dazu, den Weg "des kleineren Übels" zu wählen.

Die erste Voraussetzung für die Wiederaufrichtung des litauischen Staates war die Beseitigung der sowjetrussischen Streitkräfte aus dem Land. Wie war es aber möglich, wenn jede Stadt und jedes Dorf Litauens von den Truppen der roten Armee direkt überschwemmt

worden war? Und als die deutsch-sowjetrussischen Beziehungen sich verschlechterten, wurde die Zahl der roten Truppen in Litauen immer grösser. Kurz vor dem Ausbruch des deutsch-russischen Krieges wurde die Zahl der roten Militärs in Litauen bis auf 500-700.000 Mann geschätzt. Für jeden war es klar, dass das kleine litauische Volk nicht in der Lage ist, sich mit eigenen Kräften allein von roten Okkupanten loszulösen. Daher hegten die Litauer ihre Hoffnungen an ihren nächsten Nachbarn - an Deutschland. Die Hoffnungen wurden nicht durch etwaige Sympathien für das deutsche nationalsozialistische Regime gestärkt. Es war vielmehr eine Folge der Verzweiflung, in die das ganze litauische Volk vom bolschewistischen Terror getrieben worden war.

Die militärischen Vorbereitungen der Russen in Litauen haben es auch für einen militärischen Leien ganz klar gemacht, dass die deutsch-russischen Beziehungen keinesfalls von grosser Ausdauer sind, obwohl die Propagandastellen der beiden Mächte den Eindruck zu verschaffen suchten, dass die Beziehungen zwischen Deutschland und der Sowjetunion jede Prüfung bestanden haben. Im litauischen Volke herrschte eine allgemeine Überzeugung, dass die Beziehungen zwischen diesen beiden Ländern früher oder später eine grundsätzliche Wendung erfahren werden und dass der deutsch-russische Krieg fortlaufend unvermeidlicher wird. Auf diesen Krieg hat man litauischerseits als auf eine Erlösung gewartet, um somit sich von der bolschewistischen Okkupation loszulösen. Für diesen Augenblick hat man sich systematisch vorbereitet.

Zur Durchführung des Freiheitskampfes der Litauer entstand eine politische Organisation unter dem Namen der Front der litauischen Aktivisten. Die Führung der Front hatte Herr Oberst im Generalstabe K. Skirpa, litauischer Gesandter in Berlin, inne. Das Ziel dieser Organisation war es, aus allen aktiveren und tatkräftigeren Elementen des litauischen Volkes eine politische vom einheitlichen Willen geführte Macht zu bilden, denn den früheren politischen Parteien Litauens wurde es vorgeworfen, dass sie die Einheit des litauischen Volkes zerspaldeten und den Verlust der staatlichen Unabhängigkeit Litauens verschuldeten. Die politische Katastrophe des litauischen Staates hat also eine ganz geistige Krisis ausgelöst, deren charakteristisches Merkmal war es, dass niemand mehr an die alten Parteiparolen und ihre Politik glauben wollten. Aus dieser Krisis heraus entstand die litauische Aktivistenbewegung, an die die früheren Anhänger verschiedener politischer Parteien sich anschlossen.

Der Plan und das Programm der litauischen Aktivistenfront war folgendes: alle nötigen Vorbereitungen zu treffen, um im Fall des deutsch-russischen Krieges einen allgemeinen Aufstand des litauischen Volkes gegen die sowjetrussische Okkupation durchzuführen, das Sowjetregime im Lande zu beseitigen, die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit zu proklamieren und die Verwaltung des Landes zu übernehmen.

Die litauische Aktivistenfront entstand und übte ihre Tätigkeit illegal aus. Ungeachtet des bolschewistischen Terrors und angeheuer Wachsamkeit der sowjetischen Sicherheitsorgane gelang es der Front der litauischen Aktivisten, im ganzen Lande ihr eigenes Organisationsnetz auszubauen. Ihre eigene Kampfeinheiten wurden überall gebildet: in Stadt und Land, im litauischen Heer und in der Schule, in den Verwaltungsstellen und Industriebetrieben u.s.w.

Die Entstehung und Tätigkeit dieser Organisation war den Deutschen bekannt. Ebenfalls war es ihnen bekannt, dass die Front der litauischen Aktivisten das Ziel verfolgte, die staatliche Unabhängigkeit Litauens wiederherzustellen unter Ausnutzung einer eventuellen deutsch-russischen Auseinandersetzung.

Anfangs haben die Deutschen die Tätigkeit sowie die Zielsetzung der litauischen Aktivistenfront wohlwollend betrachtet. Als der Ausbruch des deutsch-russischen Krieges sich näherte, änderte sich immerfort die deutsche Einstellung zur Frage Litauens. Die Organe der

Reichssicherheitspolizei wurden der Tätigkeit der litauischen Aktivistenfront gegenüber immer mehr misstrauisch. Deutscherseits verheimlichte man nicht die eigene Unzufriedenheit über die ausdrücklich Akzentuierung des litauischen Unabhängigkeitswillens. Da weder die Führung der litauischen Aktivistenfront noch die Aktivistenbewegung selbst geneigt waren, auf das Unabhängigkeitsideal zu verzichten, so versuchte die Deutsche Geheime Staatspolizei die Organisation der litauischen Aktivisten durch Bestechungen, Verlockungen u.a. Mittel von innen zu spalten. Besonders waren die Deutsche bestrebt, den Führer der Front der litauischen Aktivisten Herrn K. Skirpa auszuschalten und an seine Stelle den ehemaligen Oberkommandierenden der litauischen Armee General Raštikis zu setzen. General Raštikis war seinerzeit nach Deutschland geflüchtet, um dem bolschewistischen Terror zu entgehen und von den Deutschen anscheinend für einen gefügigeren, nachgiebigeren Politiker gehalten.

Der Freiheitswille des litauischen Volkes war jedoch so stark und das Ideal der litauischen staatlichen Unabhängigkeit im litauischen Bewusstsein so lebendig, dass keine Intrige von Ausen und kein Druck der deutschen Sicherheitsorgane es vermocht haben, die Haltung des litauischen Volkes und seiner Führung zu ändern.

Der litauische Standpunkt zu dieser Frage und der vorgesehene Plan der Wiederaufrichtung des litauischen Staates sind in einem Memorandum niedergelegt, das den verschiedenen deutschen Stellen kurz vor dem Ausbruch des deutsch - russischen Krieges eingereicht wurde.

Die litauische Frage wurde in diesem Memorandum etwa folgendermaßen gestellt:

In Anbetracht der Tatsache, dass das Sowjetkommunistische Regime Litauen mit Gewalt aufgezwungen und Litauen selbst ebenfalls gewaltsam in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken eingegliedert wurde, ist das litauische Volk der Ansicht, dass der litauische Staat nicht aufgehört hat, formell zu existieren. Lediglich hat sich die tatsächliche Lage Litauens geändert, in dem Litauen in die 14. Republik der Sowjetunion umgewandelt und von Moskau abhängig gemacht wurde.

Die Lage, in die Litauen durch dessen Eingliederung in die Sowjetunion geriet, ist vom völkerrechtlichen Standpunkt aus gesehen nichts anderes, als eine pure Okkupation, denn:

1. Litauen wurde in die Sowjetunion gegen den Willen des litauischen Volkes eingegliedert;
2. Der Staatspräsident der litauischen Republik als Träger der Souveränität des Staates hat das Land am Tage der russischen Einmarsches in Litauen im Zeichen des Protestes verlassen und keinen Akt dabei unterzeichnet, der als Legitimierung der Eingliederung Litauens in die Sowjetunion bedeuten würde;
3. Durch seine diplomatischen Vertreter im Auslande hat Litauens einen formellen Protest gegen den Gewaltakt der Sowjetunion erhoben und die Auslandsregierungen ersucht, die Eingliederung Litauens in die Sowjetunion nicht anzuerkennen. Alle diplomatischen Vertreter Litauens waren damals noch an ihren Posten und übten ihre Funktionen, mit denen sie von der rechts- und verfassungsmässigen Regierung Litauens betraut worden waren, aus;

Analogische Proteste haben auch die Organisationen der Auslands-Litauer, die in der Lage waren, ein freies Wort im Namen der litauischen Volkes zu sagen, erhoben.

Auf diese Weise wurde es der gesamten Welt formell bekannt gegeben, dass das litauische Volk auf seine Freiheit und staatliche Unabhängigkeit weder verzichtet hat noch verzichten wird;

4. Kein Staat der Welt hat die Litauen von Sowjetrussland angetane Gewalt gebilligt und die Eingliederung Litauens in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken anerkannt;

5. Kein Staat hat seine ~~letzten~~ Verträge, die er mit Litauen je unterzeichnet hatte und die die internationale Lage Litauens bestimmen,

widerrufen. Ebenso blieben alle von anderen Staaten gemachten Akte über die de jure - Anerkennung Litauens in Kraft. Daher haben alle die Yaxxa Verträge und Akte noch ihre Gültigkeit; lediglich wurde ihre Durchführung durch die tatsächliche Okkupation des Landes vorläufig unmöglich gemacht.

Daraus folgte es, dass kein Staat die Souveränität Litauens bestreitet. Als praktischer Beweis hierfür wurde auf die Tatsache hingewiesen, dass ein grosser Teil der diplomatischen Vertretung und Konsulate des unabhängigen Litauens bei den Auslandsregierungen auch weiterhin verblieben und ihre Funktionen ausüben können.

Das Souveränitätsrecht Litauens ist also lediglich durch die sowjetrussische Okkupation verletzt, nicht aber, vom völkerrechtlichen Standpunkt aus gesehen, endgültig aufgehoben.

Aus diesen Feststellungen geht folgendes hervor: im Falle Litauens handelt es sich nicht um eine Errichtung eines gänzlich neuen Staates, sondern um die Wiederherstellung eines Staates, dessen Souveränität die Sowjetunion verletzt hat. Denn Litauen war vor kurzem völlig unabhängig und als gleichberechtigtes Mitglied von den übrigen Staaten der Welt anerkannt.

In diesem Memorandum wollte man die Überzeugung nahe bringen, dass Litauen, nachdem es von der bolschewistischen Okkupation befreit worden ist, die Möglichkeit verheissen werden sollte, automatisch in seine frühere Lage, also in die Lage eines unabhängigen Staates zurückzuführen.

Ferner wurde darauf hingewiesen, dass die Wiederaufrichtung des litauischen Staates kein Problem an sich bildet, weil ~~im~~ der Bolschewismus noch nicht lange Zeit über Litauen herrschte und daher nicht in stände war, alles das zu zerstören, was das litauische Volk in seiner Unabhängigkeitsperiode auf allen Gebieten des Lebens geschaffen hatte. Das Territorium des Staates ist dasselbe geblieben, durch die sowjetrussischen Grenzwachtruppen von den anderen Sowjetrepubliken abgetrennt und isoliert. Der Verwaltungsapparat, Ministerien und andere Behörden, die von den Sowjets in die Kommissariate umbenannt wurden, sind dieselben geblieben, nur mit bolschewistischen Kommissaren und GPU-Agenten fortlaufend mehr bestückt. Sogar besteht noch das litauische Heer, das in die russische rote Armee zwangsläufig eingegliedert wurde und einen Namen des 29. Nationalkorps erhielt. Die Offiziere, Unteroffiziere und Mannschaften dieses Korps haben, allen Versuchen der sowjetischen Machthaber zum Trotz, ihre patriotische Gesinnung bewahren. Die Einheiten des Korps standen auf litauischem Boden und haben ihre früheren Waffen und Ausrüstung beibehalten. Das Sowjetregime hat verschiedene Änderungen auf wirtschaftlichem und sozialem vorgegenommen. Die einzige Folge dieser Experimente waren die Desorganisation des wirtschaftlichen Lebens und die zugefügten Ungerechtigkeiten. Infolge dessen hat das litauische Volk eine völlig ablehnende Haltung gegenüber dem Sowjetregime eingenommen. Kurzum, das Sowjetregime hat es nicht vermocht, das Volk auf seine Seite zu gewinnen und dadurch einen festeren Fuss in Litauen zu fassen. In seiner geistigen Haltung, in seinen Bestrebungen, in seinem Denken und Fühlen blieb das litauische Volk in sich geschlossen, wie je zuvor.

Man braucht das Land von der bolschewistischen Okkupation zu befreien, ihm die politische Freiheit zurückzugeben und den Verwaltungsapparat von den bolschewistischen Kommissaren und GPU-Agenten zu säubern, so würde sich das Land von denen ihn zugefügten Schäden rasch erholen und seine Produktion weiter entwickeln können.

Es wurde im Memorandum darauf verwiesen, dass das Festhalten an Grundsatz der Kontinuität des litauischen Staates auch im Interesse Deutschland selbst liege. In einem solchen Falle würde niemand Deutschland verdächtigen können, dass das Reich irgendwelche imperialistischen Absichten gegenüber Litauen besitzt. Die Gegner des von Deutsch-

Land erstrebten Europas würden vor ein Dilemma gestellt worden: entweder die Wiederaufrichtung des litauischen Staates als eine Positivität Deutschland anzuerkennen, oder aber sich als Kriegsgewinner der litauischen staatlichen Unabhängigkeit sowie der politischen Freiheit der anderen von der Sowjetunion verklebten Völker verdächtigen zu lassen.

Es war natürlich und begreiflich, dass das litauische Volk, von sowjetischen Terror geplagt und einer physischen Vernichtung ausgesetzt, bereit war, seine Augen vor jene Ungerechtigkeiten zu schließen, die ihm das Deutsche Reich die Abtrennung des Memelgebietes am 22. März 1939 sowie durch die im Herbst 1939 erfolgte Auslieferung Litauens auf Gnade und Ungnade Sowjetrusslands zugefügt hat.

Da es keinen anderen Weg zur ersehnten baldigen Befreiung Litauens von der grausamsten sowjetrussischen Okkupation gab, musste Litauen vollens nollens sich mit der Hoffnung trösten, dass eine endgültige Auseinandersetzung zwischen dem nationalsozialistischen Deutschland und bolschewistischen Russland nicht ausbleiben wird. Wenn auch nicht mit voller Sicherheit, so doch nicht ohne geschichtlichen Grund liess jeder Litauer seine Erwartungen dadurch stärken, indem man sich durch die Erklärungen der führenden Staatsmänner Deutschlands beeinflussen liess, dass es im Neuen von Deutschland geführten Europa den kleineren Völkern die Möglichkeit verheissen wird, ihr eigenes Staatsleben selbst zu gestalten, wie es in einer offiziellen Erklärung des Reichsaussenministers von Ribbentrop verahert wurde.

Das litauische Volk glaubte, dass das Reich die litauischen Bemühungen um die Wiedererklämpfung ihrer staatlichen Unabhängigkeit anerkennen wird und dadurch die Ungerechtigkeit gutmachen wird, die das Reich dem litauischen Staate zufügte, als es im Herbst 1939 gemeinsam mit der Sowjetunion die Teilung der Interessenzonen vornahm.

Dieser Gedanke kam in Memorandum dadurch zum Ausdruck, indem man die Behauptung aufstellen liess, dass das litauische Volk keine Schuld daran trägt, dass es infolge der ihm ungünstigen internationalen Lage seine staatliche Unabhängigkeit verloren hat. Ungeachtet dieser Tatsache war das litauische Volk entschlossen, aus nüchternen Erkenntnis der augenblicklichen politischen Realitäten heraus, die logischen Konsequenzen zu ziehen.

Mit Ungeduld auf den Ausbruch des deutsch - russischen Krieges wartend, haben die tatkräftigeren Elemente des litauischen Volkes alle Vorbereitungen getroffen, um dem allgemeinen Aufstand gegen die Herrschaft des roten Imperialismus durchzuführen. Den Aufstand hat man organisiert nicht um die Besetzung Litauens durch einen anderen Staat zu erleichtern, sondern aus der inneren Überzeugung heraus, dass die blutigen Opfer der Aufständischen einen ausreichenden Beweis dafür liefern werden, dass das litauische Volk um seine eigene Freiheit kämpft und entschlossen ist, seinen Unabhängigkeitwillen nie aufzugeben.

Zur Koordinierung der beiderseitigen Interessen im Kampf gegen den Bolschewismus sowie zur Übernahme der Regierungsgeschäfte des Landes, nachdem es von der bolschewistischen Okkupation befreit worden ist, wollte man litauischerseits eine nationale litauische Regierung beim Ausbruch, bzw. kurz vor dem Ausbruch des deutsch-sowjetrussischen Krieges in Deutschland bilden. Diese Frage wurde in Memorandum ebenfalls aufgestellt. Man ersuchte dazu um das Einverständnis der deutschen Reichsregierung.

Kurz nach dem Ausbruch des deutsch-sowjetrussischen Krieges sollte eine Reihe von Aufrufen an das litauische Volk im Namen der litauischen Regierung und der Front der litauischen Aktivisten veröffentlicht werden, in denen alle Litauer zum gemeinsamen Kampf gegen die sowjetrussische Okkupation und für die Wiederaufrichtung des unabhängigen litauischen Staates aufgefordert werden. Die diesbezüglichen Entwürfe der Aufrufe wurden den deutschen Stellen vorzeitig zu ihrer Kenntnisnahme gestellt.

372

Litauischerseits wollte man die litauische Regierung gemäss der litauischen Staatsverfassung bilden, die vor der bolschewistischen Okkupation, d.h. bis zum 15. Juni 1940 ihre Gültigkeit hatte. Praktisch schien es durchführbar zu sein, da der litauische Staatspräsident, dem es zukommt, den Auftrag zur Bildung der verfassungsmässigen Regierung zu erteilen, befindet sich ausserhalb des sowjetrussischen Machtbereiches. Im Gegensatz zu allen Quislingsregierungen hätte in Litauen eine auf Grund der Staatsverfassung gebildete Regierung nicht nur die Kontinuität des litauischen Staates unterstrichen, sondern auch dem Willen des litauischen Volkes entsprochen.

Da die Intrigen der deutschen Sicherheitspolizei bereits gesponnen wurden, bevor dies Memorandum den deutschen Stellen eingereicht worden war, so war auch eine andere Form zur Bildung der litauischen Regierung vorgesehen. Falls es zu keiner Verständigung mit der Reichsregierung über die Bildung der litauischen Regierung kommen sollte, oder sollte der deutsch-russische Krieg plötzlich und unerwartet ausbrechen, so war es in einem solchen Falle vorgesehen, dass die litauische Regierung infolge des litauischen Aufstandes von den Aufständischen selbst ausgerufen wird. Über diese Eventualität wurden die deutschen Stellen ebenfalls ausdrücklich und eindeutig gemahnt. Man versuchte dabei die Reichsstellen zur Überzeugung zu bringen, dass es zweckmässiger wäre, die litauische Regierung noch vorzeitig bilden zu lassen. In jedem Falle war man litauischerseits jedoch entschlossen, die Bildung der litauischen Regierung durch die Deutschen zu vermeiden, denn eine solche Regierung, abgesehen von ihrer rechts- und verfassungsmässigen Grundlosigkeit, wäre vollkommen auf das Gütändken des Reiches angewiesen, was sie letzten Endes dazu gezwungen hätte, mehr die deutschen als die litauischen Interessen zu vertreten.

Als die politische Lage zur Lösung des litauischen Problems schon reif wurde, weigerten sich die verantwortlichen Männer des Deutschen Reiches, sich in eine direkte Aussprache mit dem litauischen Gesandten in Berlin K. Skirpa über die Bildung der litauischen Regierung wie über die litauische Frage überhaupt einzugehen. Obwohl die Überzeugungskraft der litauischen Beweisführung, die in diesem Memorandum dargelegt wurde, nicht zu leugnen war, hat man keine Antwort auf dieses Memorandum bis zum Ausbruch des deutsch-russischen Krieges erhalten. Es war nicht mehr zu zweifeln, dass Deutschland Litauen gegenüber irgendwelche Hintergedanken hat, die mit dem Willen des litauischen Volkes, seine staatliche Unabhängigkeit wiederherzustellen, nicht im Einklang stehen.

Früher pflegte man anzunehmen, dass Deutschland im Falle seiner militärischen Auseinandersetzung mit der Sowjetunion nicht nur als Niederdrücker des Bolschewismus und daher als Retter der europäischen Zivilisation, sondern auch als Befreier der vom bolschewistischen Imperialismus unterjochten Völker hervortreten wird. Wie man allgemein erwartete, sollten zunächst die baltischen Staaten wiederhergestellt, die Ukraine errichtet, die verschiedenen Kaukasusvölker von russischen Joch befreit werden u.s.w. Als der deutsch-russische Krieg sich näherte, wurde immer mehr klar, dass die Reichspolitik einen ganz anderen Weg einschlägt, nämlich: Deutschland verfolgt die Absicht, die Widerstandskraft der sowjetrussischen Armee zu brechen und seine eigene Herrschaft über alle der Sowjetunion eingegliederten Länder auszudehnen. Dadurch tritt das Hauptprinzip der deutschen Ostpolitik klar zu Tage, nämlich: alle der Sowjetunion angeschlossenen Gebiete zu erobern und ihnen die deutsche Zivilverwaltung aufzuzwingen, ohne Rücksicht auf das Freiheitsrecht der einzelnen Völker. Die ganze Wirtschaft dieser Länder sollte ausschliesslich der deutschen Kriegsführung dienen und erst nach der Beendigung dieses Krieges sollte darüber entschieden werden, welche Ostgebiete als deutscher Lebensraum bleiben müssen und welche Völker das mehr oder weniger beschränkte Recht auf ihr politisches, kulturelles und wirtschaftliches Eigenleben erhalten dürfen.

Für Litauen als für ein hart an Deutschland liegendes Land bestan

die Gefahr, zum "deutschen Lebensraum" zu werden. Dieser Umstand war als Ansporn für die litauischen Politiker, sowohl und in erster Linie dem Deutschen Reich als auch der gesamten Welt den unwiderruflichen Entschluss des litauischen Volkes, frei und unabhängig sein Leben zu gestalten, durch einen allgemeinen Aufstand des Volkes klar und eindeutig zu bekunden. Andererseits, wenn auch mit einer gewissen Skepsis, so doch mit dem Glauben an das Wünschbare, pflegte man anzunehmen, dass Deutschland, vor einer vollzogenen Tatsache blossgestellt, nicht wagen wird, dem litauischen Volke sein Freiheitsrecht abzusprechen, weil es für die Reichsregierung nicht behaglich sein wird, ihre eventuell gegen Litauen gerichteten Absichte dadurch zu bekunden. Endlich muss man es feststellen, dass der Aufstand bereits vorbereitet war und das ganze Volk bereit war, sich in jeder Stunde zu erheben. Deshalb war nicht mehr möglich, den Aufstand in der zwölften Stunde zu vermeiden. Für den Aufstand hatte man das ganze Jahr hindurch systematisch gearbeitet. Gemäss dem vorgesehenen Plan sollte der litauische Aufstand in 24 Stunden nach dem Ausbruch der deutsch-russischen Feindseligkeiten erfolgen.

Als die ersten Schritte der Deutschen auf die Russen abgefeuert wurden, am Vormittag des 22. Juni 1941 hat sich der litauische Gesandte in Berlin K.Škirpa wiederholt Mühe gegeben, vom deutschen Auswärtigen Amt empfangen zu werden zwecks der Klärung der Frage Litauens und zwecks der wiederholten Mahnung der Reichsregierung vor der unvermeidlichen Folgen des litauischen Aufstandes der eben bevorzogen. Herr K.Škirpa wurde jedoch im Auswärtigen Amt nicht empfangen. Das bedeutete, dass ein Konflikt zwischen Litauen und Deutschland unvermeidlich geworden ist.

Der litauische Aufstand brach am Frñhmorgen des 23. Juni 1941 aus.

Hier bedarf man einer Bemerkung, dass die Partisanenkämpfe in Litauen noch vor dem Aufstand bereits seit Mitte Juni 1941 im Gange waren. Diese Kämpfe wurden durch massenhafte Deportierungen der Litauer nach Russland hervorgerufen. Die erste zahlreiche Verschleppung von antibolschewistisch gesinnten Litauern wurde in den Tagen vom 14.-16. Juni durchgeführt. Insgesamt fielen mehr als 30.000 unschuldige Menschen zum Opfer dieser brutalsten Vernichtungsmethode des russischen Imperialismus. Unter den Deportierten befanden sich die Menschen aus verschiedenen Volksschichten, zum grössten Teil aber waren es die Bauern, Arbeiter und Intellektuellen. Es wurden Männer und Frauen, Kinder und Kranke verschleppt. Auf brutalste Weise wurden die deportierten Menschen in die Güterwagen zusammengeschoben, ohne Wasser, ohne Nahrungsmittel, ja sogar ohne Kleider. Die Familienhäupter wurden von ihren Familien, die Mütter von ihren Kindern getrennt und nach verschiedenen unbekanntem Richtungen abtransportiert.

Von einer unbegreiflichen Vernichtungsgefahr erfasst, versuchten die Menschen sich in Wäldern zu verstecken, oder sich anders zu retten. Auf diese Weise entstanden die ganzen Formationen von Partisanen, die der bolschewistischen Gewalt aktiven Widerstand leisteten und fest entschlossenen Willens waren, lieber in seinem Lande im Kampf zu sterben als in einem Konzentrationslager oder in der sibirischen Wüste ihren qualvollen Hungerstod zu finden. Da solche Leute nicht im Besitz der Waffen waren, versuchten sie einzelne sowjetrussischen Soldaten, vor allem die politischen Funktionäre zu überfallen und zu entwaffnen. Dadurch entstanden zahlreiche Partisanenkämpfe noch vor dem Ausbruch des deutsch-russischen Krieges. Dies war nichts anderes als eine Verzweiflungsercheinung.

Die geheimen Organisationen der Aufständischen warteten aber mit zweifelhaften Männern auf den Zeitpunkt, an dem losgeschlagen werden musste.

Das geschah bei der Morgenröte des 23. Juni.

374

Den Aufständischen gelang es, durch Gewalt die Radiostationen in Vilnius (Wilna) und Kaunas (Kowno) zu besetzen und von dort aus die politischen Akte bekanntzugeben. Am 23. Juni, 9 Uhr 28 Minuten hat der Chef des Stabes der Front der litauischen Aktivisten dipl. Kom. Leonas Prapuolis im Namen der Aufständischen die litauische provisorische Regierung verkündet. Die Zusammensetzung der Regierung ist wie folgt:

1. Ministerpräsident - Kazys Škirpa, Oberst im Gen. d. R., im 1926 Chef des litauischen Generalstabes gewesen, zuletzt litauischer Gesandter in Berlin, Führer der Front der litauischen Aktivisten;
 2. Außenminister - Rapolas Skypitis, Rechtsanwalt, ehem. litauischer Minister des Innern, langjähriger Vorsitzender des Vereins der Auslandslitauer, zuletzt Vorsitzender des Vereins der Litauer in Deutschland;
 3. Landesverteidigungsminister - Stasys Raštikis, Divisionsgeneral, ehemaliger Oberkommandierender der litauischen Armee;
 4. Minister des Innern - Vladas Nasevičius, dipl. Jur., ehem. Geschäftsführer des Verbandes der Auslandslitauer;
 5. Justizminister - Meišlovas Mačkus, dipl. Jur., zuletzt Rechtsanwalt;
 6. Finanzminister - Jonas Matulionis, dipl. Oek., ehem. Chefdirektor der Litauischen Wirtschaftsbank;
 7. Industrieminister - Antanas Damašis, Dr. Ingenieur, bekannter Fachmann im Industriebereich;
 8. Landwirtschaftsminister - Belys Vitkus, Professor an der Akademie für Bodenkultur;
 9. Kultusminister - Juozas Ambrazavičius, Professor an der Universität Vytautas des Grossen in Kaunas;
 10. Handelsminister - Vytautas Stankus, dipl. Jur., ehem. Chefdirektor der litauischen Emissionsbank;
 11. Minister für Arbeit u. soziale Fürsorge - Juozas Pajausis, Dr. Oek., Dozent an dem Handelsinstitut;
 12. Kommunalminister - Vytautas Landsbergis-Zemkalnis, Dr. Ing., ehem. Bauinspektor in Kaunas und Vilnius;
 13. Gesundheitsminister - Kazys Venčius, Dr. Med., Arzt;
 14. Verkehrsminister - Antanas Novickis, dipl. Ing., ehem. Generalbauinspektor in Litauen;
 15. Staatskontrolleur - Pranas Vainuskas, dipl. Oek., ehem. höherer Beamter im Handelsministerium.
- Als es sich herausgestellt hatte, dass die Herren V. Stankus und Vl. Nasevičius im letzten Augenblick von den Bolschewiken nach Sowjetrußland deportiert worden sind, wurden sie durch folgende Minister ersetzt:

- a) Jonas Šlepetys, Oberst d. R. - Minister des Innern,
- b) Pranas Vainuskas, dipl. Oek., - Handelsminister.

Die drei Mitglieder der Regierung wohnten in Berlin als politische Emigranten und zwar: Ministerpräsident K. Škirpa, Außenminister R. Skypitis und Landesverteidigungsminister General St. Raštikis. Der Stab der litauischen Aufständischen hat damit gerechnet, dass es diesen drei Mitgliedern der Regierung mit deren Chef an der Spitze gelingen wird, eine Verständigung mit der Reichsregierung über die Respektierung der provisorischen litauischen Regierung durch Deutschland herbeizuführen. Diese Hoffnungen wurden noch dadurch gestärkt, dass Herr K. Škirpa, der 10 Jahre lang als Militärattache und später 2 Jahre lang als litauischer Gesandte in Berlin wirkte, in den politischen Kreisen Deutschlands als persona gratissima angesehen wurde. Da der litauische Ministerpräsident sich in Berlin befand, vertrat ihn in

Litauen der Kultusminister Prof. J. Ambrasevičius als Stellvertreter des Ministerpräsidenten.

Die litauische provisorische Regierung hat noch am selben Tage des 23. Juni die Wiederherstellung des freien und unabhängigen Litauens proklamiert. In einem anderen Aufruf wurde die litauische Bevölkerung u.g. aufgefordert, die amarschierenden deutschen Truppen freundlich aufzunehmen und jede Hilfe ihnen zu leisten.

Der Akt über die Wiederherstellung litauischer Unabhängigkeit lautet wie folgt:

"Die ins Leben gerufene provisorische Regierung des wieder neu auferstandenen Litauens verkündet hiermit die Wiederherstellung des freien und unabhängigen litauischen Staates. Gegenüber dem guten Gewissen der ganzen Welt gibt der junge litauische Staat sein enthusiastisches Versprechen ab, sich an der Gründung Europas auf einer neuen Grundlage zu beteiligen. Aus den grausamen Qualen des bolschewistischen Terrors erhoben fasst das litauische Volk den Entschluss, seine Zukunft auf der Grundlage nationaler Einigkeit und sozialer Gerechtigkeit zu bauen".

Die Bildung der litauischen Regierung und Proklamierung der litauischen Unabhängigkeit haben auf das litauische Volk wie ein Blitz auf einen Pulverfass gewirkt. Die geheime Organisation der Front der litauischen Aktivisten hatte unter der bolschewistischen Okkupation eine Mitgliedschaft von über 36.000 Mann. Der Aufstand hat aber ein blitzschnelles Echo im ganzen Volke hervorgerufen. Alt und jung, reich und arm, bewaffnet und wehrlos - alle haben die Waffen ergriffen, um je nach der Möglichkeit den bolschewistischen Feind im Lande zu liquidieren. In den ersten Stunden gelang es den Aufständischen, die grössten Zentren des Landes - die Städte Kaunas (Kowno) und Vilnius /Minnä/ zu besetzen, während die Provinz gleichzeitig ebenfalls in die Hände der Aufständischen überging. Die aufgestandenen Staatsbeamten haben die staatlichen und örtlichen Behörden besetzt, die Arbeiter ergriffen den Schutz der Handels- und Industriebetriebe vor ihre Zerstörung durch die Rotarmisten, während alle anderen mit der Rettung, bzw. mit der Übernahme von Verkehrsnotenpunkten, wichtigeren Brücken, öffentlichen Gebäuden und Einrichtungen beauftragt wurden. Die bolschewistischen Kommissare und GPU-Agenten, die die Flucht nicht ergriffen oder nicht ergreifen konnten, wurden gefangengenommen oder, falls sie Widerstand leisteten, an Ort und Stelle liquidiert. Es wurde die rote Miliz entworfen, und die kommunistische Partei aufgelöst. Hierbei sei es u.a. bemerkt, dass die kommunistische Partei in ganz Litauen nur 2.300 Mitglieder zählte, von denen rund 80 % keine Litauer waren. In 24 Stunden wurde die staatliche und öffentliche Landesverwaltung wiederhergestellt, indem man alle Beamten und Angestellten wieder einsetzte, die von der verfassungsmässigen litauischen Regierung vor der bolschewistischen Okkupation, also vor dem 15. Juni 1940 eingesetzt worden waren. An Stelle der Deportierten oder Gefallenen wurden neue Menschen bestellt, in erster Linie diejenigen, die ihren Patriotismus durch ihre Taten bewiesen haben.

Wie es sich später herausgestellt hat, haben sich an Aufstände ca. 120-130.000 Personen direkt beteiligt. Darüber hinaus die Einheiten des litauischen Nationalkorps eine besondere Rolle gespielt.

Das litauische Nationalkorps war als Rest der ehemaligen litauischen Armee geblieben und zählte ca 15.000 Offiziere und Mannschaften. Aus Sicherheitsgründen wurde das Korps mit russischen politischen Kommissaren versehen; darüber hinaus wurden die höheren litauischen Offiziere fast alle ausschliesslich durch die Russen ersetzt und die einzelnen Formationen sogar durch den russischen Soldaten bestückt. Diese Massnahmen vermochten aber nicht, den litauischen Soldaten von seinem Entschluss, sich vom Bolschewismus los zu werden, abzuschrecken. Bereits in den ersten Tagen des deutsch-russischen Krieges hat das lit. Nationalkorps ihre politischen Kommissare und russische Offiziere beseitigt.

und das Feuer auf die sowjetischen Truppen eröffnet. Dadurch erlitten die bolschewistischen Truppen einen schweren und unerwarteten Schlag vom Rücken.

Eine besonders entscheidende Rolle hat das litauische Nationalkorps bei der Besetzung der litauischen Hauptstadt Vilnius (Wilna) durch die litauischen Aufständischen und bei der Säuberung des Landes von der zurückgebliebenen russischen Partisanen gespielt.

Der litauische Aufstand vollzog sich in der Zeit, als die deutschen Truppen noch an der deutsch - litauischen Grenze gegen die rote Armee im Kampf standen.

Nachdem das sowjetrussische Regime in Litauen beseitigt wurde, haben die Aufständischen im Rücken der roten Armee von zwei bis vier Tagen ausgehalten. Der Aufstand löste unter den sowjetrussischen Truppen eine Panikstimmung aus, sodass die Russen gezwungen wurden, sich aus Litauen in beschleunigtem Tempo und bei grosser Verwirrung der Organisation zurückzuziehen. Die Tatsache weist darauf hin, dass der litauische Aufstand nicht nur politisch, sondern auch militärisch von Bedeutung war.

Als die deutschen Truppen durch die litauischen Städte und Dörfer zogen, war das ganze Land mit litauischer Nationalfahne geschmückt, während die Staatsgewalt bereits in den Händen der litauischen provisorischen Regierung lag. Wie weit die litauischen Aufständischen die Herren der Lage waren beweist es folgende Tatsache: als die ersten Truppen der deutschen Armee am Nachmittag des 28. Juni in Kaunas einmarschierten, war die erste litauische Tageszeitung "Laisvė" (in die Freiheit) bereits im Verkauf.

Unter den Aufständischen gab es über 6.000 Tote und Verletzte. Zu dieser Zahl werden die Opfer unter der Zivilbevölkerung, an der die zurückziehenden sowjetrussischen Truppen die blutigsten Raubexzesse ausübten, nicht mitingerechnet.

Die Zahl der am litauischen Aufstand direkt Beteiligten wie auch die Zahl der Gefallenen beschreiben den Umfang und die politische Tragweite des Aufstandes mit mehr Überzeugungskraft als alles andere. In Anbetracht der schwersten Handlungsbedingungen, unter denen der Aufstand organisiert und durchgeführt wurde, muss auch ein neutraler Beobachter anerkennen, dass das litauische Volk fest entschlossen ist, seine Freiheit wiederzuerlangen und keine fremde Okkupation in seinem Lande zu dulden. Eine solche Anerkennung hat man auch von der deutschen Reichsregierung erwartet.

Wenn aber mit Recht behauptet werden kann, dass der litauische Aufstand mit gutem Erfolg sich vollzogen hat, so gelang es den litauischen Politikern nicht, die deutsche Reichsregierung zu einer positiveren Einstellung gegenüber Litauen zu bewegen. Anscheinend war die politische Führung des Deutschen Reiches von der bisherigen militärischen Siegen so berauscht, und gegenüber den moralischen und rechtlichen Argumenten so stuft geworden, dass weder die logische Beweisführung noch ein Appell an Gerechtigkeit noch eine Erinnerung an das feierliche Versprechen der deutschen Reichsregierung, auch den kleineren Völkern Europas das Recht, bzw. die Möglichkeit zur Selbstgestaltung des eigen Staatslebens zukommen zu lassen, es vermocht haben, die im voraus angenommene Haltung der deutschen Regierung zu ändern.

Am 23. Juni 1941, als die ersten Nachrichten über den Aufbruch des litauischen Aufstandes vernommen wurden, wandte sich der litauische Gesandte in Berlin Herr K. Skirpa an das Auswärtige Amt mit der Bitte, vom Auswärtigen Amt empfangen zu werden. Diesmal wurde er empfangen. Ein hoher Funktionär des deutschen Auswärtigen Amtes, nachdem er von H. Skirpa erfahren hatte, dass ein Aufstand in Litauen bereits im Gange ist, ~~da~~ der die litauische provisorische Regierung ausrief u. die Wiederherstellung des unabhängigen litauischen Staates proklamierte, reagierte darauf durch die völlig negativen Erklärungen. Herr K. Skirpa hat seinerseits erklärt, dass er in seiner Eigenschaft als

Führer der litauischen Aktivistenfront die volle Verantwortung dafür übernimmt, was damals in Litauen vor sich ging. Zugleich hat er es ausdrücklich hervorgehoben, dass das litauische Volk das Recht hat, seinen freien und unabhängigen Staat wiederherzustellen, die deutsche Reichsregierung erinnerte er an ihre offiziellen Erklärungen, in denen es hieß, dass das Reich feierlich versprochen hat, allen Völkern ihr Recht auf ihr eigenes Staatsleben anzuerkennen. Der litauische Gesandte gab dem Auswärtigen Amt den Rat, "das Porzellan mit Litauen nicht zu zerschlagen", und dem litauischen Volke bei seinen Bemühungen, seinen eigenen Staat wiederherzustellen, keine Hindernisse auf den Weg zu legen. Gleichzeitig wünschte Herr K. Škirpa seinen Wunsch, sofort und offiziell vom Reichsaussenminister oder, falls es möglich wäre, vom Führer und Reichskanzler selbst zur Klärung der Einstellung des Reiches zu Litauen empfangen zu werden.

Da der litauische Gesandte keine Antwort darauf erhielt, richtete er am Nachmittag des 23. Juni ein spezielles Schreiben an den Führer und Reichskanzler Adolf Hitler selbst. Mit knappen Worten die Vorbereitung und den Ausbruch des litauischen Aufstandes geschildert, die vom Aufstand geschaffene politische und rechtliche Lage Litauens umschrieben, unter der Betonung des litauischen Willens in möglichst gute Beziehungen zu Deutschland zu treten, ersuchte Herr Škirpa um eine Audienz beim Reichskanzler sowie um dessen Einverständnis für Abreise nach Litauen zwecks der Übernahme der hohen Funktionen, zu denen Herr K. Škirpa vom aufgestandenen litauischen Volk berufen worden war.

Am nächsten Tage, d. h. am 24. Juni richtete Herr Škirpa ein anderes Schreiben an den Staatssekretär des Auswärtigen Amtes Herrn von Weizsäcker, in dem um das Einverständnis der deutschen Reichsregierung ersucht wurde, die litauische Gesandtschaft in Berlin wieder in Tätigkeit treten zu lassen. Dieses Schreiben wurde dadurch begründet, dass der litauische Aufstand ausgebrochen ist, der die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit und die Bildung der litauischen provisorischen Regierung zur Folge hatte. Die litauische provisorische Regierung stützt sich auf die litauische Staatsverfassung. Sie hatte bereits die Verwaltung des Landes übernommen und eine offizielle Erklärung abgegeben, dass sie gewillt ist, die freundschaftlichen Beziehungen mit Deutschland zu unterhalten.

Auf alle hier erwähnten Bemühungen hatte Herr K. Škirpa keine Antwort der deutschen Reichsregierung erhalten. Anstatt die Reise nach Litauen sowie die Übernahme der Funktionen des litauischen Ministerpräsidenten für Herrn K. Škirpa zu ermöglichen, hat die deutsche geheime Staatspolizei Herrn K. Škirpa am Nachmittag des 25. Juni zu sich berufen und verhört. Nach dem Verhör wurde Herrn K. Škirpa von der Gestapo mitgeteilt, dass er seine Wohnung in Berlin bis auf weiteres nicht verlassen darf. Für Herrn Škirpa wurde also der Hausarrest verhängt.

Im Hausarrest wurde Herr Škirpa über drei Wochen gehalten. Am 19. Juli wurde der Hausarrest aufgehoben, aber das Verbot, Berlin zu verlassen, blieb für Herrn Škirpa in Kraft.

Es hat weder ein Ersuchen der litauischen provisorischen Regierung noch ein spezielles Schreiben, das der Stab der litauischen Aktivistenfront dem kommandierenden General der deutschen Truppen in Litauen am 15. Juli zum Weiterleiten eingereicht wurde, an oben erwähnten politischen Verordnungen etwas geändert. In seinem Schreiben vom 16. Juli versucht der Stab der litauischen Aktivistenfront seine Überzeugung darzustellen, dass die Rückreise des Herrn Škirpa nach Litauen unbedingt notwendig ist. Es wurde darauf hingewiesen, dass dies nicht nur zur Bewältigung der Regierungsgeschäfte, sondern auch zur Bildung eines litauischen Korps unbedingt notwendig ist. Es wurde nämlich vorgesehen, ein litauisches Korps aus den litauischen Aktivisten, Partisanen und aus den Resten des früheren litauischen Heeres zu bilden und es in den Kampf gegen den Bolschewismus einzusetzen. Als Oberbefehlshaber

378

dieses Korps wurde Herr K. Skirpa vorgeschien, da er, wie es in diesem Schreiben heisst, als Soldat von geeigneten Qualifikationen und als "aufrichtiger Freund Deutschlands" von fröhlich her den führenden Persönlichkeiten des Deutschen Reiches sowie der deutschen Wehrmacht bekannt war.

Ebenfalls wurde es dem Ausseminister der litauischen provisorischen Regierung Herrn R. Skipitis nicht gestattet, nach Litauen abzureisen.

Warum hat man deutscherseits die Abreise der sich in Deutschland befindenden Mitglieder der litauischen Regierung verhindert, erklärt man dadurch, dass die Proklamierung der Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit sowie die Bildung der litauischen Regierung mit den deutschen Plänen im baltischen Raum nicht im Einklang standen. Andererseits ist es heute erstausenswert, dass Deutschland noch vor dem Ausbruch des deutsch - russischen Krieges nichts unternommen hat, um die politische Tätigkeit des litauischen Gesandten in Berlin Herrn K. Skirpa ganz und gar lahmzulegen. Vor allem taucht jetzt die Frage immer wieder auf, die Frage nämlich, warum die Reichsregierung dem litauischen Gesandten in Berlin nicht verboten hat, sowie die Propaganda für die Wiederaufrichtung des unabhängigen litauischen Staates in Litauen zu treiben und die Beziehungen mit den illegal organisierten Einheiten der litauischen Aktivistenfront zu pflegen. Heute wird es dadurch erklärt, dass die Deutschen nicht glauben wollten, dass es unter damaligen schweren Handlungsbedingungen den litauischen Aktivisten gelingen wird, einen Aufstand von so grossem Umfang und mit so weitreichenden politischen Folgen durchzuführen. Anscheinend haben die deutschen politischen Stellen die Absicht gehabt, die Tätigkeit der litauischen Aktivistenfront lediglich als Werkzeug zu ihren eigenen Zwecken auszunutzen. In der Annahme, dass es in Litauen im Fall eines deutsch - russischen Krieges nicht weiter kommen kann, als zur Bildung einzelner Partisangruppen, die den Durchmarsch der deutschen Truppen in Litauen eventuell erleichtern sollten, haben die Deutschen die davon gedacht, dass ein politisches Problem daraus entstehen kann, dessen Lösung weder durch Drohungen noch durch Intrigen möglich ist.

Dass der Aufstand den deutschen Stellen nicht so sehr erwünscht war, beweist auch die Tatsache, dass die deutsche Presse über den litauischen Aufstand bisher nicht veröffentlicht hat. Man versuchte den Eindruck in der deutschen Öffentlichkeit zu verschaffen, dass die Ereignisse in Litauen keinen inneren Zusammenhang und keine leitende Idee haben, sondern dass es sich lediglich um eine die einzelnen Erscheinungen handelt, die nichts anders als ein Ausdruck der Unzufriedenheit der litauischen Bevölkerung mit der bolschewistischen Herrschaft ist. Umso eifriger bemühte sich die deutsche Presse die Proklamierung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit durch den Aufstand sowie die Bildung der litauischen Regierung zu verschweigen.

Die am 28. Juni in Litauen eingeführte deutsche Militärzensur war bestrbt, jede Veröffentlichung, die jeden Artikel wegzustreichen, die nur etwas gemeinsames mit der litauischen Staatsidee, mit der litauischen Regierung oder ihrer Tätigkeit hatte.

Wegen der unerwarteten und unerwünschten Ereignisse in Litauen empfanden die Organe der deutschen Sicherheitspolizei ein Misbehagen. Daher ergriff man die Massnahmen, um die litauische Freiheitsfahne wieder herunterzureissen. Deutscherseits ging man folgendermassen vor: zunächst bemühte man sich, die Ereignisse in Litauen von der deutschen Öffentlichkeit und wo möglich von der Weltöffentlichkeit zu verheimlichen; zweitens wollte man die litauische provisorische Regierung selbst liquidieren, bevor sie über eine Macht in Litauen verfügte, die dem deutschen Imperialismus eventuellen Widerstand leisten könnte.

Um die litauische Regierung reibungslos zu liquidieren, hat man zunächst den litauischen Ministerpräsidenten Herrn K. Skirpa isoliert. Um dieselbe Zeit, als der litauische Ministerpräsident isoliert und verschiedenen Schikanen von deutscher Seite ausgesetzt wurde, versuchte man einen Druck auf die Regierung auszuüben, um sie dadurch zur Selbst-

379

auflösung zu zwingen. Anfangs haben die Deutschen versucht, zu diesem Ziel sich der Litauer selbst zu bedienen.

Am 26. Juni suchten die deutschen Beamten der Staatssicherheitspolizei nach Herrn General Raštikis. Wie es sich später herausgestellt hat, wurde der General zu Herrn Dr. Kleist, der bekanntlich in der NSDAP Dienststelle von Ribbentrop tätig ist, zur politischen Aussprache über die litauische Frage geholt. An dieser Besprechung war auch Regierungsrat Dr. Gröfe, ein Beamter der deutschen Gestapo, beteiligt.

Die deutschen Beamten bemühten sich, dem General Raštikis einzureden, dass es für das litauische Volk am dienlichsten sein würde, wenn die litauische provisorische Regierung sich selbst auflösen würde. Das einzige und bei den Deutschen üblich gewordene Argument dazu war die Drohung, dass das litauische Volk alle Konsequenzen auf sich zu spüren bekommen würde, wenn die litauischen Politiker nicht genügende Rücksicht auf die politische Wirklichkeit Osteuropas nehmen werden, die von Deutschland allein bestimmt wird.

Anscheinend haben die Deutschen geglaubt in der Person des Herrn Generals Raštikis einen Mitshelfer zur Liquidierung der litauischen provisorischen Regierung gefunden zu haben. Das Einverständnis des Generals Raštikis unter solchen Bedingungen nach Litauen abzureisen, um die Rolle des Vermittlers zu spielen, hat die derzeitigen Hoffnungen der Deutschen nur noch verstärkt, während man litauischerseits die Reise des Generals gerade in der Zeit, da die anderen Mitglieder der litauischen Regierung verschiedenen Schikanen der deutschen Gestapo ausgesetzt worden waren, vorläufig eine gewisse Misstimmung empfand.

Als der General Raštikis zusammen mit dem Regierungsrat Dr. Gröfe in einem speziellen deutschen Flugzeug in Kaunas gelandet hatte, musste er zunächst die damalige politische Lage in Litauen prüfen und nach der Fühlungnahme mit den anderen Mitgliedern der litauischen Regierung nahm er dieselbe Haltung ein, die die ganze Regierung behauptete und die dem Willen des ganzen litauischen Volkes entsprach. Man war nämlich fest entschlossen, den deutschen Drohungen nicht zu weichen und keinesfalls sich zur Selbstauflösung durch die Deutschen einreden zu lassen solange die Deutschen keine Gewalt anwenden.

Die Deutschen, die anfangs den Herrn General Raštikis als Werkzeug zu ihrer eigenen politischen Intrige zu verwenden trachteten, mussten bald eine bittere Enttäuschung erleben. Nachdem Herr Dr. Greefe zur Überzeugung gekommen war, dass keine Intrige es vermag, die einheitliche Haltung der litauischen provisorischen Regierung zu ändern, versuchte er sich einer anderen Methode zu bedienen. Am 3. Juli 1941 hat Dr. Greefe dem Herrn General Raštikis erklärt, dass die litauische provisorische Regierung sofort verschwinden muss. Die Forderung bekräftigte Herr Dr. Greefe nicht nur durch verschiedene Drohungen, sondern auch durch einen Faustschlag auf den Tisch. Auf die Nummerierung des Herrn Dr. Greefe, die Deutschen haben genug Mittel, um die litauische Regierung zu liquidieren, reagierte Herr General Raštikis ebenfalls mit einem Faustschlag auf den Tisch. Dabei erklärte er, er sei nicht geneigt, einen Volkverrat zu begehen und daher hütet er sich für unfähig, als Vermittler weiter zu wirken.

Die Deutschen haben sich jedoch vorläufig darauf verächtet, die Gewalt sowohl gegen den General Raštikis als gegen die gesamte litauische Regierung anzuwenden. Die entstandene Spannung nahm ihren Fortgang.

Am 12. Juli versuchten die Deutschen nochmals die litauische Regierung zur Überzeugung zu bringen, dass die Regierung sich selbst liquidieren müsse, weil die Deutschen jeden formellen Liquidierungsakt vermeiden wollen. Diesmal führte die Besprechungen mit der litauischen Regierung Dr. Kleist, von dem bereits die Rede war. Die litauische Regierung wurde durch den Stellvertretenden Ministerpräsidenten Prof.

380

J. Ambrazevičius und durch Prof. Z. Ivinskas vertreten. Aber auch diese Besprechung endete, ohne dabei zu den von den Deutschen gewünschten Ergebnissen geführt zu haben.

Gleichzeitig mit dem Druck von oben haben die deutschen Stellen keine Gelegenheit verpasst, um die Handlungsbedingungen der litauischen Regierung zu erschweren oder sie gar unerträglich zu machen. Jede übliche Verbindung der litauischen Regierung mit der litauischen Öffentlichkeit wurde von den deutschen Stellen unterbunden: die Automaten der einzelnen Minister wurden beschlagnahmt, der Telefon-, Telegraph- und Postdienst zum Teil eingestellt, zum anderen Teil nicht wiederhergestellt oder speziell für die Regierung gesperrt, die litauische Presse einer scharfen deutschen Zensur unterzogen, die Eisenbahnen ausschliesslich den deutschen militärischen Zwecken vorbehalten u.s.w.

Indem die litauische Regierung auf diese Weise von der litauischen Öffentlichkeit getrennt wurde, bemühten sich die Deutschen die litauische Bevölkerung für ihre eigenen Zwecke zu gewinnen. Man hatte nämlich die Absicht, eine nationalsozialistische Partei in Litauen zu organisieren. Für diese Aufgabe wurde ein gewisser Herr Dr. Gernantas - Meškauskas bestellt, der von früher her als Agent der deutschen Gestapo bekannt war und von den Deutschen als Führer der litauischen nationalsozialistischen Partei vorgesehen worden war. Ein anderer Agent der deutschen Gestapo Herr Cankus wurde mit der Organisation der SS in Litauen beauftragt. Aber die beiden Herren hatten keinen Erfolg, da der Nationalsozialismus für die litauische Bevölkerung fremd war.

Da auch dieser Versuch bald von der Gestapo selbst als ein Fehlgriff erachtet wurde, versuchten die deutschen Sicherheitsorgane eine kleine Gruppe von den sogenannten Voldemarasanhängern gegen die litauische provisorische Regierung auszuspielen.

Als die Gründung der litauischen Aktivistenfront seinerzeit in Angriff genommen wurde, beteiligten sich daran auch die Voldemarasanhänger, die die Notwendigkeit erkannten, eine einheitliche Front gegen den Bolschewismus zu bilden. Als der litauische Aufstand sich vollzogen hatte, liessen sie sich von der litauischen Aktivistenfront aus dem Grunde, dass es ihnen nicht gelungen war, in der Regierung einen grösseren Einfluss auszuüben. Diese Unzufriedenheit der Voldemarasanhänger bot für die deutschen Sicherheitsorgane eine Gelegenheit, sich in diese Geschichte einzumischen und es für ihre eigenen Zwecke auszunutzen.

Deutscherseits hat man den Voldemarasanhängern den Gedanken eines Staatsstreuchs gegen die litauische Regierung suggeriert, was für diese Gruppe einen Ansporn bedeutete.

In der Erkenntnis der bevorstehenden Gefahr versuchte die Front der litauischen Aktivisten eine Verständigung mit den Voldemarasanhängern herbeizuführen, um dadurch wenigstens einige von diesen Leuten an die positive Arbeit heranzuziehen. Die Verständigung war jedoch unmöglich, weil die deutsche Hand dabei im Spiele war.

Am 21. Juli haben die Vertreter dieser Gruppe der litauischen Front erklärt, dass die Front der litauischen Aktivisten von jetzt ab als aufgelöst zu betrachten sei. Da die litauische provisorische Regierung sich auf die Front der litauischen Aktivisten stützte, bedeutete diese Erklärung nichts anderes als eine Vereinigung der ~~SS~~ öffentlichen Regierungsgrundlage.

In der Nacht vom 23. auf 24. Juli hat die Gruppe der Voldemarasanhänger den Chef der litauischen Polizei sowie den Kommandeur des litauischen Schutzbattalions in Kaunas durch Gewalt beseitigt und an ihre Stelle die anderen eingesetzt. Eine solche Forderung zum Rücktritt von seinem Posten wurde auch an litauischen Kriegskommandanten von Kaunas gestellt. Als der Kommandant sich weigerte, dies zu tun, erklärte ein gewisser Major Pyragius, der seinerzeit wegen der Undiszipliniertheit aus der litauischen Armee entlassen wurde und heute eine Stellung bei der deutschen Gestapo hat, dass jeder Widerstand keinen Sinn habe, weil er nicht nur im Namen seiner Ideengenossen, sondern auch mit der Zustimmung der deutschen Sicherheitsorgane handelt.

381

Obwohl die deutschen Stellen über diese Vorgänge von der litauischen provisorischen Regierung offiziell informiert wurden, betrachteten sie die von den Putschisten eingesetzten Funktionäre als ordnungsmässig.

Die Regierung selbst blieb von den Putschisten unangetastet, weil es anscheinend nicht die deutsche Absicht war, die vom litauischen Aufstand gebildete Regierung durch eine andere wenn auch gefügigere zu ersetzen. So stellte sich der Putsch vom 23. Juli lediglich als eine Provokation der Gestapoganten, die dazu dienen sollte, die Autorität der litauischen provisorischen Regierung zu kompromittieren, heraus.

Da es den Deutschen nicht gelang, die litauische Regierung zur Selbstauflösung auf keine Weise zu zwingen, fasste man deutscherseits einen endgültigen Entschluss, Litauen die deutsche Zivilverwaltung einseitig aufzuzwingen und dadurch die litauische Regierung wie auch das litauische Volk vor eine vollzogene Tatsache zu stellen.

Am 30. Juli wurde ein Aufruf des deutschen Reichskommissars für das Ostland an die Litauer vom 26. Juli 1941 veröffentlicht, aus dem ersichtlich ist, dass das Reich selbst die Staatsgewalt in Litauen übernimmt. Der Wortlaut dieses Aufrufes wird hier beigefügt. (S. Anlage I).

In der Ansprache, die der deutsche Generalkommissar für Litauen Herr Dr. von Renteln an die Mitglieder der litauischen provisorischen Regierung am 5. August 1941 gehalten hat, wurde u. a. gesagt: "Nach der Errichtung der Zivilverwaltung ist daher Ihre Tätigkeit als Minister als beendet zu betrachten. Eine endgültige Regelung der Verhältnisse dieses Landes hat sich der Führer bis Kriegsende vorbehalten" (S. Anlage 2.).

Demit hat das Reich die Tatsache auch formell festgestellt, dass die litauische provisorische Regierung existierte. Nach der Errichtung der deutschen Zivilverwaltung in Litauen wurde das Weiterbestehen der litauischen Regierung sowohl praktisch als auch formell nicht mehr möglich. Die litauische provisorische Regierung wirkte also vom 23. Juni, als sie vom litauischen Aufstand ausgerufen wurde, bis zum 5. August, als sie gezwungen wurde, ihre Tätigkeit gegen ihren eigenen Willen einzustellen. Sie existierte also etwa anderthalb Monate lang.

Unter welchen Handlungsbedingungen hatte die litauische provisorische Regierung zu wirken und was sie während der Zeit ihrer Tätigkeit vollbracht hat, ist aus dem Protokoll Nr. 35 des litauischen Ministerrates vom 5. August 1941 zu ersehen. Die Abschrift des Protokolls in deutscher Übersetzung wird hier beigefügt (S. Anlage 3).

Am 5. August 1941 hat die litauische provisorische Regierung ein Memorandum als ihre Antwort auf die Errichtung der deutschen Verwaltung in Litauen dem deutschen Generalkommissar für Litauen eingereicht, in dem die Lage Litauens vom völkerrechtlichen Standpunkt dargelegt wird, das Recht des litauischen Volkes auf sein freies und unabhängiges Leben hervorgehoben wird sowie alle Umstände urisssen, unter denen sich die litauische provisorische Regierung zusammenfand, welche Schritte sie unternommen hatte, um von der Reichsregierung respektiert zu werden und das Bedauern zum Ausdruck gebracht, dass das Reich es nicht für notwendig erachtet hat, die Souveränitätsrechte des neuauferstandenen litauischen Staates zu achten und der tatsächlichen politischen Lage, die durch den litauischen Aufstand in Litauen entstanden worden war, Rechnung zu tragen. Der Wortlaut dieses historisch, politisch und juristisch wichtigen Dokumentes wird hier beigefügt (S. Anlage 4.).

Aus selbstverständlichen Gründen ist das Memorandum in mässigen Ton verfasst. Im Ganzen genommen ist es aber ein tatsächlicher Protest gegen die neue Okkupation Litauens, die diesmal von Deutschland durchgeführt wurde.

In ihren Gesprächen mit den Vertretern der litauischen provisorischen Regierung wollten die Deutschen ihren Gedanken durchsetzen, die litauische provisorische Regierung in einen Nationalrat bei dem deutschen Generalkommissar für Litauen zu verwandeln, was nicht nur die

382

Auflösung der litauischen Regierung selbst, sondern eine Kompromittierung der litauischen Staatsidee bedeutet hätte. Die gelang es den Deutschen aber nicht. Sowohl die ganze litauische Regierung als auch ihre einzelnen Mitglieder haben es abgelehnt, auf Vorschlag des deutschen Generalkommissars für Litauen sich zu seinen einfachen Beratern herabsetzen zu lassen.

Der deutsche Generalkommissar hat jedoch seine Hoffnung bis zum mit letzten Augenblick nicht aufgeben wollen, in dem er noch am 5. August den Versuch machte, die Mitglieder der litauischen provisorischen Regierung in seiner Aussprache einseitig als seine Berater zu bezeichnen (S. Anlage 2).

Als der Wortlaut dieser Ansprache den Mitgliedern der litauischen Regierung nachträglich zugesandt wurde, reagierte darauf der Stellvertretende Ministerpräsident Prof. J. Ambrasevičius durch einen an den Generalkommissar gerichteten Brief vom 9. August, in dem klar und eindeutig erklärt wird, dass:

1. Um eine Audienz beim Generalkommissar nicht die litauischen Generalräte, sondern die Vertreter der litauischen provisorischen Regierung ersucht haben und vom Generalkommissar empfangen wurden;
2. Die litauische provisorische Regierung in Anbetracht der Erklärung des Generalkommissars für Litauen Dr. von Renteln, wonach die Tätigkeit der litauischen provisorischen Regierung als eingestellt zu betrachten sei, den Beschluss gefasst hat, dass ihre Tätigkeit als gegen ihren eigenen Willen eingestellt anzusehen ist;
3. Prof. J. Ambrasevičius den Vorschlag des Generalkommissars, sich zum Generalrat ernennen zu lassen, nicht annehmen kann, weil er, wie auch zum grossten Teil die anderen Regierungsmitglieder, nicht für möglich erachtet, eine ebenso grosse Zustimmung des Volkes erwarten zu dürfen, wie es der Fall war, als die Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit proklamiert wurde.

Durch dieses Schreiben wurde der Protest der litauischen provisorischen Regierung gegen die Litauen aufgezwungene deutsche Okkupation noch mehr betont (S. Anlage 5).

Am 18. August hat der Generalkommissar für Litauen Herr Dr. von Renteln folgende Personen zu seinen Beratern mit der Bezeichnung kommissarischer Generalrat bestimmt:

1. Erster Generalrat und Generalrat für die innere Verwaltung - General a.D. P. Kubiliūnas;
2. Generalrat für Wirtschaft - Prof. Vl. Jurgutis;
3. Generalrat für die Finanzverwaltung - J. Matulionis;
4. Generalrat für Landwirtschaft - Prof. W. Vitkus;
5. Generalrat für das Bildungswesen - Dr. P. Germantauskas;
6. Generalrat für die Justiz - M. Mackevičius;
7. Generalrat für Verkehr - K. Germanas;
8. Generalrat für Arbeits- und Sozialfragen - Dr. J. Paukštys;
9. Generalrat für die Verwaltungskontrolle - Major a.D. St. Pucėzius.

Obwohl die Generalräte in der Tat an der Spitze verschiedener Ministerien gestellt worden sind, bilden sie jedoch keine Regierung und kein jurisdiktisches Organ, denn sie haben keine Entscheidungsfreiheit. Daher sind die Generalräte lediglich als Berater und Mitarbeiter des deutschen Generalkommissars für die Verwaltung des Landes gemäss den deutschen Wünschen, Absichten und Anweisungen. Der Verwaltungsapparat bleibt litauisch. So war es wenigstens bis jetzt. Man kann die Hoffnung teilen, dass es auch weiter so bleibt, den die Deutschen scheinen gezwungen zu sein, wegen des Mangels an deutschen Arbeitskräften sich mit dem litauischen Verwaltungspersonal zufrieden zu stellen. Im Grunde genommen soll aber der ganze Verwaltungsapparat des Landes auf Deutschlands Wunsch in erster Linie den deutschen Interessen dienen.

In Anbetracht der Tatsache, dass das litauische Volk, indem es einen grausamen bolschewistischen Terror ausgeliefert worden war, sich gezwungen sah, seine besten Hoffnungen zunächst an Deutschland zu hegen und in Anbetracht der Tatsache, dass andererseits ein allgemeiner Aufstand in Litauen sich vollzogen hat, der unter Ausnutzung des deutschen Vormarsches gegen Russland das bolschewistische System in Litauen beseitigt und die staatliche Unabhängigkeit Litauens proklamiert hat, hat das Deutsche Reich eine gute Gelegenheit gehabt, Litauen für das von Deutschland erstrebte Neue Europa zu gewinnen, wobei die Lösung der litauischen Frage nicht zuletzt für die deutsche Propaganda ausgenutzt werden konnte.

Die imperialistischen Absichten des deutschen Nationalsozialismus haben anscheinend jede demantesterste Logik in den Schatten gestellt.

Indem das Reich verzichtet hat, jede Rücksicht auf die Tatsache der Proklamierung der Wiederherstellung der litauischen staatlichen Unabhängigkeit durch den litauischen Aufstand zu nehmen, hat die deutsche Reichsregierung dadurch der gesamten Welt nochmals einen Beweis geliefert, dass das Reich unfähig ist, nicht nur im Westen, sondern auch im osteuropäischen Raum etwas positives hervorzubringen. Nach dem Fall Litauens ist kaum zu erwarten, dass irgend ein Volk es für ratsam erachten wird, sich zum Neuen von Deutschland erstrebten Europa frei und aufrichtig zu bekennen.

Was die heutige Stimmung des litauischen Volkes anbetrifft, so muss man feststellen, dass es seine Dankbarkeitsgefühle gegenüber dem deutschen Volk für die Befreiung Litauens von Bolschewismus empfindet. Als das litauische Volk bald einsehen musste, dass Deutschland nicht als Befreier, sondern als neuer Okkupant mit seinen weitgehenden imperialistischen Absichten nach Litauen gekommen ist, erlobt das litauische Volk eine innere Wandlung.

Was die Opfer des litauischen Aufstandes anbetrifft, so herrscht im litauischen Volke eine allgemeine Überzeugung, dass sie nicht sinn- und zwecklos waren, denn auf diese Weise wurde die historische Ehre Litauens sowie das Selbstvertrauen des litauischen Volkes wiederhergestellt und ein Beweis dafür geliefert, dass das litauische Volk genug Energie besitzt, um für seine Freiheit weiterzukämpfen.

Je schwerer die neue Okkupation zu ertragen sein wird, umso schneller wird der Entschluss des Volkes reif werden, sich aufs neue für seine Freiheit und staatliche Unabhängigkeit einzusetzen und den Kampf zu führen, bis der allgemeine Freiheitstraum des litauischen Volkes einmal wieder verwirklicht worden ist. -----

Kaunas, den 10. September 1941.

Anlagen: 5.

K. Š k i r p aGarmisch-Partenkirchen
Villa Silvane
Burgstr. 18.

Den 29. Dezember 1941

An

Seine Exzellenz
Herrn Generalfeldmarschall Keitel,
Chef des Oberkommando der Wehrmachtin Berlin

Ich erlaube es mir Eurer Exzellenz folgendes ganz ergebenst vorzutragen:

Wie es der Öffentlichkeit bekannt gegeben wurde, hat der deutsche Generalkommissar in Litauen, Herr Dr. von Renteln, im Monat September 1941 die Auflösung der Front der litauischen Aktivisten verfügt. Paar Monate später wurde auch sein Abtrünniger - die Partei der litauischer Nationalisten - genötigt, ihre Tätigkeit einzustellen.

Anschließend zu der Auflösung der Front der litauischen Aktivisten, wurde sein Chef des Stabes, Herr Dipl. Sek. Leonas P r a p u o l e n i s, der an Ort und Stelle als mein Vertreter galt, von den deutschen Sicherheitsorganen verhaftet, nach Deutschland deportiert und, wie ich vor kurzen erfuhr, am 5. Dezember nach dem Konzentrationslager in Dachau gebracht.

Die Auflösung der Front der litauischen Aktivisten und die Verhaftung des Herrn L. P r a p u o l e n i s, geschah infolge einer Denkschrift, die die Führung dieser Organisation an Führer und Reichskanzler des Deutschen Reiches, sowie an den Oberbefehlshaber des deutschen Heeres gerichtet hat, die dazu dienen sollte die tatsächlichen Verhältnisse in Litauen seit Beginn der Tätigkeit der deutschen Zivilverwaltung der Obersten Führung des Reiches offen zu schildern und die Ursachen hinzuweisen, die eine Missstimmung im litauischen Volke hervorgerufen.

Wie es Eurer Exzellenz nicht unbekannt sein dürfte, handelt es sich bei der Front der litauischen Aktivisten um eine Organisation, die die aktivsten und tatkräftigsten Elemente des litauischen Volkes umfasste und zum Yzi Ziel hatte, die Wiederherstellung der staatlichen Unabhängigkeit Litauens bei der aktiven Beteiligung des litauischen Volkes im jetzigen Kampf auf der deutschen Seite zu erlangen. Sie wurde noch vor dem Ausbruch des deutsch-russischen Krieges von mir, in Kenntnis und mit Einvernehmen der deutschen Stellen, ins Leben gerufen, wirkte nach einem Gesamtplan, den ich am 25. Januar 1941 dem Oberkommando der Wehrmacht (Abw. Abt.) überreicht habe und führte die ihr gestellten Aufgaben aus nach einer von mir gemeinsam mit dem OKW Abw. Abt. ausgearbeiteten Ausführungsinstruktionen, sowie nach den Einzelanweisungen der untergeordneten deutschen Militärstellen an der Front.

Über die tatsächlichen Leistungen der Front der litauischen Aktivisten vor dem Ausbruch des deutsch-russischen Krieges, sowie in den gemeinsamen Kämpfen mit den heldenhaften deutschen Truppen gegen die roten russischen Kräfte in Litauen brauche ich mich hier nicht auszulassen, da dem Oberkommando der Wehrmacht diese Leistungen gut bekannt sind. Sei es hier nur bemerkt werden, dass in diesen Kämpfen fanden über 4000 besten Söhne des litauischen Volkes ihren Heldentod.

Herr L. P r a p u o l e n i s zählte zur derjenigen Gruppen führenden Männer, auf deren Schultern lastete die ganze Geheimarbeit der Front der litauischen Aktivisten vor dem Ausbruch des deutsch-russischen Krieges und damit auch die Verantwortung für die Durchführung der vertraulichsten Anweisungen des Oberkommandos der Wehrmacht. Als der deutsch-russische Krieg ausbrach, eroberte Herr L. P r a -

p u o l e n i s schon am 23. Juni früh Morgens gewaltsam und unter selbstlosem persönlichen Einsatz den Kauener Rundfunk und von dort ausrief das ganze litauische Volk zum Kampf gegen die bolschewistischen Besatzungstruppen in Litauen auf. Daraufhin hat Herr L. Pra-puolenis diesen Kampf praktisch weiter auch geleitet... den Kampf, der den Durchmarsch der siegreichen deutschen Truppen durch das litauische Land nicht unwesentlich erleichtert hat und manches Blut den deutschen Soldaten erspart hat.

Da die deutschen Behörden mir die Erlaubnis nach Litauen zu fahren bis jetzt noch verweigern und befinde ich mich zur Zeit zwecks der Erholung in Garmisch-Partenkirchen, so bin ich nicht in der Lage, etwas Näheres über die Ursachen der Verhaftung von Herrn L. P r a p u o l e n i s zu erfahren. Andererseits kann ich jedoch nicht umhin, mein Erstaunen darüber zum Ausdruck zu bringen, dass die Behörden der deutschen Zivilverwaltung in Litauen es für notwendig und zweckmässig erachtet haben jede litauische Organisation aufzulösen und ihr tatsächlichen Führer zu verhaften, die ihre Deutschfreundlichkeit nicht nur in Wort, sondern auch durch die Tat bewiesen haben.

Suere Exzellenz erlauben es mir zuzugestehen, dass dem litauischen Volk, vor allem aber der Front der litauischen Aktivisten eine tiefe Niedergeschlagenheit und bittere Enttäuschung nicht erspart wurde, indem man deutscherseits gegen jede Erwartung des litauischen Volkes, gegen alle Versprechungen, dass Litauen bestimmt wiederhergestellt wird und im Widerspruch zu den wiederholten öffentlichen Erklärungen der Mitglieder der deutschen Reichsregierung, dass den Völkern im Neuen von Deutschland geführten Europa die Möglichkeit verheissen wird, ihr staatliches und völkisches Leben selbst zu gestalten (ich wiederhole hier die Worte des Herrn Reichs ausenministers von R i b b e n t r o p), die durch den litauischen Aufstand proklamierte prov. litauische Regierung beseitigt und die deutsche Zivilverwaltung in Litauen eingeführt wurde.

Es mag sein, dass manches hinzugekommen ist, was die allgemeine Enttäuschung des litauischen Volkes noch vertieft hat. Es mag sein, dass manches bei der Tätigkeit der deutschen Zivilverwaltung in Erscheinung getreten ist, was die führenden Köpfe des litauischen Volkes zur Beunruhigung veranlasst hatte. Meines Erachtens liegt jedoch eines ausser jedem Zweifel, die Tatsache nämlich, dass sowohl die Führung der Front der litauischen Aktivisten als auch das ganze litauische Volk vom aufrichtigsten Wunsch beseelt waren, in bester Gesinnung zu Deutschland zu stehen.

Die Denkschrift, die zu der Auflösung der Front der litauischer Aktivisten und zu der Verhaftung seines Chefs des Stabes, Herrn L. P r a p u o l e n i s, Anlass gab, wurde ohne meine Kenntnis ausgefertigt und der hohen Führung des Reiches gerichtet. Deswegen fällt es mir schwer, die Verantwortung dafür zu übernehmen. Persönlich bin ich aber, wie jeder andere litauischer Aktivist der Meinung, dass eine aufrichtige Erklärung der Unstimmigkeiten, die vom litauischen Volke empfunden wurden, kein unzulässiges politisches Vorgehen bildet, das als unfreundlich oder gar feindlich betrachtet werden könnte.

Die Auflösung solcher Organisationen, wie die Front der litauischen Aktivisten und sein Abtrünniger - die Partei der litauischer Nationalisten -, sowie die Verhaftung bzw. polizeiliche Drangsalierung ihrer verantwortlichen Führern dient nicht der deutsch - litauischen Verständigung und Stärkung der Sympathien des litauischen Volkes zu Deutschland, sondern erweckt nur neue Unstimmigkeiten und stösst die deutschfreundlichen gesinnten litauischen Elementen von Deutschland ab, da ein solches Vorgehen der deutschen Behörden in den Augen der litauischen Bevölkerung als ungerecht erscheint. Es gibt die Argumente für eine deutschfreundliche Propaganda in

386

Landes und führt zu einer unüberbrückbaren Kluft zwischen litauischem Volke und der Deutschen Zivilverwaltung, damit zur Stiftung einer Unsicherheit um Rücken der deutschen Armee.

Als Gründer und Führer der Front der litauischen Aktivisten, sowie als langjähriger Freund Deutschlands fühle ich mich verpflichtet diesen bedauerlichen Tatbestand gegenüber nicht gleichgültig zu sein.

Durch die entstandenen Unstimmigkeiten besorgt und bereit alle meine Kräfte um den Einfluss auf das litauische Volk aufs neue einzusetzen, um Weg und Mittel zu finden der jetzigen unerfreulichen Entwicklung halt zu machen, bzw. sie in die für die beiden Seiten annehmbaren Richtung zu lenken, oder wenigstens um Schlimmeres zu vermeiden, erlaube ich es mir Euerer Exzellenz, als den höchsten Chef derjenigen Behörde, mit der die Front der litauischen Aktivisten in vertraulichster Verbindung stand und deren Anweisungen sie im gemeinsamen Kampfe gegen den Bolschewismus die Ehre hatte zu befolgen, ganz ergebenst zu bitten, der Reichsregierung dringend raten zu wollen die Auflösung der Front der litauischen Aktivisten zu überprüfen und sein Chef des Stabes, Herrn L. P r a p u o l e n i s, unverzüglich aus dem Konzentrationslager zu befreien.

Indem ich mich mit einer solchen Bitte an Euerer Exzellenz wende, tue ich dies nicht um das Oberkommando der Wehrmacht mit den politischen Dingen zu belästigen. Ich beziehe mich, erstens, auf die zwischen den litauischen Aufständischen und der heldenhaften deutschen Truppen im Kampfe gegen den gemeinsamen Feind entstandene Waffenkameradschaft, die über jede Normalität steht. Zweitens, fühle ich mich zu diesem meinen Schritt noch durch die Überzeugung ermutigt, dass das hohe Ehre- und Ritterschaftsgefühl der deutschen Militärs, das ich aus meiner 10-jährigen Tätigkeit als litauischer Militärattache in Deutschland gut kenne und tief schätze, das Oberkommando der Wehrmacht dazu leiten muss, um ihren litauischen Kampfkameraden nicht einfach beiseite zu lassen und gegenüber den qualvollen Schicksal deren tapferen Führer nicht gleichgültig zu sein.

Eine Handabschrift dieses Schreibens habe ich mir erlaubt zugleich an Herr Chef der Reichskanzlei, Seine Exzellenz Reichsminister Dr. L a m m e r s zwecks der Informierung der Reichsregierung zu richten.

Ich benutze diese Gelegenheit um Euerer Exzellenz, Herr Generalfeldmarschall, des Ausdruckes meiner höchsten Ehrenbietung zu versichern.

(gez.) K. Š k i r p a
Oberst i.Gn.d.R.
10-jähriger Militärattache
Zuletzt a.o.Gesandter und bev.
Minister Litauens in Deutschland.
(z.Zt.nicht mehr tätig).

Garmisch-Partenkirchen
Villa Silvana
Burgstr. 18.

Den 4. Januar 1942

An

Seine Exzellenz
Herrn Reichsminister Dr. L a m m e r s,
Chef der Reichskanzlei

in Berlin

Sehr geehrter Herr Reichsminister,

Ich erlaube es mir hiermit Eurer Exzellenz eine Hand-
abschrift des von mir an S.E. Herrn Chef des Oberkommando
der Wehrmacht Generalfeldmarschall K e i t e l gerichteten
Schreibens vom 28. Dezember 1941 betreffend die unerfreuli-
chen Ereignisse in Litauen zuzusenden, mit der ergebensten
Bitte von seinem Inhalt Kenntnis zu nehmen und die Reichsre-
gierung darüber orientieren zu wollen.

Ich benutze diese Gelegenheit um Eurer Exzellenz den
Ausdruck meiner höchsten Ehrenbletung zu wiederholen.

Eurer Exzellenz ergebenster

(gez.) K. Šk i r p a
A.o. Gesandter u. bev. Minister
von Litauen
(z.Z. nicht mehr in
Funktionen)

Anlage 1.

Garmisch-Partenkirchen, den 2.2.1942.

Sehr geehrter Herr Kriminaldirektor,

Um jegliches Missverständnis zu vermeiden beehre ich mich hiermit die mir von Herrn Schütte (aus dem Ostministerium) auf Grund seiner Rücksprache mit Ihnen gemachte Mitteilung betreffs der mir von dem Reichssicherheitshauptamt gestellten Forderungen zu bestätigen.

Es wurden nämlich von Herrn Schütte mir übermittelt:

1. dass die von Ihnen am 31. Januar ds. Jhs. mir gegenüber geäußerte Forderung Berlin zu verlassen sei als nicht gewesen zu betrachten;
2. dass infolgedessen möchte ich meinen Entschluss am 2. Februar abends nach Garmisch-Partenkirchen abzureisen als absolut freier Akt von mir anzusehen;
3. dass mein Aufenthalt in Garmisch-Partenkirchen sowie meine Bewegungsfreiheit bleiben uneingeschränkt und dass bei dem Verlassen des Erholungsortes bin ich keiner Sondergenehmigung pflichtig;

und 4. dass möchte ich den Kontakt mit dem hiesigen Landrat auch weiterhin aufrechterhalten zum Zeichen meiner Loyalität der deutschen Behörden gegenüber.

Diese Mitteilung wurde mir vom Herrn Schütte telephonisch am 2. Februar nachmittags, nämlich d.h. einige Stunden vor meiner Abfahrt gemacht, so dass es mir nicht mehr möglich war, diese bei Ihnen unmittelbar nachzuprüfen.

Indem ich diese Mitteilung zur Kenntnis genommen habe, erkläre ich dem Herrn Schütte:

1. dass ich den Fall damit als erledigt betrachte, und
2. dass ich mit dem hiesigen Landrat gerne in Kontakt bleiben werde.

Gleichzeitig habe ich Herrn Schütte gebeten über diese meine Einstellung Sie zu verständigen.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung

gez. K. Š k i r p a
A.o.Gesandter u. bev. Minister
von Litauen
(z.Zt. nicht in Funktionen)

An
Herrn Kriminaldirektor G e i s l e r,
im Reichssicherheitshauptamt

in B e r l i n
Lichterfelde-Ost,
Lange Str. 5/6

Der Reichsminister
für die besetzten Ostgebiete

Berlin W. 35, den 7. April 1942
Rauchstrasse 17/18
Fernsprecher: 219515 u. 395046
Drahtanschrift: Reichsminister
Ost.

Hr. Abt. Ostland

Herrn
Oberst K. Š k i r p a
Garmisch-Partenkirchen
Burgstr. 12.

Sehr geehrter Herr Oberst.

Herr Dr. Schütte ist zum Wehrdienst ein-
gezogen.

Dr. Prapuolanis dürfte in diesen Tagen
in München sein und vermutlich für die näch-
ste Zeit seinen Wohnsitz in Süddeutschland
nehmen.

Ich hoffe, dass die Angelegenheit damit
erledigt ist und zeichne mit

Heil Hitler

gez. Baumgärtel (?)

Generalfeldmarschall Keitel
Chef O.K.W.

Berlin, den 30. April 1942.

Seiner Exzellenz
Herrn Oberst a.D. Gesandten Š k i r p a

Sehr geehrter Herr Gesandter.

Die von mir auf Grund Ihres Schreibens vom 28. Dezember angeordneten Ermittlungen haben folgendes ergeben:

F r a p u o l e n i s ist Ende September 1941 wegen seiner politischen Tätigkeit festgenommen und nach Deutschland in Haft übergeführt worden, da sein weiteres Verbleiben in Litauen aus allgemeinen politischen Erwägungen nicht für zweckmäßig gehalten wurde.

Am 7.4.42 wurde Prapuolenis mit der Weisung freigelassen, sich sofort mit der Staatspolizeileitstelle München wegen der Zuweisung eines ständigen Wohnortes in Süddeutschland in Verbindung zu setzen.

Ich nehme an, dass mit dieser Lösung auch Ihre Wünsche wegen einer Berücksichtigung der Verdienste des Genannten erfüllt sind.

Mit dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung

[gez.] Keitel

Der Reichsminister und Chef
der Reichskanzlei
Rk. 333 A.

Berlin W.8, den 16. Mai 1942
Vossstrasse 6
z.Zt. Führer - Hauptquartier
Postsendungen sind ausnahmslos
an die Anschrift in Berlin zu
richten

An

Seine Exzellenz
Herrn Oberst a.D. Gesandten Š k i r p a

Garnisch-Partenkirchen

Villa Silvana
Burgstrasse 18

Sehr geehrter Herr Gesandter,

Der in Ihrem Schreiben vom 3. Januar ds. Js. erörterten
Angelegenheit bin ich seinerzeit sogleich nachgegangen. Ich
darf annehmen, dass sie sich durch das Schreiben des Gene-
ralfeldmarschalls K e i t e l an Sie vom 30. April 1942
erledigt hat.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung

(gez.) Dr. Lemmers

Garnisch - Partenkirchen

1942.VI.22

An Seine Exzellenz Herrn Reichsaussenminister
von Ribbentrop

B e r l i n

Am Jahrestag, wo das Grossdeutsche Reich seine historische Mission für die Rettung der europäischen Kultur von der bolschewistische-asiatischen Gefahr siegreich antrat, erlaube ich es mir die gütige Vermittlung Euerer Exzellenz in Anspruch zu nehmen, um der Hohen Führung des Reiches, dem deutschen Volk und seiner ruhmvollen Wehrmacht die aufrichtigsten Glückwünsche von mir und die des ganzen litauischen Volkes zu entbieten.

Mit dem Gefühl der tiefsten Dankbarkeit dem Deutschen Reich gegenüber, feiert das litauische Volk den heutigen Tag überall, in den Städten und Dörfern, als den Tag seiner Erlösung aus dem bolschewistischen Joch, dem er unverschuldeterweise zum Opfer gefallen war.

Zugleich empfindet das litauische Volk eine tiefe Genugtuung seine im gemeinsamen Kampf mit den deutschen Soldaten gegen den bolschewistischen Weltfeind gefallen besten Söhne, sowie seine anderen Blutsopfer des bolschewistischen Terrors öffentlich ehren zu dürfen, damit auch seine Bereitschaft an diesem Kampf sich weiter beteiligen zum Ausdruck zu bringen.

Diese Bereitschaft wäre um so uneingeschränkter und enthusiastischer, wenn die Reichsregierung sich bereit erklären würden, den selbständigen litauischen Staat wieder aufleben zu lassen.

Seinen festen Willen dazu hat das litauische Volk durch seinen mutigen Aufstand gegen den bolschewistischen Okkupanten im vorigen Jahr unwiderruflich bekundet, da eigenen Staat zu haben betrachtet es als sein heiliges Recht.

Gesandter Š k i r p a

Muorašas - Ištrauka

Berlynas, 1942 m. liepos 24 d.

Gerbiamas Tamsta,

Šiandien, t.y. 24 liepos teko man su draugijos pirmininku lankyti Reichssicherheitshauptamte pas poną Direktorį Geislerį Sąjungos reikalais. Beigiant pasikalbėjimą ponas Geisleris užsiminė ir apie Tamstą. Kadangi Berlyne yra vieša paslaptis, jog Tamsta nuo į rugpjūčio su šeima manai persikelti p savo senąjį butą, tai aš ponui direktoriui Geisleriui pareiškiau, kad man apie Tamstą žinoma tiek, jog Tamsta rugpjūčio pradžioj su vise savo šeima žadi persikelti į Berlyną. Ponas direktorius Geisleris pareiškė, kad tai p. Škirpa mūsų neatsiklausęs nori persikelti į Berlyną. Prašome jam pranešti, kad nemalonumą išvengimui tegu jis pirmiau mūsų atsklausia, ar jam galima pakelti savo gyvenamąją vietą, ar ne.

Po šito pareiškimo su Sąjungos Pirmininku Skipišiu priėjome išvados, kaip tai esame pačiam ponui Geisleriui padėdėję, painformuoti Tamstą apie Reichssicherheitshauptamto nusistatymą Tamstos persikėlimo į Berlyną reikalu.

.....

Spėudžiu Tamstai došinę ir lieku su pagarba

pas. Dr. Fr. Ancevičius

Kazys ŠKIRPA

A.o.Besandter u. bev. Minister
von Litauen
(z. Zt. Mich in Funktionen)

Garnisch-Partenkirchen
den 29. Juli 1948.

An
Herrn Kriminaldirektor G e i s l e r
im Reichssicherheitshauptamt

in Berlin
Lichterfelde-Ost,
Langestr. 5/6

Sehr geehrter Herr Direktor.

Ein gewisser Dr. P. Anevičius, wohnhaft in Berlin, Kanstr. 141, hat mir mitgeteilt, dass er - ohne, dass ihn dazu veranlasst gehabt - Sie über meine Absicht mit meiner Familie nach Berlin zurückzukehren informiert habe und dass Sie, Herr Direktor, daraufhin ihn gebeten hätten mir zu übermitteln, dass ich - Um Unannehmlichkeiten zu vermeiden - mich zunächst die Staatssicherheitspolizei anzufügen, ob ich meinen Wohnsitz ändern darf.

Obwohl der genannte Übermittler mir als keine vertrauenswürdige Person erscheint, sehe ich mich jedoch genötigt zu dieser Mitteilung Stellung zu nehmen, da sie schriftlich erfolgt ist.

Ich beehre mich zu Ihrer gfl. Kenntnis folgendes zu bringen:

Als mein Wohnsitz gilt nicht Garnisch-Partenkirchen, sondern die Reichshauptstadt Berlin. Ich habe diesen mit Einverständnis des Auswärtigen Amtes in Berlin gewählt, als ich im August 1940 nach der Okkupation Litauens durch die Sowjet-Union die Tätigkeit der litauischen Gesandtschaft einstellen musste und die Zusage der Reichsregierung für meinen Aufenthalt in Deutschland, sowie für diese für meine Mitarbeiter, andere Mitglieder der Gesandtschaft, vom Unterstaatssekretär im Auswärtigen Amte, Herrn Dr. Wörmann, erteilt bekannt habe.

Das mir in dieser Weise erteilte Aufenthaltsrecht, sowie meine Bewegungsfreiheit in Deutschland wurden damals durch keine Sondereinschränkungen belastet. Im Gegenteil. Das Ausw. Amt hat mir grosses Wohlwollen gezeigt, indem es mir wirksam verholfen hatte die Räume im Haus in der Achenbachstr. 1, in Berlin, zu bekommen, wo ich meine Privatwohnung, unter Aufwand einer beträchtlichen Geldsumme, eingerichtet habe, dadurch mich auch materiell mit Berlin verbunden.

Als ich im vorigen Jahr den Entschluss fasste mich zwecks der Erholung für längere Zeit mit meiner Familie ins Gebirge zu begeben, habe ich meine Privatwohnung in Berlin keinesfalls aufgegeben, somit auch meinen ständigen Wohnsitz nicht geändert. Ich habe meine Wohnung lediglich vorübergehend, bzw. bis zum 1. August ds. Jrs. einem anderen Diplomaten, einem Mitglied der italienischen Botschaft und Verbündeten Deutschlands, zur Benutzung überlassen, unter der Berücksichtigung der Wohnungsnot in der Reichshauptstadt und um die Ausgaben für die Wohnungsunterhaltung es mir zu verkleinern.

Wie das zuständige Polizeirevier in Berlin, bzw. das Polizeipräsidium selbst, sowie auch die Fremdenmeldestelle in Garnisch-Partenkirchen betrachten, dass mein ständiger Wohnsitz weiter Berlin bleibt und dass in Garnisch-Partenkirchen befinde ich mich nur zeitweilig. Im Polizeirevier in Berlin ist es mir ausdrücklich gesagt worden, dass ich mich nicht abmelden brauche, indem ich meine Wohnung dort nicht aufgegeben. Vom Polizeipräsidium zu Berlin erhielt ich noch vor kurzem einen Schreiben in meiner Passangelegenheit, aus welchen es zu ersehen ist, dass das Polizeipräsidium mich weiter für einen Einwohner der Reichshauptstadt hält und meine beabsichtigte Rückkehr als eine Selbstverständlichkeit ansieht. Die Behörden in Garnisch-Partenkirchen haben mich nicht für

einen ständigen Einwohner dieser Stadt betrachtet, sondern als einen Kurgast und Gekontrollierten musste ich die ganze Zeit meiner Anwesenheit im Gebirge, insgesamt 10 Monate (2 - in Seefeld i.T. und 8 - in Mariaisch-Partenkirchen), für mich und alle anderen Mitglieder meiner Familie (zusammen 5 Personen) eine beträchtliche Kurtaxe zu zahlen.

Die oben angeführten Angaben beweisen mehr als genügend, dass im meinen Fall der Rückkehr nach Berlin handelt es sich nicht um eine Änderung des Wohnsitzes, sondern lediglich um eine Rückkehr aus dem Erholungsort nach den ständigen Wohnsitz. Für eine solche braucht ja man nicht eine Genehmigung der Polizeibehörden zu erbitten.

Was nun die eigentliche Rückkehr selbst anbelangt, so bin ich auch nicht verpflichtet um einer Genehmigung bei dem Reichssicherheitshauptamt oder bei einer anderen Polizeibehörde zu ersuchen, da ich mich in keiner Verbannung befinde, sondern auf einer privaten Erholung mit meiner Familie. Es ist jedem begreiflich, dass ich nicht unendlich im Gebirge verbleiben kann, dazu noch ohne jegliche Beschäftigung und damit ohne Verdienst für die Lebensunterhaltung meiner Familie. Daher benötige ich nach Berlin zu kommen, wo ich meine Wohnung ab 1. August frei habe.

Es ist Ihnen, Herr Direktor, gut bekannt, dass im vorigen Jahre habe ich Berlin auf Grund meines eigenen und freien Entschlusses verlassen, um mich im Gebirge zu erholen, was ich damals Ihnen nicht nur mündlich, aber auch schriftlich ausdrücklich bekannt gemacht habe. Ich bat Sie lediglich um die Aufhebung für mich des Verbotes, Berlin zu verlassen, welches am Anfang des deutsch-russischen Krieges von dem Polizeipräsidenten für alle Staatsangehörige der baltischen Länder erlassen worden war. Dieser meiner Bitte haben Sie damals auch entsprochen. Damit aber habe weder ich selbst auf mich irgendwelche Verpflichtung übernommen, noch von Ihnen zu einer solchen genötigt, um für meine spätere Rückkehr nach Berlin das Reichssicherheitshauptamt um diesbezügliche Genehmigung zu bitten.

Ich habe es mir erlaubt die oben ausführlich angegebenen Tatsachen und die Schilderung meiner Rechtslage zu Ihrer Kenntnis zu bringen, um Ihnen, Herr Direktor, in loyalster und konkretester Form klar zu machen, dass ich durch meine Rückkehr nach Berlin in keinerlei Weise gegen die bestehende Ordnung bzw. Vorschriften verstosse, oder irgendwelche Unkorrektheit den deutschen Behörden gegenüber begehe.

Im Übrigen erlaube ich es noch mir zuzufügen, dass praktisch genommen wäre ja auch nicht mehr möglich wegen der Kürze der Zeit bis zu meiner Abreise ab Mariaisch-Partenkirchen, meine Dispositionen für die Rückkehr nach Berlin zu ändern, um die durch Anovisius mit Überfraserderweise zugelassene Anregung Folge leisten zu können, da die Mietver-

träge sowie dem Hausbesitzer im Garnisch-Partenkirchen, als auch mit meinem Untermieter in Berlin vertragsgemäss schon seit mehreren Monaten zum 1. August ds. Jrs von mir gekündigt worden sind: die jetzige Wohnung in Garnisch-Partenkirchen muss ich dementsprechend schon in diesen Tagen räumen, dagegen meine eigene Wohnung in Berlin von dem Untermieter zum 31. Juli frei gemacht werden wird. Unter solchen Bedingungen bleibt mir keine andere Möglichkeit, als nach Berlin zurückzukehren, um meine Wohnung zu übernehmen, um meine Familie und mich selbst nicht plötzlich abdachlos auf der Strasse stehen lassen.

Ich kann es mir nicht vorstellen, dass das Reichssicherheitshauptamt eine Absicht haben könnte, mich in eine solche Lage ohne jegliche rechtlich begründete Schuld meinerseits zu versetzen, da eine ähnliche Behandlung meiner Person, mit der noch nicht lange her die höchsten Persönlichkeiten des Grossdeutschen Reiches am freundschaftlichsten, als ich die Funktionen des litauischen Gesandten ausübte, verkehrten, nur zu einem in der diplomatischen Geschichte kaum Mal gewesenen Konflikt führen könnte, welcher weder von mir noch deutscherseits erwünscht werden kann.

Ich benutze diese Gelegenheit um Ihnen, sehr geehrter Herr Direktor, meine vorzügliche Hochachtung zum Ausdruck zu bringen.

K a r y s Š k i r p a

A. G. Gesandter u. bev. Minister

FONDAS 648 APYRAŠAS 2 BYLA 582

Byloje sunumeruota 396 (Apyskaitai, darymas desimt
507) lapų/ai
(skaitmenimis ir žodžiais)

Iš jų raidiniai lapų numeriai _____

Pracisčių lapų Nr. _____

Pakenktų lapų (išblukęs tekstas, suplyšę, sulieti ir t.t.) Nr. _____

Lapų su nuotraukomis Nr. _____

Lapų su pašto ženklais Nr. _____

Vidaus apyrašo _____ lapų
(skaitmenimis ir žodžiais)

Pastabos 36
156 - apyskaitai, 32 psl.

20000503
(data)

982
(parašas)

J. Šešelvičiūtė
(v. pavardė)

PATIKRINTA
laivskaitė
2011 09 01 data
May p.

Byla žemėlapis 1
Kortelių skaičius
V. Pavardė Šešelvičiūtė
Parašas 2011 09 01
Data